Ipolyi Arnold

1861-ben a kassai hatás példájaként sorolta fel a kolozsvári Szt. Mihály templomot, a brassói Fekete templomot és a segesvári Nagy templomot.

Marosi Ernő: Tanulmányok a kassai Szent Erzsébet templom középkori építéstörténetéhez II.
/Művtört. Írt., 1969. 2. sz., p. 89-127./

p. 107, 126.

Ipolyi Arnold

Kőhegyi Mihály: Rómer Flóris levelei Ipolyi Arnoldhoz. - Arrabona. A győri Muzeum Évkönyve. 9. 1967. 195-217. l.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. /Művtört.Ért. 197o. 1.sz. 68-1o7.l./

72. l.

Ipolyi Arnold

ajándékaként került az Országos Képtár anyagába
Pannóniai Mihály: Trónoló Ceres c. képe.

Pogányné Balás Edit: Pulszky Károly - Művtört.Írt., 1969. 3. sz., p. 204-206.

p. 205-206.

Ipolyi Arnold

bírta rá a természettudós Rómert, hogy régész legyen. – 1864-ben csak mintegy 30 féle festményt ismertetett (A középkori magyar festészet emlékeiből. A nepesváraljai XIV. századi történeti falfestmény. Pest, 1864) – 1874-ben Rómer már több mint hávomszor annyit. – Anyaggyűjtésben, az ország bejárásában Ipolyi nem volt olyan táradhatatlan, mint Rómer.

Tombor Ilona: Rómer Flóris. –(Müvtört.Ért., 1969. 3. sz., p. 207-211.)

p. 207, 210.

Ipolydamásdi

Alusplom

(Hont vm)

Ep. 1861.

Bar Bpostbalp

147. 1.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Ipolyi Arnold

irodalmi
munkássága

lásd
v

Ipolyi Arnold Eisebb
munkái. V. Kötet
Bp. 1887 539. és
kv. Cl.

Exp. 19

Ipolyi Arnold
gyűjteménye

Nagyváradi Ipolyi-gyűjtemény könyvgyi-
nek és falhárpitjainak javítása

VI. 230.

Muz. és Kot. Ért

A m a g y a r

- A korona mai pántjai

I

M i h a l i

IPOLYI ARNOLD
a Képzőművészeti Társulat egykori elnöke.

Benczúr Gyula festménye

Erk. Kult. 1930

Művészek:

Festők:		*Szobrászok:*	*Építészek:*
ÁLDOR JÁNOS LÁSZLÓ	MÁRTON FERENC	BORY JENŐ	HIKISCH REZSŐ
BARKÁSZ LAJOS	MIHALOVITS MIKLÓS	PÁSZTOR JÁNOS	DR. HÜLTL DEZSŐ
BOSZNAY ISTVÁN	MOLDOVÁN BÉLA	RÓNA JÓZSEF	DR. LUX KÁLMÁN
EDVI ILLÉS ALADÁR	NAGY SÁNDOR	DITRÓI SIKLÓDY LŐRINC	MEDGYASZAY ISTVÁN
ÉDER GYULA	NÁDLER RÓBERT	ORBÁN ANTAL	DR. WÄLDER GYULA
KÉZDI KOVÁCS LÁSZLÓ	ROMEK ÁRPÁD	TÓTH ISTVÁN	
KOMÁROMI KACZ ENDRE	SZLÁNYI LAJOS	VASTAGH GYÖRGY	
KUKÁN GÉZA	TURY GYULA		
MARÓTHI MAJOR JENŐ			

A választmány tagjai
Budapest Székesfőváros képviseletében:

DR. SIPŐCZ JENŐ, DR. BUZÁTH JÁNOS, LIBER ENDRE, PAYR VILMOS, DR. DINICH VIDOR

Igazgatóság:

IGAZGATÓ: DR. HODOSSY GIDA. HELYETTES IGAZGATÓ: DR. CSILLÉRY ANDRÁS.
IGAZGATÓSÁGI TAGOK: DR. SIPŐCZ JENŐ, GLÜCK FRIGYES, műbarátok,
BOSZNAY ISTVÁN, DR. HÜLTL DEZSŐ, TÓTH ISTVÁN művészek

Ügyész:

DR. ERŐDI HARRACH TIHAMÉR

Ellenőr:

EGGER GYULA

Független számvizsgáló-bizottság:

HOFFMANN GÉZA, KÓNYI HUGÓ, NILSEN RUDOLF

Művészi segély- és nyugdíjalapot ellenőrző bizottság:

ELNÖK: TURY GYULA. TAGJAI: BORY JENŐ, ROMEK ÁRPÁD

Tisztviselők:

FŐTITKÁR: PAUR GÉZA. SZÁMVEVŐ: SIPŐCZ LÁSZLÓ. HELYETTES TITKÁR: DR. PIPICS ZOLTÁN.
PÉNZTÁRNOK: DR. SCHLEIFER ERVIN. IRODAVEZETŐ: IFJ. FOCK GÉZÁNÉ.
SZÁMVEVŐSÉGI KÖNYVVEZETŐ: MARTINY IRMA

AZ ÉVKÖNYV SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA:
DR. LUKÁCS GYÖRGY, DEÁK ÉBNER LAJOS, BOSZNAY ISTVÁN, TÓTH ISTVÁN, DR. HÜLTL DEZSŐ
SZERKESZTŐ: PAUR GÉZA

AZ IPOLYI-GYÜJTEMÉNY.

IRTA: DR. GEREVICH TIBOR.

RENESZANSZ FESZÜLET.

Ipolyi Arnold gyüjteménye ma része a Simor Jánostól alapított legnagyobb magyar egyházi múzeumnak, a leggazdagabb magyar vidéki múzeumnak, az esztergomi Magyar Keresztény Múzeumnak, mely nem egy tekintetben túlszárnyalja a nagy fővárosi közgyüjteményeket. A két kiváló főpap gyüjteményei szerencsésen egészítik ki egymást, ami nem a véletlen műve. Egy generációhoz tartoztak, tudtak egymás gyüjtéséről, barátság fűzte őket egymáshoz. Mindkettejük előtt egy magyar egyházi múzeum alapításának terve lebegett, melyet közösen meg is valósítottak. Simor alapította 1882-ben s Ipolyi végrendeletileg hagyományozta gyüjteményét az esztergomi Keresztény Múzeumnak. Elsősorban a magyar művészet emlékeit gyüjtötték, de tekintetüket a művészet széles európai horizontjára is irányították s kiváló olasz, német és németalföldi műalkotásokat is szereztek. A művészet, a keresztény civilizáció és a magyar mult áldozatrakész szeretete hozta őket már korán lelkileg és szellemileg egymáshoz közel. Simor győri püspök korában, az ifjabb Ipolyi pedig még mint egyszerű zohori plébános, kezdett gyüjteni, a 67-es kiegyezés előtt. Amazt hajlama, ízlése, főpapi missziójának fenkölt felfogása, ezt tanulmányai, régészeti és műtörténeti kutatásai vezették a műpártolásra. Mindkettő nem magának, hanem a köznek, az egyházi és a nemzeti műveltség javára gyüjtött. Simor, még a Keresztény Múzeum létesítése előtt Győrben és régi esztergomi rezidenciájában hozzáférhetővé tette gyüjteményét a közönség számára. Ipolyi, mint a budapesti központi szeminárium rektora, a magáét a papnövendékek okulására, a papnevelde folyosóin állította fel. Képeinek egy részét még életében a Nemzeti Múzeumnak és az Országos Képtárnak ajándékozta. Besztercebányai püspök korában ottani és barsszentkereszti palotájában helyezte el egyre gyarapodó műkincseit, melyek a következő püspöki székhelyén, Nagyváradon

MAGYAR MESTER: KRISZTUS AZ ANGYALOK KÖZÖTT.

ládákba csomagolva érték meg, odaköltözése után alig pár hónapra bekövetkezett korai halála. Hosszú évtizedekig éltek ott gyüjtőjükhöz nem méltó tengődő életet, ládasírjukból sokáig ki nem szabadulva, a székesegyház padlásán, majd rendszertelen felállításban, hanyagul őrizve, szakszerűen nem gondozva, letétként a nagyváradi régészeti és történeti társulat múzeumában, honnan az oláh megszállás elől menekülve jutottak el Ipolyi végakaratának megfelelően mai helyükre. Elhelyezésük az esztergomi Keresztény Múzeumban az Ipolyi-gyüjteménynek valósággal feltámadását jelentette. Ujra kellett felfedezni, szinte mint újonnan felderített műalkotások kerültek a műértők, a szakemberek, az ország közvéleményének érdeklődésébe s jutott Ipolyi alakja, nagysága új méltatáshoz, fonta körül a nemzeti hála és elismerés glóriája.

Ipolyi gyüjteményét hat főcsoportra oszthatjuk. Magyar primitivek, régi olasz képek, egyházi szerelvények, világi ötvösművek, gobelinek, népművészeti tárgyak.

Legjelentékenyebb a középkori magyar festmények sorozata, mely a Simor és a Csernoch gyüjtéséből származó darabokkal az ország legnagyobb régi magyar képgyüjteményét alkotják. Néhány kép még a XV. század második negyedére nyúlik vissza s a középeurópai átmeneti stíl magyarországi képviselője. Gótikus formáikból már az új realisztikus stílus bontakozik ki. Ilyen egy szepességi mester hármas predellája Jézus születésének, elfogatásának, a keresztvitelnek és a mennybemenetelnek jeleneteivel; egy Szent Katalint és egy Szent Borbálát ábrázoló képpár; egy kettős kép előlapján Szent Pálnak, hátlapján pedig Szent Péternek és két másik apostolnak

alakjaival ; egy, ugyancsak kettős kép, elől az Olajfák jelenetével, hátsó lapján a «Vanitas»-nak ikonografiailag is rendkívül érdekes és ritka allegóriájával, mely hűen megfigyelt interieurt szinte genreszerű ábrázolással ad vissza s a valóságkeresés új stíljét képviseli. Olaszos művészi vonásokat tüntet fei Chalupyer Henriknek 1447-ben készült epitáfiuma, mely alighanem szepességi mester műve s Madonnát ábrázol, akinek Sz. Lambert püspök bemutatja a páncélba öltözött elhúnyt vitézt.

Az északolaszországi korai reneszánsz hatását árulja el egy kalászos magyar Madonna. Mária köpenyét, a milánói Visconti-Madonna módjára aranykalászok lepik el ; mögötte két angyal díszes brokát függönyt tart, lent egy páncélos lovag térdel.

Két oltárhoz tartozó több szárnykép, ugyancsak a XV. század első feléből, a régi felsőmagyarországi művészet lengyel érintkezéseiről számol be. Az egyik szárnyasoltár részei az angyali üdvözletet, Jézus születését, passiójeleneteket, Sz. István és Sz. Lőrinc vértanuságát stb. ábrázolja, a másik négy női szentet, finoman stilizált, dekoratív modorban.

A régi kassai iskolát három sorozat képviseli. Legérdekesebb köztük a Sz. Vitus, Modestus és Crescentius vértanuk legendáját ábrázoló öt kép. 1470 körül készültek, s híven tükrözik a XV. századi kassai festészet jellemvonásait : a drámai jelenetekben is szelíd, lírai, költői felfogást, a fínom és széles tájképi hátteret, az élénk, festői színezést. Az 1480—90 tájt, az ország nyugati és északi határszélén, továbbá Bécsben és Prágában működött nagyjakabfalvai (Pozsony megye) mester két nagy szárnyképe Kompostellai Sz. Jakab legendájának jeleneteit tünteti fel s a felsőmagyar-

MAGYAR MESTER : MAGYAR ÚRI ÉLET.

MAGYAR MESTER: SZÁRNYASOLTÁR.

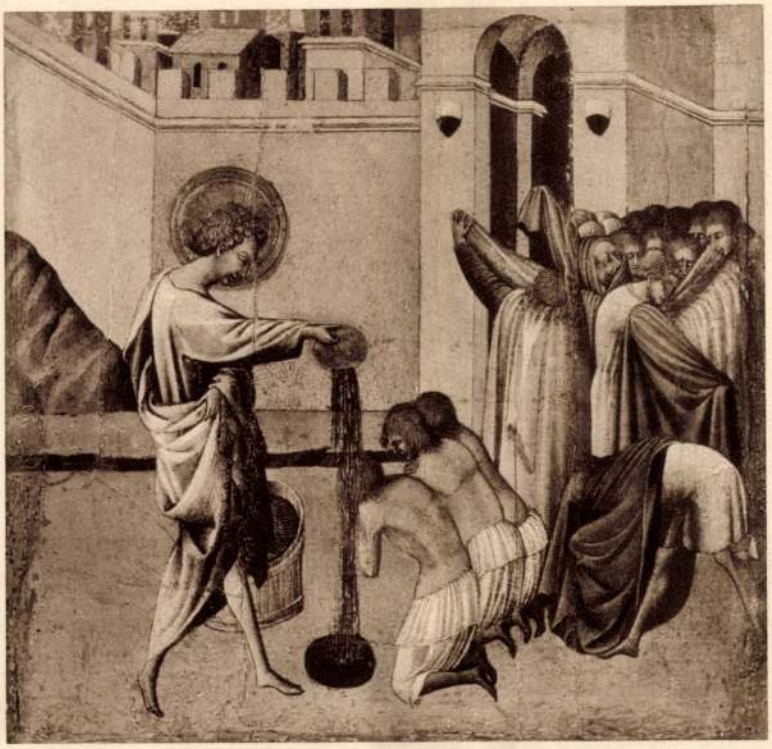

GIOVANNI DI PAOLO: SZENT GYÖRGY KERESZTEL.

országi XV. századi festészetet kifejlődésének magaslatán mutatja be. Szepes és Sáros megyék határáról származó két összetartozó kép, Alexandriai Sz. Katalin legendájának két jelenetével, hátlapján az Angyali üdvözlettel a magyar bányavidéki iskola stílusának a Kárpátok aljáig terjedő hatásáról tesz tanuságot. Néhány nyugatmagyarországi képen a tiroli Pacher-iskola hatását érezzük.

Egy 1540 körül festett kis szárnyaskép, közepén a Háromkirályok imádásával elárulja, hogy a bányavidéki iskola később a németalföldi romanisták hatása alá került.

Rendkívül becsesek a XV. és XVI. századi magyar faszobrászat emlékei, köztük egy bájos, teltarcú Mária ; egy plasztikai erővel mintázott ú. n. Mettertia, Sz. Anna ölében a gyermek Máriával és a kis Jézussal ; János evangélistának szelíd és gyöngéd arckifejezésű, féltérdre ereszkedő alakja ; a felfeszített Krisztusnak nemesen felfogott, finoman mintázott mellképe. A szoborgyüjteménynek legkiemelkedőbb darabja : az egy darab fából félalakokban faragott angyalkórus, középen az Atyaisten áldó alakjával, a XVI. század elejéről. Formai szépség realisztikus megfigyeléssel társul benne. A művész kifejező mimikával érzékelteti és különbözteti meg a magas és mély hangokat éneklő angyalokat. E ritkabecsű szoborcsoporthoz stílusban közel áll egy Mária halálát ábrázoló színes dombormű, melyet az alakok ötletes térbehelyezése és lágyan folyó vonalritmika tüntet ki.

BARTOLOMEO PASSEROTTI: A SZENT CSALÁD.

ANTONIO PISANELLO: SZENT JUSZTINA.

KASSAI MESTER: HÁROM SZENT LEGENDÁJA.

MAGYAR MESTER: OLTÁRSZÁRNYAK.

Ritkaságuknál, történeti, művészet- és műveltségtörténeti értéküknél fogva egyaránt figyelemreméltó néhány XVII. és XVIII. századi magyar olajfestmény : néhány szélesen festett, mozgalmas kuruc-labanc lovas csatajelenet ; két finomtónusú s a velencei Longhi hatását tükröző társalgási jelenet magyaröltözetű alakokkal ; II. Rákóczi Ferenc fogadtatását a szultánnál ábrázoló két kép. A jórészt Magyarországon működött osztrák Maulpertsch Antal nagy vászna, mely a Szent Családot Sz. Annával, az Atyaistennel és a Szentlélekkel ábrázolja élénk fényhatásával és üde színezésével kap meg. A főként freskóban dolgozó nagy osztrák barokfestőnek kisszámban fennmaradt olajfestményei közt kiváló helyet foglal el.

A XIX. századi magyar festőket kevés, de kiváló név képviseli.

Az egyetlen magyar nazarénus festőnek, Szoldatics Ferencnek legnagyobb vászna az Ipolyi gyüjteményből került az esztergomi múzeumba, amivel az itt őrzött Szoldatics-képek száma hétre emelkedett, beleértve a Simor térdeplőjét, amely kis szárnyasoltárra emlékeztet. Szoldaticsnak Ipolyi részére festett képe Sz. Péter árulását ábrázolja ; ez a nagy méret nem felelhetett meg a mester szerkesztési módjának és festői adottságának, kissé üres és modoros, színezése nyers ; a monumentalitás kívül esett tehetsége határain, igazi területe az intim ájtatossági kép, vagy a kisebb oltárkép volt. A nagyvonalú *grand stil*-nek annál kiválóbb alkotásai Lotz Károlynak a Bakács-téri templom freskóihoz készült színes kartonjai, melyeknek tárgya Szt. László alamizsnálkodása, Kapisztrán lelkesítő beszéde Nándorfehérvárnál és Hunyadi János halála. Hatásos Than Mórnak alföldi tájban gubbasztó pásztorokat ábrázoló vízfestménye. Kovács Mihálytól Ipolyi arcképe került a gyüjteménybe. Aggházy kis olajfestménye a Műcsarnok történetének egyik legfényesebb lapját örökíti meg, midőn Ipolyi, mint a Társulat elnöke Munkácsyt Krisztus Pilátus előtt ábrázoló halhatatlan munkája előtt, az ország szellemi kiválóságainak jelenlétében üdvözli. Meglepően jó és érdekes Innocentnek 1877-ben Münchenben festett, éles fénnyel erőteljesen mintázott Pietája, amely távolról sem sejtteti a mester

MAGYAR MESTER : TÖRÖK-MAGYAR HARC.

későbbi édeskés modorát. A robusztus tehetségű, de teljesítményeiben egyenlőtlen Feszty Árpádnak kartonra festett Pánja friss előadásaival és dekoratív hatásával tűnik ki, míg a garamszentkereszti püspöki parkot ábrázoló képe elárulja, hogy nem született tájképfestőnek. Jakobeynek, bizonyára szintén Ipolyi megrendelésére készült történeti arcképei alig bírnak művészi jelentőséggel.

SANO DI PIETRO: MADONNA.

Több XV—XVI századi osztrák táblakép mellett szép sorozat képviseli a hasonló korbeli német festészetet, melynek alkotásai közül kiemelkedik az idősebb Holbein modorára emlékeztető s 1498-ra datált nagy epitáfium Mária halálának ábrázolásával, Cranach erőteljes Sz. Kristófja, Schäuffelein két kis ifjúkori képe, egy Altdorferhez közel álló kálvária, egy, a dunai iskolába sorozandó nagyobb kálvária és a messkirchi mester kálváriája.

Néhány németalföldi kép közül igen becses Jan de Cook finom kékesszürke tónusú kis tájképe Sz. Kristóffal és Cornelis von Amsterdamnak, változatos széles romantikus tájképe Sz. Antal, Sz. Rókus és Sz. Kristóf legendajeleneteivel és egy donátorpárral.

Rendkívül gazdag, s jelentékeny, szép darabokat foglal magában az olasz primitívek csoportja, mely jórészt Ramboux kölni származású festő gyüjtéséből származik. Van köztük néhány oly darab, melyet mint különös értéket jegyez fel a műtörténelem. Egy még román stílű ritka Kálvária a XIII. századból. Egész sorozat XIV. századi kis házioltár, azok töredékei vagy oltárképek részei sienai és firenzei mesterektől, mint A. Lorenzettitől, Barna da Sienától, Paolo di Giovanni Feitől, Giotto tanítványától és keresztfiától, Taddeo Gadditól s az ugyancsak Giotto hagyományait követő Puccio di Simonetól. Agnolo Gadditól, Spinello Arelinótól stb. Még jelentősebb a XV. századi sienai átmeneti festők csoportja, Sano di Pietro gyöngéd érzésű Madonnája, Francesco di Giorgionak Sz. Péter keresztrefeszítését ábrázoló mozgalmas jelenete, Sassettának finom, merengő Mária-feje, Giovanni di Paolonak szubtilis, élénk színezésű Keresztelése, Matteo di Giovanninak hangulatos nagy Madonnája és kisebb mé-

MATTEO DI GIOVANNI: MADONNA JÉZUSSAL ÉS ANGYALOKKAL.

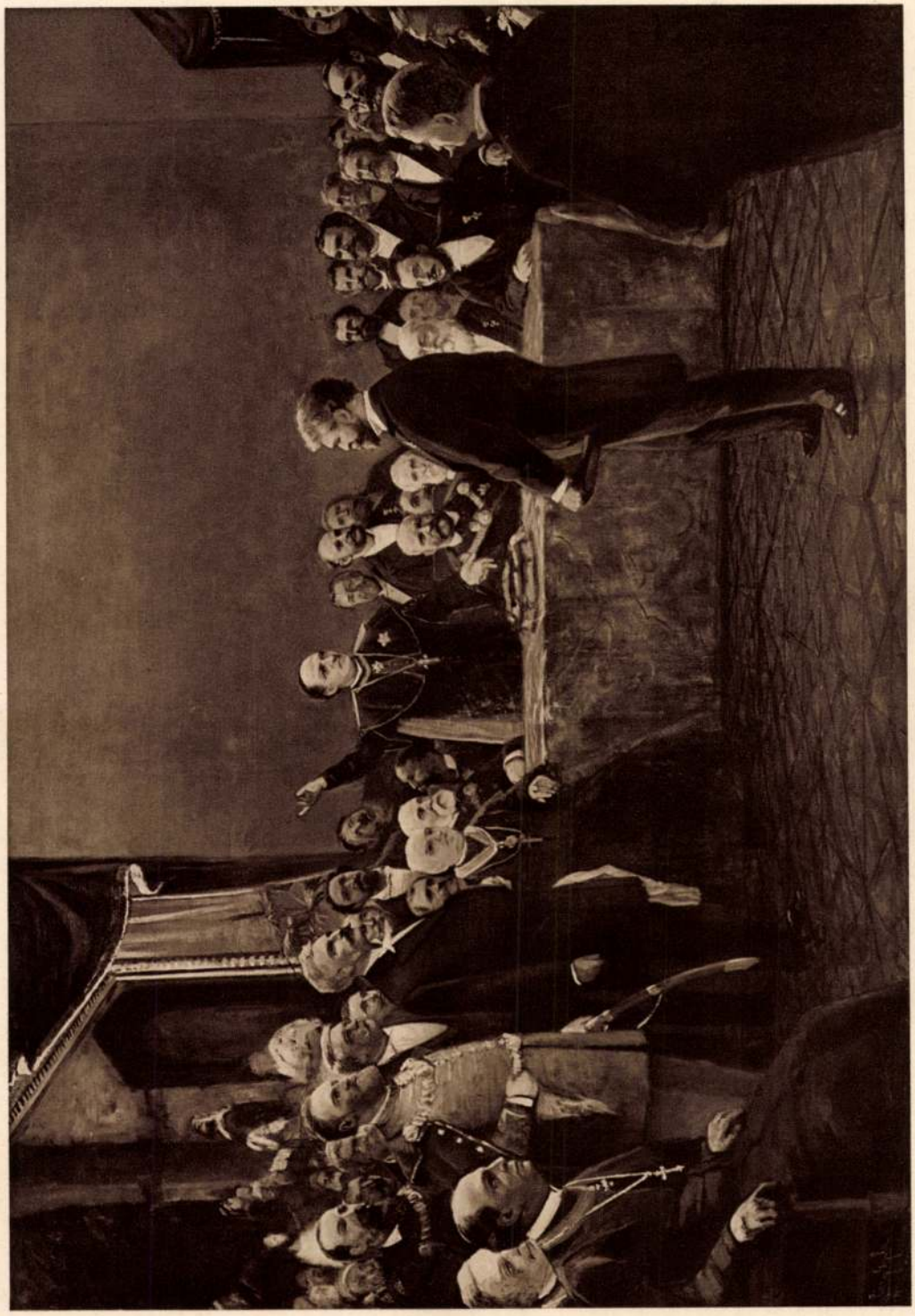

IPOLYI ARNOLD ÜDVÖZLI MUNKÁCSY MIHÁLYT.
Aggházy Gyula festménye.

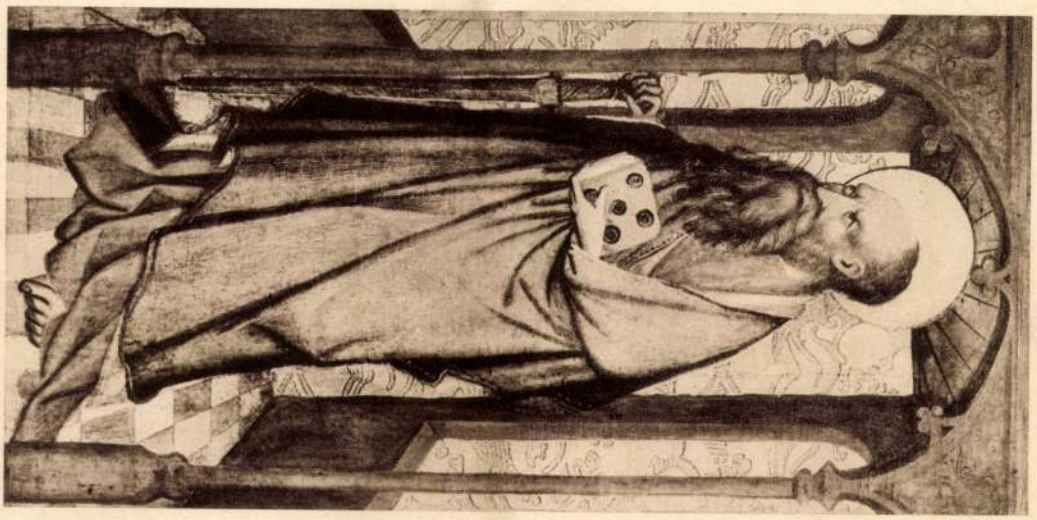

MAGYAR MESTER: MÁRIA, SZT. PÁL, SZT. ERZSÉBET.

retű Sz. Márkja. Műtörténetileg talán legbecsesebb egy Pisanellohoz közel álló Sz. Jusztina, szimbólikus állatával, az egyszarvúval, erdei háttér előtt. A XVI.—XVII. századi olaszok közül kiemeljük a bolognai Bartolomeo Passerottinak korai Sz. Családját, melyen Sz. József alakját a művész önarcképének tekinthetjük, későbbi földijének, Lavinia Fontanának szinte miniaturszerű aprólékossággal festett női arcképét, a Bassanoi iskola néhány jellemző alkotását, Tizian tanítványának, Polidoro Venezianonak a keresztvitelt ábrázoló képét, Ercole da Ferrarának Ev. Jánosát, Luini követőjének Krisztus keresztelését.

Ipolyi gobelin-gyüjteménye az ország leggazdagabb érdemű gyüjteménye. Húsznál több darabot számlál. Legbecsesebb két darabja egy a XV. században szőtt, s a Kálváriát ábrázoló tournaii és egy hasonlókorú s római diadalmenetet ábrázoló olasz gobelin. A többiek nagy része brüsszeli s a XVI. századból származik.

Az Ipolyi gyüjteménybe tartozik mintegy félszáz értékes keleti szőnyeg, török, kisázsiai, kaukázusi, anatóliai, perzsa és erdélyi szőnyegek, továbbá egy válogatott magyar néprajzi gyüjtemény, felvidéki hímzetekből és szőttesekből, XVII—XIX. századi Habán-fajánszokból, alvinci fajánsz korsókból, erdélyi cserépedényekből, nagy zöldmázos céhkancsókból. Találunk néhány igen szép XVII. századi aranyszalag magyar úrihímzést, régi olasz hímzést és recés és német hímzést, két hímzett miseruhát, casulát a XV. századból. A liturgikus tárgyak közül a legérdekesebbeket, néhány sodronyzománcos kelyhet, továbbá az összes aranytárgyakat, köztük pénzeket és érmeket ellopták és Amerikába vitték, midőn a gyüjtemény a nagyváradi múzeumban volt letétben ; velük szökött a múzeum altiszt-őre is. Még így is sok becses darab maradt, XII. századi limogesi tárgyak, több feszület, kehely, ciborium, körmeneti kereszt a XIV—XVIII. századból, magyar, olasz és német munkák.

Az Ipolyitól szerzett világi ötvösművek közt a régi magyar ötvösség sok szép és jellemző emléke díszeleg : ékszerek, poharak, serlegek, kupák, evőeszközök. De kiváló darabokkal szerepel az osztrák és a német, bécsi, augsburgi, nürnbergi, berlini ötvösség is. Változatos, rendszeres sorozatok, melyek elárulják, hogy gyüjtőjük nemcsak áldozatkész műbarát, hanem kiváló szakértő, az ötvösség történetének ismerője s a magyar ötvösség történetének első tudományos feldolgozója volt. Ezt a nemes és ritka jegyet egyébként Ipolyi egész gazdag gyüjteménye magán viseli.

LIMOGESI ZOMÁNCTÁRGYAK.

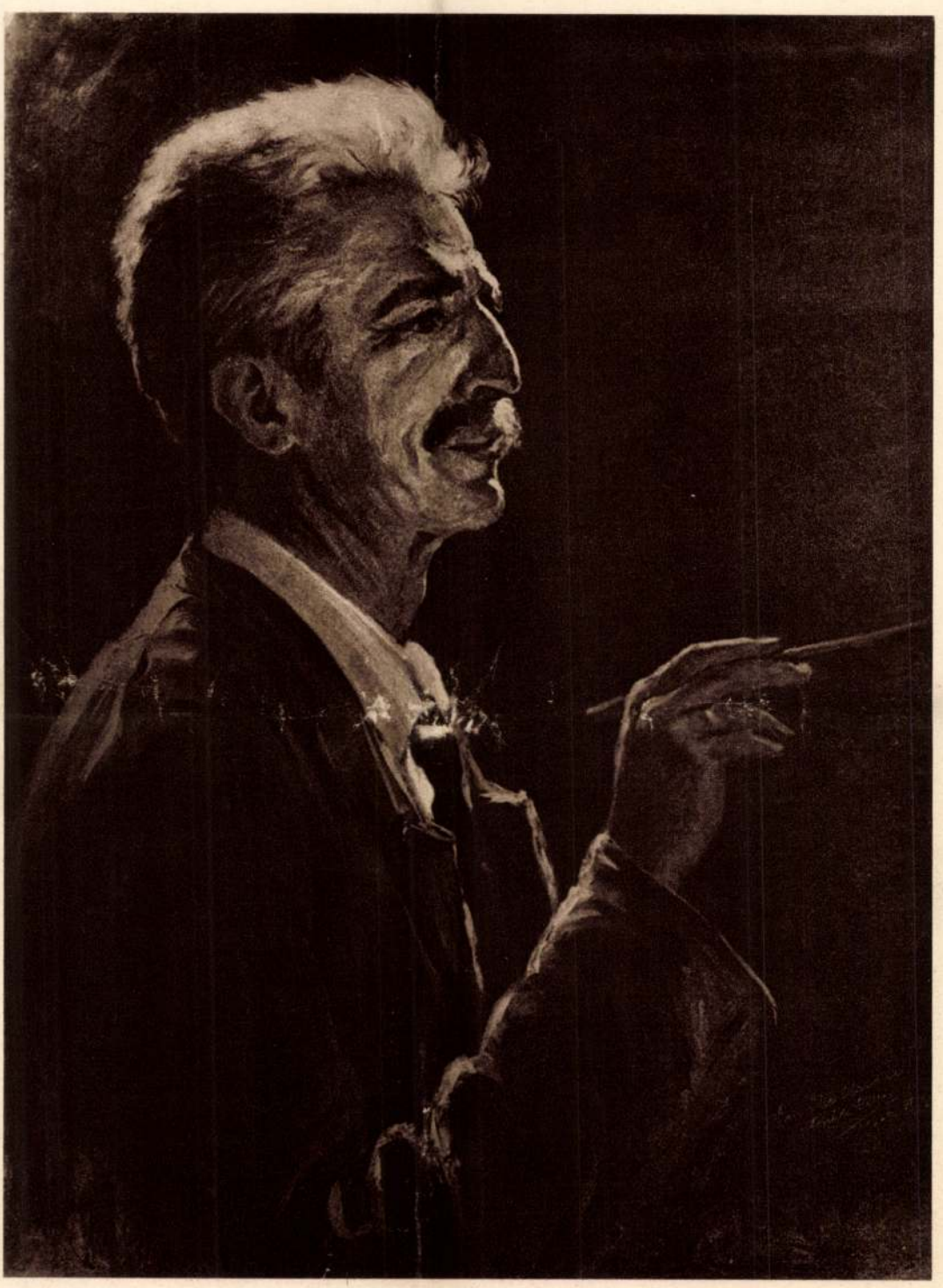

MENDLIK OSZKÁR.
Edvi Illés Aladárné festménye.

Ipolyi Arnold

Pápics Zoltán

Ipolyi Arnold, a
művészetpolitikus.
Katolikus Szemle
1936. 247–253 l.

TE DE NOUVEAU SON AMITIÉ À L'ITALIE EN

ris, a eu lieu une magnifique réunion
ançaise". Y ont pris part plusieurs
thisants et les Chefs du mouvement,
leseau et Maxence. La réunion, carac=
, avait pour objet une vibrante pro=
elliqueux du Front Populaire qui, à
iopien, a enfin révélé sa vraie physio
sive. Plusieurs orateurs ont parlé de
hiopie et mis en lumière la barbarie
de coalition des forces européennes
us les moyens, même au prix d'une
on civilisatrice de l'Italie. Voici
urs de Charles Trochu:

ré l'Italie et nous ne devons pas a=

. Nous restons du côté de la civilisa=
onduit par Mussolini. Et si nous en a=
lontaires ira rendre la visite que nous

la série des discours:

s - s'écria-t-il - désirent leur re=
ssolini qui a su débarrasser l'Italie

IPOLYI *Arnold*, műtörténetíró, * Ipolykeszi (Hont m.) 1823 okt. 18, † Nagyvárad 1886 dec. 2. Kubinyi Ferenccel és Henszlmann Imrével 1862. Konstantinápolyban jelentős része volt a Korvin-kódexek felkutatásának sikerében, 1871. besztercebányai, 1886. nagyváradi püspök lett. Képtárát 1872-ben a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta (ma a Szépműv. Múzeumban), régészeti és iparművészeti gyűjteménye a Nagyváradi Múzeumnak lett a magja (ma az esztergomi prímási gyűjteménybe olvasztva). A Szépműv. Múzeumba került képek ma a múzeum trecentogyűjteményének alapját képezik (Bicchernák, A. Lorenzetti, Spinello Arctino stb. művei), továbbá számos XV. sz.-beli német és olasz kép származik I. gyűjteményéből (Nicolo da Foligno, Pannóniai Mihály). I. a korabeli művészeti mozgalmak irányításában is résztvett, főleg az egyházi művészet s az ötvösség új életrekeltésére törekedett. Műtörténeti munkái: A deákmonostori XIII. századi román bazilika (1860, akad. székfoglaló értekezés); A középkori emlékszerű művészet története Magyarországon (1863); Az egri megye régi székesegyháza (1865); Besztercebánya város műveltségtörténeti vázlata (1867—75); Magyar mű- és történeti emlékek kiállítása (1876); A magyar szent korona és a magyar koronázási jelvények műtörténeti leírása (1885). Életrajzát Pór Antal írta meg (Pozsony, 1886).

E. g. I. 497. c

~~Torna~~

~~Abaúj vármegyei és Kassai Közművelődési~~

~~Egyesület~~ ~~[illegible]~~. ~~III. 178, 179.~~ —

~~IV. 262.~~ — ~~V. 302.~~ — ~~VI. 225.~~

Ipolyi Arnold

gyűjteményének kiáll.
a Műcsarnokban.

KMTans 1930. őszi kiáll.
Kat.

Ipolyi Arnold

Gerevich Tibor:

Ipolyi Arnold emlékezete. A Szent István Akadémia Értesítője

1923. 2. szám.

A MAGYAR MŰBIRÁLAT MESTEREI

Avult hirlapok és sárga könyvlapok tarlózása közben ránk, ránkvilágit egy-egy féligfeledett név, amelynek viselője néhány évtizeddel ezelőtt egyre erősebb életbeszökkenő művészeti kultúránk jelentős tényezője volt. Ítélkezett a művészet elevenjei és holtjai felett, irányt mutatott, serkentett az alkotásra, tüzelt a nemzeti művészet érdekében. S egy-egy ilyen féligfeledett író, kritikus ezzel az ültetgető, meg nyesegető tevékenységével mily végtelenül sokat adott kultúránknak. De az is a természet törvénye, hogy mihelyt porbazuhant egy-egy ilyen ítélkező kéz, a szomjazó, fiatal magyarnak. Korszakalkotó Magyar Mythológiájával mint ismeretlen, szürke kis zohori plébános tűnik fel. A mitológia és a folklore vezeti rá lépésről-lépésre az archeológiára, majd a művészetek régi történetének tanulmányozására, hogy végül is eljusson a folyamatos, most élő, eleven művészetig. Megadatott neki, hogy a műbírálat ne kenyérkeresete legyen s a művészetet tudományos vonzódásai mellett elsősorban mint mecénás ápolja és karolja fel azt. Egri kanonok, budapesti papnevelőintézeti igazgató, besztercebányai s végül rövid fél-

ISTÓKOVICS KÁLMÁN: A HALÁL

Az Ernst-Muzeum kiállításáról

személyes bántódások miatt sürgős homály borult nevére. Szomorú sorsa van a kritikusnak is! Az igazság halálos, rettentő, ha idő előtt a nép közé jut, — mondja valahol a Madách Ádámja. Tehát megértjük a kritikus e tragikus sorsát. Ámde most, midőn már a magyar műbírálat mestereihez semmiféle személyes vonatkozásunk nincs, a nagyok szellemének ösvényén haladó, modern műkritikai folyóirat elsőrendü feladatának tartja, hogy nem annyira az időrend törvénye, mint inkább az egyéni érdeklődés és vonzódás szerint sorra képét adja a magyar műbírálat elévülhetetlen mestereinek.

I.

IPOLYI ARNOLD

(1823—1886)

Bécsi növendékpap korában tágul meg a szellemi látóköre. Akkor Bécs még nagyon sokat tudott adni a tudományra esztendőre nagyváradi püspök. Közben archeológiai társulatot alapit, folyóiratot szerkeszt, ásat, utazásokat tesz, a Szent István Társulatot mai akadémikus szinvonalára emeli, szakadatlanul gyüjt, állandóan ir, beszédeket, előadásokat tart, maradéktalan lelkipásztora hiveinek, a Képzőművészeti Társulat elnöke s mint ilyen évről-évre elmondja hasonlóképen korszakalkotó elnöki megnyitóit, amelyekben tervez, kiállításokról számol be, pályázatokat hirdet meg, az elkövetkező esztendők művészeti irányát szabja meg. Csodálatos ember, aki mindenre ráért, irásaival könyvtárat tölt meg, legvalódibb művészeti érzékéről és tudásáról a Szépművészeti Muzeum s még inkább az esztergomi Keresztény Muzeum tesz minden időben tanuságot s mégis, ha végigolvassuk köteteket kitevő levelezését, meghökkenéssel látjuk, hogy nincs nap, melyben ne érezné megfáradt, gyenge testének terheit, melyben ne volnának testi fájdalmai. A lélek, a szellem élte itt a maga nagyszerű életét.

Képzőművészet 1932

Annak ellenére, hogy művészeti íróink egyik legtermékenyebbike, mégis inkább a gyakorlat embere, mint az elméleté. Minden törekvése arra irányul, hogy a közönség művészeti ízlését és történeti érzékét fejlessze, a több erőtlen kezdet után vele elevenebben meginduló műtörténeti kutatásoknak anyagot és lehetőséget adjon. Végeredményben ezért költi minden pénzét gyüjteményeire, ezért fáradozik, utazik, hordja össze az értékesnél értékesebb műkincseket, mert nem tartja elegendőnek, hogy csak ő tudjon, neki legyen művészeti izlése, történeti érzéke, csak ő lássa letünt századok örökérvényü alkotásait, hanem mint hivatása magaslatán álló műbiráló,minden szépségre szommet, melyeket halálom után nálam fognak találni. Ezért azt óhajtom, — és merem hinni, hogy így lesz — hogy az említett gyüjtemények megkiméltessenek mindennemű barbár eljárástól, s ne adassanak el hagyatékom egyéb részeivel, hanem ezektől elkülönitve, nemzeti művelődésünk javára együtt maradjanak." S épen ez a nemzeti művelődés javára irányuló szakadatlan törekvése magyarázza, hogy Ipolyi műbirálati tevékenységét mint szemináriumi igazgató azzal kezdte, hogy folyosói falára felaggatta képeit, műkincseit, hogy azok minden arravetődő léleknek megszólalhassanak. Ezért emeli európai szinvonalra a Képzőművészeti Társulat kiállításait, hivja haza Munkácsy

AGGHÁZY GYULA: IPOLYI ARNOLD ÜDVÖZLI MUNKÁCSY MIHÁLYT

jas magyar testvérével meg akarja láttatni azokat. A szépség, a művészet gyakorlati előmutatásával kiván nevelni. Jellemző végrendeletének idevonatkozó részlete: „A Gondviselés oly viszonyok közé juttatván, hogy szükségletemet meghaladó jövedelem felett rendelkezhettem, tanulságos, vagy fejlettebb műízlést elárulo nemzeti, egyházi és magánrégiségekből oly gyüjteményt állithattam össze, mely alkalmas hazánkban úgy a műtörténeti tanulmányoknak, mint a történeti érzéknek és a művészi ízlésnek fejlesztésére. E célból már régóta, még plébános koromban és főként később, mint gazdag egri kanonok — és nem mint szegény püspök — könyvtárat és jelentékeny műgyüjteményt gyüjtöttem össze. amelynek bizonyos részét, hazafias sugallattól vezérelve, már mint kanonok átengedtem az Országos Képtárnak, illetve a Nemzeti Muzeum régiségtárának. Ép igy egyházamnak és hazámnak s különösen a nemzeti kulturának szentelt intézményeknek hagyományozom mindazon egyházi és egyéb gyüjteményei-

Mihályt és hozatja el vele a Krisztus Pilatus előtt cimü hatalmas vásznát és rendez tiszteletére országra szóló ünnepséget, ezért készitteti a műlapokat világhirű magyar művészekkel, ezért tervezi a Műcsarnok felállitását, amelylyel állandó kiállító helyhez juttatná mestereinket, ezért épittet, festtet, ötvöztet, hogy terjessze a szépet, művelje a közönséget s elsősorban a gyakorlati példamutatásban legyen birálója, irányitója a mult század felcseperedő művészeti életének.

Elméleti esztétikai vonatkozásban Ipolyit családi hagyományai, neveltetése, külső életfolyamata eleve elhatárolják bizonyos irányban műbirálói tevékenységében. A művészetről magasztos nézetei vannak. Szerinte az ember elsőrendü tehetsége a műalkotás, mert ebben nyilatkozik meg különösképen az emberiségnek és a nemzeteknek magasabb életereje, amely már a gyermek szunnyadó készségeiben kisért, amelyet a hétköznap embere mesterségében üz s amely a tökély fokára a művészetben lép. Az az

út, amely őt a művészetek történetéhez, sajátságosan a műbirálathoz vezette, a romantikus ember útja. Erre vall felfogása is a művészi irányok keletkezéséről és fejlődéséről is. Azt tanítja ugyanis, hogy a nagy nemzeti katasztrófák és országos válságok a megjelölői és eszközlői az egyes művészeti irányok alkonyának és hajnalának.

Ugyancsak a romantikus művészetszemlélet magyarázza Ipolyinak magyar archeológusi működését s azt a páratlan küzdelmét, melylyel miután felfedezte a középkor nemzeti műalkotásait, megbecsültté is kívánta tenni azokat nemzete előtt. Szinte természetes tehát, hogy korának művészetét, mely jórészt még a bécsi klasszicizmus meg

különösképen a művészetben, hiszen épen ő volt az, aki a külföldi művészet régi alkotásainak fényes sorát megszerezte az Országos Képtár számára a tanulmány és a példakép kedvéért. A magyar irodalom is az idegen alak és a tárgy mellett végre hosszas és beható kutatás után megtalálta a magyar alakot és tárgyat, a magyar művészet is, ha tántorithatatlanul csak magyar tárgyakat, magyar tetteket, magyar népet és magyar természetet olt a művészetbe, végezetül is rátalál a maga nemzeti művészeti alakjára, az eredeti nemzeti alkotó módra és a formára. Ugy érzi, felesleges, sőt káros fiatal művésznemzedékünket drága pénzen Münchenbe, Bécsbe, meg Düsseldorfba

ISTÓKOVICS KÁLMÁN: SZENTENDREI TÁJ

Az Ernst-Muzeum kiállításáról

akademizmus formalizmusán rágódott, nem tudta értékelni, nem szivesen nézhette a köztereken felállított díszkutakat, amelyekben a viz Bellerophon, vagy valamelyik más allegorikus alak szájából csörgedezett alá és magyar művészi érzéke az allegória szintelen, semmitmondó alakja helyébe a sziklából vizet fakasztó Szent László király szobrászi ábrázolását kívánta.

Művészet, különösképen magyar művészet létrehozását sürgeti Magyarországon. Nem áltatja magát ábrándokkal, mert tudja azt, hogy művészeti kultúrát máról holnapra a legcsekélyebb anyagi erőforrásokkal alig-alig lehet teremteni. De ismeri az első lépést s ez a nemzeti műiskola és a nemzeti műirány megteremtése, amely valóban a művészet virágzásának legmagasabb foka és jelzője, amelyre minden nemzet művészetének addig kell törekednie, mig nem akar a nemzetköziség posványába sülyedni. Hangsulyozza, hogy a nemzeti chauvinizmusnak nem barátja

küldeni, ahol szinte végzetszerüen merülnek bele az iskolák vizenyős, szellemtelen, élet- és tájképi modorába. Szinte rá tud mutatni kora festőire, kik azok közülük, akiket nem mételyezett meg a német akadémia, akik szabadabban mozogva külön fejlődést és iskolát mutathatnak fel már most is. Egész erejével érzi magán a felelősséget, hogy legalább szóval, de amennyire lehet, tettel is meg kell mutatnia a nemzeti művészet irányát.

Mindebből az látszik, hogy az akkoriban dívó, úgynevezett modern festészetet vajmi kevésre becsülte, mert az szerinte annyira alászállt a művészet fensőbb köréből, hogy pillanatnyilag csupán a történeti festészet kinálkozik emelésére az egyedül alkalmasnak. A divatos életkép, a genre csak úgy nemesülhet, ha a kifejezésre szánt találó életvonásokat a magasabb történeti keretbe állitja be a művész, viszont a száraz történeti alakokat és eseményeket képzeletet megragadó és kifejező életeleven jelene-

tekkel és jellemző alakjaival tarkitja. Igy nemesíti a tárgy és a tartalom a formát s igy nemcsak a hétköznap egy-egy megragadó sajátságát, mozzanatát kapjuk, hanem a nemzet nagy hőseinek és történeti életének magyarázatát is s ez az, ami hathatósan nevelheti a nemzet történeti érzékét. A banális alakitást és a konvencionalizmust ostorozza minden műben. Ezért küzd az allegória-ábrázolás ellen és ezért emeli fel műbirálói szavát Lotz Károly operaházi mennyezete ellenében. Az öntudatos és lelkesült nemzeti érzésnek ugyanis a történet mindig többet mond, mint bármilyen magas, elvont eszményi és emberi allegória, amely mégsem adja soha — bármily nagy művész vetiti is elénk — a történet valódi létét és értékét.

A történeti festészetet magát is ujrafogalmazza Ipolyi. közönség mind az Egyház egyeteméből került ki. Fel kell tehát karolnunk a művészeti maradványokat, egyben módot nyujtanunk arra is, hogy a modern egyházművészet megtalálja a maga uj nemzeti tartalmu kifejezési lehetőségeit. Az élőszót választotta elsősorban arra, hogy műbirálói tevékenységét kifejthesse s bármiről beszél is közönségének, végül is sohasem felejti el a ceterum censeo-t s ez a történeti érzék és a művészeti izlés fejlesztése irányába mutat. Nagy vonásaiban igy rajzolhatjuk meg Ipolyi Arnoldot, a műbirálót. Most már lehull a személyes érdek s a maga nagyságában tűnik fel ez a páratlan egyéniség, az önmagukra ébredt magyar tömegek művészi apostola, minden idők kritikusának követésreméltó eszményképe.

Dénes Tibor dr.

GERGELY IMRE: KOMPOZICIÓ

A Belvárosi Reáliskola jubiláris kiállításáról

Távol áll tőle a Piloty történeti festészete, amely csak a külsőségekben, a ruházatban, a szines, dús és változékony elrendezésben éli és tombolja ki magát. A történeti festészet feladatává inkább a mérsékelt előadásmód mellett az esemény és az alak jellemzését és szemléltető kifejezését, a történeti hűség és valódiság erejét teszi. Legyen a magyar irodalom mellett végre magyar művészet is. Ezért állítsunk szigoru kritikánkkal sorompót a kiállításainkra beözönlő értéktelen, idegen képeknek, viszont magyar művészeink alkotásaival szemben egyelőre még legyünk elnéző szeretettel, mert csak igy lesz önbizalmunk, majd műérzékünk és műigényünk.

A modern művészet kisarjadzásához azonban még az is szükséges, hogy az eredeti középkori műalkotásokat, a sajátlagosan egyházi műveket tiszteletben tartsuk. A valódi régi magyar művészet ugyanis szinte egyenlő az Egyház művészetével, hiszen abban a korban alkotó, tárgy és

ABA NOVÁK VILMOS SIKEREI. Egymásután gyors tempóban két nagy kitüntetés érte Aba Novák Vilmost, a magyar festőművészek fiatal generációjának egyik nagyrahivatott tagját. Az olaszországban rendezett nemzetközi egyházművészeti kiállításon képei megnyerték az elsődijat. Ugyanakkor idehaza a Főváros a Ferenc József jubiláris koronázási ösztöndíjával a legnagyobb magyar díjak egyikével tüntette ki.

A BALLÓ EDE ÖSZTÖNDÍJPÁLYÁZAT. Az 5000 P-s nagy ösztöndijat a Balló Ede-bizottság ezuttal nem adta ki egy művésznek, hanem szociális okokból kisebb dijakra osztotta fel. 24 művész vett részt a pályázaton, akik közül a következők részesültek 1000—1000 P ösztöndijban: *Domanovszky* Ferenc, *Gál* János, *Mihalovits* Miklós és *Prohászka* József. *Istókovits* Kálmánnak és *Patkó* Károlynak 500—500 pengőt ítélt a zsűri.

Ipolyi Arnold gyűjteménye

AZ 1930. ÉVI

ŐSZI KIÁLLÍTÁS

KÉPES TÁRGYMUTATÓJA,

KERETÉBEN

NÉHAI IPOLYI ARNOLD

GYÜJTEMÉNYE,

PÁSZTOR JÁNOS

ÖSSZES MŰVEI,

ÉS ARADI EDVI ILLÉS, HORVÁTH BÉLA, KAMPIS JÁNOS, KNOPP IMRE, MARÓTHI MAJOR JENŐ, SÁRDY BRUTUS ÉS ZOMBORY LAJOS LEGÚJABB ALKOTÁSAI.

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT
BUDAPEST, VÁROSLIGET, MŰCSARNOK

ELADÁSI FELTÉTELEK.

Az *eladó művek* árai a kiállítási termek ajtói mellett, vagy a termek sarkában vannak kifüggesztve. A *vásárlások közvetítését kizárólag a főtitkár végzi.* Azok a művek, melyeknek eladási árai nincsenek kiírva, *nem eladók.* Úgy az ajánlatoknál, mint a vétel megkötésekor a vevő egy vásárlási nyilatkozatot köteles aláírni, amely föltétlen fizetésre kötelezi az aláírót, megállapított határidőn belül. A vételár egynegyedrésze a nyilatkozat aláírásakor azonnal lefizetendő, a maradvány legkésőbb *tizennégy nap alatt* a Társulat pénztárába készpénzben szolgáltatandó be, a törvényes forgalmi adóval együtt. Az eladó művek nagy része havi részletfizetésre is megszerezhető, külön egyezség alapján, melyre nézve felvilágosítással a titkári hivatal szolgál.

A kiállított és megvásárolt művek biztosításáról azok tulajdonosai tartoznak gondoskodni.

A megvásárolt műveket a Társulat a Műcsarnok helyiségeiben köteles átadni a kiállítás bezárása után, a befizetést igazoló nyugta és aláírott átvételi elismervény ellenében. Elszállításukról a tulajdonosok tartoznak gondoskodni.

Az 1930. december 1-én túl visszahagyott művekért a Társulat semminemű felelősséget nem vállal.

Az igazgatóság.

49560. — Athenaeum r.-t. könyvnyomdája, Budapest.

ELŐSZÓ.

Néhai *Ipolyi Arnold püspök* emlékének óhajtottunk áldozni gyüjteménye válogatott darabjainak kiállításával abból az alkalomból, hogy 50. évfordulóját ünnepeljük elnökünkké való megválasztásának. Ennek a nagybecsü emlékkiállításnak létrejöttét

DR SERÉDI JUSZTINIÁN

Ő FŐMAGASSÁGÁNAK

MAGYARORSZÁG BÍBOROS HERCEGPRIMÁSÁNAK

köszönhetjük, aki megértő atyai támogatásáért örök hálára kötelezte Társulatunkat.

Köszönettel adózunk ezzel kapcsolatban

DR LEPOLD ANTAL

prelátus-kanonok úrnak

az anyag kiválogatásáért és elrendezéséért.

Őszi kiállításunk többi részét érdemes művészegyéniségeink munkássága kollektiv bemutatásának folytatására szenteltük, mely programmunkat úgy a jóindulatú sajtó, mint műszerető közönségünk szivesen fogadta.

Budapest, 1930. október.

A Képzőművészeti Társulat
Igazgatósága.

IPOLYI ARNOLD
MŰGYŰJTEMÉNYÉNEK KIÁLLÍTÁSA.

Írta:

Dr. LEPOLD ANTAL

prelátus-kanonok, az esztergomi Keresztény Múzeum felügyelője.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a folyó évben kegyelettel ünnepli ötvenedik évfordulóját annak a kimagasló eseménynek, hogy a nagynevű Ipolyi Arnold (1823–1886) 1880-ban elfoglalta a Társulat elnöki székét. Ipolyi hat esztendeig töltötte be a Társulat elnöki tisztét 1880—1885-ig. Ez az idő a Társulat történetének első virágkora. Az elnök, aki a hazai művészet történetírásának alapvetője s minden ágazatában kiváló művelője, a régi magyar művészeti emlékek fölkarolója, zseniális leírója, bőkezű gyűjtője, a hazai művészet páratlanul nagylelkű pártfogója, inspirálója és útmutatója volt, fényes nevével nemcsak tekintélyt kölcsönzött a Társulatnak, hanem örök emlékezetű elnöki beszédeivel és agilis vezetésével fölkeltette az egész magyar nemzet érdeklődését a hazai művészet szent ügye iránt, megnyerte a művészeket az egészséges nemzeti és vallásos iránynak, munkaalkalmakat és mecénásokat szerzett, a Társulat taglétszámát jelentékenyen emelte s anyagi ügyeit rendbehozta. Elnöksége alatt az

Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a magyar művészeti mozgalom legfőbb fóruma lett s a magyar művészetnek úgy a hazában, mint a külföldön is, becsületet szerzett.

«Nekünk nemcsak művészet, de nemzeti és magyar művészet kell; — mondá Ipolyi székfoglaló beszédében — nemcsak át kell vennünk más nemzetek művészetét, de kifejteni, úgyszólván, megteremteni kell a mienket. Az első is szép, de az utóbbi dicső. Amaz érdem, ez kötelesség. Csak kis nép utánoz és vesz át mindig. Aki erős, szelleme van és nemes ambiciói, az maga alkot szívéből, életéből, társadalmából és története mezejéből.» «Nemzet, amely a művészetet nem pártolja, nem lehet művelt.» Ipolyi elnökségének nagy jelentőségét a magyar nemzet nevében Trefort Ágoston kultuszminiszter így fejezte ki: «A Képzőművészeti Társulat kiváló szolgálatot tett a művészetnek, midőn Nagyméltóságodat elnökének megválasztotta, mert eltekintve minden egyéb érdemeitől a képzőművészetek körül Excellenciádnak a társulat közgyűlésein tartott megnyitó beszédei valódi tanfolyamot adnak a képzőművészet jelentőségéről és azon módokról és eszközökről, amelyek által ezt hazánk és népe érdekében értékesíteni kell... A művészetet be kell vezetni a középületekbe, templomokba, az iskolákba, a nyilvános terekre és a sétahelyekre. Az állam nyisson tért a képzőművészetnek a középületekbe, az egyház a templomokba. Míg e sorokat irom, veszem észre s azt hiszem Excellenciád is érezni fogja, hogy eszméink és törekvéseink a képzőművészet körül azonosak. Részemről ebben biztosítékát találom helyességöknek és reményt merítek sikerük iránt. Csak ne féljünk az akadályoktól és tartsunk ki, mindegyikünk a maga körében.»

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a félszázados évforduló alkalmából úgy tiszteli Ipolyi Arnoldnak emlékét, hogy a Műcsarnokban kiállítja Ipolyi hátrahagyott s jelenleg az Esztergomi Főszékesegyházi Keresztény Múzeum alkatrészét tévő műgyüjteményének képzőművészeti és részben iparművészeti anyagát, amelyet dr. Serédi Jusztinián bíbornok-hercegprímás úr ő főmagassága kegyes volt a Társulatnak e célból rendelkezésre bocsátani.

Ipolyi Arnold már zohori plébános korában (1849—1860) megkezdette műtárgyak gyüjtését. Mint a műemlékek konzervátora és a régészet művelője nagy tanulmányutakat tett Magyarország nyugati felében s szerény anyagi viszonyaihoz mérten több ingó műtárgyat megszerzett. 1860—63-ban törökszentmiklósi plébános volt s az ország keleti felét ismerte meg. 1863—1871-ig az egri káptalan tagja. Nagyobb jövedelme lehetővé tette a nagyobbarányú gyüjtést. Különösen a Szepességet és a magyar bányavidéket járta szorgalmasan és gyüjtötte az elkallódás veszedelmének kitett magyar műemlékeket. Mint a Szent István Társulat igazgatója és a pesti központi papnövelde rektora (1869—1871) már nagy külföldi utakat is tett s Nápolytól Londonig látogatta a műemlékszerű egyházakat. a múzeumokat és gyüjteményeket. Gyüjtésre kiváló alkalmat nyujtott a magyar származású Bőhm József, a bécsi pénzverde igazgatója, valamint a kölni Ramboux képgyüjteményének eladása. Ipolyi ebből a két gyüjteményből szerezte német és olasz képeink legnagyobb részét. A német képek inkább a Bőhm-féle, az olaszok inkább a Ramboux-féle gyüjteményből származnak. Azonkívül az olasz, német, holland hírnevesebb műárusokkal — mint a kölni Heberle, az amszterdami Van Huetten testvérek, a nürnbergi Helbind, a müncheni Drey, Spengel, Heilbronner és

Rosenthal, a salzburgi Haring és Pollak, a bécsi Fürst és Egger — folytonos összeköttetésben állt. Támogatták gyüjtésében Bock és Schnüttgen kölni kanonokok.

Mikor 1871-ben besztercebányai püspökké kineveztetett, a budapesti központi papnöveldében őrzött s közszemlére is kitett képtárát nem akarta teljes egészében Budapestről elvinni. Legkiválóbb műtörténészeinkből alakított bizottsággal kiválogattatta képtárának hatvan legkiválóbb darabját s azokat az országos képtárnak ajándékozta. Ezek a képek most a Szépművészeti Múzeum kincsei.

Besztercebányán Ipolyi a képtárát is szaporította ugyan, de akkor leginkább a régiséggyüjteményét gazdagította s a népművészeti tárgyakat gyüjtötte. Őskori leleteinek értékes részét a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. Különös szenvedélye volt a középkori magyar ötvösművészet stiljében dolgozó magyar ötvösök foglalkoztatása. Erdélyből régi szőnyegeket, a külföldről gobelineket szerzett.

A gyüjteményt már 1876-ban az árvizkárosultak javára rendezett műtárlaton kiállították s maga Ipolyi írt róla a Századokban.

Ötvösműveit az 1884. évi magyar történeti ötvösműkiállítás mutatta be. 1884. febr. 17. Ipolyi 1885-ben írt végrendeletében megadja gyüjteményének leltárát.

1886-ban Ipolyit a nagyváradi püspökségre helyezték át. Gyüjteménye is Nagyváradra került. Ipolyi még 1886-ban meghalt. Mivel a végrendelkezéshez szükséges királyi engedélyt nem szerezte meg, halála után a végrendelet érvénye felül nagy viták támadtak. Fraknói Vilmos végrendeleti végrehajtó tárgyalásai eredményeként az összes örökösök tiszteletben tartották a végrendeletnek a műgyüjteményre vonatkozó részét, amely szerint a gyüj-

temény nem értékesítendő, hanem Ipolyi püspöki székhelyén létesítendő keresztény egyházművészeti múzeumban nyer elhelyezést. Amennyiben a püspöki székhelyen ilyen múzeum nem létesül, úgy Ipolyi végrendelete szerint a gyüjtemény a Simor prímás által Esztergomban alapított keresztény múzeumnak adandó át. Minthogy Ipolyi a végrendeletet még Besztercebányán irta, kérdéses volt az is, vajjon a püspöki székváros alatt Besztercebányát vagy Nagyváradot kell-e érteni. Végül is a gyüjtemény Nagyváradon a püspöki székházban maradt 1896-ig. Itt az ötvösművek értékesebb része eltünt, a szőnyegek és gobelinek, valamint a képek is nagyon megrongálódtak. 1896-ban a gyüjteményt letétbe helyezték a Biharmegyei múzeum új épületébe. (Karácsonyi János, Emlékkönyv a Biharmegyei Múzeum új épületének megnyitásáról 1896.) A Biharmegyei Múzeum Kalauza ismertette az Ipolyi gyüjtemény akkori állapotát.

1918-ban, mikor a románok bevonulása Nagyváradra küszöbön állott, Csernoch János prímás követelte Ipolyi végrendeletének végrehajtását, az Ipolyi-gyüjteménynek Esztergomba szállítását, azon a cimen, hogy Nagyváradon külön keresztény múzeum nem létesült. Fraknói Vilmos, a még élő végrendeleti végrehajtó, valamint a nagyváradi püspök és káptalan jogosnak ismerték el a prímás követelését. Lovászy Márton kultuszminiszter meghatalmazta Gerevich Tibort, hogy a gyüjteményt Nagyváradról Esztergomba szállítsa.

A gyüjteményt Gerevich Tibor és Ernyey József Nagyváradon átvették, de csak Budapestig szállitották, ahol a Nemzeti Múzeumban ideiglenesen elhelyezték. A tanácsköztársaság bukása után a románok a gyüjteményt visszaszállitani akarták s a Nemzeti Múzeumot is megdézsmálni szándé-

koztak. A primás intervenciójára az entente katonai missziója megakadályozta a románokat tervök kivitelében. Magyarországból kitakarodásuk után a románok a Jóvátételi Bizottság előtt jelentették be igényüket az Ipolyi-gyüjteményre. Csernoch János primás s kitűnő munkatársai Gerevich Tibor dr. és Egry Aurél dr. sikeresen megvédték a Jóvátételi Bizottság előtt Esztergom jogát az Ipolyi-gyüjteményhez.

Az egész anyagot Gerevich Tibor dr. egyetemi tanár, az Esztergomi Keresztény Múzeum igazgatója rendezte és katalogizálta. Csányi Károly, az Iparművészeti Múzeum igazgatója az iparművészeti tárgyakról készített leltárat. Korábban Divald Kornél készített leltárt. Czobor Béla 1886-ban Ipolyi műhimzés-gyüjteményét ismertette. Radisics Jenő pedig Ipolyi halála után az Iparművészeti Múzeum Képes Kalauzát adta ki Ipolyi iparművészeti hagyatékáról. Fraknói Vilmos 1871-ben az Új Magyar Sionban irt Ipolyi képtáráról.

Az egész Ipolyi-gyüjteményt technikai okokból nem lehetett e jubiláris tárlaton bemutatni. A Képzőművészeti Társulat tehát csak a gyüjtemény legkiválóbb darabjainak kiállítására szorítkozhatott.

I. TEREM.

IPOLYI ARNOLD PÜSPÖK GYÜJTEMÉNYE.

1. FRANCESCO DI GIORGIO: Szent Péter keresztrefeszítése (XV. század).
2. MAGYAR MESTER: Szent Apollónia (XV. század).
3. NYUGATMAGYARORSZÁGI MESTER: Szent Margit és Katalin (XV. század).
4. BENCZUR GYULA: néhai Ipolyi Arnold, a Képzőművészeti Társulat elnöke. A Társulat tulajdona.
5. KASSAVIDÉKI MESTER: A három szent király imádása (XV. század).
6. NYUGATMAGYARORSZÁGI MESTER: Szent Ágnes és Dorottya (XV. század).
7. MAGYAR MESTER: Szent Orsolya (XV. század).
8. OLASZ MESTER: Kálvária (XIII. század).
9. MAGYAR MESTER: Madonna (XV. század).
10. GIOVANNI DI PAOLO: Szent György megkereszteli a líbiai királyt és népét (XV. század).
11. BARNA DA SIENA: Tryptichon.
12. MAGYAR MESTER: Mettercia-szobor (XVI. század eleje).
13. MAGYAR MESTER: Szent Katalin (XV. század).
14. MAGYAR MESTER: Szent Pál. Szárnykép (XV. század).
15. MAGYAR MESTER: Predella (XV. század).
16. MAGYAR MESTER: Szárnykép (XV. század).

17. MAGYAR MESTER : Szárnykép II. (XV század).
18. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : Szent nő áldozása (XV. század).
19. MAGYAR MESTER : Szent Borbála (XV. század).
20. FIRENZEI MESTER : Férfi arcmás (XV. század).
21. MAGYAR MESTER : Krisztus az Olajfák hegyén (XV. század).
22. SPINELLO ARETINO : Szent Pál lefejezése (1410).
23. KÖLNI MESTER : Szent Orsolya és a tizenegyezer szűz vértanusága (XVI. század).
24. MAULPERTSCH ANTAL : A Szent család (XVIII. század).
25. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : A nagyjakabfalvi oltárszárny (XVI. század).
26. ISMERETLEN MESTER : Krisztus-torzó (XV—XVI. század).
27. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : Predella (XV. század).
28. MAGYAR BÁNYAVIDÉKI MESTER : Szárnyasoltár (XV. század).
29. MAGYAR MESTER : Püspök mellszobra (XVII. sz.).
30. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : A nagyjakabfalvi oltárszárny (XVI. század).
31. BARTOLOMMEO PASSEROTTI : Szentcsalád (XVI. század).
32. MATTEO DI GIOVANNI : Madonna két angyal között (XV. század).
33—36 és 41. KASSAI FESTŐ : Szent Félix, Regula és Exuberantius legendája. Sorozat. (1470 körül).
37. MAGYAR MESTER : Oltárszárny (XV. század).
38. MAGYAR MESTER : Predella (1420 körül).
39. MAGYAR MESTER : Szárnyasoltár (XV. század).
40. MAGYAR MESTER : Oltárszárny (XV. század).
42. KASSAI MESTER : Szent Bálint és Lajos (XV. század).
43. KASSAI MESTER : Szent Demeter és Mór (XV. század).
44. KASSAI MESTER : Szent György és Sándor (XV. sz).

45. MAGYAR MESTER: A hiúság (XV. század). Gondolatkép.
46. MAGYAR MESTER: Szent Bertalan (XV. század).
47. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER: Corpus Domini (XVI. század). Fadombormű.
48. NYUGATMAGYARORSZÁGI MESTER: Krisztus megkeresztelése (XV. század).
49. MAGYAR MESTER: Krisztus az Olajfák hegyén (XV. század).
50. NÉMET MESTER: Mária és Keresztelő Szent János (XVI. század).
51. MAGYAR MESTER: Szent Simon apostol (XV. század).

Gobelinek:

53. Saul és Dávid. Flandria (XVI. század).
54. Bethsabet Dávid király elé vezetik. Flandria (XVII. sz.).
55. Vadászjelenet. Flandria (XVI. század).
56. Tájképes kárpit. Flandria (XVI. század).
57. Dávid és Bethsabe esküvője. Flandria (XVII. század).
58. Dávidnak hozzák a koronát. Flandria (XVII. század).
59. Kálvária (XV. század).
60. Szent Pál és a mérges kígyó. Flandria (XVII. század).
61. Krisztus keresztelése. Német (XVI. század).
62. Dávid térdhajtással üdvözli a főpapot. Flandria (XVI—XVII. század).

II. TEREM.

IPOLYI ARNOLD PÜSPÖK GYÜJTEMÉNYE.

63. AMBROGGIO LORENZETTI: Mózes (XIV. század).
64. SIENAI MESTER: Mária halála (XV. század).
65. POLIDORO VENEZIANO: Mária találkozása a keresztvivő Krisztussal (XVI. század).

66. OSZTRÁK FESTŐ: Szent Miklós legendája (XV. század).
67. BRESCIAI ISKOLA: Pieta (XVI. század).
68. DUNAI ISKOLA: Krisztus a kereszten (XVI. század).
69. MAGYAR MESTER: Magdolna a gyermekkel. Fa (XIV. század).
70. ANTONIO PISANO (PISANELLO): Szent Jusztina (XV. század).
71. MAGYAR MESTER: János evangélista. Fa (XV—XVI. század).
72. SZEPESSÉGI MESTER: Epitafium (XV. század).
73. SANO DI PIETRO: Madonna, Szent Jeromos és Szent Bernardin között (XV. század).
74. SODOMA KÖVETŐJE (SIENA): Magdolna (XVI század).
75. FIRENZEI ISKOLA: Mária meglátogatja Erzsébetet (XVI. század).
76. DUCCIO ISKOLÁJA: Krisztus sírbatétele (XIV. század).
77. GIROLAMO MUZZIANO: Krisztus és a házasságtörő nő (XV. század).
78. VELENCEI ISKOLA: Szentcsalád (XVI. század).
79. MAGYAR MESTER: Szent Pál? Fa (XVI. század).
80. NÉMET FESTŐ: A Golgotha (1546).
81. LUCAS CRANACH: Szent Kristóf.
82. DÉLNÉMET FESTŐ: Szenvedő Krisztus (XV. század).
83. MAGYAR MESTER: Szent János evangélista. Fa. (XVI. század).
84. STEFANO DI GIOVANNI (SASSETTA): Madonna (XV. század).
85. LAVINIA FONTANA: Női fej.
86. JACOB CORNELIS: Szent Antal, Kristóf és Rókus legendája (XVI. század).
87. GIULIO CESARO PROCCACINI: Madonna a gyermekkel.
88. EUSTACHE LE SEUR: Pál fordulása (XVII. század).

89. FERRARAI ISKOLA: Krisztus sírbatétele (XV. század).
90. BASSANO DA PONTE: Krisztus születése (XVI. század).
91. NÉMET MESTER: Menekülés Egyiptomba. Fadombormű (XVI. század).
92. NÉMET MESTER: Krisztus születése. Fadombormű. (XV. század).
93. NÉMET MESTER: A három király imádása. Fadombormű. (XV—XVI. század).
94. MAGYAR MESTER: Szent Bálint? Fa. (XV. század)
95. OSZTRÁK MESTER: Keresztre feszítés (1522).
96. MAGYAR MESTER: Szent király. Fa (XV. század).
97. NÉMET MESTER: Mária halála. Fadombormű (XV—XVI. század).
98. ISMERETLEN MESTER: Mária halála. Fadombormű. (XV. század).
99. NÉMET MESTER: Mária halála. Fadombormű. (XV. század).
100. MAGYAR MESTER: Predella. Fadombormű (XVI. század).
101. MAGYAR MESTER: Magyar úri élet (XVII. század).
102. MAGYAR MESTER: Magyar úri élet II. (XVII. század).
103. RAJNAVIDÉKI MESTER: A három király imádása (XV—XVI. század).
104. BRESCIAI ISKOLA: Szent Ferenc álma (XVI. század).
105. ISMERETLEN FESTŐ: Fogadtatás a Szultánnál.
106. DÉLNÉMET MESTER: Szárnykép (XVI. század).
107. ISMERETLEN FESTŐ: Ebéd a Szultánnál.
108. ISMERETLEN FESTŐ: Balthazár utolsó lakomája Babylonban (XVII. század).
109. NÜRNBERGI MESTER: Judás árulása. Fadombormű. (XV. század).
110. AGGHÁZY GYULA: Ipolyi elnök üdvözli Munkácsyt a Képzőművészeti Társulat régi Műcsarnokában.

Gobelinek és szőnyegek:

111. Arabeszkes uzsak szőnyeg.
112. Indiai szőnyeg.
113. Imaszőnyeg. Kaukázus (XVIII. század).
114. Török szőnyeg. Anatolia (XVIII. század).
115. Imaszőnyeg. Perzsa (XVIII—XIX. század).
116. Jordesz imaszőnyeg. Anatolia (XVIII. század).
117. A nap és a bolygók. Flandria (XVI. század).
118. Imaszőnyeg. Anatolia (XVIII. század).
119. Imaszőnyeg. Ladik (XVII. század).
120. Az actiumi ütközet. Bruxelles (XVI. század).
121. Erdélyi szőnyeg (XVII. század).
122. Erdélyi uzsak szőnyeg.
123. Körmenet az istenek szobraival. Olasz (XV. század).
124. Erdélyi uzsak szőnyeg.
125. Jézus Jákob kútjánál. Flandria (XVI. század).
126. Sabin nők elrablása. Flandria (XVI—XVII. század).
127. Mózes feltalálása. Flandria (XVII. század).

Egyházi és világi iparművészeti tárgyak az üvegszekrényekben:

(Lásd az I. teremben.)

128. SIENAI FESTŐ: Triptychon (XIV. század).
129. VELENCEI FESTŐ: Diptychon (XIV. század).
130. SIENAI FESTŐ: Trónoló Madonna angyalokkal (XIV. század).
131. DOMENICO BECCAFUMI: Jézus születése (XVI. század).
132. MAGYAR MESTER: Mater Dolorosa. Fa. (XVI. század).
133. MAGYAR MESTER: Szent Miklós. Fa. (XVI. század).
134. MAGYAR MESTER: A Mária Zell-i XIV-ik századi kegyszobor másolata. Fa. (XVIII. század).
135. MAGYAR MESTER: Szent János evangélista. Fa. (XVI. század).

136. MAGYAR MESTER: Szent Kristóf. Fa. (XVI. század).
137. Körmeneti kereszt. Olasz. 1363.
138. Gót körmeneti kereszt. Olasz (XIV—XV. század).
139. Gót körmeneti kereszt II. Olasz (XIV. század).
140. Reneszansz feszület. Olasz (XVI. század).
141. Bronz román feszület. Magyar? (XII. század).
142. Román feszület (XII. század).
143. Mellkereszt (XIV. század).
144. Gót Urmutató. Olasz (XV. század).
145. Gót ereklyetartó (XV. század).
146. Kehely. Olasz (XV. század).
147. Kehely (XV. század).
148. Gót ereklyetartó. Olasz (XIV—XV. század).
149. Urmutató. Olasz (XV—XVI. század).
150. Ciborium. Magyar (XV. század).
151. Szekrényke limogesi zománccal (XIII. század).
152. Doboz limogesi zománccal (XIII. század).
153—154. Gyertyatartók limogesi zománccal (XIII. század).
155. Bethlen Gábor pohara. Erdély. 1621.
156. Talpas pohár. Brassó (XVII. század).
157. Talpas pohár. Erdély (XVII. század).
158. Talpas pohár. Brassó (XVII. század).
159. Kókuszdió kanna. Augsburg (XVII. század).
160. Zománcos kupa. Augsburg (XVII. század).
161. Rokokó kávéskanna. Német (XVIII. század).
162. Rokokó cukortartó. Bécs. 1730.
163. Keresztelőtál (XV. század).
164. Gót miseruha. Olasz (XV. század).
165. Gót miseruha része. Olasz. (XIV. század).

III. TEREM.

ZOMBORY LAJOS.

Született Szegeden, 1867-ben. Már 4—5 éves korában szeretettel rajzolgatta az állatokat. Iskolái elvégzése után előbb az építészeti pályán működött Szegeden, Aradon, később Budapestre költözött, ahol tíz évig a kiváló Lechner Ödön műépítésznek volt egyik segédje. 1898-ban Münchenbe ment, ahol az ottani festészeti Akadémián Zügel Heinrich hires állatfestő tanítványa volt három éven át. Visszatérve Szegeden és Szolnokon dolgozott, majd Budapestre jött, ahol négy éven át Benczur Gyula tanítványa volt. Innen indult Párizsba, Karlsruheba, Drezdába és Berlinbe, ahol hosszabb időt töltött. 1908-ban egy állatfestőiskolát alapított. 1930-ban végül áthelyezte műtermét Budapestre, ahol újult erővel az állatkert vadállatjait tanulmányozza. A szolnoki iskolának egyik alapítója és legszorgalmasabb tagja volt és az év legnagyobb részét még most is ott tölti az Alföld változatosan gazdag és jellegzetes magyar népéletének tanulmányozásával és ábrázolásával. 1921-ben művészi munkásságát a Műcsarnokban a Wolfner Gyula-díjjal jutalmazták.

ZOMBORY LAJOS MŰVEI.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

1. Búzaszentelés.
2. Igás lovak.
3. Nyári jászol.
4. Elragadt kocsi.
5. Nyári jászol. II.
6. Igás lovak. II.
7. Zsandárok.

48. szám.

Vasárnapi Ujság.

Hatodik évi folyam.

Pest, november 27-én 1859.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben egy és fél iven jelenik meg. — **Előfizetési dij** Buda-Pesten **házhoz küldve vagy postai uton** külön a **Vasárnapi Ujságra** félévre **3 ft.**, a **Politikai Ujdonságokkal** együtt **5 ft. uj pénzben.** — A **Vasárnapi Ujsagra** a **Magyar Sajtóval** együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre **10 ft.**, julius—septemberre **5 ft. uj pénzben.** — Az előfizetési dij a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utcza 4. szám) bérmentve utasitandó.

Ipolyi Arnold.

Egy név hazánk tudósainak diszes sorából. Azon jeleseink között, kik örvendetes lendületü tudományos irodalmunkat az utóbbi évtizedben mulhatlan becsü müvekkel gyarapitották, kitünő helyet foglal el Ipolyi Arnold, s az első rangu szellemi termények közé tartozik koszoruzott munkája, a „*Magyar mythologia.*“

Többször merült fel már a kérdés : vajjon mi oka annak, hogy napjainkban a kisebb és nagyobb szellemek olly kiváló kegyelettel forditják buvár figyelmöket a nemzeti *multra?* A kérdést értjük mindannyian, de a feleletet inkább csak érezhető, mint kifejezhető.

Olly időben tünt fel a „Magyar mythologia“ is, midőn életrevalóságunk, multunk jogosultsága iránt a jobbak is csaknem kétségbe esvén, mintegy lemondó megadással néztek a jövőbe. Könyv kellett, ha rejtelmes hét pecsétü is, melly a nemzeti öntudatra hasson s a sunyadó hitet föléleszsze. — Ipolyi mythologiája gazdag okmánytár, melly nemzeti őslétünk és fejlődésünk szerteágazó gyökereit nagyszerüen igazolja.

E munka hatását taglalni s kimutatni a jövendő irodalomtörténet feladata; mi e helyen csak örömünket s elismerésünket fejezhetjük ki a felett, hogy élte virágjában álló tudósunk olly munkával kezdette irodalmi pályáját, minővel mások azt végezni szokták; s hogy azóta is szakadatlanul foly mindinkább szélesedő kört felkaroló munkássága, mellynek sürün feltünedező gyümölcsei névtelenül is nagy figyelmet szoktak gerjeszteni s főleg tudományos körökben örömteljes meglepetést idéznek elő. A mi ezt előidézi, nem más, mint a tanulmány, tehetség és a magasabb szempont, mellyből kiindul. Egyetemes történelmi s világirodalmi tájékozottsággal hatotta át különösen hazai történelmünket, egész terjedelmében, gyakran a legapróbb részletekig.

Méltán üdvözölték őt s müvét hazai s külföldi illetékes tekintélyek, mint feltünő jelenséget; ámbár Ipolyi maga, e művét, melly egy egész emberkor szorgalmának is becsületére válnék, valamint tudományos munkássága *zsengéjének* nevezé : ugy kitüzött teendőinek csupán *kezdeménye* gyanánt tette közzé.

S valóban, azóta megjelent számos dolgozata, melly rendszeres munkálkodása mellett szétszórtan jelent meg lapokban s folyóiratokban (sokszor névtelenül), s melly összeállitva, a „Magyar mythologia“ terjedelmét is jóval felülmulná, tudósunk szerteágazó alapos ismereteiről s több irányban tett szakadatlan buvárlatairól még fényesebb tanuságot állitna elénk.

— Mert miután a m. mythologiában elődeink vallási fogalmait, őshajdanunk szellemi életét s eszmevilágát előtüntette : folytatva tett vizsgálatai, nemzeti életünk s multunk egyéb intézményeinek tanulmányaival foglalkoznak. Ide czélzók hazai régiségeink s történelmi kutfőink érdekében tett vizsgálódásai, különösen épitészeti s egyéb müemlékeinkre vonatkozó, továbbá oklevél-, pecsét- és czimertani terjedelmes tanulmányai. Teljes reményünk van arra, sőt egyes munkái fényesen igazolják már e reményt, hogy hazai régiségtudományunk töle nyerendi leghathatósb lendületét.

IPOLYI ARNOLD.

Jeles tudósunk, mint mondtuk, még élte virágában álló férfiu.

Ipolyi (családnevén Stummer) Arnold, született 1823. okt. 20-án Hontmegye Ipoly-Keszi helységében — Atyja a megyének számos éven át eljes főbirája, anyja Szmrecsányi Arzénia volt. Első nevelését müvelt lelkü s vallásos érzelmü szülei családi körében nyerte. A magyar és külföldi irodalmi müvek iránti részvétet, az olvasási szenvedélyt már korán ébreszté a gyermekben mivelt szellemü anyja. Alsóbb iskoláit Korponán és Selmeczbányán végezte. Majd a papi pályára érezvén magában hivatást, az esztergomi főmegye papnövendékei közé vétetett fel. Innen a pozsonyi növeldébe tétetett át s itt töltött két év után a nagyszombati seminariumba ment, hol a philosophiai tanfolyamot végezte s már ekkor

tevé első irodalmi kisérleteit. Ezután Bécsbe a Pázmány-intézetbe küldetett s az egyetemben négy éven át a theologiát tanulta. Itt a rendes tantárnyak mellett, előbb minden szabad idejét a külföldi szépirodalom és nyelvek tanulmányozására fordità; utóbb a komolyabb, különösen a történelmi tudományoknak szentelé magát. Evégre tanulmányozta a történetkutfői segédtanokat, különösen a középkori palaeographia és diplomatika, valamint az archaeologia s nevezetesen az ó keresztyén egyházi müvészet kedvencz tanulmányaivá lönek. Már ekkor (1843) kisérté meg az ös magyar vallás buvárlatát. 1844-ben az esztergomi presbyteriumba ment át. 1847-ben áldozárrá szenteltetett fel; bár tanulmányaival régen elkészült már, a törvényes életkort be kellett várnia. Ez időközben rendezé nagytudományu történetirónk b. Mednyánszky Alajos gazdag könyvtárát, levél- s okirattári gyüjteményét; beutazta Magyarország nagyobb részét, s a b. Mednyánszky és gróf Pálffy családnak nevelői minöségben tagja volt stb. 1848-ban Pozsony városban volt hitszónok, mig végre 1849. végén Pozony vármegyében Zohor helység lelkészévé neveztetett ki, hol azóta folytonosan lakik.

E futólag érintett életrajzi adatok is tanusitják egyrészről Ipolyi nagy és komoly előkészületeit, másrészről azt, hogy az eddig felmutatott eredményekhez képest az ő pályája még igen fiatal. Pedig csak, kényelmesnek épen nem mondható hivatalától meggazdálkodott óráit fordithatja tanulmányaira s mégis helyzetebeli kötelességeit ollykép teljesiti, mintha kizárólag csupán hivatalának élne. Sokoldalusága a gyakorlati életben szintugy mint az irodalomban nem ok nélkül csodálják ismerői, mert valamint ebben otthonos, a codexektől s a palaeographiától (régi irások) kezdve le a ponyvairodalomig : ugy a társasélet terén egyenlő könnyüséggel mozog, ollykor a legkülönbözőbb viszonyokban. A fensőbb körök disztermeiben otthonos, fesztelenül társalgó, nyilt kedélyü férfiuban alig gyanitanók a különben folytonosan magányában remetéskedő régiségbuvárt, vagy a hiveit egyházában s azok kisdedeit az iskolában buzgó áhitattal tanitó falusi papot. — Szakbeli dolgozatai mellett épen illy otthonos ő az egyházi irodalom, nevelés és iskola különböző terén, melly irányban már szintén számos értekezése jelent meg.

Nem kevésbbé jelentékeny — bár szorosan nem tartozik vizsgálódásaink tárgyai közé — a mit külföldi szaklapokban s folyóiratokban, ottani tudományos tekintélyek felhivására közzétett, kikkel baráti tudományos viszonyba és szövetségbe lépett. Utóbbi időkben hazai tudományos irodalmunk s régiségeink megismertetésére a külföldön jobb dolgozatok alig jelentek meg, mint azok, mellyek Ipolyi tollából folytak — s ott a legnagyobb elismerésben is részesültek. A göttingai „Zeitschrift für Mythologie“ czimü folyóiratban megjelent magyar hitregei közleményei *Grimm, Wolf, Manhart, Müller* s más nagy hirü német tudósok munkáiba, — a „Mittheilungen für Erforschung der Baudenkmale“ (Müemléki közlemények) czimü füzetekben közzétett magyar müemlékek és régiségek leirásai e tan első tekintélyének, a berlini *Kuglernek* korszakot alkotó „épitészet-történetébe“ (Geschichte der Baukunst) czimü nagy munkájába is utat találtak. — Ipolyi több tekintélyes külföldi tudományos egylet tagságával már jóval elébb lön megtisztelve, mintsem itthonn e kitüntetésben részesülhetett volna. A m. Akademia csak mult évben választhatá levelező tagjává.

Ipolyi Arnold azon „nemzeti régiségtani“ tudományos iskolát képviseli nálunk, mellynek Németországban a nagyhirü *Grimm* lett apostolává — de vajmi kedvezőbb viszonyok között, mennyivel nagyobb előzmények után, s mennyivel több szellemi s anyagi erő által támogatva s biztatva! Ki kell itt mondanunk, hogy roppant gyakorlati hatás az, mellyre ezen irány, ezen tanulmányok eredménye vezet. Egy uj történelmi iskola van ezáltal irodalmunkban megalapitva s kitüzve; a nemzeti költészetnek és a többi müvészetnek végtelen aknája nyilt föl. Nemzeti emlékeinknek s hagyományainknak buzgóbb felkutatása s kegyeletesb megóvása kétségkivül Ipolyi fáradalmainak lesz nagyrészben köszönhető és föléledésök uj korszaka, ha nem csalódunk, nevéhez fog örökre tapadni. Ime, a m. tud. Akademia is meginditá fontos vállalatát, „Archaeologiai közleményeit“ a hazai müemlékek ismeretének előmozditására s ennek minap megjelent I. kötetében találjuk mindjárt megnyitóul Ipolyi kimeritő értekezését a „*magyar müemlékek*“-ről átalában és „*Csallóköz müemlékei*“-ről különösen, mint a szerző tudományának s buvárlati buzgalmának egyaránt fényes bizonyságát.

Adjon a mennyei gondviselés hazai irodalmunknak sok illy tevékeny szellemet és az ifju sarjadéknak elég fogékonyságot, hogy az illy kitünő példányok irányát megértse s lelkesült buzgalommal kövesse!

A természetben.

Hosszu, unott napok . . .! szememet megszállja
Gondolatim sötét borzadalmas árnya ;
Azon gondolkozom : milly csekély az élet,
Kivált ha az ember jobbat nem remélhet . . .
És e csekélyhez is mennyinek van gondja
(Pedig ezer rész is egyét meg nem toldja) . . .
Gondja, osztozása czivódó perekkel,
S gyermek atyja mellett nem él szeretettel.

Azon gondolkozom : szabad-e a lélek?
S a zárt falak között — Isten látja — félek!
Pedig szabad, érzem, . . . ki hát a szabadba,
A nagy természet . . . e kitárt gondolatba!!

* * *

. . . Itt künn van az élet, a természet könyve
Nyitva áll előttem s olvasok belőle;
Lelkemre világot hint mindenik lapja,
— Fényt kölcsönöz neki az örök ég napja, —
Az örök ég napja, melly e hulló levelen . . .
Keblemen is átrezg, hogy az is örök legyen!

Itt künn van az élet,, kis madár az ágon
Azt csevegi hozzám : lesz még boldogságom;
Cseveg, cseveg, aztán kis fészkébe szállva
Kicsinyeit sorban eteti, táplálja;
Majd szárnyát terjeszti éjre mindenik felett,
S ugy örül a szivem, hogy van illyen szeretet!

Itt künn van az élet, a vidámság szárnya
A bánatos keblet s szivet is megszállja;
A völgy dalt zeng, a bércz e danára hallgat,
Zengne ő is, de ám illy lágyan nem dallhat. —
Majd felzug ha éri a villám csattogása,
Sodorván az erős tölgyeket is rakásra.

Bársony vánkosára a zsizsegő fűnek
Fejemet lehajtom, hol körömbe gyülnek
Szines lepék szállva virágrul — virágra,
Ajkukat förösztvén kedves illat-árba.
Majd a szellő rámhajt egy-egy megterhelt méhet, . .
S kit a munka lankaszt — pihenve ujra éled!

Fenséges természet . .! mi dicső itt lenni!
Mi az égig ragad — csak a gyönyör mennyi! . . .
A csermely habjával játszó napsugára
Fel-felakad a zöld-lombos bokorágba.
Lombos bokorágba, melly alul zengő dala
Hangzik a madárnak — imádkozván általa.

Távolabbrul csöndes furulyaszó hallik,
— A jó öreg juhász szive már nem zajlik —
Csak fú a tilinkón, a gyerek meg nézi
Szegény öreg apját s majd meg nem igézi;
Hej! dehogy igézi, hisz szeme könnyel telék, —
Eltanulná a dalt, de nincs ki megértené!

Soh se busulj Bandi! — szól az öreg hozzá, —
Bizony megszomjaztam, egy kis vizet hoznál!?
Bandi szótlan indul . . . s a forráshoz érve
Egyet sóhajt, aztán más ötlik eszébe.
S mi eszébe ötlött, hirtelen dalba olvad,
S megmerítve kalapját visszafelé ballag.

Boldog egyszerüség! . . . hol a szivnek vágya
Álomban sem szállna elérhetlen ágra.
Hisz a kis bokorban még több boldogság van,
Nyugott ez a csendben, az a vihar-árban!!
Maradj itt hát lelkem, maradj itt mindörökre,
A szent természetet daloddal dicsőitve!

Fenséges természet, lelkem szabadsága! . . .
Mit vigyek templomod égi oltárára?
Gondolatom, melly csak homályos, emberi,
Szárnyszegve hull vissza, nem tud mogérteni!
De érzem, hogy egyszer kielégit tégedet
Benned élő szivem, melly most hisz, remél szeret!!

Fejes István.

8-ik szám. Tizenegyedik évfolyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, februárius 21-én 1864.

Előfizetési föltételek 1864-dik évre :

a **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonsagok együtt : Egész** évre 10 ft. Fél évre 5 ft. **Csupán Vasárnapi Ujsag** : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — **Csupan Politikai Ujdonságok** : Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési dijak, a **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat** illetőleg, 1863. november 1-től kezdve : Egy, négyszer hasábzott petit sor ára, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krba; háromszor- vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, **Hamburg és Altonában : Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurtban : Otto Mollien és Jaeger** könyvkereskedése; **Bécsben : Oppelik Alajos, — és Pesten : a kertész-gazdászati ügynökség is**, Józseftér, 14. sz. a. Bélyeg-dij, külön minden igtatás után 30 ujkr.

Terényi Lajos.

(1825—1863.)

Midön egy agg élőfa dől ki kertünk soraiból, a bánkódás fájó érzetéhez némi vigasztalásul csatlakozik azon tudat, hogy gyönyörét és hasznát mégis élvezhettük, pihentünk árnyában, részesültünk gyümölcseiben.

De ha egy sokat igérő törzset, ifjonta csavar ki földéből a vihar, mielőtt lombjait sátorrá terjeszthette volna, melynek védelme alatt nyugodni véltünk, s gyümölcseire csak következtetnünk engedtek azon teljes hajtásu virágok, melyek ágait gazdagon ellepék : nehezebben sziveljük a csapást.

Amott a visszaemlékezés szeliditi, itt a megtört remények kettőztetik a veszteség fölötti fájdalmat.

Terényi Lajost élete virágában, férfikora legszebb szakában ragadta ki közülünk a halál. Küszöbén egy oly kornak, melynek vajmi nagy szüksége lett volna reá, karjaiból azon ragaszkodó szeretetnek, mely mindenfelől ölelve tartá, mint a folyondár a tölgy derekát.

Kedvezőbb körülmények közt rég az országé leendett; — igy, csak Békésmegyéé volt; de abban oly helyet foglalt el, melyet utána nem fog betölteni az egykorúakból senki.

Bizonyosan nem egy olvasója lesz e lapoknak, ki csodálkozva fogja hallani, ha mondjuk, hogy *Terényi Lajos*, édes testvére volt az archaeologia terén már is annyi érdemeket szerzett ismert tudós *Ipolyi Arnoldnak*.

A talány kulcsa ez.

A *Stummer* magyar nemes család ősi fészke Hontvármegye volt. Gyarapodván a nemzetség, a mult század elején két ágra szakadt, melynek egyike, birtokai főhelyétől *ipolyi*-nak, másika ugyanez okból *terényi*-nek neveztetett. A terényi Stummer ágból származott le Békésmegyébe a mult században *János*, — ki egy időben itt alispáni hivatalt viselt, — fiával *Imrével*, ki a megyének egy darabig főügyésze, majd főbirája volt. János halála után Imre egyedül, és fiörökösök nélkül maradt, — de mert ohajtotta volna a családot Békésben folytatni, magához hivá az ipolyi Stummer-ág egyik szebb reményü sarjadékát Lajost, ki bátyja kivánságára csakugyan le is költözött, s ugy vevé fel annak Terényi előnevét, a 48-diki korszakban végkép elhagyván a Stummer név használatát.

TERÉNYI LAJOS.

Atyja volt ipolyi Stummer Ferencz, Hontmegyének hosszu időn keresztül főbirája, anyja Szmrecsányi Arzénia. Született 1825. julius 14-kén Horváti-Disznóson, hol anyja esetleg, nagyanyjánál (ki született Disznósi Horváthy leány volt) időzött. Az atyai háznál Ipoly-Keszben növelkedett, tanult Korponán, Selmeczen, Pesten, Nagy-Szombaton, Pozsonyban, hol a gymnasiumi, bölcsészeti és jogfolyamot bevégezve, a szokásos törvénygyakorlat után, 1843 tavaszán, ügyvédi oklevelet nyert. Mily elömenetellel, s mily gyorsan haladt át a kitünő észtehetség az iskolákon, megtetszik abból, hogy 12 éves korában már tul volt a gymnasium minden osztályán, s midön ügyvédnek felesküdött, még alig volt 18 éves. 1844-ben hirdetteté ki oklevelét Békésmegyében, melynek egy pár hónap mulva t. aljegyzőjévé neveztetett ki, mig 1849 január havában az orosházi járás szolgabirájának, ez év legnehezebb napjainak közeledtével pedig a megye alispánjává választatott meg a 24 évet még be sem töltött ifju.

A vihar lezajlása után az ország határairól menekült. Majd visszatérvén, 1852 okt. 20-án nőül vevé bajczai Beliczey Máriát, s csöndes és boldog családi körébe vonulva élt 1854-ig. Ezentul még inkább távol tartotta magát minden érintkezéstől, csaknem zárkozott lön, „ott állott (mint maga mondá az országgyülésen) az ekeszarva mellett, s nyugodtan türt, várt és remélt mindaddig, mig 1860. őszén ujra megnyilni látszottak a sorompók a hazafiui tevékenység előtt.“

1860. december 11-én tartott tisztválasztás alkalmával Terényit megint az alispáni székbe hivá a közbizalom egyhangu szava, és ő el is foglalá azt mindaddig, mig a megye orosházi választó kerülete által országgyülési képviselővé választatván, a fővárosba kelle távoznia. Visszajötte után nemsokára feloszlott a megye, ő pedig, miként előre kijelenté vala, „mélyen és sötéten hallgatott“ mindvégig. 1863. apr. 6-án, tüdőlob vetett véget a nagy reményekre jogositó életnek.

Ime, ezen száraz adatok jelölik azon rövid életpályát, melyet Terényi Lajos megfutott.

De ezek csak az út melletti köoszlopok, melyek, ha megmutatják is, mely irányban vonult végig az út, de nem azt, hogy mily szép vidék terült el annak mentén az oszlopok mögött.

Azért, a mennyire a szük tér megengedi, egy-két sorban jellemeznünk kell a derék férfiut.

Terényi Lajos magas kitünő alak volt; szabályos arczán némi büszkeség ömlött el, mely a természetes jóság vonásaival vegyülve, oly érzést keltett a nézőben, melyről maga sem tudta meghatározni: a tiszteletnek van-e benne nagyobb része, vagy a szeretetnek? Az első benyomásnak e hatása megmaradt az emberben akkor is, mikor már közelebbről tanulta öt ismerni. Délczeg magatartása, elegans külseje, férfiasan szép feje, bizonyos tiszteletet parancsoltak; mig nyájas tekintete, kellemes hangja, gyöngéd társalgása, rokonérzésre hangolta a szivet iránta. S mig fi om módjában és lovagias magaviseletében mindig az arisztokratát láttuk: gondolkozásában és érzelmeiben a legvalódibb demokrata állott előttünk. Ama tulajdonáért a felsőbb osztályokban is kedves jelenség, emezért a középrend és nép kedvencze. Kiváló észtehetségeért, alapos tudományáért, tiszta és szilárd jellemeért pedig átalános közbecsülés tárgya; olyan, milyen hozzá hasonló a megyében nem volt más.

Pártok és gondolkozásmód, ellenséges táborokra szokták osztani az embereket. Egyik a másiknak tehetetlenné tételére tör. S ha valaki egy fejjel magasabb a tömegnél, ez már kétszeres ok, hogy üldöztessék; elég ha saját elvrokonai teljes ragaszkodását megnyerheti. Nem igy Terényi; — neki ellensége nem volt egy sem, hive sok, tisztelője mind.

Ha e tulajdonaihoz veszszük ritka szónoki tehetségét, igen természetesnek fogja találni bárki, hogy a liberalis eszmék — tolmácsukat, az ifjabb nemzedék — vezérét tekinté benne. S azt hiszszük, nem hibázunk, ha minden kitünő sajátságai közt, ez utóbbit emeljük ki leginkább.

Hiába ócsárolják a szónoklat becsét némelyek. A kik legjobban beszélnek ellene, azok leginkább félnek tőle, s ép ezáltal ismerik el annak erejét és hatalmát, mely, hogy nagy volt és nagy leend mindenkor, eléggé mutatja a világtörténet az ó-testamentomi Árontól le napjainkig. A ki vezetni akar, annak tudni kell a sziveket meg is nyerni, az elméket magához és a képviselt ügyhöz hóditani.

Terényi teljes mértékben birt e képességgel.

Három év előtt az ország legjelesebb szónokai ültek a nemzeti muzeum nagytermében, fényes nevekkel s még a régi forumokon szerzett nem hervadó babérokkal. S mégis Terényi első fölszólalásával közéjök avatta föl magát, pedig tévedne, ki öt e beszéd után akarná megitélni. Ugy hogy bizvást elmondhatjuk, mikép benne jobb körülmények közt egyikét fogta volna a haza felismerni a legkitünőbb államférfiui tehetségeknek.

Szivének minden érzése, lelkének minden gondolata a *haza* volt. Legutolsó szava azon kérelem volt, hogy gyermekeiből *jó hazafiakat neveljenek.*

A közszeretet és becsülés, mely életében körülövezé, halálakor is meghatóan nyilvánult.

Az 1861-ki megyei tisztikar tagjai, a volt főispán báró Wenckheim Béla vezetése alatt, a megyei községek elöljáróik által képviselve, s Gyula városának tán minden mozdulni tudó lakosa, résztvett temetésén. Választó-kerülete, Orosháza, pedig külön gyász-istenitiszteletet is tartott emlékezetére.

Én akkor nem róhattam le baráti kötelességemet a boldogult iránt. Im, most teszem sirjára e halvány czipruságat.

Szathmári Károly.

Fölépitem ujra . . .

Fölépitem ujra ledölt palotámat,
Gyüjtöm is már hozzá a köveket lassan,
Álljon ujra épen, mint a ki föltámad . . .
De ne mint a várak sziklákon, magasban.
Álljon ujra épen, uj fallal, tetővel —
Ne rongyos ruhában és hajadon fővel
Mint a béna koldus, a kinek mankója
Fél lábát pótolja.

Ne álljon magasban; terhes oda az ut.
Nem, az én palotám nem sasok tanyája,
S addig, ki magasba csak szédelegve jut,
Biztosabban jár lent s nem fárad ki lába.
Aztán melegebb is van a völgy ölében
Mint a magas hegyek kopár tetejében.
Tavasz van a völgyben mikor még a szikla
Hóval van boritva.

Egész nap csak oldalt süt a nap a hegyre
De szembe mosolyog a virágos völgyre,
S oly vonakodva megy . . . s visszanéz mindegyre:
A virágra, házra, toronyra s a tölgyre,
Mintha fájna neki elválni ezektől
Tudván, mily fogadást várhat a hegyektől,
S mire a hegyekre sugara kiárad,
Lenyugszik, kifáradt.

Nem, óh nem a sasok lakói házamnak,
Magas röpüléssel föl a napba törve,
Kik bár a felhőkkel egy hazában laknak
Mégis ha szomjaznak, leszállnak a völgybe,
S azon vizből isznak, a melyből más állat,
Mely csak idelent jár, magasba nem szállhat;
S hogyha ezek nekik megtagadnák, nyomban
Elvesznének szomjan.

Te vagy, költészetem, leomlott palotám,
Melyet fölépitek eszméim faláva!,
S hogyha ujra állasz, légy szép . . . és azután
Fogadd be szivemet, borulj rá hűs árnynyal.
Jól tudom, hogy árnyad nem terjed ki messze,
Falad sem lesz, tudom, czifrára kifestve,
Hanem azért édes lesz nyugodni szállnom —
Lesz alatta álmom.

Elég szép vagy nekem s szőke angyalomnak,
S azoknak, kik hozzánk hasonló szegények,
Elég nagy lesz árnyad azon egy vándornak,
Kit űznek a gondok s futnak a remények.
S beéred te ezzel — nem is vágysz egyébre,
Csakhogy ennyi lenne valaha elérve . . .
S elég dicső leszesz, ha én boldog vagyok,
És akkor az vagyok.

Jer azért, megtértem, jer kezembe lantom,
Engesztelődj, hiszen kedvesemnél jártam,
Azért feledkeztem meg rólad, galambom,
Nem mintha tán tőled örökre megváltam.
Jer, a viszontlátás örömeit tűzzel —
Égő szemrehányó hangokkal ne űzd el,
Jer és öröklángu hévvel mindenkorra
Légy szivemhez forrva. *Linczi Károly.*

A hit-tagadó.

Történeti elbeszélés, irta JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

Kaled a gránitoszlopokon verte ki kardja élét dühében, mikor az ellenállást látta. A kolostor ajtójából tizenkét imám lépett elé egymásután, Kaledet és Abu Obeidaht körülfogva, s a tóduló harczosokat hangos kiáltozással intve békére.

— Verje meg a próféta minden ártó angyalaival a csalfa görögjeidet; átkozódék az Isten kardja. A fejükre lecsapó kardnak útközben igy kiverni az élét! Itt békét kötök a balkézzel, mialatt a jobb kéz torkukat szoritja. Mutasd azt a békeszerződést. Ha akarom, megtartom, ha nem akarom, nem tartom.

— Allah tart meg téged is, engem is, meg az ellenséget is, s ha nem akar megtartani, döglött eb lett mindegyikből. A békét én kötöttem meg, a békét te nem oldhatod fel.

— Jól van. Szólt Kaled, kardját visszataszitva hüvelyébe. Én nem harczolok hát, de próbáld feltartani az ostromlókat, kik az utczákon elszéledtek; kisértsd meg rábeszélni öket, hogy ne öljenek, ne pusztitsanak.

— Már megtettem. Szólt Abu Obeidah rendithetlen nyugalommal. A tulsó kapun át, mely nekünk az éjjel átadatott, a testőrsereg bevonult a város védelmére, s pusztitóid azóta minden utczán szemközt találkoznak saját hadainkkal; a kik öket fel fogják tartóztatni.

Kaled nem akart hinni vezértársának. Azonban egy csoport delir, ki nagy zajjal jött vissza a piaczról, lármázva hirdeté, hogy előbbre nem lehet hatolni, mert Abu Obeidah testőrei elálltak minden utczát.

— Lásd Kaled, szólt nyugalommal az ősz, ha te Allah kardja vagy, én meg Allah paizsa vagyok, s hiába volna döngetned a paizst; csak rosz hangot adnál vele, de át nem lyukasztanád.

Kaled visszanyerte nyugalmát, lecsendesült; ilyenkor szokta legkegyetlenebb terveit kifőzni.

— Jer Menjünk be a kolostor udvarára; ne lássa itt tulajdon népünk viszálkodásunkat.

Azzal beléptek a nyitott kapun Kaled, Abu Obeidah és az imámok.

— Olvasd fel, kérlek, mi van a békekötésben; szólt ott vezértársának. Távol állj tőlem, s ne add kezembe, hogy én elolvassam, mert meglehet, hogy összetépném, s az szégyen volna rád nézve is, rám nézve is. Olvasd. Hallgatom. Hiszem, hogy a mit kötöttél, jól csomóra van kötve. Hiszem, hogy fogát huztad a patkánynak, mielőtt nyakát elereszted volna. Megtörted öket, a mint illet.

Abu Obeidah olvasni kezdé a békepontokat.

Kaled dühe nöttön növekedett.

Nagyokat kaczagott minden ujabb pontnál, hogy kaczagása behangzott a templomba s zürhangot képezett az éneklő szüzek zsolozsmáival.

— Még ezt is? Még szabad birtokot nekik! A hitetlenek, a lázadóknak még hét templomot, a hol Allaht káromolhassák? — Örült voltál-e Obeidah! — Éjszaka volt, álomból keltél; nem láttad, mit irsz alá . . .

Most jött a java.

„A ki pedig nem akar a városban maradni, szabadon költözhessék, kincseivel, lovával, fegyverével.“

Kaled, mint a veszett tigris, kapott az okmány után, s még összetépné, ha a dervisek mellének nem rohannak s elölhátul vissza nem tartóztatják.

— Allah verjen agyon, ha ezt megengedem! Te őszszakállu bolond; arczul akarsz-e köpni engemet? Vagy azt hiszed, hogy a mennykö meghagyja magát hajigálni poronddal? Fegyverestül bocsátod el az ellenséget, kit én fegyverestül elgázoltam? Kardot, lovat, kincseket neki; még zászlót is!

Abu Obeidah nyugodtan hajtogatá össze az iratot s öve mellé dugta.

— A mit irtam, megirtam; a mit megigértem, megtartom.

Az ősz hadvezért méltóságteljes magaviselete a durva harczos fölé óriási magasságba emelte, Kaled mindennapi verekedővé lett lealacsonyitva e bölcs, előrelátó férfival szemben. Ezt ő jól érezé.

Mikor látta, hogy heveskedése semmit sem használ, csak tekintélyét rontja vele, megszünt vezértársára dühöngeni, hanem abba az aprólékos ravaszkodásba ette be boszuját, a mit ujabb nyelven kapczáskodásnak neveznek.

— Jól van hát, a mi irva van, az meg van irva. Tehát menjenek a hitetlenek; hadd menjenek ki a sikra. De az irásban az áll: fegyvert vihetnek magukkal. Tehát csak egy

valódi emberekké tudja eleveníteni. Csak szerepköre igénytelen, nem művészete s mindenki méltányolni tudja a figyelmet, melylyel most pályatársai egy negyedszázados mult után méltánylattal emlékeznek meg érdemeiről.

Sántha Antal 1836 szeptember 3-án született Zomborban. Atyja nyugalmazott testőrtiszt volt, a ki neje kora halála után szatmármegyei birtokára vonult vissza. Fiát, ki Szatmárt kezdte első tanulmányait, kereskedőnek szánta s magasabb kiképeztetés végett a pesti kereskedelmi iskolába hozta, hol egy évet el is töltött, de a német nyelvvel boldogulni nem tudván, nem igen látta magára nézve a kereskedői pályát biztatónak. Ellenben annál inkább vonzotta a szinház. Sürün látogatta a nemzeti szinház előadásait s csakhamar ellenállhatatlan vágyat kezdett érezni a szinpad iránt, s vágyainak netovábbja lőn, vajha csak ő is följuthatna azokra a deszkákra, melyeken annyi taps és babér, üdvözítő mámor és dicsőség terem.

A színészeket toborzó ügynökök egyikének, *Gózon* Antalnak meg is vallotta egyszer, miben sántikál s az bemutatta a jó öreg Szentpéterinek, a ki akkor rendező volt, de a ki egészen másról beszélt a szini pályára készülő csinos öltözetü ifjunak, mint a szini pályán reá váró dicsőségről, babérról. «Ilyen urfinak — mondá szelid jóindulattal, — nem kell színészszé lenni, mert ha, fiam, kimégy a provinciára, nem lesz ám ilyen fényes gombu kvekkered, sem ilyen fényesen kefélt czilindered, hanem majd ütött-kopott koldus leszel.»

Daczára ez épen nem kedvező kilátásnak, Sántha nem csüggedt el, hanem várt a kedvező alkalomra, mely nem sokáig váratott magára. Egy szép napon betoppan a szinház udvarára egy idegen, kinek láttára Gózon bácsi igy kiáltott fel: «Na itt van Haris, az emberkereskedő, mindjárt elvisz magával!» (Harisnak hivják az emberkereskedőt a «Tamás bátya kunyhójá»-ban, innen ered, hogy a vidéki szinigazgatókat még most is igy csufolják.) Ez a Haris Szuper Károly szinigazgató volt (az opera jelenlegi pénztárnoka), a ki savanyuan és szánólag mosolygott a színészjelöltre, de nem sokáig gondolkozott; átadta névjegyét és igy szólt: «Tessék pakolni és holnap reggel 6 órakor Budáról a «Nap» vendéglőből a «pitlin» (a székesfehérvári Bittel gyorskocsi-tulajdonosról igy elnevezett akkori társaskocsi) indulni Sümegre, társulatomhoz.»

Szuper társulatánál Sümegen lépett hát föl Sántha legelőször 1856. májusban, az akkor nagy vonzerőt gyakorló «Vak Béla» drámában, a tatár vezér nem nagy, de hatásos szerepében, s a társulattal bejárta aztán Magyarország kisebb-nagyobb városait sok viszontagságok és nélkülözések között, mig végre 1859-ben Debreczenbe került *Molnár* társulatához, a hol akkor a nemzeti szinháztól *Füredi* és *Hegedüsné* vendégszerepeltek, a kik a magyar népszinművet először virágoztatták föl a nemzeti szinpadon s hozták divatba az ország összes szinpadjain. Sántha Füredinek Szigligeti «Csikósa» czimszerepében annyira megtetszett, hogy megigérte neki pártfogását, a minek az lett az eredménye, hogy azon év szeptember havában a nemzeti szinházhoz is meghivták vendégszerepelni. Itt is az öreg csikóst adta, a mi annál merészebb vállalkozás vala, mivel az a feledhetetlen *Réthy*nek volt ez klasszikus kedvenczszerepe. Daczára ennek a kritika elismerőleg nyilatkozott játékáról s az igazgatóság ugy bocsátotta vissza, mint a ki a szerződésre ajánlottak közé lett előjegyezve. 1863 áprilisben tényleg szerződtették is, s hogy becsülettel állta meg helyét a maga szakmájában, legjobban mutatja az, hogy azóta mindig tagja maradt a nemzeti szinháznak, s hogy ugy pályatársai, mint a sajtó és közönség szeretettel emlékeztek meg róla abból az alkalomból, hogy szinészi pályájának egy negyedszázadát a legnagyobb igényü szinháznál, a legválogatósabb közönség előtt közmegelégedésre sikerült betöltenie.

PUSZTAI TALPAS TYUKOK BEREGMEGYÉBEN.

Munkács, 1888. okt. 29.

A «Vasárnapi Ujság» negyvenharmadik számában a hazánkban koronként feltünt *Azsiai pusztai talpas tyukról* történvén említés, engedje meg, tisztelt szerkesztő ur, hogy e közleménynyel összefüggőleg felhozzam, miszerint e sajátságos madárfaj folyó év tavaszán *Beregmegyében* is megjelent. Ugyanis április hó 30-ikán *Kilb Miklós* nevü munkácsi uralmi erdész Bereg-Ujfaluban a *Szernye* tó melletti szántóföldeken járván, előtte mintegy 15 darabból álló madárcsoport repült fel, melyre ő rá lőtt, s egyik madár a szárnyán megsebesíttetvén, lebukott s az erdész elevenen elfogta s Munkácsra az uradalmi igazgatósághoz behozta, hol a *Syrrhaptes paradoxus*-nak ismert madár gondozás alá vétetvén, maiglan is él s jól érzi magát. *Gróf Schönborn* Ervin, az uradalom tulajdonosa, megfelelő kalitot készittetett részére s buzával etetni rendelte. Sebe a szárnyán csakhamar meggyógyult s azóta a *nőstény* vidáman s megszelidülten él. A madár jó nagy galambnagyságu, de gerle-szinü, sárgásbarna pettyes tollu; melle erős, kifejlett, hegyes szárnya és farka hosszu, fecskeszerü, feje és csőre aránylag kicsiny, ugy három ujju, bolyhos szőrezetü lába is.

A nevezett erdész azóta figyelemmel kisérte kerületét, de többé nem akadt nyomára a csoportnak, a mint hogy az uradalmi igazgatóság is az összes erdész- és gazda-tiszteket figyelmeztette a talpas-tyuk megjelenésére, de eddig nyoma sehol sem mutatkozott többé.

Bereg-Ujfalu határa dombos, lomberdős, s nagy része a nagy kiterjedésü Szernye tó partján terül el.

LEHOCZKY TIVADAR.

UJABB VERSKÖTETEK.

Tagadhatatlan, hogy időnk nem kedvez a tiszta költészetnek. Évenként 20—30 (tán több) verskötetet is veszünk számba, alig van köztök egy-kettő, mely csak a mindennapi középszerüségből kiemelkednék annyira, hogy lelkünk, mint az Ararát hegyén a Noé galambja, megpihenhetne rajta, bár csak addig, mig egy zöld levelet szakíthatna róla. Nagyokat ritkán s nagy időközökben szül az idő méhe. Nekünk ez a század elég termékeny volt, hogy csak a lyrai költőkről szóljunk, a század elején Csokonai, Berzsenyi, Kisfaludi Sándor, azután Kölcsey, Vörösmarty, a század közepén Petőfi, Tompa, Arany János, — elévülhetetlen nyomokat hagytak az idő homokjában. Még epigonjaik első nemzedéke is jeleseket számlált — még nagyobbára élnek, nem nevezzük őket, csak Tóth Kálmánt az elhunytak közül. Az utánok támadt második nemzedék már ezeket sem érte utól; s a legujabbak még emezek után is inkább hanyatlást mutatnak, mint emelkedést. Hova jutunk? De legyünk türelemmel s várjuk — mig az idő ismét megembereli magát s egy uj Vörösmartyt vagy Petőfit szül — egyidőre bezáródott méhéből. Addig mérsékeljük követeléseinket, szabjuk kissebbre a mértéket, melyet lyrai költészetünk legujabb termékeire alkalmazunk. Elégedjünk meg, ha becsületes érzésre, tiszta hangra s némi hangulatra vagy az őszinte kedély nyilatkozataira találunk bennök.

Ismét három uj verskötet fekszik előttünk, melyekről valamit szólanunk kell. Abban a sorban vesszük, a mint kaptuk.

Szuhai Benedek «*Zengő Bokor*» czímet adott Miskolczon megjelent igénytelen kötetének. Ezt a czímet egy előbbi borsodi költő, Tóth Endre már az ötvenes években adta volt a magáénak. De zengő bokor s benne dalos madár mindig s mindenütt van s bár a czim kissé keresett, eltűrjük, csak a hang legyen kellemes, ha nem is épen fülemüle-dal, mely belőle hangzik. Szuhay dalaiban felváltva vallásos, hazafias és családias érzés, szerelem s a természet szeretete szólal meg. Mindenkivel közös érzelmek s épen azért könnyen találnak minden szivhez, de annál nehezebben találják meg a mélyebben ható eredetiség vagy a feltünő ujság hangját. Azt Szuhay költeményei sem igen találják meg; de csöndes kedélye tiszta s mesterkéletlen hangjaival elég kellemesen hatnak az olvasóra. Kivált a természet benyomásaiból vett darabok, mint az *Édes álom* (17. l.), *Szülőföldem* (45 l.), *Margitszigeten* (53. l.). *Alföldi képek* (64. l. — bár ez igen erősen emlékeztet Tompa hasonló czímü leiró költeményére), eléggé hangulatosak. Alkalmi s emlék-költeményei közt legértékesebb a *Karthausi olvasásakor* (74. l.) s meleg és átérzett hangjával az *Erdélyi emlékezete* (101. l.) és *Tompa emlékezete* (108. l.), bár ezekben is hiányzik a valódi ódai lendület. A kötet tiszta jövedelme egészen a Tiszán inneni ref. egyházkerület papi özvegy-árvagyámpénztára javára van szánva; s az előfizetőknek a kötet végén olvasható szép számából itélve, nem is maradt meddő. Igy, a mi költői értékben még fogyatékos, az erkölcsi s kegyeletes czél azt is pótolja. (Ara 1 frt.)

Horváth Kálmán egyszerüen «*Költemények*»-nek nevezte Budapesten Schmidl Sándornál megjelent csinos kiállitásu, csak 134 lapra terjedő s 1 frt 20 kr. áru kötetkéjét. A 89. lapon, melyre történetesen először nyitottunk, e négy sorra esett szemünk pillantása:

Átcsapott az ősz fuvalma rajtam,
Tört virágként némán hervadok.
Oh miért hogy, mint a fecske őszszel,
Szebb tavaszra át nem szállhatok?

Keresetlen egyszerüségében megható hang, két összeillő képecskében; s mindjárt jól hangolja az embert az egész kötetre. S valóban Horváth Kálmán költeményei, bár semmi különös nincs bennök és az eredetiség vagy ujság nagyon csekély fokát és a teremtő vagy alkotó erőből is minél kevesebbet mutatnak, legalább többnyire ezen az egyszerű, keresetlen hangon szólnak. Családias érzelmei különösen kedvesek, igazak. Pl. a *Családomhoz* (129. l.) czimüben a haza vágyó érzés egész melegsége szól; a *Beteg leányomhoz* (104. l.) s mindjárt rá a *Temetőben* (106. l.) czimüekben szintén az igaz érzés nyilatkozik meghatóan. Kevésbbé sikerültek az elbeszélő nembeli kisérletek, mint a *Szicziliai Vecsernye* (67. l.), *A szikla-fej*, néprege (116. l.). Legjobb köztök a *Priska* czimü legenda (48. l.), a szűz anya képéről, mely előtt a zárda-szűz buzgón imádkozott, s a kép megmenti üldözőitől; a költeményt ez egyszerű hálaima fejezi be:

Szemébe' könny,
Arczán ima
«Dicsértessék
A szűz Anya!»

Halmy Gyula három év nyarát Parádon töltötte s ott irt verseit «*Parádi emlékek*» czim alatt (1885—1887) kötetbe szedte össze. 70—80 versben örökké Parádot meg a Cseviczét, a Mátrát, a havasi fenyves utait énekelni, óhatatlanul egyhanguvá lesz végre, Bartók Lajos jóval izmosabb tehetsége sem kerülte el Kárpáti képeiben ezt az egyhanguságot. Halmy Gyula költeményeiben is találunk nehány csinosat, a *Kápolna* (22. l.), *Keskeny ut* (52. l.), *Száll a felhő* (83. l.), *Erdőben* (118. l.), stb. De lehetetlen, hogy a kevéssé termékeny lélek minduntalan ismétlésbe ne essék, s vagy magát — vagy a mi még rosszabb — másokat ne utánozzon. Milyen szépen irta Petőfi:

Mint a sziv az első szerelemnek titkát,
Őrzi e kis kunyhót bérczek koszoruja...

S mily lanyhán dudolja Halmy Gyula:

Mint a kebel az érzelem világát,
Az égő szivet hüen zárja be:
E szép helyet, a boldogság tanyáját,
Ugy rejti el a Mátra erdeje.

Viszont Petőfi mondja:

Ha az Isten ekép szólna hozzám..

Halmy Gyula igy kezdi:

Ha azt kérdné egyszer tőlem az Isten...

Az ilyen reminisczenczíák is abból származnak, ha az ember minél többet akar «termelni» — valami hang cseng a fülében, mindjárt leirja. «Szivedből vedd a szót, ha vágyad irni kél» — ezt a jó tanácsot adja Vachott Sándor a költőknek. Bár mindenki megfogadná!

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Ipolyi Arnold kisebb munkái. *V. kötet: Beszédek.* A nagynevű főpapnak ezuttal szónoki művei hagyták el a sajtót, melyeket részint az akadémia, részint a Szent-István-társulat, részint a képzőművészeti társulat közgyülésein s a főrendiházban tartott. Egyetlen egy vallási tárgyu beszédet találunk a gyüjteményben, azt, melyet a nagyváradi püspöki székbe iktatásakor intézett híveihez. E beszédek mindenike élénken tanuskodik Ipolyi nagy tanulmányairól, nemes, vallásos felfogásáról, erős hazafias érzelméről s arról, hogy mennyire figyelemmel kisérte főleg 1880 óta a képzőművészet haladását hazánkban. Ez utóbbi ügyben tartott beszédeit, mikor elmondattak, nem egyszer vette a kritika szigoru vizsgálat alá, igyekezve Ipolyi felfogásában oly tévedéseket kimutatni, a melyek a nemzeti művészetet felekezetiessé tették volna. Bármiként legyen a dolog: annyi bizonyos, hogy Ipolyi megnyitó beszédei képzőművészetünk haladásának egy-egy sikerült képét mutatják be az olvasónak, ki, ha érdeklődik a magyar festészet és szobrászat fejlődése iránt, kétségkivül szivesen fogja olvasni Ipolyi beszédeit is. — A kötethez mintegy függelékül Ipolyi Arnold irodalmi munkásságát állítja össze Bunyitay Vincze 1845-től egész a főpap haláláig: 1886-ig. E függeléknek bizonyosan sok hasznát fogják venni azok, a a kik Ipolyi életével, munkálkodásával és hatásával behatóbban foglalkoznak. Az 574 lapra terjedő kötet a Franklin-társulat nyomdájából került ki s ára 2 frt 50 kr.

Verne Gyulától, a magyar közönség előtt oly kedvelt franczia irótól, egyszerre két kötetet ad ki a Franklin-Társulat. Egyik az «Egy sorsjegy» czimű, melyet először a «Vasárnapi Ujság» közölt volt képekkel, s mely vonzó alakban ismerteti egy érdekfeszitő elbeszélés keretében azokat a benyomásokat, melyeket Norvégia természeti és ethnográfiai különösségei nyujtanak, s melyben az élénk tollu szerző hangulatosnál hangulatosb tájakon át ragadja olvasói figyelmét. A másik «Haza, Franciaországba» és «Gil Braltar» czim alatt két elbeszélést közöl; az első az 1792-iki franczia forradalomnak a poroszok ellen való hadjáratából dolgoz föl egy kalandos epizódot, a másik azt adja elő derült humorral, hogy hogyan vették be Gibraltárt — a majmok az angolok számára. Mindkét kötetet Huszár Imre fordította, a jó műfordító folyékonyságával, s mindkettőt Roux szellemes illusztrácziói diszitik pazar bőséggel. A két kötet közül az «Egy sorsjegy» czimű 1 frt 20 kr, a másik 1 frt 60 kr.

«**Cseress Gábor**», *Prém* József regénye, mely egy akadémiai pályázaton dicsérettel emeltetett ki, s azután a «Pesti Napló» tárczájában közölte, most önálló alakban is elhagyta a sajtót, két kötetben, Robicsek Zsigmond kiadásában. A regény Zichy Antalnak van ajánlva.

Cseress Gábor a regény főalakja egy ősi családnak elszegényedett sarja, ki a családi előitéletek daczára, melyeket egy születési gőggel eltelt atya és könnyű uraskodásra hajló bátya táplálnak, saját erejéből küzdi fel magát az életben, s a munka és tanulás modern jelszavát képviseli az öröklött könnyelműség és élvhajhászattal szemben, melynek bátyja áldozatul esik. De csalódik, mert nemesebb felfogása az életről, mely szakitni készti környezete előitéleteivel, egyszersmind a másik tulzásba ragadja s kénytelen belátni, hogy igen ideális szempontból itélte meg az életet. Elvesz egy elszegényedett bárókisasszonyt, a ki a tanitónői pályán kénytelen müködni, de a kinél az élet kényszerüségei nem nyomták el a léha vágyakat, melyek csillogni, élvezni hajtják s férjét végzetes utra sodorja. A regény nem szoros értelemben vett irányregény, de sok van benne a mai társadalom szomoru leczkéiből és kóros tüneteiből. A szerzőben azonban hiányzik a megfelelő epikai nyugalom és világböleselet, mely a nagy kérdések bonczolásába mélyebben belevinné; csak a felületen marad és a lélektani helyzetek legtöbbet igérő fázisai felett könnyen suhan el. Azonkivül nélkülözzük a regényben a kerek be végzettséget, mert előadása ép ott szakad meg, a hol a mélyebb összeütközések magvát kezdjük sejteni. Mindamellett a regény egy gyakorlott toll sok ambicióval dolgozott munkája, mely élvezetet szerezhet az olvasónak. Ára a két kötetnek nincs kiirva.

Almanach. Singer és Wolfner kiadásában s *Mikszáth* Kálmán szerkesztésében az idén is megjelent az az *Almanach*, melyet már mult évben kedvezőleg fogadott a közönség. Az idei, 1889 évre szóló, csinos piros és arany, metszésű kötésben a szerkesztő előszaván és rövid naptárrészen kivül tizenkét elbeszélést tartalmaz Jókaitól, Vadnaytól, Tolnaytól, Ágai Adolftól, Beniczkyné Bajza Lenkétől, Gyarmathy Zsigánétól s még egy nehánytól a fiatalabb irói nemzedékből. Jókai Mór a «Lélekidomár» czimü regényéből ad egy önálló részletet «A pusztai rózsa» czimen, Vadnay Károly: «A vöröskeresztes asszony» czimen tár fel egy képet a női szív finomabb vonásaiból. Tolnay Lajos elbeszélésének czime «A boldogság előtt», Ágai pedig «Violka Verá»-ban egy darab falusi életet fest. Bezárja a novellák sorát Mikszáth Kálmán «Burkus» czimű elbeszélése egy elveszett kutya kalandjairól. A kötet ára 1 frt.

A **Franklin-társulat kiadásában** ujabban még a következő könyvek jelentek meg:

Thukidides. A halhatatlan görög történetiró eredeti és forditott (görög és magyar) párhuzamos szövegü kiadásának immár 3-ik kötetét kaptuk, a melyet ugy, mint az előbbieket is, Zsoldos Benő fordított s látott el jegyzetekkel. A 461 lapra terjedő kötet ára: 2 frt.

Latin gyakorlókönyv. Holzweiszig Frigyes latin gyakorlókönyve, melyet Székely Ferencz fordított s látott el szótárral a második osztály számára; ára 1 frt.

Döntvénytár. E gyüjteménynek, mely a m. k. curia, a budapesti kir. itélő tábla és a pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatait tartalmazza, most a XX-ik kötete hagyta el a sajtót. Ára: 2 frt.

A «**Magyar Nyelvtörténeti Szótár**» második füzete is megjelent az Akadémia kiadásában, Hornyánszky Viktornál. A füzetben az A. betü vége és a B. egy része foglaltatik.

Egy régi magyar természettudós. Nyulas Ferencznek, e régi magyar khemikusnak életével és munkáival behatóan foglalkozik *Ilosvay* Lajos műegyetemi tanár, egy csinos kiállitásu füzetében, a mely a «Természettudományi Közlöny» 228-ik füzetében megjelent dolgozatának külön lenyomata.

Naptárak az 1889. évre. A *Franklin-Társulat* a jövő évre is kiadta naptárait, a melyeket már évek sora óta régi ismerősként fogad a közönség. Valamennyi közli a közgazdasági miniszteriumban összeállított legujabb adatok nyomán az országos vásárok jegyzékét, az év csillagászati és kortani jellemzését, továbbá kamatszámitási, cselédbért, árendát, bélyegilletéki fokozatot mutató táblákat s a képekkel illusztrált szépirodalmi és ismeretterjesztő részen kivül is sokféle tudnivalót a gazdaság, háztartás, egészségügy stb. köréből. Emlitsük először is a magyar gazdák naptárait.

A *Falusi gazda* jól ismert naptára most 25-ik évét érte meg. *Sporzon* Pál gazd. akadémiai tanár szerkeszti számos jó nevű gazdasági iró közreműködésével. A számos ábrákkal ellátott és a gazdaság különböző ágaiba vágó közleményekben gazdag naptár ára 80 kr.

A *Borászati naptárt*, mely már 17 év óta jelenik meg, jeles szakemberek közreműködésével dr. *Nyáry* Ferencz szerkeszti. Van benne természettudományi, szőlőszeti és borászati s végre kertészeti rész. Közkedveltségnek örvendő, hasznos naptár, nem csupán a bortermelők és pinczegazdák részére. Ára 80 kr.

Az *István bácsi naptára* már 34-ik évfolyamát érte meg, s folyvást kedvelt naptára igen sok katholikus családnak. *István bácsi* (Majer István, ma már püspök) alapitá, jelenleg Kőhalmi-Klimstein József tanár szerkeszti, felölelvén benne az erkölcsi világot, a gazdasági és havi teendőket, a népnevelést, történetet, a mult év nevezetesebb eseményeit, ipart, meg a tréfáról sem feledkezvén meg. Számos képpel. Ara füzve 50 kr.

Korra nézve még megelőzi a *Protestáns naptár*, melynek ezuttal már 35-ik évfolyama jelenik meg. Nehány év óta Dúzs Sándor tanár szerkeszti. Jelen évfolyamában többek közt Réthy Zsigmond, Könyves Tóth Kálmán, Bálint J. és számos más iró eredeti dolgozatait találjuk, Baksay Sándor, Földváry Mihály, Sárkány Sámuel arczképeivel s a debreczeni czegléd-utczai uj templom képével. Ára 50 kr.

A *Honcéd-naptárnak* most 22-ik évfolyama jelenik meg s ezuttal katonai naptárrészt is foglal magában. Szerkeszti *Áldor* Imre. Több képpel és szépirodalmi részszel. Ara 60 kr.

A *Magyar nők naptárának* 21-ik évfolyama, *Beniczky* Irma szerkesztésében, a korábbi évek alakjában és beosztásában, a háztartáshoz szükséges naplójegyzetekkel, szintén sok képpel és olvasmányokkal ellátott naptár. Ára 60 kr.

A *Székely-egyleti képes naptár* a legfiatalabb, de már ez is nyolcz év óta forog a közönség kezén. Tartalmára egy szerkesztő bizottság ügyel fel, melynek tagjai *Bochkor* Károly, *Nagy* Gábor, *Szász* Károly, *Szilágyi* Sándor. A szöveg közé nyomott számos képpel s eredeti közleményekkel. Ára 25 kr.

A *Magyar nép naptára* 34-ik évi folyamába lép, hasznos és mulattató olvasmányokkal és képekkel. Szerkeszti ifj. *Tatár* Péter. Ára 25 kr.

A *Lidérez-naptár* most 28-ik évfolyamába lép, főleg szépirodalmi tartalommal, számos képpel. Ára 60 kr.

Folyóiratok. A *Turul* legujabb számában, melyet Fejérpataky László nagy gonddal szerkeszt, Deák Farkas elhunyt történettudósunktól olvassuk «Az alcsernátoni Domokos család nemzedékrendje», Thallóczy Lajostól «Az illyr czimer-gyüjtemények», Schönherr Gyulától «A Mérey-család czimerlevele» stb. czimű közleményeket. — *Az erdélyi muzeum-egylet bölcseleti, nyelv- és történelemtudományi szakosztályának kiadványai* czimű vállalat V. füzetében Finály Henrik a bolognai ünnepélyről, Széchy Károly Kazinczyról értekezik stb.

Az Archeologiai Értesitő uj füzetében *Frőlich Róbert* két római mértföldmutató kőrül értekezik, melyeket Budafokon talált; *Csoma Csergheő* pedig a Perényiek középkori siremlékeit mutatja be, képekkel is hármat. Dr. *Hoernes Mór* a prehistoriai kutatásokat Ausztriában tárgyalja, ezuttal már második közleményében, mig *Csontossi János Mátyás* és Beatrix arczképeinek a Corvin-codexben található változatairól irt hosszabb érdekes tanulmányát fejezi be. Apróbb közlemények következnek ezután, melyek közt *Rakovszky Ferencz* nyitramegyei ásatásairól ad számot, *Orbán Balázs* Deés városa régi emlékeiről ír érdekesen, dr. *Kuzsinszky Bálint* nehány délvidéki és erdélyi muzeumot ismertet több képpel a régiségtudomány szempontjából, dr. *Szendrey János* pedig egy nagybecsü magángyüjteményt, a Csoma Józsefét Devecserből, Abaujmegyében. Levelezések és apróbb közlemények zárják be a dus tartalmu füzetet.

Petőfi életrajzára a Kisfaludy-társaság tudvalevőleg nyilt pályázatot hirdetett volt, melynél az életrajzi anyag pontos, részletes és kritikai összeállítására kivánt fősulyt fektetni. E pályázatra egy pályamü érkezett be, dr. Ferenczy Zoltán kolozsvári polgári iskolai tanáré, ki a «Petőfi-muzeum» czimü folyóiratot is kiadja. Beküldött tervrajza, s a kidolgozott rész: «Csapó Etelka és a Cziprus-Lombok» jeligéjeül Petőfiből e mondatot választotta: «a természet tanított tégedet.»

A pörös német császári napló, mely Németországban annyi izgalmat okozott s konfiskáltatott, megjelent — Budapesten. A «Deutsche Rundschau»-ból lenyomatott 36 lapnyi német füzetet Benkő Gyula adta ki. Ára 50 kr.

Lampel Róbert kiadásában megjelentek: Hátsek Ignácz megyei közigazgatási térképeiből 3-ik kiadásban jelent meg: Szebenmegye térképe, Szilágymegye térképe, Ugocsamegye térképe. Ára egy-egynek 20 kr. *Tüzrendészeti szabályok kézikönyve* czim alatt dr. Szokolay István összeállította az 1888 augusztus 12-iki tüzrendészeti kormányrendeletet, továbbá Budapest főváros tüzrendészeti szabályrendeletét, s kiegészítette azt a tüzoltósági szervezet s a tüzkárbiztositás föltételeinek ismertetésével. — A *Tanulók olvasó-tárának* 6-ik füzete szemelvényeket tartalmaz Pázmány Péter műveiből. Az *Ahn-Erényi*-féle német nyelvtan jegyzetekkel ellátva dr. Bókai Józseftől. Ára 70 kr.

A genfi konventio. Molnár Viktornak e műve most már második kiadásban hagyta el a sajtót, mi mindenesetre eléggé mutatja a könyv érdekességét. A mostani kor viszonyai mintegy önként is ajánlanak oly művet, a mely a csatában megsebesült harczosokkal való helyes bánásmódra oktat. Molnár Viktor e pályaművel, mely a kolozsvári egyetemnél dijat nyert, e bánásmódot tárgyalja. S ennyiben a művelt körök figyelmére méltán számot tarthat.

A műcsarnokban az őszi kiállítás második sorozata nov. 15-én fog megnyilni s igen érdekesnek igérkezik. Ezen fogjuk látni *Munkácsy* egy uj képét is, melynek czime: Egy pillanatnyi felhevülés». Továbbá itt lesz kiállítva *Benczur* Gyulának a nemzeti kaszinó számára *Rudolf* trónörökösről életnagyságban festett arczképe is, mely a trónörököst huszártábornok, ki egyenruhában tünteti fel. Egy más érdekes arczkép pedig *Horovitz* Lipótnak *Jókai* ról festett arczképe lesz. Szerepelni fognak még e tárlaton a Munkácsy-féle 6000 frankos ösztöndijra beküldött pályaművek is, melyek az idén a következők: 1. «Gyanus alku», Blaskovics Ferencztől; 2. «Jézus kigunyoltatása», Kardos Gyulától; 3. «Kalákások», Nagy Lázártól; 4. «Hirmondó», Pataky Lászlótól; 5. «Egy játszma piquet», Rónai Józseftől; 6. «Herodes ajándéka», Tornai Gyulától.

Sántha Antal, a nemzeti szinház derék komikusának jubileumát nov. 7-én ülték meg szinésztársai és tisztelői.

Ez este Szigligeti régi jó «Liliomfi»-jában lépett fel a jubilált művész Kányai fogadós szerepében, s már megjelenésekor perczekig tartó tapssal tüntette ki a nagy számmal összegyült közönség, mely egy babérkoszorut, s több bokrétát nyujtatott fel a zenekarból. Benn a szinpadon *Beniczky* Ferencz kormánybiztos üdvözölte a jubilánst, s egy elismerő okmányt nyujtott át neki, fehér kartonlapra Benedek Lajos által művésziesen kalligrafálva. Majd *Bercsényi* intézett pár meleg üdvözlő szót Sánthához, *Csillag* Teréz és *Vizváryné* pedig átnyujtották a pályatársak ajándokát, egy díszes ezüstserleget. Az operaszinház nevében *Náday*, a szinésztanoda részéről pedig *Dezső* József üdvözölték, s nyujtottak át babérkoszorut. Az ünnepélyt kedélyes lakoma fejezte be a Szikszainál.

A népszinházban e hó 3-án Zell és Genée német szövegü s Millöcker által zenésitett operettjének, «A *bellevillei szüz*»-nek volt bemutatója, mely Paul de Kock egy pajkos sujet-jén alapszik. Az elég ügyes szöveg mindössze annyit mond el, hogy egy dusgazdag franczia polgár (Troupeaux: Kassai) minden áron grófi koronát akar keriteni a leánya (Pálmai Ilka) számára, a ki csapodár ugyan, mint egy pillangó, de azért van szive, talán több is a kelleténél s nem fogadja el a kilenczágu koronával diszeskedő udvarlót, hanem inkább vár, mig ő is megtalálja a párját, mint a tejtestvére (Adrienne, Hevesi Janka), a ki csaknem feláldozza magát a darabban érette, de végre kiderül a titok s a jólelkü kis leány boldog lesz egy csinos festő (Hunyady) karjai között. Az operett mulatságos epizódoktól tarkállik, mint minő az első felvonásban a bellevillei tűzoltók bevonulása, az uj fecskendő megkeresztelése, a második felvonásban a pifferárik, csengő-bongó muzsika és duda kiséretében, a harmadikban az álarczos bál és ballett. A szereplők bohókás helyzetüket jó kedvvel aknázták ki, különösen Pálmai, Kassai és Németh (Godibert strázsamester). A zene is elég könnyed és fülbemászó, bár tartalmasabb részeknek hijával van s a localpossék szinvonalán alig emelkedik felül.

Ipolyi Arnold

vod

Kunszery Gyula:
Ipolyi Arnold. Kormk
Kava. 1937 aug. 1–15,

Ipolyi Arnold
Vas. Lap. 1874. 76 l.

Irodalom és művészet.

— **Ipolyi Arnold kisebb munkái** terjedelmes két kötetben jelentek meg Ráth Mór kiadásában, mint alig létező művészettörténelmi irodalmunk két igazán értékes műve. Az első kötet főleg hazánk középkori művészetével foglalkozik, ismertetve a középkori épitészetet, szobrászatot, fesztészetet s magyar ötvös-műveket. További czikkei e kötetnek: tégla-épitészeti műemlékek Magyarországon; régi magyar keresztkutak és Magyarország czimerének monumentalis használata; egy hazai vidék őskori régiségleletei és középkori műemlékei vázlata; a szíhalmi árpádvári magyar pogánykoriaknak vélt leletek s a magyar régiségtan. A második kötet tartalmát a derék tudós alkalmi beszédei képezik. E kötethez van mellékelve Ipolyi Arnold fényképezett arczképe is. A „Kisebb munkák“ két kötetének ára 5 forint.

A HÁZ Építőművészeti folyóirat

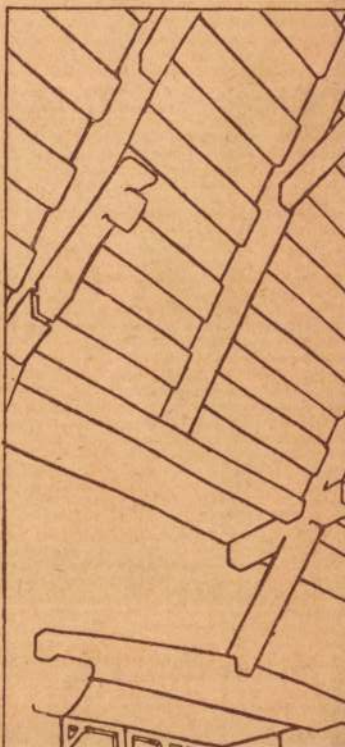

tina naplója írja — «inkább meg akart halni, hogysem a töröknek a várat általadni s kezébe véve a zászlót és zsebre téve a kulcsokat, oda állt a kapuhoz, míg elfogván őt, vivék a vezérnek eleiben; dicsérték, hogy hitét megtartotta, de küldték fogságba, a hol lőn huszonkét hónapig.» Megmenekülése úgy történt, hogy örét megnyerte azáltal, hogy leánya kezével több falut igért neki. Meg is szökött vele s szerencsésen elértek Lőrincz szucsányi házához, Turóczban. Ezt adta örének aztán hét faluval, s az ott megtelepedvén, a turóczi Török családot alapitá.

Ennek a Lőrincznek fia Pál volt, Krisztinának atyja. Ez ott volt Eger vára 1591-ben történt megvételénél, és saját idegen zsoldosai kötözték meg, hogy átadják a várat a közeledő szultánnak. Szeme előtt gyilkolta le aztán a török hűtlen zsoldos seregét, míg őt s magyar csapatait fogságba vitték. Testvérét, Istvánt, egy konstantinápolyi követségében méreggel etették meg.

A mint Pál kiszabadult a török fogságból, Bocskay párthíve lett, Kálvin vallására tért át s nőül vette Várday Katát, Telegdy Pál özvegyét. A kisvárdai Várdayak származásáról szintén érdekes dolgokat ad elő Nyáry Krisztina naplója. Szerinte ezek «Edmundus nevű angliai királynak Edmund és Eduárd nevű fiaitól» származtak, kik Kanut királytól számüzetve, «Pannoniába jöttek szent Istvánhoz.» Genealogusaink azonban a Gut-Keled nemzetségből származtatják. Már szent László király korában nyerték adományul Kisvárdát.

Itt született Nyáry Krisztina, mint naplójában irja, 1604. okt. 31-én. Már kora gyermekségét véres vallási küzdelmek emlékei tettek borzalmassá. 1605-ben, Bocskay fölkelése alkalmával Nyáry és neje, Várday Kata távollétében, de nyilván tudtával, megtámadta a plébániát egy csapat, s Csaszlay István plébánost két társával elfogva, megkinozta s kezét-lábát elvágva a szomszéd Anarcs helységbe hurczolta, hol a tóba fullasztotta, míg két társának sikerült megmenekülni. Nyáry Krisztina ez időben hol Kisvárdán, hol Helmeczen, Lelesz mellett nevekedett, hol anyja a kálvinista tanok legvakbuzgóbb és legerősszakosabb terjesztője volt, úgy, hogy kivívta a kálvinisták *matriarkhája* nevet.

Sajátságos, hogy ez időben a Luther-felekezet legbuzgóbb pártfogója s terjesztője is szintén nő volt: Czobor Erzsébet, Thurzó nádor özvegye. Egyetlen fia, Thurzó Imre szigoruan felekezeti irányu nevelésben részesült, s Wittenbergában fejezte be tanulmányait, hol nagy fénynyel jelent meg, atyja költségén vele küldött tanulótársai környezték udvar gyanánt, s alig volt öt hónapig az egyetemen, már annak rectorává választatott János György szász választó fejedelem különös pártfogásából. Ez alkalommal atyja, a nádor köszönet fejében száz jobbágyát küldte Wittenbergába, hogy zenével, hajdutánczczal, fegyverforgatással mulattassák Wittenberga lakóit; az egyetemnek ajándékul tizenkét szekéren mindenféle régiségeket s ritkaságokat küldött s fiának drágábbnál drágább ételt és italt, hogy tanárait s tanulótársait három napon át vendégelhesse.

De Thurzó Imre nem sokáig időzött az egyetemen, még az iskolai év vége előtt visszatért beteges atyja óhajára. Ez önállóvá tette, szabad ellátást és csapatokat adott minden várában rendelkezésére s azonkivül 3953 forint évi zsebpénzt, a mi nagy összeg volt akkori időben. Mikor pedig atyja 1616. decz. 24-én meghalt, Imre Magyarország leggazdagabb gavallérja lett s anyja sietett őt illendőképen kiházasítani. A kiszemelt házastárs Nyáry Krisztina volt.

Thurzó Imre már a következő évben megindult Nyáryékhoz leánynézőbe s 1617. szept. 24-én ért Kisvárdára. Bár Krisztina még csak alig kifejlett 13 éves leányzó volt, az eljegyzés azonnal megtörtént. E látogatás után készülődésekben telt el egy egész év. Nagyszerü bevásárlásokat tettek Bécsben; egész halmaz fűszer, bors, sáfrány, szerecsendió, mazsolaszőlő, vizahólyag szereztetett be. Azonkivül aranyos szövetek, ládák, kelmék, stb. Máig is fenmaradt az árvai családi levéltárban a nászmenet programmja, melyből kitetszik, hogy egy hadjárat sem esett meg akkor oly számos résztvevővel, mint Thurzó Imre és Nyáry Krisztina lakodalma. Százakra ment a kiséret; ötszáz lovas katona diszes uj vörös egyenruhát viselt, míg a gyalog csapatok kékben voltak. Hatvanhárom hintó és szekér szállította a vendégeket, Magyarország legelső családait. Igy indult meg a násztábor az ország egyik végétől, a trencséni és árvai várból a másikig: Zemplénbe, Király-Helmeczre, hol Nyáryék ekkor laktak. A menethez magát a költő Rimay Jánost szerződtette Thurzóné főudvarmesterül, s hetek teltek bele, míg Thurzó es kisérete megérkezve Király-Helmeczre, 1618. nov. 11-én, Márton napján összekelt Nyáry Krisztinával.

Másnap a lakodalmas menet megindult Tokaj felé, hol Thurzó legközelebbi birtoka volt. Itt három napig mulattak. Imre ur feleségét aranyos hintón vitte, mely elé hat bársony hámos ló volt fogva, végre hazaérve Bittsére, itt még egy huzamban öt hétig tartott az ünnepség s hogy mibe kerülhetett, fogalmat nyujthat róla az, hogy Thurzó bittsei házának rendes évi fogyasztása kitett 81 ökröt, 117 borjut, 1000 ürüt és bárányt, 1681 ludat, 2346 kappant, 3012 tyukot, 16,525 tojást, 1000 itcze vajat, 700 darab sajtot, 100 oldal szalonát, s még számtalan vadat es halat. Alig hozta azonban haza nejét Thurzó Imre, azonnal véget értek a fényes, zajos napok, s Thurzó kora nagy politikai akciójába vetette bele magát, melyben tőle oly sokat vártak. Thurzó a protestáns csehekkel szövetkező ellenzék élére állott s a nagy feladatok, melyekkel itt szemben állott, kényszerítették, hogy alig egy-két hónapi idő után gyöngélkedő nejét a rajeczi fürdőben magára hagyja.

E fürdőt akkor, közel Thurzó litavai és hricsói váraihoz, hő forrásaiért nemcsak a nádor és családja, de a vidék főurai is sürün használták. Itt gazdasszonykodott ezentul cselédei társaságában Nyáry Krisztina, gombát szedve és szárítva, a hegyi patakokban pisztrángokat fogva, melyeket ajándékul küldözött anyósának, Czobor Erzsébetnek. Leveleiben gyakran panaszkodik gyönge egészségéről és arról, hogy a «gyomorfájás igen uralkodik rajta». Levelei, s hogy azokat maga irta, mindenesetre magasabb foku műveltségről tanuskodnak, mint a kor általános szinvonala, mert a nőnevelés ugy el volt hanyagolva azon időben, hogy két nádor nejéről, Thurzó Györgynéről és Forgách Zsigmondnéről is ismeretes, hogy irni nem tudtak, s Czobor Erzsébetet is csak a férjével való levelezés vágya birta rá, hogy irni tanuljon.

Milyen lelki világa volt itt az elhagyatott nőnek, leveleiből nem igenvehető ki. Mindamellett ugy látszik, hogy mélyebb érzés aligha vonhatta férjéhez, a ki anyjához irt leveleiben sokszor panaszkodik, hogy hazulról semmi hírt sem vesz. Neje ilyenkor csak mentegeti magát s látszik, hogy nem szívesen vesz részt abban az erélyes tevékenységben, melyet akkor még főrangu nők is kifejtettek vallásuk érdekében. Titkolva őrizte szivében ősei hitét, melyhez anyja és anyósa ellenében is ragaszkodott. Férjének lázas tevékenysége pedig, mely csak órákra engedte őt a családi kör melegéhez vissza-visszatérni, épen nem volt alkalmas arra, hogy állandó szellemi érintkezést tartson fenn közöttük.

Mikor a bittsei várlak a vágvölgyi vonalon portyázó zsoldoshadak pusztitásai miatt mind bizonytalanabbá vált, Thurzó, kit éppen ekkor vettek legjobban igénybe a beszterczebányai országgyülés és Bethlen királylyá választásának mozgalmai, nem hagyhatta többé itt családját, hanem hricsói és litavai várába költöztette át, kietlen rengetek mélyébe, körülvéve magas sziklaszálaktól, melyek megkövült óriásokként álltak őrt a vár mellett.

De alig helyezhette el biztonságba anyját és nejét, Thurzót már ujra táborba szólitotta Bethlen s ezt épen a legörvendetesebb családi esemény küszöbén, mely a kihalófélben levő büszke családnak első ivadékot volt adandó. Thurzó eleget habozott is, hogy kövesse Bethlen hivását. De Bethlen jól tudta, minő eszközökkel kell hatni a tüzes ifjú elhatározására. Naponkint elözönlötte leveleivel, igérgetve, lelkesítve, szemrehányva, úgy hogy Thurzó átvette a fehérhegységi hadtest vezetését, megkezdette vele a csatározásokat, de egyszersmind elkezdte a békét is sürgetni; sőt kemény szemrehányásokat tett Bethlennek a béke késleltetése miatt.

Mindezekért Thurzónak nem volt már maradása a táborban, s hazasietett nejéhez, ki alig érkezett meg, első gyermekét szülte, miről Nyáry Krisztina ezeket irta sajátkezűleg naplójába: «Az én szerelmes Thurzó Erzsébetkémet adta Isten ez világra, az 1621. esztendőben februáriusnak 20 napján, melyet éltessen az Uristen az Ü szent nevének dicséretére, s nekünk örömünkre sok esztendeig. Az igaz hitben nevelem.»

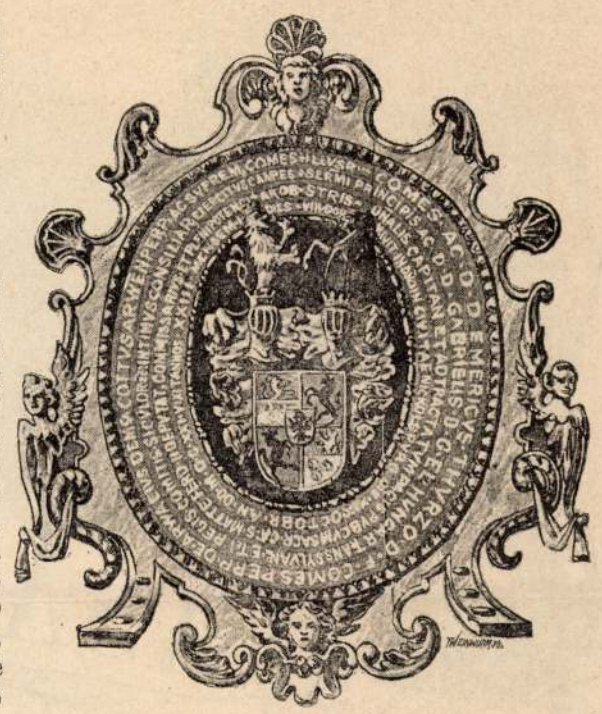

A THURZÓ-CZIMER.

De a várt örvendetes esemény nem sok örömet hozott a kihalófélben levő családra; a Thurzóház első ivadéka nem fiugyermek volt, hanem gyönge beteges leányka, kinek életéhez is alig volt remény. Ez úgy az anyóst, mint a férjet lehangolta s ismét szorosabbra fűzte a Thurzó és Bethlen közötti viszonyt. Thurzó Bethlen Gábort hívta keresztatyául s a keresztelés meg is történt febr. 21-én Litava várában. Bethlen levelével Bossányit küldte el maga helyett s vigasztalván Thurzót a meghiusult reményekért, menti magát, hogy nem küldhet valami szebb ajándékot, mivel semmije sincs vele, hanem egy lánczocskát talált, azt küldte emlékül az ujszülöttnek.

Bethlen még a komasági levelet is arra használta fel, hogy Thurzó Imrét mielőbb a táborba visszajövetelre serkentse. Szerencsére azonban nemsokára jobb béke-kilátások kezdtek mutatkozni s Thurzó magatartásának volt annyi sikere, hogy Bethlen béke-egyezkedésre volt hajlandó. A fejedelem egyenesen Thurzó Imrét bizta meg az egyezkedésekkel, a melyek szinhelyéül Ravensburg tüzetett ki, határidőül szept. 10-ike. Mielőtt elindult volna Thurzó, szomorú előérzettől ösztönözve maga elé kérette előbb családját Trencsénbe, Illésházy sógorához, hogy elbucsuzzék tőlök. Már Nagy-Szombatba betegeskedve érkezett és Grymelius Márton orvosi segélyét vette igénybe. Ez erős hajtószerekkel és köpülyözéssel annyira helyreállította, hogy tovább utazhatott. De Hradistye helységben a harmadnapos láz mellett oly vértolulása támadt, hogy szemein folyt a vér és látását veszté, miben lehetett része a drastikus gyógykezelésnek is, de a fejedelmet is gyanusították, hogy félve a Thurzó által kötendő előnytelen békefőltételektől, utolsó vendégsége alkalmával megmérgeztette.

Hazulról is rosz híreket kapott; a kis Örzsike életéről már lemondott nagyanyja, neje, Nyáry Krisztina pedig, mint irta, «tegnap óta kezdi fájlalni gyomrát.» Hanem a gyermek halála nem következett be, Nyáry Krisztina pedig okt. 2-án Litaváról férjéhez intézett levelében azzal magyarázta gyomorfájását, «hogy a gyermeket pár

HRICSÓ VÁRA.

44-DIK SZÁM. 1887. BUDAPEST, OKTÓBER 30. XXXIV. ÉVFOLYAM.

Előfizetesi feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre — 6 «
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre — 4 «
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre — 3 «
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

NYÁRY KRISZTINA.

IPOLYI ARNOLD HÁTRAHAGYOTT MUNKÁJA.

Ipolyi hagyatékának átkutatói a dicsőült emlékü főpap iratai közt egy — fájdalom — befejezetlenül maradt irodalomtörténeti és egyházpolitikai munka töredékeire akadtak, mely a XVII. században oly kiváló szerepet játszott jezsuita, Hajnal Mátyás életét volt tárgyalandó. Oly nagy szabásúra volt e mű tervezve, hogy bár nagy részében megiratlan maradt, egyes fejezetei azonban így is önálló becscsel biró befejezett egészek, így különösen a Nyáry Krisztináról szólók, s gazdag adatait tárván fel a XVII. század egyházi és családéletének, nemcsak indokolttá, de épenséggel nagy értéküvé teszik közzétételét, melyre a «Magyar Történeti Életrajzok» legközelebb megjelenő füzete vállalkozott.

Nyáry Krisztina élete csendes, zajtalan teljesítése volt a hitvesi, honleányi és anyai kötelességeknek, de volt egy vonása, mely a legmagasabb erkölcsi feladatok összeütközésében nem mindennapi drámai mozzanatok világát tárja fel, s mélyen és emberileg érdeklővé teszi e nőnek helyzetét, ki épen a legnagyobb mértékben élére állitott hitviták korában ősi vallásától elszakitva, oly férj oldala mellett tölti napjait, kivel a vallásos hit legfontosabb tételeit illetőleg nem egyezhetik, s csak titokban áldozhat istenének, mig végül a férj kora halála felszabadítván, másodszori házasságával megleli azt az egyensúlyt, mely lelki és családi élete közt összhangot hoz létre, s megoldja a hit és kötelesség közt meghasonlott kedély tragikai problemáját.

E köré a lélektani fejlemény köré csoportosúlnak Ipolyi művében a XVII. század hitéletének, politikai és vallási reform-mozgalmainak, a hitviták és vitairatok korának széles vonásokkal vázolt képei, oly körülményességgel, mely elárulja, hogy Nyáry Krisztina megható sorsának és életének csak epizódszerű jelentőség jutott volna ebben a kivont keretben. De ha örökre sajnálandó, hogy az oly tanúlságos korrajz és irodalom-történeti tanulmány befejezetlen maradt, annál több elismeréssel kell fogadnunk, hogy a «Magyar Történeti Életrajzok» előttünk fekvő füzete megmentette belőle azt a mi megmenthető volt.

A forrás, melyből a nagynevű szerző Nyáry Krisztina életrajzára nézve legérdekesebb adatait merítette, Nyáry Krisztina, Eszterházy Miklósné naplója; kicsi, mindössze száz egynehány levélből álló könyvecske, majd beirva, majd üresen, gyarló asszonyirással. A napló jelenleg is az Eszterházyak levéltárában van s a bejegyzéseket Nyáry Krisztina fia és unokái is folytatták magyarul. Csak a nemzeti hanyatlás korszakában szünnek meg egy egész századon át a napló följegyzései, egész az ujabb időkig, a mikor nehány derék házi pap pótolja ismét a mulasztásokat, beirva folytatólag a nemzedékeket, melyeknek emelkedéséhez, nagyságához Nyáry Krisztina gazdag öröksége is jelentékenyen járult hozzá.

A Nyáryak hatalmát és fényét Pál alapította meg, ki I. Ferdinánd szolgálatában fegyverét messze országokon hordozta meg diadalmasan, mint a smalkaldi háboruban s Mühlbergnél, hol Károly császár és szövetségesei is megbámulták lovasságának fényes öltönyét, szines pajzsait, sáfránynyal sárgára festett lovait. Ő emelte családját a bárói rangba is, czimerébe a rózsákhoz vitézsége jeléül két oroszlányt nyerve, melyek a rózsákat emelik s a mi akkor nagy kitüntetés volt, vörös viaszszal pecsételhetett. Javai örököse Lőrincz volt, ki Szolnok várát Ali pasa ellen, mikor őrsége megszökött, egymaga védelmezé ágyúival; mint Krisz-

BEDEGI NYÁRY KRISZTINA.
A Frakno várában őrzött arczkép után.

Ipolyi Arnold

Vas. Ujs. 1887. 258.

Ipolyi-kiállítás. Radisich Jenő, az iparművészeti muzeum titkára, visszaérkezett Nagyváradról, hová Ipolyi Arnold nagybecsű műgyűjteményének átvétele czéljából utazott. A nagyváradi káptalan az iparművészeti muzeum által rendezendő kiállításba készséggel beleegyezett s küldöttének rendelkezésére bocsátotta az egész gyűjteményt. Radisich mintegy 202 műtárgyat válogatott össze a legértékesebbek közül. E tárgyak már Budapesten is vannak, s elhelyezésük most történik a műcsarnok két termében. A gyűjtemény főrészét nagybecsű gobelinek, szőnyegek, ötvösművek, antik agyagtárgyak teszik. E gyüjteménynyel kapcsolatban a *Pallavicini-Orsini*-féle régi képgyüjtemény is ki lesz állítva, valamint a fojniczai koronázási misemondó ruha, melyet ő felsége a király engedett át a kiállítás számára. A gyűjteményekről diszes illusztrált katalógust készítenek. A kiállítás április 15-ike körül nyilik meg.

Ipolyi Arnold

Ipolyi emlékezete. Ipolyságon e hó 20-ikán kegyeletesen ülték meg Hontmegye jeles szülöttjének, Ipolyi Arnold nagyváradi püspöknek emlékét. Először a templomban gyűltek össze gyász-istenitiszteletre, aztán a megyeház termében folytatták az ünnepélyt. Kölcsey «Hymnuszának» eléneklése után *Pongrácz* Lajos alispán olvasott föl meleghangu emlékbeszédet, *Pajor* István pedig elszavalta saját alkalmi ódáját. Ezután bemutatták az emléktáblát, melyet deczember első napjával (Ipolyi halálának első évfordulója) Ipoly-Keszin állítanak föl, ama ház falába, melyben a tudós főpap gyermekkorát és ifjuságát élte le. A márványtáblára a Pajor István által szerkesztett következő sorok vésvék:

Itt eme hely növelé Ipolyit kora' zsenge-szakában,
Míg lőn egyháznak, honnak örökre dísze,
Művészet, tudomány gyászt öltve siratja kimultát,
S nagy neve emlékét őrzi míg él a magyar.

Délben társas ebéd volt, este pedig hangverseny, mely fele részben az emlékalapra, fele részben a hontmegyei tűzkárosultaknak javára jövedelmezett.

Vas Lap. 1887. 718. l.

Ipolyi Arnold

Vas. Ujs. 1887. 52. l.

Ipolyi végrendelete. Nagy-Várad elhunyt püspökének, Ipolyinak végrendelete, hir szerint, pör tárgya lesz, mert Ipolyi nem fizette le a szabad rendelkezési díjat s igy nem állott jogában eltérni a főpapi hagyatékok felosztását szabályozó Kollonich-féle egyezménytől, vagyis nem volt hatalmában, ennek ellenére rokonait az egyharmad részben való örökösödésből kizárni, hiányozván számára a végrendelkezési felsőbb engedély. Az egész hagyaték majdnem 400,000 frtra rug, mert a beszterczebányai káptalan 50,000 frtos követelése jogi szempontból elesik s maguk a műkincsek 60,000 frtot képviselnek.

Ipolyi Arnold
Vas. Ujs. 1880. 360 l.

Pályázat magyar történelmi targyu festményekre. Az orsz. képzőművészeti társulat kihirdette, mint pályadijat amaz *ötszáz* forintnyi jutalmat, melyet elnöke Ipolyi Arnold püspök ajánlott föl a magyar történelmi festészet emelésére. A pályázó művek körülbelül egy méternyi magasságban, szinvázlatban mutassanak be valamely történeti jelenetet, a tárgynak s alakoknak megfelelő, erősen jellemző és kifejezett előállitásával s a kort, viseletet, épitészetet visszatükröző részletekkel. A tárgy szabadon választható, de példa gyanánt a pályázati fölhivás megemlit nehányat. Ilyenek: Szent István fogadja az első téritőket; az Andrástól megvert s IX. Leó pápa közbenjárása által békét kérő III. Henrik német császár átokkal fogadja a magyar király előtt, hogy soha többé Magyarországot semmi nemzetsége és ivadéka meg nem támadja; Hunyadi János halálos ágyán; Mária királyné a mohácsi csata elvesztését jelentő követet utra készen fogadja Budán; Tinódi lantos deák a vitézek előtt énekelve; Zrinyi a költő valamely jellemző környezetben feltüntetve, Petőfi első találkozása Vörösmartyval stb. A szinvázlatok 1880. november elejéig (legfeljebb 15-ig) küldendők a képzőművészeti társulat titkárához. Az 500 frtnyi jutalom csak abszolut becsű festménynek adtik ki. Ha a pályadijas vázlat a nagyban kivitelre és esetleg a társulat műlapjainak egyikéül alkalmasnak itéltetnék, a képzőművész ti társulat a pályadijas festménynek nagyban végrehajtása iránt az illető művészszel külön alkuba fog lépni s megegyezés esetében a készitendő festményt a magyar nemzeti muzeum képtárának fogja felajánlani, valamint gondoskodni fog arról, hogy művészileg reprodukáltatván, a társulat évi műlapjául szolgáljon. Ezen czélra a müvész a megrendelés elfogadásával egyidejüleg a többszörözés jogát is átengedi a társulatnak, a nyert pályadij azonban a külön megállapitandó tiszteletdij összegébe be nem tudatik. A pályázat nyilt és részt vehet abban minden magyar és magyarországi születésü művész, több vázlattal is.

Ipolyi Arnold

A képzőművészeti társulatban nemsokára elnökválasztás lesz, miután *Ipolyi* Arnold püspök, ki már korában is lemondott az elnökségről, ujabb lemondásához ragaszkodik. Az elnökségre *Szlávy* József koronaőrt és gr. *Tisza* Lajost emlegetik.

Ipolyi püspök a választmánynak a lapokban közzétett nyilatkozatára szintén a lapok utján válaszol. Az elnöki beszéd adataira tett megjegyzésekre felhozza, hogy ő a tagdijakat «közel huszezer forintra menőnek» mondta, s a választmány szerint is 18.900 frt. Fentartja, hogy a társulat igazgatása «majdnem háromszor annyiba kerül» mint a menynyit művásárlásokra forditottak, mert hatezer s egy pár száz frtot adtak művásárlásokra, mig a választmány nyilatkozata szerint is a legszorosabban vett adminisztrázió költségei 13,500 frtot tettek; de ehhez járulnak még a házkezelési és egyéb költségek. A volt elnök meggyőződése, hogy a személyzet fizetését alább lehetne szállitani, a mire nézve tett is előterjesztést a választmánynak. De mivel sem ezen, sem a művészet magasabb dotálása iránt nyilvánitott intencziói a választmányban az épen alkalmilag jelenlevők közt nem találtak többségre, kötelességének tartotta, mellőzve a kényesebb természetü ügyek behatóbb részletezését, legalább egész általánosságban előterjesztést tenni e felől a közgyülésnek, mint azt a választmánynak jó eleve bejelentette, mely ezt nem is kifogásolta. Mert a közgyülés által megválasztott elnök nem lehet sem az igazgatóság, sem a választmány egyszerü vélemény nélküli megbizottja, hanem tartozik mindenkor férfias nyiltsággal s őszinteséggel meggyőződését kifejezni, ha az mások nézetével ellenkeznek is; valamint kötelességének tartotta ez esetben állásáról lemondani.

nb. közönség meg fogja érteni és meg
ünket és megértéssel, valamint a régi
szolgálatainkat, amelyet még azzal is
g nagyobb szolgálatkészséggel és
ni.

lettel

ÉS KERESKEDELMI R.-T.

- **TELEFON: *292—385**

Ipolyi Arnold

Vas. Ujs. 1886. 440. l

Ipolyi Arnold nagyváradi püspök életrajzát közli a Fésüs György által szerkesztett és Stampfel Károly kiadásában Pozsonyban megjelenő füzetes vállalat, a «*Kortársaink*» legutóbbi száma, mely egész kötet, öt füzetet egyesítvén magában, hogy a magyar klerus egyik kitünőségének gazdag életpályájával s a hazai tudományosság és művészetek körül kifejtett nagy — nem ritkán áldozatkészséggel is összekötött — tevékenységével megismertessen. *Pór* Antal apátkanonok, a finom izlésű, tudományos főpap vállalta magára Ipolyi életrajzának és jellemzésének megirását, épen arra az alkalomra, mikor a népszerű egyháznagy az ország egyik ősi püspöki székére emeltetett. Kimerítő, s nagy melegséggel irt életrajzot nyujt, mindenütt élénk érzéket tanusítva amaz egyházi, nemzeti és kulturai czélok iránt, melyek Ipolyi munkásságát irányozták. Sok gyöngéd és jellemző vonást vegyít az életrajzba, mely a magyar klerus hazafiasságának, művelődési mozgalmaink utolsó évtizedeinek, a képzőművészetek fejlődésének is tanulságos képét tárja föl, s az iró kiváló szellemének szintén kifejezője, vonzó előadásban. A műgonddal irt életrajzból kétféle kiadás is jelent meg; az egyik a vállalat füzeteinek folytatásaul, s ennek ára 1 frt; a másik nagyobb alakban, velin papirra nyomva, Ipolyi tisztelői számára. Számos illusztrácziò érdekesíti a kötetet. Elől van Ipolyi arczképe, Kovács Mihálynak az orsz. képtár számára készült festménye után. A fejezetek csinos vignettei Ipolyira vonat-

kozó motivumokból dolgozvák; ezenkivül a szöveg közt is több rajz, köztük a beszterczebányai püspökségéből emlékezetes helyek, végül pedig a nagyváradi székesegyház és püspöki lak, Bubics Zsigmond rajza után. Stampfel Károlynak irodalmi vállalkozásai közt a füzetenkint megjelenő életrajzok — melyek többféle sorozatra oszlanak föl — meglehetősen elterjedtek, s kivánatos, hogy különösen az ifjusági és nép könyvtárakban sehol se hiányozzanak. A közoktatásügyi miniszter is pártolólag hívta föl azokra az iskolai hatóságok figyelmét. A nemzet jeleseinek egész

lexikonját foglalják magokban már e füzetek, a történelem, az irodalom és a közélet jeleseiét, jó irók tollából, csinos kiállításban, s áruk is jutányos, husz krban lévén megállapítva. Oly nagyobb kötetek, mint az Ipolyiról szóló, kivételesek, de mutatják, hogy a szerkesztő tapintata nem ragaszkodik ott a szűk korlátokhoz, a hol teljes egészet adni szükséges. A vállalat legközelebbi füzete *Simor* bibornok-primás életrajzát közli, az egyházfejedelem jubileuma alkalmából.

Ipolyi Arnold

Nekrolog
arcképpel.

Vas. Ujs. 1886.
793 l.

A svéd partokon.

II.

Landskronától Göteborgig.

(A svéd boltrendszer. — Göteborg. — A svéd becsületesség. — A fegyházak.)

Landskronából, — elhagyva az általam már előbb érintett Malmö, Lund és a félsziget csúcsán levő Skänör és Falsterbo-t — Eslöfön át a malmö-jöncsöpingi vonal mentén, a félsziget e részének épen kellő közepén haladtam át.

A mi a dél-és közép-európai utazókat valószinüleg leginkább meglepi, s a mi ép a svéd kisebb és nagyobb városokat leginkább jellemzi: a csendes elvonult munkálkodásnak mintegy legjobban megfelelő svéd »bolt-rendszer«, mi legelőször itt tünt föl előttem. Itt nem látjuk még azon fényes, szemkápráztató kirakatokat, mint a minőkkel a közép-európai városok kereskedései diszelegnek, de a melyeknél aztán bent nem is találunk valami más becsesebbet a raktárakban. A svéd kereskedések ellenben — a stockholmiak kivételével — rendesen nem is az utczára nyilnak, hanem mint akármely egyszerü lakház utczai szobáihoz: az udvar felől vagy a kapu alól van a bejárás, s legfeljebb az ablakba kitett egy pár darab könyv, szövet vagy ruhadarab jelenti, hogy itt kereskedés van. Legkedvesebben lepett meg e jelenség Jöncsöpingben, hol a fehérre festett, deszkákkal boritott igen csinos egyemeletes ház-sorok elég gazdag kereskedései legfeljebb az ablakba kifüggesztett egy-két tárgyról ismerhetők föl. Ha ehhez vesszük még a majd minden városban föltalálható »büktrüperiek« (könyvnyomdák) emeleti ablakainál kedélyes nyugalommal dolgozgató apró népséget, a templomok előtt elterülő s fával beültetett nagy téreket, a mint a sajátságosan bágyadt, alkonyodó nap, lassan uszva körül a láthatáron, halvány sugarait e csendes városokra veti, — mind ebben valami leirhatlan jóleső van a kedélynyugalom után áhitozónak!

Majd a tavak környékét is elhagyva, ujra a partvidékre, Götebergba érkeztem.

E város, mely a Kattegátnak a Göta folyó által képezett egyik öblében, regényes vidéken fekszik, körülbelől 54,000 lakossal: nagyságra nézve második városa a kedves Sverigének — a mint Svédhont a benszülöttek nevezik. Mind fekvését, mind általános kinézését illetőleg nagyban hasonlit az északi tenger másik átellenes oldalán, a skóthoni forthi öböl völgyében fekvő feledhetlen szép Edinburghoz; s a hasonlat annyival nagyobb, mivel a regényes skótok közül sokan telepedtek át e tengerentuli, eredeti hazájokhoz annyira hasonló éghajlatu partokra. Egyes pillanatokra majdnem feledtem, hogy nem ismét a skótok rég elhagyott kedves fővárosában vagyok; a »Göta källare« vendéglő, hová először szállottam, annyira telve volt akkor is angolokkal, hogy a kávéházban, ebédlőben, mindenütt angol társalgást hallottam.

Göteborg, a hozzátartozó Öregryte, Masthugget, Nya-Warfret nevü telepekkel együtt diszes, négyszög rendszerben épült város, a hollandi rendszerből csupán a széles csatornákat tartván meg. Általában a svéd városok jellemét hordja magán, de a skót kedélyességgel és angol praktikussággal együtt.

De egy dolog csakhamar figyelmeztetett, hogy itt mégis nem a nagy ipar és tulnépesedés hazájában vagyok; itt olyat találtam, mit még a becsületes skót városokban sem leltem föl sehol. Midőn a vendéglőben szobám kulcsát kértem, a pinczér többszöri ide s-tova futkosása után végre őszintén tudtomra adta, hogy nálok ilyféle luxus artikulus tulajdonkép nem létezik; s midőn csodálkozásomat fejeztem ki a fölött, hogy egy elsőrendü vendéglő szobáihoz nincsen kulcs: biztositottak, hogy csak legyek nyugodt, nincs is arra szükség, mert kiki tudja, hogy melyik az ő szobája, más szobájába tehát senki sem szokott itt betévedni, — ez utóbbi szót egész jámbor lélekkel betüszerinti értelemben használva.

Természetesen eleinte gyanakodva vettem e paradicsomi egyszerüséget, s az első napokban mindig összepakkoltam és elzártam holmimat, mikor kimentem szállásomról; azonban látván szomszédaim könnyelmüségét, kik azon módon szélyel hagyva mindenöket, szobáikból oly teljes biztosság érzetével távoztak el a nyitva hagyott ajtón át, mint mikor nálunk még lakattal is bezárják az ajtót: én is bátorságot vettem ugyanezt megkisérleni, s csábitván e becsületességre épitett kényelem, melyben az európai kontinensen soha sem részesültem még eddig, azután kisebb gondom is nagyobb volt annál, mint hogy valamimet bezártam volna, — és soha egy tűm sem hiányzott!

E páratlan becsületességet, melyre tulajdonkép csak ez esetnél lettem legelőször figyelmes, aztán többször észleltem svédhoni utazásom alatt; igy pl. csak azon esetet emlitem még, hogy midőn visszajöttömben a balti tengeren kiállott első kétnapi vihar után éjjeli pihenésre a karlskronai kikötőbe értünk, egy kiszálló uri ember az általa fizetett zöld richsdalereket (67 kr. értékü svéd bankjegyek) egyszerüen oda dobva a hajó-szalon asztalára, távozott; a pinczérnek pedig valami dolga levén, nem tartotta szükségesnek a csomó bankjegynek utána nézni, hanem ott hevert az még jó darabig az asztalon, habár természetesen sok idegen sürgött s fordult meg a teremben.

Ép ily föltünő jele volt az általános becsületességre alapult nagy bizalomnak az is, midőn a helmesbergi vasut-állomáson elesteledvén, meg kellett hálnom, s nem levén elég svéd pénzem, osztrák arany fölváltására kértem a vasuti pénztárnokot. Ez még soha nem látván azelőtt ily pénznemet, az európai aranyok photographiái után igyekezett ráismerni a ritka vendégre. Az értékét azonban már semmiképen nem tudta megtalálni, s midőn mondtam, hogy körülbelől 9 richsdaler s 25 öre: eszébe sem jutott kételkedni szavaimon, hanem rögtön fizetéshez látott, ugy hogy magam aggódva, vajjon nem vettem-e magasra az agiót, erővel toltam neki vissza a 25 örét.

De térjünk vissza Göteborgba. Legelső gondjaim közé tartozott a fegyház megtekintése. Csillag-alakban épült csinos tégla alkotmány ez, melynek berendezésénél az épitő ugy látszik a berlini javitó fegyházat vette mintául. Az intézet, melynek látogatása idegeneknek csak nehezen engedtetik meg, az igazgatónak előadott indokaim után végre megnyilt előttem; sőt minthogy svédül az alsóbb tisztekkel nem voltam képes beszélni, egy részben vezetőm maga az igazgató volt, ki keveset történetvén angolul, a kért fölvilágositásokat szives készséggel megadta.

A mi e svéd fegyházat legföltünőbben jellemzi, azon rendkivül rideg, mondhatni kegyetlen rendszer, melyet még eddig sehol, sem a német, sem az angol, sem a franczia fegyházakban nem találtam. A fegyenczek czellái fölöttébb kis üregek, sötét barnára festve, s csak a legnélkülözhetlenebb faszék, nyoszolya s asztallal ellátva, melyen többnyire az ismeretes svéd gyufaskatulyák készitésével foglalkoznak. Minden egymásfölött levő három czellának megfelelőleg magas kőfalakkal körülvett háromszögü kis tér van a fegyház udvarán az illető czellák ablakai alatt elrekesztve, melybe naponként az egyes emeletek lakói egyszerre bocsáttatnak ki és rekesztetnek külön sétára. Valami borzasztón hatott rám, a mint a központi őr helyéről áttekintve az udvarokat, egyszerre előmbe tüntek e puszta kőfalakból álló kalitkák, mindenik a borongós hives reggelen szabályos körben ott tántorgott csuklyás darócz-kámzsába burkolt sáppadt alakokkal, kik pillanatra meg-megálltak, mintha lábaik nem birnák már tovább, s látható nehéz elhatározással aztán ismét neki indultak. Ehhez képest a kettesével összefogott fekete csikos angol fegyenczek sétája, midőn az arcz egymásfelé forditását is a legközelebbi őr korbácsa fenyiti, humánus eljárásnak mondható; a franczia virágos kertü fegyházak, s a porosz fegyenczek photographiákkal s kanári madarakkal népesitett czelláira gondolva pedig, s eszembe jutva a valóságos romantikus élet, melyet a lazán kezelt olasz börtönökről beszélnek: — mintegy azt kérdeztem magamtól, vajjon nincs-e a börtönök körül északon tapasztalható ezen rideg szigor némi összefüggésben az éghajlattal? **Dapsy László.**

A történelmi társulat közgyülése Beszterczebányán.

(Aug. 20.)

A történelmi társulat idei vándorgyülése helyeül a történelmi emlékekben gazdag Beszterczebányát tüzte ki, levéltári kutatásait pedig Zólyommegyére terjeszté ki. Beszterczebánya már régen készült, hogy ünnepélyesen fogadhassa a történet buvárait, s meg is mutatta, hogy vérében van a magyar vendégszeretet.

Aug. 18-kán este indultak el Budapestről a történelmi társulat tagjai Toldy Ferencz vezénylete alatt, számszerint 23-an. Zólyomban már a beszterczebányai főkapitány üdvözölte őket. Beszterczebányán pedig az indóház és a város föllobogózva várta őket, s a lakosság az utczákon gyült össze. Az indóházban várt Ipolyi Arnold püspök, Radvánszky Antal zólyomi főispán, a városi hatóság és törvényszék képviselői.

A megérkezőket Ráner Sándor főpolgármester üdvözölte a közönség nevében. „Ha gazdag-e a város és környéke történelmi emlékekben — ugymond — nem tudja; hogy azonban soha nem volt szegény a haza iránti odaadó szeretetben, azt megmutatta a mult, melyben ez a város soha sem szünt meg a magyar állami és társadalmi érdekek hű őre lenni.“ Gr. Mikó Imre, a társulat elnöke válaszolt az üdvözletre, megköszönve a szives fogadtatást, mire a vendégek kocsikon vonultak be a városba, melynek egyik pontján diadaliv is emelkedett, s a bányászok zenekara játszott.

A vendégek szállásaikra vezettetvén, az éji utazás fáradalmainak némi kipihenése után, Ipolyi püspök lakásán gyültek össze, hol a levéltári kutatások végett négy csoportra oszoltak föl. Nevezetesen: 1) Gróf Mikó Imre vezérlete alatt 3 taggal vizsgálja Radványt, Beszterczebányát és Zólyomot. 2) Hováth Mihály és

*

Ipolyi vezérlete alatt Körmöczbányát. 3) Szabó Károly vezérlete alatt Stavnyicskát. 4) Hegedüs Kandid vezérlete alatt a Justh család levéltárát, s más közelfekvő családok levéltárait. Az első csoport már aznap kezdte a radványi levéltár vizsgálását.

Ebéd a püspöki asztalnál volt; délután pedig a kies völgyben fekvő hermaneczi hires papirgyárt látogatták meg, hol Stadler tulajdonos és Hüttner igazgató fogadták a vendégeket s vidám uzsonnáról is gondoskodtak számukra. Este ismét Ipolyi püspök várta magához a társaságot. Vacsora alatt a bányászok jelentek meg szövétnekekkel és zenekaruk több darabot játszott a püspöki lak előtt, mely körül nagy néptömeg hullámzott.

Másnap, mint sz. István napján, a székesegyházban fényes isteni tisztelet volt, melyen a városi hatóság is megjelent. A templomi ájtatosság után nyilt meg:

a közgyülés.

A megyeház fölépcsőzeténél fogadta Radvánszky főispán a tisztikar élén a történelmi társulat tagjait, s fölvezette a nagy terembe, hol már nagy közönség volt együtt. A fölolvasó asztal fölé Bél Mátyás egykoru arczképét függesztették föl.

Gr. Mikó Imre elfoglalván az elnöki széket, magvas megnyitó beszédet tartott, a történettudományról ugy szólván, mint a mely egyedül éltető forrása az üdvös önismeretnek, az emelő önbecsérzetnek, a dicső jövőt biztositó hazafiui hűségnek és kitartó munkásságnak. A legközelebbi időben megrendült magyar alkotmányos élet ujra ébredését is a multban gyökerező jogfolytonosság elvéhez való hű ragaszkodásunknak köszönhetjük. A történelmi társulat föladatáról pedig ezeket mondá: Történetirásunkra nemcsak az borit homályt, a mit a régiek nem irtak föl, és a mit azért nem tudunk; de még sokkal nagyobb mértékben az, a mit nagyobbára a mult század történetirói a könyv- és levéltárak porában rejlett eredeti és hiteles adatok tekintetbe nem vételével megirtak, minden lépten-nyomon kétségbe hagyván az iránt, hogy a mit följegyeztek, irt vagy élő hagyományokból folyt-e, vagy pedig az ismert adatok hézagait pótolni kivánó pia fraus költeménye. Végül a társulat nevében kifejezést adott azon belső hálaérzetnek, melyre e város és megye előljárói kötelezték a szives fogadással, továbbá az előzékenységgel, melylyel a társulat működésének utját egyengetik.

A többszörös éljenzéssel megszakitott beszéd után Ipolyi Arnold püspök lépett a fölolvasó asztalhoz, s olvasta föl Beszterczebánya művelődéstörténetének vázlatát, egy minden tekintetben nevezetes történelmi tanulmányt. A legrégibb nyomokból kiindulva kezdi a város történetének ismertetését, az őskori leletek nyomán. Itt a Garam partján is czelták laktak, mint a rézkorbeli leletek bizonyitják.

Majd a gyarmatositás befolyásáról szólt, kimutatva a balvéleményeket, melyek eddig a magyar történelemben uralkodtak városainknak a német gyarmatok által való alakulásairól. Igaz, hogy a benszülött őslakosság nehezen alkot városokat, mint Amerika őslakói is bizonyitják. A kilegelt mezőkről tova vonul, s a szomszéd törzsbe ütközik, melylyel véres harczot kezd, s egyik vagy másik megsemmisül. A gyarmat, a jövevény nép már inkább magával hozza a czivilizáczió föltételeit, erősb és munkabiróbb lévén. De nem birván tovább a népesség fölöslegének eltartását, rajt bocsát ki, mely tova vonul, de azért nem épit várost, nem főkép a középkor nehéz viszonyai közt. A legvilágosabb tanuság és példa erre épen itteni vidékünknek német gyarmatokkal való megtelepitése; példák rá még: Felső-Bars és Nyitrának, Turócznak és Zólyomnak ezen eredetileg német telepei. Ma is a miveltség ama primitiv fokán vannak, mint midőn bevándoroltak, mint Krikeháj, Handlova, Schmidsháj, stb. Házaik még több helyt fatörzsökből állanak, barmaikkal együtt laknak. Ez hazánkban a XII. és XIII. századbeli német gyarmatositás hű képe, nem pedig virágzó városok. Hasonlón állitja elénk a német telepitések képét Tacitustól kezdve Arnoldig, vagy Maurerig és Pfalzig mindenki. A városi lét, még a kifejlett községi viszonyok közt is importált, idegenszerü állapot volt. Francziaországban a római befolyás alakitotta a városokat, az erdélyi flandriai szász telepek is igy alakultak többnyire régi római és dácziai telepeken. S igy keletkeznek első városaink is többnyire kétségtelen római városok s castrumok alapján, Székesfehérvártt s Esztergomban, Győrött és Ó-Budán s több helyütt. Majd a királyi udvar, a székes-egyház, a monostor körül megtelepedett műveltebb iparosok, az olaszok, — a latinusok — mint okirataink az első századokban ezen városaink magasb iparosai polgár-osztályát rendesen nevezik, és más nemzetiségü jövevény és gyülevész vendégnépekből, az ugynevezett hospitesekből keletkeznek.

A bányavárosoknál, minő Beszterczebánya is, mint a meglevő okmányok bizonyitják, a fémtelepek és érczek föltalálása mint uj alakulási tényező jelentkezik. Fokról fokra gyarapszik a bányatelep s dús birtokosai megalapitják Nova villa de Bisztricziát.

Ezek után Ipolyi a magyar állam megalakulásának, az önhatósági kormányzati jog és szabadság hatását festi a városok alakulására. Ez az értekezés rendkivül szép része, mely a világtörténelemből meritett példákkal bizonyitja, hogy a nemesb népfajok mint emelkednek tulsulyra mások fölött, mint kezd uralkodni Róma első gunyhóinak maroknyi népe vitézsége, bátorsága és törvényei által a régi etrusk és latiumi népek fölött; mint hóditja meg a középkorban egy csoport vitéz norman kalandorsereg a czelt és brit ősnépmaradványokat. E hóditó birodalomalkotó conquestorok közt foglal helyet kétségkivül nemzetünk is.

„Egy vitézsége és vérengzése által kiváló lovag és kalandor népfaj megszállja fegyvereivel és hadaival, elfoglalja s uralmának meghóditja e föld területét és népeit. Törvényével és intézményeivel fentartja és kormányozza. Elsajátitja, felvéve a kereszténységet, mindazon müveltséget és polgárosodást, melyet népségeinél és szomszédainál talált. Biztositja magát és népeit, a közös földet az idegen támadás ellen. Törvényhozást szervez és törvényeket alkot. Uralkodni és parancsolni tudó fölényével, a természetes ékesszólás hatalmával vezeti a közügyeket. Méltóságos, komoly viselete, megfontoló bölcsesége épen ugy, mint mások jogainak és szokásainak kimélete és becsülése, a szabadságnak s önrendelkezésnek tisztelete és szeretete által magának is tiszteletet és tekintélyt szerez a többi meghóditott népségeknél. Alkotmányos szabadságának ezen közérzetében részesiti többi népeit is. Ezen intézményeivel magához fölemeli s magával egy vonalra helyezi, szabadságaira jogositja, önhatóságukat meghagyja, vagy megadja. És mindezért csak egyet követel alattvalóitól vagy társnépeitől és a meghóditott tartományoktól s országoktó : hódolatot a magyar birodalomnak és szent koronának, a magyar hatalmi állásnak. Elismerését a magyar állameszme és fenhatóságnak, melynek jogát, szabadságát és védelmét vele egyaránt élvezik.

„Nem ismerte másként nemzetünk soha sem a népek elnyomását, sem tartományai leigázását. Nem alkotott ellenük zsarnoki vérengző törvényeket, mint a normann vagy a frank, kik elnyomott nemzetiségek árán véröntéssel forraszták össze egy nemzetté népeiket.

„De nem is keltek föl ellene soha népei s nemzetiségei. Nem volt nálunk nemzetiségi üldözés és lázadás. Magyarország történetében egy lap sincs, mely erről szólana. Az ujabb indokolatlan mozgalmak hasztalan kisérték meg ezt belecsempészni.“

Majd igy folytatja: „A mint a magyar fenhatóság és szabadság az alkotmány s önhatóság aegise alatt számos jövevény és gyülevész népeikkel keletkeznek, majdnem a mai szabad Amerikának hasonló önhatóságu városai sebes keletkezésére és fölvirágzására emlékeztetnek. Mindannyi rögtön, a mint csak egy apró várossá tudott alakulni, azonnal teljes szabadságot, önhatóságot, önrendelkezési jogot nyert a liberalis magyar alkotmány s államjog szerint. Igy látjuk ezt Beszterczebánya városánál is. A mint várossá alakul 1255-ben, azonnal megnyeri IV. Béla királytól a magyar állam városainak municzipális jogait. Miáltal a város fölvirágzásának alapja meg volt vetve és saját kezébe volt letéve.“

Ezután ismerteti a város fejlődését mindenütt adatokra és okmányokra hivatkozva, külön kiemelve IV. Béla idejét, mikor a várrendszer fölhagyásával a sáncz és földvárak helyett kővárak és városok emelkednek. Festi a város ujabb korát a 16-ik századtól kezdve, a reformáczió ottani korát, s a virágzó tanodai életet. Elmondja, mint játszották Beszterczebánya város piaczán a tanács és nép előtt Sztáray Mihály magyar szindarabjait, melyeket 1559-ben nyomtatásban a város tanácsának ajánlott volt.

A bő és nagyterjedelmü fölolvasást nem kisérhetjük minden lépten; a történeti társulat kiadásában önállón is meg fog ez jelenni.

A Rákóczi-korszakról szólva, megemlékezett a Radvánszky-családról is; föleleveníté továbbá Bél Mátyásnak, Beszterczebánya e jeles helytörténetirójának emlékét, kinek a hazai történetirásban is oly kiváló hely jutott.

— Ipolyi fölolvasása viharos tetszéssel találkozott, s perczekig tartott az éljenzés, mig nem Szabó Károly léphetett az előadói asztalhoz, hogy fölolvassa Pauler Gyula egy nagyobb művéből „A beszterczebányai 1670-iki országgyülés“ czimü értekezést, melyet a közönség szintén érdeklődés közt hallgatott végig.

A gyülést gr. Mikó zárta be nehány köszönő szóval, s aztán szétoszlott a közönség.

D. u. 2 órakor a kaszinó nagy termében gyültek össze a vendégek, hol lakoma volt, a szokásos pohárköszöntésekkel fűszerezve. Lakoma után a vendégek a várost tekintették meg, egyrészük pedig Radványba rándult, a főispán történeti nevezetességü kastélyába, hol sok régi emlék és terjedelmes levéltár van.

Este a városban működedvelők hangversenyt rendeztek, ezt pedig tánczvigalom követte.

Aug. 21-én bucsuzás volt. A történeti társulat tagjai szerte mentek a levéltári kutatásokra, s aug. 28-ikán voltak összejövendők Szent-Kereszten, az Ipolyi kastélyában zárgyülésre.

Megemlitjük, hogy a radványi levéltárban Thaly Kálmán rátalált Thököly Imre végrendeletének eredetijére, Deák Farkas pedig Balassa Bálint több kiadatlan versét fedezte föl.

A természetvizsgálók XVII. nagygyülése Győrött.

(Aug 23—27.)

Az idén rövid 15—20 napi köz alatt összecsoportosultak a tudományos és művészi egyesületek mind ama közgyülései, melyek vidéki kirándulásokkal kötvék össze, s melyek minden évben az ország más és más részében tartatnak meg. A földtani társulat tagjai még vissza sem érkeztek Máramarosból, s már a történelmi társulat kelt utra Zólyommegye felé, ugyanez időben még két nagy tömeg lepte el a vasutakat s ment ellenkező irányba: egyik Győrbe a természetvizsgálók nagygyülésére, másik Kolozsvárra az országos dalárünnepélyre. Természetes, hogy ekkép a természetvizsgálók vándorgyülésén most nem vesz részt oly nagy tömeg, mint az előző években, mikor a résztvevők száma meghaladta az ezret. Most mintegy 500 tag jelent meg Győrben, augusztus 22 — 23-kán érkezve meg a különböző irányokból, legtöbben a fővárosból.

Az ünnepélyességek vasárnap, aug. 23-án d. e. a győrvidéki gazdasági egylet által a nagygyülés érdekesebbé tételére rendezett termény és iparkiállitás megnyitásával vették kezdetüket. Mozsarak dörgése, s az önkénytes tüzoltó-egylet zenekara ébresztette föl korán reggel a várost; tizenegykor, a megyeházban Kruesz pannonhalmi főapát elnök vezetése alatt megjelentek a természettudósok nagygyülésének és a központi bizottságnak meghivott tagjai is, kiket Szilágyi Gáspár kiállitási bizottsági elnök hatásos beszéddel üdvözölt, ki aztán a vendégeket a nagy terembe vezette, melynek karzatát a hölgyvilág diszité. A gazdasági egyesület elnöke Simon Vincze csornai nagyprépost ünnepélyes megnyitót tartott, mire Kruesz főapát válaszolt. Mindkét beszéd nagy tetszésben részesült. A tárlat megtekintése után a gépkiállitásba vonultak, hol a rend fölött a lelkes győri fiatalság őrködött. A kiállitás ünnepélyének végeztével

Vasárnapi Ujság.

Pest, október 29-én 1871.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 frt. — Fél évre 5 frt.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok**: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési díjak, a **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat** illetőleg: Egy négyszer hasábzott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krajczárba számittatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos**, Wollzeile Nr. 22. és **Haasenstein és Vogler**, Wollzeile Nr. 9. — Bélyeg-díj, külön minden igtatás után 30 krajczár.

Ipolyi Arnold.

Nem igen találkozott közelebbről a hivatalos lapban megjelent kinevezés átalánosabb helyesléssel, s nem üdvözöltetett pártkülönbség nélkül őszintébben, mint Ipolyi Arnold egri kanonoknak, a pesti központi papnövelde igazgatójának, az országos képzőmüvészeti tanács, s a m. tud. akadémia rendes tagjának besztercebányai püspökké kineveztetése. A közvélemény e kitünő férfiunak nemcsak egyházi, hanem ritka tudományos érdemeit is látta — ha nem megjutalmazva, de a legfelsőbb helyről jövő elismeréssel kitüntetve. S mégis nem ez, a mit e kinevezésben a közvélemény leginkább üdvözölt. A besztercebányai püspöki palota, köztudomásulag, a pánszláv izgatások székhelye volt az elhunyt püspök Moyses idejében. Orosz papok s egyéb emissariusok szabadon jártak ki s be hozzá és papjaihoz, s nemzetellenes ármánykodásaikban segélyére vagy legalább elnézésére bizvást számithattak. Moyses halála után a kormány egy szerencsétlen kinevezést tett helyére, mely azonban szerencsére csakhamar oly szerencsétlennek bizonyult, hogy semmivé is lett; Szuppan, a kinevezve volt püspök, önként lemondván, szépen visszahelyeztetett esztergomi kanonoki helyére. A kormány az imént elkövetett vétséget fényesebben nem hozhatta volna helyre, mint Ipolyi kineveztetésével. Egy nagyrészt tót-ajku egyházmegye szülötte, a számos uj és régi nyelv közt a szlávot is tökéletesen birva, amellett minden izében magyar, s hazája- és nemzetének feltétlen hive; másrészről főpapi szelidséget, atyai szeretetet, kormányzói erélylyel, ha kell, szigorral is párositni képes, s igy egészen alkalmas arra, hogy egy részben fölzavart, részben megmételyezett egyházmegyét kibékitsen, megnyugtasson; megnyerje a legtöbbek szivét, s a kiket nem lehet megnyerni, féken tartsa s a hazafias és polgári kötelesség korlátai közé szoritsa vissza. Ismételjük: az egész ország egy véleményben van Ipolyi Arnold kineveztetése fölött, s a mivel a püspököt papsága szokta üdvözölni, s neve után az évi névtárba irni szoktak, az egész nemzet kivánja neki: Ad multos annos!

Lapunk még 1859-diki folyamában közölte volt Ipolyi arczképét s addigi élete adatainak vázlatát. Akkoriban nagy müve, a „Magyar mythologia“, melylyel föllépett volt, még uj vala; az akadémia épen akkor választotta volt meg tagjának s a pozsonymegyei Zohor helység egyszerü plebánosa egyszerre nagy hirre kapott az irodalmi s tudományos világban. Akkori közleményünk adatait feleslegesnek tartjuk ismételni, de annál szükségesebbnek a nagyon is gyarló metszetet — mely arczképét akará személyesiteni — ujabbal, jobbal, a fametszés mai állásához méltóbbal s egyszersmind találóbb hasonlatossággal is cserélni fel, az életrajz fonalát egyszerüen ott vevén fel, a hol akkor megszakadt.

IPOLYI ARNOLD.

Ipolyi Mythologiája, s már azt megelőzött mythologiai és archaeologiai kisebb közleményei, magyar és német nyelven, nemcsak itthon, hanem külföldön is figyelmet ébresztettek s megszerezték neki a tudós nevet. Nagy müve az anyag tulhalmozottsága s nem elég kritikával történt kiválasztása hibájában szenved; oly hiba, mely akkor, mikor mindenekelőtt az addig figyelemre sem méltatott anyagot kellett összegyüjteni, elkerülhetlen volt, sőt némileg szükséges is, megbocsáthatóbb levén, hogy igen sok legyen fölhalmozva mintsem hiányozzék valami. De ami Ipolyi munkájának főérdeme, s mit a következés is igazolt: hogy a nemzeti mult, hagyományok és emlékek vizsgálatának uj lendületet adott, s nagy mérvü s mindenre kiterjedő figyelem tárgyává tette azokat. „A magyar müemlékekről“, a „Csallóköz müemlékeiről“ szóló értekezéseivel, melyekkel a magyar akadémia archaeologiai közleményei megindultak, Ipolyi egyszersmind meginditotta azon uj történelmi iskola munkásságát, mely az irott emlékek s okmányok mellé a mesterségek s képző müvészetek tényeit és emlékeit is fölkutatja s forrásokul veszi, és pedig csalhatatlan s a mellett kézzel fogható forrásokul.

Ily irodalmi s tudományos érdemek az egyház körében sem maradtak méltatás nélkül. A hazafias és irodalom- s tudomány-pártoló főpap, Bartakovich Béla egri érsek egyházmegyéjének ohajtván megnyerni a kitünő papot és tudóst, az üresség be jött török-szent-miklósi népes és jövedelmes plebániára hivta meg a falusi magányában elvonult élőt, s csakhamar egri kanonokságra tette javaslatba az első üresség gel, a mire

ki is neveztetett és Egerbe költözött. Itt, az érsek körében, gondoktól menten egészen a tudományoknak [illegible]nösen a műtörténelem terén folytatta megkezdett irodalmi működését. Mig egyfelől saját műgyüjteményét évről évre becses és ritka kincsekkel gyarapitotta, a mely végből több izben tett külföldi utazást s egyes müdarabokat nagy áldozatokkal szerzett meg, másfelől a hazában az elrejtett vagy nem méltatott műkincseket s emlékeket kereste föl, s gazdag tanulmányait nagy becsü értekezésekben és monografiákban rakta le s bocsátotta világ elé. Nagy számu ide vágó dolgozatai közül csak egy párt emlitünk. 1863-ban az akadémia ünnepélyes közgyülésén olvasta nagy érdekü értekezését: a középkori szobrászatról Magyarországon; melynek mintegy kiegészitője a középkori festészetről Magyarországon irt tanulmánya, melyből egy részletet: a szepesváraljai XIV. századi történeti falfestvényről, szintén az akadémia közgyülésén (1864.) olvasott föl. A magyar egyházi történelemhez is becses adalékokat szolgáltatott, különösen a pálosok történetéhez, a kunok Béli Háromforrásról nevezett, máskép apátfalvi cziszterczi apátság történetének és a XIII. századi román egyházának leirásához stb.

Nehány évvel ezelőtt a pesti központi papnövelde igazgatójává neveztetvén ki, a fővárosba tette át lakását, s itt a műtörténelem s régiségtan, kedvencz szakmái művelése és terjesztése körül sokat tett. Nagyszerü mügyüjteményét, mely a középkori olasz, német s más festészi iskolák számos becses darabját tartalmazza, tudományosan rendezve állitotta fel a papnöveldei épület egyik csarnokában, s e becses kincset az érdeklődő közönség szemléletének megnyitotta, addig is, mig a nemzeti muzeumot gazdagitaná vele. Folytonos részt vett s vesz az akadémia régiségtani s műtörténelmi dolgozásaiban, melyeknek vezérlő s éltető lelke.

A magyar akadémia 1858-ban levelező, 1861-ben rendes taggá választotta; a Kisfaludy-társaság 1867-ben füzte tagjai sorába; a magyar történelmi társulat alakulásakor mindjárt egyik alelnöki székébe ültette; a Szent-István és Szent-László társulatok alelnökükké választák; számos külföldi tudós társaság tagsági oklevéllel tüntette ki; az egyházi téren, kanonoksága mellett pápai kamarási méltóságot visel s borsmonostori (infulás) apát.

Ipolyi Arnold 1823. október 20-dikán születvén, most tölté élete 48. évét. Bár szikár testalkatu s a sanyaru tudomány meglátszik halvány vékony arczán, de erőteljes, bár finom egészsége s munkabiró erélye remélni hagyja, hogy nem üres bók a jó kivánat: Ad multos annos! —*á—r*—

Elegia

egy falusi temetőben. *)

(Gray Tamástól.)

Szól az estharang, a nap hunytát hirdető,
Bőgve indul a nyáj a mezőről vissza.
Fáradtan megy haza a jó szántóvető,
S a világot rám — s a setétségre bizza.

Halványan mosódik ködbe a láthatár,
Néma csend foglalta el az egész tájat;
Csak itt-ott röpked még egy egy zúgó bogár,
S álmos hangu kolomp altatja a nyájat.

Csak a vén toronyból, mit bevont a repkény,
Hallik olykor-olykor vak bagoly beszéde,
Azok ellen, a kik a magányt fölvervén,
Nem hagyják alunni csöndes rejtekébe'.

Görcsös fűzek alatt, — vagy egy ezüst nyárfa
Árnyán, hol bujábban zöldel pázsit, moha,
Szük kis czelláikba egyenként bezárva
Alusznak az ősök s föl nem kelnek soha!

Föl nem kelti őket a balzsamos hajnal,
Sem a vidám fecske, mely a háztetőn szól;
Kakas harsány szava, sem a hü viszhanggal
Feleselő kürthang, — csöndes ágyaikból.

Nem lobog már nekik lángja jó tüzhelynek,
Gondos hü feleség nem jár már kedvekbe,
Nem fut elejökbe a sok apró gyermek,
Térdöket ölelni, csókért vetekedve.

Sarlóik alatt a sürü kéve hogy hullt!
Kemény föld rögein hogy ment a barázda!
Fogatuk a mezőn mily vidáman fordult!
Fejszéjök az erdőt mennyiszer megrázta!

Ne nézz, büszke dicsvágy, megvetőn reájok:
Hogy napjaik házi örömben teltének.
Nagyság, ne gúnyold: hogy nehéz volt munkájok,
S feltünés nélküli élte a szegénynek!

A büszke czimerek, pompák fénysugára,
Szépség ragyogása, gazdagság, élvezet,
Egyként számithatnak ama végórára;
A dicsőség utja is a sirhoz vezet!

Te is kevély hirszomj, ne hibáztasd őket,
Hogy sirjokon nincsen égig érő emlék:
Hol a boltiveket és magas tetőket
Dicsőitő karok éneki emelnék!

Vagy jeles hamvveder s művészi kőszobor
Visszahivhatja-e az elszállott lelket?
Hir felköltheti-e nyugvó poraiból?
Nyájas szó a holtba uj éltet lehelhet? —

Pedig tán e roskadt sirba eltemetve
Oly sziv van, mely egykor égi lánggal ége;
Tán oly kéz, mely népet, országot vezetne,
Vagy hevet önthetne a lant idegébe! . . .

De beirt lapjait a komoly tudomány
S a bölcs tapasztalás nekik nem mutatta;
Szent tüzök lángjai a sors lába nyomán
Megfagytak, — sanyaru szükségnek miatta!

Ah! az óczeánnak setétlő mélyébe
Mennyi drága gyöngy van elrejtve, setéten!
Ah! hány virág sorsa: hogy észre se' véve
Nyiljék s hervadjon el, eldugott völgyében!

Tán falusi *Hampden*, ki ellenállni mert,
S kis zsarnoka ellen jogot védelmeze;
Vagy egy néma *Milton*, kit senki sem ismert,
Vagy egy *Kromwell*, kinek vértől tiszta keze!

Elbüvölt hallgatók tapsait aratni,
Bátran megvetni a kényúri hatalmat,
A boldog hazára bővséget szórhatni,
És hálás szemekből olvasni jutalmat:

Nem engedte sorsuk! De nem csak az erényt,
A bűnt sem engedte nagyra nőni bennök.
Nem foglalhattak trónt zsarnoki mód szerént,
Népek ezreitől megvonván kegyelmök'.

Nem küzdöttek kinzó lelki-ismerettel,
Arczukat piritni nem szoká a szégyen;
Kéj- s gyönyörnek oltárt ők nem emeltek fel,
Tömjént szórni rá — a művészet nevében!

A sovár tömegnek őrült vágyaitúl
Messze volt egyszerű józan kedvtelések;
S merre az életnek csöndes völgye vonúl,
Lármátlan örömet ők ott keresének.

Hogy csontjaikat a megvetéstől óvja,
Egyszerű kis emlék van itt emelve fel:
Esetlen rimekkel és durván rajzolva,
A vándortól csak egy sohajért esdekel!

Nevök, életkoruk, gyakorlatlan kézzel
Pótolja felettök a hirt s dicsiratot;
Vagy a szentirásból egy helyet idéz fel,
Miből szegény ember halni tanulhatott!

Mert oh! ki mehetne a setét halálba,
Mindent elfeledve, hidegen, közönynyel?
A nap szép fényétől örökre megválva:
Ki ne nézne reá hosszan, búcsu-könnyel?

Ah! a búcsuzó megnyugszik egy hü keblen,
A lecsukódó szem még egy könyet talál,
Még a mély sirból is visszaint szünetlen,
S a sziv lángját el nem olthatja a halál!

* * *

S te! ki e felejtett holtakra gondolván,
Egyszerű sorsukat hiven lefestetted, —
Ha egykor valaki sirod néma halmán
Rólad tudakozva, felsohajt feletted:

Ki a kérdezőnek elmondja, — akad tán, —
— „Gyakran láttuk őt itt a hegytetők felett,
A harmatos fűben, a hajnal hasadtán
Nézni, mint lángol a ragyogó napkelet.

Ott, hol a magas bükk lombja rezg a szélben
S görcsös gyökerei messze elfutottak:
Ott hevert gyakorta hosszan, forró délben,
Nézve hullámait a sebes pataknak.

Szeretett járdalni árnyas erdő mélyén;
Most a világ felett gúnyosan mosolygva,
Majd a mosolyt néma bánattal cserélvén,
Gondtól s szerelemtől űzve, szerte bolyga.

Egy reggel, — hiába vártuk hogy eljőjön,
Nem volt ott a halmon, kedvencz fája alatt!
Másnap is hiába! nem jött le a völgyön;
Az ösvény, a patak, elhagyatva maradt!

Harmadnap, halotti énektől kisérve,
Hozták őt ki lassan a kis temetőbe.
— Jőj vándor! s az öreg bükkfa alá érve,
Olvasd, mi van metszve e kis fehér kőbe:

„Sirvers.

„Itt nyugszik egy ifju, csöndes síri honán,
Kire hir s szerencse alig mosolygának;
Bölcsejénél nem állt a komoly tudomány,
De korán eljegyzé őt a lassu bánat.

„Szive jó s nemes volt, és őszinte lelke
A jóságos égtől bő jutalmat látott:
Mindenét (egy könyt!) a nyomornak szentelte,
S jutalmúl (a mit kért!) nyert egy hü barátot.

„Ne kérdezd, ne keresd bővebben érdemét!
Gyöngeségeit is hagyd pihenni szépen
Ott, hol — bár reszketve — lelt biztató reményt:
Atyja-istenének irgalmas ölében!“

Szász Károly.

*) Szövegül jelen számunk egyik képéhez, s egyszersmind vonatkozással a közelgő halottak-napjára, közöljük Gray Tamás mult századi (1716—1771) angol költő világhirü költeménye magyar forditását. Közleményünk igy a költő halálának századik évfordulójára is egy kis mécs, halottak napján, az ő rég összeomlott porai fölött. — *Szerk.*

A negyvenhét ronin.

(Japáni történet.)

(Folytatás.)

Oisi-Kuranosuké tehát s negyvenhat társa boszut forraltak és terveztek Kotsuké-no-Suké ellen. De ez jól el volt látva őrizettel, s nagyon résen állt, ugy hogy a roninok csakhamar átlátták, hogy czélt csak ugy érhetnek, ha sikerül elaltatni ellenségök gyanuját és éberségét. E meggyőződéssel szétoszlottak s álruhákba öltöztek, némelyik iparosnak és napszámosnak, mások kereskedők vagy házalóknak; a fejök pedig, Kuranosuké, Kiotóba költözött, ott a Yamashina városrészben házat vett, a legroszabb hirü helyeket kezdette látogatni, korhelységre és kicsapongásra adta magát, s ugy tett, mintha semmi sem volna tőle távolabb, mint a boszuállás gondolata.

Kotsuké-no-Suké a közben gyanitva, hogy a Takumi-no-Kami hivei boszut forralnak ellene s életére törnek, titkos kémeket küldött Kiotóba, s értesittette magát pontosan a Kuranosuké minden lépéséről. Ez elhatározva, hogy ellensége vigyázatát kijátsza, s őt teljes biztonság csalálmába ringatja, egészen a rendetlen életre adta magát s korcsmárosokkal és ledér nőkkel mulatott éjjel-nappal. Egyszer, mikor valami aljas helyről részegen ment haza, elbukott az utczán és ott elaludt, és a ki csak arra ment, mind nevette. Történetből egy satsumai elökelő ember is azon ment s meglátva őt ily helyzetben, igy szólt: „Nem Oisi-Kuranosuké ez, a ki az Asano Takumi-no-Kami

28-IK SZÁM. 1886. BUDAPEST, JULIUS 11. XXXIII. ÉVFOLYAM

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre ... 6 «. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre ... 4 «. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre ... 3 «. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

IPOLYI ARNOLD.

Ritkán fordult még elő olyan eset, hogy az egész nemzet osztatlan közvéleménye, felekezeti és pártkülönbség nélkül oly megelégedéssel, annyi őszinte örömmel fogadott volna valamely kinevezést, mint fogadta azt, mely Ipolyi Arnoldot tette a nagyváradi egyházmegye püspökévé. Minden igazi hazafi, jó keresztény és művelt ember, mintha gazdagabbnak érezte volna magát a kinevezés által, mintha ajándékhoz jutott volna, vagy legalább valamely régi nyomasztó adósságtól szabadult volna meg. Mert valóban ugy is volt, Ipolyi Arnold, az apostoli buzgóságu főpap, a haza igaz szeretetétől lángoló magyar ember, a nagy tudományu férfiu, az irodalomnak első rendü, sok irányban úttörő bajnoka, a lelkes műbarát rég adósává tette házáját s ez adósságnak csak részleges lerovása volt, midőn őt, az ország «legszegényebb püspökét» oly álláshoz juttatták, mely több módot bocsát rendelkezésére maradandó eredményeket érnie el abban a szép nemes irányban, melyben eddig is sokkalta több sikert mutatott föl, mint azt az eddigi szerény és korlátolt eszközök mellett bárki lehetségesnek tarthatta volna.

A «Vasárnapi Ujság» nem most méltatja először a kitünő főpap érdemeit. Mikor még szerény plébános volt egy eldugott kis faluban, már akkor ott volt neve a tudományos irodalom fölkentjei sorában s épen lapunk volt a legelsők egyike, melyben a hazai egyházi műemlékeket eleven tollal ismertető s annak idején nagy érdeklődéssel olvasott rajzai, «Csallóközi és fejérhegységi úti képei» megjelentek (a «Vasárnapi Ujság» 1858 és 1859-iki folyamaiban). S ha most lapunk e jeles munkatársának nagyváradi püspökké kinevezését alkalmul használjuk föl arra, hogy életét, müködését, nagy vonásokban megujítsuk olvasóink emlékezetében: erre egyúttal az a nagy szeretettel és a részletekig beható tájékozottsággal irott életrajz is buzdít, mely Pór Antal kanonok tollából legközelebb Stampfel Károlynál Pozsonyban megjelent.*

Ez életrajz tüzetesen foglalkozik Ipolyi Arnold életével születésétől kezdve egész a legközelebbi napokig s élénk vonásokkal állitja elénk benne az egyházi férfiut, a hazafit, a tudóst, a művészetek

* E derék vállalatnak, mely jeleseink irodalmi pantheonja kiván lenni, címe: «*Kortársaink*. Életrajzi vázlatok. Szerkeszti dr. *Fésüs* György.» A 11—15. füzet, mely Ipolyi Arnold életrajzát tartalmazza, 124 8-rétü lapra terjed.

IPOLYI ARNOLD.

Kovács Mihály festménye után.

patrónusát, kiváló figyelemmel kisérvén irodalmi munkásságát s kritikailag méltatván nagyobb müveit. Mi ez úttal, természetesen, nem követhetjük a 124 lapra terjedő füzet előadását s csak a legfontosabb adatok vázlatos fölsorolására szoritkozhatunk, a teljesség kedveért nem mellőzvén azokat sem, melyek Ipolyinak lapunkban már korábban közlött életleirásaiból ismeretesek olvasóink előtt.

Ipolyi Arnold 1823-ban október 20-án született Ipoly-Keszin Hontmegyében, német (Stummer) neve daczára régi magyar nemesi családból. Egyik őse, Stummer György a füleki várnak volt hadnagya, ki vitézségeért Mária Teréziától nyert czimeres nemeslevelet. Atyja, Ferencz, főszolgabiró volt Hontmegyében; anyja, Szmrecsányi Arzénia, müvelt lelkü, nemes szivü nő vala, ki nagy gondot fordított eleven eszü és gyors fölfogásu elsőszülött fia nevelésére s maga vezette őt be a magyar irodalom és történelem ismeretébe, már korán fölébresztve benne azt a meleg hazaszeretetet, mely Ipolyinak aztán életpályáján vezércsillaga, nemes ambiciójának ébresztője, nagy munkásságának főrúgója lőn.

Szülői az eleven s külsőleg is szépen fejlett gyermeket a katonasághoz szánták; de később fölismervén benne a mélyebb tanulmányok iránti komoly vonzódást, nem vonták el a papi pályától, melyre a tizenkét éves, de már a gymnáziumi hat osztályt elvégzett fiu nagy hajlamot mutatott.

Fölvétetvén az esztergomi érseki megye növendékei közé, két évre a pozsonyi Emericanumba, majd a nagyszombati lyceumba került s itt végezte be a bölcsészeti tanfolyamot. Innen, mint a papi pályára készülő magyarországi növendékek legkitünőbbjei rendesen, a hittani tanfolyamra ő is Bécsbe, a Pázmáneumba s az egyetemre küldetett, s e hazafias környezetben, jeles tanárok vezetése mellett, könyvtárak, muzeumok, műcsarnokok, gyüjtemények és művészeti remekek között csakhamar meglelte azt az irányt, mely későbbi egész működését jellemzi. Már itt, a Pázmáneum magyar irodalmi gya-

korló iskolájában irta meg első irodalmi zsengéit «Vallás és művészet» és «A magyarok ősvallása» czimen, melyeknek történeti alapja már sejteni engedé, hogy szerzőjéből a hazai történelemnek hivatott művelője lesz. Hogy ez mennyire nem volt könnyü elhatározás az időben, maga irja később egy helyen:

«Mint a mezők vadvirága, legtöbbször úgy nőttek föl irodalmunk terményei. Csak amúgy magunktól, saját szorgalmunktól jöttünk rá, tudásvágytól vagy épen veletlenből. Végtelen fáradsággal, lassu és nehéz munkával ismertük meg históriai kútfőink bibliografiáját, tanultunk paleografiát és diplomatikát; mindegyikünk külön maga gyüjtötte az okmányokat, egyre küzdve a naturálista és mester nélküli tanuló nehézségeivel. Éjjelek és nappalok, hónapok és évek munkája után alig jutottunk annyi eredményre, a mennyit szerencsésebb körülmények közt a tehetséges tanuló jó mester utmutatása mellett nehány órai leczke által megszerezhet vala magának.»

Ipolyi már itt megszerzé a legjelesebb diplomatikai és paleografiai szakmunkákat; de magyar történeti tanulmányai közben megakadt e kérdésnél: mi lehetett a magyarok ős hite? Az ősvallásról irott értekezése ki nem elégité s e gondolat soká nem hagyá nyugodni.

Huszonegy éves volt, mikor az egyetemi hittani folyamot bevégezte s még soká kellett fölszenteltetésére várnia, mikor Kopácsy primás rendeletére b. Mednyánszky Alajos, a buzgó történet-buvár körébe került, mint a később jeles iróvá vált fiának, Dénesnek nevelője. Itt bő alkalma nyilt folytatni tanulmányait s tágitani történeti látó körét. Áttanulta Grimm német mythologiáját s a báró könyvtárában talált érdekes regei kutfőket, melyek arra birták, hogy megirja a — magyar mythologiát.

De nyomokra, melyekben elindulhatott volna, a magyar irodalomban alig talált. A mit előtte a magyarok ősvallásáról irtak, az többnyire csak föltevések halmaza, mely a tudományon nem lendített, csak ritkán egy-egy helyes sejdítés. Oly kútfők hiányában, a minő pl. a zendben az Avesta, közvetett kútfőkre lehetett csak támaszkodnia, s ezeket is előbb kifürkésznie, lelepleznie, restaurálnia, hogy hasznukat vehesse. Átkutatta összes nemzeti krónikáinkat, a koriratokat, legendákat, meséket, mondákat, regéket, hagyományt, népszólásokat, a nyelvkincset s még a külföldi irodalom ide vágó munkáit is, hogy összehasonlitsa a magyar anyagot más népek hasonló hagyományaival.

Óriási munka vala ez, melyet még az is nehezített, hogy zsibbadt erővel kellett hozzá fognia. Irodalmi pályája ugyanis arra az áldáz korra esik, melyben eltemetni készültek még az élő nemzetet is, és ő ilyenkor vállalkozott föltámasztani még azon emlékeit is, melyeket sok századok mélységes mélyen eltemettek!

De Ipolyi, Toldy Ferencz által is bátorítva, elkészité művét s az nagy nehézségek után végre 1854 őszén megjelenhetett Heckenastnál 660 lapon. Az irodalmi eseményként ható «Magyar Mythologia» tartalma a következő: Isten. Istenek. Szellemek. Tündérek. Óriás. Hősök. Elemek. Állatok. növények. Égi testek. Természeti tünemények. Világ. Lélek, végzet, átok, üdv. Halál utáni állapot. Varázs. Boszorkány. Papok. Szent helyek, oltárok, bálványok, jelvek. Istentisztelet, áldozat, ünnepek, szertartások. Temetés.

«Ezek főszakaszai — irja Toldy — a páratlan munkának, mely nagyszerü tudományos készülettel és lángelmü vizsgálattal hozza napvilágra a magyar nép ősvallása egész rendszerét, kimutatja annak ezer meg ezer fönmaradt szálait s azt az összefüggését az uj és ó világ egyéb hitregéivel, mely alapvonalaiban mindenütt azon egy emberi lélek törvényeiben leli eredetét. E percztől fogva nemcsak a skandinávok és svédek és németek dicsekedhetnek ilyennel: büszkén állithatjuk Ipolyit e tudomány Kolumbusai mellé s munkáját a históriai tudomány nagyszerü fölfedezései közé. Egy csapással meg vannak czáfolva, kik a kereszteletlen magyart isten, vallás, bölcsészet nélküli emberevő és vérivó vadnak kiáltozák.»

Tudományos folyóiratok s a sajtó is hasonló elismeréssel szóltak a munkáról s hogy az akadémia is a tudományos irodalom nyereségének tekinté, bizonyitja az, hogy 1858-ban ennek itélte a Marczibányi jutalmat s szerzőjét levelező-tagjául választá. Példányai hamar elfogytak s Ipolyinak másnemü elfoglaltatása alig engedi remélnünk, hogy második kiadását is megnyerhesse a magyar közönség.

A mint Ipolyi elérte a kánonszerű kort, 1847 jul. 26-án áldozó pappá szenteltetett s Komáromegye szentpéteri községébe küldetett segédlelkészül. De már 1848 okt. 10-én Pálffy Lipót Nándor gróf kikérte őt egyházi hatóságától udvari káplánjául s gyermekei nevelőjéül. E helyet azonban a bekövetkezett zavarok miatt el nem foglalhatván, kineveztetett az Üdvözítőről nevezett pozsonyi egyház szónokának. Csak 1849-ben foglalhatta el állomását a Pálffyak stromfai várlakában, hol az ifjú grófok, köztök a hazai régészet iránt oly nagy érdeklődést tanusított, korán elhunyt ifj. gr. Pálffy-Daun Lipót szellemi nevelése mellett ismét tudományos hajlamainak élhetett, a mig a Zohorra plebánosnak ki nem neveztetett. Itt, hogy lelkészi tisztének megfelelhessen, mindenek előtt a tót nyelvet kellett elsajátitania s a mellett szűkös jövedelméből egész családját eltartania. Mindez eleinte elvonta őt rendszeres tanulmányaitól, de csak addig, mig atyja halála után a családi leveles láda hozzá nem került, melynek több száz pergamentre irt okmányai között azonnal kutatni kezdett s ott a «használhatatlan» szóval jelzett iratcsomóban fölfedezte egyik ősének, Rimai János XVI. századbeli költőnek, Bocskay és Bethlen portai követének naplóját, követi jelentéseit s a királylyal, ugy szintén Báthory Istvánnal, Bocskayval, Bethlennel, Thurzó, Forgách és Eszterházy nádorokkal, Balassa Bálint költővel stb. folytatott levelezéseit, melyekről az akadémiának «tudósitást» irt, s melyek meg fognak jelenni az akadémia Monumentáiban.

1852-ben jelent meg első egyházművészeti czikke, a «Vázlatok az egyház-archaeologiai müemlékek köréből» s később értekezése «A középkori keresztény művészet aesthetikájáról», e mellett külföldi szaklapok is közöltek tőle tanulmányokat. Így lőn iránta felköltve Eitelberger figyelme, ki a Magyarországon fönmaradt műemlékek őrzésére és leirására őt neveztette ki u. n. «konzervator»-nak. Ekkor kezdte Ipolyi tüzetesen tanulmányozni a magyar műemlékeket, s a «Csallóköz műemlékei», «A pozsonyi sz. Anna-kápolna», «Hazai egyházi művészet», «A deák-monostori XIII. századbeli román bazilika», «Magyar műemlékek», «Régi magyar keresztkutak», a «Régészeti repertorium» és «Régészeti krónika», nem különben a már említett úti képek s «Az egyházi épületek fentartásának kötelmeiről» szóló s más értekezései e tanulmányainak, utazásainak és búvárlatainak eredményei.

Ugyanekkor megközelité a kisértő is a zohori szegény lelkészt Haas Mihály hirhedt k. k. Schulrath személyében, ki őt erőnek erejével meg akará menteni a koplalástól s kineveztetni tanfelügyelőnek. Ipolyi persze nem fogadta el a kitüntetést, daczára, hogy azt a hatalmas cs. kultuszminiszter, Thun Leo személyesen ajánlá föl neki. S midőn a később püspökké kinevezett Haas helyére mégis kinevezte, — csakhamar meg is bánta, mert oly információkat nyert a szerény plebános «tulzó magyarságáról», hogy a még ki nem hirdetett kinevezést visszavonta.

Bartakovics Béla egri érsek, ki figyelemmel kisérte Ipolyi irodalmi munkásságát, 1860-ban sajátkezü levelében ajánlá föl neki a török-szentmiklósi lelkészi állomást, hogy annak nagyobb javadalma lehetővé tegye több időt szentelni «a haza diszére váló tudományos kutatásainak». Nem akarván visszautasitással megbántani az érsek jó indulatát, Ipolyi elbucsuzott megszeretett hiveitől s átköltözött uj állomására, hol a magyarság közepette, a nemzeti élet ujabb életre kelte után is visszamerült a multba segyre nagyobb érdeklődéssel vizsgálta a nemzeti műveltség és hatalom, valamint az állami függetlenség megszakadt szálait, s így jutott történeti kutfővizsgálatai és mythologiai tanulmányai nyomán az archaeologiai irányba, melynek kedveért bejárta a fél országot, fölkutatva annak műemlékeit s megirva «Magyarország monumentális műveinek történetét», melylyel Toldi szerint örökre és változatlanul megállapitotta Magyarország műtörténetét. S valóban Ipolyi egymás után tartott értekezéseivel Magyarország középkori építészetéről, máskor szobrászatáról, harmadszor festészetéről tartott alapvető előadásaival, melyekben ujabb tiz évi buvárlatának mintegy összletét tárta a művelt közönség elé, általános érdeket keltett a régiségtan iránt s meggyökeresztette a tudomány e még egészen ujnak mondható ágát.

Vannak hazánk történetében századok, sőt őstörténetében évezredek, melyekről egy irott sort, de egy szót is fölmutatni képesek nem vagyunk, mig a föld méhében föllelhető őskori tárgyak, a föld feletti műemlékek hazánk és nemzetünk müvelődési történetét a legélénkebben beszélik el annak, a ki titkaikban olvasni tud. E leletek a haza földjét mintegy megnyitják előttünk, a sirból kikelnek az őskor alakjai eszközeikkel, fegyvereikkel, ékességeikkel. A romlatag műemlékek megszólalnak és csodás dolgokat beszélnek el mult századok műizléséről, melynek ama fényes bazilikákat, dómokat és várakat köszönjük s szólnak oly magas nemzeti műveltségről és polgárosult fejlettségről, a milyenről előbb álmodni se mertünk.

Ipolyi «Magyarország középkori emlékszerű építészetében» a különböző izlésekről, az ó-keresztény bazilikai, byzanti, román, átmeneti és gót stilusokról szólva, fölsorolja, mily műemlékeket alkotott nemzetünk, illetőleg milyeket vagyunk képesek még fölmutatni a pécsi római katakombaszerü föld alatti sirkápolnától egész a XV. század végeig épült gót egyházakig. — «Magyarország középkori szobrászata emlékei»-ben osztályozván a keresztény szobrászat műizléseit, végig vezeti olvasóit az őseink által emelt szobrászati mesterművek egész során, a bazilikák faragványain, királyaink siremlékein, hőseink szobrain, megkezdve a rendet Péter király XI. századbeli dombormü faragványán. «Magyarország középkori festészete emlékei»-ben e művészetnek egész történetét mutatja be. De mivel a műépitészettel nem csak a festészet és szobrászat, hanem az ötvös- és kovács-, az arany-, ezüst- és rézművesség is, s a szövésig és himzésig a kisebb műiparoknak egé-z sora együtt járt; Ipolyi mindezeket gondosan tanulmány tárgyává tette, bejárván nem csak a hazát, hanem az egész művelt nyugatot is. A középkori ötvösművekről, téglaépitési műemlékeinkről bő tanulmányokat irt s ezeket mintegy bekoronázta az ország koronájáról, mint legbecsesebb műemlékünkről irott tanulmányával, melyben nem csak a korona történetét és viszontagságait adja elő egész a legujabb időkig; hanem azt is kimutatja, hogy műereklyénk minden kornak nevezetesebb műemlékszerü koronáin messze felül emelkedik, s hogy «nincs a keresztény világ maig fönmaradt legrégibb koronái közt egy sem, mely történeti és művészeti tekintetben a magyar szent koronánál becsesebb és érdekesebb volna».

Hogy mily érdeme van Ipolyinak a Konstantinápolyba vitt Corvinák fölfedezésében és visszaszerzésében, annak is érdekes fejezetet szentel Pór Antal könyve. Ha e «lelet» nem is adta kezébe a nemzetnek azt, a mit tőle vártak (Báthori László pálos szerzetes magyar bibliafordítását, magyar nyelvtant, magyar hősdalokat, regéket, stb.), de annyit megmutatott a világnak, hogy egykor a renaissance műveltsége szinvonalán állott nemzetünk, hogy a világműveltség nemcsak áthatott minket is, hanem hogy annak előkelő tényezői is voltunk; hogy nem csupán harczos, hős, államalkotó nemzet valánk, hanem hogy nagy királyunk budai palotája egy egész korszakon át jóval előbbre ment a művelt Európa többi udvarainál és oly fényben ragyogott, mely biztositotta felsőbbségét a tudományos műveltség csarnokában is. Ennek kimutatása bizonyára fontos nemzeti érdek vala.

Bartakovics érsek 1863-ban egri kanonokká nevezte ki Ipolyit s most, mint legifjabb kanonoknak, egy időre az egyházi adminisztrácziót terére kelle lépnie. De a káptalan képviseletében tett utait Ipolyi azért a tudománynak is hasznára tudá fordítani. E korból valók a szihalmi állitólagos ősmagyar telep fölásatása, a füzesabonyi nagy bronztelep leletei, a Tar helység melleti tatárhegyi és cserepesi leletek, a boldvai apátság románkori monostorának fölvétele, a kácsi, szintén románkori egyház omladékainak, a kunok bél-háromkuti vagy apátfalvi monostorának leirásai s még számos nagyérdekü műemlék ismertetése.

A Szent István és Szent László-társulatok régen szerették volna a nagytudományu papot egyik elnöki székükre megnyerni, ő azonban nem volt hajlandó egri csendes életével fölhagyni, s midőn ennek daczára megválasztották, ő ez állást csak akkor foglalta el, midőn az ország primásának ajánlatára a király a központi papnövelde igazgatójává nevezte ki s a mikor tehát lakását Budapestre kellett áttennie. Itt mint papnöveldei igazgató, mint a nevezett irodalmi

társulatok elnöke, mint a pesti egyetem hittani karának igazgatója, mint az akadémia II. szakosztályának és történelmi bizottságának, végre a történelmi társulatnak elnöke, rendkivül el volt foglalva. Mindazonáltal irodalmilag is nagy tevékenységet fejtett ki, miről számos emlékbeszédei tanuskodnak, melyek e nemben irodalmunknak legkitünőbb termékei közé tartoznak. Ez essayszerü emlékbeszédekből csak a Lonovics József érsek, Ráth Károly, Czinár Mór, Prokesch-Osten és gr. Károlyi István fölött tartottakat emlitjük, mindmegannyi korrajz, melynek hátteréből szoborszerüen domborodik ki a jellemzett alak.

Mint a Szent István-társulat elnöke, Ipolyi kezdte meg Veresmarti Mihály XVII. századbeli iró munkáival a «Régi Magyar Egyház Irók» műveinek kiadását. Sajnos, hogy e nagy érdemü vállalatban még eddig senki nem követte s valószinü, hogy azt neki magának kellend folytatnia, ha majd Hajnal Mátyás, Vásárhelyi és Sámbár kiadatlan íratainak rendezésével elkészül.

Ipolyi e nagy tevékenysége mellett a szünnapokat nagy utazásokra fordította, Nápolytól Londonig bejárva a nevezetesebb vidékeket s tanulmányozva az emlékszerü egyházakat, muzeumokat és képtárakat, mely alkalommal nagy értékü gyüjteményt állított össze az egyházi művészet régi példányaiból, melyeket aztán nagy részben a nemzetnek ajándékozott.

Előkelő része volt a magyar történelmi társulat megalakításában is, melynek közlönyében, a «Századok»-ban, sok becses tanulmányt tett közzé, s a társulat évi kirándulásai alkalmával több nagyérdekü s rendesen valamely aktuális nemzeti eszmét, pl. a magyar nemzetegységet és államnyelvet, a magyar iparélet történeti fejlődését, a magyar hadképességet, a történelmet és magyar történelmi szellemet stb. tárgyaló fölolvasást tartott, nem is említve azt az érdemet, melyet az egyes családi és városi levéltárak átvizsgálásával s tömérdek történeti anyag napvilágra hozatalával szerzett.

Nagykörü és igen serkentő az a hatása, melyet Ipolyi mint a magyar képzőművészeti társulat elnöke gyakorolt. A 25 évvel ezelőtt alakult társulatnak kezdet óta egyik főtámasza. Mint elnöke, megosztotta a tevékenységét a társulat vagyonának rendezése, a közérdeklődés felköltése és a művészek buzditása között. Áldozatkészséggel is hatni kivánt, s a történeti festészet fejlesztésére állandóan jutalomdíjakat tűz ki. Beszédei, melyekkel a társulat közgyüléseit megnyitotta, ép oly nevezetesek, mint azok, melyeket a történelmi társulat vándorgyülésein tartott; emitt mindig egy nemzeti eszme, egy-egy történeti intézmény, egy kulturai mozzanat lelkesitő példáját állitván föl, a képzőművészeti társulatban pedig buzdítva a nemzeti irány kultuszára, mely a művészetekben kis nemzeteknek is dicsőséget biztosit, mint Németalföld példája mutatja. Elnöki beszédeinek mindenike a magyar képzőművészetek történetéhez szolgáló becses adalék, melyben nemcsak egy év művészeti eseményeit tárja föl, hanem a vágyaknak, a törekvéseknek is kifejezője és nemes eszmék hirdetője. Kritikával is gyakran kisérte a multakat. Harczot üzent az alantasságnak, mely a nemzeti vonásokat a kirivóságokban, a falusi féktelenségekben, a szegény legények és czigányok közt keresi; megtámadta az elcsépelt chablonokat, az idegen iskolák követését, lelkesítve mondván: «Nekünk nemcsak művészet, de nemzeti és magyar művészet kell; nemcsak át kell vennünk más nemzetek művészetét, de kifejteni, ugyszólván megteremteni kell a magunkét. Az első is szép, de az utóbbi dicső. Amaz érdem, ez kötelesség. Csak kis nép utánoz és vesz át mindig. A ki erős, szelleme van és nemes ambicziói, az maga alkot saját szivéből, életéből, társadalmából és története mezejéről. Erre kell vágynunk, ez teszi tiszteltté a magyar müvész nevét és méltó törekvési czél Magyarország művészeihez és művészet-pártolóihoz. Nekünk első, hogy magyar művészetünk legyen, hogy magyar iskolánk fejlődjék; mely tétel nem mond ellent annak, hogy művészetünk azért az európai művészet magaslatának szinvonalára emelkedjék, söt föltétele annak.»

Két év előtt Ipolyi megvált a képzőművészeti társulat elnökségétől. Az okot rá adminisztrácziónális kérdések szolgáltatták.

A tudományokban, a művészetekben szerzett érdemei, finom müveltsége, hazafias szelleme, népszerűsége önkényt ajánlották Ipolyi számára a nagyobb hatáskört, a méltóságokat, az egyházi pályán. Tevékenysége annyira mindig a közélet napirendjén állt, hogy ha betöltendő egyházi méltóságról volt szó, mindenki legelőször is Ipolyira gondolt. Igy történt csak legközelébb is, mikor a váczi püspökség megüresedett; mindenki azt óhajtotta, hogy a szerényebb beszterczebányai püspökség helyett Ipolyi a váczira neveztessék ki, mikor pedig e közben a nagyváradi fényes püspökség is betöltendő lett, egyértelmüleg a tudós és hazafias főpap nevét hangoztatták minden oldalról.

Beszterczebánya püspökének 1871 őszén nevezték ki, s a következő év április 23-án szentelték föl.

A főpásztori beszéd, melylyel egyháznagyi méltóságát elfoglalá, a legszebbek egyike e nemben. Az egyházmegye azonnal megérezé, kivált a nevelés terén, mily nemes szellemü főpap került élére. Az új püspök jövedelme legnagyobb részét az iskolák fölsegélyezésére s egyházi czélokra áldozá. A magyar prédikácziókat ő honositá meg Beszterczebányán s nem csupán a felebaráti szeretetnek, hanem a valódi hazaszeretetnek is igazi apostola lőn e nemzetiségi velleitásoknak annyira kitett vidéken. Egyházi és nemzeti missziót teljesitett egyuttal s isten evangeliuma mellett a magyar állameszmének is hivatott hirdetője volt, s ez időből való működéseért valóban nehéz megitélni, kinek adjuk az első koszorut: a tudósnak-e, a főpapnak-e, vagy a magyar államférfinak?

Nem tartozik ide részletezni, mennyit tett az egyház, a tudomány, a nemzeti kultura érdekében, szükre szabott eszközeivel, az ország «legszegényebb katholikus püspöke.» Az bizonyos, hogy ez év február 18-án nagy-váradi püspökké lett kinevezése az egész felvidék magyar érzelmü lakossága között levertséget okozott. De vigasztalásul szolgálhat azoknak, a kik elvesztették, hogy ama magasztos czélok, melyeknek ő egész életét szentelé, nem vesztették el őt s uj állomásán is ugyanannak a szent ügynek lesz kiváló bajnoka, melyért eddig oly lelkesen küzdött, csakhogy ezentul, hatalmasabb eszközök birtokában, még több eredménynyel folytathatja az emberiség, az egyház, a haza érdekében áldásos, békés hadjáratát.

Az ég ura adjon neki hozzá erőt, kedvet és megelégedésben töltendő hosszu életet.

SZÉLL PIROSKA RAVATALÁNÁL.

Szász Károlytól.

Piroska meghalt! — Ez lett hát a vég,
A melyre hetek óta készülénk,
De mégis készületlenül talált ....
— Mert ember meg nem szokja a halált,
Ha holtig készül is rá, — a határnál
A koporsó akkor is rém gyanánt áll.

*

Hajnalba' halt meg. Hogy a nap sugára,
Mint égi csók, a földnek homlokára
Leszállni készült épen: szelleme
Az égbe vissza akkor röppene.
Oly tiszta-szűzen, érintetlenül
A föld porától, szél lengésitül,
Ajkán mosoly, szemében szende fény,
Báj mozdulatán, lenge termetén.
Szivében ártatlanság s szeretet ...
Oly könnyen, oh, azért röpülhetett,
Nem vonva, tartva semmi földi suly,
Nem félve, hogy röptében visszahull,
Oly szabadon, mint a boldog madár,
Mint égbe visszaröppenő sugár.

*

Mért kelle ily korán meghalnia?
Mit csak kivánhat itt a föld fia,
Mit jókedvében sors és Isten adhat:
Sajátja volt, öröklött öröke.
Név, melyhez drága emlékink tapadnak,
Mit örökít a költő éneke;
Szépség, ifjúság, testi-lelki kellem,
Aranykedély, meleg szív, játszi szellem;
S istennek még oly különös kegye,
Hogy a csapást is áldásul vegye:
Anyát veszítve is hű anyagond,
A mely körűle sátort védve vont,
Szeretve, mint a földön kevesen,
Boldogan s még csak irigyelve sem;
Viszont szeretve a kik szereték,
Fájó csalódást nem ismerve még;
Az élet édes tündér-álmát szőve,
Reménynyel nézve a vidám jövőbe:
Mindezt az ég megmutatá neki,
De részét abból nem vehette ki,
Mert itt hagyá előbb mint élvezé.
És visszatért az angyalok közé.

*

Jó angyalok közé ment igazán,
Kik ott lakoznak ama jobb hazán,
S várnak reá, a haza érkezőre.
Jó, hogy várhatták, hogy nem ment előre.
Szivök utána szakadt volna tán.
Mily gyorsan mentek el egymásután!
Előbb az anyja ... ah, ismertem őt
Mint gyermeket, mint lányt, mint szende nőt,
Föld égi származásu angyalát.
Hogy ily korán kóstolta a halált.
Csak megcsókolta drága gyermekét
S meghalt — s a hideg sirba fekteték.
Emlékezem a két öregre is:
Hajh! szivökön sebzőbb volt a tövis,
Mintsem babér azt eltakarhatá.
De vígaszúl e kis bimbót adá
Nekik az ég — a könnyel öntözött
Szép rózsabimbót a babér között,
És mint másodvirágjában a fa,
Büszkélkedék benne a nagyapa.
Elmentek ők, — utánok nemsokára,
Lehúnyt im éltök szép aranysugára;
Hivták talán — s utánuk sietett.
Szeretet vonta, tartá szeretet,
S küzdött magában: melyik volna jobb,
Maradni, menni? .... Óh, a mély titok
Az Ur végzése! Azt ki fejti meg?
S ő itt hagyott, ah értök, titeket!
Te bús apa, ki hívén, nem hivéd
Hogy elveszíthesd, azt megérni még,
S távolról, aggva, csak remélve nézted
Szép csillagod mint sápadt, mint enyészett,
S mikor kihamvadt lángja, kialudt:
Megtört hitét némán virrasztja búd.

*

Titeket is! — kikben apát s anyát
S bizalmas testvéreket is talált
Az árvaságra kétszer maradt árva:
Kiknek szivébe mint aranypohárba
Bizvást kiöntheté egész szivét,
Vágyit, reményit, búját, örömét,
Kik virágok közt vezetétek őt
Míg test s lélekbe' mind szépülve nőtt;
Kik önfeláldozó szülői gonddal,
Aggó reménynyel, néma fájdalommal,
Őrködtetek, virrasztva éjt, napot,
Szenvedve százszor egy nap kínpadot,
Mig ő kórágyon fekvék öntudatlan,
Érezve mégis, mily hű gond alatt van....

*

Mit mondjak nektek? Óh, mit mondhatok?
Eljöttem én is, mint a Jób baráti,
Nem fájdalmatok', sebeteket látni,
Nem vigasztalni; arra nincs erő,
Versengni sem (ki volna vakmerő!)
A jó Istennel ... a ki igy akarta!
Csak odaülni mellétek a porba,
Hallgatni, sirni, vigasztalhatatlan —
S veletek együtt imádkozni halkan ...

A MADARAK ÉLETÉBŐL.

VI.

Nyáron, midőn a természet bőkezüleg gondoskodott a madarak élelméről, midőn minden terebélyes fa, minden suttogó sürü bokor, mezei himes rét, bizonyos magasságig a tiszta levegő is egy-egy terített asztal: a madarak, különösen a magevők, lehető legszebb testvéri egyetértésben élnek; soha sem tapasztaltam, hogy az élelem beszerzése fölött viszály fejlődött volna ki köztük, az irigységnek legcsekélyebb jele sem nyilatkozott társas életükben, szóval: boldog és szép megelégedés csatolja őket együvé, de mihelyt kevesebb menynyiségben szolgálja a természet az élet fentartására szükséges élelmet, mennél jobban közeledik a

*

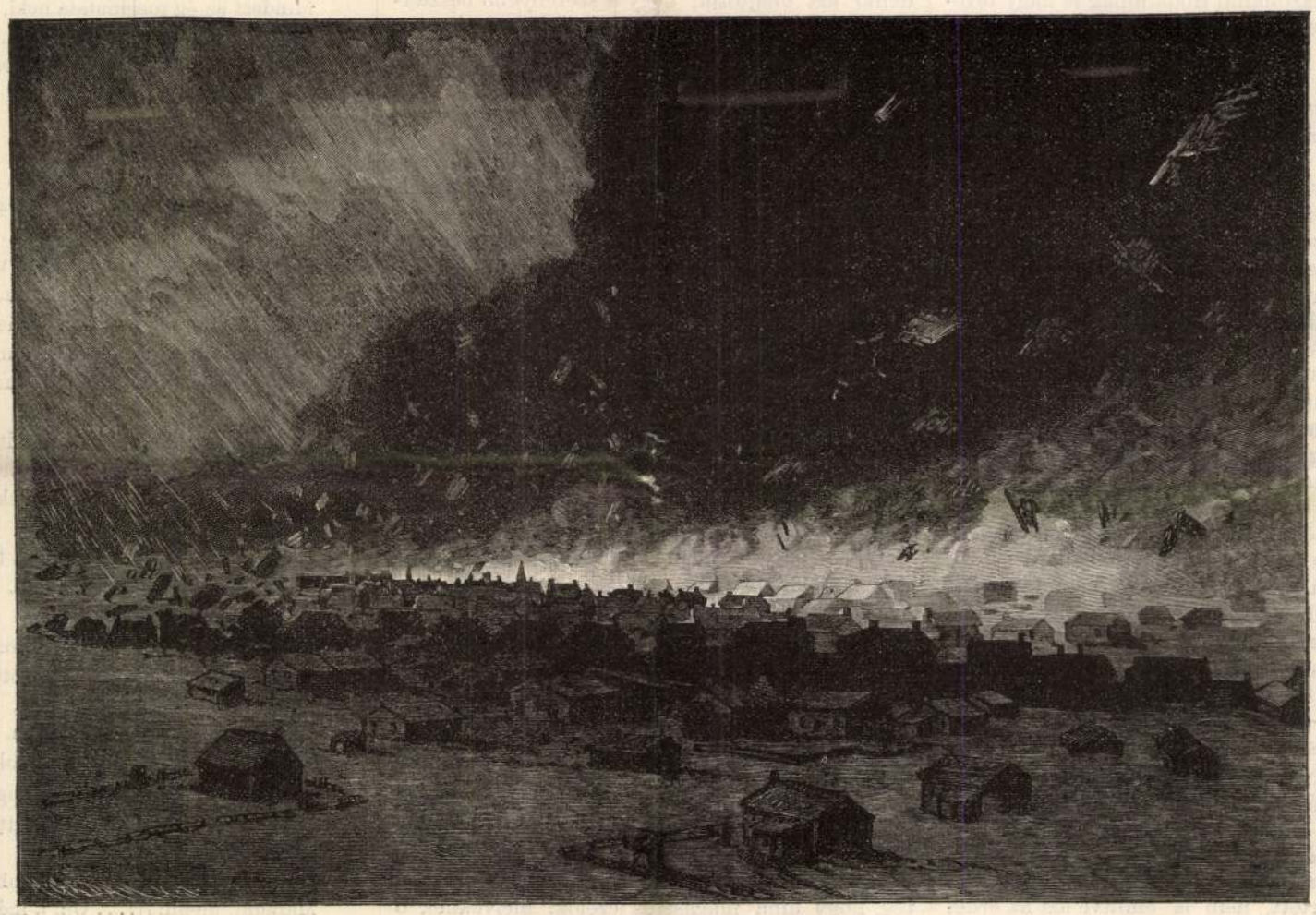

A FORGÓ SZÉL ÉSZAKAMERIKÁBAN. — SANK RAPIDS VÁROS SZÉTDULATÁSA.

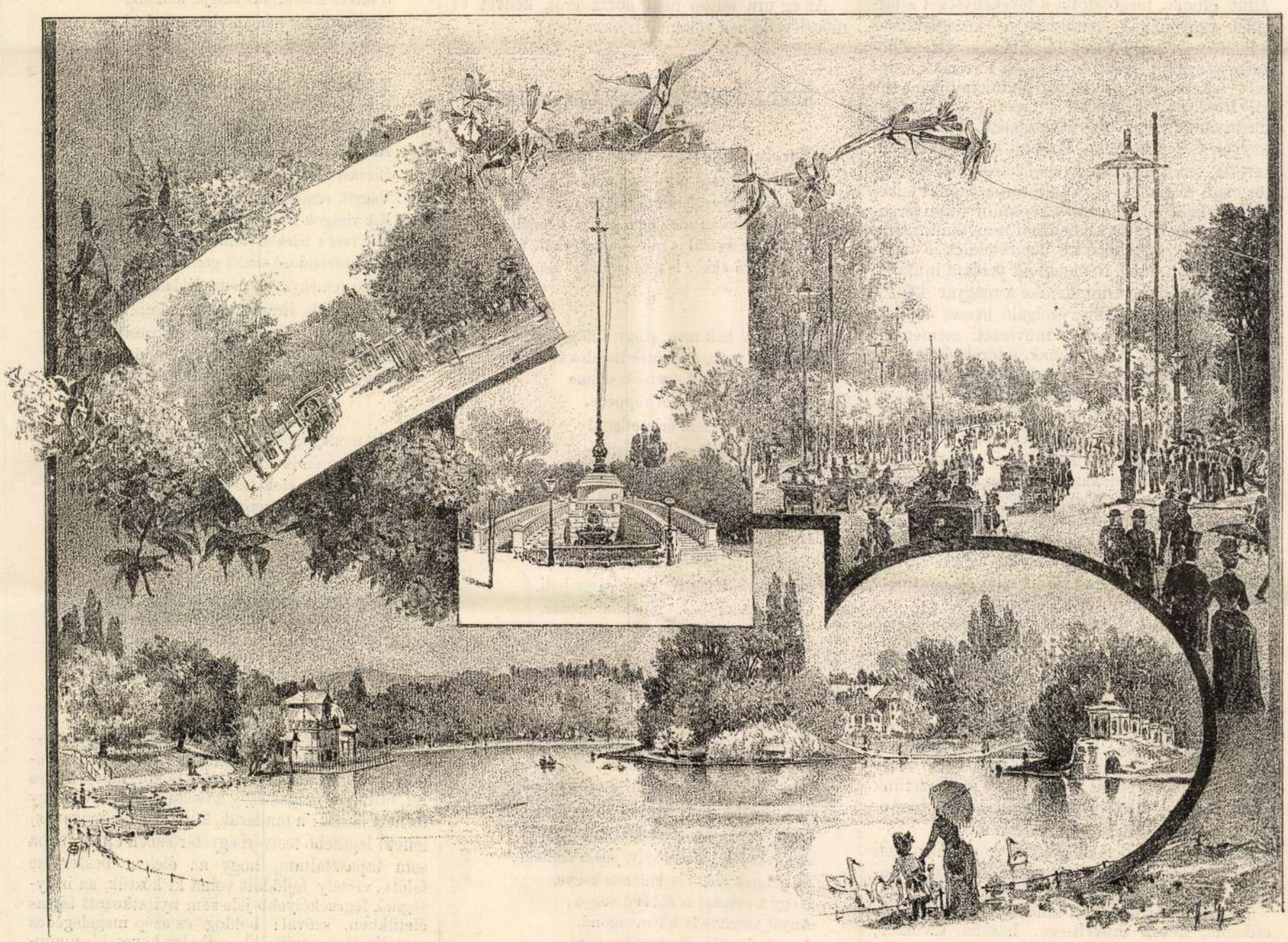

Az állatkertbe vezető ut. A városliget Andrássy-uti torkolata. A tó. Stefánia ut. *Háry* Gyula rajza.

A BUDAPESTI ÁLLATKERT KÖRNYÉKE

PALAO

Irta FARKAS ISTVÁN

Azon a délutánon ájuldozva ténferegtünk a fedélzeten s magam elvesztett szellememet keresgéltem. Itt kellett lennie a hajón valahol, árnyékos búvóhelyek egyikében, vagy a száraz, tüzes levegőben. Mozdulatlanul állt a tenger, melynek határozatlan színű, látszólag kemény lapját nagy nekilendüléssel, durván karcolgatta hajónk.

A körénkboruló látóhatáron, közelebb és távolabb, apróbb, nagyobb szigetek frissültek méregzöld köntösükben. Szinte érezni lehetett a hamvas növények lélekzését: mintha harmatos rózsaágat dugtak volna valamely izzórafűtött kazánba. Egyik szigeten keskeny, ezüstös csík ragyogott. Behúztam nyelvem a szájpadlásom felé s mohón szürcsöltem a semmit, amibe friss forrásvizet igyekeztem a mesék «hipp-hopp — ott legyek, ahol akarok» — jeligéjével varázsolni. Minden pénzt egy pohár hidegvízért! Királyságot egy kis enyhe, fűzöld árnyékért! Minden földi boldogságomat azért a kis fehér kunyhóért, ami a fák közül előcsillan! Társadalmi idomoktól elnőtt valómban az Otthon mécsese gyúlt, s a kibírhatatlan, szűk kabin helyébe függönyös szoba vibráló képe vegyült elmosódottan. Ezalatt a földi bőrzsák keze-lába ájultan is dolgozott a jól ismert kötelek és sodronyok pókhálójában anélkül, hogy tudta volna, mit miért tesz. Magamért, vagy a tengerért? A bőr biztonságáért, vagy a vashajó céljának előbbrehozásáért? Eget és földet éreztem összeütközni magamban, mialatt azt a fehér kunyhót néztem *s azt a nőt, aki most a kunyhó előtt álló lobogótartó árbochoz lépett.*

Ebben a pillanatban megrázta körülöttem a szilárd tömegben kocsonyásodó levegőt négy rövid sípjelzés. Álmosan és tehetetlenül emeltem kezem a közelben dolgozó matróz felé, mire ez sietve oldozta meg a hátsó árboc madzagjait. Társaságunk háromszögletű, brémakulcsos zászlaja vígan siklott fel a magasba s megállapodott az árboc hegyén. Pillanatra kifeszült, aztán lelittyent, mint a nedves rongy, amit szögre akasztottak. A szigeten annál vígabban párnásodott az Asszony lobogója! Egészséges fuvallat dagasztotta fehér lapját, melyben egyetlen ezüstcsillag ragyogott. Még a szél is megakadt a forrásvíz fölött, nekünk nem jutott belőle semmi . . .

Aznap este, az étkezőben, ahol únottan piszkálgattuk a nekilangyult ételeket s kézről-kézre járt a kininesdoboz habfehér gömbtartalma, kiszaladt a számon egy félig-meddig mondat, vagy ha úgy tetszik: egész panasz.

— Szép szigetek voltak. Friss vízzel és zöld lombokkal és egy asszonnyal! Fehér kunyhóval. *Kinek tisztelegtünk, kapitány?*

Az a kiszáradt mumia, aki oly ügyesen leplezte minden földi szenvedését, bármely oldalról támadt is föl az, — megnyalta ajkát és morgott valamit. Még a nyelvén olvadt a keserű pasztilla, attól vágott olyan angyali ábrázatot. Végül kibökte a választ:

— Palao.

— A sziget? — morogtam vissza, mintha harapni akarnék.

— Nem. Az asszony, — hangzott a felelet.

Többet nem beszéltünk róla. A trópusi forróság ránknehezült, keresztühatolt rajtunk s lábainknál, veríték alakjában, rajzolt szabálytalan foltokat a parkettre. Levegőt vártunk, de helyette csak a kaján Hold vigyorgott fel az égre sárgán. Úgy éjféltájban néhányszor visszanéztem a látóhatáron szétfoszlott szigetek irányába s elképzeltem azt a kis kunyhót, melyben egy nő alszik édesen. Ekkor jutott eszembe, hogy mi egy nőnek tisztelegtünk, holott köszöntés a nemzetközi törvények értelmében csak hadihajóknak, meg parti erődöknek jár ki! Hát hiszen rendben van, illik a nőknek köszönni mindig és mindenütt, de azért pont itt, pont ennek . . . Palao . . . az Asszony . . . miért volt mindez?

A térképen nagy, kék ponttal volt megjelölve a sziget. *Mena* volt a neve. Lemértem a helyzetét, aztán előkotortam a hozzávaló könyvet. Itt a magyarázat!

«MENA. Társaság-szigetek, legközelebbi kikötő : Papetee, Tahitin. Lakossága: három ember. Palao asszony, francia állampolgár, Hu-Lien és Szu-Ke-Van kínai szolganők. Letelepedésük éve: 1901. Francia hajók és 1906 óta a barátságos hatalmak hajói Mena előtt tisztelegni tartoznak. *Nem a szigetnek, sem az asszonynak, hanem az asszonyi erényeknek* szól a tisztelgés.»

Elhatároztam, hogy ha legközelebb Japánba kerülök, feltétlenül megtudakolom a sziget történetét, mert Mena a szívembe ette magát és az az asszony, aki előtt egy egész világ magasra húzza lobogóját: elkísért végig a Déli tengeren, s ha rágondoltam, érezni véltem azt a hűvös fuvallatot.

*

Mena szigetét előbb láttam viszont, mintsem gondoltam volna.

Sidneyben egy hajórakomány élelmiszert és építőanyagot raktunk be azzal a megbízatással, hogy készpénzfizetés ellenében vigyük el Palao asszonynak a Társaság szigetekre. Valamivel több, mint egy esztendő telt el ama nap óta, hogy Menát utoljára láttuk, de az emlék nem halványult el bennem és hogy megtudtam utunk célját, feldobbant a szívem. Végre szemtől-szembe láthatom azt a kivételes emberpéldányt, aki előtt minden ország minden tengerésze kalapot emel! Palao asszony olyan emlék volt, melyet vashorgokkal kapcsolt szívemhez a magasabbrendűség iránt érzett tisztelet.

Hajónk belesodródott ezer és ezer apró paradicsomkert-sziget útvesztőjébe s a Fidsi-szigetek körül már nagyon megnehezült a szolgálat a sok

deti személyiségét sajátos korából kiszakítva alig lehetne megérteni. A katolikus visszahatás mozgalmas korához erős katolikus érzülete vonzotta Ipolyit. S hogy ebből a korból éppen Veresmarti Mihály alakját ragadta ki, az finom történeti érzékét és nagyszerű emberismeretét igazolja. Mindenesetre voltak nagyobb és jelentősebb magyar alakjai ennek a kornak, de jellemzőbb alakja aligha. A prédikátorból lett kanonok lelki kettőssége a legélesebben tükrözteti vissza a kiegyensúlyozatlan, kétségekben hánykodó kor lelkületét. S ennek az időnek legizgalmasabb olvasmánya kétségkívül Veresmarti Mihály Megtérésének históriája, amely szinte a pszichológiai regények elemző módszerével s a nyilvános gyónások közvetlen őszinteségével tárja fel a szerző vallási kétségek közt gyötrődő s végül a katolikus igazságban megnyugvó lelkületét.

Talán nem tévedünk, ha ezt a lélektani érdekességet is felvesszük a tárgyválasztás indítékai közé. Az ellentétek vonzásának törvényénél fogva Ipolyinak Veresmartihoz kellett közelednie. Harmonikus, egészséges lelkét izgathatta az a Veresmarti, akinek túlzott aggályoskodása már a pszihopatia határait súrolta.

Magával a feldolgozott művel Ipolyi példát nyujtott a tökéletes — az egyént a kor sodrába állító — életrajz írására. Ehhez ő megfelelő méretű, csodálatos

Szent László király győri hermája

gazdaságú történeti tudással rendelkezett. Meglepő könnyedséggel mozog a távoli kor minden területén, egyetemes teológiai irodalmát és problémakörét éppen olyan jól ismeri, mint politikájának és diplomáciájának rejtelmeit. Nagy tudásanyaga és széles látóköre mellett megvan benne nagy mértékben a történetírók legfontosabb tulajdonsága, Tacitus sine irája. Katolikus szemmel, katolikus meggyőződéssel nézi az eseményeket, de nem elfogult mások meggyőződésével szemben. Forrásait szerencsés tapintattal választja meg, minden szükséges adatot lelkiismeretesen kinyomoz, a hézagokat pedig ösztönösen finom invenciójával, megnyugtató módon tölti ki.

Nem a magyar glóbusz szűk szemszögéből ítéli meg a dolgokat, hanem világtörténeti hátteret, egyetemesebb távlatot nyujt, hiszen talán soha nem volt oly mozgalmas, pezsgő szellemi ozmózis Magyarország és a külső Európa között, mint éppen a reformáció s az azt követő katolikus visszahatás korában.

Munkája erre az időszakra nézve történelmi forrásműnek tekinthető adatgazdaságánál és helyes felfogásánál fogva. De ez inkább a történettudományra tartozik, bennünket jobban érdekel az irodalmi rész: a szorosabb értelemben vett írói életrajz.

Hőse sorsának rajzába főként a lelki fejlődés érdekli. Ehhez volt a legközvetlenebb forrása: Veresmarti önéletírása. Ebből bő részleteket idéz szószerint s hol részvéttel, hol szelíd humorral kíséri Veresmarti megkapó, de néhol ma már naivnak tetsző vallomásait. Veresmarti többi művével már rövidebben végez. Kikutatja keletkezésük hátterét, jellemzi lényegüket s pár határozott éles kritikai elmére való szóval megállapítja értéküket.

A műben természetesen nem válik határozottan ketté a történeti és életrajzi elem, hanem szerves egésszé olvadnak össze.

Veresmarti élete részét képezte volna egy tervezett trilógiának. A kiegészítő kötetek Oláh Miklósról és Hajnal Mátyásról szóltak volna, ezek azonban befejezetlenül kéziratban maradtak. Egyelőre követőkre sem talált Ipolyi példája, tudományos programmpontja azonban mégsem maradt meddő, mert ez vezetett később a külön Tudományos és Irodalmi szakosztály megalakításához. S ha iskolát nem is csinált Ipolyi művével, mégsem lehet elvitatni tőle az érdemet, hogy Veresmartijával a katolikus magyar irodalomtörténetírás úttörője lett.

De ez csak kis töredéke Ipolyi munkásságának. Nélküle csonka volna a magyar művelődés, mert hiszen a mithológia (ma úgy mondanók, folklore) s a nemzeti műtörténet terén is úttörő munkát végzett. Nemzedékek munkáját végezte egymaga. Azon ritka szerencsés tudósok közé tartozott, akik az adatgyüjtés munkája után az összefoglalás szintetikus betetőzését is megalkotják. Szerencsés, kiegyensúlyozott lelki alkat, akiben csodás harmóniában egyesültek a legkülönfélébb építő tehetségek, hajlamok és tulajdonságok. Eszményisége valóságérzéssel párosult, hazafiságát vallásosság itatja át, határozott erélyét szelíd lelki jóság egészíti ki, kezd és bevégez, célokat tűz ki és eszközöket is ad hozzá, részletez és egységesít . . . Teljes ember. A szürke utókor széthulló embere csak elragadtatott csodálkozással tekinthet fel magasztos alakjára.

hogy ez csak olyan iskola-betegség, — és hasonló fesztelenséggel folytatta, — mondja Gábor, nem történt még magával, hogy mikor valamit, amit teljes szívből óhajtott, elnyert, akkor annak egyszerre mintha keserűvé vált volna az íze és arról győződött meg, hogy amit annyira kívánt, tulajdonképpen nem magának való.

— Ez bizony, — vallotta be a vőlegény őszintén — már nem egyszer . . .

— Jó-jó, azt hiszem meg fogjuk egymást érteni. De maga most ne valljon . . . Mert úgy illik, hogy én... Ezt maga, aki olyan kifogástalan úri ember, be fogja látni.

— Kérem mindent belátok, amit csak parancsol, — mondta Gábor egészen nekividámodva.

— Szóval én azt gondolom . . . úgy érzem . . ., hogy bár maga elsőrendű párti nekem . . . az Isten mégsem teremtett minket egymásnak.

— Bevallom, — felelt a vőlegény — erre már . . .

— Az Istenért, mondtam már, hogy maga ne valljon. Legyen olyan jó, essen egy kicsit kétségbe azon, hogy a gyűrűt visszahozom — és lehúzva ujjáról a mátkagyűrűt, könnyedén az asztalra tette.

Gábor is levonta ujjáról az aranykarikát és odaadta Évának. Mind a ketten sóhajtottak egy kicsit és azután mosolyogtak.

— Tulajdonképpen menyasszony vagyok, — mondta Éva kissé fátyolos tekintettel — és rövidesen meg lesz az esküvőm . . . Tudja, az a nagyon jókedvű főhadnagy, talán emlékszik reá, Gyurinak hivják. Nagyon jó lovas, jó táncos és azt mondta, agyonlövi magát, ha nem megyek hozzá . . . Maga sokkal jobb párti, ezt már mondtam különben, de mihaszna gazdag . . . Én az életet szeretem, a mozgást, a vidámságot. Maga pedig bezárt volna . . . medvebarlangjába és valószínűleg azt várta volna tőlem, hogy számos gyermek anyjává legyek . . .

— Az igaz, — mondta mosolyogva Gábor — hogy én a tisztikarnak semmiféle szerepet sem szántam volna házaséletünkben.

— Igen, maga nagyon jó gazda, képzett, okos ember, de nagyon unalmas, — mondta Éva. — Nos, igyunk egy kis áldomást, hogy ezt a mindkettőnkre súlyos következményeket magában rejtő frigyet ilyen könnyedén megoldottuk.

Azzal még egy pohárka diópálinkát ivott, forró csókot nyomott Gábor szájára búcsúzásképpen, s elővezettette lovát. Gábor elbúcsúzott Évától, aki meghívta őt májusra kitűzött esküvőjére. Azzal köd előttem, köd utánam, a leány elviharzott, mint a tavaszi szél . . .

Ez tehát szerencsésen elmúlott Gábortól. Ez a kilátásbeli házasság, amely miatt álmatlan éjtszakái voltak. És most ismét szabad ura volt idejének és cselekedeteinek.

Mintha valami különös összefüggés mutatkoznék az emberi dolgok látszólagos kúszaságában, Gábor néhány nappal eljegyzésének felbontása után, levelet kapott Kláritól.

Klári általában csak sátoros ünnepek alkalmával szokott neki levelet írni. Olyan apácák által sugalmazott, egyéni íz nélkül való hálás sorok voltak ezek, amelyek kijártak neki, mint «jótevőnek», aki hozzájárult ahhoz, hogy a «Megváltó leányai» által benyújtott számlák pontos kiegyenlítést nyerjenek.

Ez a most érkezett levél azonban új volt és meglepő. Ezt Klári magától írta és pedig szívvel és szívből. Nagy kéréssel kopogott és az ügynek szeretete csaknem ékesszólóvá tette. A héthársi templomról volt szó, amelyhez Gábor annak idején telket ígért.

Most ugyanis — mondta a levél — elsőrendű alkalom kínálkoznék arra, hogy Istennek háza valóban felépülhessen.

Gábor nem ismeri Szomolay kisasszonyt, de talán hallott róla. Általában mindenki különcnek tartja, mert több, mint tíz év óta nem engedett be senkit a lakásába, Klárit és az édesanyját kivéve, akik Sz. városban szomszédai voltak és akiket szeretett.

Szomolay Kata kisasszonyt az emberek tulajdonképpen bolondnak tartják, de csak ő tudja, hogy alapjában véve finom és érzékeny lelkű. Sokan megbánthatták, hogy így bezárult a lelke . . . Hozzá, Klárihoz, mindig nagyon jó volt, sőt aranyos. Mióta Anyuska meghalt és ritkán juthatott a városba, amikor csak lehetett, meglátogatta ezt a magányos lelket.

Ő valószínűleg az egyetlen bizalmasa ennek az elzárt léleknek. És talán éppen azért idén az elmúlt karácsonyi szűnidőben, mikor pár napot nála töltött, Szomolay kisasszony neki mondta el: mi nyomja a lelkét. És közölte vele, mennyit gyötrődik azon, hogy halála után majd idegen emberek jönnek a lakásába, ingóságait szétszórják, vagyonát elprédálják és földi porhüvelyével nem bánnak kegyeletesen . . . Mert őneki, aki életében nagyon szerény és egyszerű volt ruházatában, legfőbb vágya volt, hogy Isten színe elé az édesanyja régi brokát köntösében és összes ékszereivel díszítve járulhasson. Isten kegyelméből neki jutott eszébe, hogy Szomolay kisasszony templomra hagyhatná a vagyonát, mert akkor az nem kallódna el és az Egyház gondoskodna róla, hogy végakaratát pontosan betartsák. Nyugovóhelye is lehetne az oltár közelében, amelyet sírrablók nem foszthatnának ki. Például, ha a héthársi templomot felépíttetné még életében, talán minden aggodalmát elvetné ezzel.

Szomolay kisasszonynak nagyon tetszett ez a gondolat és örömmel ragadta meg . . . Hajlandó eladni városi ingatlanait és pénzt is ad a templomépítésre, ha Gábor állaná régi ígéretét. *(Folytatjuk)*

Régi előkelő műterem
Kir. udvari Kamarai fényképész
Kossak u. Komáromi
modern művészi munka, külső felvételek is
Polgári árak
Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 12
Telefon: 89-7-27

Ipolyi, az irodalomtörténész

Irta KUNSZERY GYULA

Nehéz Ipolyiról írni s egy négyhasábos cikkben mindent elmondani róla. Amint egyáltalán nehéz bonyolult írói s egyben művészi egyéniségeket vázlatos vonalakra szorítkozva, bemutatni. Ipolyi ugyanis annyira sokrétű, színes, gazdag egyéniség, hogy egy rövid cikkben legfeljebb beszélni lehet róla, de valamit mondani alig. Beszélni száraz, lexikális vezérszavakban — ez nem érdekes. Már pedig stílszerűtlen lenne érdektelenül írni Ipolyiról, aki a multszázadi magyar élet egyik legérdekesebb alakja volt. Azt mondtuk egyszerűen: magyar élet, de közbe még egy csomó jelzőt iktathattunk volna, mint művészeti, tudományos, egyházi, irodalmi, társadalmi, közgazdasági, politikai és a többi. Ragadjuk ki e sok jelző közül az irodalmit, ami Ipolyi szempontjából talán nem a legfontosabb, de a mi szempontunkból legérdekesebbnek ígérkezik s ezen a kis prizmán keresztül próbáljuk színeire bontani ezt a sugárzó egyéniséget. Ipolyival tehát sajátlag (ez az ő kedvenc szava) mint irodalomtörténésszel foglalkozunk.

Ipolyi nemcsak írt a műemlékekről, hanem gondoskodott azok restaurálásáról is; ő nemcsak írt történelmi tanulmányokat, hanem leutazott Konstantinápolyba és felkutatta a Korvinákat . . . az elméleti és gyakorlati élet e sajátos kettőssége jellemzi irodalomtörténeti szerepét is. Ő nemcsak írta, hanem csinálta az irodalom történetét. Erre akkor nyílott alkalma, midőn alelnökévé választotta őt az ország egyik legjelentősebb és legelőkelőbb könyvkiadóvállalata, a Szent István-Társulat. Ebbe a mondatba egy kis logikai tévedés csúszott be. Mert egy nem túlságosan jelentős, népies irányú «jó és olcsó könyvkiadó Társulat» hívta meg alelnöki székére Ipolyi egri kanonokot 1869-ben s az ő nagyvonalú elgondolása fejlesztette ezt a társulatot az ország egyik legjelentősebb és legelőkelőbb irodalmi és tudományos intézetévé.

A Szent István-Társulat történetének hű krónikása, Notter Antal, könyvében részletesen beszámol Ipolyi társulati működéséről. Ebben a részben egy csomó közgazdasági kifejezéssel találkozunk. A törlesztéses kölcsönök, kamatok, adás-vételi szerződések, hitelműveletek, záloglevelek, értékpapírok, előnyös nyomdai szerződések útvesztőjében — őszintén bevallva — mi nem tudunk kiigazodni, nem értünk hozzá. Éppen ez a csodálatos, Ipolyi ehhez is értett. Átfogó intelligenciája a Társulat gazdasági ügyeiben is hamar tájékozódik. De mint üzletember sem középszerű, itt is a nagyvonalúság jellemzi. Fürgeség, határozottság, merészség, fantázia. Nem közepes vagyonszerző képesség ez, hanem igazi nagy üzleti érzék, amelynek mindig messzebbfekvő célkitűzései vannak; a Társulatnak rövid időn belül házat szerzett, de a vételt bejelentő beszédében már távolabbi perspektívát mer nyujtani: «. . . ha üzletünk növekedése miatt házunk helyiségei szűkek s elégtelenek találnak a jövőre lenni, úgy azt tetemes nyereséggel adhatjuk el és kereshetünk egy nagyobb házat». Nagyszabású üzleti hitelműveletei természetesen elég nagy terheket róttak átmenetileg a Társulatra, de hogy végeredményben mégis neki volt igaza, azt mi sem igazolja jobban, minthogy azóta már megvalósult távoli álma és már régen megvan a «nagyobb ház».

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy Ipolyi egy lélektelen, rideg üzleti haszonra dolgozó vállalkozást akart fejleszteni a Szent István-Társulatból. Az anyagi megalapozás csak eszköz volt nála eszményibb cél elérésére. Szellemiekben is egy «nagyobb ház» lebegett szemei előtt. Ez a nagyobb ház a híres Ipolyi-féle programm, amelynek alapján fejti ki mind a mai napig a Társulat működését. Ipolyinak nagyszerű eszméi voltak, de idealizmusa csodálatos összhangban volt valóságérzetével. Éppen azért ő fokozatosan haladt előre, a meglevőre épített tovább. A Társulat eddigi célkitűzéseit nem dobta sutba, csak továbbfejlesztette azokat. Nem hanyagolta el a tankönyvkiadást és a népies iratokat, de ezek mellett magasabb színvonalú, a műveltebb középosztály igényeit kielégítő könyvek kiadását is szorgalmazta. A Társulat eddigi tagilletményeiből, a már évek óta folyamatban levő Encyklopaediából és Szentek Életéből alkudott le íveket egy megindítandó Házi Könyvtár számára, mely a tudományt volt hivatva népszerűsíteni s a katolikus szépirodalmat terjeszteni.

De ez is csak közbeeső emelet volt a programm oromzatához. Már első beszédében rámutat a távolabbi célra: «Óhajtásom, hogy Társulatunk idővel nem csupán a jó és hasznos ismeretek terjesztésére, de a fensőbb tudományos vizsgálatok s ügyekezetek előmozdítására is képesítve legyen . . . legyen egyszersmind hazai s egyházi tudományosságunknak egyik áldozatrakész oltára, melengető tűzhelye és fészke». Ennek a halványan körvonalozott távolabbi célnak kézzelfoghatóbb tartalmat adott búcsúbeszédében, midőn 1872-ben besztercebányai püspökké neveztetvén ki, lemondott az alelnökségről. Ezen az ülésen azt javasolta, hogy indítsa meg a Társulat a Corpus Scriptorum Ecclesiae Hungaricae-t, a Magyar régibb egyházi íróink munkái gyüjteményét. Ezzel a javaslattal, melyet a katolicizmustól ihletett hazafiúság sugallt, Ipolyi megindítója lett a katolikus szellemű magyar irodalomtörténetírásnak.

Ilyen nagyszabású vállalkozás már áttöri az üzleti kereteket. Ez már áldozatokkal jár. Ipolyi azonban gazdasági számításaiba mindig belekalkulálta ezt a különös tételt, az áldozatkészséget, a «netalán bejövő adományokat». Ő önmagából indult ki; vagyoni lehetőségéhez képest mindig és minden téren támogatta a nemzet kulturális ügyeit.

De megint nemcsak eszmét adott, hanem annak megvalósítását is megkezdte. A maga részéről mindjárt felajánlotta a megindítandó gyüjtemény számára püspökségének könyvtárából Veresmarti Mihály apát önéletrajzának kéziratos kodexét. Ez nemsokára meg is jelent és kiegészítésül írt hozzá még Ipolyi egy vaskos monografiát is Veresmartiról.

«Veresmarti Mihály XVII. századi magyar író élete és munkái. Korrajz a hitújítás idejéből.» A Házi Könyvtár két kötetében jelent meg ez a mű, a katolikus magyar irodalomtörténetírás első nagyszabású alkotása.

Amint az alcím is jelzi, ez a terjedelmes mű túllépi az írói életrajz kereteit; korrajzzá szélesedik s így átcsap a történetírás területére. De ezt a tárgy természete hozta magával. Veresmarti Mihálynak, a protestáns prédikátorból lett katolikus kanonoknak ere-

Élet 1935. jun. 30. (26 sz.)

IPOLYI ARNOLD
MŰGYŰJTEMÉNYÉNEK KIÁLLÍTÁSA.

Írta:

Dr. LEPOLD ANTAL

prelátus-kanonok, az esztergomi Keresztény Múzeum felügyelője.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a folyó évben kegyelettel ünnepli ötvenedik évfordulóját annak a kimagasló eseménynek, hogy a nagynevű Ipolyi Arnold (1823–1886) 1880-ban elfoglalta a Társulat elnöki székét. Ipolyi hat esztendeig töltötte be a Társulat elnöki tisztét 1880—1885-ig. Ez az idő a Társulat történetének első virágkora. Az elnök, aki a hazai művészet történetírásának alapvetője s minden ágazatában kiváló művelője, a régi magyar művészeti emlékek fölkarolója, zseniális leírója, bőkezű gyüjtője, a hazai művészet páratlanul nagylelkű pártfogója, inspirálója és útmutatója volt, fényes nevével nemcsak tekintélyt kölcsönzött a Társulatnak, hanem örök emlékezetű elnöki beszédeivel és agilis vezetésével fölkeltette az egész magyar nemzet érdeklődését a hazai művészet szent ügye iránt, megnyerte a művészeket az egészséges nemzeti és vallásos iránynak, munkaalkalmakat és mecénásokat szerzett, a Társulat taglétszámát jelentékenyen emelte s anyagi ügyeit rendbehozta. Elnöksége alatt az

KMTárs. 1930: őszi kiáll.

Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a magyar művészeti mozgalom legfőbb fóruma lett s a magyar művészetnek úgy a hazában, mint a külföldön is, becsületet szerzett.

«Nekünk nemcsak művészet, de nemzeti és magyar művészet kell; — mondá Ipolyi székfoglaló beszédében — nemcsak át kell vennünk más nemzetek művészetét, de kifejteni, úgyszólván, megteremteni kell a mienket. Az első is szép, de az utóbbi dicső. Amaz érdem, ez kötelesség. Csak kis nép utánoz és vesz át mindig. Aki erős, szelleme van és nemes ambiciói, az maga alkot szívéből, életéből, társadalmából és története mezejéből.» «Nemzet, amely a művészetet nem pártolja, nem lehet művelt.» Ipolyi elnökségének nagy jelentőségét a magyar nemzet nevében Trefort Ágoston kultuszminiszter így fejezte ki: «A Képzőművészeti Társulat kiváló szolgálatot tett a művészetnek, midőn Nagyméltóságodat elnökének megválasztotta, mert eltekintve minden egyéb érdemeitől a képzőművészetek körül Excellenciádnak a társulat közgyűlésein tartott megnyitó beszédei valódi tanfolyamot adnak a képzőművészet jelentőségéről és azon módokról és eszközökről, amelyek által ezt hazánk és népe érdekében értékesíteni kell... A művészetet be kell vezetni a középületekbe, templomokba, az iskolákba, a nyilvános terekre és a sétahelyekre. Az állam nyisson tért a képzőművészetnek a középületekbe, az egyház a templomokba. Míg e sorokat írom, veszem észre s azt hiszem Excellenciád is érezni fogja, hogy eszméink és törekvéseink a képzőművészet körül azonosak. Részemről ebben biztosítékát találom helyességöknek és reményt merítek sikerük iránt. Csak ne féljünk az akadályoktól és tartsunk ki, mindegyikünk a maga körében.»

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat a félszázados évforduló alkalmából úgy tiszteli Ipolyi Arnoldnak emlékét, hogy a Műcsarnokban kiállítja Ipolyi hátrahagyott s jelenleg az Esztergomi Főszékesegyházi Keresztény Múzeum alkatrészét tévő műgyüjteményének képzőművészeti és részben iparművészeti anyagát, amelyet dr. Serédi Jusztinián bíbornok-hercegprímás úr ő főmagassága kegyes volt a Társulatnak e célból rendelkezésre bocsátani.

Ipolyi Arnold már zohori plébános korában (1849—1860) megkezdette műtárgyak gyüjtését. Mint a műemlékek konzervátora és a régészet művelője nagy tanulmányutakat tett Magyarország nyugati felében s szerény anyagi viszonyaihoz mérten több ingó műtárgyat megszerzett. 1860—63-ban törökszentmiklósi plébános volt s az ország keleti felét ismerte meg. 1863—1871-ig az egri káptalan tagja. Nagyobb jövedelme lehetővé tette a nagyobbarányú gyüjtést. Különösen a Szepességet és a magyar bányavidéket járta szorgalmasan és gyüjtötte az elkallódás veszedelmének kitett magyar műemlékeket. Mint a Szent István Társulat igazgatója és a pesti központi papnövelde rektora (1869—1871) már nagy külföldi utakat is tett s Nápolytól Londonig látogatta a műemlékszerű egyházakat, a múzeumokat és gyüjteményeket. Gyüjtésre kiváló alkalmat nyujtott a magyar származású Bőhm József, a bécsi pénzverde igazgatója, valamint a kölni Ramboux képgyüjteményének eladása. Ipolyi ebből a két gyüjteményből szerezte német és olasz képeink legnagyobb részét. A német képek inkább a Bőhm-féle, az olaszok inkább a Ramboux-féle gyüjteményből származnak. Azonkívül az olasz, német, holland hírnevesebb műárusokkal — mint a kölni Heberle, az amszterdami Van Huetten testvérek, a nürnbergi Helbind, a müncheni Drey, Spengel, Heilbronner és

Rosenthal, a salzburgi Haring és Pollak, a bécsi Fürst és Egger — folytonos összeköttetésben állt. Támogatták gyüjtésében Bock és Schnüttgen kölni kanonokok.

Mikor 1871-ben besztercebányai püspökké kineveztetett, a budapesti központi papnöveldében őrzött s közszemlére is kitett képtárát nem akarta teljes egészében Budapestről elvinni. Legkiválóbb műtörténészeinkből alakított bizottsággal kiválogattatta képtárának hatvan legkiválóbb darabját s azokat az országos képtárnak ajándékozta. Ezek a képek most a Szépművészeti Múzeum kincsei.

Besztercebányán Ipolyi a képtárát is szaporította ugyan, de akkor leginkább a régiséggyüjteményét gazdagította s a népművészeti tárgyakat gyüjtötte. Őskori leleteinek értékes részét a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. Különös szenvedélye volt a középkori magyar ötvösművészet stíljében dolgozó magyar ötvösök foglalkoztatása. Erdélyből régi szőnyegeket, a külföldről gobelineket szerzett.

A gyüjteményt már 1876-ban az árvizkárosultak javára rendezett műtárlaton kiállították s maga Ipolyi írt róla a Századokban.

Ötvösműveit az 1884. évi magyar történeti ötvösműkiállítás mutatta be. 1884. febr. 17. Ipolyi 1885-ben írt végrendeletében megadja gyüjteményének leltárát.

1886-ban Ipolyit a nagyváradi püspökségre helyezték át. Gyüjteménye is Nagyváradra került. Ipolyi még 1886-ban meghalt. Mivel a végrendelkezéshez szükséges királyi engedélyt nem szerezte meg, halála után a végrendelet érvénye felül nagy viták támadtak. Fraknói Vilmos végrendeleti végrehajtó tárgyalásai eredményeként az összes örökösök tiszteletben tartották a végrendeletnek a műgyüjteményre vonatkozó részét, amely szerint a gyüj-

temény nem értékesítendő, hanem Ipolyi püspöki székhelyén létesítendő keresztény egyházművészeti múzeumban nyer elhelyezést. Amennyiben a püspöki székhelyen ilyen múzeum nem létesül, úgy Ipolyi végrendelete szerint a gyüjtemény a Simor prímás által Esztergomban alapított keresztény múzeumnak adandó át. Minthogy Ipolyi a végrendeletet még Besztercebányán irta, kérdéses volt az is, vajjon a püspöki székváros alatt Besztercebányát vagy Nagyváradot kell-e érteni. Végül is a gyüjtemény Nagyváradon a püspöki székházban maradt 1896-ig. Itt az ötvösművek értékesebb része eltünt, a szőnyegek és gobelinek, valamint a képek is nagyon megrongálódtak. 1896-ban a gyüjteményt letétbe helyezték a Biharmegyei múzeum új épületébe. (Karácsonyi János, Emlékkönyv a Biharmegyei Múzeum új épületének megnyitásáról 1896.) A Biharmegyei Múzeum Kalauza ismertette az Ipolyi gyüjtemény akkori állapotát.

1918-ban, mikor a románok bevonulása Nagyváradra küszöbön állott, Csernoch János prímás követelte Ipolyi végrendeletének végrehajtását, az Ipolyi-gyüjteménynek Esztergomba szállítását, azon a címen, hogy Nagyváradon külön keresztény múzeum nem létesült. Fraknói Vilmos, a még élő végrendeleti végrehajtó, valamint a nagyváradi püspök és káptalan jogosnak ismerték el a prímás követelését. Lovászy Márton kultuszminiszter meghatalmazta Gerevich Tibort, hogy a gyüjteményt Nagyváradról Esztergomba szállítsa.

A gyüjteményt Gerevich Tibor és Ernyey József Nagyváradon átvették, de csak Budapestig szállították, ahol a Nemzeti Múzeumban ideiglenesen elhelyezték. A tanácsköztársaság bukása után a románok a gyüjteményt visszaszállítani akarták s a Nemzeti Múzeumot is megdézsmálni szándé-

koztak. A prímás intervenciójára az entente katonai missziója megakadályozta a románokat tervök kivitelében. Magyarországból kitakarodásuk után a románok a Jóvátételi Bizottság előtt jelentették be igényüket az Ipolyi-gyüjteményre. Csernoch János prímás s kitűnő munkatársai Gerevich Tibor dr. és Egry Aurél dr. sikeresen megvédték a Jóvátételi Bizottság előtt Esztergom jogát az Ipolyi-gyüjteményhez.

Az egész anyagot Gerevich Tibor dr. egyetemi tanár, az Esztergomi Keresztény Múzeum igazgatója rendezte és katalogizálta. Csányi Károly, az Iparművészeti Múzeum igazgatója az iparművészeti tárgyakról készített leltárat. Korábban Divald Kornél készített leltárt. Czobor Béla 1886-ban Ipolyi műhimzés-gyüjteményét ismertette. Radisics Jenő pedig Ipolyi halála után az Iparművészeti Múzeum Képes Kalauzát adta ki Ipolyi iparművészeti hagyatékáról. Fraknói Vilmos 1871-ben az Új Magyar Sionban irt Ipolyi képtáráról.

Az egész Ipolyi-gyüjteményt technikai okokból nem lehetett e jubiláris tárlaton bemutatni. A Képzőművészeti Társulat tehát csak a gyüjtemény legkiválóbb darabjainak kiállitására szorítkozhatott.

BARTOLOMMEO PASTEROTTI: A SZENT CSALÁD

MAGYAR BÁNYAVIDÉKI MESTER: SZÁRNYAS OLTÁR

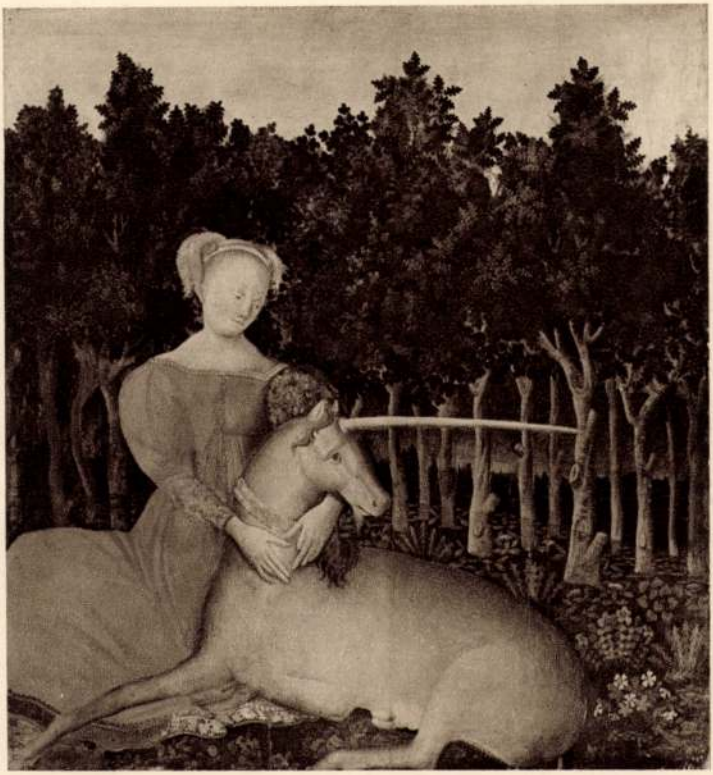

ANTONIO PISANO: SZENT JUSZTINA

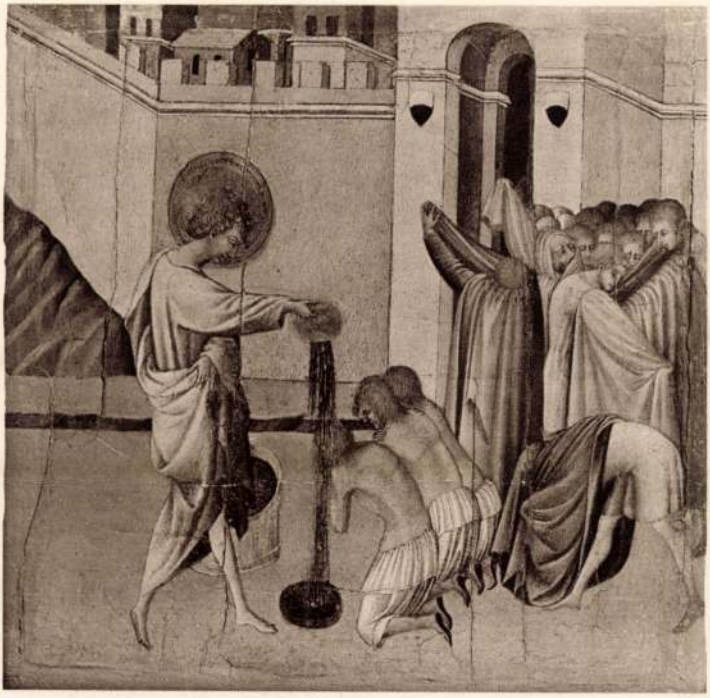

GIOVANNI DI PAOLO: SZENT GYÖRGY KERESZTEL

NÉMET MESTER: MÁRIA HALÁLA

MAGYAR MESTER: KRISZTUS ANGYALOK KÖZÖTT

I. TEREM.

IPOLYI ARNOLD PÜSPÖK GYÜJTEMÉNYE.

1. FRANCESCO DI GIORGIO: Szent Péter keresztrefeszítése (XV. század).
2. MAGYAR MESTER: Szent Apollónia (XV. század).
3. NYUGATMAGYARORSZÁGI MESTER: Szent Margit és Katalin (XV. század).
4. BENCZUR GYULA: néhai Ipolyi Arnold, a Képzőművészeti Társulat elnöke. A Társulat tulajdona.
5. KASSAVIDÉKI MESTER: A három szent király imádása (XV. század).
6. NYUGATMAGYARORSZÁGI MESTER: Szent Ágnes és Dorottya (XV. század).
7. MAGYAR MESTER: Szent Orsolya (XV. század).
8. OLASZ MESTER: Kálvária (XIII. század).
9. MAGYAR MESTER: Madonna (XV. század).
10. GIOVANNI DI PAOLO: Szent György megkereszteli a líbiai királyt és népét (XV. század).
11. BARNA DA SIENA: Tryptichon.
12. MAGYAR MESTER: Mettercia-szobor (XVI. század eleje).
13. MAGYAR MESTER: Szent Katalin (XV. század).
14. MAGYAR MESTER: Szent Pál. Szárnykép (XV. század).
15. MAGYAR MESTER: Predella (XV. század).
16. MAGYAR MESTER: Szárnykép (XV. század).

17. MAGYAR MESTER : Szárnykép II. (XV század).
18. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : Szent nő áldozása (XV. század).
19. MAGYAR MESTER : Szent Borbála (XV. század).
20. FIRENZEI MESTER : Férfi arcmás (XV. század).
21. MAGYAR MESTER : Krisztus az Olajfák hegyén (XV. század).
22. SPINELLO ARETINO : Szent Pál lefejezése (1410).
23. KÖLNI MESTER : Szent Orsolya és a tizenegyezer szűz vértanusága (XVI. század).
24. MAULPERTSCH ANTAL : A Szent család (XVIII. század).
25. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : A nagyjakabfalvi oltárszárny (XVI. század).
26. ISMERETLEN MESTER : Krisztus-torzó (XV—XVI. század).
27. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : Predella (XV. század).
28. MAGYAR BÁNYAVIDÉKI MESTER : Szárnyasoltár (XV. század).
29. MAGYAR MESTER : Püspök mellszobra (XVII. sz.).
30. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER : A nagyjakabfalvi oltárszárny (XVI. század).
31. BARTOLOMMEO PASSEROTTI : Szentcsalád (XVI. század).
32. MATTEO DI GIOVANNI : Madonna két angyal között (XV. század).
33—36 és 41. KASSAI FESTŐ : Szent Félix, Regula és Exuberantius legendája. Sorozat. (1470 körül).
37. MAGYAR MESTER : Oltárszárny (XV. század).
38. MAGYAR MESTER : Predella (1420 körül).
39. MAGYAR MESTER : Szárnyasoltár (XV. század).
40. MAGYAR MESTER : Oltárszárny (XV. század).
42. KASSAI MESTER : Szent Bálint és Lajos (XV. század).
43. KASSAI MESTER : Szent Demeter és Mór (XV. század).
44. KASSAI MESTER : Szent György és Sándor (XV. sz).

45. MAGYAR MESTER: A hiúság (XV. század). Gondolatkép.
46. MAGYAR MESTER: Szent Bertalan (XV. század).
47. FELSŐMAGYARORSZÁGI MESTER: Corpus Domini (XVI. század). Fadombormű.
48. NYUGATMAGYARORSZÁGI MESTER: Krisztus megkeresztelése (XV. század).
49. MAGYAR MESTER: Krisztus az Olajfák hegyén (XV. század).
50. NÉMET MESTER: Mária és Keresztelő Szent János (XVI. század).
51. MAGYAR MESTER: Szent Simon apostol (XV. század).

Gobelinek:

53. Saul és Dávid. Flandria (XVI. század).
54. Bethsabet Dávid király elé vezetik. Flandria (XVII. sz.).
55. Vadászjelenet. Flandria (XVI. század).
56. Tájképes kárpit. Flandria (XVI. század).
57. Dávid és Bethsabe esküvője. Flandria (XVII. század).
58. Dávidnak hozzák a koronát. Flandria (XVII. század).
59. Kálvária (XV. század).
60. Szent Pál és a mérges kígyó. Flandria (XVII. század).
61. Krisztus keresztelése. Német (XVI. század).
62. Dávid térdhajtással üdvözli a főpapot. Flandria (XVI—XVII. század).

II. TEREM.

IPOLYI ARNOLD PÜSPÖK GYÜJTEMÉNYE.

63. AMBROGGIO LORENZETTI: Mózes (XIV. század).
64. SIENAI MESTER: Mária halála (XV. század).
65. POLIDORO VENEZIANO: Mária találkozása a keresztvivő Krisztussal (XVI. század).

66. OSZTRÁK FESTŐ: Szent Miklós legendája (XV. század).
67. BRESCIAI ISKOLA: Pieta (XVI. század).
68. DUNAI ISKOLA: Krisztus a kereszten (XVI. század).
69. MAGYAR MESTER: Magdolna a gyermekkel. Fa (XIV. század).
70. ANTONIO PISANO (PISANELLO): Szent Jusztina (XV. század).
71. MAGYAR MESTER: János evangélista. Fa (XV—XVI. század).
72. SZEPESSÉGI MESTER: Epitafium (XV. század).
73. SANO DI PIETRO: Madonna, Szent Jeromos és Szent Bernardin között (XV. század).
74. SODOMA KÖVETŐJE (SIENA): Magdolna (XVI század).
75. FIRENZEI ISKOLA: Mária meglátogatja Erzsébetet (XVI. század).
76. DUCCIO ISKOLÁJA: Krisztus sírbatétele (XIV. század).
77. GIROLAMO MUZZIANO: Krisztus és a házasságtörő nő (XV. század).
78. VELENCEI ISKOLA: Szentcsalád (XVI. század).
79. MAGYAR MESTER: Szent Pál? Fa (XVI. század).
80. NÉMET FESTŐ: A Golgotha (1546).
81. LUCAS CRANACH: Szent Kristóf.
82. DÉLNÉMET FESTŐ: Szenvedő Krisztus (XV. század).
83. MAGYAR MESTER: Szent János evangélista. Fa. (XVI. század).
84. STEFANO DI GIOVANNI (SASSETTA): Madonna (XV. század).
85. LAVINIA FONTANA: Női fej.
86. JACOB CORNELIS: Szent Antal, Kristóf és Rókus legendája (XVI. század).
87. GIULIO CESARO PROCCACINI: Madonna a gyermekkel.
88. EUSTACHE LE SEUR: Pál fordulása (XVII. század).

89. FERRARAI ISKOLA: Krisztus sírbatétele (XV. század).
90. BASSANO DA PONTE: Krisztus születése (XVI. század).
91. NÉMET MESTER: Menekülés Egyiptomba. Fadombormű (XVI. század).
92. NÉMET MESTER: Krisztus születése. Fadombormű. (XV. század).
93. NÉMET MESTER: A három király imádása. Fadombormű. (XV—XVI. század).
94. MAGYAR MESTER: Szent Bálint? Fa. (XV. század)
95. OSZTRÁK MESTER: Keresztre feszítés (1522).
96. MAGYAR MESTER: Szent király. Fa (XV. század).
97. NÉMET MESTER: Mária halála. Fadombormű (XV—XVI. század).
98. ISMERETLEN MESTER: Mária halála. Fadombormű. (XV. század).
99. NÉMET MESTER: Mária halála. Fadombormű. (XV. század).
100. MAGYAR MESTER: Predella. Fadombormű (XVI. század).
101. MAGYAR MESTER: Magyar úri élet (XVII. század).
102. MAGYAR MESTER: Magyar úri élet II. (XVII. század).
103. RAJNAVIDÉKI MESTER: A három király imádása (XV—XVI. század).
104. BRESCIAI ISKOLA: Szent Ferenc álma (XVI. század).
105. ISMERETLEN FESTŐ: Fogadtatás a Szultánnál.
106. DÉLNÉMET MESTER: Szárnykép (XVI. század).
107. ISMERETLEN FESTŐ: Ebéd a Szultánnál.
108. ISMERETLEN FESTŐ: Balthazár utolsó lakomája Babylonban (XVII. század).
109. NÜRNBERGI MESTER: Judás árulása. Fadombormű. (XV. század).
110. AGGHÁZY GYULA: Ipolyi elnök üdvözli Munkácsyt a Képzőművészeti Társulat régi Műcsarnokában.

Gobelinek és szőnyegek:

111. Arabeszkes uzsak szőnyeg.
112. Indiai szőnyeg.
113. Imaszőnyeg. Kaukázus (XVIII. század).
114. Török szőnyeg. Anatolia (XVIII. század).
115. Imaszőnyeg. Perzsa (XVIII—XIX. század).
116. Jordesz imaszőnyeg. Anatolia (XVIII. század).
117. A nap és a bolygók. Flandria (XVI. század).
118. Imaszőnyeg. Anatolia (XVIII. század).
119. Imaszőnyeg. Ladik (XVII. század).
120. Az actiumi ütközet. Bruxelles (XVI. század).
121. Erdélyi szőnyeg (XVII. század).
122. Erdélyi uzsak szőnyeg.
123. Körmenet az istenek szobraival. Olasz (XV. század).
124. Erdélyi uzsak szőnyeg.
125. Jézus Jákob kútjánál. Flandria (XVI. század).
126. Sabin nők elrablása. Flandria (XVI—XVII. század).
127. Mózes feltalálása. Flandria (XVII. század).

Egyházi és világi iparművészeti tárgyak az üvegszekrényekben:

(Lásd az I. teremben.)

128. SIENAI FESTŐ: Triptychon (XIV. század).
129. VELENCEI FESTŐ: Diptychon (XIV. század).
130. SIENAI FESTŐ: Trónoló Madonna angyalokkal (XIV. század).
131. DOMENICO BECCAFUMI: Jézus születése (XVI. század).
132. MAGYAR MESTER: Mater Dolorosa. Fa. (XVI. század).
133. MAGYAR MESTER: Szent Miklós. Fa. (XVI. század).
134. MAGYAR MESTER: A Mária Zell-i XIV-ik századi kegyszobor másolata. Fa. (XVIII. század).
135. MAGYAR MESTER: Szent János evangélista. Fa. (XVI. század).

Dutka Mária:
Az Esztergomi Keresztény
Múzeum gobelinjei.
Bpest, 1936.

II. gobelini

Ipolyi Arnold gyűjteménye

Ipolyi Arnold besztercebányai, később nagyváradi püspöknek köszönhetjük azt a megbecsülhetetlen értékű műgyüjteményt, amely ma az esztergomi Keresztény Múzeum büszkesége és Ipolyi püspök sokrétű művészi érdeklődésének színesen beszélő emléke. A gyüjteménynek európai viszonylatban is nagyértékű koronája a 25 darabból álló gobelin-gyüjtemény. Hazánk legnagyobb gobelingyüjteménye s bár nem tárja elénk a gobelinszövés művészetének egész történetét, egyes darabjai művészi és anyagi szempontból egyaránt magas értéket képviselnek.

E szerény munka keretében kíséreljük meg, — Ipolyi Arnold püspök szellemének, a magyar művészettörténeti kutatás úttörőjének és a nagy műgyűjtőnek igaz megbecsülésével —, az esztergomi gobelinek művészettörténeti helyét és értékét megállapítani.

Az esztergomi gobelingyüjtemény mostohagyermeke volt a műtörténeti irodalomnak. Csupán két cikk[44] foglalkozott vele.

A gyüjtemény értékelése csak a gyüjtemény történetének kellő ismertetése után válik igazán érthetővé. Ipolyi püspök már zohori plébános korában (1849) megkezdte, főkép az egyházművészet körébe tartozó műtárgyainak gyüjtését. Később, mint a Szent István-Társulat igazgatója és a pesti Papnevelde rektora beutazta egész Európát. Összeköttetésben állt külföldi képzőművészeti társulatokkal s az ő közbenjárására hívta meg művészeinket először a klasszikus műve-

44. Radisics Jenő: Az Ipolyi gyüjtemény falkárpitjai és keleti szőnyegei. Művészi Ipar 1887. és Gerevich: Esztergomi műkincsek. Prímás-Album. Bp. 1928.

45. Gerevich Tibor: Ipolyi Arnold. Bp. 1923. 18. l.
46. Ipolyi Arnold műgyűjteményének kiállítása. Az előszót írta: Lepold Antal. Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat kiállítása. 1930. 7. l.

szetek városa, Róma.[45] Utazásai során meglátogatta Európa híres múzeumait, gyüjteményeit és székesegyházait. Összeköttetésben állt jónevű külföldi műkereskedőkkel, mint a kölni Haberle, az amszterdami Van Huetten testvérek a nürnbergi Helbing, a müncheni Drey, Spengel, Heilbronner, Rosenthal, a salzburgi Haring és Pollak, a bécsi Fürst és Egger.[46] Valószínűleg a fenti műkereskedők révén, vagy tőlük közvetlenül vásárolta gyüjteményének darabjait. Gyüjteményét 1875-ben az árvízkárosultak javára rendezett kiállításon mutatták be, ezt megelőzően képgyüjteménye a Központi Papneveldében az érdeklődők számára nyitva állt. Ipolyi püspök maga írt tanulmányt a Századokban a kiállításról (1876), azonban a gobelinekről nem emlékszik meg cikke keretében. A kárpitok — valószínűleg — nehezen kezelhetőségük folytán nem kerültek ez alkalommal kiállításra. 1886-ban Ipolyit nagyváradi püspökké nevezték ki és gyüjteménye is az új székhelyre került. Ipolyi püspök még ez évben meghalt. 1885-ben kelt végrendeletében gazdag műgyüjteményét a főegyházmegyének ajánlotta fel. A végrendelet megható sorai a nemzeti művelődés javán munkálkodó és érte aggódó tudós püspök ékesen szóló hitvallása. A végrendelet szerint a gyüjtemény nem értékesíthető, el nem adható, hanem püspöki székhelyén létesítendő keresztény egyházművészeti múzeumban nyerjen elhelyezést, azzal a kikötéssel, amennyiben a püspöki székhelyen nem alapítanának ilyen múzeumot, a gyüjtemény a Simor prímás által alapított esztergomi Keresztény Múzeum tulajdonába menjen át, melynek megalkotásán a két tudós főpap karöltve munkálkodott.

A gyüjtemény a nagyváradi püspöki palotában volt és maradt 1896-ig, mikor a gyüjteményt letétbehelyezték a Biharmegyei Múzeum új épületében. A Biharmegyei Múzeum katalógusa szerint[47] ekkor az Ipolyi-gyüjtemény keretében 21 gobelint is kifüggesztettek.

47. Kalauz a Biharvármegyei és Nagyváradi Régészeti és Történelmi Egylet múzeumához. Nagyvárad 1896. (Az Ipolyi gyüjtemény katalógusát Némethy Gyula állította össze.)

Nagyváradon maradt a gyüjtemény 1918-ig s mikor a román megszállás veszélye fenyegetően közeledett, Csernoch János prímás, hivatkozva Ipolyi végrendeletbeli kikötésére, kérte a gyüjtemény kiadását az esztergomi Keresztény Múzeum számára. Gróf Széchenyi Miklós váradi püspök és Fraknói Vilmos a végrendelet végrehajtója, ellenvetés nélkül elismerték az esztergomi múzeum igényjogát. Lovászy Márton, akkori kultuszminiszter megbízta Gerevich Tibor egyetemi tanárt a gyüjtemény átvételével és Esztergomba szállításával. Gerevich Nagyváradon átvette a gyüjteményt, Budapestre hozta és ideiglenesen a Nemzeti Múzeumba helyezte el. A tanácsköztársaság bukása után a románok vissza akarták szállítani a gyűjteményt, de Csernoch János prímás közbenjárására, az entente katonai missziója megakadályozta a gyüjtemény elhurcolását. Gerevich Tibor egyetemi tanár és Egry Aurél dr. maradandó érdeme, hogy a Jóvátételi Bizottságnál sikeresen megvédték Esztergom jogait és hogy ma az esztergomi Keresztény Múzeum jogos tulajdona a magyar műgyűjtés legnagyobb becsű és egyik legtanulságosabb műgyüjteménye.

III.

Az esztergomi Keresztény Múzeum gobelinjei.

1.

Krisztus a kereszttán. (1. kép.)

Tournai, XV. sz. utolsó negyede.
Gyapjú. Mérete: 240×170 cm.

Kiss Béla és Jenő budapesti iparművészek, kellő gonddal, 1928-ban restaurálták.

A tömör, aránylag sok alakos kompoziciót a középen elhelyezett keresztfa szimmetrikusan osztja ketté. A jobb- és baloldali csoportot 4—4, kissé diagonálisan beállított alak alkotja. Az átlósirány a katonák dárdatartása által is hangsúlyt kap. A jobboldali csoportban a római katonák helyezkednek el. A baloldalon az összeroskadó Szűz Mária, kit Szent János, a kedvenc tanítvány támogat, Mária Magdolna és Szent Anna. A gobelin komponáló mestere, — úgylátszik —, híven tartotta magát a bibliai leíráshoz és a korbeli túlzsúfolt, sokalakos kompozicióktól eltérően, csupán három női alaknak juttat szerepet a Kálvária-jelenetben. A római katonák teljes lelki passzivitásával szemben, — kik egykedvűen állnak, — a baloldali csoport lágyabb, megtörtebbvonalú felépítése a fájdalmat, de nem a jajveszékelő vigasztalanságot, hanem az Isten akaratában való szelíd megnyugvást fejezi ki. A két ellentétes lelkiállapot érzékeltetése nemcsak az arcokon történik, hanem a részletek rajzában, a kéztartásban is. A háttérben, a baloldalon a kopár, kietlen Golgota sötétedik, a jobboldalon hegycsúcs várral és

1. Krisztus a kereszttán.
Tournai, XV. század.

Le Christ sur la croix.
Tournai, XVe siècle.

tornyokkal, a kettőt összekötő teret pedig a szemet mélybevivő, távlati hatásra törekvő, a baloldalon háromszoros, a jobboldalon kétszeres éles szögben elforduló fasor tölti ki. A gobelin hátterét városkép, Jeruzsálem zárja le, mely tornyaival és kersztjeivel szelíden rajzolódik bele az enyhén felhős égbe. Az előtér apró, finomszirmú virágokkal van teleszórva, melyek a középtérben ismétlődnek.

A színezésben a kék és vörös uralkodik, másodsorban a barna és különböző árnyalatai.

Az esztergomi Kálváriát stiluskritikai alapon helyezzük el a Tournai-i gobelinek csoportjába. Eredetére vonatkozólag semmiféle írásbeli adat nem áll rendelkezésünkre. Mivel az esztergomi gobelingyüjtemény többi darabja is a nemzetközi műkereskedelemből került Ipolyi püspök tulajdonába, — módszertanilag —, kizárólag az analógiákra vagyunk utalva.

A Tournai-i gobelinszövés eredete a XIII. századba nyúlik vissza, azonban igazi fellendülése a XV. század második felében kezdődik és egybeesik a wallon festőiskola fénykorával. Ez a festőiskola, — melynek fő képviselői Robert Campin, Jacques Daret és Rogier van der Weyden voltak —, stilusában szerencsés módon ötvözte össze a francia és a németalföldi elemeket. Egyes adatok szerint gobelinterveket is készítettek, amit igazolni látszik az is, hogy művészetük hatása a Tournaiban készült gobelinek rajzában többé-kevésbé érezhető.

A kiváló festőiskolán kívül más két tényező is hozzájárult a Tournai-i gobelinművészet világhíréhez. Így legfőképpen a tökéletes technikai kivitel. A gobelinszövéshez szükséges nyersanyagot kiváló minőségben készítette és festette a Tournai-i céh. Másodsorban a burgund hercegek magas színvonalú és nagykultúrájú udvari élete igényelte a díszítőművészet termékeit. Nemcsak a gobelin és az iparművészet egyéb ágai nőttek magasra a burgund hercegi udvar éltető melegében, hanem az új nyugateurópai festészet is a

burgundi légkörben született meg. Elég ha a burgundi hercegek, Merész Fülöp és Jean de Berry herceg udvarában készült és nagyszámban fennmaradt miniált kodexre, kalendáriumra és horákra gondolunk, melyeknek ragyogóan díszített lapjain már az élet realisztikusabb ábrázolása nyomul előtérbe.

A XIV., XV. századból fennmaradt burgundi összeírások és jegyzékek szemléltető fogalmat nyujtanak nemcsak afelől, hogy milyen megbecsült, értékes kincs volt a gobelin, melyet a hercegek még utazásaikra is magukkal vittek, hanem arról a szellemi légkörről is, mely a gobelinek tárgyát szolgáltatta.

A háborúskodó és pompakedvelő főurak műszeretete és luxusa ebben a korban a könnyen vihető műtárgyakra volt korlátozva. Így elsősorban a textiliákra, melyeket könnyen csomagolhattak. Emiatt még a háborúkba is magukkal vitték, hogy sátraik díszítéséül használják.

A középkori gobelin készítésének menetét a következőkép vázolhatjuk. A megrendelő irodalmilag képzett emberre bízta a téma kíválasztását; ő adta meg a részletes tárgyi programmot. A kidolgozás, vagyis a vázlat elkészítése már az udvari festő feladata volt, aki a kis vázlatot is (petit patron) megrajzolta. A tervet a gobelin esetről-esetre kívánt nagyságára és méreteire megfelelően, a szövőműhely kartonrajzoló mestere (cartonnier) nagyította fel és csak ezek után került a gobelinkarton, — a megrendelő revidiálása után —, a szövőműhelybe és fel a szövőszékre.

Itt is természetszerűleg megoszlott a munka. Egyes szövők speciális mesterei voltak a fejek textilbe rajzolásának, mások az architektura, ismét mások a növényi dísz vagy a ruhadekorációk szövésében tüntek ki. Előfordult néha, hogy párisi festő kartonját Arrasban vagy Tournaiban szőtték meg. Innen van, hogy noha egy ilyen gobelin rajzban a párisi iskolát képviseli, a technika mégis a szövőiskola jellegzetes saját-

ságait viseli magán. A gobelin megítélésénél és lokalizálásánál emiatt sokkal inkább és szinte döntően szem előtt tartandó a technika és annak apró jellegzetességei, mint maga az egységes szerkezet.

Az esztergomi gobelin kompozíciójában Krisztus nem a francia gótika valószínűtlenül megnyúlt Üdvözítő ideálja. Kissé nyersebb kézzel van megfogalmazva. Krisztus és a szentek aureolájának bátortalan, töredezett vonala inkább germán művész felfogására utal. Viszont a gobelin technikai sajátságai határozottan Tournai-i szövőműhelyre vallanak.

Feltehető, hogy az esztergomi Kálvária tervezője bevándorolt német festő volt, aki begyökeresedve, finomabb kézzel oldotta meg feladatát. Germán jellegének alapvonásai azonban mégis kiütköznek. Hasonló esetre hivatkozik Betty Kurth a Beaune-i templom 1500-ban keltezett Mária szőnyegén; a Németországból bevándorolt s Dijonban lakó festő kartonját Touraine-i műhelyben szőtték meg.[48]

A gobelin tervezőjét leginkább a nürnbergi körben kereshetjük. Összhatásban és egyes részleteiben a Wolgemut-Pleydenwurff műhely stilusába kapcsolódik és feltehető, hogy az Iklé-gyüjteményben őrzött s 1470-ben szőtt, valamint a würzburgi egyetemi gyüjteményben lévő, ugyancsak Keresztrefeszítést ábrázoló gobelinek egy burgundi műhelyben szőtt változatával állunk szemben.

A würzburgi Keresztrefeszítés Wolgemut későkori, szárazabb stilusára emlékeztet és a háttér tájképe is a nürnbergi festészetben gyökerezik,[49] míg a tíz évvel előbb keletkezett Iklé-gyüjtemény Kálváriája még középkoriasan, drapériával oldja meg a hátteret. Mindkét gobelin az esztergominál kb. 40 centiméterrel magasabb, viszont keskenyebb és a német gobelinekre jellemző hosszúkás téglalakú. Az esztergomi Kálvária mértani alakjában is kiegyensúlyozottabb és nem kelti azt a nyugtalan érzést, mint a két fentemlített nürnbergi gobelin magasranyujtott, kes-

69. Vicenzi, Carlo: Gli arazzi di casa Trivulzio. Dedalo 1929. 44. l.

70. Gerevich T. a Primás Albumban, id. m. 258. l.

71. Kurth: Gotische Bildteppiche .... Id. m. 69. és 70. kép.

72. Göbel: Id. m. II. r. I. k. 317. l.

73. Künstle, Carl: Ikonographie der christlichen Kunst. Freiburg 1928. 224. l.

74. Képe: Tietze, Conrad: Der französische Kupferstich der Renaissance. München 1925. II. tábla.

75. Képe: Baldass, Ludwig: Die Wiener Gobelins-Sammlung. Bécs 1920. VI. tábla.

76. Képe: Pinchart: Id. m. 11. tábla.

77. Le vite. III. kiadás. Firenze 1905. 317. l.

78. Kiadta Kristeller, Paul. Berlin 1906.

79. Id. m. 993. l.

80. Képe: Migeon: Id. m. 233. l.

81. Hoffmann Edith dr.: Az iparművészeti múzeum brüsszeli kárpitja. Magyarország műemlékei, IV. köt. Bp. 1915. 115. l.

82. Destrèe, Joseph: Maître Philippe auteur de cartons des Tapisseries e. t. c. Brüsszel 1904.

83. Friedländer: Id. m. 83. l.

84. Fot. Alinari 32776.

85. Képe: Göbel: Id. m. I. r. II. k. 385.

86. Képe: Sztuki Piekne. Krakkó 1924—25. 309. l.

87. Képe: Göbel: Id. m. I. r. II. k. 285. ábra.

88. Képe: Sztuki Piekne, ... Id. cikk 296. l.

89. Bécsi Szépművészeti Múzeumban.

90. Baldass, Ludwig: Niederländische Tapisserieentwürfe des Romanismus. Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen in Wien. Neue Folge. 1928. 264. l.

91. Thieme—Becker: Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler. Lipcse 1913. VIII. k. 23. l.

92. Müller—Singer: Allgemeines Künstlerlexicon. Frankfurt 1921. I. 295. l.

93. Schmitz: Id. m. 237. l.

94. Göbel: Id. m. III. r. II. k. 151. l.

95. Képe: Göbel: Id. m. III. r. II. k. 119/a ábra.

96. Göbel: Id. m. III. r. II. k. 74. l. a) és b) ábrák.

97. Göbel: Id. m. I. r. I. k. 207. l.

98. Göbel: Id. m. I. r. I. k. 329. l.

keny formája. Betty Kurth az Iklé-gyüjtemény Kálvária jelenetét Pleydenwurffnak a budapesti Szépművészeti Múzeumban lévő rajzára vezeti vissza,[50] összekapcsolja a würzburgi gobelinnel és ez utóbbit Wolgemut Hofer oltárával hasonlítja össze. Az Iklé-gyüjtemény gobelinjén legtöbb az alakok száma s csoportosításuk a képszerkesztés tisztaságát és áttekinthetőségét meglehetősen zavarja. A würzburgi gobelin tervezője már jobb mester, de kétségtelen, hogy még ugyanazon iskolából került ki. Itt az alakok száma az erősen érezhető németalföldi hatás alatt csökkent, elhelyezésük már szerencsésebb és harmonikusabb. Az esztergomi Kálvária ellenben csak a legfontosabb alakokra szorítkozik s ilyképpen csupán a nélkülözhetetlen személyek szerepelnek. Kétségtelen s már Göbel[51] is megállapította, hogy a Pleydenwurff-Wolgemut iskolából kerülhetett ki a két fenti gobelin, vagy a műhely tervezője a két festő oeuvrejéből a jellegzetes motivumokat elegyítette össze. Ez utóbbi feltevés, amely a gobelinek tervezőjét eklektikus festőnek véli, valószínűbbnek látszik, ha a három hasonló témájú gobelint összevetjük. Mind a három darabon a Máriát támogató Szent János és a Máriák csoportjának piramisalakú felépítését Pleydenwurffnak a nürnbergi Germanisches National Museumban őrzött egyik oltárképének baloldali csoportja inspirálta. Krisztus alakja viszont Wolgemut líraibb s arányaiban a Rogier van der Weydent követő megoldására utal. Hasonlít a Hofer-oltár Üdvözítő alakjához. Az esztergomi Kálvária is eklektikusan az említett motivumokból épül fel. A baloldali csoport legfelső, háromnegyedprofilban ábrázolt nőalakja, homlokát magasan, szabadon hagyó, bőven redőzött fejkötőt visel, mely középkoriasan, az áll alatt van megkötve. Ez a nőalak Pleydenwurff nürnbergi oltárképéről ismeretes. Ott éles szögben fordul arcélbe, itt háromnegyedprofilban szerepel. A jobboldali páncélos katonák lábvértje is megtartotta a pleydenwurffi formáját, míg az ékkőberakásokkal díszített

köpenyek és ruhák már a burgundi divat szerint készültek. A két nürnbergi gobelin rajza keményebb, szögletesebb, a fejek, arcok élesebb körrajzba vannak összefogva. Krisztus szeme még nyitva van és a drámai jelenet naturalizmusa és szögletes józansága Krisztus testét sebekkel borítottan ábrázolja. Az esztergomi Krisztus testének körvonalai lágyabbak, gyengédebbek, szemeit fájdalmasan lehúnyja, csak jobboldalán folyik a vér két keskeny csíkban. Kezei nem szorulnak görcsösen össze, mint a würzburgi gobelinen, hanem enyhén, megadással hajlanak meg az ujjak.

Színezésben a Tournai-i hagyományokból merít az esztergomi gobelin. A nürnbergi XV-ik századi kárpitok szinezése hideg, világos s valami ködszerű fátyol vonja be őket. Az esztergomi gobelinen harmonikus csoportelrendezés és képszerű tisztaság uralkodik. A világos, egyszerű kompoziciót az áttekinthető képszerkesztési mód nem bontja sok síkra s a háttér mélységre törekvő távlata azt a benyomást kelti, mintha a gobelin táblakép után készült volna. Teljesen hiányzik a korbeli Tournai-i, lokális architekturával feltagolt komponálási mód. Előfordult már a XV-ik század 50-es éveiben is, hogy táblakép után szőttek gobelineket, természetesen a gobelin anyag adta követelményeinek megfelelően átkartonozva, de csak a század végén jut el a gobelinszövés technikája arra a magaslatra, hogy térben elképzelt festői képet meg tud oldani. A gobelin nincs túlzsúfolva alakokkal, mint a Touraine-i eredetű monumentális Passió-szőnyeg.[52] A Brüsszelben őrzött Passió-szőnyeg hatalmas méretei és díszes, arannyal, ezüsttel gazdagon átszőtt texturája mellett az esztergomi szegényesen hat. Meg kell viszont jegyeznünk, hogy a brüsszeli gobelin Jó Fülöp herceg rendeletére készült Pasquier Grenier műhelyében és arra volt hivatva, hogy Merész Károly esküvőjén az udvari kápolna falait ékesítse. Természetes, hogy erre a kimagasló ünnepi alkalomra, — melyre jellemző, hogy

Hugo van der Goes, mint dekorátor működött közre,[53] — nem sajnálták az aranyat és ezüstöt.

A Tournaiból fennmaradt megrendelések szinte kínos pontossággal jelölik meg, hány személy szerepeljen a gobelinen és milyen ruhákban jelenjenek meg, „de drap d'or", vagy „de velour de damast bleu ou verd". Tisztán a megrendelő pénztárcájának tartalmától függött, hogy a számára készülő gobelin alakjai aranyban, brokátban jelenjenek-e meg, vagy egyszerűbb kosztümökben. Tournaiban a XV. század végén már 50 vállalkozás foglalkozott gobelinszövéssel, 50 fekvő és 12 álló szövőszék látta el a munkát.[54] Élénk kereskedés és csere folyt a gobelinekkel, emiatt a város jónak látta megvédeni iparát. 1502-ben rendeletet adott ki, melyben kimondja, hogy minden importált gobelint adóval kell sujtani.

A sovány alakok, a tojásidomú fejek, a kissé megnyúlt, tágcimpájú orrok, a fáradt, érzéketlen, félig lecsukott szemhéjak alól előtűnő szemek, a burgund-francia művészet formai ideáljának kifejezői. Az alakok ruházata, a gránátalma-mustrával díszített ruhák és drágakövekkel szegélyezett köpenyek szintén a XV. századi burgundi viselet divatját követik. A haj vonalas kezelése a Pasquier Grenier műhelyt követi. A megkomponált kezek, a szorosan összezárt négy ujj és a merészen elálló hüvelyk is azt bizonyítja, hogy a Kálvária szövője Pasquier Greniert tartotta mintaképének és technikailag is a híres mester nyomdokain haladt.

Teljesen Tournai-i technikára vall a keresztfa erezetének mintázata, melynek alapja sötétebb, rajza világosabb barna. Az egykori Figdor-gyüjtemény bíráskodást ábrázoló nagyméretű Tournai-i gobelinjének kapuja hasonló erezettel bír.[55] Az eget is a Tournai-i hagyományok szerint képezték; világos és sötétebb kék csikocskákból áll s a felhők kis háromlevelű virához hasonló ékalakban csúcsosodnak ki. A Brüsszelben őrzött Passió-gobelinen is ugyanezt az ég- és

felhőábrázolást látjuk, azzal a különbséggel, hogy ott a háromlevelű virág a gobelin nagyobb méreteihez alkalmazkodva, kiszélesedett.

A háttér gombaszerű fáival a római Palazzo Doria Nagy Sándor történetét ábrázoló gobelinjein is találkoztunk. Ez a motivum a korbeli illuminátor, közelebbről a reichenaui iskola elemeiből van merítve. Tudjuk, hogy a burgundi művészet virágzásának korában nem egyszer kölcsönöztek nem csupán díszítőelemeket, hanem ábrázolási tárgyakat is a kódexekből. Miniátorok dolgoztak egyenesen szövőműhelyek számára is, mint pl. az 1489-ben meghalt Simon Marmion és éppen úgy, mint a táblafestészet, a gobelinszövés is stilisztikailag jórészt a burgundi miniaturákból vezethető le.

A pompás öltözeteket gránátalma motivummal díszített köpenyek és ruhák teszik még változatosabbá és gazdagabbá. A gránátalma-motivum eredetileg keleti mustratipus. Főleg keleti selymek, bársonyok és kerámiai tárgyak behozatala által terjedt el Itáliában és olasz művészek átfogalmazásán keresztül került a nyugateurópai művészet formakincsébe. A gránátalma mustra gyüjtőnév. A róla elnevezett motivum annyira elstilizálódott, hogy legtöbb esetben a gránátalma inkább hasonlít virágcsokorhoz, vagy pl. pineafához,[56] mint a természeti mintához. Gobelinünkön a szakállas alak köpenyének motivuma leveleivel környezett ananászra hasonlít.

A gobelin anyaga a legfinomabb gyapjúszál. Ruganyos és a finom kis bolyhok összeolvadása eloszlatja a konturok keménységét. Az anyag a XV. század legelőkelőbb fajtája, mellyel Anglia látta el Arrast és Tournait fénykorában. Pár évtizeddel később visszaesett e két XV. századi gócpontban a gobelinszövés, már nem használták a messzeföldön híres „fin file"-t, hanem beérték az alacsonyabb minőségű auvergnei gyapjúval.

A gobelint egyszerű sötét keret szegélyezi, hozzávarrott és későbbi, mint a belső kép. A textura sűrű, apró láncszemekből áll: elsőrendű műhely munkája. A gobelin aránylag kevés színből van felépítve. Hat szín, 16 árnyalatban szerepel rajta.[57] Kék, vörös és fehér az uralkodó szín. Csoportosításuk megkapó erejű. Mária vörösmustrás kék köpenye alól ruhájának fehér és aranyossárga mintái világosodnak elő; a brokátanyagok visszaadása különösen sikerült. A finom fogazatú, árnyékoló színcsíkok, mint pl. Mária köpenyén a kék szín világos és sötét árnyalatai, minden keménység nélkül, lágy átmenetben, egységes harmóniába csendülnek össze.

2.

Antik diadalmenet. (2. kép.)

XV. századi olasz karton után flamand műhelyben szőtték. Gyapjú. Mérete: 367×360 cm.

Az élénk, friss színekben ragyogó gobelin a gyüjtemény legjobb állapotban fennmaradt darabja. Tizennégy páncélba öltözött alak halad balról jobbfelé a diadalmenetben. Póznára tűzött diadalmi jelvényeket és az ünnepi alkalmat szimbolizáló istenek szobrait viszik súlyos talapzatokon. A háttérben, majdnem a középen, dóroszlopos kerek épület emelkedik, két félkörívű ablakkal. Az alakok összezsúfolva, egymás fölött három síkban helyezkednek el. A háttér kis fűcsomócskákkal több részre tagolódik s ezáltal lágyan hullámzó, dombos tájkép hatását kelti. A hátteret még elszórt paizsok, tegez és nyíltartók teszik változatosabbá. Az előtér zöld pázsitját egészen beborítják a kis háromlevelű virágok, fűrészes és lándzsaalakú levelek.

A ferrarai „Libro de debitori e creditori" 1469. évből származó feljegyzése említ egy gobelinkartont, mely antikizáló ünnepet ábrázol.[58] (Designado cum una festa a l'antiqua toccá de aquarella.) A karton az

uralkodó Este-család számára készült. Ez az adat szorosan beletartozik a XV. század udvari művészetének programmjába. Lorenzo Medici, nagystilű, mulatságokat kedvelő udvara gyakran volt hangos vidám daloktól, sőt a nagy mecenás maga is szívesen vette ke-

2. Antik diadalmenet.
Olasz karton, flamand műhely, XV. század.

Cortège de triomphe antique.
Atelier flamand d'après un carton italien du XVe siècle.

zébe a lantot, hogy saját szerzeményű dalait elénekelje. A XV. századi olasz udvarokban ünnepi alkalmakkor allegórikus trionfikat adtak elő. A humanista szellem örömmel vette elő az antik irodalmat, a diadalmenetek bőséges forrását és abból tanulmányozta a

römaiak ünneplési módját. Lorenzo Medici 1491-ben, Szent János napján megrendezte Aemilius Paulus diadalmenetét,[59] mely Plutarchos leírásából ismeretes. Egy firenzei kereskedő végignézte az ünnepséget és naplójában leírta a nagystilű ünnepi felvonulást, amikor Firenze szűk kis uccáin 40, vagy 50 pár ökör húzta a diadalkocsikat.[60] A komolyabb klasszikus szellem az elmult dicsőséget szerette szimbolizálni. Az élni és alkotni vágyó életörömtől teli, egyre gazdagodó Firenze átértékelte az antik tartalmat és saját világnézetéhez alakította. Petrarca alkotta meg a XV. század életformájának megfelelő diadalmenet tipust. Petrarca triumfjai a vidámságot hirdetik. Légy vidám, alkoss, szerezz

3. Antik diadalmenet.
XV. század. München, Lenbach-gyűjtemény.

Cortège de triomphe antique.
XVe siècle. Collection Lenbach, Munich.

hírnevet, mely késő századokig megőrzi emlékedet, mert jön a halál, vége a földi örömöknek, de a hírnév tovább él. Ez a lényege Petrarca diadalmenetsorozatának, ahol az utolsó jelenetben a mindenen felüli erő és hatalom, az örökkévalóság diadal-

maskodik a Szentháromság isteni alakjainak szimbolikus ábrázolásában. Petrarca diadalmenetei megfelelnek a XV. sz. világnézetének és ennek tulajdonítható nagy népszerűségük és elterjedtségük. Kimagasló ünnepi alkalmakkor dramatizálva eljátszották. Nápolyban Mátyás király és Aragoniai Beatrix eljegyzési ünnepélyén is előadták egy részletét.[61] Még a XVI. és XVII. században is találkozunk Petrarca-diadalábrázolásokkal, főképpen a dekorativ-művészet területén.

Az Este hercegek sem maradtak ünnepségek rendezésében a firenzei udvar mögött, ők is rendeztek diadalmeneteket és nem lehetetlen, hogy az esztergomi trionfi talán egy Ferrarában lejátszott ünnepi játék textilbe megszőtt emléke.

A páncélba öltözött lovagok részben antikizáló babérkoszorút viselnek fejükön, a többiek ornamentikával díszített páncélsisakot, az egyik alak pedig tollas sisakot. Az alakok beállítása rendkívül változatos. A tértagolás érdekében öt alak teljes arcélben, öt háromnegyedprofilban, kettő szemben, egy háromnegyed hátnézetben s végül a jobboldali első síkban lévő, lehajló, diadalmi jelvényét földbe szúró alak szintén profilban van ábrázolva. A diadalmenetben szereplő szobrok Mercur, Vénusz, Ceres és egy földigérő köpenyű, nyilakat tartó nőalak. Az antik istenek szobrai talán a tavasz érkezésének ünneplésére sorakoznak fel. A gobelin technikai kiválóságára jellemző, hogy Mercur és Vénusz szobrainak bronzhatását teljes illúzióval érzékelteti. Az érc kontrasztos fény- és árnyékfoltjai csillognak a két első szobron, míg Ceres és a nyilakat tartó nő szobrán a köpenyek gótikus redőzetében a márvány keménysége érezhető. Mercur szobrának jellegzetes arcéle az antik-művészet formaideálja, míg Vénusz arányaiban a Medici Vénuszra emlékszünk s a vonalas, vállra lehulló, egymásbacsavarodó hajfürtökben a firenzei Quattrocento lírai lelkű festőjének, Botticellinek hatása csendül meg.

A müncheni Lenbach-gyüjtemény hasonlótárgyú

gobelint őriz (3. kép), mely keskenyebb és felépítésében horizontálisabb, mint az esztergomi gobelin s nem olyan síkszerű. A háttér messzebbre nyúlik s míg az esztergomi gobelinen a tájképnek csak illusióját kapjuk, ott két apró házacska bukkan fel a bordür alatt, jelezve a reális, való világot. De a síkszerűség nemcsak a háttérben bomlik fel. A baloldali első három alak emelkedőről jön lefelé s ha még bátortalan kézzel is, de a távlati hatásra való törekvés, már az átvágások térképző szerepe által is szót kap. A bal harmadik alak lendülettel lép előre, lépésében mozgás van s ezt a mozgást a ruha balra irányuló redőzete átveszi. Itt már felbomlik a közös karton nyugodt és egységes dekoratív hatása. Az esztergomi gobelinen a menetet csak az alakok jobbfelé beállított testtartása jelzi, míg a Lenbach-gyüjtemény diadalmenetén bátrabban lépnek ki a harcosok s ha esetlenül is, már mozognak.

A keret mindkét gobelinen teljesen azonos. A Lenbach-gyűjteménybeli darab frizszerű[62] s kétségtelen, hogy megadott méretre készült. Az alakok ruházata, az arcok hasonlósága és a közös bordür arra enged következtetni, hogy több darabból álló, de egy kéztől származó kartonok után készült, különböző műhelyekben a két azonos tárgyú gobelin. A kor kedvelt és népszerű témája nemcsak számos kéziratban és metszetben maradt fenn, de előfordul freskó, relief, majolika, gobelin, cassone és bútorokon is s lehetséges, hogy a kiváló és XV. századi olasz festő kezét sejtető gobelin hozzátartozó darabjai még elő fognak kerülni.

A keskeny bordür változatos megoldásában a téma szeretete és a Quattrocento játékos kedve szembeötlő. A fenti bordürnek kb. egyötödrésze eredeti haránt-bordür, ezt a kis darabot együtt szőtték a gobelinnel, a többi részt hozzávarrták és a betűk irányából kitűnik, hogy egy darab függőleges bordürrészt használtak fel a kitoldáshoz. Ez is azt látszik bizonyítani, hogy ebből a témából készült még több darab gobelin

s miután a toldáshoz felhasznált bordürrész egykorú, elképzelhető, hogy az eredeti felső bordür egy része, valamely véletlen következtében megrongálódott és az összefüggő sorozat egy másik darabjából varrtak hozzá egy részt, hogy kiegészitsék. Ez a toldás azonban nem rontja a gobelin egységes dekoratív hatását. A bordür elemei a kódexek pontos rajzára emlékeztető díszítő érzékkel vannak megrajzolva. Nyíltartó, álarc, virágváza, páncélruha, herma és pajzs szerepelnek a hosszanti bordürben s ezek közé ritmikusan ékelődik a **S. P. Q. R.** feliratos táblácska, amely szintén utalás a római témára. Az alsó bordürnél más elemeket használtak fel: reneszánsz vázák füleibe fürge delfinek fonódnak s a tátottszájú, nyelvüket kiöltő, hajlékony, sárkányszerű halak a gótikus katedrálisok szörnyalakjainak gobelinbe szőtt rokonai. Az S. P. Q. R. táblával háromszor találkozunk az alsó bordürön, továbbá maszkok fordulnak elő profilban. A bordür ilyenfajta groteszk megoldása jellemző a későbbi ferrarai gobelinekre is, s már itt előreveti árnyékát a XVI. századi szegélytipus. Nicolas Karcher ferrarai szövőmester gyakran alkalmazta a keskeny, lezáró keretelést, mely ugyancsak tropheák és maszkok elemeiből van szerkesztve.

Olaszországban Mantua kezdi meg a flamand szövők betelepítését és Ferrara már korán követi a példát. Az Este-ház a XV. században élte fénykorát és a festői tevékenységgel párhuzamosan a textilek is szerepet kaptak a gazdag hercegi család tudomány- és művészetpártoló udvarában. Azonban nem támasztja alá komoly adat, hogy a XV. század elején lett volna Ferrarában nagyobb gobelinműhely. 1436-ban egy Jacomo Angelo di Fiandra nevű szövőmester áll III. Miklós Este herceg szolgálatába[63] s pár év múlva ugyancsak di Fiandrá-nak nevezett szövőmester került a hercegi műhelybe. Ezek a flamand mesterek csak egyszerűbb javítási munkálatokat végezhettek, mert fizetésük havonként csupán 3 lira volt.[64] A flamand

mesterek egyre nagyobb számban jelentek meg Olaszországban s egyik hercegi udvarból a másikba vándoroltak, nyilván eladással is foglalkoztak. Sienában, Mantuában, Firenzében, Ferrarában egyaránt bukkannak fel szövők és nagyobb üzleteket bonyolítanak le. A brüsszeli származású Rinaldo di Guarnieri Boteram, kit Rinaldo di Fiandrának is neveztek, 1436-ban Sienában[65], 1455-ben a ferrarai udvarnál működik, de ezt megelőzően is összeköttetésben állt a ferrarai herceggel. A XV. századi olasz udvarok a burgund hercegek udvari életét tartották példának és igyekeztek hasonló légkört teremteni maguk körül. Már a XV. század elején is élénk kapcsolatban állt Itália a burgund szövőműhelyekkel. Akkor a gobelinszövés központja Arras volt és ettől kezdve a mai napig az olasz nyelv arazzonak nevezi a szövött falkárpitot. A XV. század folyamán a ferrarai kartonokat Arras-i és Tournai-i műhelyekbe küldték és ott kerültek a szövőszékre. A ferrarai udvarnál nagyszámú flamand kárpit díszítette a palotákat. Estei Hyppolit, esztergomi érsek még Magyarországra is hozott magával Ferrarából flandriai kárpitokat. De nemcsak vásároltak külföldről és kartonokat juttattak ki szövés végett, hanem Tournaiba ügyes mesterembereket is küldtek akik ott a szövés művészetét elsőrangú műhelyekben sajátították el. A sok szálból összeszövődött ferrarai textilművészetben nehéz megállapítani egy gobelin pontos eredetét, annál is inkább, mert XV. századi ferrarai gobelint még nem tudott a kutatás teljes meggyőző érvekkel igazolni és felmutatni.

A hercegi paloták ünnepi alkalmakkor díszbe öltözködtek s a falakról nem hiányozhattak a szövött freskók: a ragyogó gobelinek sem. Burgundiával élénk művészi kapcsolatban álltak az olasz udvarok s a burgundi művészet hatását nem egyszer észlelhetjük az olasz Quattrocento festészetében. Antonio Pisano s általában a veronai iskola nem egy tekintetben merített ösztönzést a burgund művészetből, s az olasz

Quattrocento naturalizmusa is burgund törekvésekkel párhuzamos. Az olasz XV. századi festők ismerték a flamand és francia gobelineket s hogy nagy hatást gyakoroltak rájuk, bizonyítja az is, hogy a képeken gyakran fedezhetünk fel gobelinszerűséget. Az urbinói hercegi palota dekorálási munkálataihoz Federigo Montefeltre herceg Flandriából több szőnyegszövő segítségét vette igénybe[66] s azt is tudjuk, hogy 1474—75 között Justus van Gent is dolgozott udvarában. Pisanello lenge, testetlen alakjai s a térrel való meseszerű viszonyuk, ahol az előteret apró állatokkal tölti ki, a Touraine-i millefleur szőnyegek emléke.

Schmitz, a müncheni Lenbach-gyűjtemény sokalakos, Krisztus-siratását ábrázoló antependiumot Cosimo Tura rajzára vezeti vissza[67] s bár technikájával nem foglalkozik bővebben, feltételezi, hogy ferrarai műhelyben készült. Cosimo Tura 1457—67 között rajzolt gobelinterveket,[68] sőt Velencében is készített ilyen munkákat. Azonban nem lenne helyes, ha csupán a kiválóbb festők körében keresnénk az esztergomi gobelin kartonjának mesterét. A legrégibb, datált olasz gobelin kartonjai, a Trivulzio sorozaté az epigon Bramantino kezéhez fűződnek.[69]

Az esztergomi gobelin a XV-ik századi olasz festészet naiv, elbeszélő hangján szólal meg, bár oly északi motivumok, mint a diadalmi póznát földbeszúró, lehajló, majdnem összekuporodó férfialak is szerepelnek rajta. Az arcok egyénibb vonásokat tüntetnek fel, mint a Lenbach-gyüjtemény gobelinje. A kéz és lábfejek, továbbá a páncélruhák díszei is részletezőbbek.

A Palazzo Schiffanoia Minerva diadalát ábrázoló freskójának egyik része szövő nőket ábrázol, s bár a szövőszékek rajza meglehetősen idealizált, mégsem lehetetlen, hogy az estei műhely inspirálta a zsánerszerű jelenetet.

A sajátos, egytónusú, vörös, kék, barna színekből álló paletta és az indigó színnel való fogazás (hachure) emlékeztet a németalföldi-francia színskáiára.

A láncszemek meglehetősen nagyok, de a rajz visszaadása mindig korrekt. A keret alapszíne szintén téglásba játszó vörös, a minták barna és kék színűek, zöld csak egészen elvétve szerepel a kereten, a belső képben egyáltalában nem fordul elő. Még az előtér zöld része is kék.

A háttér kis fűcsomócskákkal van feltagolva. Ez nemcsak dekoratív elem, hanem térképző eszköz. Betty Kurth ezeket a fűcsomócskákat főkép a késői német gobelinekre tartja jellemzőnek, de eredetét olasz miniaturákra vezeti vissza.

Arctipusokban a ferrarai hagyományokat ismerhetjük fel. Más vélemény szerint a gobelin rajza az umbriai Pinturicchio stílusára vall.[70] A fanyar, kesernyés, dekorativ egységbe stilizált fejek némelyike egyéni és portrészerűen hat. A ruharedők, továbbá a ruhák mustrái, a fejdíszek és páncélok aprólékos szeretettel vannak kidolgozva, de mégsem a flamand mikroszkópikus világlátással, hanem nagyobbstílű és egységbefoglalni tudó olasz szemlélettel.

3.

Az idő diadalmenete. (4. kép.)

Francia, 1510—1520.
Gyapjú. Mérete: 287×130.
Szegélye idegen és hozzávarrott.

A méltóságteljes férfialakban megszemélyesített Tempus vállára boruló lobogó hajjal, fején borostyánkoszorúval, széles mozdulattal ül trónusán. Jobbkezében a béke pálmaágát tartja, baljával homokórát emel a magasba. Kíséretében felvonulnak az antik istenek páncélos öltözetben, Phoebus, Mercur, Vénusz, a menetet a szakállas Mars, a háború istene zárja be. A szereplők nevét gótikus betűkkel ruhájukra, Mercurnak nagyszélű kalapjára szőtték. A tájképnélküli háttéren az érthetetlen alakzatok mellett, körkeretbe foglalva, a kos állatöv képe jelenik meg és egy narancsfa dúslevelű ága nyúlik a képbe. A közel

három méter magas gobelin töredék. Fent a baloldalon beszőtt feliratrészlet valószínűleg a szereplők nevét sorolta fel. A csonka felirat **is**-sel kezdődik, mel-

4. Az Idő diadalmenete.
Francia, 1510—1520.

Cortège de triomphe du Temps.
Français 1510—1520.

lette rombuszalakú pont, ezt követik alig olvashatóan Venus betűi, továbbá Tempus. Mivel a felirat töredékes, nem lehet tudni milyen személyek szerepeltek még az Idő diadalkocsijának kíséretében, de a bal-

oldalon, Mars válla mellett lévő két betű is bizonyítéka annak, hogy a gobelin kompozíciója szélesebb lehetett sőt az eredeti magasságából is elvágtak.

Petrarca verseit illusztráló metszet vagy festmény alapján készült. A Petrarca által inspirált gobelin diadalmenetek közül legismertebb és technikailag legtökéletesebb a bécsi Szépművészeti Múzeumban őrzött hat összefüggő darab. A bécsi sorozatra különösen jellemző a halvány, rendkívül finom, légies, pasztellszerű színezés, a rózsaszín és kékesfehér gyakori alkalmazása. A Cleveland-i múzeumban és az egykori brüsszeli Somzé-gyüjteményben is találunk a bécsi gobelinekkel egy műhelyből származó diadalmeneteket. Tervezőjük, kartonáló mesterük a legtávolabbról sem ismeretes. A szövőműhely meghatározása tekintetében eltérők a vélemények. A különleges stílusú gobelinek, a XVI. század eleji francia gobelinművészet legcsodálatosabb darabjai, Betty Kurth-nál,[71] mint Touraine-darabok szerepelnek, Göbel hatalmas munkája szintén a Páristól délre fekvő Touraine területet jelöli meg, de kérdőjellel. Destrée Tournai-ba, Phillys Ackerman Oudenaard-ba helyezi őket.[72]

A diadalmenet az esztergomi töredéken is, mint az összes fent felsorolt, ú. n. Petrarca-darabokon, apró, dúslevelű narancsfával kezdődik; az analógiák alapján elképzelhető, hogy itt is bordürszerű lezáró dekoratív eszközként szerepelt az eredeti nagyságú gobelinen. Kétségtelen, hogy valamennyi Petrarca-gobelint közös mintából merítették. A fát, mint dekoratív elemet, megtartották úgy a brüsszeli, mint a kérdéses francia darabok. A Somzè-gyűjtemény Hírnév diadalát ábrázoló gobelinjén az egymás mellett szorongó alakok között az esztergomi töredék Vénuszával rokon alakot fedezünk fel és Mars dússzakállú fejének hasonmását a háttér baloldalán. Ezek a nem lényeges részletbeli egyezések csak arra hívják fel a figyelmet, hogy közös mintából merítettek egyes alakokat, amelyeket különböző jelenetekben használtak fel. Egyszer, mint

antik istennő, máskor, mint középkori hölgy jelenik meg ugyanazon arcvonású és öltözetű alak.

Az esztergomi töredék rajzának részleteiből és színezéséből arra következtetünk, hogy francia szövőműhelyben szőtték. A ruhátlan részeken, kezeken, arcokon a konturok gyengéd hangsúlyt nyernek, ellentétben a korbeli párisi darabokkal, ahol a kéz, a kar szigorúbban van megkomponálva és az üvegfestéshez hasonlóan, erősen kiemelkedik a környezetből. A túldíszített fejékek, a pajzs, lábvértek sokszögletű nyugtalan vonalú díszítése a francia késő gótikus vonalvezetést követi. Az arcokban nincs változatosság, mindegyik fej azonos típust képvisel, mely unalmat áraszt. Úgy a főalak, mint a kíséret orra széles, ajkuk íveletlen s meredt, nagy szemekkel tekintenek előre. Színezése komorabb, mint az édeskés tónusú bécsi daraboké. Szövőműhelyét valamely kisebb északfrancia városban sejtjük. Anyaga finom gyapjú s tompa színezése francia palettára vall. A szereplők mustrázott anyag helyett mintázatlan köpenyt viselnek, mely a Touraine-i darabokról emlékezetes halvány rózsaszín csíkozással van bőven modellálva. A haj teljesen síkszerűen van ábrázolva apró vonalakban, de világos fények emelik Tempus dús fürtjeinek lendületét.

4.

A Szentháromság diadalmenete. (5. kép.)

Brüsszel, XVI. sz. 1. negyede.
Gyapjú. Mérete: 260×300 cm.
Kiss Béla és Jenő budapesti iparművészek restaurálták 1929-ben.

Reneszánsz kiképzésű, díszes diadalkocsin trónol a Szentháromság, három, teljesen egyforma ruházatú emberi alak képében. Mindegyik koronát hord a fején, vállukra palást borul, kezükben kristályalmát tartanak, a hatalom jelvényét. A fehér tunika fölött a drágakövekkel szegélyezett barna köpeny bő redőket alkot, hosszan leér és a lábakat is betakarja a közép-

5. A Szentháromság diadalmenete.
Brüsszel, XVI. század első negyede.
Cortège triomphal de la Sainte Trinité.
Bruxelles. Premier quart du XVIe siècle.

kori ikonográfia szerint; ezzel is jelképezik a földöntúli személyeket. A megszemélyesített Szentháromságot köralakban szárnyas angyalfejecskék glóriája választja el a környezettől. A diadalkocsit a négy evangelista ikonográfiai jelképei vontatják lassú tempóban: Szent Márk szárnyas oroszlánja, Szent Lukács ökre; e kettőn lovagol az angyal és a sas, Szent János és Máté jelképei.

Az ünnepélyes menetben a jobb- és baloldalon szentek és egyéb alakok helyezkednek el, közöttük felismerjük Szent Pétert, ki jobbjában könyvet, baljában kulcsot tart. Az ideális hátteret gomolygó felhők töltik ki, az előtérben pedig apró, finomszirmú virágos mező jelzi a diadalmenet útját.

Szegély csak a felsőrészen maradt meg s igen egyénien, nem alkot geometriailag szigorúan elhatárolt egységes lezárást, hanem stilizált levelei belesüllyednek a képbe. Baloldalon közvetlenül a bordür alatt foglal helyet a gótikus felirat: Trinitas omnia vincit.

A XVI-ik században a Szentháromság többféle alakban jelenik meg az ábrázolásokon. Emberi alakokkal való jelképezése már a X-ik század óta szokásban volt. A tetszetős és könnyen érthető ábrázolási séma sokáig élt. Régebben a misztikus egység kiemelése érdekében egy köpenybe burkolták a három alakot. A három egyenlő méretű alakos ábrázolás a középkori drámák és misztériumok és ünnepi felvonulások hatásában keresendők. A vallásos játékok folytán a Szentháromság emberi alakokkal való ábrázolása népszerűvé vált és sokáig fenmaradt. Flandriában, Franciaországban, Ausztriában egyaránt találkozunk a Szentháromság emberi ábrázolásával (Badeni oltár,[73] Jean Duvet rézkarca stb.[74]).

A bécsi Szépművészeti Múzeum ú. n. Petrarca-diadalsorozatának egyik darabja, az „Örökkévalóság diadala az idő felett"[75] felépítésében középkoriasabb felfogást árul el, mint az esztergomi gobelin. A kocsin trónoló Atya Isten lábainál a földgömb, s kezében tartja a kereszten függő Krisztust. A diadalkocsit itt is az evangelisták jelképei vontatják. Kétségtelen a stilisztikai rokonság a bécsi Petrarca-gobelin és az esztergomi között, de az utóbbi inkább flamand mester felfogását és formaképzését tételezi fel. Tartalmánál és technikai sajátosságainál fogva abba a

körbe kell helyeznünk, mint a brüsszeli Musées Royaux du Cinquantenaire-ben őrzött s a „Hit diadalát" ábrázoló gobelint.[76]

A három fentemlített gobelin hasonló szellemű szerkesztését érdemes összehasonlítani, bár technikailag kettő távol esik egymástól; mind a hármat közös irodalmi forrásra lehet visszavezetni. Könnyű észrevenni, hogy az írásban lefektetett hagyományokra támaszkodnak. A főszereplők ugyan változnak, de az evangélisták jelképeinek ábrázolásánál a képzelet nem csapong szabadon, hanem híven betartja az előírást.

A XV. századi olasz gondolkozás Petrarca felfogásával párhuzamosan szigorúbb irányú vallásos szellemmel is megtelik, melynek ihletője a minden földi örömet elítélő, fanatikus Savonarola páter. Vasari szerint Savonarola hatása alatt Botticelli is festett egy Trionfo della Fede-sorozatot,[77] ahol Krisztus, mint kérlelhetetlen büntető győző jelenik meg. Tulajdonképpen Tician fametszet-sorozatán is az antik diadalmenet a minta, melyet aztán benépesít a biblia és a keresztény világ alakjaival. Tician fametszet-sorozata, a Trionfo della Fede 1508-ban készült.[78] Vasari leírja,[79] hogy a több képre tagolt sorozat rengeteg mellékalakot ábrázol s ezek között megjelennek a szent szülők, patriarkák, próféták, szibillák, mártirok, apostolok. Jézus maga diadalkocsin ül s a trónust a négy evangélista vontatja a négy Egyházatya és szentek társaságában. Mint hatásos befejező akkord felvonul a keresztény Egyház mint mindenen diadalmaskodó győztes. A bécsi „Örökkévalóság diadalán" még megcsendülnek az antik motivumok, a brüsszeli és esztergomi darabokon azonban már kikristályosodottabb, egyirányúbb és egységesebb a keresztény szellem. A közös irodalmi forrás a középkori biblia pauperum lehetett, mely mindig kéznél volt a vallásos diadalmenetek ábrázolásánál és még a későbbi időkben is merítettek belőle mint ahogy Rubens a „Győzedelmes

Egyházat" ábrázoló gobelinkompoziciója is ugyanebben a szellemben készült.

A korbeli diadalmeneteket ábrázoló gobelinektől eltérően, az esztergomi s testvérdarabja, a brüsszeli, nem menetszerűen, hanem centrálisan épül fel. A képszerkezet egysége érdekében, az előírt négy evangélista jelképével vontatott fogatot a tervező úgy oldja meg, hogy az angyalt és a sast ötletesen a bika és oroszlán hátára ülteti. Igy a központi csoportosítás harmonikus egyensúlyban marad. A bécsi gobelinen, bár ott menetszerű a felépítés, a diadalkocsi elé a négy evangélista szimboluma egymás mellett van befogva, miáltal széthúzódik az egyensúly s így az egy síkban, egymás mellé állított négy alak közül a leghátsó, vagyis az angyal emelkedik ki és köti le a néző figyelmét.

Az esztergomi gobelinen középen hatásosan dominál a Szentháromság, az egyszerű előadásmód által is, mely csökkenti a szereplők számát. A Müntztől közzétett gobelin kékes színbenyomásával szemben, az esztergomin inkább a vörös téglaszín uralkodik. Mégis ugyanazon műhely, sőt még inkább azonos kartonáló mester munkájának kell tartanunk. Egyezik a felépítés is, bár a brüsszeli gobelinen a nagyobb méret következtében több alak szerepel, mint az esztergomin. Az evangélisták szigorú egységbe stilizált állatai feltétlen egy mester kezétől származnak. Ott Fides játssza a főszerepet, a Szentháromság Fides fölött mellképben, ugyancsak három koronás fej alakjában foglal helyet a felhők között. A szakállas, szélesorrú, ívelt szemöldökű ideálfejek és a koronák ornamentikája, az előtér finom kis virágai egy és ugyanazon közös mester leleményének megnyilvánulásai. Az esztergomival teljesen egyező, őszhajú, finom redőzetű köpenyt viselő Szent Péter ott is helyet kap a diadalmenetben.

A romanizmus konstruktív formavilágának egészséges levegője adja meg a gobelin valószerűségét. A

szigorúan stilizált formák csak a mellékes részeken jelennek meg. Az alakok földön járó, valódi emberek, s ha a köpenyek még gótikusan megtört, merev redőkbe is hullanak, körvonalaik már a test formáit érzeztetik, magasabb értelemben vett díszítő szellem keretén belül.

A széles gesztusú bájos, mosolygó angyal az Itáliában járt Mabuset juttatja eszünkbe.

5.

Múzsák. (6. kép.)

Töredék. Brüsszel XVI. sz. 1. harmada.
Maître Philippe köre.
Gyapjú és selyem. Mérete: 190×104 cm.

A nagyméretű, méltóságteljes, allegórikus nőalakokat ábrázoló gobelintöredék a négy múzsát állítja elénk. Polyhimnia, Terpsichore és Melpomene gitárral, könyvvel kezükben, talán Apolló kíséretében sorakoznak fel. A monumentális alakok a nagy és széles formák és a baloldali ablakból kitekintő férfialak arra a következtetésre vezetnek hogy a gobelintöredék az eredeti darabnak csak egyharmad része. Az ép gobelin jóval hosszabb lehetett és magasságát is erősen megcsonkították.

Tartalmilag nem sokat mond a három és fél, gazdag részletességgel megrajzolt, nemesen átgondolt alak. Maître Philippe körébe az analóg darabok képszerkesztése és technikai kivitele utalja az esztergomi gobelint. A háttér architekturájából érezzük hogy az eredeti egész gobelin képfelületén is folytatódott az a beosztás, mely a XVI-ik század eleji művek egyik különös ismertető jele. Ez a falkárpit-tipus oszlopokkal, baldachinokkal, ideális architekturával tagolta a levegőtlen belső tereket és ezekben az elhatárolt részekben játszódtak le a téma különböző jelenetei. A Herkinbald halála című gobelin ugyanezt a hagyományos beosztást követi;[80] rajzát Jan van Room, kartonját Maître Philippe készítette 1513-ban.

6. Múzsák.
Brüsszel, XVI. század eleje.

Les Muses.
Bruxelles. Premier tiers du XVIe siècle.

A kartonáló művészet már a XV-ik században kivívta létjogosultságát s a korbeli táblafestészettől elkülönülve, a gobelin hagyományait őrizték munkásságukban, a XV. században külön céhbe tömörült patron- és kartonrajzolók, kik majdnem mindvégig szívósan ragaszkodtak ahhoz a stílushoz, amit a gobelintechnika követelményei igényelnek. Ezeknek az előttünk nagyrészt ismeretlen művészeknek aktiv szerepük nem volt koruk festészetében: kódexekből, képekről gyakran másoltak kartonok számára, sőt fa- és rézmetszetekből is kölcsönöztek egyes jeleneteket. Híres táblaképek kartonirozása sem volt ritkaság a XV-ik században. Egy brüsszeli anonym kartonáló mesternek köszönhető, hogy Rogier van der Weydennek, a Madonnát festő Szent Lukácsot ábrázoló. híres festménye gobelinben megmaradt az utókornak (Louvre). Gyakran előfordult az is, hogy különböző népszerű képekből vett alakokat vagy jeleneteket eklektikusan komponáltak össze egy kartonon. A brüsszeli múzeum egyik gobelinjén Perugino Pietáját látjuk viszont, flamand mellékalakok társaságában. A budapesti Iparművészeti Múzeum 1520 körüli, Jézus imádását ábrázoló gobelinjén Mária alakja németalföldi mester nyomán készült, a háttér felső baloldalán levő Háromkirályok imádása Dürer metszetéről, a jobb sarok Angyali üdvözlete Rogier van der Weydentől van kölcsönözve.[81]

Maître Philippe tevékenysége és egyénisége még nem áll világosan előttünk, bár Destreé 1904-ben kiadott monografiájában úttörő kutatások eredményeit közli[82] és stiluskritikai alapon több sorozat gobelint tulajdonít neki. Ha ezeket összehasonlítjuk az esztergomi töredékkel, elsősorban az alakoknak a térrel való viszonya és a bizonyos séma szerint való beállítása hasonló. A kis ablak a háttér bal sarkában legtöbb darabon előfordul így az esztergomi töredéken is. Néha egy, néha több alak tekint be ebből az ábrázolás színhelyére. Maître Philippe díszesen öltözött alakjait sok szere-

tettel rajzolta meg, különös gondot fordított a köpenyek redőzetére. A redők gazdag hullását dekorativ egységbe foglalja. A Múzsa kemény vertikális redőkbe hulló köpenye a földig ér, a láb nem látszik, de a test él a sarkosan beráncolt fényfoltokkal megrajzolt anyag tömege alatt. A megtört redőkben a gótika formavilágának utolsó akkordja csendül meg, de a fésűs technika már az erőteljesebb plasztikai ábrázolás eszköze. A fogazás (hachure) a gobelinnél az árnyékolás lehetősége. Már a XV-ik század végén kezd tért hódítani s ezzel a technikával kezdődik a gobelinek képszerűsége, a sík művészetről lassanként plasztikus és perspektivikus beállításra való átmenet. A hachure abban áll hogy az egységes színterületre idegen színszálakat ékalakban beszőnek, fokozatosan növelve, illetve csökkentve, ahogy a forma vagy árnyék megkívánja. A későbbi árnyékoló technika szerint két különböző kiegészítő színt szőnek egymás mellé és ez adja meg a kívánt tónust. Ennek az eljárásnak hátránya hogy a különböző szinek különböző módon fakulnak s színbeli eltorzulások következnek be.

A XVI-ik század első évtizedei a brüsszeli udvar fénykorának és egyúttal a gobelinszövés fellendülésének is az ideje. Az egyre gazdagodó polgárság is beáll a mecenások sorába; a gobelinművészet hatalmas lendületet kap. Uj szövőműhelyek alakulnak és versenyeznek a szebb és ragyogóbb gobelinek előállításában. A gobelin hátat fordít a késő gótika formáinak és a tervezők a frissebb olasz szellemtől inspirált művészet felé tekintenek. Az esztergomi töredéken az erőteljes, lantját pengető Terpsichore alakjában a Quattrocento antikizáló irányát érezzük. A hagyományokat nem lehetett egyszerre eldobni. Nincs egy festő sem a XVI-ik században, aki művészetében az új idők összes tulajdonságait egyesítené.[83] A szigorúan stilizált gótikus betűk még a multra utalnak, viszont a baloldali kis ablak díszítésében már a reneszánsz leheletét érezzük.

6.

A szabin nők elrablása. (7. kép.)

Flamand gobelin XVI. sz.
Gyapjú. Mérete: 329×175 cm.

A hosszanti téglányalakú gobelinből kb. egyharmadrész hiányzik a baloldalon. Valószínűleg levágták és az eredeti bordürt újból hozzávarrták.

A téma, a szabin nők elrablása három síkban, három jelenetben játszódik le. Az előtérben levő pár egy római harcos és egy szabin nő nagyobb méretben jelenik meg. A középtérben egy másik római harcos kétségbeesetten menekülő szabin nőt üldöz. A háttérben katonák harcolnak vitorlás hajó előtt, melyen merészen leng a győzelmi lobogó. A pienzai múzeum hasonló tárgyú gobelint őriz[84] (8. kép), melynek kompozíciója az esztergomival közös eredetre vezethető vissza. A pienzai teljesen azonos a J. Klausner és Fia berlini műkereskedő cég tulajdonában levő gobelinnel,[85] azzal a különbséggel, hogy a berlinit alakos kiképzésű reneszánsz bordür fogja körül, míg a pienzai gobelin keretét gazdag gyümölcs- és virágfüzér alkotja.

A XVI-ik században egyre erősödő olasz befolyás a tárgykiválasztásban is érezteti hatását, s nagy divatba jön a római hőstörténelem drámai epizódjainak ábrázolása. Mindhárom gobelinen, a három térben lejátszódó kompoziciós séma szerepel. A két testvérgobelinen három alak jelenik meg az előtérben, két római harcos, amint közrefogja az áldozatot. Az esztergomin csak egy harcos szerepel, a második jelenlétéről egy lábrészlet tanúskodik. Azonosak a középtér motivumai is, viszont a háttér a pienzain mélyebb és a tájképi részt finom atmoszféra veszi körül. Az esztergomi háttere mozgalmasabb és a fák egységes sötét foltba rajzolódnak. A főalakok ruházata, hajviselete a XVI-ik század régieskedő flamand divatát követi. A menekülést mindhárom gobelinen a lobogó ruhák is hangsúlyozzák. A göndörszakállú férfifejek is a kor ideáltipusai. A közös karton eredete mellett tanuskodnak az egy-

7. A szabin nők elrablása.
Flamand, XVI. század.

Enlèvement des Sabines.
Flandre, XVIe siècle.

másba csavarodó törzsű, egyforma levéltipussal bíró fák, a középtér páfránymotivumai és a pienzaival azonos felfogású bordür is. A hármas beosztású bordürön a virág- és gyümölcskeret a legszélesebb; ezt keskeny rozettával csavart szalagkeret veszi körül, majd a képpel érintkező belső részen egy hangsúlyozott fekete, keskeny csík vonul végig.

8. A szabin nők elrablása.
Flamand, XVI. sz. Pienzai múzeum.

Enlèvement de Sabines.
Flandre, XVIe siècle.
Musèe de Pienza.

Az esztergomi töredék a **másik** kettőnek tükörképe, azaz minden, ami azoknál a **baloldalon** játszódik le, itt a jobboldalra került.

Ez a gobelin tipikus **példája** a XVI-ik századi hanyatlási kornak. A mecenásokat vallási és politikai harcok foglalják el s a műhelyek inkább a kivitelre rendezkednek be. A cél az olcsó és gyors munka, aminek következménye a stílus hanyatlása és a minőség gyengülése. A műhelyekben készen állnak a

mithológiai, allegórikus, ótestamentumi, vagy a kor kedvelt klasszikus olvasmányaiból merített kartonok és várják a megrendelőt aki egyéni ízlésének megfelelően kiválasztja faldíszét. Jellemző e kor gobelinjeinek szinezésére a sárga összbenyomás, mely az esztergomi gobelinen is szembeötlik. A legvilágosabb sárga tónustól, a legsötétebb okkersárgáig, majdnem sárga színből van szőve.

Az esztergomi gobelin másodrendű munka. Nagyobb műhelyben dolgozó segéd, csekélyebb díjazású, silányabb kivitelű, valószínűleg otthoni egyéni vállalkozása. Eredeti karton hiányában, csupán emlékezetére támaszkodva, csak sematikus, elnagyolt munkát végezhetett a szövő. Ennek a következményét látjuk a sokszor indokolatlanul hangsúlyozott, durva, fekete konturrajzban, a sötét drapériaként ható háttéren, az egyszínűen hagyott, árnyékolatlan térkitöltő színfoltokon és a részletek elhanyagolásán; ellentétben a pienzai gobelinnek a legkisebb részletet és tónust kihozó gondos texturájával.

7.

A bábeli torony építése. (9. kép.)

Brüsszel, XVI. század. Michiel von Coxie?
Gyapjú és selyem. Mérete: 182×292 cm.

Az erősen megrongált, vászonnal kiegészített gobelin a gyűjtemény legérdekesebb s legértékesebb darabjai közé tartozik. A bibliából vett jelenet a bábeli torony építését eleveníti meg. Az elő- és háttérben serényen folyik a munka, középen női és férfialakok falat emelnek. Jobboldalt szakállas, turbános férfi irányítja a munkát, míg a baloldalon bottal ütni készülő férfi serkent két teherhordó ifjút. A hatalmas alakokból arra lehet következtetni, hogy a gobelin eredetileg szélességben és hosszúságban is nagyobb volt. Ebben a feltevésben támogat bennünket a jobboldali, turbános alak erősen kifelé fordított fejtartása, továbbá a teljesen elvágott s botot tartó benyuló férfikéz. Míg

a másik, befejezett oldalon, — ahol a bordür halvány nyomait is megtaláljuk, — a kompozició logikailag és esztétikailag is le van zárva, addig a jobboldalon a turbános alak ellenkező irányba fordított fejével a befejezetlenség benyomását kelti. Ha rekonstruálni akarnók a gobelint eredeti nagyságra s ha a turbános főalakot nem is vesszük középpontnak, akkor is leg-

9. A bábeli torony építése.
Brüsszel, XVI. század. Michiel van Coxie?

Construction de la Tour de Babel.
Bruxelles. XVIe siècle. Michiel van Coxie?

alább a mai nagyság felével kell szélesebbnek képzelnünk. Viszont az is feltehető, hogy a barbár kéz a középvonalnál vágta el a gobelint és az elkallódott másik rész szerkezetileg épp oly egységes és befejezett, mint amilyen az önmagában helytálló esztergomi töredék. A festéssel kiegészített részek: az egész háttér, kivéve a guggoló és téglát vivő alakok csoportját és a jobboldali lombos fakoronát. A középső nőalak fejét, vállát, jobb- és balkarját értelmetlenül

rekonstruálták és ezáltal elsikkadt a hátán kosarat vivő ifjú feje, már pedig egy ilyen kvalitásos gobelin rajzában elképzelhetetlen hasonló átvágás. Kiegészítés még a botozó alak feje valamint mellének fele és felső karja.

A németalföldi romanista irány erőteljesen érvényesül a hatalmas, kissé teatrálisan beállított alakok mozdulatában, az anatómiailag átgondolt izomzatban, a nemes, idealizált fejtipusokban.

Az olasz művészet hatása már két évszázaddal előbb megkezdődött Németalföldön, de csúcspontját csak Rubens művészetében érte el. A németalföldi romanizmus útjának fontos állomása Barend van Orley és tanítványainak köre, akik a romanizmust még bátortalan kézzel egyesítik művészetükben az észak gótikus formavilágával. X. Leó pápa Rafaellal kartonokat készíttetett a Sixtus kápolna számára. Ezek a kartonok 1514—19 között Brüsszelben Pieter van Aelst műhelyében kerültek szövőszékre s Németalföld művészetében nagy és lényeges újításokat idéztek elő s a gobelint a képszerű ábrázolás útjára terelték. Már Barend van Orley korai művészetében megtalálható a sokalakos térszerű ábrázolás, ahol a képszerűségnek megfelelően a mellékalakok a cselekménynek vannak alárendelve, de a romanizmus ekkor még inkább az olaszos architektura gyakori alkalmazásában jut kifejezésre. Rafael hatása alatt Orley alakjai megnövekednek, a térrel való kapcsolatuk természetesebb lesz. Az architektura is leegyszerűsödik és ritmikus jelentőséget kap. A romanizmus szellemében fogant kartonok kivitelezése nagy próbára tette a szövőmestereket. A par excellence síkművészetet össze kellett hangolni az olaszos, plasztikus, téralkotó és levegős ábrázolással. A gobelin nem tűri a mély, hátranyúló, akciótlan levegős hátteret; ami a kartonon tájképelgondolási háttér volt, azt a szövő gyakran úgy oldja meg, hogy a kép magasságából elvesz, a hátteret benépesíti alakokkal és epizódokkal. Ami ezáltal az

eredeti kompozicióból elveszett, kárpótlást kap a finom részletek gazdagságában. A szövők évszázados hagyományaikkal a kisművészet szolgálatában álltak. Szövődinasztiák működtek; s apáról fiúra szállt a technika sok apró titka. Ezek a szövők nem tudtak megbirkózni a romanista kartonok interpretálásával.

A XVI-ik század kartonmesterei nagyobbrészt ismeretlenek. A szövőmesterek nemcsak szövéssel, hanem eladással is foglalkoztak. Érdekük volt tehát olyan kartonokat állítani szövőszékük mögé, melyeknél a kivitel nem okoz problémákat. Mindegyik műhely foglalkoztatott kartonkészítőket, akik azonban szükségszerűen nem voltak elsőrangú festők; így az egykori leltárakból előkerülő művésznevek nagyobbrészt idegenek a művészettörténész előtt és egyéniségük csak halványan körvonalazható. Viszont magasabb szempontból a kizárólag műhelyek számára dolgozó festők működése által a műfaj öncélúságát igyekeztek megvédeni a szövőműhelyek.

Barend van Orley és tanítványai számos tervvel működtek közre abban, hogy a romanizmusnak a gobelin terén is érvényt szerezzenek. A németalföldi olaszos terveknek négy kiemelkedő mestere egy generáció szülőttei: Orley, Michiel Coxie, Jan Vermeyen, Pieter Cocke. Az esztergomi töredék mesterét ebben a körben véljük feltalálni, mégpedig magában Michiel Coxie személyében. A mechelni mester értékelése az újabb tudományos kutatás érdeme. A stuttgarti múzeum 8 hatalmas képet őriz Coxie kezétől, melyek a krakkói Wawelen őrzött gobelinsorozat vázlatai. Életnagyságon felüli olajfestmények ezek, hatásuk teljesen képszerű. A stuttgarti sorozat egyik képének tárgya a bábeli torony építése. Középen az előtérben hatalmas férfialak vonja magára a figyelmet, Nimród, a bábeli torony építtetője, fején turbánnal, hosszú szakállal, jobbjában fejszével. Ez a hatalmas főalak arctipusban, beállításban közeli rokonságot tart az esztergomi gobelin turbános alakjával. Míg a krakkói gobelinen Nim-

ród[86] teljesen indokolatlanul elszigetelt főszereplő és a tulajdonképpeni cselekmény a háttérben epizódszerűen játszódik le, addig az esztergomi töredéken hasonló méretű alakok társaságában jelenik meg. Ezáltal tartalmilag is indokoltabb a jelenléte és érthetőbbé válik szerepe. A lelki beállítottságon kívül feltűnő külső rokonság is észlelhető az esztergomi és krakkói Nimród között. A méltóságteljes főalakok fejtartása a has alatt összecsomózott köpeny, a bal kéz, amint a combhoz támasztott fejszenyelet tartja, kétségtelenné teszi, hogy a gobelint közös kéz tervezte de mindkét főalak mintája a bécsi gyüjtemény Orley-féle Jákob-sorozatról ismert főszereplő (Jákob elosztja nyáját[87]). Teljesen azonos továbbá a két gobelinen a mellékalakok közül a jobboldali téglát vivő, ballábával lendületesen kilépő, előregörnyedt emberpár motivuma. Coxie kedvelt motivuma a hátsó nézetből ábrázolt férfi félalak, merészen profilba fordított fejjel megismétlődik mindkét gobelinen, továbbá a bécsi Ádám és Évát ábrázoló táblaképen. A krakkói sorozat Kain és Ábel áldozatát ábrázoló darabján egy hátsó nézetbe állított alak nadrágjának vonala, redőzete és feltűnő fehér foltos árnyékolása az esztergomi gobelinen lévő középső alakkal rokon.[88] Ugyancsak Coxie-ra vall a férfialakok ruházata. A felsőtestet fátyolszerű, vékony anyagból készült inggel borítja be, melyen átdomborodik az erőteljes izomzatnak anatómiailag nem mindig helyes rajza.

A krakói gobelin a kor stílusa szerint a kompozíciót sűrű lombkoronás, hatalmas törzsű fával osztja ketté és ezáltal az orley-i hagyományokba kapcsolódik s a gobelin kompozicionális mintájának, Orley Ábrahám-sorozatának[89] „Az ország felosztása" c. darabja szolgált.[90] A krakkói gobelinhez viszonyítva itt tömörebb a kép. A főcselekmény az előtérben játszódik le s a raffaeli felfogás szerint a téma a kép szélességében és nem a mélységében fejlődik ki. A krakkói gobelinen

az ábrázolás még elszigetelt és egyenértékű jelenetekre tagozódik, az esztergomi töredék azonban fejlődés szempontjából már érettebb és kiegyensúlyozottabb. Drámaibb egységbe ötvözte össze a művész a témát s világos reliefszerű körvonalakkal hangsúlyozza az alakokat. Coxie még Rafael életében járt Rómában és a Santa Maria dell'Anima templom számára oltárképet is festett.[91] Mikor a mechelni mester az Örök Városban járt, a Cinquecento halhatatlan alkotásai már készen álltak. Az esztergomi töredékben inkább érezhető a Sixtus-kápolna erőtől, szenvedélytől átfűtött alakjainak hatása, mint a Stanzák elbeszélő és allegórikus előadásmódjának emléke.

Michel Coxie Rafael apostol-kartonjaiból dolgozott át gobelinterveket és Barend van Orley-jel együtt rézmetszeteket is készítettek e sorozatból[92] s ha ezt a tényt tekintetbe vesszük, vagyis azt, hogy Coxie közvetlenül tanulmányozta az urbinói mester dekorációs terveit, megtalálhatjuk a kapcsolatot a krakkói, — kétségtelenül előbb keletkezett, — és az esztergomi gobelin között. A síkszerűbb szélességben kifejlesztett, mozgalmasabb, tömörebb szerkezet feltételezi a Sixtus kápolna részére készült gobelinek behatóbb tanulmányozását s az esztergomi gobelin minőségben mérkőzhetik, sőt fölötte áll a krakkóinak. Coxie munkásságának utolsó korszakában alakjai megnövekednek, egyszerű monumentalitásra emelkednek. A tájképi háttér is átalakul, gobelinszerűbb lesz, szemben a fiatalkori, egészen mély távlati háttérrel. Van Mander úgy említi Michel Coxiet Pieter Van Aelsttel együtt, mint a németalföldi klasszikus ízlés igazi úttörőjét[93] s gobelintervei is hatásosan hozzájárultak a németalföldi romanizmus meggyökeresedéséhez.

Az esztergomi gobelin technikája elsőrangú. Tömött, hetes sűrűségű. Sokat szenvedett ugyan az idők folyamán, de a selyem és gyapjúszálak tónusos egybeolvadása, a fejek kitünően visszaadott dekorativ

egysége, a részletek pontos megmunkálása elsőrendű brüsszeli szövőműhely munkáját igazolja, s valószínű, hogy a textura későbbi időből származik, mint a jól sikerült karton.

8.

Dávid-sorozat. (10. kép.)

Német kisműhely. (Emden) XVI. sz. második fele.
Négy darab. Gyapjú.

A két méter 10 és két méter 50 cm magasság között ingadozó gobelinképek Dávid király életéből vett jeleneteket ábrázolnak. A bibliai király népszerű témája volt a gobelineknek. Különösen a XVI—XVII. században. A történet bőséges dekorativ elemeket rejt magában, melyeket a gobelin területén nagyszerűen ki lehet aknázni. Alkalom kínálkozik változatos alakokat, férfiakat és nőket, lovasokat, harcosokat felvonultatni s ezeket a bibliai történetnek megfelelően elrendezni. Az esztergomi Dávid-sorozatra jellemző az általános kék színbenyomás ami nem csupán annak tudható be, hogy a szinezésnél túlnyomóan kék színt használtak, hanem az idő által bekövetkezett fakulás is oka e szín túltengésének. Oudenaard-i fakult szőnyegekről származott az a megjelölés, hogy gobelinek „kékbetegségben" szenvednek. Oka az, hogy a zöld színszálat kék és sárga szinek keverékéből állították elő, a sárga érzékenyebben reagál a fényre, lassanként elfakul s az eredeti zöld szín helyett a kék tűnik elő. Az esztergomi Dávidsorozatnál is ezt a színkeverési módszert használták. Az előtér virágai és levelei az idők folyamán teljesen kékké váltak.

A gobelin-sorozat rajza, technikája, szinezése egyaránt nehézkes, érezzük, hogy szerényebb tudású vidéki mester szőtte. Németország keleti része a XVI. században élénk politikai és kereskedelmi összeköttetésben állt a Németalfölddel; a gobelinbehozatalon kívül szövők is megfordulnak és letelepednek a határvidéken. A reformáció és ellenreformáció

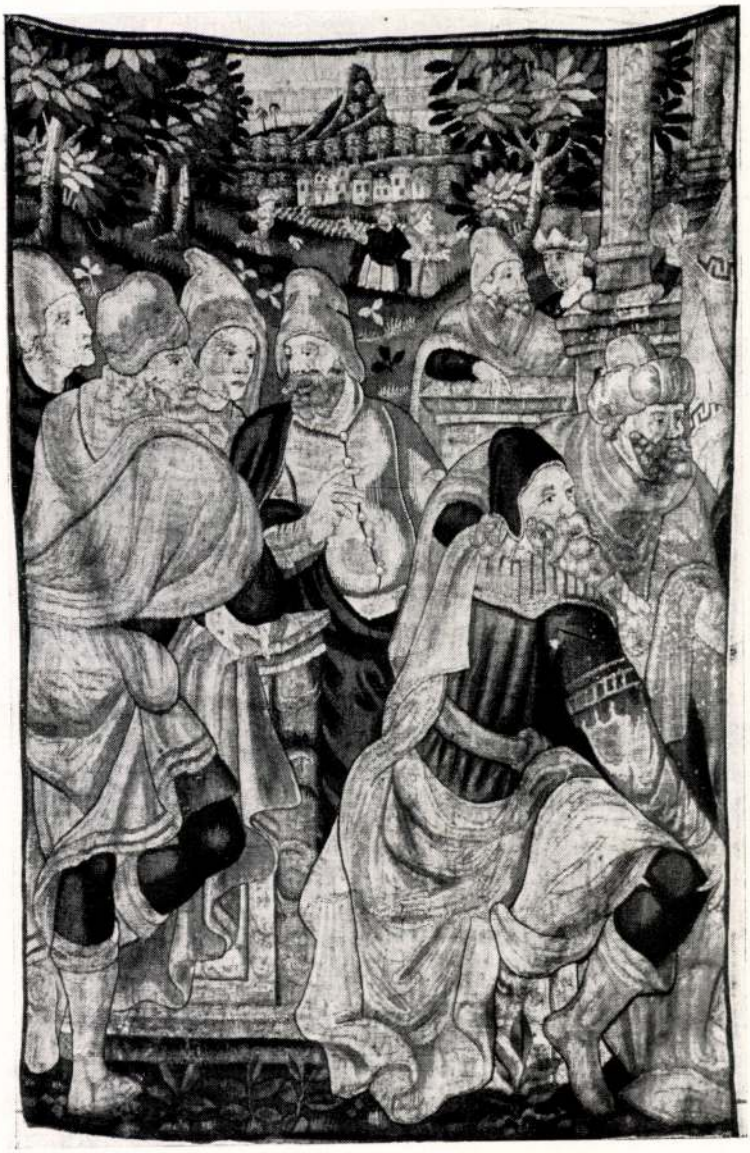

10. Jelenet Dávid király életéből.
Német (Emden?), XVI. sz. második fele.

Scène de la vie du roi David.
Atelier allemand (Emden?). Deuxième moitié du XVIe siècle.

harcos évtizedeiben százával kénytelenek kivándorolni jó és közepes tehetségű szövőmesterek, kik Németország különböző városaiban próbálnak elhelyezkedni. A gobelin-ipar hatalmas lendületet vesz Németországban s kisebb műhelyek is kihasználják az érdeklődést. Megindul a gobelingyártás Emdenben is és a városháza dísztermében helyi műhelyben szőtt, közepes darab kerül a falra.[94]

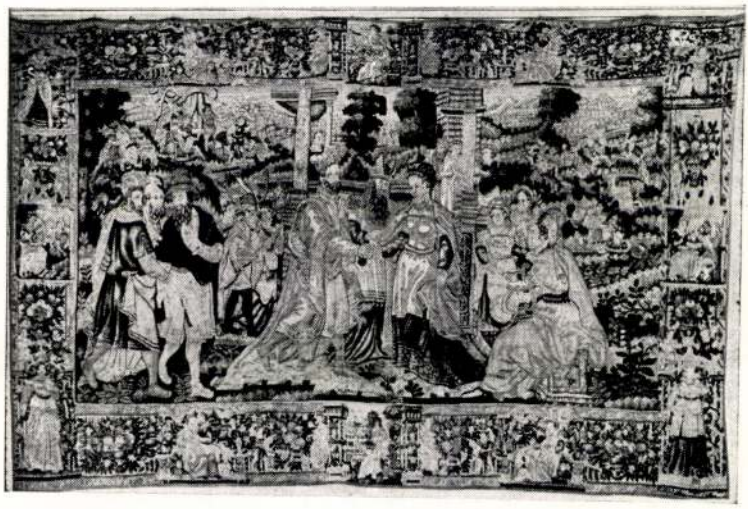

11. Dávid és Betsabe eljegyzése.
Német? XVI. század vége.

Fiançailles de David et de Bethsabée.
Allemand? Fin du XVIe siècle.

Technikában, rajzban, szinezésben az esztergomi sorozat az emdeni Kambyses itéletével[95] rokon és ugyanegy műhelystílus jegyeit viseli. A lábak és kezek formaképzése elnagyolt, a lábak rajza gyakran kezdetleges. A ruhaszélek konturja sötétbarna, vagy fekete s ez általános vonása a német gobelineknek. Igen jellemző a haj és a növényi elemek képzése, s ezek a mellékes részek igazi ismertető vonásai egy-egy

műhelynek. A szakáll és haj csomós, a vörösbarna szakáll vattaszerű kis csomókból áll s a barna alapszín fehér csíkozása hozza ki a műhelyre jellegzetes apró fürtöket. Az előtér levelei és virágai is sematikusak. Nem szervesen nőnek ki a földből és elhelyezésük nem a díszítést szolgálja. Rendszertelen és ötletnélküli a növényzet. Az emdeni darabbal szemben a ruhák díszesebbek, a legtöbb szoknyán alul kék meanderszalag fut végig. A hármas és néhol négyes sűrűségű textura nem alkalmas finomabb részletek kiemelésére.

Rajzban és technikában ebbe a körbe helyezhető az esztergomi gyüjtemény másik három darabból álló Dávid-sorozata is. A 330 cm. magas gobelinképek témái: Dávid Sámuel előtt, Betsabét Dávid elé vezetik, Dávid és Betsabe eljegyzése. (11. kép.) Az eljegyzési jelenet 510 cm széles és a méret nagyságával arányban a háttér is benépesedik apró, mozgalmas jelenetekkel. Mindhárom darabot széles reneszánsz bordür kereteli, a virág- és gyümölcselemeket, női alakok és ülő párok váltják fel bizonyos rendszer szerint.

9.

Krisztus keresztelése. (12. kép.)

Észak-Németország. Felirat K. N. 1631. Johannes doft Jesu. Gyapjú. Mérete: 240×160 cm.

Régi németalföldi séma szerint ábrázolja Krisztus keresztelését. A Roger van der Weyden-i klaszszikus kompoziciót kapjuk itt darabosabb, józanabb német átültetésben. Középen a hatalmas szélesvállú Krisztus áll a Jordán vizében, tőle balra Keresztelő Szent János féltérdre ereszkedik balkezében kereszttel. A jobboldali háttérben két bőköpenyű, szakállas alak; a baloldalon ezeket kiegyensúlyozóan két széles szárnyú angyal. A baloldali háttérben ajtó tűnik elő, melyen a felirat szerepel s az architektura csúcsíves loggiában folytatódik. A felhők között az Atyaisten fél-

alakja s a Szentlélek ikonografiai jelképe, a fehér galamb jelenik meg. A széles bordür lapos ornamentikájú virág és levél motivumokból áll. A szélességi és hosszanti középvonalak találkozásánál szimetrikusan a négy evangelista képe van beékelve. Jobboldalt Lukács az ökörrel, ennek párja a baloldalon Máté az angyallal, lent Márk az oroszlánnal. A felső megrongált részre János evangelistát kell elképzelnünk.

A gobelin hosszanti téglányalakú s rajzában is erős vertikális tendencia uralkodik. A kemény konturok és az elnagyolt rajz a kora középkori gobelineket juttatják eszünkbe. Egyes részletek németalföldi eredetre vezethetők vissza mint ahogy az egész kompozició inspirátora Rogier van der Weyden Berlinben őrzött János oltára, amely évszázadokon keresztül érezteti hatását a Krisztus keresztelését bemutató ábrázolásokon.

A gobelin méretei is a magas flamand formához igazodnak, szemben a korbeli német gobelineknek antependiumra emlékeztető, frizszerű, az egy méter körül lévő, inkább négyzet, mint téglalap alakjával.

Kétségtelenül németalföldi elem a két angyal gazdag fogazásokkal árnyékolt redőkben lehulló ruhája, mely éles ellentétben áll a jobboldal lapos egysíkú köpenyképzésével. A flamand elemeket németalföldi szövők közvetítették Németországba. Általában minden nagyobb műhely alapításakor németalföldi munkásokat alkalmaztak, akik a német középkori formulákban megrögződött belföldi gobelinipart flamand szellemmel frissítették fel és igyekeztek elhinteni a klasszikus gobelin iránti szeretetet. Németországban a szövés mint háziipar is jelentékeny volt és nagyobb szerepet játszott a népművészetben. Egyes vidékek már a XIV. —XV-ik században szőttes-exportjukról nevezetesek. Természetesen ezek a népművészeti termékek, vánkosok, terítők, miseruha-szélek más esztétikai elbírálást igényelnek, mint a nagyszabású alakos gobelinek.

12. Krisztus keresztelése.
Északnémet, 1631.

Le baptême du Christ.
Allemagne du Nord, 1631.

A népművészeti, ú. n. paraszttextiliák mellett egész sora maradt fenn azoknak a gobelineknek, melyek kolostorokban készültek. Szorgoskezű apácák szőtték s igyekeztek a kartont vagy a kartonul szolgáló miniatürt vagy táblaképet a textilben minél hűségesebben követni.

Az esztergomi darabon a jobboldali háttér ajtaján látható K. N. jelzés valószínűleg a szövő monogramja vagy pedig valamely provinciális műhely, kolostor, eddig seholsem publikált, meg nem fejtett signuma. A felirat felsőnémet dialektusban mondja el a gobelin tárgyát. A betűk tipusai a XVII-ik századi mecklenburgi gobelinek betűivel mutatnak feltünő hasonlatosságot.

Az egész gobelin nyers és darabos, formaképzése elnagyolt. A túlhosszúra nyúlt alakok, a ruhátlan test esetlen, pár vonallal jelzett anatómiája, a naivul felfogott arcok és az együgyü arckifejezések, primitív lélek fantáziájának visszhangja s ezen tulajdonságok inkább a népművészet területére utalják az esztergomi Krisztus keresztelését. A részletek bátortalan kézzel vannak kidolgozva. A technikai felkészületlenség erősen érezhető, különösen a végtagok, kéz és lábfejek esetlen vonalvezetésében és a fűrésztechnika gyámoltalan igyekezetében. A németalföldi hachure-technika a mélyebb gobelinérzék hiánya folytán teljesen sematikussá válik.

Az erősen árnyékolt, félkör-ívben vonuló felhőalakzat laza, vattaszerű kiképzése szintén a német késő reneszánsz gobelintechnika sajátsága. A széles bordür geometrikussá stilizált virágai préselt növényzetként hatnak. Ez a merev stilizálási mód az északi, skandináv és norvég iparművészet hideg formavilágával áll rokonságban. Ez a formai kapcsolat és a sok lilával való színezés alátámasztja azt a feltevést, hogy a gobelin Észak-Németország Dániához közelálló határvidékének valamely kisebb városában keletkezhe-

tett. A Göbeltől közölt s a Közép-Rajna területre lokalizált címeres szőnyegek egész sora ugyanezt a késő-gótikában gyökerező nyugtalan és bonyolult indamotivumokat ábrázolja, ami az esztergomi bordürön meglepően anakronisztikus, tekintve az 1631-es évszámot. A bordürnek ez a régies megoldása arra utal, hogy kolostorban szőtték és a bordűrhöz a régi, apácáktól készített és megmaradt mintaszalagokból választották ki az elemeket. Az ötkaréjú rózsamotivumok tulajdonképpen három részből állnak. Egy középső világosabbszínű belső korongból ezt körülöleli egy sötétebb színű négy vagy öt karéjból álló sziromcsoport s legkívül ötös levélcsoport zárja be. Ez a motivum valószínűleg középkori miniaturákból veszi eredetét, de egyszerűségénél fogva annyira kedvelt és elterjedt díszítőelemmé vált, hogy Németország legkülönbözőbb, egymástól távoleső területein is találkozunk vele. Az 1605-ben készült gobelintechnikájú, wolfenbütteli címeres párnák sarkában ugyanúgy megtaláljuk, mint a XV. századi mainzi gobelineken.[96]

A kifejezéstelen arcokért, a merev szemek élettelenségéért és a gyakori indokolatlan árnyékolásért némi kárpótlást nyujt az egyszerű, pasztellszerű színezés. A rózsaszín és sárgás testszínek, a lilás rózsaszín köpenyek, a sárgás kékben játszó felhőzet, a sárga, drapp és vörösbarna konturok, keményen, tónus nélkül állanak egymás mellett, mint egy mezei virágokból összekötött illatos bokréta.

A textura aránylag ritka szemekből áll; kemény és merev és a gyapjút részben lenszálak helyettesítik. A nagy egységes színfoltok, mint pl. Krisztus testének világító fehérsége, csökkentik a gobelinszerű benyomást. A lágy színátmeneteket épp úgy nélkülözi a gobelin, mint a XII. századi halberstadti Apostolszőnyeg, s a germán jelleg mindkettőn — nemcsak a szögletes rajzban —, de a mozaikszerű színösszerakásban is érvényre jut.

10.

Szent Pál Malta szigetén. (13. kép.)

Flamand gobelin 1640 körül.
Gyapjú. Mérete: 357×336 cm.

A XVII-ik századi gobelinkép tervezője Szent Pál életének egy jelenetét dolgozta fel. Az Apostolok cselekedetei 28-ik részében találjuk meg a történetet. Szent Pál kíséretével együtt hajótörést szenvedett és a vihar Malta szigetére vetette őket. A tenger partján tüzet raktak, hogy ruhájukat megszárítsák, s mikor Szent Pál egy csomó venyigét dobott a tűzbe, vipera ugrott ki s a kezébe ragadt. Az egybegyűlt sokaság kíváncsian nézte mi fog történni, s mikor Szent Pál lerázta kezéről a viperát, anélkül, hogy valami baja történt volna, a körülállók meglátták benne az isteni küldöttet.

Hatalmas, majdnem a kép magasságáig felérő, szélesvállú alakok játsszák el a drámai eseményt. Szent Pál főalakja uralkodik a kép közepén, kissé elszigetelten a többiektől, mellette az eseményt tágranyitott szemmel figyelő kísérője, mögöttük két férfifej látszik. A kép baloldalán a tűz hosszú, hegyesnyelvű lánggal ég, gomolygó füstje a bordürig száll fel. A tűz körül, hátul egy térdeplő és egy álló nőalak helyezkedik el. A képszerkezet baloldali tömörségével szemben, a jobboldalon, távoli horizontokba látunk, a hullámzó tengeren vitorlás hajó horgonyoz. A parton tengerészek beszélgetnek, a füves pázsiton teherrel megrakott ember közeledik. A jobboldali hátteret terebélyes fa zárja le, elől, a jobbsarokban ülő férfi- és nőalak figyeli a csodás eseményt.

A tiszta síkszerű jelleg, mely a XVI-ik század végéig a szövött faldekoráció alapelve volt, itt már teljesen elvész. A bibliai alakok és a hozzátartozó tájképi háttér, egységes távlati képet alkot. Színezésben is a képszerűségre való törekvés uralkodik. Az árnyékok súlyosak, a fények világítóan emelkednek ki. Az alakok rajza sem részletező, s a színskála ehhez mér-

ten korlátozott. Rubens és iskolájának a fény és árnyék kontrasztjával mintázó, túlfütött alakjainak hatása kétségtelen. A karélyos fehér fényfoltokkal való mintázás a festőiesség és a karton hűséges interpretálásá-

13. Szent Pál Málta szigetén.
Flamand 1640 körül.

Saint Paul sur l'île de Malte.
Flandre. Des environs de 1640.

nak szolgálatában áll. A flamand barok gobelin belekapcsolódik a kor festői áramlatába és igyekszik azzal lépést tartani.

A XVI-ik század folyamán a technika már annyira fejlődött, hogy szinte l'art pour l'art-rá vált és a gobe-

linművészet csaknem elmerült az aprólékosság kicsinyes túlhajtásába. Ebben a fejlődésképtelen fázisban Rubens szinte küldetésszerűen jelent meg. 1618-ban egy genovai arisztokrata megbízására, gobelinterveket készített, melynek tárgyát a római történelemből, Decius Mus hadvezér életéből választotta. A jelenetek előkészítő képei a bécsi Liechtenstein-képtárban függnek. A gobelinszövés történetében ugyanolyan újítást jelentenek, mint egy évszázaddal előbb a Raffael-féle kartonok. Raffael nevéhez a levegős, olasz háttér bevezetése fűződik, amihez új technikát kellett kitalálni, de mégsem tette oly próbára a brüsszeli szövőműhelyeket, mint Rubens kartonjai. A raffaeli kartonok nyugodt freskószerűséggel voltak pontosan megrajzolva, míg a Decius-kartonok tele vannak mozgással, festői átvágásokkal, az izomzat erős hangsúlyozásával és olyan leheletszerű finom tónusokkal, amelyek a legcsekélyebb mértékben sincsenek tekintettel a gobelin technikájára. Megnehezítette a szövők feladatát, hogy az addig szokásos vízfestékkel gondosan kirajzolt karton helyett olajjal festett kép után kellett dolgozni. Rubens a Decius Mus-on kívül egyéb gobelinsorozatot is tervezett s ezeknek visszaadása ritka esetben járt sikerrel. Rubens ereje, monumentalitása, festői gazdagsága nem érvényesül maradéktalanul még a legjobb műhelyben megszőtt gobelinen sem.

Az esztergomi gobelin egységes szerkezete, a kép és bordür dekorativ összhangja, a főalak kissé akadémikusan beállított mozdulata, a lendületes fény- és árnyjáték a különlegesen ívelt rubensi térdforma, a zseniális flamand barok mester iskolájának stílusát képviseli. A fejtipusok idealizáltak. Az apostol és kíséretének fiziognomiája változatosabb, míg az oldalt ülő két alak nyersebb arctipust képvisel.

A nagyszabású képmegoldást hatásosan koszorúzza a gazdag virágokból összefont füzéres bordür és egyik legszebb példája az érett reneszánsz keret tipusából kiinduló plasztikus flamand bordürnek. A vál-

tozatos virágokból képzett tömött füzérek a jobb- és baloldali sarkokon elhelyezett vázákból futnak felfelé, oldalt architekturára kúsznak s fönt és lent áttört ballusztrádon folytatódnak. A súlyos füzérek naturalisztikusan nem maradnak meg szigorúan a kereten, hanem barokos lendülettel kissé megbontják az egyensúlyt és belelógnak a képbe, az alsó bordürön a felső füzérrel párhuzamos ritmusban lazán lefelé lógnak és nagyban hozzájárulnak a jelenet realizmusához.

Valamely gobelin datálásánál és szűkebb körbe való helyezésénél fontos szerepet játszik a bordür. A keretrész legmeggyőzőbben viseli magán a kor és stílus bélyegét. Előfordul, hogy tipikusan reneszánsz gobelint hamisítatlan barokszellemű bordür keretel s ez annak tudható be, hogy míg a belső kép megszövésénél a hagyományokat híven megőrizték, addig a bordürt a kor stílusának megfelelően a belső kompoziciótól függetlenül új, modern kerettel látták el. A gobelint a XIV.—XV-ik században még nem szövik körül kerettel. A középkori lovagvárak és gótikus kastélyok csak ünnepkor öltöttek díszt, a falakat dekoráló szövött képek nem függtek állandóan a falakon. A gobelint kedvelő főurak kastélyról-kastélyra vitték magukkal falkárpitjaikat elsősorban azért, hogy a kastélyok hideg magas termeit melegebbé, barátságosabbá tegyék. A bordür csiráját már megtalálhatjuk a korai arrasi gobelineken, ahol a képet magyarázó szöveg vagy erkölcsi jelmondat a szereplők lábainál vagy feje fölött geometrikus keretben van elhelyezve. A bordür azonban valóban csak akkor kapott létjogosultságot és lett szerves része a gobelinnek, mikor a kárpit már állandó dísz a falon s igazi festői-architektonikus szerepet tölt be. Az első bordürök részben képkereteket utánoztak, részben miniatura a forrásuk. Amilyen nagy lépéseket tesz a gobelin a festőiség felé, ugyanolyan mértékben ünnepli diadalát a bordür és a fejlődés folyamán eljut addig, hogy a belső képtől teljesen független, önálló képrészleteket

alkot, sőt méretben és gazdag részleteiben néha felülmulja a belső képet.

Az esztergomi gobelinen a kép és a bordür kiegyensúlyozott dekorativ egysége is arra hívja fel a figyelmet, hogy mint tervező elsősorban Rubens-tanítvány jöhet számba. Rubens kartonjainak kivitelezésében segítségére voltak tanítványai, elsősorban Van Dyck, de a végleges és részletes kartont rendszerint még egyszer átdolgozták a szövőmester irányítása mellett. A Decius-sorozatot pl. Gonzales Coques antwerpeni festő dolgozta ki.[97] Számos darabon úgy próbáltak megszabadulni a tájképes háttér nehéz feladatától, hogy hatalmas virágfüzérekkel átcsavart oszlopokat helyeztek a szélekre és ezáltal a képszélességet összezsugorították. Ugyanez a tendencia jut érvényre az esztergomi gobelinen. A szélesen, kis gömbalakokban gomolygó füstfelhők elvesznek a kép szélességéből, nehezen megoldható levegős háttérrészletet pótolnak, de egyúttal az alakok monumentalitását is növelik.

A Szent Pál gobelin technikáját és színösszetételét megvizsgálva, másodrendű flamand műhelyt jelölünk meg keletkezési helyéül.

A XVII-ik században Brüsszel kizárólag luxusgobelinek gyártására rendezkedett be. Az elismert, régen bevezetett szövőcsaládok utódai 9 főműhelyt alkottak és bőségesen el voltak látva megrendeléssel. Munkateljesítésük nagyságára jellemző, hogy 600 munkást tudtak állandóan foglalkoztatni. Nemcsak művészileg, hanem társadalmilag is emelkedett értékük. A brüsszeli szövők számos kiváltságot élveztek, katonai és éjjeliőri kötelezettség alól fel voltak mentve, sör- és boradót nem fizettek s természetes, hogy ezek a nagy kedvezmények élénk felzúdulásra adtak okot a brüsszeli polgárság körében. A 9 brüsszeli főműhely versenyzett egymással a kivitel tökéletességében s nem lett volna célszerű a megalapozott hírnevet silányabb minőségű gobelinnel

lerontani. Ezért egyes szövőmesterek a vidéken fiókot nyitottak, hogy a szerényebb igényű megrendelőket is kielégítsék.

Az esztergomi darabon a láncszemek ötös sűrűségben simulnak egymáshoz, a gyapjúszál nem a patinás brüsszeli műhelyek anyaga, annál silányabb és durvább. A színskála elnagyolt, nem változatos. Kék, sárga, zöld és kevés piros alkalmazásával kimerül.

Egy adat szerint Martin Reynbouts műhelye 1619 után megbízást kapott egy Szent Pál-sorozat elkészítésére. Már előbb 1614-ben Jan Raes szövő eladott egy Apostolok cselekedetei sorozatot.[98] Ezek az adatok azt a feltevést engedik meg, noha a megszőtt darabok az idők folyamán elkallódtak, hogy az Apostolok történetének ábrázolása jelentős helyet foglalt el a mithológiai és történelmi tárgyak mellett. Tudjuk, hogy Rubens kartonjait több műhely is megszőtte. Budapest székesfőváros tulajdonában két darab Johannes Van den Haecke szignumával ellátott Rubens-gobelin függ a Fővárosi Képtárban. A fentiek alapján feltételezhetjük, hogy a Szent Pál történetét ábrázoló darabok kartonjai műhelyről-műhelyre vándoroltak csak úgy, mint a Rubens-kartonok. Az esztergomi gobelin, technikáját tekintve, flamand provinciális műhelyben került szövőszékre. A ruhák redőzetét inkább karélyos fények jelzik, de a konturok még eléggé hangsúlyozottak. Hachure-t alig alkalmaz s ez kissé bántóan hat. A szövő a festői kartont igyekezett minél hűségesebben visszaadni s közben elfeledkezett a gobelin anyagszerű követelményeiről.

Az erősen fakult és az idők folyamán kékké vált gobelin, minden fogyatékossága mellett, elsősorban azért nevezetes, mert tárgya majdnem unikumszámba megy. Számos Apostol-sorozatot és Szent Pál történetét ábrázoló gobelinképet ismerünk, de ezek között nagy ritkán találhatjuk meg a maltai epizódot. Másodsorban a kora barok technikailag kereső és kísérletező étappeját képviseli.

*

14. Jézus Jákob kútjánál.
Fontainebleau? XVI. század vége.

Jésus au puits de Jacob.
Fontainebleau? Fin du XVIe siècle.

A gyűjtemény további kilenc gobelinje, részben hozzáértés nélkül elvágott töredék, részben pedig roszszul és avatatlan kézzel restaurált darab. Minőségben is gyengébbek, így csupán felsorolásukra szorítkozunk.

Jézus Jákob kútjánál. (14. kép.) Töredék. Gyapjú. Mérete: 210×134 cm. Halvány szinezése aranysárga fényben játszik. A töredékek között leginkább figyelemreméltó. Kartonja kétségtelenül olasz művésztől származik. Különösen finom és az olasz manierizmusra jellemző a samariai asszony bájos karcsú alakja, megilletődött mozdulata és fürtösfejű, gyermekded arca. A gobelin technikájában igen járatos, talán külföldön letelepedett mester kivitelezhette az olasz befolyás alatt álló fontainebleaui műhelyben a XVI. század végén.

Mózes megtalálása. (15. kép.) Töredék. Gyapjú. Mérete: 297×174 cm. Csak mellékalakokat, két férfit és egy ámuló gyermeket tüntet fel. A kosárban levő Mózes a kompozició levágott baloldali folytatásában, az előtér közepén lehetett. A levágott és elveszett résznek a megmaradt darabhoz csatlakozó jobbszélén állhatott a Fáraó leánya. A töredéken csak ballába látszik. A megmaradt rész alakjainak tekintetéből sejtve, Fáraónak a gyermekre bukkanó lánya a kis Mózest az ölében tarthatta. A főalak arcélének merevsége, a megnyújtott alakok, a modoros kéz- és lábtartás, a gazdag redőrészek feltételezik, hogy XVII. századi németalföldi karton alapján angol műhelyben szőtték.

Ajándék átadása. Közelebbről meg nem határozható tárgy. Gyapjú. Mérete: 299×336 cm. Különösen rossz karban. Fakult, sok helyen szakadt. Egyes részein kezdetleges tűszövéssel javították. A gazdag és változatos bordür négy medaillonja Herkules tetteit ábrázolja. XVII. század elejei, vidéki, inkább holland, mint belga műhelyben készülhetett.

15. Mózes megtalálása.
Mortlake? XVII. század.
Moïse sauvé des eaux.
Mortlake? XVIIe siècle.

Meghatározatlan tárgy. (16. kép.) Gyapjú és selyem. Mérete: 348×374 cm. Rongált. Az előtérben római harcos küzdelme oroszlánnal. Tájképében római és keleti viseletű férfi és női alakok. Lehet, hogy allegórikus jelentésű. Stílusa szintén az 1600 körül szőtt gobelinek sorába utalja. Modoros rajza és letompított szine-

16. Allegorikus tárgy.
Flamand, XVII. század.
Sujet allegorique.
Flandre. XVIIe siècle.

zése rokon az előbb említett gobelinnel. A sok kis csillagszerű fehér virággal teleszórt háttér és a középtér, továbbá a fa és levélformák Jacob Goebels műhelyére emlékeztetnek. A keret négy oldalán a négy elem: levegő, föld, víz és tűz idillikus ábrázolása. Legérdekesebb a bal hosszanti bordür kínai selymekről átvett phönix-motivuma.

17. Ajándékozási jelenet.
Flamand, XVII. század.

Donation.
Flandre. XVIIe siècle.

Verdürszerű vadászjelenet. Gyapjú és selyem. Mérete: 280×280 cm. Rossz karban. Felső bordürje idegen és a belső képen is oda nem illő toldásokat találunk. A narancsfákkal és gazdag növényzettel stilizált darab északi tipusú épületeket, valamint ember- és állatalakokat is ábrázol. Jobboldaláról harsonákat fujó vadászcsapat indul. Rokon darabjai a krakkói Wawel 48 darabból álló verdürgyűjteményében. XVI. századvégi brüsszeli műhely munkája.

A koronázást és az **Ajándékozást** (17. kép) ábrázoló két, stílusban és tárgyban összetartozó gobelin valószínűleg bibliai tárgyú. Gyapjú. Mérete: 240×334 cm. Rongált, több helyen összefoltozott darabok. A koronázási jelenet bordürje hiányzik, egyszerű kékszínű keret zárja le. A hódolási jelenet alsó és felső gyümölcsös bordürjének csak egy része eredeti. A művészileg és technikailag közepes értéket képviselő gobelinek harmadrangú flamand műhelyből származnak.

Az actiumi ütközet. (18. kép.) Gyapjú, sok selyemszállal. Mérete: 244×207 cm. XVI. sz. vége. Brüsszel. A teljesen képhatású, mozgalmas, hetes sűrűségű gobelinen tompa barnára hangolt színskála uralkodik, melyben élénk fények és mély árnyékok váltakoznak. Texturája elsőrendű brüsszeli műhelyre vall.

Sipoló Pán. (19. kép.) XIX-ik sz., francia. Gyapjú, kevés selyemmel. Mérete 140×55 cm. A mult századi hanyatló gobelinstílust képviseli. Hosszúkás formája arra utal, hogy ablakköz keskeny falára készült. Nagyobbrészt barna szinezés. Pán rózsaszín ruhában bukkan ki a hatalmas törzsű fa mögül. Elmosódó, impresszionisztikus szinezése francia palettára vall.

18. Az actiumi ütközet.
Brüsszel, XVI. század vége.

Bataille d'Actium.
Bruxelles. Fin du XVIe siècle.

19. Sipoló Pán.
Francia, XIX. század.

Pan à la flûte.
Français. XIXe siècle.

20. Mózes elsülyeszti a Fáraó seregét.
Flamand, XVII. század.

Moïse fait engloutir les armées du pharaon.
Flandres. XVIIe siècle.

Az esztergomi Keresztény Múzeum gobelinjei között szerepel egy darab, mely nem Ipolyi püspök gyűjtéséből való, hanem Csernoch János hercegprímás szülőföldjéről, Szakolcáról került Esztergomba. A nagyméretű gobelin Mózest ábrázolja (20. kép), amint elsűlyeszti a Fáraó seregét.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

Ipolyi Arnold

1966 OKT 22

1021

Szombat, 1966. október 22.

NAPLÓ

Október 22

Esztergomban rövidesen két kiállítás nyílik. A Balassa Múzeumban szentendrei festők műveiből rendeznek tárlatot, amelyet október 22-én nyitnak meg. Ipolyi Arnold halálának 80. évfordulója alkalmából október 30-án, délelőtt a Keresztény Múzeumban dr. Ortutay Gyula akadémikus, a TIT elnöke nyitja meg az Ipolyi-gyűjtemény textil-, ötvös- és kerámia tárgyainak, valamint képeinek, szobrainak bemutatóját.

✉

A Művelődésügyi Miniszté-

szekrényt, hibásat
lagyatékot, ruha-
lt, limlomot ve-
494-839.

ászati Unitot és
umpás széket ve-
. Ajánlatot »Fo-
ate jelig, a Fel-
adulás téri hirde-
. Budapest.

atöveket, rózsa-
leket most rendel.
Árjegyzéket külö
in Barnabás, Bu.
st hatvankettő, —
iflók négyszáz-
enhárom.

nymotor, mosógép,
tívó tekercselése,
ása, garanciával.
ros szolgálat. —
86.

oll tisztítás ga-
ával, Lenin krt
Megvárható, érte
ek 122-415.

Középmagas, fiatalos, 39 éves, filigrán, kék szemű, barna, érettségizett vidéki dolgozó nő, berendezett lakással, egy gyermekkel, keresi házasság céljából, becsületes, otthonát szerető, józan életű, barna, fekete férfi ismeretségét. Fényképes levelek előnyben »Kékmadár, merre« vagy V. 5« jelig, a kiadóba.

Egyedülálló vidéki asszony, megismerkedne házasság céljából, józan életű, nyugdíjas férfival 76 évesig. — Lakás van. — »Rossz egyedül V. 19« jelig, a kiadóba.

60 éves, elvált, egyedülálló nyugdíjas értelmiségi férfi, vidéki

< Ipolyi Arnold

gyűjteménye - >

Szendrei János (>

Arch. Ért. 1887

342-346. l.

Ipolyi Arnold

1862-ben megtelöltát a nézeseghoz másik pillérét és a sekreslyehegiség maradvanyait. Ezek alapján nekiszelle meg I. A. az egyszerű nézeseghoz alaprajzát, de kísérletét a későbbi kutatások nem igazoltát.

Galvan Károly, Az egri vár, (Eger) Bp. 1958 (Müemlékeim?)

36.

Ipolyi Arnold

Művészeti gyüjteményének bemutatója a Műcsarnok őszi tárlatán

U. 93o. XI. 19.

Ipolyi Arnold

*** A Mücsarnok őszi kiállitásának meg**nyitása. A Mücsarnokban az *Ipolyi* Arnold nagy mükincsekkel gazdag gyüjteménye és többek között *Pásztor* Jánosnak élete egész munkásságát magába foglaló őszi tárlatának ünnepélyes megnyilása szombaton déli 12 órakor folyik le meghivott egyházi, világi előkelőségek jelenlétében. Másnap, vasárnap délelőtt 10 órakor pedig a nagyközönség számára nyilik meg és naponta 10-től 2-ig tekinthető meg.

M.930.X 16.

Ipolyi Arnold

navait idéri Ali Vrioni, a Magyar műemlékvédelemről angol és francia nyelven megjelent könyv (Dercsényi Dezső) előszavában.
– A könyvet ismerteti Gerő László.

Műemlékvédelem, 1969. 4. sz., p. 251.

IPOLYI ARNOLD

RÓLA ÍRT MEGEMLÉKŐ CIKK

Dercsényi Dezső: Ipolyi Arnold

Müemlékvédelem, 1974. 1. sz. 1-4. l.

IPOLYI ARNOLD

RÓMER EGYIK LEVELÉBEN
EMLÍTI IPOLYI HALÁLÁT (1887)

Szentmihályi Imre: Rómer Flóris levele Gózon Imréhez a "falfestmények felfedezőjéhez"

Müemlékvédelem, 1973. 4. sz. ~~21x5x~~ 215-217.1

Ipolyi Arnold

Decsényi Dezső: Ipolyi Arnold (rövid méltatás)

Műemlékvédelem, 1974. 1. sz. 1-4. l.

Ipolyi Arnold

A műemlékvédelem mozgalomma szélesedett küzdelmét vezette Pulszky Ferenccel és Henszlmann Imrével.

A műemlékvédelem 100 éve.

1972. ápr. 9. Petőfi 19.35/11/M.

MDK

IPOLYI ARNOLD

Először ásat Egerben.

Gerő László:Eger Budapest 1954.p.22.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

IPOLYI ARNOLD

Egri müemlékvédelmi adatok.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.67.

Kéézőművészeti alap ki adványa.

MDK

IPOLYI ARNOLD

Egri műemlékvédelmi adatok.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 69.

Képzőművészeti Alap kiadványa

Ipolyi Arnold, mütörténész MDK
később püspök.

1862-ben utazott Rosostéba Kubinyi Ferenc, Henszlmann Omre, kiváló régész-építészünk és Ipolyai Arnold, mütörténész, későbbi püspök -h. felkeressék azokat a helyeket, hol Rákóczi Ferenc és bujdosótársai élték le számkivetettségük keserü éveit.

2 !

~~Gerevich Tibor: Müemlékeink védelme.~~ -Rákóczi rodos ebédlőháza Kassán.
Szépmüvészet. 1943. 1.sz. ~~3-4.~~ 1.
6.

Mak.

Ipolyi Arnold püspök mütörténése

hires mügyjtö volt. Az ö gyüjteménye volt a nagyváradi muzeum alapja. Czeket a mükincseket ma a Bpesti Nemzeti Muzeum öri

Huzella Ödön. A remekmü halála
Kolozsvár 1937.

7.l

MDK

Ipolyi Arnold

1870-71. KT-zsini tagja

MDK-A-1-1/545.

az igazságszolgáltatást, az adórendszert, a pénzügyeket és az urbáriumot is. Tehát a magyar alkotmányt. De az uralkodói abszolutizmus Piringer által történetileg indokoltnak vélt, ezt előmozdító alkalmazásától semmit sem várt az egykor a felvilágosult abszolutizmus nemzeti alkotmány iránt érzéketlen törekvéseitől is határozottan előforduló főrend. Jól ismerte azokat a dilemmákat, amelyek akkor állnak elő, ha a társadalomfejlődés nehézségeinek megoldására és az alkotmány megreformálására egy idegen — és a 19. század elején nem is felvilágosult — abszolutizmus vállalkozik. A haza vagy haladás közötti képzeletbeli választás esetén Széchényi Ferenc a hazát választotta volna. A kettő összeegyeztetése még fiának is, évtized múltán is nagy nehézséget okoz.

PÓOR JÁNOS

Ipolyi Arnold és a Konstantinápolyba került korvinák megtalálása. A magyar könyvtörténetnek vitathatatlanul legrangosabb és nemzetközi érdeklődésre leginkább számot tartó fejezete az, amelyik Mátyás király egykori budai könyvtáráról szól. Éppen ezért érezzük helyénvalónak, hogy a magyar könyv múltjának feltárásán munkálkodó szegedi műhely mostani ünnepe alkalmából ennek a sokat tárgyalt témakörnek a további tisztázásához szolgáltassunk néhány újabb adalékot.

1544-től fogva maradtak reánk írásos bizonyítékok arról, hogy a magyar művelődés emlékeiért felelősséget érző személyek igyekeztek nyomára akadni a Buda elfoglalásakor (1541) Mátyás király egykori könyvtárából Konstantinápolyba hurcolt, illetve a régi helyükön őrzött, de számukra hozzáférhetetlenné vált kódexeknek. Minthogy azonban e művelődési kincsek visszaszerzésére irányuló kísérleteknek csupán a Budán maradt könyvállománnyal kapcsolatosan lehetett valamelyes realitása, Bethlen Gábor és I. Rákóczy György erdélyi fejedelem, illetve Pázmány Péter egyaránt a Budán még fellelhető könyvanyagot igyekezett megszerezni saját művelődési tervei megvalósításához.[1] Buda visszafoglalása (1686) után másfél évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy a külföldre szétszóródott korvinák visszaszerzésének ügye a Magyar Nemzeti Múzeum végleges megszervezése kapcsán komolyabb formában újra napirendre kerülhessen. Az 1832/36. évi országgyűlés ugyanis félmillió forintot szavazott meg a Nemzeti Múzeum palotájának felépítésére, amely 1845-re el is készült, aktuálissá téve a gyűjtemény további gyarapítását a nemzeti kultúra emlékeinek reprezentatív bemutatása céljából. Ez volt a mozgatója az országgyűlés 1844. szeptember 3-i feliratának V. Ferdinánd királyhoz „a Corvina Európaszerte elszórt maradványainak a Nemzeti Múzeum részére leendő visszaszerzése ügyében." Miután az uralkodó erre ígéretet tett a rendeknek, Metternich kancellár még abban az esztendőben körlevelet küldött az osztrák követségekhez a korvinák felőli információk beszerzése végett. Ennek kapcsán ugyan egyedül csak a modenai herceg ajánlott fel két korvin-kódexet a magyar rendeknek, de az akció során ekkor újból felvetődött a Konstantinápolyban lappangó anyag visszaszerzésének a gondolata is.[2]

Ezek a mozgolódások késztethették a Nemzeti Múzeum igazgatóját, Kubinyi Ágostont arra, hogy 1848 júliusában emlékiratot terjesszen az országgyűlés elé a Mátyás király egykori könyvtárából külföldön még fellelhető kéziratok visszaszerzése érdekében.[3] Minthogy azonban ez az újabb akció a forradalom ügyének alakulása következtében valójában ki sem mozdulhatott, Kubinyi, amikor az abszolutizmus magyarellenessége némileg enyhült és valamivel szabadabb szelek kezdtek fújdogálni, a fentiek érdekében 1861 júniusában ismét emlékirattal fordult az országgyűléshez.[4]

[1] Mindezekre l. FRAKNÓI Vilmos—FÓGEL József—GULYÁS Pál—HOFFMANN Edit: *Bibliotece Corvina. Mátyás király budai könyvtára.* Bp. 1927. 31—32. — Csapodi Csaba: *The Corvinian Library. History and Stock.* Bp. 1973. 72—90.

[2] CSONTOSI János: *Két modenai Corvin-kódex története.* MKsz 1891. 81—116, 232—263. — FRAKNÓI—FÓGEL: i. m., 32.

[3] BERLÁSZ Jenő: *Az Országos Széchényi könyvtár története,* 1802—1867. Bp. 1981. 304.

[4] BERLÁSZ: *i. m.,* 439. — CSAPODI Csaba—TÓTH András—VÉRTESY Miklós: *Magyar könyvtártörténet.* Bp. 1987. 179.

A hosszú idő óta elfojtott és megcsúfolt nemzeti érzés ekkor már látványos társadalmi megmozdulásokat is kezdeményezett. Pl. 1862. február 3-án a pesti Európa szállodában a magyar írók segélyegyletének javára tartott zeneestély alkalmával Bicskey Kálmán földbirtokos akciót és gyűjtést kezdeményezett II. Rákóczi Ferenc fejedelem Rodostóban nyugvó hamvainak Ónodra való hazahozatala érdekében.[5] Az állambiztonsági szervek és a császári hatóságok nem is minden ok nélkül — nagyszabású osztrákellenes politikai demonstrációtól tartva,[6] minden követ megmozgattak, hogy a „Rákóczi-bizottmány" kezdeményezését meghiúsítsák.[7]

Jóllehet Kubinyi Ferenc alábbi terve is ebből a megmozdulásból nyerhette első indíttatását, Ipolyi Arnold (akkor törökszentmiklósi plébános) sugallatára megmenekült attól, hogy egyszerű politikai erődemonstrációként a nemzetieskedő felbuzdulásokat szolgálja csupán és tudományos szempontból eleve terméketlenségre legyen kárhoztatva.[8] Kubinyi ugyanis, miután a dolgot előzőleg Ipolyival megbeszélte,[9] az Akadémia 1862. március 17-i ülésén „eléadá, hogy a napokban Ipolyi Arnold és Henszelmann Imre barátai előtt késznek nyilatkozott a hazai történelmi adatok Konstantinápolyban leendő fölkeresésére 1000 forintot ajánlani föl. A nevezett akadémiai tagok nemcsak helyeselték ez ajánlatot, hanem maguk is ajánlkoztak a tudományos útra, melynek célja lenne egyszersmind a hazai byzánczi emlékeket lerajzolni, s a történelemre vonatkozó kéziratokat, Turczikákat megszerezni, leíratni." Tervükhöz csak azt kérte, hogy „méltóztassék az Akadémia e vállalat kivitelére neki és társainak megbízást adni, s őket a szükséges úti levelek megszerzésében elősegíteni."[10] A hatóságok azonban változatlanul úgy vélték, hogy az Akadémián megnevezett tudományos tervek az eredeti cél, azaz Rákóczi fejedelem hamvainak hazahozatala, leplezésére szolgálnak csupán, és továbbra is teljes bizalmatlansággal kezeltek mindent, ami a nagy visszhangot keltett törökországi akciókkal bármi összefüggést is sejtetett. Ezért gróf Pállfy Móric császári helytartó úgy tartotta biztonságosnak amint ezt gróf Forgách Antal magyar udvari kancellárral közölte is hogy mivel Kubinyi, Ipolyi és Henszlmann „Törökországba utaztak s itteni hír szerint utazásuknak egyik fő célját Rákóczi sírjának felkeresése tette: jónak láttam a Konstantinápolyban székelő internuntius Gr. Prokesch Osten cs. k. altábornagy urat megkeresni az iránt, hogy nevezett egyéneket őrszemmel kísérvén, észleleteit velem közölni szíveskedjék."[11]

A hatóságok gyanakvása magát az utat is kétségessé tette, az útlevelek kiállítása késett, titkolózniuk kellett készülődésük felől, Ipolyi maga is habozott, hogy részt vegyen-e a vállakozásban.[12] Április 5-én így írt erről Mednyánszky Dénesnek:

„. . . A török utam magamnak is csak úgy véletlenül jött, mivel éppen Kubinyi erőltet megyek talán, de még ez sem bizonyos. Húsvét után kellene azonnal indulnunk, végleg még sem tudom magamat sehogy sem elhatározni. Öreg barátom arany szelenczéket, lánczokat visz satöbbi a basáknak, szultánnak ajándékul, hogy a Corviniának nyomaira, s más magyar emlékekre juthassunk: fényes aranyos magyar ruhát készített maga és Henszlmann számára, míg rám parancsolt, hogy violaszínű gálámban mert

[5] Magyar udvari kancellária lt 421/1862. június 12. Eln.

[6] „eine grossartige anti-österreichische Demonstration . . ." Magyar udvari kancellária lt 214/1862. március 22. Eln.

[7] Magyar udvari kancellária lt 252/1862. április 2. Eln.

[8] Kubinyi eredetileg csak Henszlmannal készült terve kivitelezésére. (Értekezések a történelmi tudományok köréből VII/6. 40—41.) Ipolyit az Akadémia 1861. december 20-án választotta tagjává, és a nála jóval idősebb Kubinyi Ferenccel az *Archaeológiai Értesítő* szerkesztőjeként került szorosabb személyi kapcsolatba.

[9] OszKv, Levelestár, Ipolyi Arnold Kubinyi Ferenchez, 1862. március 17.

[10] MTA kisgyűlési jegyzőkönyve a K. 1425. sz. kötetben. A beadvány teljes szövege megtalálható a Pesti Napló 1862. március 23-i számában is.

[11] Magyar udvari kancellária lt 421/1862, június 12. Eln.

[12] OszKv, Levelestár, Ipolyi Kubinyi Ferenchez, 1862. március 22. és április 11.

Magyar Tudományos
105.k. 2.r. 1994
IPOLYI Arnold

gondolom tudja, hogy mint pápai kamarást ilyen illet — menjek, miután nem csak a követeknél tisztelgünk, de a szultánnál is kapunk audiencziát. Forgách Prokeschhez, mások másokhoz számos ajánló levelet adtak; egy szóval jobb alkalom nehezen fog akadni számomra, hogy az utat nem csak költség nélkül, de még kedves társaságban, s ily előnyös körülmények közt megtehessem. Mindannyi ok, mely meglehet, hogy rávesz, ámbár mint mondom eddig még nem vagyok elhatározva."[13]

Végül azonban, Forgách Antal hathatós támogatásával, elhárultak az összes akadályok, és a húsvétot (április 20.) követő napokban a három kutató útra kelhetett Konstantinápolyba hajón, ahová — számításuk szerint — négy—öt napi dunai és feketetengeri utazás után kellett megérkezniök valószínűleg május elseje körül.[14] Prokesch—Osten követ bizalmas jelentéséből tudjuk, hogy Ipolyiék május 5-én étkeztek nála első alkalommal, de akkor már kapcsolatot kerestek a Konstantinápolyban tartózkodó Vámbéry Árminnal, valamint a magyar emigráció olyan mérsékelt tagjaival, mint a turkológus Szilágyi Dániel.[15]

Jóllehet a császári követ, miután meggyőződött arról, hogy Ipolyiék valóban csak tudományos célokat követnek, őszintén támogatta őket, első kísérletük nem járt eredménnyel. A drága pénzen megszerzett fermán ellenére ugyanis először csak a szultáni könyvtár keleti kéziratait mutatták meg nekik.[16] „Hosszasb idő eltelte után végre megnyerte a fővezér által ígért engedélyt",[17] május 21-én, Salih bej főkincstárnok és főkönyvtáros jelenlétében, Ipolyiék bejutottak az Eszkiszeráj palota Kubbe-alti nevű épületében lévő könyvtárba, és ott megtalálták az első korvin-kódexeket. Ezen a napon kelt az alábbi lelkes hangú három levél, amelyeket itt közlünk első ízben. Ezek a leghitelesebb híradások a nagy felfedezésről, mert közvetlenül a szállásukra való visszatérésük után, azon melegében írták őket. A szegedi Egyetemi Könyvtár kézirattárában őrzött (MS 1637) három levélfogalmazványt Ipolyi saját kezűleg vetette papírra egy ív három oldalára. A soraiból máig frissen kiérződő nagy sikerélmény a magyar könyvtörténet ritka értékű emlékeivé avatja ezeket a szövegeket, amelyeket a következőkben közlünk.

A Báró Kemény Zsigmondhoz, a *Pesti Napló* akkori főszerkesztőjéhez intézett levél így hangzik:

Konstantinápoly, V. 21. 862.

Méltóságos Báró Úr!

Mai rövid telegrammunk folytán értesítem, hogy a Corviniának századok óta hasztalan keresett nyomára végtére, számtalan akadályok és nehézségek kitartó legyőzése után mai napon ráakadtunk. A császári palota titkos könyvtárában rejtező nagyszerű, vörös bársony kötésű, ezüst kapcsos, Magyarország és Mátyás királynak czímerével, zománczban és miniaturben, díszített codexek kezeinkben voltak, azok signaturáját stb. leírtuk. A további nyomozások folyamatban s függőben vannak. Csak ennyit röviden eleve, míg idején kimerítő jelentésünket az Akadémiának benyújthatjuk, a távirat magyarázatául. Mit, ha szükség, tessék így használni, mindenesetre nevemet elhallgatva.

Mély tisztelettel lévén alázatos híve

Ipolyi

[13] OszKv, Levelestár, Ipolyi Mednyánszky Dénesnek, 1862. április 5.

[14] Minthogy Ipolyi, az Akadémiához benyújtott hivatalos jelentésen kívül, két ízben is beszámolt konstantinápolyi útjukról, a részletekre itt szükségtelen kitérni. Vö. IPOLYI: *Gr. Prokesch-Osten Antal emlékezete és Mátyás király könyvtára maradványainak fölfedezése*. Értekezések a történelmi tudományok köréből VII/6. Bp. 1878. — Uő, ugyanezzel a címmel: MKsz 1878. 103—120.

[15] Helytartótanács lt 12206/1862. június 10. Eln. — Értekezések . . . VII/6. 45.

[16] Értekezések . . . VII/6. 49—50.

[17] MTA kisgyűlési jegyzőkönyv (1862. június 16) a K. 1425. sz. kötetben.

Kérem az ide mellékelt levelemet a czímzettnek mielőbb megküldeni.

A fenti levéllel kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy a *Pesti Napló* nem közölte le az említett táviratot, amit Ipolyi rendkívül zokon vett és még másfél évtized múltán is a korabeli magyar újságírás alacsony színvonalának jellemzőjeként emlegetett.[18]

A Toldy Ferenc könyvárigazgatóhoz írt levélnek, a fogalmazványon kívül az elküldött tisztázata is fennmaradt a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kézirattárában.[19] Minthogy ez utóbbi némileg bővebb és néhány helyen kissé eltérő, ebben az esetben nem a fogalmazvány, hanem a tisztázatlan szövegét közöljük.

Ipolyi Arnold Toldy Ferencnek MTAK Kézirattár Irod. Lev. 4 r. 71.

Konstantinápoly, IV. 21 862

(Toldy írásával rajta:) Vett. máj. 28/62.

Kedves Barátom!

Heureka! Mátyás király könyvtárára, ter felices, ráakadtunk! mint a P. Naplónak általunk mai napon megküldött táviratból már megérthetted. Számos nehézség s akadály leküzdése és csalódások (átjavítva „csalódásunk"-ból) után, midőn már már desperálva az egésszel felakartunk hagyni, végre mai napon, a régi seraj titkos s rejtett könyvtárából előhúzogattuk a bíborkötésű ezüst kapcsos, Magyarország és Mátyás zománcozott s miniatur czímerével díszített hollós codexeket. Eddig ugyan csak néhányát: sz. atyák, classicusok; de a vizsgálat folytatására a lépések megvannak téve, habár folyvást csak a kedvező szerencsés körülményektől függnek. Elég most ennyi, hogy mit szem eddig nem látott, kéz nem érintett miután századokon át annyian epedtek s mit hasztalan kerestek, azt mi láttuk, forgattuk signatúráikat amennyire lehetett híven leírtuk! Kétség többé nem lehet! Más kérdés azonban még a teljes siker. Olvasd el kérlek soraimat Szalaynak is mielőbb; de ne közöld nyilvánosan. B. Keménynek úgy is megírtam ezennel a mi közölhető.

Isten áldjon a viszontlátásig
tisztelő híved

Stummer

Túloldalán:
Tekintetes
Toldy Ferenc
Egyetemi Tanár Kvtár Igazgató s Magy Akadémiai Rendes Tag Úrnak (Piros viaszpecséttel.)

A legtöbb részlettel Ipolyinak Bartakovics Béla egri érsekhez, közvetlen egyházi feletteséhez és nagy pártfogójához intézett levele szolgál, mely így hangzik:

E(xcellentiád) kegyed engedelmét bátorkodom alázatosan igénybe venni, midőn innét soraimmal alkalmatlankodom aziránt esedezve excellentiádnak, méltóztatnék kegyesen elnézni, hogy 2-3 hétre szabott távollétemet még egy héttel továbbra terjeszthessem.

Utunk főczélja ugyanis, melyet fontos okoknál fogva elhanyagolnunk nem lehetett, nem volt egyéb, mint Mátyás király könyvtára, a Corviniának nyomozása. Mit ha nyíltan bevallunk, nem csak nehezítjük a mindenfelől felébresztett féltékenység által lépteinket, de még nevetségessé is tesszük magunkat, miután azt eddig 3 századon át nem csak nálunknál hasonlíthatatlanul kitűnőbb s nagy nevű, tekintélyű személyek és tudósok, de a leghatalmasabb kormányok követségei is hasztalan nyomozták folytonos sürgetéseik daczára.

[18] Értekezések . . . VII/6. 42. 61.

[19] Irod. Lev., 4-r. 71. (Ipolyi Toldy Ferenchez).

De jó az Isten s az egyszer ismét teljesedett rajtunk: elegit debilia, ut confundat fortia — mert a mai napon számtalan nehézségek s akadályok kitartó legyőzése s ernyedetlen fáradozás után sikerült végre a császári palota titkos könyvtárából a rejtegetett kincseket előszednünk. Áldva Istent s örömtől reszketve vettük kezünkbe a bíborba kötött, arany s ezüst kapcsos, Magyarországnak és Mátyás királynak hollós címerével emailban és miniatűrben díszített, nagyszerű pergament codexeit, sz(ent) atyákat, classicusokat stb; nevezetesen az előbbiek közül egy gyönyörűséges S(anctus) Augustinus De civitate Dei kéziratot. Számos görög kódexet — némelyeket már részben elrothadva is — melyeknek signatúráját gondosan elkészítettük amennyire lehet s megengedve volt, de ez csak az első kezdet, a továbbira kedvezőbb lépések még függőben s kilátás(ban) vannak. S ez igen lassan meg a töröknél, úgy hogy minden türelmet kifáraszt. Ezért kell még, kegyelmes uram, néhány napot ismét tovább itt töltenünk, ha a mutatvány mellett még bővebb eredményt kívánunk. Ezen nehány nap alatt el fog válni, tehetünk-e valamit tovább.* S Excellentiád kegyessége azért kimentend, részemről pedig igyekezni fogok, hogy legalább Pünkösdre otthon legyek.

Itteni, minden reményeimet felülmúló éleményeim, tapasztalásaim és tanulmányaim leírásával nem bátorkodom Excellentiádat fárasztani most, melyeket kegyes engedelmével szóval fogok igyekezni előadni. Csak annyit szabad legyen említenem, hogy valamint az Internuntius Őexcellentiája a legnagyobb kegyességgel viseltetik irántunk, nem csak számos alkalommal meghív magához s minden lépten segít, de ő személyesen is nagy leereszkedéssel meglátogat, úgy a nagyvezértől és miniszterektől kezdve számos Pasáknak szívesen látott vendégei voltunk, általok többször asztaluknál megvendégeltetve. Érsek Őexcellentiájánál, Brunettinál (?) is jelentettem magamat, valamint az itteni franczia missió főnökénél, a bolgár örmények megtérítése által magának nagy érdemeket szerző Bonénál. Nagy lelki épületemre szolgál az itteni igen látogatott s ájtatosságra gerjesztő isteni tisztelet, különösen a májusi délutáni Mária- ájtatosságtartás; rendesen görög, örmény, franczia, olasz prédikáczió tartatik, azután az egész nép meghatóan énekli a lauretani litániát latinul, egy verset a férfiak, másikat a nők.

Kirándulásaim közül igen érdekesek voltak a nicaeai és chalcaldoniai, hol számos ősegyházi zsinataink nevezetes helyei látogatása. Utóbb Rodostót is követségünk ajánlása mellett meglátogattuk, hol máig a katolikus egyházat azon kis kápolna képezi, melyet Rákóczy palotájába épített s hol buzgó fejedelem, mint Mikes leveleiben írja, naphosszat imádkozott. a kevés katolikus hívek pedig még egyrészt az ő magyar kíséretének ivadékai. Itt nem mulasztottam el a kápolnában a sz(ent) misét mondani. Megkaptuk és leírtuk a matriculákat, születettek és halottak könyveit a múlt században majdnem kizárólag csak magyarok nevei jönnek elő.

Mindent felülmúl azonban, kegyelmes uram, azon érzet s tanulmány, melyre az ős bizánti bazilikák gerjesztenek. Ámbár tíz esztendeje hogy tanulmányoztam őket, de látásuk első tekintetre meggyőzött mily keveset tudtam felőlük. Álmélkodásra méltó bennök még most is annyi pusztítás után a keresztény egyházi művészet nagyszerűsége s ihletetsége. De ezekről ha a jó Isten, ki eddig annyira kedvezett vállalatunknak, haza segít és Excellentiád kegyes színe előtt megjelenthetek, engedelmével talán szóval bővebben szólhatok, addig is magas kegyébe ajánlva legal(ázatosabb...)

Ipolyiék azonban nem érték be a május 21-én megmutatott kilenc könyvvel, mert bizonyosra vették, hogy a könyvtár általuk nem látott termeiben még lehetnek budai provenienciájú kötetek. Körülhajózták tehát a Kubbe-alti tengerre néző oldalát, elkészítették az épület alaprajzát, feltételezett beosztását, megszámlálták ablakait és mindezekből azt a következtetést vonták le, hogy az általuk látott kincstártermeken túl egy vagy két kisebb helyiségnek kell lennie, ahol könyveket tárolhatnak, mégpedig a látott kötetek állapotából következtetve nyirkos padlózaton, valószínűleg halomba rakva.[20]

Ezek után került sor a nagyvezír Sipos nevű magyar főkertésze által kieszközölt második könyvtárlátogatásukra,[21] melyről a három kutató az Akadémia kisgyűlése elé 1862. június 16-án beterjesztett jelentésében a következőképpen emlékezett meg:

[20] Értekezések... VII/6. 59—60. — Pór Antal: *Ipolyi Arnold váradi püspök élete és munkái vázlata.* Pozsony—Budapest, (1886). 57.

[21] Értekezések... VII/6. 52.

„... a fővezér ő magasságánáli újabb kihallgattatásunk után lehetett annyit elérnünk, hogy május 26-án a kincstárőr által meghíva, most a seráji köskök egyikében hosszú asztalon volt megtekintésünkre mintegy 50 könyv kiállítva. Közöttük ismét néhány nyomtatott könyv volt, mint pld Banduriusnak a bizanczi régiségekről írt híres munkája stb. Legnagyobb részt azonban régibb és becses XIV—XV-dik századi latin és görög, sőt kiril pergamen kézirat codexek voltak. Ezek közül nevezetesen 9 darab ismét Mátyás király codexei előbb leírt ismeretes jellegeivel bírt...Egyik nevezetesen Mátyás királyt felismerhetőleg ábrázolva amint karszékbe ül s olvas. Tartalomra mindannyi classicusok és egyházi atyák, később latin és görög, valamint egyházi írók szövegei. Nevezetesen Tacitus, Plautus, Suetonius, Polibius, Theophrastus, Cornelius Nepos (vagy Probus Aemilius), Ciceróí részletek. Augustinus, Eusebius, Clemens, mások (melyek közül kétségtelenül a legtöbb szinte Mátyás könyvtárából való lehet, habár ennek jellegével nem bír is, miután a király által iratott fényes s költséges codexek könyvtárának kétségtelenül csak kisebb részét tehették, s a nagyobb rész a leírások szerint is máshonnan, nevezetesen a szétszórt bizánczi könyvtárakból is összevásárlott görög, sőt keleti könyvekből és részben már nyomtatott munkákból is állott), nem kisebb érdekű bibliai görög szövegek, Aristoteles, Plinius, Euklides, Alexandriai Heron, historiographusok, Glossariumok, Dante, Albertus Magnus kéziratai, részint s nagyobbára pergamen, részitn papiros codexei voltak."[22]

Miután a törökök, bár Ipolyiék mindennel, még a vesztegetéssel is próbálkoztak, több könyvtári anyagot nem voltak hajlandók megmutatni, a három magyar kutató 31-én a Lloyd társaság gőzösén elutazott Konstantinápolyból és Athénbe hajózott. Innen aztán néhány napi régészeti tanulmányozás után visszatért Magyarországra.[23]

Ipolyiék az Akadémiához beadott, fentebb említett jelentésükben sikeres konstantinápolyi kutatásaik legfőbb eredményét abban foglalták össze, hogy kétségtelenül bebizonyosodott

„miszerint Mátyás király budai könyvtára, vagy csak annak tetemes része Konstantinápolyba a serajba jutott, és hogy annak jelentékeny maradványai, ha nem legnagyobb része, még folyvást mai napig ott léteznek. Ötven s egynéhány könyv közül, melyek... csak mintegy véletlenül felmarkolva a könyvtárból számunkra mutatványul kihozattak, 11 darab a Corvinának teljes és félreismerhetetlen jellegével bír, míg 30-nál több kézirati latin és görög codex XIV., és XV-ik századi jelleménél fogva, nyilván arra mutat, hogy egy nagyobb, talán rendezetlen titkos könyvtár... csakugyan létezik még a serajban, melynek nagy részét Mátyás király könyvtárának maradványai képezik."[24]

Noha Ipolyiék most idézett feltételezései később túlzottaknak bizonyultak, kétségtelen, hogy az ő felfedezésük nyitotta meg az utat a Konstantinápolyba egykor elhurcolt korvinák hazakerülése előtt. Amikor ugyanis Ferenc József király, Andrássy Gyula miniszterelnök kíséretében, a Szuezi csatorna megnyitása alkalmából 1869-ben a török fővárosban járt, a szultántól négy korvina-lódexet kapott ajándékba, melyeket az uralkodó a Magyar Nemzeti Múzeumnak adott át. 1875-ben pedig az Ipolyiék által feltárt anyagból újabb 35 kötet került haza és nyert elhelyezést a budapesti Egyetemi Könyvtárban. Ezeket a szultán a magyar ifjúságnak adta ajándékba az orosz-török háború idején a törökök mellett kifejezett rokonszenvük viszonzásaként.[25]

Jakó Zsigmond

[22] MTA 1862. június 16-án tartott kisgyűlésének jegyzőkönyve a K. 1425. sz. kötetben. E jelentés teljes terjedelmében megjelent a *Pesti Napló* 1862. június 18. és 19. számában.

[23] Helytartótanács lt 12206/1862. június 10. Eln. — OSzKv, Levelestár, Ipolyi Mednyánszky Dénesnek, 1862. június 4. Prokesch-Osten követ bizalmas jelentései szintén a Helytartótanács lt-ban találhatók 6017. IV. a/1862. sz. alatt.

[24] MTA 1862. június 16-i kisgyűlésének jegyzőkönyve a K. 1425. jelzetű kötetben.

[25] Fraknói—Fógel: *i. m.*, 33. — MKsz 1878. 103—120. — Pór: *i. m.*, 57.

gótikus darabok is, a XV. századi aranyozott bronz cibóriumok, ereklyetartók, körmeneti keresztek, s a díszes, kis gótikus templomokként kiképzett úrmutatók. — A reneszánsz ötvösművészetet díszpoharak egész sora képviseli. Vannak köztük még a gótikát idéző, de peremükön már reneszánsz vésett indás díszű talpaspoharak a XVI—XVII. századból, nagyszebeni, brassói, sárospataki ötvösök művei. Péchy Erzsébet 1648-ból származó egyszerű hengeres testű zömök poharának oldalát apró beütött kerek ponccal díszítették, a régi leltárak sokat emlegetett „capás pohara" ez. Az oldalán 21 lengyel garassal fölékesített pohár XVIII. századi berlini munka. A XVII. századi erdélyi szász ötvösség kiemelkedő darabja a három — zománcos részletekkel, ékkövekkel zsúfoltan borított — boglár, melyekhez hasonlókat az erdélyi szász asszonyok viseltek ünnepélyes alkalmakkor a mellükön.

Besztercebányai (Banská Bystrica) püspöksége alatt a német polgárháborúk miatt Németalföldről Közép-Európába menekült anabaptista eretnekek, az ún. habánok sok szép ónmázas edényét gyűjtötte össze Ipolyi, főleg XVII. századiakat, de vannak XVIII. századiak is köztük. Ezekből is a legfontosabb darabok kiállításra kerültek.

A textilgyűjtemény néhány XVII—XVIII. századi erdélyi és kisázsiai szőnyeg bemutatásával kezdődik. Majd 12 flamand és holland gobelin következik, köztük az igazán kiemelkedő és még egészen középkori felfogású tournai-i kálváriával, melyet a XV. század végén szőttek, aztán sok reneszánsz és korai barokk bibliai vagy mitológiai témájú XVI—XVII. századi darab következik.

A középkor emlékét idézik még — bár már XVI—XVII. századi, tulajdonképpen késő darabok — a kék és vörösbarna pamuttal szőtt bakacsin-kendők, stilizált figurális és ornamentális sávjaikkal.

A textilgyűjtemény legismeretlenebb részét a mintegy 50 darab úri és népi hímzés alkotja. — A török kortól a XVIII. század közepéig textilművészetünknek is egészen új korszaka kezdődött. A lakáskultúra növekedésével, a mindennapi élet megváltozott igényeivel a világi hímzőművészet került előtérbe. Ekkor kezdődött meg a hímzés általános elterjedése. — Nálunk, a sajátos történeti helyzet miatt, a renccszánsz és korai barokk motívumok sok keleti — török és perzsa — elemmel keveredtek, s ez a sokféle irányzat elválaszthatatlan egységbe ötvöződött. Az így átalakult idegen hatásokból egy egészen jellegzetes, egyedülálló hímzésfajta keletkezett Magyarországon, melyben megszűnt a későreneszánsz zsúfolt és bonyolult ornamentikája és a barokk mozgalmasság, sőt a keleti motívumok is elveszítették kissé merev és túlságosan is dekoratív voltukat. Motívumaink végig áttekinthetőbbek maradtak, a vékony, lendületes vonalvezetés lett jellemző rájuk. Néhány igen szép ilyen XVII. századi felvidéki darabot mutat be a kiállítás. Ez a hímzésfajta, mint „úri hímzés", a XVIII. század második felétől lassan megszűnt. De később sem lehet teljes kihalásáról és eltűnéséről beszélni, mert hagyományát átvette a nép, s népi hímzéseink kialakulásában döntő szerepe volt. Jól mutatják ezt az Ipolyi által gyűjtött dunántúli, alföldi és erdélyi népi hímzé.ek is (a gyűjtemény nagy része dunántúli eredetű), melyeknek még külön jelentőséget ad az, hogy szinte kivétel nélkül XVIII. századi darabok, s így legkorábbi megmaradt népi hímzéseink közé tartoznak. A nép ugyanis nem nagyon alkalmazott hímzést az 1700-as évek előtt. A korábbi magyar hímzéseket nem lehet népi hímzésnek nevezni.

Lakásberendezésben, viseletben a nép a felsőbb osztályok bútorzatát, öltözködését tekintette példaképének; azt igyekezett utánozni, saját ízlésének, igényének megfelelően átalakítani. Népi hímzéseink nagy részének motívumkincsét is régi úri munkákra vezethetjük vissza. De egyszerű másolatoknak mégsem tekinthetők. Az arany- és ezüstfonál, a selyemszál helyett persze a falvak lakossága maga-fonta, maga-festette durva gyapjúval, pamuttal varrta ki a mintát, az alapanyag is sokkal durvább volt. Mindez önmagában is elég változást jelentett. A lényeg azonban nem ez, mert ilyen provinciálisan leegyszerűsített s némiképp eldurvított darabokat csak az egészen kezdeti időkben találunk. Ilyen például a kiállításon szereplő néhány felvidéki kendővég. — A kezdeti primitív kísérletezésből a sokszori másolás, a hosszú gyakorlat során igazi művészet született. S ekkor már egy-egy hímzést nem a példakép határoz meg, ha ki is érződik még belőle, hiszen a nép a motívumokat valóban az úri hímzésektől vette. De érdekes módon éppen a népművészetet szemlélve derül ki, hogy — bár a motívumok nagyon sokat jelentenek — egy hímzés jellegét nem kizárólagosan ezek szabják meg. A tér kitöltésére irányuló törekvések, a motívumelrendezés, a színezés az, ami igazán döntő. Amíg az úri munkákra a nagyon laza elrendezés, a motívumok vonalának könnyed vezetése és a több szín a jellemző, addig ezekből a kritériumokból alig marad meg valami a népi varrottasokon. Maga a mustra ugyan többnyire reneszánsz vagy barokk előzményekre nyúlik vissza, de a hímzések összhatása többnyire egészen más. Csak ritka esetben marad meg egy-egy szálszámolásos technikájú hímzésnél a klasszikus reneszánsz szerkezet, például olasz korsóból kinövő gránátalmás vagy szegfűs virágbokor. Ipolyi gyűjtése ezekből a ritka darabokból is többet megőrzött számunkra. — Általában az úri munkák finom rajza, aprólékos kidolgozása elvész a népi hímzéseken. A szárak, a virágok megvastagodnak, sok új elem kerül közéjük (főként madarak, de néha páros állatalakok is). Megváltozik a régebbi hímzések könnyed, laza szerkesztése. Minden tömötté, zsúfolttá válik. Érvényesül a horror vacui törvénye: az egymás mellett álló virágbokrok között üresen maradó teret apró elemekkel igyekeznek kitölteni. Sok esetben a virágbokrok szárai, ágas-bogas indái is egymásba kapaszkodnak, behálózzák az egész felületet, s az egyes motívumok csak a figyelmes szemlélő előtt bontakoznak ki. A sok szín helyébe pedig — az ország néhány tájegységének kivételével — az egyetlen szín uralma lép, főként a pirosé vagy a feketéé.

A nép megőrizte, de egyben át is alakította múltunk értékes örökségét. A reneszánsz, barokk és török mustrák felhasználásával eredeti, így sehol másutt elő nem forduló díszítőművészetet teremtett. S az, ami a magyar hímzésnek önálló és külön helyet biztosít az európaiban, az nemcsak a nálunk érthetően igen erős török hatás miatt van, hanem azért is, mert népi hímzéseink egészen jelentős része XVI—XVIII. századi úri hímzésmintákból származtatható. Ipolyi Arnold gyűjteményének kiállítása azért is szerencsés, mert ezt a kettősséget világosan mutatja.

Az évforduló alkalmából nem került a teljes Ipolyi által gyűjtött iparművészeti anyag kiállításra, hely hiányában jelentősebb felét sikerült bemutatni. De a rendezők — Lányi Vera régész és Mucsi András művészettörténész — így is kitűnően szemléltetik a gyűjtemény gazdagságát, magas művészi színvonalát. Méltó emléket állítanak vele Ipolyi Arnoldnak, a nagy tudósnak, s a Keresztény Múzeum raktárának rejtett kincseit mutatták be — ilyen módon először együttesen — az érdeklődőknek.

Molnár Vera

A Szépművészeti Múzeum Régi Szoborosztályának állandó kiállítása. III. rész. Barokk szobrok

A Régi Szoborosztály állaga, a tulajdonképpeni törzsanyag, 1950-től kezdődően ugrásszerűen gyarapodott, számszerűleg 50 százalékkal. A számbelileg és jelentőségében is megnövekedett gyűjtemény méltó elhelyezésére új kiállítási helyiségekről kellett gondoskodni. Erre is kedvező lehetőségek nyíltak. A Szoborosztály állandó kiállítása lépésről lépésre bővült. Régebben csupán csak a II. emelet 7 kabinetjét foglalta el, majd később 11 kabinetjét és a lépcsőházat az I. és II. emelet között, ahol a dekoratív kőfaragványokat helyezhettük el. 1964 óta a kiállítás kiterjed a II. emelet minden helyiségére, összesen 15-re, a lépcsőházra és renaissance csarnokra. Ezekhez csatlakozik az újonnan megnyílt kiállítás a másfél emelet öt termében, mely a barokk szobrokat foglalja magában. Az állandó kiállításnak ez az új egysége szervesen csatlakozik a II. emeleti részhez, annak egyenes folytatása. A II. emeleten kiállított szobrok a IV. századtól a XVI. század végéig mutatják be az európai szobrászat fejlődését; a másfélemelet teremsorának szobrai pedig a XVII. század kezdetétől a XVIII. század végéig.

Az új kiállítás egyben az első barokk szoborkiállítás a Szépművészeti Múzeumban. Korábban, 1950 és 1958 között, a Szoborosztály állandó kiállításában, mindössze egy kabinetben állíthattunk ki néhány barokk szobrot. A mostani kiállítás öt teremben mutatja be a barokk szobrászat irányait, iskoláit 1600-tól 1800-ig. A kiállított darabok kétharmad része, számszerint negyven, az utolsó tizenöt év szerzeménye.

A kiállítás rendezését megelőzte a helyiségek renoválása. Az öt terem új parkettpadlót, új válaszfalakat és villanyvilágítást kapott. A kiállítás külső megjelenése mindenben a korábbi II. emeleti kiállításhoz igazodik. A halvány kékeszöld falszín, a melegbarna

Lepedőszél. Dunántúl, XVIII. század – Bordure de drap. Transdanubie, XVIIIe siècle
Кайма простыни. Задунайская область, XVIII век

A gazdag úri és népi hímzésgyűjtemény pedig először és utoljára 1886-ban volt látható Nagyváradon (Oradea).

Ennek a nagyon sokoldalú és rendkívül gazdag iparművészeti anyagnak a legnagyobb részét Ipolyi Arnold (1823—1886) gyűjtötte, aki a magyar művészettörténet-írásnak és a magyar műgyűjtésnek is egyik úttörő és kimagasló alakja. Életcéljának tartotta a magyar kultúra megismerését, fejlesztését és tudományos művelését. Elveit ő maga így fogalmazta meg: „Nekünk nemcsak művészet, de nemzeti művészet és magyar művészet kell: nemcsak át kell vennünk más nemzetek művészetét, de kifejteni, úgyszólván megteremteni kell a magunkét. Az első is szép, de az utóbbi dicső. Amaz érdem, ez kötelesség. Csak kis nép utánoz és vesz át mindig. Aki erős, szelleme van és nemes ambíciói, az maga alkot saját szívéből, életéből, társadalmából és története mezejéről . . .

Ereklyetartó ládika, XII. század
Chasse, XIIe siècle
Шкатулка для реликвий, XII век

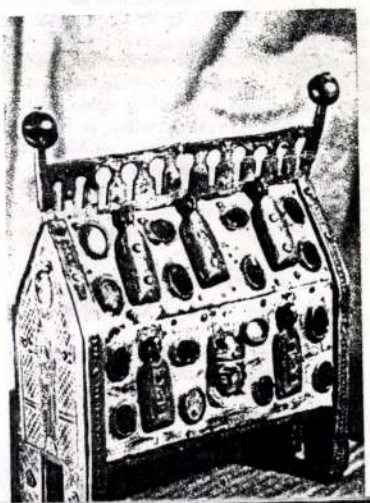

Nekünk első, hogy magyar iskolánk fejlődjék, mely tétel nem mond ellent annak, hogy művészetünk azért az európai művészet magaslatának színvonalára emelkedjék, sőt föltétele annak." — S tudván, hogy mindez a múlt megismerése nélkül lehetetlen, fiatalon a történettudományok és a művészettörténet iránt kezdett érdeklődni, s hozzálátott — sok részlettanulmány után — a középkori magyarországi művészet összefoglaló feldolgozásához.

Széles körű tudása, európai szintű műveltsége tette gyűjtővé is egy olyan országban, ahol alig lehetett nagyobb művészeti gyűjteményekről beszélni. Már mint zohori plébános (1850), műtárgyak gyűjtéséhez kezdett, s ezt törökszentmiklósi lelkészként (1860) tovább folytatta, bejárva az ország nagy területét, felkutatva sok ismeretlen emléket. — Igen fontos darabokra tett szert konstantinápolyi tanulmányútja alatt is (1862). — 1863-ban egri kanonoknak nevezték ki, kincseinek legnagyobb részét ekkor gyűjtötte. Érdeklődése mind jobban kiterjedt az iparművészeti tárgyakra is, a textiliákra, az ötvös- és kovácsművészetre. Egri kanonoksága alatt bejárta Nyugat-Európát, ahol ismét új darabokkal sikerült kiegészítenie már ekkor is nagy jelentőségű gyűjteményét. — Mint szerény jövedelmű besztercebányai (Banská Bystrica) püspök (1871), már sokkal kevesebbet tudott műtárgy-vásárlásra áldozni, ott inkább néprajzi tárgyakat gyűjtött: kerámiát, hímzéseket. — A gazdag nagyváradi (Oradea) püspöki székben (1886) már csak néhány hónapot töltött, hirtelen halála véget vetett munkásságának. Itt nagyon erősen foglalkoztatta a gondolat, hogyan tudná kincseit bemutatni a nagyközönség számára. Simor érsekkel már régebben felvetették az esztergomi keresztény múzeum tervét, amit Simor érsek meg is valósított. Ipolyi gyűjteményét, még mint a budapesti központi papi szeminárium rektora (1869), felállította róla elnevezett apácakolostor díszteremében.

Ipolyi Arnold végrendeletében gyűjteményét egyházára és hazájára hagyta. Azt kívánta, hogy az főpapi székhelyen múzeum alapját képezze, és így az egyházi művészetnek s a nemzeti kultúrának is tényezőjévé váljék. S amennyiben ez a kívánsága nem lenne lehetséges, úgy rendelkezett, hogy gyűjteménye az Esztergomban vagy Budapesten alapítandó keresztény múzeum részévé váljék. — Így — Ipolyi végrendelete alapján — került képzőművészeti gyűjteményének megmaradt része s az iparművészeti és néprajzi anyag, közvetlenül az első világháború után, az esztergomi Keresztény Múzeumba.

Első ízben most, 1966 októberében — Ipolyi Arnold halálának 80. évfordulója alkalmából — került együttes kiállításra a Keresztény Múzeum három termében az általa gyűjtött iparművészeti és népművészeti anyag. A gyűjtemény csaknem teljes keresztmetszetet ad a magyarországi iparművészet történetéről. Hálásak lehetünk Ipolyi Arnoldnak, hogy áldozatos, fáradságot nem ismerő munkájával és a magyar múlt iránt érzett szeretetével megmentette mindezt a kincset a nagyon valószínű pusztulás elől.

Ennek a kiállításnak nem célja bemutatni az Ipolyi által gyűjtött képzőművészeti alkotásokat, hiszen azok megtekinthetők a Keresztény Múzeum állandó kiállításán. Ez alkalommal csak néhány — általában raktárban levő — darab került bemutatásra (1480 körüli spanyol festő prófétákat ábrázoló predella-töredéke; 1470 körüli osztrák festő A három királyok imádását ábrázoló oltárrészlete; XV. század végi osztrák festő szent asszonyai; magyar szobrász 1480 körül fából faragott predella szoborcsoportja, mely az Atyaistent ábrázolja zenélő angyalok között, etc). A fő hangsúly a majdnem teljesen ismeretlen iparművészeti anyag bemutatásán van: az ötvösműveken, kerámián és a textil-gyűjteményen, melyek méltóképpen egészítik ki a középkori magyar művészet legszebb táblaképeit bemutató és az európai festészet értékes gyűjteményét őrző képtárat, s teszik még sokrétűbbé a Keresztény Múzeum kiállítását.

Az ötvöstárgyak közül legkorábbiak a XI. századi bronz corpusok. De a nagyon korai darabok közé tartoznak a limoges-i zománccal díszített bronztárgyak is, melyek — a magyarországi gyűjtemények anyagát tekintve — nagy számban találhatók az Ipolyi anyagban (kis hengeres ostyatartó doboz, gyertyatartó etc.) vagy a XII. századi Rajna vidéki, Madonnafejjel és bábuszerű alakokkal díszített, ereklyetartó ládika. — Szépek a

KIÁLLÍTÁSOK

Lengyel éremművészet

Hazai éremművészetünknek az utóbbi években történt páratlan kivirágzása azt a hitet támaszthatta bennünk, hogy e műfajra érzékeny — eddig rejtező ám a korunk adta lehetőségek felhasználásával végre most érvényre törő — különös adottságokkal rendelkezünk. Hihettük is, hiszen sem a környező országokból, sem máshonnan nem érkeztek olyan hírek, s főleg nem olyan színvonalas érmek, amiknek látása ezt a véleményünket megváltoztatta volna. S íme a Lengyel Népköztársaság éremművészei kellemes meglepetésben részeltettek bennünket. A Népköztársaság úti Lengyel Kultúra helyiségében megrendezett „Lengyel Éremművészet" című kiállításon több mint száz darab, igen színvonalas érmet, plakettet láthattunk. Szembetűnő éremművészetüknek a mienkével való rokonsága. Ez a rokonság az érzékenységben, a valóságra történő friss és sok esetben szinte azonos habitusokra mutató reagálásokban jelentkezik. Abban, hogy náluk is az intimebb, a bensőbb vonatkozású impressziók rögzítésére szolgál ez a műfaj, és hogy, bár érmeik általános érvényűséggel bírnak, mégsem deklarációk: meghittek, személyesek — embertől emberhez szóló üzenetek. Tartalmiságuk, keletkezésük oka: mai. A vonatkozások szálai több esetben vezetnek mai tényezőkhöz, mint régiekhez. S ezért az ő esetükben sem csak a klasszikus éremművészet reneszánszaként értékelhetjük ez új vonatkozásokban tartalmas és gazdag éremtermést — mint ezt a kiállítási ismertető lapon olvashattuk —, hanem az éremművészet határainak bővülését, a tartalmi tényezők gazdagodását kell bennük tudomásul vennünk. A lengyel éremművészek jólesően sok, olyan formai újsággal jelentkeztek munkáikban, amiknek tartalmi tényezői nem hathattak eddig egyik történelmi stílusban sem, a XIX. században sem. A századunk elején kibontakozott avantgard törekvések sem érintették ezt a műfajt különösebben, abban az időben a klasszicizáló tendencia hatott az európai éremművészetben, s ez inkább reneszánsza volt a történelmi éremművészetnek, mint a mai. Ma, mint a lengyel kollégák munkái is tanúsítják — kitágult a határ, sok kötöttsége oldódott fel e műfajnak. Szélesebb lett a formai hangzások skálája, s az új tartalom győzi is dallamokkal ezt a szélesebb skálát. A lengyel éremművészek munkáiban helyet kap a tiszta vonalkontúrozás mellett a festőiség, a zeneiség, a líra, a tektonika, a plasztika, a képkivágás, s mindezek együtteséből árulkodóan kitetszik a képi szemléletben mutatkozó: jelentésigény. Szubjektív igény formálja, s ezért a kép felé tágul az ő éremművészetük is. Innen a rokonsága a mienkével. A tárlókban sorakozó érmek közül több, szinte a legnemesebb indítású táblaképek megérintő erejével hatott rám. Képi indítású, és különösen megejtő hatású érmeket formált Barbara Lis-Romanczuk: a Bál, Búbosbanka, Nagy hal, Zenészek, és a Nyár címűeknek az emléke él bennem. Hasonló módon emlékezetes Zofia Demkowska: Körhinta, Falusi táj, Aratóünnep című munkája is, s mint Barbara Lis-Romanczuk, ő sem ragaszkodik az érem hagyományos kör formájához. Jozef Goslawski a Hős Varsó, s a Soha többé háborút érmei bizonyítják, hogy korunk progresszív világérzése kifejezésére is újszerűen ható eszközökkel szolgál a műfaj. A klasszikus éremtémát, az emberi arc ünnepélyes megformálását Francziszek Habdas; Einstein, Galilei érmei képviselték. Monumentális hatású formákat teremt a kis méretben is Jozef Kopczynski: Ülő nő, és Akt című munkáiban. Antoni Kostrzewa a Lengyel Képzőművészek Szövetségének emlékérmét formálta meg igen finom érzékenységgel. Említhetném még Stanislaw Sikora: A munka szimfóniája, Jozef Stasinski: Gyerekek című művét, ám a kvalitás bizonyítása okából a résztvevő lengyel érmészek teljes névsora idekívánkoznék. Hiszen a hozzánk küldött érmeket, a Varsóban 1963-ban megrendezett „I. Országos Éremművészeti Kiállítás", valamint a Wroclawban rendezett „Lengyel Éremművészet 1945—1965" anyagából válogatta a rendezőség.

Sok gondolat, ötlet, megformált érzelem tükröződik a lengyel érmekből. Megismertetik velünk a Lengyel Népköztársaság valóságának sok finomságát, élénk és érzékeny szellemi életét.

Kovács Gyula

Emlékkiállítás Ipolyi Arnold halálának 80. évfordulóján az esztergomi Keresztény Múzeumban

Az esztergomi Keresztény Múzeum hatalmas képtárával, az olasz trecento és a régi magyar táblaképek nagyszerű gyűjteményével a legjelentősebb magyarországi múzeumok egyike. Nem egy részletével a nagy budapesti múzeumokat is felülmúlja. Mégsem eléggé közismert, hogy képzőművészeti anyaga mellett iparművészeti gyűjteménye is a legfontosabbak közé tartozik.

Hihetetlennek tűnik, de ez a hallatlanul gazdag iparművészeti gyűjtemény együttesen soha nem került kiállításra. Az ötvöstárgyak egy-egy különlegesen szép darabja szerepelt ugyan már 1885-ben az országos egyházművészeti kiállításon, majd az Iparművészeti Múzeum 1930-ban rendezett hasonló témájú és 1931-ben megnyílt erdélyi kiállításán, de ezek csak nagyon rövid ideig tartó, s nem gyűjteményes bemutatók voltak. A gyűjtemény egyes darabjait a Keresztény Múzeum állandó és ideiglenes kiállításain is bemutatták. Hasonló módon lehetett látni időnként néhány gobelint és szőnyeget. Ritkán a szép habán edények is megtekinthetők voltak.

Antoni Kostrzewa

A Lengyel Képzőművészek Szövetségének emlékérme

Médaille commémorative de la Federation des Artistes plastique polonais

Юбилейная медаль в честь Союза польских художников

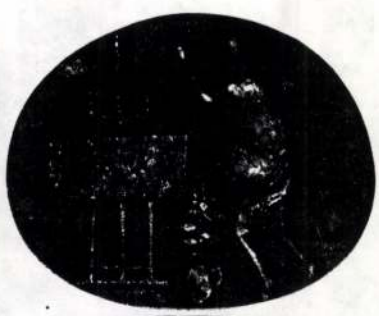

Barbara Lis-Romanczuk: Bubosbanka – Huppe – Удод

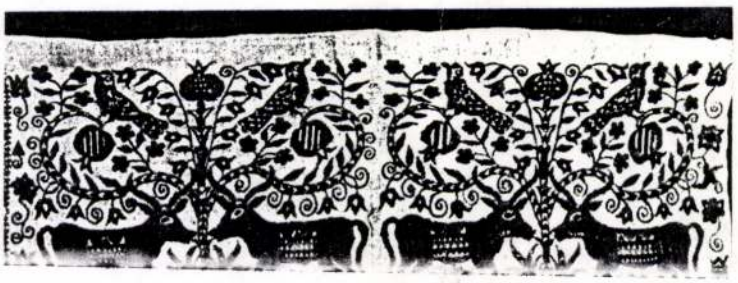

néhány szekrényben a szeminárium folyosóján a papnövendékek okulására. 70 képét az Országos Képtárnak ajándékozta (ma a Szépművészeti Múzeumban). Hímzésgyűjteményének motívumkincsét besztercebányai (Banská Bystrica) püspöksége alatt az általa alapított női ipariskola rendelkezésére bocsátotta, mint szemléltető anyagot a kézimunka oktatáshoz. Nagyváradi (Oradea) püspökként — közvetlenül halála előtt, 1886 októberében — Czobor Béla segítségével 270 darabból álló hímzésgyűjteményét kiállította püspöki székhelyén, a Szent Orsolyá-

IPOLYI Arnold

Művészet 1967/4.

IPOLYI Arnold

Rursa György: Az ikongyújtés
Rezdetei Magyarországon. = Pontbirainci
Körlemgek, 2. 1995 141-146. ill

arokk szobrászat Magyarországon. 1-3.

ármegye művészeti emlékei. 1. rész:

ármegye művészeti emlékei. 2. rész:

ármegye művészeti emlékei. 3. rész:

Dvořáková, Vlasta - Krása, Josef -
ná malba na Slovensku. Praha -

om és arisztokrácia viszonya a
1977

zági festészet a XVII. században. Bp.,

zági festészet a XVIII. században. Bp.,

Ipolyi Arnold

Cséfalvay Pál: Ipolyi Arnold gyűjteménye Esztergomban. = Danubiana, 23, 1987, 2. 55-56. ck

repel; mennyezet- és falképeinek egy része az idők során megsemmisült.
Irodalom: Garas 1961; Garas 1971a; Palko 1989

GK

10
GALLI BIBIENA, Antonio és PALKO, Franz Xaver Karl
Heródes lakomája, 1746–1747
Olaj, vászon; 150x219,5 cm
A keszthelyi Festetics-kastélyból
Budapest, Szépművészeti Múzeum, ltsz. 9827

11
GALLI BIBIENA, Antonio és PALKO, Franz Xaver Karl
Krisztus és a vérfolyásos nő, 1747–1747
Olaj, vászon; 157x157,5 cm
A keszthelyi Festetics-kastélyból
Budapest, Szépművészeti Múzeum, ltsz. 9828

A 9828. számú kép hátán régi, elhalványodott felirat olvasható: *...bie...von Carl Palko.* Ez a töredékes felirat is megerősíti a stílussajátságok, történeti adatok alapján kialakult elgondolást, mely szerint a képsorozat a Bécsben működő Antonio Galli Bibiena és Franz Xaver Karl Palko közös alkotása. Az egykorú életrajzok hírt adnak arról, hogy a bolognai származású színházi festő és dekorátor, Antonio Galli Bibiena architektúra képein nem ritkán tanítványa, Palko festette a figurákat, s a régi leírásokban több ilyen közös alkotásukról tesznek említést (Sibiu, Muzeul Brukenthal). A műfaj, architektúra-látkép alakokkal, a módszer, két különböző festő együttműködése, ismert és gyakori a 17–18. század festészetében. Képeinken, s a hozzájuk tartozó harmadik – *Az angyal elhagyja Tóbiás családját* ábrázolásnál (olaj, vászon, 106,5x156 cm, ltsz. 9826) a domináló architektúra háttér, az oszlopos, íves csarnokok megegyeznek azokkal az építészeti

IPOLYI Arnold

KRUPA András: Ipolyi Arnold Magyar Mythologiájának szlovák vonatkozásai. = Etnographia, 101.évf. 1. sz. 1990 75 - 89.p. E

es the foresight
who think before

9," *Gazette des*

rnationale.

nternationale de
x-Arts II (October

by the state on 28
rchives Nationales.

Théodule Ribot

91 *The Good Samaritan*
(Le Bon Samaritain)

Oil on canvas, 38-5/8 x 51-5/8 inches (98 x 131 cm.), ca. 1870-75. Signed lower right: t. Ribot.

Pau, Musée des Beaux-Arts.

Provenance. Purchased in 1875 by the Société des Amis des Arts, Pau.

Although much of Ribot's previous work had been small canvases of musicians or cooks, during the 1860s he began to paint larger canvases with religious themes. His exhibit at the 1865 Salon depicting women caring for the martyred *Saint Sebastian* was a popular work that the state purchased for 6000 francs (Musée du Louvre).[1] The following year Ribot exhibited a young *Christ among the Doctors* (Musée d'Arras), a canvas that critics found more appealing than the unclothed, wounded nude of the previous year. At the 1867 Salon, however, Ribot again completed a study of the naked figure, using stark lighting and distorted poses in *Torture by Wedges* (also called *The Torment of Alonso Cano,* Musée de Rouen).

91

Ipolyi Arnold

SZENTESI Edit: Bekezdések a magyarországi műemlékvédelem előtörténetéből II. Haas Mihály levelei Rudolf von Eitelberghez az 1850-es évek közepéről. = Műemlékvédelmi Szemle, 1992. 1. 68 - 76.p. E G

III. Egy másik nagybácsi köbyvtára. = uo. 1992.2. 72-81. ill. E G

Fejérváry Gábor, Pulszky Ferenc, Paur Iván, Ipolyi Arnold. Henszlmann Imre

IPOLYI Arnold

R.TAKÁCS Olga: „Róma ellenállhatatlan" : Vonások két századvégi pap-tudós portréjához. = Vigilia, 57.évf. 6.sz. 1992 437 - 447. p.

nyosnak találta. A világhábo
na pedig 1920-24 között álla
ságot járta. Fáradhatatlan
kat s felkutatta az olasz m
it is. Közben azért szorgal
pesti kiállításokra, sőt eg
lításon is bemutatkozott. 1
"Sokat lehetne arról írni,
hogy milyen érzés volt a ré
lekerülni. És hogy milyen f
párisi képzőművészeti élet
is rendkívül gazdag és izga

IPOLYI Arnold

MRÁVIK László: Ipolyi Arnold, pap, tudós és műgyüjtő. = Élet és Tudomány, XLVI.évf.45.sz. 1991 XI.8. 1423 - 1426.p. ill.

njegovom odnosu prema prirodi i životu". Kao spasonosni izlaz „naša kritika i historija umjetnosti trebalo bi da u rješavanju tih problema izvrše teoretske pripreme, a to znači: treba istražiti u historiji stilove nastale u pozitivnim borbenim razdobljima klasa koje su se borile za vlast, treba pronaći i istaći vrijednosti onih umjetnika, koji su se prema objektivnom svijetu odnosili pozitivno i afirmativno, treba, dakle, nadovezati na one momente iz povijesti umjetnosti, u kojima je spoznaja objektivne stvarnosti zaista bila u interesu snaga, koje su dotičnu umjetnost nosile i uvjetovale".[47]

Uporedo sa tim traženjima, kritika je vodila upornu borbu i sa „desnim formalistima", daleko brojnijim od „levih". Pored Jovana Popovića najviše angažovan u toj borbi i stručno najspremniji Grga Gamulin daje i njegovu sažetu definiciju: „To je koloristički formalizam, koji je dominirao u svim našim umjetničkim centrima, često rafiniran, razrađen i savršeno prilagođen sadržajnosti koju je u sebi sadržavao. Ta je sadržajnost bila određena subjektivističkim odnosom građanskih umjetnika prema životu: intimističko sanjalaštvo, površna dekorativnost ili morbidno psihologiziranje — u tim doživljajnim okvirima kretalo sve sve što se nije kretalo tragom akademizma".

IPOLYI Arnold

JAKÓ Zsigmond: Ipolyi Arnold és a Konstantinápolyba került korvinák megtalálása. In: Magyar Könyvszemle, 105.köt. 2.sz. 1989 200 - 205. p.

a társadalomban élő
nagy tömbökben való
ök különböznek egymá
unkamegosztásban elfog
javakhoz való hozzájut
ke alapján. Ezért eltérő
keik lehetnek.

r:

oglalkozás, munkahely, be-
zóhely, lakás) alapján.
lmi kategóriák hierarch
eletkörülmények és élet-

Ipolyi gyermekkori lakóháza Ipolykeszin ma. *Fotó: Hála József, 1994*

a Trencsén megyei Tsztyét (Nádasfalut). Hontban a XVIII. században telepedtek le, s ez idő tájt építették Keszin a Szögben klasszicista kúriájukat is. A család kapcsolatba került a Stumerekkel (Ipolyiakkal) is, Tersztyánszky Bertalan volt honti főügyész pedig a másik előkelő honti család lányát, Gyürky Emíliát vette feleségül. Ők a család sírkápolna alatti kriptában nyugszanak Ipolykeszin. Síremléküket gyermekeik, Mária és András állíttatták. A temetőbeli Tersztyánszky-kápolna 1900-ban épült neoklasszicista stílusban.

Tersztyánszky Bertalan testvére volt Tersztyánszky Imre († 1847) püspök, Ipolyi Arnold tudós főpap egyik támogatója, továbbá Tersztyánszky Anna († 1805), Ipolyi Arnold püspök nagyanyja, Stummer Ignác főszámvevő felesége. A Szögben egy kisebb dombon áll még néhány fával körülvéve az eredetileg klasszicista stílusú XVIII. századi Tersztyánszky-kúria. Itt töltötte gyermekéveit Ipolyi Arnold (1823–1886). Az épületet 1945 után átalakították, de ablakai és a sátortető megmaradt, s belső terével a régi hangulatot is őrzi még.

Ipolykeszi birtokosai közül feltétlen meg kell említenünk a Stummereket, akik Mária Teréziától nyertek címeres nemeslevelet 1741-ben. Stummer Ignác a XIX. század elején már Hont megye főszámvevője volt. Fia, Stummer Ferenc volt Ipoly Arnold édesapja, s Keszin a Szögben lévő kúriát birtokolta egy ideig. Arnoldról a későbbiekben szólunk részletesebben.

A zsidó származású birtokos, Brak Ödön koncentrációs táborban pusztult el. Pályafutását kocsmárosként és üzletesként kezdte a faluban. A földet később a helybeli parasztoktól vásárolta fel. Elterjedt a községben a „Húzza, mint Brak a rovást"-féle szóláshasonlat. Az üzletember ugyanis rovást húzva jelezte egykor mindazok adósságát, akik nem tudtak neki fizetni. Tartozásuk ellenében a zsidó kereskedő fokozatosan kisajátította földjeiket.

A XX. század első évtizedeiben Keszin körülbelül tíz olyan gazda volt, aki húsz hold körüli földdel rendelkezett. Valamivel több földjük (kb. 30 kat. hold) volt a Klinkó és a Vanda családoknak. Tíz-tizenöt holdon gazdálkodtak a Páldiak, a Cseriek, a Törökök és a Radosok.

Majd minden második házban zsellérek laktak. Keszin ők voltak többen, s mindössze egy-két hold földdel rendelkeztek. Igásállatot nem tartottak, legfeljebb egy tehenük volt. A gazdáknál dolgoztak, akik ennek fejében megszántották kevéske földjüket. A nagyobb gazdák ló- és ökörtartással egyaránt foglalkoztak. Az ökör volt a jövedelmezőbb, egyrészt mert igásállatként szolgált, másrészt jól el lehetett adni az ipolysági vásárokon a morva kereskedőknek.

A cselédség egy része a ma is meglévő újfalusi cselédlakásokban élt. „Egy-egy konyhán kér cselédcsalád volt". Közös pitvarral és tűzhellyel rendelkeztek. „Akinek kevesebb gyereke vót, az megfért szépen, de akinek több – mer vót a cselédeknek sok, emlékszek rá, öt-hat gyerek is – azok oszt rakáson feküdtek. Vót kangyi meg mindenféle hely, ott aludtak." (Bugyi Károly, 1923.)

Újfaluban állt a kondás háza is, „olyan szalmafödeles, kis ablakos épület". A kondást a falu választotta, jutalmát pedig a kijáró disznók után kapta. Ha nem jól viselkedett, lemondatták, ám ellenkező esetben évekig végezhette munkáját. Enyhébb téli napokon is kihajtott „az Ovasba makkoltatni". Indulását tülkével jelezte.

Juhász csak az uradalmakban, elsősorban a Kondor-féle birtokon volt. A falusiak csupán akkor hajtották a jószágot rétjeikre, amikor már lekaszálták azokat. Külön tehénpásztora sem volt a községnek. Csak amikor lehetett legeltetni a réteken, akkor „fogadtak föl olyan pásztorféléket". Rétje minden gazdának volt (Alsórétek, Csalomjára járó, Fölsőrétek), ám ezeken nem valami jó fű termett, inkább „olyan szárazrétek vótak" ezek.

A patak mellett, a mai üzlet közelében állt egykor a kovácsház. A falu kovácsának a község adott egy kis földet. Szép kertje volt, s az Ipoly mellett elterülő Kovácsok-útját kaszálta. Szolgáltatásaiért „pénzbe meg gabonába" fizettek. Az uradalmaknál külön kovács tevékenykedett. A baktereknek is volt saját háza. Ő töltötte be a harangozó meg a kisbíró szerepét is. Az esti órákban többször is jelzett a település egy-egy pontján. Késő ősszel, télen és kora tavasszal „pénzbe szedte össze a bérét".

Keszin többen különféle melléktevékenységgel egészítették ki jövedelmüket. A népi gyógyászattól a seprűkészítésen és a különféle kasok fonásán át ide tartozott a vályogvetés is. A patak partján, a Csapáson voltak a vályogos gödrök, itt verte a vályogot a második világháború előtt Negyela János. Egyféle jövedelemkiegészítés volt ez számára. A félig „sikeres, félig homokos földet" a gödrökben összegyúrta pelyvával". A vályogvető keretet aztán megrakta a kitépett agyaggal, elsimította a tetejét, s felemelte a keretet. Másnap felállította a válykot élére, majd „huzatos halmokba rakta", hogy jól megkössön a termék. Harmadnap szállítani lehetett (Csáky K., 2001. 4–7.).

Mint már fentebb említettük, a neves Stummer család leszármazottja volt Ipolyi Arnold (1823–1886) országos hírű mitológiakutató, művészettörténész és főpap. Hosszú időn át több lexikonunk is úgy emlegette őt, mint Ipolykeszi jeles szülöttét. S noha már tudjuk, hogy 1823-ban nem itt, hanem a Hont megyei Disznóson született – ahol édesanyja, Szmrecsányi Arzénia épp látogatóban volt a szüleinél – a nagy tudós és a kis Ipoly menti falu kapcsolatán ez semmit sem változtat. Hisz Ipolyi itt élte gyermekéveit, áll még a hajdani kedves kúria, a templom falán pedig emléktábla adja tudtára a világnak, hogy : „Itt eme hely növelé Ipolyit kora zsenge szakában. Míg lőn egyháznak, honnak örökre dísze. Művészet, tudomány gyászt öltve siratja kimultát, S nagy neve emlékét őrzi míg él a magyar".

Édesanyja, a művelt, irodalomban és történelemben egyaránt járatos nemesasszony a keszi házban keltette fel fiában a költészet és a nemzet múltja iránti lelkesedést, érdeklődést. Pór Antal, Ipolyi életrajzírója is úgy emlegeti őt, mint „mívelt lelkű, finom kedélyű és nemes szívű" asszonyt, akinek Kamis Ferenc házitanító, a világot járt, művészetszerető ember segített az oktatásban, s még tovább fokozta a fiúban a művészetek és a tudományok iránti fogékonyságot.

Első eszmélésének színhelyére később is szeretettel gondolt Ipolyi. A rokonnak és jó barátnak, a reformkor s az 1848/49-es szabadságharc nagy honti alakjának, Pongrácz Lajosnak írta egykor az alábbi sorokat: „Első ifjúságom legszebb képei közé tartozik a drégelyi rom, melyet amint ipolykeszii szülőházam ajtajából naponta láttam, úgy buzdultam hősének, Szondinak feláldozó honszeretetén". *Folytatás a következő számban.*

Csáky Károly

Ahonnan Ipolyi Arnold indult

*150 éve jelent meg Ipolyi nagy műve, a **Magyar Mythologia**. Ebből az alkalomból közöljük írásunkat.*

Ipolykeszi. Amint a *Földrajzi nevek etimológiai szótárában* is olvashatjuk, a Keszi helynév az ómagyar törzsnévből keletkezett. (Kiss L., 1988, 631.). A honfoglaló magyarok még a X. század folyamán, a törzsszervezet felbomlását megelőzően nyomultak a Duna vidékéről az Ipoly mentére. A törzsek felbomlása után szórványukból jutott az egykori Hont területére is, amit a máig fennmaradt, hasonló községnevek: Keszi, Kér, Kürt, Gyarmat, Nyék; is sejtetnek (Győrffy Gy., 1987. 208.)

Vidékünkön négy Keszi is található (Ipolykeszi, Ipolykiskeszi, Keszihóc vagy Dacsókeszi és Kőkeszi). Közülük először a „Kukesu" alak fordult elő okiratokban, feltehetően 1135-ben. A Keseu névvel IV. Béla 1248-as oklevelében találkozunk, s az ott leírt helynevek minden valószínűség szerint Ipolykiskeszire vonatkoznak. A Borovszky-monográfiában, a Nagykürtösi Levéltár kiadványában (Sprievodca po fondoch a zbierkach, 1982) és másutt Ipolykeszi első okleveles említését is 1248-ra teszik. A Palásthy család levéltára című kiadványban (Esztergom, 2001) egy 1295-ös oklevelet tulajdonítanak ipolykeszi vonatkozásúnak. Bizonyára ez is más településről szól, s így egy 1326-os okiratot kell Ipolykeszi első írásos említését illetően elfogadnunk. A falu neve ebben „Kezeu" alakban fordul elő (Csáky K. 2003. 7.).

A Középső-Ipoly menti hagyományőrző kisközség ma a Nagykürtösi járás délnyugati felében, a Losonc–Ipolyság közúti főút közelében, az országhatár mellett, Inám, Nagycsalomja, Dejtár és Ipolybalog szomszédságában található. A község nagyobb földesurai közé tartoztak a Lukák, később pedig a Bory, a Berzsenyi, a Stummer, a Tersztyánszky, a Laszkáry, a Farkas és a Ráday családok. A falu Mária Terézia korabeli „Urbarioma" (1770) szerint a lakosok több úrnak adóztak. Gróf Széky Teleki László örökös jobbágya volt Majer János, Kaposzta András és Majer Mátyás. Ők egy-egy egész házhellyel rendelkeztek, amely két pozsonyi mérőre való (1 magyar hold) telket tett ki, s ehhez tartozott a falu határában 20 hold szántó s 6 „embervágónyi" rét. Ennek fejében évi 52 napi marhás vagy 104 napi kézi robotot végeztek, s beszolgáltattak még adóként 12 tojást, 2 csirkét, 2 kappant, 1 icce főzött vajat és 6 „funt fonyást". Hasonlóképp adózott Horváth Márton részére Rados Mihály. Kassay András jobbágya és Farkas Jánosné örökös jobbágya az előzőeknél szegényebb volt. Rados Mátyásnak és Rados Jakabnak így „csak" az iménti mennyiség felét kellett beszolgáltatnia. Farkas Jánosnénak házas zsellérei is voltak, mégpedig Páldy János, Rados János és Vallus János. Ők mindössze évi 18 napi „kézi szolgálatot" végeztek.

Ipolykeszi középkori faluszerkezetével kapcsolatban nincsenek pontos adataink, s nem tudjuk, a lakóházak miként helyezkedtek el a korabeli településen. Általános ismereteink alapján annyit elmondhatunk, hogy az egy-egy földesúrhoz tartozó jobbágyok távolabb laktak egymástól. Mivel az uradalmak még nem kapcsolódtak össze, a lakóházak szigetszerűen helyezkedtek el a falu beltelkén. Ezt az állapotot idézhetik Keszin a mai napig fennmaradt olyan falurészek, nevek, mint a Kapasz, a Szög, az Újfalu, a Kopottfalu. Az összefüggő házsorok az 1770-es úrbérrendezés során alakulhattak ki itt is (Csáky K., 2001. 4.).

A legrégibb birtokosok a Lukák ősei még IV. Béla király udvarában szolgáltak. Ők a XVIII. századig birtokolták a falut. A Laszkáryak Nyitra és Túróc megyéből kerültek tájainkra. Ipolykeszin valószínűleg a XIX. század első felében építették kastélyukat, amely aztán a Kondoroké lett. A Kondor család 1582-ben Rudolf királytól nyert adománylevelet, s eredetileg Felsőőrben volt birtokos. A Magyar Korona Országainak Statisztikája című kiadványban (1897) már Ipolykeszi jelentős birtokosaiként jegyzik őket. Kondor Józsefnek (1868–1934) például 460 kataszteri hold földje volt; ennek jelentős részét a szántó (311 kh.) és a legelő (114 kh.) tette ki, de volt 33 holdnyi erdeje is. Uradalmában korszerű mezőgazdasági gépeket: járgányt, lokomobilt, cséplőgépet, rostát, takarmányvágót használt, ezenkívül 16 vasekével, 6 boronával, 3 hengerrel és 9 igásszekérrel rendelkezett. A Borovszky-monográfia már 700 holdasnak tünteti fel a Kondor-birtokot, melynek földjeit az ötös vetésforgó szerint művelték, s a búzán, az árpán és a takarmányféléken kívül mákot is termeltek külföldi értékesítésre. Kondor foglalkozott továbbá nyugati marhafajta, magyar igásökör és baromfitenyésztéssel is. A munkaerőt a vármegye északi részéből szerezte be. A munkabér a napszámosoknál 1–2 korona között mozgott (Borovszky S., szerk. é.n. 149.)

A Kondor-uradalom központja a templom mögötti dombon volt, Újfalu szélén. A helybeliek visszaemlékezése szerint (Bugyi Károly, 1923., Belá József, 1931) az uradalom mintabirtokként funkcionált: saját villanyteleppel, önitatós istállókkal, gőzgépekkel stb. A kastélyt értékes park övezte, s birtokosának értékes könyvtára is volt. Kondor József 1926-ban 50 ezer korona értékű alapítványt tett, melynek kamatát minden évben a szegények közt osztotta szét. A földbirtokos 1934-ben halt meg, s Ipolykeszin temették el. A kondor-kúria mára eltűnt. Az uradalom tartozékai közül csupán egy XIX. század eleji szép magtárépület s egy átalakított cselédház áll, melynek mindkét oldaláról több ajtó nyílik az egykori közös tűzhelyű konyhába.

A falu másik jeles birtokosainak, a Tersztyánszkyaknak eredete II. Endre királyig vezethető vissza. Akkor kapták

LECTUAIS SALUTEM IN DOMINO!

Ipolyi Arnold anyakönyvi kivonata

RÁDIÓ

Hírek. Időjárás 21.05 Szól a rádió... 21.15 Hétfő esti filmzene 21.55 Szóló 22.00 Késő esti krónika 22.30 Fényben, árnyékban 23.00 Hírek. Időjárás. Kenó 23.05 Lemezmúzeum 24.00 Hírek. Időjárás 0.10 Himnusz

MR PETŐFI

5.55 Állomáskereső 6.00 Hírek. Időjárás 6.03 Reggeli csúcs 8.00 Petőfi-délelőtt 12.00 Jó ebédhez szól a nóta 13.00 Naprakész. Egészségpercek Kb. 13.44 Korkérdés 14.00 A rádió kívánságműsora 17.00 Hírek. Időjárás 17.05 Apukám világa 18.30 Délutáni csúcs 19.00 Hírek. Időjárás 19.03 Hétpróba 19.30 Kölyökrádió 20.00 Filmzenei kaleidoszkóp 21.00 Hírek. Időjárás 21.03 Gramofonalbum 22.00 Kupé 23.00 Hírpercek 23.15 Ennyi... 24.00 Éjfél után...

MR BARTÓK

6.00 Muzsikáló reggel 8.00 Hírek. Időjárás 8.03 Műsorismertetés 8.05 Pódium 9.27 Magyar zeneszerzők 10.00 Hírek. Időjárás 10.05 A magyar művelődés századai – A XVII. század, a magyar barokk virágzása 10.58 George London operafelvételeiből 11.30 A hét zeneműve 12.00 Hírek. Időjárás 12.00 Hangverseny délidőben. A Kontra vonósnégyes Gademűveket játszik 13.22 Rézfúvós kamarazene 14.00 Hírek. Időjárás 14.05 Szindbád hazamegy 14.55 Mozart-művek 15.28 Kóruspódium 16.00 Hírek. Időjárás. Közlekedés 16.05 Muzsikáló délután 18.00 Hírek. Időjárás 18.05 A moszkvai zongoranégyes hangverseny 19.18 Barokk operákból 19.40 Polgárháború Erdélyben – 1848 20.10 Hírek. Időjárás 20.15 A kölni rádió szimfonikus zenekarának hangversenye 21.50 Petőfi Sándor minden verse 22.00 Hírek. Időjárás 22.05 Cid. Részletek Massenet operájából 23.18 A Rádiószínház bemutatója: Visszfény, Csák Gyula hangjátéka

Diafilm-kiállítás a Belvárosban

Mese és meggyőzés

Mese és meggyőzés címmel rendez kiállítást a Nyílt Társadalom Archívum Centrális Galéria és az Országos Széchényi Könyvtár Budapesten, a galéria székhelyén, a Nádor utca 11. szám alatt – írja az MTI. A téma egy félig-meddig feledésbe merült médium, a diafilm és annak az '50-es, '60-as és a '70-es években készült alkotásai. A centrális galériában október 21-től december közepéig látható tárlat középpontjában a magyar és a szovjet diafilmtermés politikai témájú, olykor direkt, máskor kevésbé nyílt propagandaművei állnak. Számos diafilmet az eredeti állapotában le is vetítenek, de jó néhány filmet már csak művészi grafikák segítségével tudnak megmutatni a közönségnek.

Ősbemutató a Vigadóban

Balassi Bálint születésének 444. évfordulója alkalmából október 19-én, hétfő este 19.30-kor a Magyar Régizene Társaság ünnepi hangversenyt rendez a Pesti Vigadó kamaratermében Zádori Mária Liszt-díjas művész, az Ars Renata szólóénekegyüttes, Szabó István lantművész és a Musica Profana együttes közreműködésével. Az est műsorán a költő énekelt versei hangzanak el korának dallamaival, s bemutatásra kerül Virágh László reneszánsz stílusban komponált Balassi-ciklusa. A szándék hagyományteremtés: legyen október 20., Balassi születésnapja a régi magyar (énekelt) vers ünnepe.

1998. október 19., hétfő M. Nemzet

Az ősvalláskutató pap

Százhetvenöt éve született Ipolyi Arnold

Elsősorban gigászi munkája, a Magyar mythologia alapján ismeri a tudományos világ *Ipolyi* Arnold nevét. Kevésbé köztudomású, hogy e néprajzi irányultságú mű mellett a tudós püspök egyháztörténeti, művészettörténeti, műemlékvédelmi munkák sorát hozta létre. Pedig ő volt az első jelentős egyházi műemlékvédő. A Néprajzi Társaság mai tudományos fóruma a folklorista Ipolyira emlékezik elsősorban. A tudomány a magyar ősvalláskutatás kezdeteit nagyjából Ipolyi fellépésétől számítja. Ő végezte el az első jelentős ősvallásrekonstrukciót, műve mérföldkőnek számított az akkori tudományos életben. Az a romantikus idea éltette, hogy minden népnek van elveszett mitológiája és eposza, amely azonban gondos kutatással rekonstruálható. Ebben a szellemben fogott hozzá az óriási mű megírásához, melyet Magyar mythologia néven ismerünk. Igazi értékét a mai tudomány számára a magyar néphit szinte teljes, rendszerszerű leírása adja. Regét, mondát, mesét, népballadát, az erkölcsöket, babonás hiedelmeket, előítéleteket, szólásokat és közmondásokat tartalmaz a kötet. Ő volt az összehasonlító mitológiakutatás úttörője is. A magyar anyagot nem csupán a klasszikus mitológiákkal állította párhuzamba, hanem figyelembe vette a magyarsággal érintkező népek, valamint a nemzetiségek hiedelemvilágát is. Noha következtetései gyakran tévesek, mindenképpen tiszteletet parancsol az áttekintett anyag óriási tömege. Az 1854-ben megjelent mythologiát *Csengery* Antal tette komoly bírálata tárgyává, ami minden idők egyik legnagyobb vitájává vált a tudományos berkekben. Az evolucionista gondolkodású Csengery nem csupán Ipolyi ősmonoteista szemléletét, hanem az előmunkálatokat, valamint a forráskritika hiányát vetette az akkor még teljesen ismeretlen Ipolyi szemére. Ezzel kapcsolatban keletkezett aztán az a mendemonda, mely szerint Ipolyi azért nem folytatta tudományos tevékenységét, mert elkeserítette az őt ért bírálat. A későbbiekben csakugyan más szakterületek felé fordult a figyelme, vélhetően azért, mert a korábbi témát lezártnak tekintette.

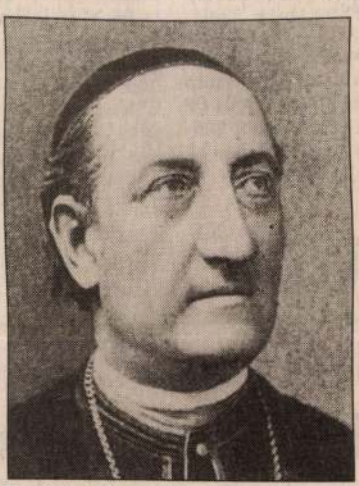

Ipolyi, kit romantikus idea éltetett

Már a kortársak is sokra értékelték a mythologiát, *Katona* Lajos óta pedig egyértelműen pozitív értékelést kapott a tudományban. A néprajztudomány a mű legfőbb erényének a felhalmozott adatmennyiség mellett azt tartja, hogy a hitvilágot összefüggő egészként vizsgálta. Ugyanakkor már világos, hogy ilyenfajta egységes mitológia rekonstruálása gyakorlatilag a semmiből nem lehetséges. *Pócs* Éva hangsúlyozta, hogy a mai néprajztudománynak nagy adóssága Ipolyi néphitgyűjtésének feldolgozása, és ideje lenne megírni a néprajzi munkásságát áttekintő és rendszerező monográfiát is. **(szénási)**

FÉRFI KÉZILABDA, NB I

Nagy Károly: Szégyellem magam

HORVÁTH

Pécsi MKC—Mol Szolnok KK 30-22 (17-9)

Pécs, 700 n., v.: Balogh, Heiter.

Pécs: SZENTE-Serfel 1, SANCHEZ 4, Becskei 2, SZÖGI 5, Frey J. 6 (2), NÉMETH 8 (2). Csere: Jandó (kapus), Kovács 2, Mátyás 2, Frey T., Lévay. Edző: Füzesi Ferenc.

Szolnok: Hernandez-Szloska 1 (1), Soós 1, Golovin 4, Tímár 3, Makai 10 (3), Szép Kis R. 3. Csere: Erdélyi (kapus), Szörnyi. Edző: Nagy Károly.

Hétméteresek: 4/4, ill. 7/3.

Kiállítások: 6, ill. 8 perc.

A találkozó előtt a Szolnok gárdája abban reménykedett, hogy sikerül feledtetni a szerdai nyíregyházi kupa-fiaskót, mivel hosszú idő után a legjobb összeállításban léptek pályára Pécsett. A hazaiaknál — akik egyre jobb eredményeket értek el az elmúlt hetekben — sérülés miatt hiányzott a gólerős kubai irányító *Diaz*. A Tisza-partiak kezdték a mérkőzést, ám nem sok sikerrel, idő előtt eladták a labdát, míg az ellentámadásból a kubai *Sanchez* bombagólt lőtt. Az első öt percet jó védekezés, jó kapusteljesítmény jellemezte mindkét oldalon, így tartós előnyt egyik csapatnak sem sikerült kiharcolnia (7-5). A Mol egyre magabiztosabbá vált, *Szép Kis* jól őrizte a hazaiak gólzsákját, Sanchezt, *Golovin* és *Makai* találataival pedig sikerült 8-7-re felzárkózni. A félidő hajrájában azonban mintha megbénult volna a szolnoki csapat, a játékosok büntetőket hagytak ki, technikai hibákat vétettek, felesleges reklamálások miatt hárman is kétperces büntetőt kaptak. A hazaiak könyörtelenül kihasználták az ajándékba kapott lehetőségeket, és rövid idő alatt kilenc gólt dobtak a szolnoki kettőre, így a félidőt jelző bírói sípszónál már 17-9-es hazai vezetést mutatott az eredményjelző.

A mérkőzés második részében a tetemes előny birtokában a Pécs megfontoltan, sok átadással tartotta a labdát és türelmesen kivárta míg a vendégek hibáznak. A Szolnok továbbra is ziccereket rontott, technikai hibákat vétett, sehogyan sem tudta hátrányát csökkenteni, így a Pécs a vártnál magabiztosabban győzött 30-22-re. A fontos találkozón a vendégek sok hibával játszottak, de ami a legnagyobb baj, hiányzott a tűz, a csapategység, a mindenáron való győzni akarás...

Füzesi Ferenc: — Hamar túlestünk a hullámvölgyön és nem várt különbséggel nyertünk.

Nagy Károly: — Szégyellem magam...

ELŐKÉSZÜLETI MÉRKŐZÉS

Még nem az igazi...

Vasas-Danubius Hotels—Szolnoki MÁV-Neusiedler 2-0 (0-0)

Budapest, Fáy utca, 500 n., v.: Szabó.

Vasas: Végh-Mónos, Tóth, Juhár, Aranyos-Szilveszter, Galaschek, Zombori, Maczó (Gricajuk)-Kuntics, Nyerges (Koltai). Edző: Gellei Imre.

Szolnok: Gelei-Szalai, Major L. (Antal), Fehér, Kohári-Bernáth, Szecsei (Dorcsák), Horváth, Ludasi-Fedor (Bontovics), Major S. Edző: Rubold Péter.

Gólszerzők: Zombori, Galaschek (11-esből).

Az eredményt tekintve nem vallott szégyent magasabb osztályú ellenfelével szemben a Neusiedler, azonban a szolnokiak játéka még kívánnivalót hagy maga után. A Vasas végigtámadta a találkozót, a mávosok pedig józserivel el sem jutottak *Végh* kapujáig.

Szurkolói ankét

A Kunszentmártoni TE NB III-as labdarúgó-szakosztályának vezetősége ma 18 órakor szurkolói ankétot tart, melynek helye a Mátyás pince emeleti tanácskozó nagyterme. Sólyom Vilmos edző ismerteti a felkészülés eredményét és bemutatkoznak az új játékosok is. A tervek szerint újjáalakul a baráti kör.

FÉRFI RÖPLABDA, NB I

Görcsös végjáték

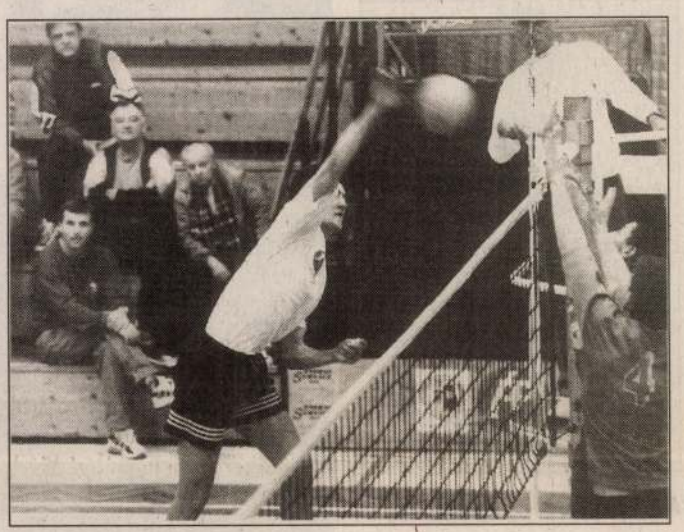

Szegedi mindvégig hatásosan bombázta az ellenfél térfelét

FOTÓ: TARPAI

M.G.

Szolnoki Titász RK—Dági SE 3:0 (8, 6, 13)

Szolnok, Olaj-csarnok, 200 n., v.: Járosi, Ratkóczay.

Szolnok: Szegedi, Juhász, Tóth, Pénzes, Surányi, Aggod. Csere: Csordás, Illés, Gulyás. Edző: Surányi Márton.

Dág: Szauter II., Torda, Osuszka II., Soós, Szauter I., Osuszka I. Csere: Bencsik. Edző: Osuszka Zoltán.

Tízperces tapogatózó játék után a hazaiak találtak magukra, s ezután váltották pontokra *Pénzesék Juhász* feladásait. A második játékrészben sem tört meg a Titász lendülete, s elsősorban a jól záró sáncoknak köszönheti a sima szettet. A harmadik játékot kis híján elkönnyelműsködték a *Surányi*- legények. Pedig *Szauter* sérülése után már cserelehetőség nélkül küzdött a „családi vállalkozásban" működtetett dági együttes, ennek ellenére jól bírták a mezőnymunkát a vendégek. A vendéglátó Titász 3:8-as állásnál kapcsolt rá és 13:13-nál érte utól ellenfelét. 14:13-nál a negyedik játszma- és mérkőzéslabda meghozta a győzelmet az esélyesebb hazai gárdának, amely 68 perc után vonulhatott sikeresen az öltözőbe.

Surányi Márton: — Sajnálom, hogy a vége egy kicsit görcsössé vált...

Osuszka Zoltán — Küzdelemből jelesre vizsgázott kicsiny csapatom.

JÉGKORONG, OB II

Egylépésnyire a bajnoki címtől

GEDEI

Chicago—Jászberény '77 2-3 (1-1, 0-0, 1-2)

Budapest, Kisstadion, 100 n., v.: Baróthi (Léber, Sós)

Jászberény '77: Lajkó A.-Bató, Simon, Szerdahelyi 1, Sipos (1), Kátai, Lajkó Zs. (1), Szabados, Szajka, ifj. Havrán (1), Csontos 2, Bujdosó, Kovács, Oláh Z., Bagi, Nagy, Zimonyi. Edző: Havrán Péter.

Kiállítások: 6x2, ill. 6x2 perc

Két mérkőzést kellett volna lejátszania a hétvégén a Jászberény '77-nek, ám pénteken este — mivel a tavaszias időjárás miatt megolvadt a berényi pálya jege — el kellett halasztani a Debrecen elleni találkozót. Egyórai várakozást követően abban egyeztek meg a csapatok, hogy majd máskor játsszák le a meccset. Hogy mikor, azt egyelőre nem lehet tudni, hiszen nagyon zsúfolt az OB II programja. Annyira, hogy a Jászberénynek szombaton délelőttre (!) is kiírtak egy találkozót. A Kisstadionban várta *Havrán Péter* legényeit a Chicago, amely már nagyon szeretett volna visszavágni a jászberényi veresége-kért. Ismerve a fővárosiak játékstílusát, kellemes meglepetést hozott az első két harmad. Többnyire sportszerű, jó iramú küzdelem bontakozott ki. A vendégek jobban bírták erővel, ami az utolsó harmadban hozta meg gyümölcsét. A berényiek győztes találata szépségdíjat érdemelhetett volna. *Sipos* egy kavarodásból mértani pontossággal ütötte a korongot *Szerdahelyinek*, akinek egy méterre a kaputól már csak pattintania kellett egyet a játékszeren, hogy az a Chicago hálójában landoljon. A vesztésre álló hazaiak egyre inkább kezdtek megfeledkezni magukról. A remek játékvezetőknek, valamint *Bató* határozott fellépésének köszönhetően végül mégsem durvult el a mérkőzés. Pénteken este Pomázt fogadják a jászberényiek. Ha ekkor is győznek, már senki nem veheti el tőlük a bajnoki címet.

IPOLYI ARNOLD

JÁSZKUN 1998.02.16.

175 ÉVE SZÜLETETT A TUDÓS PAP

Ha veszni hagynánk emlékeinket

Petőfi Sándor és Madách Imre mellett *Ipolyi Arnoldra* is emlékezhetünk az idén születésének 175. évfordulója alkalmából. A köztudat Ipolyit kevésbé ismeri, jóllehet a tudós pap ugyancsak maradandót hagyott az utókorra. Az akadémikus, néprajzkutató, művészettörténész, a hazai műemlékvédelem egyik megalapítója alakját Szolnokon élő kései rokonaival igyekszünk felidézni.

TÁL GIZELLA

A Szolnokon élő *Ipolyi Györgyné* apósának nagybátyja és keresztapja volt Ipolyi Arnold, a tudós pap. A nyolcvanas éveiben járó özvegy féltve őrzött kincsei közé tartozik egy múlt században kiadott gyönyörű kötésű életrajzi kötet a híres rokonról, *Pór Antal* tollából, továbbá a család címere, a lepedőnyi népes családfa, Ipolyi Arnold gyászjelentése, soksok újságcikk, s az 1987-ben újra kiadott Magyar Mythológia, a tudós első jelentős munkája, amelyet mindössze harmincegy évesen írt, s mindmáig kútfő értékű munka a régi magyar hitvilág emlékeiről.

Ipolyi Györgyné féltve őriz néhány családi „ereklyét" Ipolyi Arnoldról

A híres nemesi család címere

A családfa tanúsága szerint is Ipolyi Arnoldot még Stummer néven anyakönyvezték a Hont vármegyei (ma Szlovákia) felsőzsemberi plébánián 1823-ban. A születés napja és helye kérdésében azonban megoszlik a kutatók véleménye, hitelesnek Ipolyi prímási levéltárban őrzött sajátkezű életrajza tekinthető, amelyben október 20-át jelöli meg születése dátumául, a keresztelés pedig két nappal később történt a már említett helyen, atyjának birtokán. Azonban Stummer Ferenc és Szmrecsányi Arzénia első gyermeke, Ipolyi Györgyné szerint is Ipolykeszin látta meg a napvilágot, apósa mindig így mondta.

Stummer Arnold — csak később vette fel az Ipolyi nevet — már egészen kisgyermekkorában kitűnt éles eszével társai közül. Szülei katonának szánták, de ő 12 évesen a papi pályát választotta, s Pozsonyban, Nagyszombatban, majd Bécsben folytatott tanulmányokat. Felszentelése előtt báró Mednyánszky Alajos családjánál nevelősködött, majd 1849-ben Zohorára nevezték ki plébánosnak. Az ott töltött évek alatt írta meg a Magyar Mythológiát, s zohorai plébánosként érte a megtiszteltetés, hogy tagjai sorába választotta a hat nyelven beszélő tudóst a Magyar Tudományos Akadémia.

1860-ban nevezték ki Törökszentmiklósra plébánosnak, ahol természetesen folytatta tudományos munkásságát is, ezúttal az ország középkori műemlékeit, szobrászatát vette számba, majd kora képzőművészetével foglalkozott.

A műemlékekről írt könyve zárszavában írja: „Majd csak akkor fogjuk ezen emlékeinket is megkívánni, ha majd nem lesznek. A végső percz azonban, melyben valamit tenni kellene értök, ha nem akarjuk, hogy végleg elpusztuljanak, már itt volna... Mert azon nemzet, mely emlékeit veszni hagyja, azzal saját síremlékét készíti." E gondolatsor a mindenkori műemlékvédelem mottója is lehetne.

Törökszentmiklós után Egerben folytatta papi pályáját, majd kinevezték Pestre a papi szeminárium rektorának, innen Besztercebányára került püspöknek. 1886 februárjában Nagyvárad püspöke lett, ami az ország egyik legjelentősebb egyházi méltóságát jelentette. Új állomáshelyén tragikusan hamar, még ugyanabban az évben, december 2-án agyvérzésben meghalt. Földi maradványai a nagyváradi székesegyház kriptájában pihennek. Gazdag életműve azonban nem ismer határokat, beszédei, könyvei, értékes gyűjteménye mindannyiunk épülésére szolgál. De minden beszédnél fényesebben vallanak tettei: szorgalmazta múzeumok, közgyűjtemények létrehozását, neki köszönhető a magyar korona és a koronázási jelvények hiteles leírása, festészeti pályadíjat alapított, s „nőtanodát" létesített a lányok taníttatására. Példamutató közéleti ember volt, aki a különböző tudományok művelése mellett tettekkel is igyekezett jobbítani korát.

S hogy milyen volt magánemberként? Ipolyi Györgyné apósa elbeszéléseiből tudja, hogy szeretetreméltó, egyszerű ember volt, tárgyi és szellemi kincseit megosztotta rokonaival, de másokkal is.

Az Ipolyi családban az ő emléke előtti tisztelet jeléül sok fiúgyermek kapta az Arnold nevet.

— Amikor megszületett a fiam — meséli Ipolyi Györgyné —, apósom kijelentette, hogy csak Arnold lehet a neve.

A legeslegifjabb Ipolyi Arnold ugyancsak Szolnokon él családjával, őrnagyként dolgozik a kiegészítő parancsnokságon. A családfa tanúsága szerint egyébként az államtitkárok, vármegyei jegyzők, kincstári jegyző, s országgyűlési képviselők, néhány pap mellett, többen is a katonai pályát választották, az egyik ős például nádorhuszár volt.

Ipolyi Arnold, a tudós pap Pór Antal múlt században megjelent könyvéből

FOTÓ: TARPAI ZOLTÁN

IPOLYI Arnold

JANUS

IPOLYI ARNOLD (1823–1886)
CSÉFALVAY PÁL (1)

DR. AGÁRDI TAMÁS: GRAFOLÓGIÁRÓL MINDENKINEK
CSÖTÖRTÖK CSABA: GRAFOLÓGIA. AZ ÍRÁSJELLEMZÉS KÉZIKÖNYVE
RÁKOSNÉ ÁCS KLÁRA: VALLANAK A BETŰK
CSEPELI GYÖRGY, VARGHA LÁSZLÓ, KENGYEL MIKLÓS (10)

CZIFRAY ISTVÁN: MAGYAR NEMZETI SZAKÁCSKÖNYV
VÖRÖS KÁROLY (30)

HANÁK PÉTER: ZSIDÓKÉRDÉS, ASSZIMILÁCIÓ, ANTISZEMITIZMUS
KOVÁCS ANDRÁS (36)

HARMAT PÁL: FREUD, FERENCZI ÉS A MAGYARORSZÁGI PSZICHOANALÍZIS
ERŐS FERENC (46)

KŐBÁNYAI JÁNOS: A MARGÓN · BEATÜNNEP UTÁN
SZABÓ MÁTÉ (56)

LUKŐ GÁBOR: A MAGYAR LÉLEK FORMÁI
ANDRÁSFALVY BERTALAN (67)

CLIFFORDS S. RUSSEL: COLLETIVE DECISION MAKING
STEPHEN COTGRAVE: CATASTROPE OR CORNUCOPIA
T. J. PETERS – R. H. WATERMAN: A SIKER NYOMÁBAN
KINDLER JÓZSEF (70)

JAMIE UYS: FUNNY PEOPLE I–II (HÓBORTOS EMBEREK)
HUSZÁR ÁGNES (76)

A ZENEI NEVELÉS NÉHÁNY KÉRDÉSE
VIDOVSZKY LÁSZLÓ (81)

III.2
1987 tavasz

IPOLYI ARNOLD (1823–1886)

A múlt század második felében nem számított volna műveltnek az az ember, aki nem tudta, ki Ipolyi. Ma, ha nevét halljuk, elsősorban az esztergomi Keresztény Múzeumban őrzött gyűjteményére gondolunk, vagy a róla elnevezett Emlékéremre, amelyet a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat ad a művészettörténeti kutatásban kiváló eredményt elért tagjainak. Toldy Ferenc őt nevezte az első magyar művészettörténésznek, Trefort Ágoston pedig a „nemzet orákulumának" tisztelte.

*

Mint nagyváradi püspök halt meg. Fő hivatása a papság volt: volt főúri házaknál nevelő, falusi plébános, egri kanonok, 14 évig besztercebányai, fél évig nagyváradi püspök. Tudjuk, hogy kiváló pap és püspök volt. Mégsem ezért maradt fenn a neve. Az első, tudományos alapokra épülő magyar mitológia rendszerezője; a népmesék és a népművészet kiváló gyűjtője; a Magyar Tudományos Akadémia levelező, rendes, majd igazgatósági tagja és történelmi bizottságának elnöke; a Kisfaludy Társaság tagja; a Szent László Társulat és a Szent István Társulat alelnöke, a Magyar Történelmi Társulat alapító tagja, majd elnöke, s mint ilyen a *Századok* című folyóirat egyik elindítója; a Képzőművészeti Társulat elnöke 6 éven át; a Budapesti Tudományegyetem Hittudományi Karának igazgatója; a Központi Papnevelő Intézet rektora; a bécsi Centralcommission für Erforschung und Erhaltung für Bauderkmäler „conservatora" a pozsonyi kerületben; a koppenhágai Archeológiai Intézet, a morva—sziléziai cs. kir. társulat históriai osztályának tagja; a germán nemzeti múzeum választmányának és az osztrák birodalmi geológiai intézet levelező tagja. Tiszteleti címe volt még a pápai kamarásság és a borsmonostori reális apátság. Nevét őrzi 19 „opus" és több mint 100 cikk és tanulmány. Az uralkodótól megkapta a vaskorona rendet és a belső titkos tanácsosság címet.

*

Stummer Arnoldként született 1823. október 20-án a Hont megyei Felsőzsemberhez tartozó Disznóspusztán Stummer Ferenc kisnemes, szolgabíró és Szmrecsányi Arzénia elsőszülöttjeként. Öt testvére volt. A család Ipolykeszire költözött, s Arnold mellé házitanítót fogadtak. A rendkívül tehetséges gyerek magántanulóként vizsgázott a korponai és selmecbányai piaristáknál. Szülei szándéka ellenére kispapnak jelentkezett az esztergomi főegyházmegyébe. A gimnázium felső osztályait a Pozsonyi Emericanum, majd a Nagyszombati Líceum növendékeként fejezte be, kitűnő eredménnyel. Teológiai stúdiumra főpásztora Bécsbe küldte a Pázmáneumba. A reformkori bécsi magyar kolónia, de különösen a Pázmáneum az ébredő nemzeti öntudat melegágya. Négy év alatt elvégezte a teológiát. Az ottani magyar önképző-

körben két dolgozatot is írt, amely szinte ki is jelölte további szellemi tevékenységének sajátos pályáját. Az egyik címe: „A magyarok ősvallása", a másiké: „Vallás és művészet". Hogy Bécsnek milyen magyarosító hatása volt ekkor, jellemző, hogy a Stummer név helyett az Ipolyi nevet kezdi használni, főleg irodalmi téren. Bántotta az a szemlélet, amellyel az osztrákok, s ennek következtében a „Nyugat" nézték a magyarokat, s különösen a magyar régmúltat. Nem lett ő forradalmár, sohasem politizált igazán. Aulikus felfogása mindvégig megmaradt anélkül, hogy behódolt volna az osztrákoknak, pedig nemegyszer erős csábításnak volt kitéve a kormányzat részéről. Teológiai stúdiumait 22 éves korára befejezte, pappá szentelésére még két évig várnia kellett. Egy évig Esztergomban tanult magyar egyházjogot (Haynald Lajos irányításával), a második évre pedig nevelőnek szegődött el a Nyitra megyei Veszelére, báró Mednyánszky Alajoshoz. Szerencsés választás volt ez. Ugyanis Mednyánszky két témában is dolgozott, noha csupán főúri kedvtelésből; a magyar mondavilág és a regényes útirajz területén. Mindkét könyvét németül írta. Biztosak vagyunk, hogy a fiatal Ipolyiban itt erősödött meg az elhatározás, hogy e területeket folytatni kell, de tudományos tervszerűséggel. Egy évet töltött Mednyánszkyéknál, majd 1847-ben Esztergomban, az akkor székesegyházként működő vízivárosi templomban pappá szentelték. Egy évig volt Komáromszentpéteren káplán, majd gróf Pálffy-Daun Lipót kérte gyermekei nevelőjének a Pozsony melletti stomfai kastélyába. A Pálffyak hatalmas könyvtára, de még inkább levéltára, továbbá az ott megfordult bécsi és pozsonyi előkelő társaság termékenyítőleg hatott a fiatal pap szellemi világára. Nagyszámú családtagjának megélhetési gondjai késztették arra, hogy plébániát vállaljon. Stomfához közel, a szlovák nyelvű Zohoron kapott plébániát. Rövid idő alatt — hívei kedvéért — megtanult szlovákul. Mintaszerű lelkipásztori munka mellett keresett időt, hogy kedvenc témájának a magyar mitológiának éljen, Pozsony és Bécs közelsége, a tudós emberekkel való találkozás, könyvtárak, levéltárak elérhetősége segítették munkáját. Az egész országba kérdőíveket küldött ki papokhoz, tanítókhoz, hogy témájához anyagot gyűjtsön. Toldy lapjában, az *Új Magyar Múzeum*ban, mitológiai és történelmi cikkeket publikál. Készülő szintézisének egy-egy fejezetét megküldi Toldynak, aki barátságába fogadja, s nagyon biztatja. Ennek ellenére robbanásszerűen hatott 1854-ben a *Magyar Mythologia* megjelenése. Ekkor már külföldön is ismeri nevét a szűkebb szakma. A göttingeni *Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde* című folyóiratban folytatásokban ismerteti a mitológia egyes részeit. Ezért hatott hidegzuhanyként Csengery Antalnak vitriolos kritikája az akadémia részéről. Csengery nem a tartalomhoz szólt, hanem Ipolyi módszerét hibáztatta, és a német Jacob Grimm epigonjának tartotta. Ipolyit rövid időre elkeserítette a szokatlanul éles hangú kritika. Csengeryn kívül mindenki biztatta, vigasztalta. Magas helyekről ösztökélték, hogy vágjon vissza, de Ipolyi ízlésével ez nem fért össze. Nem igaz, hogy Ipolyi felhagyott volna a mitológiai témákkal, aminthogy az sem igaz, hogy csak ezután fordult volna figyelme a középkori archeológia felé. A *Mythologia* megjelenése előtt, 1852-ben értekezik már a hazai egyház-archeológiai műemlékekről, másrészt még

1872-ben is örömmel ismerteti a *Századok*ban az újonnan felfedezett *Magyar ősvallási és nyelvemlék*et. Tény, hogy 1854 után a fő figyelme a tárgyi emlékekre terelődik. Az abszolutizmus éveiben alakult meg Bécsben a Centralcomission, Rudolf Eitelberger vezetésével. Amikor Eitelberger Pestre jön, és Toldynál embereket keres a magyar kerületek élére, Toldy egyből Ipolyit javasolja a pozsonyi kerület „conservator"-ává. A felkérés eredményeképpen Ipolyi teljes lelkesedéssel veszi fel a munkát, mely a műemlékek felderítéséből, műszaki felvételéből, lerajzolásából s megóvására tett intézkedésből állt. Ipolyi először rengeteget tanul: korának elérhető szakkönyveit: a német Kugler *Kunstgeschichte*-jét, Otte Kirchliche *Kunst-Archeologie des Mittelalters*-ét, a francia Caumont *Cours d'antiquité monumentale*-t. Expedíciót szervez fiatal mérnökökből, levéltárosokból. Lippert József, Keller és Berger mérnökök, Knauz Nándor és Csaplár Benedek felváltva kísérik őt. Először Csallóközt és Szigetközt, majd a Fehérhegység vidékét járják be. Gyönyörű felvételi rajzok maradtak meg, s Ipolyi publikálja a műemlékeket — először rá nagyon jellemzően — a magyar publikum számára a *Vasárnapi Újság*ban, majd a Centralcommission hivatalos lapjában a *Mittheilungen*. . .-ben, végül könyv alakban. Ez tulajdonképpen a mai értelemben vett régészeti topográfia kezdete. Szinte mindenre odafigyel: a legkisebb faragott kőtöredék, templompadlásokon kallódó képek és felszerelések, számára mind a múlt egy-egy hiteles tanúja.

Az Akadémia érezte, hogy részéről a Csengery-kritika méltatlan volt, másrészt tapasztalhatta Ipolyi tudományosságát és munkabírását, és 1858-ban a *Mythologiát* Mirczibányi-díjjal jutalmazta s egyúttal Ipolyit meghívta levelező tagjai sorába. Két évre rá rendes tagjául választotta. Ipolyi a deáki román kori bazilikáról írt monográfiájával debütált. E mű felolvasása olyan hatással volt a hallgatóságra, hogy felkérik egy szisztematikus magyar művészettörténet kidolgozására. Ennek eredménye lett három nagy előadása az Akadémián *A középkori emlékszerű építészet Magyarországon (1861); A középkori szobrászat Magyarországon* (1863) és *A középkori magyar festészet emlékeiből: A szepesváraljai XIV. századi történeti falfestmény* (1864). Nyilván az ezekhez kapcsolódó anyaggyűjtés folytán állnak össze dolgozata: a *Magyar téglaépítészeti műemlékek;* a *Régi magyar keresztkutak,* a *Magyar régészeti repertorium;* a *Magyar Régészeti krónika,* a *Magyar ereklyék* és *Péter király síremléke.* Teljesedik Toldy 1855-ben mondott jóslata: „Kegyed most végre első magyar műtörténészünk leszen. . ."

Mindezt már az egri főegyházmegye papjaként, illetőleg kanonokjaként végzi. Bartakovics Béla egri érseknek jobb szeme volt papjai támogatásában, mint Scitovszky prímásnak, akinek minden energiáját a bazilika építése kötötte le. 1860-ban Törökszentmiklósra kerül plébánosnak. Erre az időre esik kalandos konstantinápolyi utazásuk. Kubinyi Ferenc volt a terv kezdeményezője, hogy magyar emlékek után kutassanak a szerájban. Felbíztatta Ipolyit és Henszlmann Imrét, hogy vágjanak neki. Regénybe illő veszedelmes utazásuknak eredménye az lett, hogy megtaláltak néhány Corvinát, de nem hozhatták magukkal. Később a szultán ajándékozta azokat Ferenc Józsefnek, s úgy kerültek

az Egyetemi Könyvtárba. Útközben Rodostóban is jártak, Ipolyi misézett a Rákóczi hamvait őrző kápolnában. Hazaérve Ipolyi írta meg a jelentést tudományos útjukról az Akadémiának. Közben bejárta az egész Jászságot, Kiskunságot és Nagykunságot, Borsod, Abaúj, Zemplén megyéket, sőt Erdélyt is. Kár, hogy ezek topografikus feldolgozására már nem maradt ideje és lelkiereje. Más területek kötötték le. 1863-ban egri kanonok lesz, s mint a legfiatalabb kanonoknak nyakába szakad a káptalani jegyzőséggel és jószágkormányzósággal járó rengeteg gond. Ipolyi jó szívvel végzi, de amikor csak teheti, megszabadul tőlük. Ebbeli tapasztalatainak nagy hasznát veszi majd a Szent István Társulatnál és a Képzőművészeti Társulatnál.

Egerben figyelme rögtön a régi vár elpusztult székesegyháza felé fordul. Meg is írja monográfiáját. Jó szemmel figyel fel Bélapátfalvára. Monográfia az eredménye. Jut ideje az egri kiállítások kritikájára is.

A sok feltérképezett középkori templom s azok siralmas állapota késztette Ipolyit arra, hogy 1858-ban a *Religio* hasábjain hét cikkben tanítsa a papságot „Az egyházi épületek fönntartásának és javításának kötelméről". Magyarországon Országos Műemléki Felügyelőség még nem létezett! Legpregnánsabban 1867-ben, a Szent László Társulat esztergomi közgyűlésén mondta el nagy beszédét *Az egyházi művészetnek emeléséről hazánkban* címmel. Ebben sürgeti, hogy a teológiai főiskolákon tanítsanak műtörténetet, minden egyházmegyében legyenek művészeti bizottságok, melyek vigyáznak az egyház kezében levő műemlékekre, végül, hogy minden egyházmegyében vagy csak az érseki székhelyeken legyenek egyházi műgyűjtemények, úgynevezett keresztény múzeumok. Országos katolikus kiállításokat, valamint egyházművészeti lap megindítását sürgeti. Mindezt 1867-ben!

A kiegyezés légkörében lehetővé vált, hogy az addig exkluzív akadémiai történeti osztály működésének szélesebb bázist teremtsenek. Lelkes történészek csoportja új társulatot kívánt létrehozni, melyen keresztül sikerül az önkényuralmi időben megdermedt nemzeti tudatot felébreszteni. Ipolyit kérték fel az alakuló értekezlet összehívására és programadásra. 1867. május 15-én meg is alakult a máig létező Magyar Történelmi Társulat, 300 taggal. Ipolyi szervező munkája nyomán az év végére e szám 1000-re bővült. Ugyanakkor elindították a *Századok* című folyóiratot, valamint a *Magyar Történelmi Tár* című időszaki lapot. Szinte természetesnek tűnik, hogy Ipolyi sokat publikál mindkettőben. A társulat elhatározása szerint évenként más-más vidéki városban vándorgyűlést tartanak, ezt az alkalmat használják fel a környéken található levéltárak felkutatására. Tiszteletből Horváth Mihály címzetes püspök lett az elnök, de valódi vezére Ipolyi, mint alelnök. Az ülések megnyitó értekezéseit többször Ipolyi tartotta. Ebben az egész nemzet sorsát érintő problémákhoz nyúlt, bátor lélekkel. Ilyen volt például a rimaszombati vándorgyűlésen 1876-ban elmondott *A magyar nemzetegység és államnyelv történeti alakulása* című, máig is érvényes megállapításokat tartalmazó, nagy beszéde. Kimutatta, hogy a magyarság és az országban élő nemzetiségek közt 1848-ig sosem volt háború. A kulturális fejlődés civilizációs alapjairól beszélt Pozsonyban 1877-ben *A magyar iparélet történeti fejlődése* címmel.

„Az újkor csak az ipar által emelkedett fel arra a magaslatra, melyen áll...", a régi civilizáció egyet nem ismert: „a jognak és szabadságnak azt az általános társadalmi érvényét, amelyet csak a szabad munka és ipar képes nyújtani mindenkinek" — tanította a besztercebányai püspök. Az 1878-as kassai nagygyűlésen kedvenc témájáról, A *magyar műtörténeti emlékek tanulmányáról* értekezett. Egészen meglepő volt az 1879-es, marosvásárhelyi előadása: *A magyar hadtörténelem tanulmánya*. Bátorítja a magyar fiatalokat, bátran lépjenek be a monarchia hadseregének tisztjei közé, hogy ezáltal erősödjék abban a magyaros szellem. E társulat kongresszusán mondta el Budapesten utolsó nagy beszédét 1885-ben *A történelem s a magyar történelmi szellem* címmel. Az ekkor már erősen dívó radikális, liberális kozmopolitizmus veszélyeitől óvja történész társait. Félti a nemzeti tudat feloldódását, mely nála egyenlő a nemzet halálával.

Akadémiai és társulati működése egyre többször Pestre szólítja. Szívesen vállalja a budapesti Központi Papnevelő Intézet rektorságát és a Tudományegyetem Hittudományi Karának igazgatóságát. Első ténykedései közt szerepel az egyházi műarcheológiának mint kötelező tantárgynak a bevezetése. Lipperttel újabb emeletet húzat a szemináriumra, hogy több növendékpapot fogadhasson be az épület. Elintézi, hogy a különböző keleti szertartású növendékpapok, akik főleg a nemzetiségekből származnak, Bécs helyett Pesten tanuljanak, magyar légkörben. Az ez idő alatt vásárolt hatalmas műgyűjteményét a szeminárium folyosóin és közös termeiben helyezi el, hogy a kispapok állandóan lássák, de az érdeklődő fővárosiaknak is nyitva álljon.

Megválasztották a Szent István Társulat elnökévé. A társulat a csőd szélén állt. Ügyes pénzügyi manőverekkel, megváltoztatott kiadási profillal elérte, hogy nemcsak nyereséges lett, de új székházat is vásárolhatott. Megszerezte az elemi iskolai tankönyvek kiadási jogát. Így közvetve tudott hatni a népművelés szellemére is. Sürgette, hogy a társulat adjon ki katolikus tudósoktól könyveket. Maga járt elől jó példával: szerkesztette a *Régi magyar egyházi írók* sorozatát, és megírta Veresmarti Mihály életének és megtérésének históriáját.

1872-ben lett a besztercebányai egyházmegye püspöke. Kiváló jellemével, emberségével és szlovák nyelvtudásával meghódította papjait. Jellemző rá, hogy két éven belül már jelentős előadással fogadja a Magyar Történelmi Társulatot székvárosában: *Besztercebánya városa műveltségtörténeti vázlata* címmel, amely műfajában is az első ilyen nemű vállalkozás. 1876-ban pedig Magyarországon addig ismeretlen gazdagságú papi címtárat adott ki, a *Schematismus historicus Dioecesis Neosoliensist*. Mi is ez? Olyan évkönyvhöz hasonló papi címtár, melyet minden egyházmegye majd minden évben kiadott. Ipolyi új irányt szabott ezzel: beledolgozta egyházmegyéje valamennyi templomának történetét. Főleg a középkoriakra tette a hangsúlyt. A templom oltárainak stílusát, készítésének valószínű idejét, a felszerelések, harangok jegyzékét is közreadta. Elsősorban papjaiban akarta tudatosítani, milyen értékek vannak rájuk bízva. Megkezdte székvárosa legszebb templomának, a Vártermplomnak a restaurálását, Stornó vezetésével. 1878-ban könyvben számol be róla: *A besztercebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása*. Ebben kikel a szakszerűtlen, levél-

tárilag elő nem készített restaurálások ellen, melyek „hivatalnokok által kezelve és létesítve, többet rontanak, mint építenek". „Nincs nemzeti védelem. . ., nincs törvény egy sornyi sem, mely minden restauratio szigorú ellenőrzését elrendelné és követelné." Ilyen és ehhez hasonló kifakadásai előkészítették az utat a Műemlékek Országos Bizottsága 1881-beli megalakulásához. Ebben a szervezetben közvetlenül munkát nem végzett, mert 1880 óta egy még nehezebb, hálátlanabb szerepre hívták meg: felkérték, legyen elnöke Az *Országos Magyar Képzőművészeti Társulat*nak. Ismerték gyakorlati érzékéről és eszmei tisztaságáról. Bár ő elsősorban az egyházművészetet akarta megreformálni, amikor Besztercebányán egyházi műhímző egyletet alapított a lányok, Korponán pedig fafaragó műhelyt a fiúk számára, mégsem zárkózott el az egész ország művészetét irányító profán művészeti egylet irányításától. Itt is először anyagilag kellett a társulatot rendbehoznia: fényesen sikerült. Évenként tartott megnyitó beszédei mindig iránymutatóak voltak. Ezek a beszédek tanúsítják, menynyire otthon volt kora külföldi művészetének ismeretében. Tudta, mi történik a párizsi Salonban, Münchenben vagy Krakkóban. Bécsről nem is beszélve. Nemzetközi távlatból sürgette a művészeket, hogy műveiket sajátos nemzeti szellemben alkossák. Irányít, korrigál és ha kell, korhol, mint tette az új Operaház kifestésével kapcsolatban. Nehezményezi a Nemzeti Múzeum oszlopcsarnokának nemzetietlen kifestését. Az ő programja szerint festették meg a Vigadó és a Bakáts téri templom freskóit. Útmutatást adott az Akadémia új épülete dísztermének ikonográfiai programjához. Az országos kiállításokon örömmel üdvözölte a magyar múltból merített témákat. A társulat elnökségéről azért mondott le 1885-ben, mert a művészek közt egyre inkább tért hódított a nemzetietlen, kozmopolita irányzat, aminek sem célját, sem értelmét nem látta.

Elnöksége idejére esett Munkácsy hazai diadalútja *Krisztus Pilátus előtt* című képével. Nagyrészt Ipolyi szervező képességének köszönhető a máig sem felülmúlt siker 1884-ben. Ipolyi és Munkácsy barátságát számos levél tanúsítja, melyek a Prímási Levéltárban találhatók.

Garamszentkereszti nyári püspöki rezidenciája, melyben európai hírű gyűjteményét őrizte, találkozóhelye lett az akkori magyar művészeti életnek. Az ifjú Lotz, Telepi, Ligeti és Myskovszky meg is festették a várkastélyt és parkját. Németország legismertebb műgyűjtője, a kölni Schnütgen kanonok is elbámulva nézte Ipolyi gyűjteményének gazdagságát.

*

Ipolyit a gyűjtésben nem a birtoklás öröme, nem a gazdagodás szenvedélye vezette. Mindenben altruista volt. Gyűjteménye megszerzésében a nemzet és benne az egyház anyagi, szellemi és lelki gazdagodása vezette. Jellemző erre, milyen fölényes gesztussal adja oda középkori képgyűjteményének legjavát az Országos Képtárnak.

Természetesen őt elsősorban a középkori művészeti emlékek érdekelték: román kori kőtöredékek és ötvöstárgyak, gótikus és kora reneszánsz táblaképek. A későbbi korokból csupán azok, amelyek a magyar

történelemre vagy népéletre vonatkoztak. Meglepő nála, hogy milyen korán felfigyelt a népművészet emlékeire. Bizonyára mitológiai adatainak tárgyi bizonyítékait látta elsősorban bennük (népi hímzés, habán és egyéb népi kerámiák, népies üvegek). Gyűjteménye legértékesebb részének tartjuk ma a középkori táblaképek és szobrok együttesét.

Említettük, hogy egri kanonok korában volt a leggazdagabb. Mint szemináriumi rektor, a nyári szünidőket külföldi utazásokra használta fel. Nápolytól Londonig bejárta ismételten a világ legszebb műemlékeit, múzeumait, templomait. Mindenütt felkereste az antikváriusokat, kapcsolatot teremtett a műkereskedőkkel. Felkért megbízottai figyelték a műpiacot. Édesanyjához írt leveleiből értesülünk egy-egy jelentősebb vásárlásáról. Ilyen volt a magyar származású bécsi éremvéső Bőhm József Dániel gyűjteményének megvásárlása. Blasius Hőfel bécsújhelyi gyűjteménye a bécsi Lemannhoz került, s ennek elárverezésekor vásárolt 24 német és osztrák táblát. Legsikeresebb vásárlása 1867-ben volt. A festő és műgyűjtő Anton Ramboux gyűjteményének árverezésekor 90 itáliai táblát vásárolt. Ezek közül választott ki egy bizottság — tagjai: Pulszky Ferenc, Henszlmann Imre, Ráth György, Ligeti Antal és Kratzmann Gusztáv — az Országos Képtár számára 60 darabot 1872-ben. Csak emlékeztetőül jegyezzük meg, hogy a nemzet előző évben vásárolta meg tetemes összegért az Esterházy Képtárt. Pyrker egri érsek korábban 160 képet, Ipolyi 60 legértékesebb festményét adta teljesen ingyen. E három gyűjteményegység az alapja a mai Szépművészeti Múzeum Régi Képtárának, amelyhez később a Pálffy család képtára csatlakozott.

A képeken kívül legnagyobb jelentőségű a textilgyűjteménye. A már említett közel 100 darab népi hímzésen kívül, az a 25 nagyobbrészt flamand kárpit a legfontosabb, amely az akkori Monarchia legnagyobb magánkézben levő gyűjteményének számított. Ehhez társul még 34 keleti szőnyeg, melyeket Erdélyben vásárolt. Ezek elsősorban mohamedán imaszőnyegek, főleg a mai Törökország területéről. A mintegy 120 ötvöstárgynak nagyobb része középkori kelyhek, keresztek, úrmutatók, ereklyetartók. Viselettörténeti szempontból rendkívül érdekesek az erdélyi sodronyzománc melldíszek és csatok. E műfaj feléledésére igen komoly erőfeszítéseket tett, főleg a pesti ötvösök körében. Legértékesebb aranykelyheit és mellkeresztjeit az első világháború alatt ellopták, és Amerikába vitték. Régészeti anyagát és nagyobb cserépedényeit 1886-ban a Nemzeti Múzeumnak adta. 46 fajansz és porcelán, főleg kancsók, kupák, tányérok találhatók ma a gyűjteményben. 19 üvegpohár és palack, 10 templomi üvegfestmény került Esztergomba. A gyűjteményhez tartozik még 2 középkori miseruha, 7 püspöksüveg és 3 pár főpapi kesztyű. Hatalmas könyvtárából 2 kisméretű kódeximakönyv van birtokunkban. A többi Nagyváradon maradt.

A gyűjtemény sorsa méltatlanul változatos. Ismerjük Ipolyi felfogását az alapítandó keresztény múzeumokról. Gyűjteményéről 1885-ben írt végrendeletében ez áll: „Kívánnám, hogy ezen gyűjteményem főpapi székhelyemen Múzeumnak alapját képezze, és így az egyházi művészetnek és a nemzeti kultúrának tényezőjévé váljék. Amennyi-

ben azonban ezen óhajtásomat életemben állandóan nem valósíthatnám, és halálom után annak valósítása nem mutatkoznék lehetségesnek, akként rendelkezem, hogy gyűjteményem az Esztergomban vagy Budapesten külön őrrel megalapítandó Keresztény Múzeum alkatrészét képezze."

Ipolyit 1886-ban az ország örömére a leggazdagabb püspökségre, Nagyváradra helyezték. Gyűjteménye csomagolását volt tanítványára, későbbi munkatársára, Czobor Bélára bízta. Három vagonnyi műkincs ládákba csomagolva érkezett meg Nagyváradra tavasz végén. Ipolyi júliusban vette át a kormányzást, decemberben váratlanul meghalt. Gyűjteménye — a népi hímzéseket kivéve — még ki sem volt csomagolva, ládákban a püspöki palota folyosóin volt. Az utód, Schlauch Lőrinc hallani sem akart a gyűjtemény elhelyezéséről, különböző iskolák folyosóin és a székesegyház padlásán kallódtak a ládák. Elképzelhetjük a gyapjú gobelinek, szőnyegek és a középkori fatáblák romlását. Tíz év múlva, a millenniumra a Bihar megyei és a Nagyváradi Régészeti és Történelmi Egylet új múzeumépületet épített. Kapóra jött a püspöknek az egylet kérése: engedje át az Ipolyi-gyűjteményt a múzeum állandó kiállítására, bár nem ez volt Ipolyi végrendeleti szándéka. Az anyag zavartalanul megérte az első világháborút, kivéve az említett lopást. Hogy Esztergom miért nem érvényesítette jogát az anyagra vonatkozólag? Egy múzeum megalapítása hosszú időt igényel. Simor hercegprímás halála (1891) után az ő keresztény múzeumával is alig törődtek, egészen az első világháború végéig. Csernoch hercegprímás, energikus titkára, dr. Lepold Antal sürgetésére 1916-ban kinevezte a fiatal Gerevich Tibort, a Nemzeti Múzeum tisztviselőjét az esztergomi Keresztény Múzeum igazgatójává. Biztos, hogy Gerevich hívta fel Lepold és Csernoch figyelmét Esztergom jogigényére az Ipolyi-anyagot illetően. Mikor már biztos volt, hogy Nagyvárad Romániához fog tartozni, Csernochnak a Károlyi-kormánynál sikerült elérnie az anyag Esztergomba szállításának engedélyezését. 1919. december végén és 1920. január első napjaiban Gerevich kapkodva összecsomagolt egy vagonnyi anyagot. Mégsem került rögtön Esztergomba a szállítmány, mert Esztergom sorsa is bizonytalan volt. A Nemzeti Múzeum pincéjében helyezték el azt. A románok tudtak erről, s amikor Budapestre bevonultak, más műkincsekkel együtt az Ipolyi-gyűjteményt is meg akarták szerezni. Ezt Csernochnak az amerikai katonai misszió közbejöttével sikerült megakadályozni. Csak 1920 őszén került a gyűjtemény — a prímás ismételt sürgetésére — Esztergomba. Ugyanebben az időben a román királyi kormány bejelentette igényét a gyűjteményre a párizsi jóvátételi bizottságnál. Öt éven keresztül tartott a per Párizsban a Nemzetközi Bíróság előtt, míg váltakozó esélyek után, nem kis jogászi teljesítmény következményeképpen a bíróság elismerte Esztergom tulajdonjogát az Ipolyi-gyűjteményre. Közben volt olyan állása is az ügynek, hogy a nem magyar származású műtárgyakat vissza kell adni. Gerevichék eltüntettek minden Ipolyi-ismertetőjegyet a műtárgyakról. Az Ipolyi-anyag beleépült a simori és az Ipolyiéval szinte egyszerre Esztergomba érkező San Marco-anyaggal. A gyűjtemény rekonstruálása tart, s még hosszú ideig el is fog tartani. Válogatott darabjaiból volt kiállítás

1887-ben az Iparművészeti Múzeumban, 1930-ban a Műcsarnokban, a Keresztény Múzeumban 1966-ban, 1973-ban és végül 1986-ban. Halálának 100. évfordulóján — gyűjteményes és emlékkiállítással, továbbá tudományos emlékülléssel tisztelgett a szinte második alapítójának számító Ipolyi Arnold szellemi nagysága előtt.

*

Ipolyi azon triász egyike (Henszlmann Imre és Rómer Flóris mellett), akiktől számítjuk a magyarországi régészet és művészettörténet kezdeteit. Tőlük abban különbözik, hogy egyrészt tudásmezeje és látószöge sokkal szélesebb skálájú, másrészt minden tudományos munkában a szóban forgó tárgy teljes történelmi hátterét is vizsgálja. Alapokat ásni akart ő, nem nagy szintéziseket konstruálni. Ezért is marasztalták el a 20. század történészei. Csak most döbbenünk rá félelmetes tehetségére és munkabírására. Munkái nélkül nem lehet ma magyar néprajzot, régészetet, művészettörténetet, művelődéstörténetet, történelmet (a maga segédtudományaival együtt) tanulni. Tevékenységének ismerete nélkül viszont nem lehet teljesen feltérképezni a múlt század második felének sokszor nagyon is viharos szellemi küzdelmeit.[1]

Keresztény Múzeum
2501 Esztergom, Pf. 25.

Cséfalvay Pál

Irodalom

Rómer — Ipolyi — Fraknói
1981 Egyház, műveltség, történetírás. Válogatta: Rottler Ferenc. Gondolat.

Ipolyi összes műveinek jegyzéke megtalálható a Bunyitay Vincze által szerkesztett, Ipolyi Arnold Kisebb Munkái, ötödik kötetének 537—572. oldalain. Budapest, Franklin, 1888.

Rövidesen megjelenik az esztergomi Keresztény Múzeum kiadásában az Ipolyi Emlékkönyv, mely az 1986. december 12-én tartott emlékülés előadásait tartalmazza.

[1] Ipolyinak szentelte a televízió *Janus* című műsora 1987. évi júniusi 5-i adását. E cikket ebből az alkalomból közöljük.

DR. AGÁRDI TAMÁS: **GRAFOLÓGIÁRÓL MINDENKINEK**
Magánkiadás, é. n.

CSOTORTOK CSABA: **GRAFOLÓGIA. AZ ÍRÁSJELLEMZÉS KÉZIKÖNYVE**
Budapest, Gondolat, 1986

RÁKOSNÉ ÁCS KLÁRA: **VALLANAK A BETŰK**
Személyiségek és életutak pszichografológiai megközelítése
Magvető, Budapest, 1985*

Mire a terv, hogy írjak az újabb grafológiai könyvekről valósággá ért, s nekiláttam a művek beszerzéséhez, alaposan elkéstem. Végül egy kisváros eldugott könyvesboltjában jutottam hozzá Ács Klára könyvéhez, s egy tudásvágyában mindent fölhabzsoló kamasz könyvtárában bukkantam rá Agárdiéra. Sikert arattak ezek a könyvek, s miközben a fizetésképtelenné vált Akadémiai Kiadót netán csöndben felszámolják, valamelyik nyomda gépei esetleg ontják már a százezres utánnyomás példányait.

A szerzők panaszkodnak. Értetlenségről, üldözöttségről írnak, miközben tudományuk nyugati egyetemeken működő tanszékeiről, folyóiratairól, tudós társaságairól számolnak be. Mártíromságuk sebeit kitakarván, bizton számíthatnak a közönség együttérző reflexeire, s egyben azt a látszatot is kelthetik, hogy végre megint egy újabb terület, ahol előbbre léphettünk, s ha csak morzsányit is, de csökkenthettük a riasztónak tűnő távolságot köztünk és a fejlett Nyugat között.

Valóban Nyugat felé lépett e könyvekkel ismeretterjesztésünk, csak éppen nem előre, hanem hátra, mégpedig több száz évvel, bele egyenest a középkorba. Mintha most kezdenénk megfizetni annak árát, hogy oly későn és oly felemásan ért véget nálunk a középkor.

Míg Nyugaton a középkorias mentalitás bilincseiből úgy bontakozott ki a társadalom, hogy hagyta azokat lesüllyedni a köznapokba, miközben szabadon fejlődhetett a racionális és induktív tudomány, mi görcsös felvilágosodni akarásunkban kiátkoztuk, megtagadtuk, rendeletileg betiltottuk a középkorias gondolkodást. Ily módon üvegházba került a modern tudományosság, a közgondolkodás főáramaitól elszigetelve élte a maga beltenyészeti életét, mígnem kiderült, hogy repedeznek az üvegház falai, s a csenevész tudományok tehetetlenek a besüvítő balgaság szeleivel szemben.

A napokban költözni kényszerült az egyetemi intézet, ahol dolgozom, s feltűnt, hogy a szállítók különös tisztelettel „professzor urazzák" igazgatónkat, aki a szakadékony, spárgával összefűzött Nyugat-évfolyamok épségéért aggódva, intő szavakkal fordult hozzájuk. A talányos tiszteletteljes attitűd oka az volt, hogy valójában az egyik egyetemi tanszék jobb erőben levő munkatársai pakolták a könyveket, viselték a gurtnit, akik megélhetésük esélyeinek növelése végett boyszolgálatra vállalkozó munkaközösséget alapítottak.

* Éppen mire nyomdába adtuk ezt a grafológiáról szóló áttekintésünket, érkezett meg a legújabb kiadvány Frank Tibor (szerk.): *Grafológiai Ankét (I.) (Budapest, 1986. május 8.)*. Delta Tours Utazási Iroda és Rendezvény Iroda.

A VÁROSI, VÁRMEGYEI ÉS KÖZSÉGI ALKALMAZOTTAK
ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

KÉPZŐMŰVÉSZETI
IPARMŰVÉSZETI
ÉS
FOTO KIÁLLÍTÁSA

BUDAPEST FŐVÁROSI KÉPTÁR
(IV., Egyetem-u. 6.)

1948 január 3-tól január 22-ig

ELŐSZÓ

Büszke örömmel adjuk át kedves látogatóinknak megszemlélésre képzőművészetünk kiállítási anyagát. A kiállítók festők, szobrászok és fotosok, valamennyien városi alkalmazottak, tagjai a szakszervezetünknek, a VAOSz-nak. Szellemi és fizikai dolgozók, akik napi munkájukat elvégezve munka után áldoznak a művészetnek.

Szakszervezetünk a kiállítás megrendezésével a művészettel foglalkozó kartársaink segítségére akar lenni, de ugyanakkor szolgálni kívánja a művészetet is. Meggyőződésünk, hogy a művészeten keresztül könnyebben eljutunk a szépség és az igazság felismeréséhez. A művész nemcsak az alkotás vágyát elégíti ki, hanem az embertársai számára is alkot s ezzel szociális kötelességet teljesít. A művész tehát értünk, mindannyiunknak dolgozik, ezért a művészet kérdése mindannyiunk ügye.

De nemcsak szociális és humanum kérdése a művészet, ugyanakkor nemzeti ügy is. Kis nemzet vagyunk. Az utóbbi évtizedekben a történelemből rosszul vizsgáztunk, ezért igen hátrányos helyzetbe kerültünk. Hogy a nemzetek nagy családjában méltó helyet foglalhassunk el, ehhez a mindennapi megfeszített munkánk mellett a művészet, a tudomány és a sport kiváló teljesítményeire is szükségünk van. Tehát képzőművészeink ecsetje és vésője, fotosaink lencséje, hazánk szebb jövőjén munkálkodnak.

Látogatóink ezekkel a gondolatokkal fogadják ezt a kiállítást. A művek mögött lássák meg az embert, aki műveibe bele adta szívét és lelkét, mert nekünk szépet és jót akar mondani. Tárgyilagos bírálatainkat hassa át a szeretet biztató és bátorító hangja.

Budapest, 1948 január hó.

SZAMAY LAJOS
főtitkár, országgyűlési képviselő

A Fővárosi Képtár köszönti a VAOSz kiállítást

A Városi, Vármegyei és Községi Alkalmazottak Országos Szövetsége kiállítást rendezett, amelyen bemutatja tagjainak művészi munkásságát. Több neves építész, szobrász, festő, iparművész teszi színessé, változatossá a bemutatott anyagot, akikhez még igen sok lelkes, tehetséges amatőr társul. Rajztanárok, szobrászok és festők, de vannak a kiállítók között főtisztviselők, kezelőtisztek, gáz-, víz- és villanyóraleolvasók, pénzbeszedők. Nemes elhatározás volt a VAOSz vezetőségétől, hogy nyilvánossághoz, levegőhöz juttatta művésztagjait, professzionistákat, amatőröket egyaránt. Azokat, akik a pihenés óráit nemes erőfeszítéssel, munkával töltik. Azokat, akik tanulnak, tudásban előrehaladnak, akik keresik az élet igazi értelmét — a lelket fiatalon, frissen megőrző alkotás, teremtés örömét. A már beérkezetteknek is bátorítást, ösztönzést adó alkalom ez a kiállítás, de mi most nem is annyira őreájuk gondolunk, de főleg az amatőrökre: tisztviselőkre, munkásokra. Azokra, akik közül egyik-másik ezen a kiállításon is az ösztönös tehetség jeleit csillantja fel. Nekik különösen fontos a figyelemnek, a gondoskodásnak ez a megnyilatkozása, mivel ők eddig szinte teljesen magukra hagyatva ápolgatták a beléjük oltott szikrát, tehetségük tudását — többrehivatottságukat. Az alkalmazást kereső művészek száma egyre nő. Élni kell és a kép, szobor ma nem kelendő portéka. Az a párszáz forint, amit a délelőtti munka biztosít, az a létalap, amelyre felépülhet a többi — a nemesebb emberi vágyak, a továbbtanulás, a tehetség ápolása. A VAOSz vezetősége jól látja feladatát. Bemutatni az eredményeket, ennek alapján kiválasztani a tehetségeket és megadni azoknak a lehetőségét továbbfejlődésükhöz.

KOPP JENŐ,
a Fővárosi Képtár főigazgatója

A kiállítás fővédnöke

BODNÁR JÓZSEF

polgármester

Védnökei:

Bechtler Péter
alpolgármester

Fodor Gyula
alpolgármester

Kossa István
Szakszerv. Tanács főtitkára

Szamay Lajos
VAOSz. főtitkár

Kopp Jenő
Fővárosi Képtár főigazgatója

Pogány Ö. Gábor
Fővárosi Képtár igazgatója

Seprényi Sándor
VAOSz h. főtitkár

Goda Gábor
főjegyző

Védnökök:

Ratkovszky Ferenc
Elektromosművek vezérigazgatója

Sóskuti Endre
Gázművek vezérigazgatója

Szabó János
Csatornázási művek vezérigazgatója

Jámbor Alajos
Vízművek vezérigazgatója

Házi Árpád
alispán

Főrendezők:

Nyikos Dezső

Abonyi Béla

Rendezők:

Dudás Jenő
Bazilides Sándor
Keresztesi Imre
Klinkó József
Ozvári László
Dr Szeőke Sándor

I. TEREM

1.	*Jeges Ernő*	**IV. Béla Budavárában**	Tempera	2.000 Ft
2.	*Dr. Gerő László*	**Róma**	Aquarell	—
3.	*Jeges Ernő*	**Dorogi kokszbrikettgyár**	«	1.000 «
4.	*Börzsönyi Ferenc*	**Dunapart**	Tempera	700 «
5.	*Gephardt Béla*	**Sió-csatorna építése**	Aquarell	400 «
6.	*Börzsönyi Ferenc*	**Külvárosi pályaudvar**	Tempera	700 «
7.	*Jeges Ernő*	**Buda ostrom után**	«	3.000 «
8.	*Jeges Ernő*	**Miniszterelnökség épülete romokban**	«	2.000 «
9.	*Jeges Ernő*	**Széna-tér**	«	3.000 «
10.	*Börzsönyi Ferenc*	**Naplemente**	«	600 «
11.	*Gephardt Béla*	**Sió-zsilip építése**	Aquarell	400 «
12.	*Börzsönyi Ferenc*	**Táj**	Tempera	600 «
13.	*Gephardt Béla*	**Vizes táj**	Aquarell	400 «
14.	*Dr. Gerő László*	**Ponte cestió**	Kréta	—
15.	*Gephardt Béla*	**Golgota**	Aquarell	400 «
16.	*Bodnár József*	**Táj**	«	500 «
17.	*Schubertné Tamás I.*	**Erdei út**	«	600 «
18.	*Bodnár József*	**Táj**	«	500 «
19.	*Schubertné Tamás I.*	**Kis tanonc**	«	300 «
20.	*Pál Mihály*	**Rajz**		300 «
21.	*Mendlik Lajos*	**Hajók**	Aquarell	400 «
22.	*Dr. Horváth József*	**Tabán**	«	100 «
23.	*Vákár Tibor*	**Bodajk**	Olajf.	800 «
24.	*Pál Mihály*	**Rajz**		300 «
25.	*Rajk Jenő*	**Gáztartály**	Pasztell	450 «
26.	*Németh László*	**Szélcsend**	Aquarell	500 «
27.	*Börzsönyi Ferenc*	**Vontatóhajók**	Tempera	600 «
28.	*Kovács Tibor*	**Fürdés után**	Gipsz	—
28/a	*Domián Árpád*	**Lenin**	« relief	—

II. TEREM

29.	*Milichovszky A.*	**Faluvég**	Tempera	180 Ft
30.	*Vákár Tibor*	**Budaőrsi pincék**	Anilin f.	700 «
31.	*Ábonyi Béla*	**Csendélet**	Aquarell	800 «
32.	*Milichovszky A.*	**Falurészlet**	Tempera	180 «
33.	*Beke Ferenc*	**Olt völgye**	Aquarell	400 «
34.	*Dr. Horváth József*	**Békás-szoros**	«	100 «
35.	*Makoldy József*	**Utcarészlet**	«	—
36.	*Dr. Horváth József*	**Békás szoros**	«	100 «
37.	*Herczegh György*	**Erdőrészlet**	«	400 «
38.	*Makoldy József*	**Városrészlet**	«	mgt.
39.	*Ernst Gyula*	**Táj**	«	—
40.	*Jámbor András*	**Keresztfán**	«	500 «
41.	*Vákár Tibor*	**Budaőrs**	Tempera	600 «
42.	*Kovács Ágoston*	**Uton**	Aquarell	3.200 «
43.	*Jámbor András*	**Gyümölcsösben**	«	600 «
44.	*Váraljai Sándor*	**Karikatúra**		300 «
45.	*Varga Anna*	**Jégvirágok**	Tempera	400 «
46.	*Katona Ferenc*	**Óbuda**	Pasztell	—
47.	*Jeges Ernő*	**Kikötő**	Tempera	3.000 «
48.	*Varga Hanna*	**Csodafa**	«	300 «
49.	*Máté János*	**Udvar**	Pasztell	600 «
50.	*Gephardt Béla*	**Városi hangulat**	Aquarell	400 «
51.	*Gephardt Béla*	**Sió-csatorna**	«	400 «
52.	*Börzsönyi Ferenc*	**Festők**	Tempera	600 «
52/a	*Gephardt Béla*	**Gellért-fürdő**	Aquarell	400 «

53.	*Börzsönyi Ferenc*	**Zöldben**	Tempera	600 Ft
54.	*Gephardt Béla*	**Készül a Szabadsághíd**	vízf.	400 «
55.	*Haász Sándor*	**Balaton**	«	200 «
56.	*Flatt Ágoston*	**Városligeti tó**	«	—
57.	*Schubertné Tamás I.*	**Nagy fa**	«	600 «
58.	*Podhorszky Kornél*	**Sashegy zivatar után**	«	200 «
59.	*Jámbor András*	**Hüvösvölgyi táj**	«	500 «
60.	*Varga Ilona*	**Portré**	Terrakotta	200 «

III. TEREM

61.	*Török János*	**Unoka**	tus	600 Ft
62.	*Klinkó József*	**Akt**	vízf.	—
63.	*Rajk Jenő*	**Táj**	tus	250 «
64.	*Török János*	**Hontalan**	tusrajz	600 «
65.	*Török János*	**Alvó nő**	«	600 «
66.	*Klinkó József*	**Fátyolos lány**	vízf.	—
67.	*Vákár Tibor*	**Gyergyói örmény templom**	színes rajz	600 «
68.	*Török János*	**Anya**	tus	600 «
69.	*Pál Ferenc*	**Kakas**	üvegablak	1.000 «
70.	*Csépai Csavlek András*	**Lakberendezés**		
71.	« « «	«		
72.	*Pál Ferenc*	**Golgota**	üvegablak	600 «
73.	*Csépai Csavlek András*	**Lakberendezés**		
74.	« « «	«		
75.	*Pothorszky Kornél*	**Menekülés Egyiptomba**	üvegfest.	2.000 «
76.	*Török János*	**Háború után**	tus	500 «
78.	*Klinkó József*	**Vörös nő**	vízf.	
79.	*Vákár Tibor*	**Kolozsvári főtér rendezése**	krétarajz	város tul.
80.	*Török János*	**Angyali üdvözlet**	tus	700 «
81.	« «	**Anya**	«	500 «
82.	*Klinkó József*	**Barátnők**	vízf.	
83.	*Török János*	**Mély álom**	rajz	800 «
84.	« «	**Koldusok**	tus	600 «
85.	*Klinkó József*	**Elesett forradalmár**	vízf.	
86.	*Rajk Jenő*	**Óbuda**	tusrajz	250 «
87.	*Almási Gyula Béla*	**Illusztráció**	fametszet	250 «
88.	*Lázár Sándor*	**Önarckép**	rajz	500 «
89.	*Klinkó József*	**Öreg szülők**	vízf.	
90.	*Dr Gerő László*	**Aqua Paola**	rajz	
91.	*Almási Gyula Béla*	**Illusztráció**	fametszet	250 «
92.	*Tóth József*	**Tanulmány**	tollrajz	100 «
93.	*Almási Gyula Béla*	**Föld alatt**	fametszet	250 «
94.	*Dalmi Ferenc*	**Ujságolvasó**	rajz	120 «
95.	*Klinkó József*	**Napfényes szeptember**	vízf.	
96.	*Abonyi Béla*	**Esztergapadnál**	«	800 «
97.	*Almási Gyula Béla*	**Mesteremberek**	fametszet	250 «
98.	*Dalmi Ferenc*	**Töprengő**	rajz	120 «
99.	*Klinkó József*	**Vasárnapi kimenő**	vízf.	
100.	*Lampert András*	**Akt, vázlat**	rajz	200 «
100/a	*Hollósné Balla Margit*	**Gyertyatartó**	gipsz	500 «
100/b	*Domján Árpád*	**Portré**		

IV. TEREM

101.	*Klinkó József*	**Menyasszony és vőlegény**	vízf.	
102.	*Bihari Fodor József*	**Kompozíció**	«	500 Ft
103.	*Dr Salamon István*	**Balta-köz**	Pasztell	250 «
104.	*Katona Ferenc*	**Uszály a Dunán**	«	150 «

105.	*Bihari Fodor József*	**Lágymányosi részlet**	Aquarell	200 Ft
106.	*Vákár Tibor*	**Tabán-fürdő**	fénym. ceruza	»Budapest« tul
107.	« «	**Gellért-fürdő**	« «	« «
108.	« «	**Erdélyi városháza-tér**	fénym. kréta	mgt.
109.	« «	**Kolozsvári Szamospart**	« «	«
110.	*Mendlik Lajos*	**Szoros-út**	Aquarell	400 «
111.	*Saly Németh László*	**Tanulmányfej**	Pasztell	1.500 «
112.	*Kecskeméti Mihály*	**Októberi erdő**	vízf.	300 «
113.	*Rajk Jenő*	**Domboldal**	Pasztell	400 «
114.	*Makoldi József*	**Őszi hangulat**	vízf.	mgt.
115.	*Rajk Jenő*	**Alkony**	tusfestm.	200 «
116.	*Podhorszky Kornél*	**Délolasz táj**	szépia	300 «
117.	*Makoldy József*	**Tópart**	vízf.	mgt.
118.	*Lampart András*	**Tél a szobából**	Tempera	400 «
119.	*Sándor Ödön*	**Napraforgós udvar**	Pasztell	
120.	*Abonyi Béla*	**Akt**	kréta	1.000 «
121.	*Herczegh György*	**Tanulmány**	Pasztell	
122.	*Gáldi Gyula*	**Angyalok**	szobor	2.000 «
123.	*Varga Hanna*	**Karnevál**	Tempera	1.200 «
124.	*Máté János*	**Óbuda**	Pasztell	600 «
125.	*Lázár Sándor*	**Akt**	kréta	mgt.
126.	*Saly Németh László*	**Erzsébethíd**	Akvarell	3.000 «
127.	*Vákár Tibor*	**Zalaszántó**	Tempera	500 «
128.	« «	**Soproni udvar**	ceruza	300 «
129.	*Podhorszky Kornél*	**Lágymányosi udvar**	vízf.	500 «
130.	*Mendlik Lajos*	**Dunapart**	»	300 «
131.	*Palatinus Ferenc*	**Mire megvénülünk**	fa	250 «
132.	« «	**Kék a szeme**	«	250 «
133.	*Hollósné Balla Margit*	**Cigaretta doboz**	üveg-csiszolás	150 «
134.	« « «	« «	« «	200 «
135.	*Lázár László*	« «	faragás	60 «
136.	« «	« «	«	60 «
137.	« «	« «	«	50 «
138.	« «	**Kártyadoboz**	«	40 «
139.	*Pál Mihály*	**Olaszfej**		
140.	« «	**Relief**		1.000 «

V. TEREM

150.	*Tóth B. László*	**Hídépítők**	Tempera	2.500 F
151.	*Dózsa Farkas György*	**Díszkoszvető**	Gipsz	
152.	*Somogyi József*	**Vízmerő**	«	1.000 «
153.	*Percz Jenő József*	**Vasárnap**	Mozaik	1.500 «
154.	« « «	**Csikó**	«	500 «
155.	*Somogyi József*	**Pihenő**	Gipsz	1.000 «
156.	*Percz Jenő József*	**Őz**	Mozaik	500 «
157.	« « «	**Csikós**	«	2.000 «
158.	*Somogyi József*	**Akt**	Gipsz	1.000 «
159.	*Dózsa Farkas György*	**Vasöntő**	«	
160.	*Basilides Sándor*	**Hazatérők**	Olajf.	3.000 «
161.	*Lázár Sándor*	**Tanulmány**	Gipsz	mgt.
162.	*Gáldi György*	**Feleségem**	«	mgt.
163.	*Farkas György*	**Rom**	Olajf.	2.500 «
164.	*Somogyi József*	**Férfifej**	Gipsz	1.000 «
165.	*Lorberer Anna*	**Dombos táj**	Olajf.	2.500 «
166.	*Dózsa Farkas György*	**Korsós lány**	Bronz	
167.	*Csáki Moronyák József*	**Mosónő**	Olajf.	5.000 «
168.	*Dózsa Farkas György*	**Táncosnő**	Gipsz	
169.	*Dudás Jenő*	**Diófák**	Olajf.	2.500 «

170.	*Somogyi József*	**Oroszlán**	Gipsz	1.000 Ft
171.	*Cách György*	**Kertben**	Olajf.	3.000 «
172.	*Kovács Tibor*	**Tanulmány**	Gipsz	
173.	*Kecskés László*	**Flóris**	«	
174.	*Dózsa Farkas György*	**Akt**	«	
175.	*Dudás Jenő*	**Madonna**	Üvegfest.	2.500 «
176.	« «	**Szt. László**	«	3.500 «
177.	« «	**Szt. Imre**	«	3.500 «
178.	« «	**Magvető**	«	3.000 «

VI. TEREM

179.	*Basilides Sándor*	**Vörösruhás nő**	Olajf.	1.200 Ft
180.	*Farkas Gy.*	**Római emlék**		1.200 «
181.	*Basilides Sándor*	**Golyózók**		1.500 «
182.	*Palatinus Ferenc*	**Falusi kislány**	Fa	2.500 «
183.	*Sárdy Brutus*	**Budai hegyvidék**	Olajf.	
184.	*Gádi György*	**Pegasus**	Gipsz	700 «
185.	*Sárdy Brutus*	**Fűzfák**	Olajf.	
186.	*Palatinus Ferenc*	**Éjjeliőr**	Fafaragás	2.500 «
187.	*Gellner Miklós*	**Kopasz fák**	Pasztell	700 «
188.	« «	**Erdő széle**	Vízf	600 «
189.	*Németh László*	**Boresa**	«	400 «
190.	*Gellner Miklós*	**Öreg hintaszék**	Pasztell	1.000 «
191.	*Szegedi Kovács Ágoston*	**Csolnakban**	Vízf.	900 «
192.	*Németh László*	**Hegyalja**	Olajf.	1.000 «
193.	*Sárdy Brutus*	**Felhős táj**	«	
194.	*Szegedi K. Á.*	**Álom**	Tempera	1.000 «
195.	*Lorberer Anna*	**Mátrai táj**	Olajf.	2.500 «
196.	*Csáki Maronyák József*	**Csendélet**	«	1.500 «
197.	*Tóth B. László*	**Halászbárkák**	Tempera	2.500 «
198.	« « «	**Csatornaépítés**	«	2.000 «
199.	*Csáki M. J.*	**Nyári napsütés**	Olajf.	3.000 «
200.	*Lorberer Anna*	**Ősz a Mátrában**	«	3.000 «
201.	*Dudás Jenő*	**Falurészlet**	«	2.000 «
202.	*Z. Gács György*	**Csendélet**	«	2.000 «
203.	*Dudás Jenő*	**Borús táj**	«	2.000 «

VII. TEREM

187.	*Zentay Zrinszky János*	**Konyhacsendélet**	Olajf.	1.500 Ft
188.	*Pál Ferenc*	**Csendélet**	«	800 «
189.	*Csikós Miklós*	**Lóvásár**	«	2.000 «
190.	*Pál Ferenc*	**Csendélet**	«	1.000 «
191.	*Zentay Zrinszky János*	**Csurgói kastély**	«	1.800 «
186.	*Milichovszky András*	**Magány**	Tempera	250 «
187.	*Lukács Ágnes*	**Régi bútor**	«	300 «
188.	*Bodnár József*	**Kévekötők**	«	1.200 «
189.	*Humayer Mihály*	**Rabbik egymás között**	«	Magánt.
190.	*Csikós Miklós*	**Alföldi napszámos**	Olajf.	2.500 Ft
191.	« «	**Önarckép**	«	—
192.	*Dr Tomcsányi Géza*	**Kenesei kikötő**	«	250 Ft
193.	*Csikós Miklós*	**Tóparti viskók**	«	2.500 «
194.	*Bihari Fodor József*	**Újjáépítő**	«	2.500 «
195.	« « «	**Tanya**	«	1.000 «
201.	*Abonyi Béla*	**Napraforgó**	«	2.000 «
202.	*Felvári Mária*	**Fóti táj**	«	1.500 «
203.	*Abonyi Béla*	**Kilátás az ablakból**	«	2.000 «

204.	*Dr Tomcsányi Géza*	**Faluszéle**	Olajf.	250	Ft
205.	*Rámer Albertné*	**Táj**	«	—	
206.	*Kiss Ferenc*	**Tanya**	«	500	«
207.	~~*Börzsönyi Ferenc*~~	**Ősz**	«	1.200	«
208.	~~*Beke Ferenc*~~	**Hegedű**	«	2.500	«
209.	*Saly Németh László*	**Tanulmányfej**	«	1.600	«
210.	*Kiss Ferenc*	**Épül a Margithid**	«	800	«
211.	« «	**Őszi hangulat**	«	500	«
212.	~~*Bihari Endre József*~~	**Dunapart**	«	500	«
213.	*Zentai Zrinszky János*	**Dunaparton**	«	1.000	«
214.	*Lázár Sándor*	**Vöröshajú lány**	«	2.000	«
215.	*Szőnyi Ferenc*	**Balaton**	«	700	«
216.	*Kiss Ferenc*	**Uszályok**	«	900	«
217.	~~*Fehérvári Mária*~~		«	2.000	«
218.	~~*Börzsönyi Ferenc*~~	**Táj**	«	1.200	«
219.	~~*Gerendássy György*~~	**Feleségem**	«	—	
220.	*Bodnár József*	**Őszi szántás**	«	1.000	«
221.	~~*Béres Jenő*~~	**Csendélet hagymával**	«	2.000	«
222.	*Váraljay Sándor*	**Kékszemű nő**	«	300	«
223.	*Szőnyi Ferenc*	**Duna**	«	800	«
224.	*Ipolyi Kelner Imre*	**Kutya**	Fafaragás	—	«
225.	*Palatinus Ferenc*	**Rózsabokor**		250	«
226.	« «	**A faluban**		250	«
227.	*Ipolyi Kelner Imre*	**Kutya**		—	«
228.	*Pál Mihály*	**Fej**		—	
230.	~~*Hollósné Balla Margit*~~	**Hamutálca**	Üvegcsiszolás	120	«
231.	« « «	«	«	120	«
232.	« « «	**Ólomkristálytál**		800	«
233.	« « «	**Bonbonier**	Kerámia	150	«
234.	« « «	**Kristályváza**		—	
235.	« « «	**Hamutálca**	Üvegcsiszolás	60	«
236.	*Palatinus Ferenc*	**Böjti szelek**	Faszobor	250	«

FOTÓ-TEREM

VIII. TEREM

1.	*Agocs Lajos*	**Hazafelé**
2.	« «	**Ellenfényben**
3.	« «	**Jégverő Mátyás napján**
4.	*M-né Aranyos Ilona*	**Esti csend**
5.	*Balázs Endre*	**A Dunán**
6.	« «	**Firenzei pályaudvar**
7.	« «	**Boglári templom**
8.	*Bartha Ferenc*	**Balatoni fény**
9.	« «	**Tél**
10.	*Csiszár János*	**Gerelyvetés**
11.	« «	**Liliom**
12.	*Dénes György*	**Március**
13.	*Ferdinko Béla*	**Hazafelé**
14.	*Haberland Lajos*	**Tükör előtt**
15.	« «	**Mosdás**
16.	« «	**Játék a vízzel**
17.	*Herceghalmi J.*	**Jaj de jó ez szöllő**
18.	« «	**Őszi hangulat**
19.	*Jakab Árpád*	**Csendes víz**
20.	« «	**Tengerparton**
21.	« «	**Esti hangulat**
22.	*Keell Kálmán*	**Tél**
23.	« «	**Férfi képmás**
24.	« «	**Mi lesz abból emberke**
25.	*Koós Jenő*	**Besnyői búcsúsok**
26.	*Krecska Imre*	**Ellenfényben**
27.	« «	**Tél**
28.	« «	**Jön a vonat**
29.	« «	**Legelő**
30.	« «	**Hazafelé**
31.	*Lénárd Ernő*	**Templomi áhítat**
32.	« «	**Bécsi kapu-tér**
33.	*Margitfalvi Géza*	**Csővágás**
34.	*Dr Mihalkovics Szilárd*	**Álom**
35.	« «	**Árkádsor**
36.	« «	**Napsütés**
37.	« «	**Poharak**
38.	« «	**Verkli**
39.	*Molnár Ferenc*	**Ebéd előtt**
40.	« «	**Ködös hangulat**
41.	*Merik István*	**Körgyűrűk**
42.	*Nyikos Dezső*	**Velencei árkád-sor**
43.	« «	**San Monaco**
44.	« «	**Országút**
45.	« «	**Vájunál**
46.	« «	**Villanyfény**
47.	*Ozváry László*	**Motor-sugár**
48.	« «	**Ég a Schell**
49.	« «	**Vízsugarak**
50.	« «	**Támadás**
51.	*Pálfalvy György*	**Ellenfényben**
52.	*Rab Béla*	**Vasárnapi szórakozás**
53.	« «	**Csendélet**
54.	*Pettik Ferenc*	**Július fényei**
55.	*Sövényi Ernő*	**Rácsos kapu**
56.	« «	**Renaissance ragyogás**

57.	*Szécsényi Ernő*	**Reggeli árnyak**
58.	*Sperker Ferenc*	**Hazatérés**
59.	*Szilágyi Miklós*	**Naplemente**
60.	« «	**Schilonett**
61.	*Szilvássy László*	**Gyertyafénynél**
62.	*Szép Antal*	**Zebegény**
63.	« «	**Naplemente**
64.	*DrSzentiványi László*	**Felhők, tanulmány**
65.	« «	**Havas kerítés**
66.	*Sármezei Frigyes*	**Lábnyomok a hóban**
67.	« «	**Alkonyat**
68.	« «	**Hullámok**
69.	« «	**Szentendrei utcarészlet**
70.	« «	**Reggel a Dunán**
71.	*Tipold Károly*	**Vízparton**
72.	« «	**Fény és árnyék**
73.	« «	**Férfi arckép**
74.	« «	**Akt, tanulmány**
75.	*Uza Sándor*	**Csendes udvar**
76.	*Sperkel Ferenc*	**Hazatérés**
77.	*M-né Vidor Angyal*	**Kukoricahántás**

vetítésre alkalmasnak találta a zsüri :

1.	*Angelus Béla*	Medvető
2.	« «	A városligeti tó
3.	« «	Szt. Márk templom homlokzata
4.	« «	Caprii móló
5.	« «	Balaton
6.	« «	Templom Kőszegnél
7.	« «	Kalapvásár Caprinál
8.	« «	Templombelső
9.	« «	Szt. Anna tó
10.	« «	Medvető
11.	« «	Magnoliák
12.	« «	Hullámverés Capriban
13.	*Hedrich Ferenc*	Ribizli
14.	« «	Tájkép
15.	« «	Tavasz
16.	« «	Zsolnai kút
17.	« «	Hajón
18.	« «	Eső után
19.	« «	Újbor
20.	« «	Iriszek
21.	« «	Tóreszlet
22.	*Dr Ipolyi Keller Imre*	Szökőkút
23.	« « «	Szobor
24.	« « «	Fasor
25.	« « «	Virágok között
26.	« « «	Csónakházak
27.	« « «	Dunai látkép
28.	« « «	Csónakban
29.	« « «	Kisfiú a csónakban
30.	« « «	Pirosruhás nő
31.	« « «	Fürdőruhás nő
32.	*Koltai Béla*	Jó a patak vize
33.	« «	Málna bokor
34.	« «	Virrad a Dunán
35.	« «	Csendélet
36.	« «	Alkony a Balatonon
37.	« «	Gyilkostó a coharddal
38.	« «	Békásszoros
39.	« «	Kis Békáspatak szorosa
40.	« «	Havasi gyopár
41.	« «	Vasárnap délelőtt
42.	*Dr Lévai Györgyné*	Dénes a jégen
43.	« «	Elszállt a luftballon
44.	« «	Csónakkal a Dunán
45.	« «	Dénes az asztalnál
46.	« «	Játékok között
47.	« «	..... nem akar ebédelni
48.	*Ozváry László*	Tűzoltó a trombitával
49.	« «	Tűz I.
50.	« «	Tűz II
51.	« «	Tűz III
52.	« «	Pihenő
53.	« «	Vasárnapi séta
54.	« «	Látkép a templommal
55.	« «	Kislibák
56.	« «	Vizeskancsó poharakkal
57.	« «	Kávéscsészék

59.	« «	Üdülő a Békás-szorosban
60.	« «	Békás-szoros
61.	« «	Délután a Szt. István-körúton
62.	« «	Baba-kirakat
63.	« «	Zöldségek
64.	« «	Margitszigeti platánok
65.	« «	Őszi hangulat
66.	« «	Anonymus
67.	*Sövényi Ernő*	Tavasz hírnökei
68.	« «	Nyári hangulat
69.	« «	Őszi lombok között
70.	« «	Ádventi köd
71.	« «	Vetítés
72.	« «	Alkonyat
73.	« «	Ajtosi Dürer-csendélet
74.	« «	Könyvek
75.	« «	Tálak, cserepek
76.	« «	Balatonpart reggel
77.	« «	Aranyhalak vonulása
78.	« «	Gyerekek a Balaton partján
79.	« «	Editke piros ernyővel
80.	« «	Otthoni zug
81.	« «	Ünnepi mise a Bazilikában
82.	*Szabó János*	Ó-Tátrafüred I.
83.	« «	« II.
84.	« «	Nagymarosi tájkép
85.	« «	Dunai tájkép
86.	« «	Tasi horgászeredmény
87.	« «	Motorcsónakkal a Dunán
88.	« «	Vitorlázás a Balatonon
89.	« «	Séta a Gellérthegyre
90.	« «	Pihenő a Gellérthegyen
91.	« «	Női arckép
92.	*Dr Szentiványi László*	Az ünnő felé
93.	« «	Felhőtanulmány
94.	*Szilágyi Miklós*	Hangulatlámpa mellett
95.	« «	Otthoni sarok
96.	« «	A zöldben
97.	« «	Hajhúzás
98.	« «	Kis ember a kis kapunál
99.	« «	Születésnapi torta
100.	*Tipold Károly*	Ökrök a tarlón
101.	« «	Tisztálkodás
102.	« «	Tehenek a vízparton
103.	« «	A gulya a vízben
104.	« «	Kacsák
105.	« «	Fák és cölöpök a vézparton
106.	« «	Nádszálak
107.	« «	Nympheák
108.	« «	Kiszáradt fa
109.	« «	Padsor az őszi fasor alatt
110.	« «	Őszi aranyos lombok
111.	« «	Egyedülálló pad a parkban
112.	« «	Őszi hegyoldal
113.	« «	Téli tájkép
114.	« «	O

Felelős kiadó: Szamay Lajos
Budapest székesfőváros házinyomdája — 105160
Felelős vezető: dr Mihalik Gusztáv

címez. Esküdtnek nevezték azokat, akiket a megye a szolgabírák mellé rendelt, hogy segítségükre legyenek az ügyek intézésében. A táblabírák a megyei törvényszék bírái voltak, Palástit „ex primariis", azaz elsők közül való táblabírónak nevezi a címzés. Ez azonban nem jelent magasabb rangot, csupán a személyének szóló, megtisztelő jelző.

Palásti István rokona Palásti Annának, aki a szintén Korponán lakó Szmrecsányi Imrének (†1758) első felesége volt. Szmrecsányi Imre és Palásti Anna a dédszülei voltak Ipolyi Arnold édesanyjának. Nyilván e rokoni kapcsolat révén kerültek a Szmrecsányi család iratai közé a Palásti Istvánnak címzett levelek.

Az első levél meghívó Dióssy Gábornak és Szerdahelyi Ilonának 1684. április 23-án, Nyitraszerdahelyen tartott lakodalmára. A gondosan, szinte rajzolt betűkkel írt szöveg bizonyára ügyes íródeák műve, amelyet számos példányban kellett elkészítenie. Ez az utóbbi körülmény szolgálhat egyszersmind mentségül a levélbe csúszott néhány hibára is, melyek közül egyeseket már ő maga kijavított. Pótlás nélkül maradt azonban, hogy a menyasszony atyjának keresztnevét kifelejtette. Ezt más forrásból pótoltuk és az alábbi másolatban zárójelbe tettük.

A második levél a Liptó megyei Andrásfalván kelt 1724. február 24-én. Benne Pongrácz László özvegye, Görgei Kata tudósít férje haláláról és temetéséről. Gondos kiállítása és ünnepélyes szövege szintén íródeák kezére vall.

A közvetlen hangú harmadik levélben egy másik Pongrácz László, a Nógrád megyei Sélyből, fia keresztapjául kéri fel Palásti Istvánt. A címzettnek a levélre írt feljegyzése szerint a szeptember 19-én Sélyen kelt levelet másnap délelőtt 11 órakor vette kézhez Korponán. Gyors postása volt a levélnek. De szükség is volt a gyorsaságra, hogy a keresztapa és felesége 22-én reggel 8 órára Sélyen lehessenek.

I.

Nemzetes és Vitézlő Palásthy István Úrnak, Nemes Honth Vármegyének egyik Esküttinek, nekem jó akaró Eöcsém Uramnak, eő kegyelminek

Kegyelmednek mint jó akaró Eöcsém Uramnak ajánlom bötsülettel való köteles szolgálatomat.

Isten minden szerentsés jókkal áldgya megh kegyelmedet. Istennek eő Szent Fölsiginek bölts rendelisiből, az Keresztény Annya Szent Egyháznak ditsiretes régi bé vett szokása szerint, járulván ahoz mind az két ágon való Attyafiaknak eő kegyelmeknek teczések, és akarattyok, az én kedves fiam Nemzetes Dióssy Gábor ell jedzet magának eöreökeös házas Társul néhai Nemzetes és Vitézlő Szerdaheli (András leányát) Illona Aszont, kiknek Lakodalombeli Solennitásoknak napját rendeltem pro Die 23. Mensis Aprilis Anni Currentis infrascripti Szerdahelt említett Leány Aszony néhai Édes Attya Kastéllyában megh lenni. Minekokáért kegyelmedet mint Jó akaró Eöcsém Uramat kérem nagy bizodalmassan, felül megh írt napon és helyen Aszonyommal eő kegyelmivel reggeli Tíz órára Nagy Tapolcsánra compareálni ne nehesztellyen, ott Ebédet ell végezvén az teöbb Attyafiakkal eő kegyelmekkel Nittra Szerdaheltt említett fiammal edgyütt menni méltóztassék. Abbeli kegyelmed jó akarattyát Isten éltetvén én is említett fiammal hasonló eörvendetes állapotokban megh szolgálni ügyekezem kegyelmednek. Bizony jó választ várván kegyelmedtül. Isten hoza szerentsés jó Egésségben kegyelmedet. Datum Carponae 9. Aprilis 1684.

Kegyelmednek...

II.

Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Palásti István nagy jó akaró Kedves Sógor Uramnak eő kegyelmének illendő becsülettel adassék. – Korpona.

Mint bizodalmas Sógor Uramnak Kegyelmednek.

Szomorú Árvai állapotombéli becsülettel való kész Szolgálatomat ajánlván, hogy az Úr Isten Kegyelmedet maga kedveseivel edgyütt minden Szomorú változásoktul oltalmazza, kívánom. A mindeneken szabadosan uralkodó Felséges Úr Isten első Szüleinknek boldogtalan esetek mi-

att megmásolhatatlanul elvégezte azt, hogy minden e világra Születtetett embernek bizonyos üdőben a bűnnek Sóldgyát a Testi halált rendszerint meg kellene kóstolnia. Melly Isten bölcs Decretumi Sententiájának az én Szerelmes Férjem Néhai Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Szent Miklósi Pongrácz László uram ő kegyelmeis alája vettetve lévén, ez világi sok terhes próbáji között folyó életének Pállyafutása után circiter hetven hét esztendős korában, ez mostan folyó Esztendőnek penigh Februárius Havának hetedik napjának éjjeli kilencz óra tájjában sok s Szép Istenes foházkodási és buzgó könyörgési között Lelkét Teremtő s Megváltó Istenének ajánlván, nekem s Szerelmes Magzatinak nem kevés szomorúságunkra ez Árnyék világbul szép csendesen ki múlt. Kinekis hideg tetemei mivel már egyebet nem kívánnak, hanem hogy az ő Annyának az Földnek meg adattassanak, Azért tisztességes eltakaríttatásának lejendő Terminussául, Kedves Atyánkfiai és fellyebb említett Szerelmes Magzatinak meg edgyezett akarattyokbul rendeltem ez mostan folyó esztendőnek Martiusi Havának ötödik napját.

Minek okáért Kegyelmedet Atyafiságos szeretettel s nagy becsülettel kérem az meg említett napnak délelőtti 8 órájára Andrásfalusi Szegény Árva Házamnál meg jelenni és innen Szegénynek hideg tetemeit eleinknek régi szokott Temető helyébe a Sz. Miklósi Templomba kisirni ne terheltessék kegyelmed. Melly ebbéli Atyafiságos és keresztényi jó akarattyát kívánván örvendetes állapotban meg szolgálni, Maradok

Kegyelmednek becsülettel való szolgállója
Árva Görgei Kata

Andrásfalva, die 24. Febr. 1724.

III.

Perillustri ac Generoso Domino Stephano Palásti de eadem, Inclyti Comitatus Honthensis Tabulae Judiciariae ex Primariis Assessori, Domino et Fratri Compatrique mihi colendissimo – Carponae.

Bizodalmas Uram, Bátyám, Kedves Komám Uram.

Kegyelmednek ajánlom mindenkori igaz kötelességgel való kész szolgálatomat. Az emberi nemzetnek teremptő Istene eő szent Felsége a maga Attyai kegyelmessége szerént méltóztatván kedves Feleségemet terhétől szerencséssen meg szabadétani, egy Fiúval bennünket meg áldott. A kitis az Annya szent egyháznak be vett szokássa szerént kévánván a szent keresztség által az élők könyvében be irattni, annak idejét rendeltem a jövő vasárnapot, úgy mint 22. praesentis. Minthogy mindazonáltal azon Ártatlanka elégtelen az ördögnek és a világi hívságoknak ellene mondására, kegyelmedet mint jó uramot nagy böcsülettel kérem, azon napra nyolcz kilencz óra tájban magát az Aszonnyal eő Kegyelmével együtt ide meg alázni, és a most született Fiacskánknak Kereszt Attyául lenni méltóztassék Uram Kegyelmed. Melly azon ártatlankához mutatandó Kegyelmed Affectioját kévánom vele együtt, Isten eő Szent Felsége éltetvén bennünket, alázatoson meg szolgálnom. A midőn azért tellyes reménséggel várni fogom jó Uram Kegyelmed és az Asszony eő Kegyelme meg alázássát, maradok még élek jó Uramnak, Bátyám s Komám Uramnak Kegyelmednek igaz kötelességgel való szolgája

idősbik Pongrácz László.

Sély 19. 7-bris 1726.

20. 7-bris vettem Korponán, hora circiter 11. a-meridiana ezen komaságra invitálandó Pongrácz László Uram Levelit.

(Közli *PROKOPP GYULA*)

IPOLYI Arnold

1982/3

magába roskadt begubózása szinte állandósul. Megutálja maga körül a világot „reggeleivel és estéivel", még jobban a szegény bűnösöket, akik kiapadhatatlanul ontják fülébe gyötrelmeik és önvádjaik szóáradatát, de mindenkinél jobban megutálja saját magát. Az undor és az önmegvetés beszövi a lelkét, és ott lenn, a fölfedhetetlen mélyben megjelenik a dac kihívása: az imádott Megváltónak akarja megmutatni, hogy megváltó műve nem sikerült egészen. A szerelem, az imádat átfordulása dacba és gyűlöletbe – a megnyílt pokol.

Az önpusztítás kényszere üldözi, és minden eddigi gyakorlat, fohászkodás hiábavaló ellene. Később sejtjük meg, hogy miről is szól voltaképpen, amikor az „ökölvívó" Dion Pugil szavait halljuk: ők, éppen ők, a jámbor remeték a legnagyobb bűnösök, nem a világ gyermekemberei. A szellem merész kalandorai ugyanis magával az ősbűnnel találkoznak, az élet ellenségével, amely az Isten Fiát is megkísértette, hogy az Atya templomát önmagában megtagadja és elpusztítsa. Az ősbűn a remény megtagadása, a létezés értelmetlenségének nyílt megkoronázása, lázadás a létezés ellen.

Josephus, a szolga a menekülés útját választja. Vándorlása közben józanodó értelmével belátja, hogy tovább nem vállalhatja gyóntatói tisztét, neki magának kell gyóntatót keresnie, akinél terheit leteheti. Válságában ez az első fordulat. Kinyújtja kezét a reménység ősi gesztusával valaki más – egyelőre még ismeretlen ember – felé. Így talál rá Dion Pugilra, meggyónik nála és a szolgálatába szegődik.

Dion is remete, ugyanannak a sivatagnak a másik oldalán, Askalon közelében. De mennyire más ember ő, mint a szelíd szolga! Dürer Szent Jeromosa jut eszünkbe a hatalmas erejű, bősz aggastyán láttán, aki keményen lehordja gyónóit, szigorú penitenciát szab rájuk, s csak úgy ereszti vissza őket „gyermekvilágukba", ahol aztán majd újra kedvük szerint üzletelhetnek, vigadhatnak, paráználkodhatnak. Ő nem gyónik soha, csak élete utolsó napján, amikor bevallja, hogy a reménytelenség kísértése rajta is erőt vett, életét és gyóntatói tisztét ugyanúgy értelmetlennek találta, mint szolgája, ő is elindult társat, öreg napjaira utódot keresni. Meg akart tisztulni indulatoitól a barátságos hírű fiatalabb remeténél. Amikor feleúton, egy remetetelepen találkozott Josephusszal, aki feltárta előtte szándékát, mélyen megrendült.

Két kétségbeesett ember találkozik feleúton – innen már csak a tragédiák örvényébe, vagy a mesék naiv rózsaszínjébe vihet az út. Ekkor következik be a lehetséges és realisztikus, pszichológiailag mélyen megalapozott fordulat. Dion Pugil egész éjszaka meditál, mintegy átlép Josephus lelkébe. „Mit tesz majd holnap, ha megtudja, hogy hiába menekült és hiába helyezte bizalmát Pugilba, ha megtudja, hogy Pugil is menekülő és megkísértett ember? Minél jobban belegondoltam, annál jobban sajnáltam Josephust..."

A két megkísértett férfi közül mégis az „ökölvívó" Dion az erősebb. Erősebb a részvétben és a szeretetben, ami átjárja egész valóját. Jobban sajnálja Josephust, mint saját magát, és vállalja az áldozatot. Haláláig tűri, hogy rendíthetetlen szentnek tartsa őt a fiatalabb, s csak a végső megbékélés előtt tárja fel az igazságot. Értelmét vesztett öreg életének szolgálata ad értelmet – ez a kontrapunktika, ez a két gyengeségből keletkező hatalmas boltív szinte korlátlanul tágítható. A kettő gyengeségéből eredő hatalmas harmadik, úgy tűnik, a létezés őstitka.

Ebben a történetben a famulus nem lesz áldozat, hanem csak szolgáló szellem, aki magasabb erők szolgálatára végzi egyszerű napi munkáját: „... úgy tűnt nekem – vallja halála előtt Dion –, hogy Isten küldte őt nekem, hogy őt és vele együtt magamat is megismerjem és meggyógyítsam".

Az üveggyöngyjáték intellektuális öncélúságának regénye mellett ez a közbülső novella az öngyilkosság intellektuális kísértéséről, az értelmetlen élet értelemadásáról, önmagunk ürességének betöltéséről is szól. Hesse művében a kétségbeesés szükségszerű állapot, amit nem szabad lekicsinyelni. A lelki-szellemi fejlődés éjfélpontja ez, ami nélkül nem lehet újabb reggelünk. A legtöbb ember – talán szerencsére? – átalussza ezt az éjfélpontot, de akiknek vigíliával kell tölteniök, azok megtapasztalják hatalmát. Megnyílik ilyenkor az alvilág mélye, amely elnyelte a Sátánt, s ahová Dante helyezte az Iskarióti Júdást.

Ha a regényt a csodavárók metamorfózisaként értelmezzük, akkor feltűnik, hogy mennyire elnémult korunkban a csodavárók, igézők és regölők hangja. Filozófusok egzakt kutatásokra hivatkozva figyelmeztetnek, hogy világunknak s benne életünknek semmi értelme sincsen, véletlen képződmények vagyunk, akik ideig-óráig tartó létezésük kétes sikerét gonosz harccal érik el.

Ésszerű viselkedésünk és tevékenységünk csak nagyon kis hatósugarú körben ésszerű, mint a bogár kitinpáncélja, míg a madár csőrébe nem jut.

Két világ pulzál a gyóntató atya legendájában. Az egyiket teljes világosságában látjuk, a másikat csak homályosan sejtjük, létének távoli mormolásában érzékeljük. Világunkat az embertömegek egzisztenciális törekvése tölti be, s alig gondolunk arra, hogy vannak, akik ismeretlenségben képeznek ellentétet ezzel a világgal. Gondolkodók, meditáló bölcsek, laboratóriumokban görnyedők, lepratelepek önkéntes száműzöttei. Mi értelme van lemondásuknak? Ki vagy mi készteti őket arra az esztelenségre, hogy egyetlen, soha vissza nem térő életüket feláldozzák a bizonytalanért, a mások gyerekörömért, vagy a létezésben is oly kétes „túlsó part" élményeiért?

A választás feladata kezdetben egyszerű, később egyre szubtilisebb lesz. A hajdan nehezebb résznek ítélt most már a könnyebbnek számít. Végül majdnem mindnyájan ott állunk a választút előtt: elviseljem-e azt, ami még hátravan, vagy válasszam a gyors megsemmisülést? Sokat tudunk ma már az öngyilkosság szociológiájáról és pszichológiájáról. De keveset – pedig életmentő lehet – a visszafordultak motívumairól. Faustnak a húsvéti harangok adták vissza az életbe vetett bizalmát, sokaknak az anya emléke, egy kedves lény, a rá mosolygó gyermek.

Josephus és Dion példája talán ezekből a még ki nem érlelt lehetőségekből mutat meg valami lényegeset. Dion többletereje *a részvét gyökeréből* ered, így lehetséges, hogy a kettős tagadás rémületéből át tud fordulni a vállalás igenlésébe. Amikor éjjel meditál s vállalja „szerepét", helyettesít és pótol valamit, amit olyan szégyenletes módon nélkülözünk a világból. Elvállalja annak a „jónak" a szerepét, aminek hiánya szinte a nemlétének látszatát kelti, de ami bennünk meg tud születni. Dion, a félelmetesen szigorú aggastyán igazi atyává szelídül, gondviselőjévé válik a kisebbnek, hogy aztán az erőre kapott szolga karja közt gyermekké gyengülve meghalhasson.

A mű végső üzenete a halálról szól, a mindnyájunknak elkészített „bölcs" halálról. Az öngyilkosság kísértése csak parodisztikus előjátéka ennek a nagy és szent eseménynek. „. . . nagy kár, ha egy ember kétségbeesésben hal meg. A kétségbeesést nem azért küldi nekünk az Isten, hogy elpusztítson, hanem azért, hogy új életet ébresszen bennünk. Ha azonban a halált küldi nekünk, ha megszabadít a földtől és a testtől és átszólít, az már nagy öröm."

DOKUMENTUM

A Prímási Levéltárból

LEVELEK A XVII–XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁRÓL

Ipolyi Arnold besztercebányai, majd nagyváradi püspök (1823–1886) saját irathagyatékával együtt kerültek a prímási levéltárba a szüleitől reá szállott családi levéltár iratai is. A mennyiségileg sem jelentéktelen iratok a XIV–XIX. századokból származnak, legtöbbjük a XVII. és XVIII. századból. Ebből a korból már a mai értelemben vett levelek (missilisek) is fennmaradtak, mintegy 500 darab. Túlnyomó részük vagyoni vonatkozású, amelyek inkább csak a helytörténet és a családtörténet kutatóit érdeklik. De akad közöttük olyan is, amely az emberélet folyton ismétlődő nagy állomásairól, a születésről és a halálról, valamint a házasságkötésről ad hírt. Ezekben – akarva, nem akarva – megszólal a szív is. A nehézkesnek tűnő mondatok érzelmekről, emberi kapcsolatokról, elenyészett szokásokról is tudósítanak. Ezek közül választottunk ki három levelet, amelyeket betűhív másolatban közlünk. Mindössze a rövidítéseket oldjuk fel, hogy folyamatosan olvasható legyen a szöveg. (A leggyakoribb a „kegyelmed" szó rövidítése: kgld.)

Mindhárom levél címzettje a Korponán lakó Palásti István, akit az első levél (1684) Hont vármegye esküdtjének, a harmadik pedig (1727) a megye táblabírájának (tabulae judiciariae assesor)

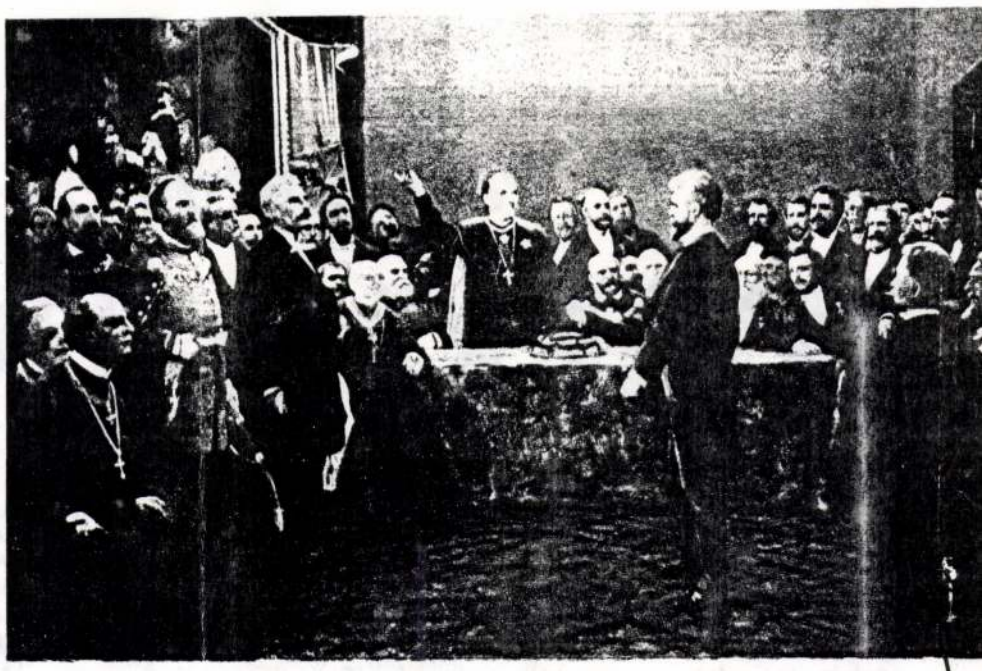

Aggházy Gyula: Ipolyi Arnold üdvözli a hazalátogató Munkácsyt. Készült 1882-ben. Esztergom, Keresztény Múzeum, Ipolyi-hagyaték

zett – kudarcok következménye, hanem Ipolyi Arnold kutató, a tudományban szellemi kalandot is látó, mozgékony alkatának logikus folyománya.

Szaporodtak *egyháztörténeti* tanulmányai is. Kevéssé érdekelte a teológia – bár munkássága erre a területre is kiterjedt –, sokkal inkább vonzotta az egyház, mint az építészettel, a képző- és iparművészettel évezredesen egybenőtt, a társadalmi munkamegosztásban látványosan helyet foglaló intézmény, mint nagy hagyományokkal rendelkező szellemi műhely. Természetes hát, hogy az *építészettörténet* és a *művészettörténet* felé fordult, s ezeket a tudományterületeket fő fontosságú tanulmányokkal az elsők között indította el.

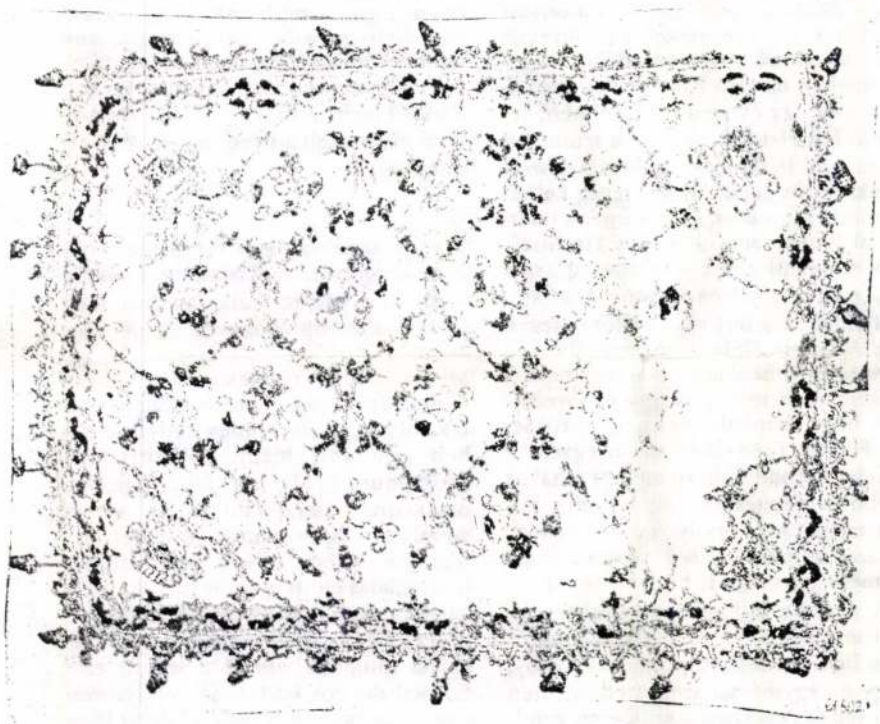

Felvidék, 1600 körül: Száda alapon színes és aranyszállal varrt, hímzett jegykendő, gyöngyökkel és rubinokkal. Esztergom, Keresztény Múzeum, Ipolyi-hagyaték

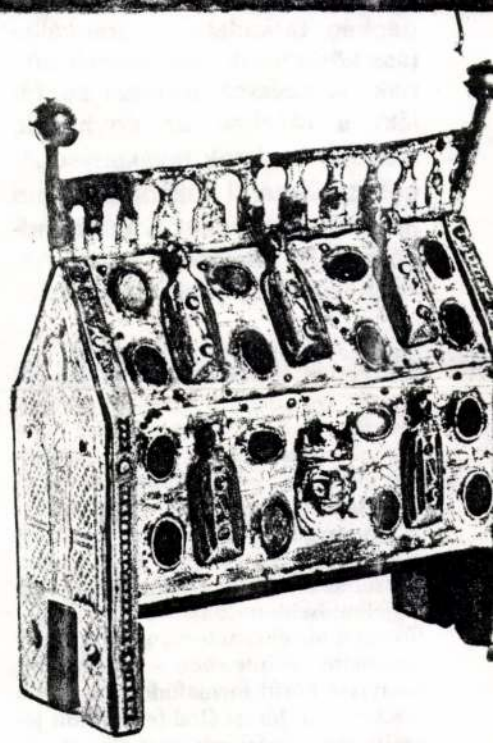

Limoges-i műhely, XIII. század második negyede: Ereklyetartó ládika, színes zománccal. Esztergom, Főszékesegyházi Kincstár, Ipolyi-hagyaték

Papként is fölfelé ívelő pályát futott be, s teológiai tanárként kiemelkedő szaktekintéllyé vált. Az 1860-as évek elején még csak *törökszentmiklósi* plébános, 1863-ban azonban már *egri kanonok*ként a magyar egyházi méltóságok között az egyik legnagyobb jövedelem birtokosa. A már Zohoron elkezdett, akkor még szerény keretek közt megvalósított *műgyűjtői* tevékenységet most már kellő anyagiakkal megalapozottan és nagyobb arányokban folytathatta. Az egyházi ranglétrán már magasan álló férfiút talán a reprezentálás igénye is motiválhatta, de sokkal inkább az, ami tudományos munkáiban is tetten érhető: az, hogy a magyar kultúra és művészet egy egyetemes kultúra és művészet része. Személyes ízlésének is inkább teret engedhetett. Egyértelmű, hogy a korai, XIII–XV. századi *olasz művészet*, a németalföldi és a francia *gobelin*, az *ötvösség*, elsősorban a XII–XIII. századi limoges-i és közép-rajnai

Jobbra: Tournai-i műhely, 1460 körül: Kálvária, gyapjúkárpit. Esztergom, Keresztény Múzeum, Ipolyi-hagyaték

Mudrák Attila felvételei

Pap, tudós és műgyűjtő

IPOLYI ARNOLD

Napjaink megannyi „hisztériája" közül az egyik az állam és az egyház viszonyának újrarendezése körül hullámzik. Kárpótlása, ingatlanaik visszaadása, a papság társadalmi szerepvállalása körül viták, sőt viharok dúlnak. A zavarok forrásai sokfélék, s részben az egyházak, részben a pártok tevékenységének területéről fakadnak. Nem ártana, ha mindkét (vagy mindhárom) fél képviselői a történelemhez fordulnának tanácsért.

A XVIII. század második felében és a XIX. században a magyar tudományosság igen sok képviselőjének élete a papi hivatásban telt el. Egyházunkhoz hűségesek voltak, mindez azonban nem került ellentétbe ama törekvésükkel, hogy a világi tudományos életben egyenrangú partnerként léphessenek fel, sőt az élvonalhoz tartozzanak. Pest legjelentősebb tudományos műhelye – főként a történettudomány és a nyelvtudomány tekintetében – az Egyetemi Könyvtár körül formálódott, nagyobb részben a II. József által feloszlatott jezsuita rend óriási műveltségű, a tárgyi tudásból törvényszerűségek levezetésére is képes tagjaiból. Az ő szellemi utódaik között találjuk *Ipolyi* Arnoldot is (1823–1886; eredeti családneve Stummer volt), akit mélységes hittel, alázattal és önfeláldozással teli papi élete nem akadályozott abban, hogy nyílt szellemű, szabadelvű tudósként váljék a magyar kultúra nem egy ágának múlt századi alapítói, illetve továbbfejlesztői egyikévé. Ahány területre vándorolt, annyin tudott újat mondani. Századunkban már nem leljük párját. Legjobb, ha mi, egy átmeneti kor vitázói, némelykor kétes agyarkodói, képzeletben asztalunkhoz ültetjük őt, az asztalfőre természetesen. „Jobbközép", „liberális", „baloldali": mind bátran reá bízhatja magát.

Ipolyi egy nem különösebben vagyonos, inkább szolid polgári jólétben élő nemesi család sarja volt, s korán eldöntötte, hogy a tudományokhoz köti életét, s a papi pályát választja. Tanulmányait szabályszerűen végezte, s már egyetemi évei alatt megkezdte a tudományos adatgyűjtést, érdeklődése a *magyar ősvallás* iránt hamar felszínre került. A báró *Mednyánszky* családnál nevelősködve kiváló könyvtár állt rendelkezésére. *Szentpéterfán* segédlelkész, majd 1848-ban *gróf Pálffy* Lipót udvari káplánja és gyermekeinek nevelője lett. Rövid idő elteltével a Pálffy-kegyurasághoz tartozó *Zohor*on lett plébános, ami egy évtizedre fegyelmező tényező lett életében. Ebben a szinte teljesen szlovák faluban, ha híveihez szólni akart – és persze akart –, meg kellett tanulnia szlovákul, s ezt kemény tanulással hamarosan el is érte. Ha híveinek szolgálni akart – márpedig akart –, a gyakori, súlyos járványokkal sújtott vidéken a fertőző, halálos betegek mellé kellett ülnie. S ha családján, fivérein segíteni akart – márpedig akart és kénytelen volt –, szorgos és jövedelmet hozó munkálkodásra volt szüksége. Fivérei 1848–1849 során egyértelműen a szabadságharc mellett álltak, s utóbb üldöztetésnek voltak kitéve. Egzisztenciájukról Ipolyi gondoskodott, zokszó nélkül, amiből világos, hogy eszmeileg ő maga is hová vonzódott.

A magyar tudományos életben éppen az ő idejében több társadalomtudományi kérdésben eljutottak odáig, hogy az egymással szöges ellentétben álló vélekedésekben a szükséges rendteremtés valódi érvek alapján, bizonyító apparátus kíséretében megtörténjen, s az áltudomány végre száműzessék. A reformkor mozgalmai alapvetően politikai, részben irodalmi természetűek voltak, s bár a kor szelleme némely tudományos intézmény alapjait lerakta – például a *Magyar Nemzeti Múzeum*ét és a *Magyar Tudós Társaság*ét –, a tudományos objektivitásnak mégsem akadt igazi élesztője. Nem véletlen, hogy a tudománylejáratő „tudós", *Horváth* István éppen ezen időben kiválóan egzisztált, kiváltva ezzel Kölcsey ellenérzését. Éppen azét a Kölcseyét, aki a politikai megalkuvást nem tűrhette. Horváth István a vele kapcsolatban álló becsületes, bár többnyire anakronisztikus eszméket valló tudósokat is képes volt – ideig-óráig – lejáratni, így *Jankovich* Miklós, a kor egyik legkiválóbb műgyűjtője és szorgos tudora szintén kétséges hitelűvé válhatott. A XVIII. század második felének bízvást fényesnek ítélhető magyar történettudománya éppen az 1800-as évek első felében elenyészett, s a század második felében kapott ismét, de most már visszavonhatatlanul erőre, mit sem törődve az 1850-es évek politikai pangásával. E tudományosságnak talán leguniverzálisabb tájékozódású személyisége volt Ipolyi Arnold, ami nem kis dolog, hiszen számos méltó rivális között vált azzá: *Pulszky* Ferenc, *Rómer* Flóris, *Fraknói* Vilmos, *Herman* Ottó nem akármilyen pálya- és versenytárs.

Ipolyi azonban nem vetélkedett, hanem dolgozott. A Kisfaludy Társaság által kiírt pályázat alapján írta meg legnevezetesebb könyvét, a *Magyar Mythológiát*. Ez 1854-ben jelent meg. Mint alapmű, természetesen vitákra ösztönözte a tudományos világot, voltak bírálói is, de éppígy védelmezőkben sem volt hiány. Folklorisztikai gyűjtőmunka alapján álló, objektív, mai napig használható mű ez. A vele szemben megnyilvánuló erőteljes kritika oka részben az volt, hogy mind a honfoglalás előtti magyar hitvilág vizsgálata, mind a mű nyelvészeti apparátusa egyértelműen a *finnugor eredet* irányába mutatott, amely a század első felében divatos *keleti-török származtatást* – mely „elegánsabb" volt a finn rokonságnál, s melyet a nemesség is szívesebben támogatott – tulajdonképpen tarthatatlanná tette. Ipolyit megelőzte *Reguly* Antal, e vasszorgalmú tudós adatgyűjtése a nyelvrokonság megannyi területén. Reguly a finnugor szórványnépeket sorra fölkereste, s cáfolhatatlan tényanyag birtokába jutott. Ezek nagyobb részét azonban a *Mythológia* kiadásának idején Reguly fájóan korai halála miatt nem olvashatták nyomtatásban, bár az anyagot a kor tudósai bizonyos mértékig kétségkívül ismerték. Az ostor Ipolyin csattant. De hangsúlyoznunk kell, hogy a kritikák egy másik része építő szándékú volt. Az a legenda, hogy a bírálatok miatt Ipolyi felhagyott a folklorisztikai kutatásokkal, s hogy a balsiker kedvét szegte, nem igaz. Kétségtelen, hogy *néprajzi* és *vallástörténeti* érdeklődése az idő haladtával halványult, s hogy új meg új tudományterületek felé fordult, az nem a – ténylegesen be sem követke-

zománcművesség vonzotta. Mindezekből hatalmas gyűjteményekre tett szert, ezenfelül *ikongyűjteménye, keleti szőnyegei, habán kerámiái* is a nagyszerűbbek közé tartoznak. Ez utóbbiak már átvezetnek a *népművészet* tárgykörébe. Ipolyi ugyanis folklorisztikai érdeklődésének lanyhulása után sem vált hűtlenné a néprajzhoz, de annak tárgyi részével többet foglalkozott, azért is, mert ez jobban megfelelt előtérbe kerülő gyűjtői hajlamának. Óriási népi (és kisebb úri) *hímzésgyűjteménye* ma is jelentős értéket jelent és tudományos vizsgálódás tárgya.

1869-ben a *Pesti Központi Papnevelde* rektorává nevezték ki. Óriásivá nőtt gyűjteményét sietve állította ki a papnevelde épületében, a növendékek tág látókörének kialakításához. Egyébként is szívesen mutatta meg a nagyközönségnek gyűjteményeit. 1876-ban a Károlyi-palotában az árvízkárosultak javára rendezett kiállításra, 1884-ben a Nemzeti Múzeum hatalmas ötvöskiállítására engedte át tárgyainak egy-egy csoportját.

A közgyűjteményekről sem feledkezett meg. 1872-ben módot adott az *Országos Képtár*nak arra, hogy képeiből válogasson. Képtára kiváló volt, főképp itáliai és német mesterek kitűnő munkáiban gazdag. A korai olasz darabok nagyobb részét 1867-ben a kölni Ramboux-gyűjtemény* aukcióján szerezte, számos jeles szobrászati és iparművészeti munka a nagy hírű kölni Schnütgen-gyűjteményből* származik. A páratlan román kori limoges-i és korai német zománcos ötvösmunkákból kiváló emlékek maradtak fenn, egy részük azonban Ipolyi halála után eltűnt, némely aranytárgyakkal egyetemben dézsmálás áldozata lett. Pulszky Károly tanácsára szerezte meg az Itáliába szakadt kiváló magyar festő, Michele Pannonio, azaz Pannóniai Mihálynak főművét, a Thália múzsát ábrázoló táblát. Ezt az Országos Képtárnak ajándékozta, s ez ma is a jogutód intézmény, a *Szépművészeti Múzeum* egyik legértékesebb műkincse. De más, múlhatatlan érdemei is vannak. Részese volt *Kubinyi* Ferenccel és *Henszlmann* Imrével együtt a Corvinák isztambuli felkutatásának, majd hazahozatalának.

Tudása, szakmai korrektsége párját ritkította. A *Magyar Tudományos Akadémia* 1858-ban levelező, majd 1861-ben rendes, végül 1874-ben igazgatósági tagjává választotta. Éppen *Mythológiá*ja révén programadója volt a XIX. század második felében kibontakozó magyar *falképfestészet*nek. Ezenfelül kortárs művészeknek is megértő mecénása lett. A Párizsban sikereinek csúcsán álló *Munkácsy*t hazahívta, s a fogadásával kapcsolatos ünnepségek szervezője és szónoka volt.

1872-ben *besztercebányai püspökké* nevezték ki, s egyszeriben a magyar főpapok legszegényebbjei közé került. Csak élete utolsó néhány hónapjára jutott gazdag székbe, lett *nagyváradi püspök*. Egészsége hanyatlott, s utolsó energiáit már nem tudományos búvárkodás és műgyűjtés, hanem hagyatékának rendezése kötötte le. Végrendeletében mindent egy Váradon alapítandó múzeumra hagyományozott, azzal a kikötéssel azonban, hogy ha Budapesten vagy Esztergomban önálló Keresztény Múzeum jönne létre, akkor a gyűjtemények oda adassanak. Kívánsága teljesült, s kincsestára 1916-ban az *esztergomi Keresztény Múzeumé* lett. Egy része ma a Főszékesegyházi Kincstárban látható.

Hogy élete munkáját hazája szolgálatába állította, nem nagyúri gesztus volt az ő szemében, hanem a kötelesség teljesítése. A maga érdemét másodlagosnak tekintette. A javakhoz jutására végrendeletében így utal: *„A gondviselés oly viszonyok közé juttatván, hogy szükségleteimet meghaladó jövedelem felett rendelkezhettem... jelentékeny műgyűjteményt gyűjtöttem össze... melynek bizonyos részét, hazafias sugallattól vezérelve már mint kanonok átengedtem az Országos Képtárnak, illetve a Nemzeti Múzeum régiségtárának. Ép így Egyházamnak és hazámnak s különösen a nemzeti kultúrának szentelt intézményeknek hagyományozom mindazon egyházi és egyéb gyűjteményeimet, melyeket halálom után nálam fognak találni."* De a haza és – Ipolyi hivatása következtében – Isten nagyobb dicsőségére reánk maradtak könyvei, öt súlyos kötetet megtöltő tanulmányai és beszédei.

Műtárgyainak még szemelvényes felsorolása is reménytelen vállalkozás, hiszen a sok száz alkotás között gyenge szinte nem is akadt. Írásait megőrizte az utókor emlékezete, de azokat – érdemük ellenére – alig olvassuk. Műkincseit azonban a Szépművészeti Múzeumban, az esztergomi Keresztény Múzeumban és a Főszékesegyházi Kincstárban milliók tekintik meg. Bár tudományos munkásságával és gyűjteményrészeivel jeles tudósok foglalkoztak, az országlakosok közül mégis kevesen tudják, ki volt igazában Ipolyi Arnold. Pedig illene tudnunk: az egyik szellemi világítótornyunk ő. A róla elnevezett emlékérem ismételt kiadásának kultúránk ünnepének kellene lennie. A szobor és az utcanév túlpolitizált dekóruma alighanem távol állna szerény személyiségétől, de ha mégis volnának ilyenek, ezekkel Ipolyi Arnold emlékén túl önmagunkat tisztelnénk meg. Fontosabb azonban a nemzet emlékezetébe vésett tény: Ipolyiban az Egyház és a Tudomány tisztelete zavar nélkül egyesült. Ne engedjük hát el őt asztalunktól!

Mravik László

CIKKPÁLYÁZAT

Az idő múlik – ez a közhely szinte minden nyelvben megtalálható. Mégis ritkán gondolkozunk el azon: tulajdonképpen mi is az idő? E fogalomnak nincs egységesen elfogadott meghatározása. Az idő kérdésében egyetlen dolog van, amelyben minden tapasztalat, tudományos tény és elmélet megegyezik: *visszafordítani nem lehet.* Valódi, *mérhető fizikai* jelenség. Mérése olyan egyenletes időközönként visszatérő, *periodikus* jelenségen alapul, mint a Föld forgása, az égitestek keringése, illetve újabban a stabil izotópok által kibocsátott elektromágneses sugárzás. A fizikával ellentétben, a biológiában az időkérdés alig kap hangsúlyt. Nincs egységes képünk az élő szervezetek időviszonyairól.

Bioidők

Az *ingerelhető szövetek* reakciói igen gyorsan zajlanak le. Az idegsejtek rostjaiban keletkező úgynevezett *akciós potenciál* időtartama körülbelül *1,5 ezredmásodperc*, az izomsejtekben a hasonló potenciálváltozások *3–4 ezredmásodpercig* tartanak. Az izomrostok egyszeri összehúzódása legalább 15–25 ezredmásodpercet vesz igénybe. A szívizomban hosszabbak ezek a folyamatok: az ingerület időtartama *200–250 ezredmásodperc*, az izomrostok összehúzódása 100–120 ezredmásodperc. Két idegsejt között mindössze körülbelül *0,5 ezredmásodperc* alatt – a szívizomban még gyorsabban – áthalad az ingerület, a leggyorsabb vezető, vastag idegrostokon pedig akár *135 méter/másodperc* sebességgel is végigfuthat: ez durván *480 kilométer/óra* sebességnek felel meg!

Nem minden idegszál vezet ilyen gyorsan, a zsigereket ellátó idegekben a vezetési sebesség legfeljebb *50 km/óra*, az igen vékony fájdalomérző rostokban pedig már csak 1–3 km/óra. Ezek az adatok megszabják a *testi reakciók sebességét* is. A leggyorsabb izomreakció, az idegorvosok által gyakran vizsgált *térdreflex* kialakulási ideje *19–24 ezredmásodperc*. Leggyakoribb védekező reflexünk, a *lábfelrántás* kialakulása már *1 másodperchez* közeli időt igényel a lassúbb vezetés és a többszöri ingerületáttevődés miatt. A zsigeri rendszerek működése körülbelül tízszer lassúbb. A szívműködés változása legalább 1, de inkább *1,5–2 másodpercet* vesz igénybe. A vérnyomás emelkedésének vagy süllyedésének megindulásáig *1,2–2 másodperc* is eltelik, a helyreállítódás pedig akár *8–20 másodpercig* is eltarthat.

Vannak becslések a központi ideg-

IPOLYI Arnold

R. TAKÁCS OLGA

Vigilia 1992/6.

„Róma ellenállhatatlan..."

Vonások két századvégi pap-tudós portréjához

Az 1880-as évek végén két erdélyi református nőt fogadott XIII. Leó pápa. Egyikük, Wohl Janka megörökíttette a magánkihallgatást. Ebből az érdekes leírásból valók a következő sorok: „A szentatya a magyar klérus más előkelő tagjairól is meleg elismeréssel emlékezett meg (...), de különösen kiemelte Fraknói apát-kanonokot, kinek lankadatlan kutatásait a Vatikán könyvtáraiban folyton élénk érdeklődéssel kísérte. Egyáltalán csodálkozással láttuk, mily ékesszólóvá lett, midőn meglepő tájékozottsággal, úgy hazai történelmünket, mint jelenlegi politikai és egyházi viszonyainkat illetőleg kiemelte ama nagy horderejű szolgálatokat, melyeket papságunk a tudományoknak és tanügynek tett oly időkben, amidőn nálunk a kultúrtörekvések még minden irányban igen szomorú képet nyújtottak. (...)"

Fraknói Vilmos (1843-1924) nemcsak magas egyházi tisztséget betöltő pap volt, hanem jelentős történetíró, egyháztörténetíró, tudományszervező is, egyike a máig használt fontos forráskiadványok létrehozóinak s az olasz-magyar tudományos kapcsolatok kiépítőinek. Tudóstársával, Ipolyi Arnolddal (1823-1886) — aki ugyancsak magas rangú főpap is volt — folytatott, eddig kiadatlan levelezése, ebben az évben kerül nyomdába. E két tudósról az elmúlt évtizedekben csak a legszűkebb szakma tudott, munkáik nem könnyen voltak hozzáférhetőek, tudományos értékelésük, munkáik részleges újrakiadása csak a nyolcvanas években kezdődött el. Ipolyi Arnoldról 1980-ban már megjelent egy vékony kis könyvecske (Hoppál Mihály munkája), Fraknói Vilmosról még jelentős tanulmány sem született. Pedig történészek, irodalomtörténészek használják gyűjtőmunkájuk eredményeit, csodálják a Tudományos Akadémia általuk kialakított termeinek szépségét, a nemzetre hagyományozott műkincseiket különböző múzeumokban. Az ország tudományos felemeléséért végzett sokoldalú tudományszervező munkásságuk alig ismert, tudományos megítélésük a teljes negligálástól a nagyrabecsülésig terjed.

Levelezésük sajtó alá rendezése, a munkáikat, utóéletüket kutató nyomozás során egyre fokozódott iránt tiszteletem, sőt bámulatom. A századvég szellemi életéről, az értelmiségi létformáról, életmódról eddig kevéssé ismert mozzanatok teljesednek ki a két érdekes egyéniség, igen sokban hasonló módon gondolkodó, nyitott szellemű férfiú levelezéséből, amely huszonhat évet (1860-1886) fog át, s egy ritka szép, nemes barátság dokumentuma is. Leveleiket soha nem szánták kiadásra, mégis olyan gazdag anyagot szolgáltatnak a kor szellemérőI, társadalmáról, tudományos közéletéről, mindennapi életéről, egyházi eseményeiről, saját életkörülményeikről, mintha csak a késő utókor történészei-

---

A Római Magyar Akadémián, 1991 októberében rendezett olasz-magyar kapcsolattörténeti konferencián elhangzott előadás rövidített szövege.

nek, művelődéstörténészeinek, tudománytörténészeinek, szociológusoknak, az utókor kutatóinak dolgát akarták volna megkönnyíteni. Elég sok közöttük a kelttezetlen levél, elég sok a mára már nehezen felfedhető utalás, de ezekért a hiányosságokért bőven kárpótol a közel hétszáz levél tartalma.

Jellemző módon indult kapcsolatuk: közös antikváriusnál szerezték be könyveiket, s Ipolyi így figyelt fel a nála húsz évvel fiatalabb fiatalemberre, felajánlotta segítségét egy akkor pályadíjat nyert művének átdolgozásához. Fraknói azonnal levéllel fordult az iránta érdeklődő, általa nagyrabecsült, a *Magyar Mythologia* című mű révén már ismert Ipolyihoz. A levélváltásból személyes ismeretség, fiúi tisztelet és Ipolyi haláláig tartó szoros munkakapcsolat lett, úgyhogy Fraknói egyik levelében joggal nevezi magát Ipolyi „pesti ügyviselőjének, teljhatalmú miniszterének", aki a vidéken élő főpap számára mindent elintéz, amit csak kíván. Belföldről és külföldről egyaránt beszerzi számára a kért könyveket, iratokat, lakást bérel számára, megszervezi a kortárs történészek és Ipolyi találkozóit, ha kell, meghívókat fogalmaz, közös munkáik állásáról rendszeresen tudósítja a rajongásig szeretett és tisztelt Ipolyit. Fraknói Ipolyiban eszményképét látta megvalósulni vallásossága, papi buzgalma, főpapi bőkezűsége, irodalmi munkássága és a hazáért végzett közéleti tevékenysége okán.

Mindkettőjük rendkívül széles érdeklődési köre, tudásvágya, hazaszeretete, egyházi funkciója és az akadémiában betöltött szerepe, az igen gyakori utazások, a tudomány előrehaladásáért vállalt feladataik bőségesen szolgáltatnak témát levelezésükhöz. A legnagyobb helyet a munka, a hivatás, a felelősség kérdései foglalják el. Tájékoztatják egymást készülő cikkeikről, beszédeikről, könyveikről. Beszámolnak ünnepnapjaikról, egészségügyi és lakásviszonyaikról, hírlapi és irodalmi olvasmányaikról, képzőművészeti élményeikről, az utazások során szerzett tapasztalatokról, a kortársakhoz fűződő viszonyukról, nyomdai problémákról. Szó esik köztük a közösen szervezett és lebonyolított történészközgyűlésekről, pályázatokról, de időjárási furcsaságokról, újonnan megismert ételekről, édességekről, intrikákról és a társadalmi élet híreiről is.

Fraknóit és Ipolyit számtalan közös vonás jellemzi. Mindketten felnőtt korban vettek fel magyar hangzású nevet, egyikük német, másikuk zsidó családból származott. Ahhoz a század közepén-végén kialakult réteghez csatlakoztak, amelyik magyarságát tettekben, érzelmekben, anyagi áldozatokban példamutatóan vállalta. A hazai tudomány felemelése volt legfőbb céljuk, mindketten a történettudomány iránt kötelezték el magukat, itt tűntek ki kimagasló teljesítményeikkel, de mindkettőjük vonzódott más területekhez is. Ipolyi például a már említett *Magyar Mythologia* című munkájával megalkotta a magyar néprajztudomány egyik alapvető forráskiadványát (új kiadására három éve került sor), idősebb korában pedig a Képzőművészeti Társulat elnökeként sokat tett a képzőművészetért és a hazai műemlékvédelemért. Fraknói Vilmos a muzeológia, könyvtártudomány területén is kiemelkedő eredményeket ért el. Az ország nemzeti könyvtárában több évig dolgozott, s ott az akkor legkorszerűbb — olasz könyvtárakból eltanult — szakkatalógus kialakítása fűződik nevéhez, s az immár több mint száz évfolyamot megért Magyar Könyvszemlét is ő alapította — hogy csak néhány példát említsek a történettudományi munkákon kívüli érdemeire.

Rendkívül sokra becsülték az adatok, források felkutatását, megőrzését, a jelentős történelmi dokumentumok hozzáférhetővé tételét. Az akadémiai bizottságokban legfőbb céljuk a különböző kiadványsorozatok létrehozása volt, leg-

több tervüket meg is tudták valósítani (például Századok című folyóirat, Történelmi Tár, Monumenta Vaticana stb.). Nem sajnálták idejüket a gyakori üléseken való aktív részvételre, hajlandók voltak vállalni a legfáradságosabb, nem látványos munkákat is.

Mindketten önzetlen, mecénási hajlamokkal bíró férfiak voltak, soha nem egyéni felemelkedésük, rangjuk érdekelte őket, hanem a tudomány szolgálata, a minél maradandóbb értékek létrehozása, az ezt támogató minden lehetséges erő összefogása. Igen sok barátja volt mindkettőjüknek (baráti körük nagy része azonos, a legnevesebb kortárs történészekből, archeológusokból, főpapokból, közéleti férfiúkból tevődött össze). A leggyakrabban emlegetett barátok: Römer Flóris, Tárkányi Béla, Szilágyi Sándor, Nagy Iván, Pulszky Ferenc, Marczali Henrik, Csengery Antal, Haynald bíboros; elsősorban a közös munka fűzte őket össze és az a nagyfokú hivatástudat, amely előtt meg kell hajolnia az utókornak. Abban is megegyeztek, hogy egyházi és különböző funkcióikból származó jövedelmeiket szinte kizárólag a közösség, a nemzet, az akadémia, az utókor javára használták fel. Ipolyi értékes műemlékvédő tevékenysége mellett egyetlen példának említem meg az esztergomi Keresztény Múzeumot, amelynek alapját Simon Jánosé mellett az ő gyűjteményei képezik. Gazdag könyvtáraikat állami könyvtárakra hagyományozták, igen sok pénzt adományoztak az általuk létesített sorozatok nyomdai költségeire, saját maguk finanszírozták utazásaikat.

Jellegzetes típusai voltak a kor katolikus papsága legnyitottabb, legérdeklődőbb, legtoleránsabb rétegének. Nemcsak történetírói munkásságuk, a velük dolgozó munkatársak emlékei, a róluk szóló tanulmányok bizonyítják ezt, hanem az is, hogy levelezésükben egyetlen másokat becsmérlő, lenéző, más vallásúakról, más nézeteket vallókról elítélő vélemény sem olvasható.

Mindketten módfelett szerettek utazni, minden hasznos és érdekes tapasztalatot összegyűjtöttek, s mindketten arra törekedtek, hogy a külföldön látott példákat megvalósítsák, a külföldi kapcsolatokat megteremtsék vagy elmélyítsék. Leveleikben folyamatosan megtalálhatók az efféle mondatok: „Voltam Ravennában. Ritkán részesültem oly élvezetben, mint az volt, amelyet a város fenséges műemlékei nyújtottak." „Nagyságos úr is tudja, hogy Róma ellenállhatatlan."

Rendkívül fontosnak tartották a tanügyet, az oktatást, a kiművelt emberfők képzésének előmozdítását, az akkori időkben úttörőnek számító nőnevelést, ipariskolát s a korszerű papneveldét is beleszámítva. Különösen sokat fáradoztak azért, hogy az ország különböző iskoláiban lehetőleg azonos, pályázat útján készült, jó, korszerű tankönyvekből tanítsanak. A reformkor nagy gondolkodóinak, köztük Eötvös Józsefnek számos gondolatát váltották tettre, s ebben megértő baráti társra találtak az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterben, Trefort Ágostonban.

Mindkettőjük munkabírása tiszteletre méltó. A kutatáshoz ma rendelkezésre álló technikai felszereltség nélkül óriási gyűjteményeket állítottak össze, olyanokat, amelyekre ma intézetek munkatársai csak együtt vállalkoznak. A forráskiadványokon kívül természetesen számos önálló munka is kikerült szellemi műhelyükből.

Szívügyüknek tekintették a legnagyobb reneszánsz uralkodó, Mátyás király életművének tudományos feldolgozását. Személy szerint mindketten sokat tettek a Corvinák összegyűjtéséért, Magyarországra visszakerüléséért (ez a fáradozásuk is külön tanulmányt érdemelne). Közösen írták a honfoglalás időpontjának meghatározásával foglalkozó tanulmányaikat, mindketten hosszú időt töltöttek az Akadémia Történelmi Bizottságának elnöki székében.

Valamennyi közös munkájuk közül azonban külön kiemelésre érdemes az általuk létrehozott forráskiadvány-sorozat, a *Vatikáni Magyar Oklevéltár*, a *Monumenta Vaticana*. Mindketten úgy vélték, hogy „Magyarország történelmének egyik fő kútforrása a vatikáni levéltár". Az ő idejükben ez a kincsesbánya szinte még teljesen feltáratlan volt. Bár már több fontos sorozat — Magyar történeti emlékek okmánytára, Országgyűlési emlékek, Hazai okmánytár stb. — állt a történészek rendelkezésére, egyikük sem meríthetett a magyar kutatók elől addig elzárt Vatikáni Levéltárból, valamint a 13. század óta működő Dataria (Vatikáni Titkos Levéltár) gazdag anyagából. Ipolyi Arnold és Fraknói Vilmos közös elhatározása volt, hogy a Vatikán levéltárának Magyarországra vonatkozó anyagát a kutatás számára hozzáférhetővé kell tenni.

Fraknói így ír 1879. április 6-án: „Sokat foglalkozom a Monumenta történelemtervével is. Milánóban kezembe akadt Vanucci *Storia della Italia Antica illustrata dei monumenti* 4 kötetes munkája, mely a kőkortól kezdve a római birodalom enyészetéig oly modorban tárgyalja a történetet, mint mi szándékozunk." 1879-ben már készen állt a terv: Jacobini bíboroson kereszül előterjesztik XIII. Leóhoz a kérést a levéltár megnyitásáról. Jacobini az előterjesztést továbbította, s gondos előkészítő munka után a pápa 1882-ben „elrendelte a vatikáni kézirati kincsek a történettanulmányok közhasználata számára megnyitását..."

Fraknói és Ipolyi azonnal Végrehajtó Bizottságot hívott össze a munka megszervezésére, az első értekezlet 29 meghívottal 1882. június 4-én zajlott le, a bizottság elnöke Ipolyi Arnold lett, a szerkesztés „nagy és terhes munkáját" Fraknói vállalta, a legszűkebb intézőbizottság tagjai voltak még Dankó József, Knauz Nándor, Tárkányi Béla és Rómer Flóris. A levelekből végigkövethető, hogyan alakult ki a két sorozat terve, hogyan haladtak a munkálatok, kik vettek részt benne, milyen nehézségekkel kellett megküzdeniük.

Ipolyi Arnold vezette be latin és magyar nyelven az egész sorozatot. E bevezetésből idézek: „az új állami és társadalmi eszmék s alakulások naponkint magasabbra emelkedő igények követeléseivel állnak elő. (...) Ilyenkor kétszeres szüksége van az oly tanulmánynak, mely megoldásra vezethet, mint az igazság világa, az idők tanúja s az élet mestere, hogy világával, tanításával és tapasztalatával kimutassa az emberiség téves vagy célhoz vezető ösvényeit". Ebben a hitben készültek ezek a kötetek: összesen 9 hatalmas — átlagosan 500 oldalnyi terjedelmű gyűjtemény. A forráskiadás mai napig is követett elvei szerint kimásolt, rendezett anyagot mindig kitűnő index zárja. Az egyes kötetekhez készült bevezető, tájékoztató tanulmány némelyike szinte könyv terjedelmű. Kitűnően igazítanak el a hatalmas adathalmazban, s nemcsak a magyar történelem, hanem a világtörténelem korabeli főbb eseményeit is követik. Az elkészült kötetek felbecsülhetetlen értékei a magyar történettudománynak. Kiváló a nyomdai és kötési technika is. A vállalkozáshoz szükséges pénzt a magyar papság adományai fedezték.

A legelső kötet (1884) a magyar királyokhoz küldött pápai követek, legátusok és nunciusok diplomáciai utasításait, jelentéseit, tudósításait, leveleit tartalmazta az 1524 és 1526 közötti évekből. Csupa új, ismeretlen anyagot, melyeknek kommentálását, értékelését, értelmezését Fraknói Vilmos végezte el.

Valamennyi kötet igen nagy kitartást, szorgalmat, időt kívánt, de az olasz munkatársakkal való kapcsolat egyre javult. „Most már passzióval dolgozom a Vaticana Monumentán..." — írja egyszer Fraknói, majd később: „Alig hiszem, hogy Európában volna levéltár, hol oly nagy liberalitással bocsátnak mindent diszpozícióra."

A kötetek közül terjedelmi okokból csak hármat emelek ki. Az egyik az 1680-as évekről szóló, Buonvisi pápai nuncius által írt jelentéseket tartalmazó kötet, amelynek csaknem kétszáz oldalnyi bevezető tanulmányát szintén Fraknói írta. Izgalmas, lenyűgöző olvasmány, s a történelem iránt kicsit is érdeklődő olvasó könyvtörténeti ritkaságként is forgathatja az érmékkel, domborművekkel, címerekkel gazdagon illusztrált, mesterien kötött könyvet. (1886-ban jelent meg, Budavár fölszabadulásának 200. évfordulójára).

A másik érdekes munka az 1446-1523 közötti évekből, a Szent Lélek Társulat anyakönyveiből válogató kötet (1899). Kitűnik belőle a Rómába elzarándokló magyarok nagy száma, családjuk teljes felsorolása, s számos egyéb adat is jól bizonyítja, hogy hogyan terjedhetett el a korabeli Magyarországon a reneszánsz kultúra. A bevezetőt Fraknói Vilmos írta hozzá, az alapos tanulmány Bunyitay Vince, Ipolyi Arnold könyvtárosának munkája.

A harmadik kötet címe: *Mátyás király levelezése a pápákkal.* 1890-ben jelent meg, Fraknói gyűjtötte és rendezte sajtó alá a leveleket, 107 származik Mátyás királytól vagy az ő utasítására, 101 pedig pápai levél. Bármennyit bővült, korszerűsödött a Mátyás-kutatás, ezt a kötetet máig sem nélkülözheti egyetlen kutató sem. Kitűnő előmunkálatul szolgált ez a mű Fraknói egyik legjelentősebb és igen nagy kedvvel végzett munkájához, *Mátyás király élete* című monográfiájához, amelynek kimerítő elemzése, valós értékeinek bemutatása még várat magára.

Fraknói nevéhez fűződik a római magyar intézet megalapítása is: „lelkemben föl kellett ébredni annak az óhajtásnak, hogy egy ilyen intézet előnyeiben részesüljön hazánk is, mely inkább, mint sok más ország, van arra utalva, hogy régi történetének homályos lapjaira a pápai levéltárakból világosságot árasszon, egyúttal arra is, hogy a kultúra és ízlés forrásaiból, melyek az örök városban fakadnak, merítsen. Ez óhajtás megvalósulását előmozdítandó, elhatároztam, hogy egy római magyar történeti intézet céljaira házat építek és ajánlok fel. A ház immár készen áll (jelenleg a Vatikáni Magyar Nagykövetség épülete) és befogadhatja a történelem és régiségtudomány magyar munkásait, kiket saját tudományos feladataik vezetnek Rómába s akik tudományos megbízásokkal küldetnek oda. Nagy súlyt helyezek arra, hogy ez az intézet a Magyar Tudományos Akadémiának is szolgálatába álljon. (...) Azon leszek, hogy az Akadémia küldötteit nemcsak tudományos munkásságukban erőmhöz képest támogassam, hanem kényelmökről és részben ellátásukról is gondoskodjam." — írja Fraknói Vilmos.

A házban 1895-től kezdve folyamatosan dolgoztak magyar kutatók, s mikor Fraknói elköltözött Rómából, az egész házat a magyar államnak ajándékozta. Ez a gesztus alapozta meg az azóta is fennálló olasz-magyar tudományos kapcsolatok egy igen jelentős részét.

Fraknói halála után három évvel, 1927-ben az Akadémián Berzeviczy Albert emlékezett meg róla. Értékelésével egyetértve idézem beszéde utolsó sorait: „Nagy, rendkívül nagy és becses az a szellemi kincs, amelyet Fraknói hosszú életének ernyedetlen munkássága reánk hagyott. Mi e nagy ajándékot semmi egyébbel nem hálálhatjuk meg, mint a kegyeletes megemlékezéssel. És vajon lerójuk-e méltóan ezt a tartozásunkat?" A kérdésre jó érzéssel, elégtétellel válaszolom itt, kedvelt városában, értő szakmai közönség előtt: hosszú évtizedek mulasztása után megkezdődött végre e tartozás lerovása.

PINTÉR TIBOR

Napóra

A kolostor egy magas hegyen épült a város felett.

Leonar fráter valamikor e városban ügyes, gondos órásmester hírében állt. A város lakói bár tisztelettel viseltettek a kolostor szerzeteseivel szemben, mégis nehezen fogadták el Leonar mester eltűnését. Nem értették döntését, hiszen oly nagy becsben tartották, s neve szájról szájra szállt, remek munkáit pedig büszkén mutogatták a városba vetődő idegennek.

Leonar fráter a szerzetesek mindennapi megszokott életét élte. A hajnali zsolozsma és a közös reggeli után mindenki végezte a maga munkáját. Ő megmerítette öntözőkannáját a friss vizű kútban, s nap nap után öntözte a kolostor pompás kertjét.

A belső udvar gondosan ápolt virágágyásai között egy ősrégi napóra állt. A kolostor első priorja állíttatta; a számokat s a rovásokat messziről hozatott márványlapokkal rakatta ki, s középen egy ugyancsak távoli földről származó elefántcsontból finoman csiszolt mutató állt, mely a hosszú évek alatt is megőrizte hófehér színét.

A fráter, amikor csak tehette, elidőzött az udvarban, s aprólékosan tisztogatta az óra számlapját ősszel a szélhordta száraz avartól, télen a vastag hótakarótól.

A város lakóiban néhai órásmesterüknek már csak az emléke élt. Hajdani díszesen faragott, pontosan működő órái a szobák díszhelyén álltak, s mutatóik mozgása a mester távollétét növelték.

Egy tavaszi nap reggelén idegen zörgetett a kolostor kapuján, s a kapus testvérnél a fráter után érdeklődött.

— Mit kíván tőlem? — kérdezte Leonar az ismeretlent.

— Mester, az óráért jöttem.

A fráter csendben tovább öntözte a virágokat, az idegenről tudomást sem véve. Az türelmesen várakozott a kerengő egyik boltíve alatt.

— És miért éppen hozzám? — szólalt meg hosszas hallgatás után a fráter. — Évekkel ezelőtt készítettem el az utolsót. Sajnálom, biztosan hosszú utat tett meg barátom, de hiába jött.

Az idegen kilépett a homályból.

— Én is órás vagyok, mester. A legszebb hangú, díszesen faragott órákat én készítettem a szülőföldemen. Óráim pontosak voltak, templomok tornyán, kandallók melege mellett mutatták az idő múlását. Valamit mégis rosszul csináltam. Egy idő után valamennyi javításra szorult. Fogaskerekeket cseréltem, új feszes anyagokból rugókat hajlítottam, majd úgy véltem, a súlyokkal lehet valami hiba. És mégsem... Nem, az embereknek nem tűnt fel. Hívtak; cseréltem, javítottam, s az órák ismét működtek. Elbűvölten nézték, ahogyan a tornyok magasában a gerendákon egyensúlyozok, vagy műszereimmel apró fogaskerekeken, rugókon dolgozom. De ez számomra volt a legtitokzatosabb.

— Végül is mit akar tudni? — szakította meg Leonar, s figyelmesen nézte a könyörgő tekintetet.

A kolostor kápolnájának harangjai ebben a pillanatban megkondultak. Mélyen, hosszan zúgott a súlyos érc hangja. Delet harangoztak.

Leonar letette az öntözőkannát, és a virágágyások közötti keskeny ösvényen a napóra felé indult. Megállt a mozaikokkal kirakott szélénél. Áhítattal érintette meg az elefántcsont mutatót.

Az idegen már mögötte állt. A fráter határozott mozdulattal tépte ki a rudat. A mutató árván, tehetetlenül hevert a számlapon. Az idegen megkönnyebbülten sóhajtott. Leonar csendben nézte a töredezett szélű csonkot, majd belépett a körbe. „Dél van" — jegyezte meg, de az idegennek már a hűlt helyét sem találta.

A szerzetesek harmadnapon illendően temették el testvérüket, s egy hétig szigorú böjtöt tartottak, s imádkoztak lelkiüdvéért. Bár, az arravetődő turisták és néhányan a szerzetesek közül bosszankodtak a kitört mutatóért, mert soha többet nem jutottak hozzá ilyen finomságú anyaghoz, de a prior közbenjárására a letört darabot a mai napig szent ereklyeként tisztelik.

PARCZ FERENC

Szertartás éjszaka

és ég a tűz és tűz az ég
és a szem révületben
és láng a szív és láng a szem
és láng az erekben

és lassú minden mozdulat
és csak lobogás van
és lángol a szent tűzvirág
és mindenben láng van

és Te vagy a tűz és Te vagy
és igaz és nem álom
és ima jön ének és varázs
és tánc a parázson

és dobog és röpül és leszáll
és kell a föld fa és a fészek
és a test most megérkezik
és megérkezik a lélek

és hajnal lesz és lesz piros
minden ami vörös volt
és minden minden szerbe tér
minden mi valamikor egy volt

és semmi nincs és semmi sincs
csak benn és túl és itt benn
a lomb aranyzöld lángban ég
— fölfog és befogad Isten —

RÓNAY LÁSZLÓ

A reformeszmék győzelme az irodalomban

A politikai küzdőtéren egyre elevenebben és egyre szélesebb körben hatottak az új eszmék. Az irodalom a maga sajátos eszközrendszerével segítette ezek érvényre jutását. Közben meg is termékenyült általuk. Új költőeszmény ideálképe merült fel, amelyet a kortársak legműveltebbike, a teoretikusnak is kiváló Erdélyi János már a szabadságharc előtt körvonalazott, amikor annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a magyar líra kiszabadult az elvontság és a klasszikus minták követése által magára erőltetett „merevség" és „ünnepélyes nyugalom" béklyóiból, s személyesebb, az ő szavával: „mindennapibb" lett. Erdélyi azt is pompásan látta meg, hogy az új líra szakított a szó kultuszával, tehát félig-meddig a romantikával is, amikor a tárgyra összpontosította figyelmét. Ennek az új ideálnak győzelemre vivőjét méltán látta később, a szabadságharc után írt nagyszabású tanulmányában Petőfi Sándorban. Petőfi és nyomán Arany meghaladták a népiesség romantikus programját, amelyet legnagyobb kortársaik is inkább kötelező penzumként gyakoroltak, s ebben az új hangnemben Petőfi a hazafias líra olyan változatát teremtette meg, amely napjainkban is méltán népszerű az egész világon.

Petőfi Sándor

Egészen ritka költői tehetség volt. Az első olyan verse, amely Petőfi néven jelent meg 1842 telén (*Hazámban*), máris kiforrott remekmű. Amikor 1844-ben, alig 21 évesen két hónapot szüleinél tölthetett Dunavecsén, ezeknek az idilli napoknak olyan emlékeket állított, mint az *Egy estém otthon*, az *István öcsémhez*, és a *Szülőim*, amelyek azóta is joggal szerepelnek a magyar líra legjobb műveit bemutató gyűjteményekben. Hallatlan előnye volt kortársaival szemben, hogy ő nem érdeklődött a népköltészet iránt, hanem ismerte a népdalokat, a nép költői természetét és ihletének menetét, témáit, érzéseit. Úgy szólaltatta meg a nép hangját, mint sajátját. Népdalai és népies helyzetdalai ezért lehettek a magyar népdalkincs szerves részei. Jellemző népszerűségükre, hogy *Alku* című dalát ismeretlen szerző további versszakokkal toldotta meg, így éneklik ma is. Nem tett ugyan jót neki — elsősorban személyiségének —, hogy kortársai tanácsára öltözködésében, viselkedésében is a dilettáns népköltőket kezdte mímelni. Kucsmája, fokosa miatt „peleskei nótáriusnak" csúfolták. Petőfi azonban csattanós választ adott a gúnyolódóknak, akik persze alig várták, hogy kitessékeljék a fentebb

IPOLYI Arnold

Ybl Miklós épitész 1814-1891 : A Hild-Ybl Alapitvány kiállitása a BTM-ben 1991/1992 [katalógus] Bp. : Hild-Ybl Alapitvány, 1991

23-24, 39, 128, 132, 136, 138. p.

Ipolyi Arnold

Henszlmann Imrével és Rómer Flórissal együtt munkálkodva indult el az a tevékenység, melynek nyomán 1872-ben megszületett a szervezett magyar műemlékvédelem, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Egyesületének keretében.

Szamosújvári Sándor: Gondolatok a védett műemléki területekről.

Hajdú-Bihari Napló, 1972. ápr. 29.

MDK.

Ipolyi Arnold

Kiállitási hiradás

Komárommegyei Dolgozók Lapja 1966 szept.29.

Ipolyi Arnold

az 1862-es kutatás nál megtalálták az egri várbeli székesegyház ~~egy~~ másik pilléret és a sekrestye maradványait. Ezek alapján szerkesztette meg Ipolyi az egykori székesegyház alaprajzát. /Kisérletét a későbbi kutatások nem igazolták/.

36.o.

Galván Károly: Az egri vár. Bp. 1968.

MDK

IPOLYI ARNOLD

1862-ben tárta fel az egri árpádkori bazilikát.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.23.

Képzőművészeti Alap kiadása.

MDK

IPOLYI ARNOLD

Eger müemlékvédelmével kapcsolatosadatok.

Gerő László:Eger. Budapest 1954.p.7o.

Képzőművészeti alap kiadványa.

MDK

IPOLYI ARNOLD

1865-ből származó rajzának reprodukciója az egri várról.

Ger[illegible] László:Eger . Budapest 1954.p.22.

Képzőművészeti Alap kiadása.

IPOLYI ARNOLD

KRUPA András: Ipolyi Arnold Magyar Mythologiájának szlovák vonatkozásai. = Etnographia, 101.évf. 1. sz. 1991 75 - 89.p. E

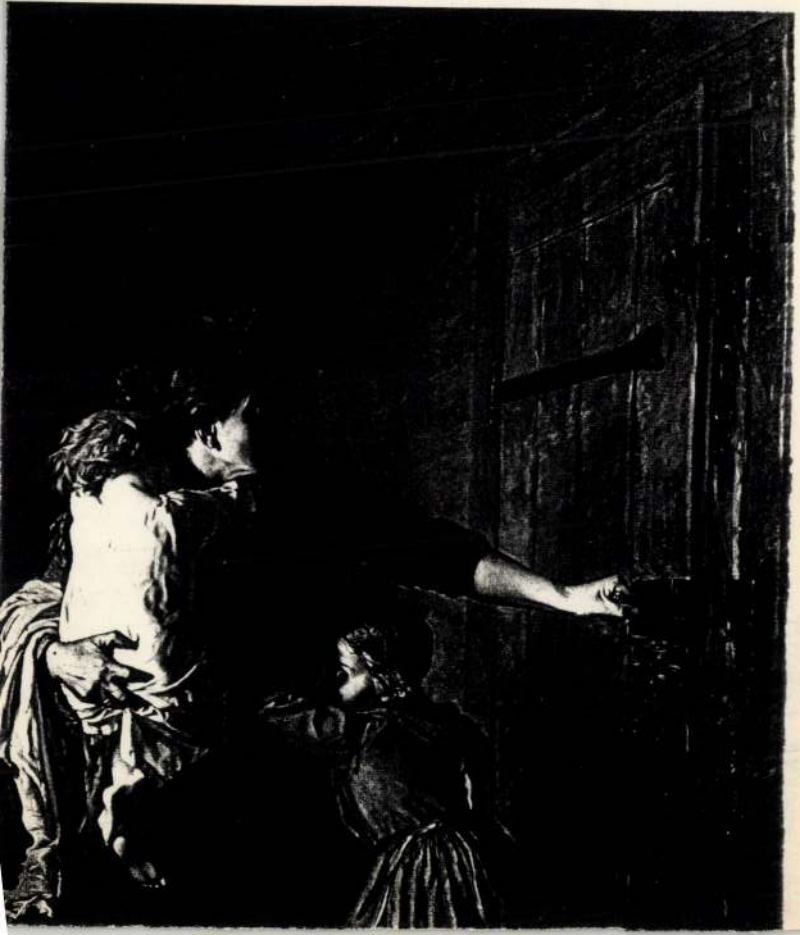

IPOLYI ARNOLD

FRODL, Walter: Idee und Verwirklichung : Das Werden der staatlichen Denkmalpflege in Österreich. Wien ; Köln ; Graz : Böhlau, 1988 107.154. p.

Spoleji Arnold
művészettörténész

- Elérkeztünk kedves nézőink, erre az igazán nem sétálásra, és járkálásra épitett kesekeny karzatra. Volt már itt vönn?
- Egyszer voltam ezen kivül.
- Na hát itt van szinte kéznyujtásnyira a középkori freskók

1977. III. 17. 21.25 O. TV.
Művészeti Magazin

első része, hogy került el ide egyáltalán képek és freskók.
- Hát amikor az épület elkészült, akkor a falak teljesen fehérek voltak, ellenben ugyanaz az Eötvös József alelnök, aki az épület terveinél az idegen művész mellett döntött, ennél a feladatnál azonnal a magyar művészetre gondolt. De a megvalósitás körülbelül 2o évig elhuzódott. Az akadémia részéről Ipolyi Arnold kapott megbizást arra, hogy a falképek programját kidolgozza, és mivel a Nemzeti Muzeumban 2o évvel azelőtt a magyar kulturtörténet sorozatát már elkészitették, Than Mór, és Lotz Károly, ezen a falképen, amelyet Benczur és Munkácsy visszautasitása után Lotz Károly kapott megbizással, a magyar irodalomtörténet legfontosabb csomópontjait kivánták ábrázolni. Az előttünk lévő fal a Dunára néző oldalfala a teremnek egy sztriptihont mutat, középen Szent István, baloldalt Könyves Kálmán, Jobb oldalt Nagy Lajos kora áll előttünk. Szent István az egész kompozició legfontosabb alakja, ő áll legmagasabban, egyébként mind a három képet a közös épitészeti háttér, amely román stilusu, fogja össze. Szent István mellett térdelő helyzetben Imre királyfi mögötte Gellért püspök, érdekes módon itt az irodalom csak harci püspökben jelentkezik a bal szélen. Könyves Kálmán jeleneténél a baloldali képen a boszorkány égetés megakadályozása a fő momentum, tehát megint csak nem irodalomtörténeti téma, itt az irodalmat a kép jobb szélén a Boldog Margit alakja mellett látható Rogerius mester, a tatárjárás történésze képviseli, az előtérben jobb oldalt a pogány igric alakját látjuk, aki eltöri a lantját. A jobboldali kép szintén nem annyira irodalomtörténeti, mint inkább kulturtörténeti vonatkozásu. Nagy Lajos éppen a pécsi ygyetem modelljét szemléli, amit az épitész szerzetes mutat neki. A lépcsőn ülő paraszt, aki a multról mesél a későbbi történészeknek, pontosan megtalálható Raffaelnak a vatikáni athéni iskola freskóján, Diogenész alakjában, érdekes, mert az egész kompozicionál is többször emlitik Raffaelt, mint mintaképet. A történészek között szerepel a szakállas ülő Annonymus, és a két szélén Turóczi János, aki nem élt egy időben természetszerüleg Annonymussal, amint az egész képén szerepelnek olyan alakok, akik sem térben, sem időben nem szerepeltek, nem éltek együtt.
- Nos velünk szemben pedig már korszak váltás.
- Velünk szemben a később készült képen szintén egy sztrip tihon, Mátyás király Pázmány Péter, és Zrinyi Miklós kora. A kompozición emlitettük Raffael nevét, tehát nyilvánvaló, hogy itt egy tudatos visszafordulásról van szó a reneszanszhoz, de ettől eltekintve tehát a különböző korban élt alakok egymás

mellett szerepeltetésének az idealizmusa mellett, naturalista részleteket is megfigyelhetünk, Szent István koronája, a koronázási palást, vagy a Mátyás király trónkárpitja, mind pontos természet megfigyelésre
- Igen, tehát az egész alapszemlélet az, ami István király alatt lévő táblán is olvasható, az emlékezzünk régiekre, féle gondolat.
- Igen.
- No de az akadémiai gyüjteményében ezeken a freskókon kivül ngyon sok kép, és nagyon sok mütrágy van.
- A képes teremben látható az akadémia allegoriáját ábrázoló nagyméretü olajfestmény, a bécsi Johann Ender müve, amelyet Széchenyi 1834-ben ajándékozott az akadémiának. Fiatal nőalakot ábrázol a kép, kezében, bal kezében egy pajzsot tart, a jobb kezében tartott kehelyből a feléje repülő sas madarat itatja. A sast itató nőalak az antik mitológia Hébéje, ebben az esetben azonban ennél többet jelent, a tudomány felvilágositó szerepét ábrázolja. A kehelyből ivó sas magyar népet jelképzei, amely a tudomány áldásaiba részesül, a tudomány nemtőjének közvetitésével. Széchenyi István reprezentativ képmását, a bécsi Friedrich Arneling festette meg, Széchenyi testvéreinek megrendelésére. Az akadémia első elnökét, és a könyvtár alapitóját Teleki József már magyar festő Barabás Miklós ábrázolta. 1836-ban. Szintén Barabás müve, az akadémia egyik első tagjainak egyike Vörösmarty Mihály mellképe, amelyet most látunk. Az akadémia egy későbbi elnökének Eötvös Józsefnek reprezentativ portréja, Madarász Viktor munkája, Kisfaludi Sándor, szintén az akadémia egyik első tagja, képét Simó Ferenc erdélyi festő készitette. Ligeti Antal négy tájképét dekorativ célból helyezték el 1871-ben a felolvasó terem falain.
- Az akadémia felolvasó termében vagyunk, ahol olykor koncertet is rendeznek. Müsorunk egyik művész vendége Jandó Jenő zongoramüvész. Az előadásában halljuk Liszt Ferenc Szerelmi álmok cimü müvét.

Ipolyi Arnold, művészettörténész, műgyűjtő (1823-1886). 2. Folytatás

Az esztergomi Keresztény Múzeum törzsanyagát főként Ipolyi Arnold hagyatéka gyarapította ötvös művekkel. Tőle került ide Bethlen Gábor zrópohara. Az iparművészeti anyag zömét kitevő San Marco-féle gyűjtemény*: 80 db.-t számláló delfti fajanszkollekciója, a dél- és nyugat-európai porcelánipar remekeit felsorakoztató sorozatai, felbecsülhetetlen értékűek. A textilgyűjtemény élén a 26 db.-ból álló kárpitgyűjtemény áll, legrégibb példányai a XV. sz.-ban Franciaországban készültek. A grafikai részleg kisebb és nagyobb mestereit szinte lehetetlen felsorolni. Dürer, Holbach és Cranach lapjai mellett szép számmal található történelmi jelentőségű városképek, hadieseménynek ábrázolásai.

Tasnádi Attila: A régi magyar művészet kincsesháza.
Népszava, 1984. márc. 28. 9.-old.

1.) Folytatás.

Ipolyi Arnold, művészettörténész és műgyűjtő (1823–1886).

Az esztergomi Keresztény Múzeum több mint százéves múltra tekint vissza. Mai helyére 1882-ben került, az érseki palotába. – A múzeum tényleges kifejlesztése Ipolyi Arnold, a neves műgyűjtő és művészettudós érdeme. Ő is egyházi ember volt, de élete java részét a világi tudományoknak, főként a néprajzi és művészettörténeti kutatásnak szentelte. A M.T.A. tagjaként módszeresen feltárta és publikálta a középkori Magyarország műemlékeit. Munkájával a régi magyar művészet számos értékét mentette meg a biztos pusztulástól. Megbízoltai felvásárolták az őt érdeklő műkincseket. Elhunytával hagyatékát a Szépművészeti Múzeum és a Keresztény Múzeum között osztották fel – az utóbbi kapta a vallásos témájú műalkotásokat.

Tasnádi Attila: A régi magyar művészet kincsesháza.
Népszava, 1984. márc. 28. 9-old.

IPOLYI Arnold

SZENTGYÖRGYI Edit: Bekezdések a magyarországi műemlékvédelem előtörténetéből III. Egy miniatűr magyarországi könyvtára. = Műemlékvédelmi Szemle, 1993. 2. 72-81. ill.

CSORBA Csaba: Regélő váraink.
Bp. : Hétágú Sip Alapitvány
Kiadója, 1993

DIABETIKUS BÚZAKORPÁS KENYÉRLISZT

A Gabonaipar termékeiről bővebb tájékoztató olvasható a 470. oldalon.

ÉLET és TUDOMÁNY
87/15

orvosok és betegházak • számítógép a betegellátásban • létezik-e lelki egészség? • sírba vitt betegségek

ÉLET ÉS TUDOMÁNY
A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT HETILAPJA

Főszerkesztő:
LUDAS M. LÁSZLÓ

Főszerkesztő-helyettes:
NÉMETH FERENC

Szerkesztőség:
Budapest VII., Lenin körút 5.

Postacím:
Élet és Tudomány
Budapest, Pf. 47
1428
Telefon: 215-290

Kiadja: a Hírlapkiadó Vállalat

Felelős kiadó:
TILL IMRE vezérigazgató
Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.
Postacím: Budapest 1959
Telefon: 343-100, 336-130

Terjeszti a Magyar Posta

87.0058
Athenaeum Nyomda, Budapest
Rotációs mélynyomás

Felelős vezető:
Szlávik András vezérigazgató

Index: 25 245
ISSN 0013—6077

A szerkesztőbizottság elnöke:
SOÓS GÁBOR

A szerkesztőbizottság tagjai:
Ács Tamás, Andorka Rudolf, Antalóczy Zoltán, Bácskai Tamás, Barkóczi Ilona, Barta György, Berényi Dénes, Bontó László, Buda Béla, Csányi Vilmos, Fenyő Béla, Furka Árpád, Haraszty Árpád, Jakucs László, Jantsky Béla, Kapás Sándor, Kósa László, Kovács Géza, Kozma Tamás, Kulin György, Lázár Gabriella, Lengyel István, Makkai László, Németh Lajos, Nyíri J. Kristóf, Perényi Imre, Steiger István, S. Tóth László, Szabó Miklós, Székely Sándor, Szentgyörgyi Zsuzsa, Zách Alfréd

Olvasószerkesztő: Szőke István

Képszerkesztő: Ujvári Imréné

Tördelőszerkesztő:
Mohi Zsolt

Rovatszerkesztők:
Akácz László, Barabás Zoltán, Daniss Győző, Gajzágó Éva, Kerner István, Nagy Gézáné, Oláh Tamás, Pécsi Tibor

Fotóriporterek:
Bojtár Ottó, Hornyánszky Katalin, Németh Ernő

Meg nem rendelt fényképekért és kéziratokért a szerkesztőség nem vállal felelősséget

Terjeszti a Magyar Posta. Az Élet és Tudomány előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. 1900, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámlára

Előfizetési díj negyedévre 90,— Ft

Külföldön terjeszti a „Kultúra" Külkereskedelmi Vállalat Budapest, Pf. 149 3891

NÉPISMERETÜNK NAGYJAI

IPOLYI ARNOLD

A *magyar ősvallás* kutatása 1693-ban *Otrokócsi Foris* Ferenc munkájával indult: a szerző ebben a magyar nyelv sémi eredeztetésével kapcsolatosan tett vallástörténeti megjegyzéseket. Az ősvallás iránti érdeklődés azonban jóval később, a XVIII. század végén erősödött meg, majd a következő évtizedekben — a romantika hatására — tudományos közüggyé vált Magyarországon.

A *Kisfaludy Társaság* 1846-ban pályázatot írt ki egy magyar mitológia megírására. A felhívás eljutott a Pesttől távol élő, tudósnak készülő — még felszentelés előtt álló — római katolikus kispaphoz, *Ipolyi* Arnoldhoz is (1823—1886). Ő már akkor igen olvasott ember volt. A tárgy érdekelte, mégsem mert pályázni, mert nem volt elég adata, nyersanyaga.

Mintegy nyolc esztendei megfeszített munka következett ekkor az életében. Egyrészt számba vette az elérhető írásbeli és tárgyi forrásokat, lett légyenek azok nyomtatottak vagy kéziratosak. Átvizsgálta a környező népek hitvilágát és lehetőleg mindama népekét is, amelyekkel a magyarok hajdan érintkezhettek. Másrészt hatalmas folklorisztikai anyagot gyűjtött barátainak, ismerőseinek és kollégáinak a segítségével — szinte az egész ország területéről.

Könyvének, a *Magyar Mythologiá*nak két kötete 1854-ben jelent meg. Fogadtatására és értékelésére mi sem jellemzőbb, mint hogy *Csengery* Antal akadémiai székfoglalójában ezt választotta bírálata tárgyául. Az így létrejött eszmecsere a *magyar néprajz* első nagyszabású vitája volt, de fontos eseménynek számított a *társadalomtudományok* fejlődésének általános menete szempontjából is!

Csengery kritikája egészében véve igazságtalan és durva volt. Azt helyeselnünk kell, hogy — a korszerűbb evolucionista meggyőződést vallva — elvetette Ipolyi ősmonoteista (egyistenhitű) valláskeresési elméletét, ám abban már semmiképpen sem oszthatjuk véleményét, hogy Jakob *Grimm* híres német mitológiájának utánzását emlegette.

A *Magyar Mythológiát* az Akadémia kitüntette, szerzőjét tagjainak sorába választottta, mégis elterjedt a híre, hogy Ipolyi a Csengeryvel való összeütközés miatt hagyott fel a folklórral. Pedig valószínűbb, hogy ebben életprogramja játszott közre. Ő a magyar múlt fölfedezésének lehetőleg valamennyi ágát művelni akarta: érdeklődése a szóhagyomány után a művelődés-, a művészet- és az irodalomtörténet felé fordult. Az egyházi ranglétrán is mind följebb emelkedett: besztercebányai, majd nagyváradi püspök lett. Igaz, többé sosem érte el első nagy művének sikerét, ám annak híre és értéke — hibái ellenére — máig megmaradt. Születésének centenáriumán méltán írhatta róla *Tolnai* Vilmos, hogy *„Ipolyi Arnold voltaképpen fölfedezte a magyar folklórt"*.

Kósa László

KÉRDEZZ — FELELEK!

Vannak-e rákkeltő anyagok a rebarbarában? — kérdezi Trabacs Tibor budapesti olvasónk.

A kérdésére dr. Soós Katalin, az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet osztályvezetője válaszol:

A rebarbara — a rendelkezésemre álló szakirodalom szerint — nem rákkeltő hatású növény. Lehet, hogy ilyen tájékoztatás megjelent róla, mint sok egyébről is az utóbbi időben, de a rebarbarának emberi fogyasztására vonatkozólag nem ez a jellemző, hiszen akkor ezt a tulajdonságát sokkal tágabb körben is publikálnák, ismertetnék. Élelmezésegészségügyi szempontból a rebarbarának az a legfőbb jellemzője, hogy nagy mennyiségű *oxálsav* van benne: kilogrammonként átlagosan 5000 milligramm. Az oxálsav az emberre és a háziállatokra nagyobb mennyiségben mérgezően hat, a szervezetből kalciumot von ki, s ezáltal felborítja annak kalciumegyensúlyát. Vesebetegekre az oxálsav különösen veszélyes, mert a kalciumoxalát eltömi a vese finom csatornarendszerét, vesekövet hoz létre, illetőleg gyorsítja annak képződését. Ezenkívül még a pajzsmirigy működését gátló *tioglikozidok* is akadnak benne.

Mindezek alapján azt mondhatjuk: a rebarbarát nem kell teljes mértékben száműznünk az étrendből, de azért az sem célszerű, hogy túlságosan sokat és túlságosan sűrűn fogyasszunk belőle. Ellenben tanácsos a *főzővizet* elöntenünk, mert abban a rebarbara oxálsavtartalmának jókora része kioldódik.

EURÓPAI MAGYARSÁGÉRT

30 ÉVES A BÉCSI „EUROPA"-CLUB

A közösségteremtés igényével törték fejüket néhányan 1963. nyarán: az volt a szándékuk, hogy otthont teremtsenek a főként munkásfiataloknak, akik 1956. menekültjeiként nem csak földrajzi értelemben, hanem lelkükben is hontalanokká váltak, s nem ritka esetben szülők vagy egyik szülő hiányában veszélyeztetett módon jutottak árvaságra. Lelki elhagyatottság és árvaság sok mindenre tesz alkalmassá, nem egyszer a parttalan lezüllésre is, még mielőtt sikerült volna megkapaszkodni az életben. Igaz, meg is nemesíthet a rendkívüli helyzet.

A szándékot elhatározás, majd tett követte: német névvel „Europa" Jugend-, Kultur und Sportverein („Európa" Ifjúsági, Kulturális és Sportegyesület) talált szervezeti kereteket 1964. április 10-én az akkor már évek óta meglévő laza csoportosulás. A keresztapaságot Fehérváry István vállalta, neki jutott eszébe ez az akkor egyre fülcsengetőbbé váló jelző. A névadás persze nem is annyira modernkedésből eredt, hanem tanúságtétel volt 1956 szelleme mellett, amely az utolsó szabad magyar rádióüzenetben úgy hangzott: „Európáért halunk meg." Mindamellett a tagság vegyes (osztrák—magyar) összetétele is ösztönzően hatott a névadásban.

Szellemiség hiányában a kezdeti lelkesedést hamarosan az érdektelenség, mi több, a lezüllés jelei követték. Alig másféléves fennállás után a megszűnés veszélye fenyegetett. Az újjáéledés új vezetőség megválasztásának eredményeként következett be 1966 januárjában. Sikerült kiszűrni a romboló hatású elemeket, majd egyre több egyetemista vegyült a társaságba. A korábbi, többnyire szórakoztató jellegű összejöveteleket egyre-másra kulturális színezetű megmozdulások tarkították. Az átformálódás, belső átváltozás 1967-ben, az osztrák—magyar kiegyezés centenáriuma alkalmával vált látványossá, amikor osztrák és magyar fiatal értelmiségiek integratio címmel kétnyelvű „európai kulturális" folyóirat kiadásába kezdtek. Ide kapcsolódik a névmódosítás is. A tagság összetételének megfelelően (pl. megszűnt az elsősorban asztaliteniszre korlátozódó sporttevékenység) meg aztán az egyesületi jelleg megváltoztatásának szándékával a később tragikus véget ért Surányi Lóránt ígéretes képzőművész a klubszerű működésre tett javaslatot, ami az addigi névhez viszonyítva rangosabban is hangzott. Így lett az egyesület neve 1967 decemberétől „Europa"-Club. (Korábban a Bécs III., Salesianergasse 2. sz. alatti Nansen-házban Erdélyi Imre ötvenhatos értelmiségi ugyanezen címmel tartott előadássorozatot, vállalkozása azonban nem szerveződött kötött társasággá.)

Újabb válság következett a megszűnés veszélyével. Időközben egyre többen találtak egymásra azok a fiatalok, akik részben az időközben feloszlatott ausztriai magyar gimnáziumok érettségizettjeiként Bécsbe kerültek, kiegészülve osztrák középiskolákban végzett magyar diákokkal. A hetvenes évek elején mindamellett nagyobb létszámban költöztek Bécsbe a Burg Kastl-i magyar gimnázium végzősei közül, itt kezdve meg egyetemi tanulmányaikat. Lényegében ekkor születtek és fogalmazódtak meg azok a gondolatok, amik a jelenig meghatározzák az „Europa"-Club szellemiségét. Persze nem felelne meg a valóságnak, ha csupán a szellemiséget emlegetnénk. A legnagyobb nehézségeket ugyanis mindig a szellemiségnek tekintett célkitűzések és a valóságban tapasztalható igénytelenség közti különbség okozta. Ebből adódtak a válsághelyzetek. A szellemiség két alappillérre épült:

1. az Ausztriában felnőtt magyar ifjúság ösztönösen is érezve a menekültsorsban való megrekedés veszélyeit, elszigeteltségéből tudatosan kereste a kibontakozást, beépülést az osztrák társadalomba. **„Ausztriában élő magyar nemzetiségű osztrák állampolgárok vagyunk"** — hangzott a nyilatkozat az 1972. elején bekövetkezett újjászervezés után.

2. Szintén ekkor hangzott el programalkotó előadásban: **„Magyarságunk záloga európai szellemiség; ha ennek kialakításán dolgozunk, elsősorban önmagunknak teszünk vele szolgálatot."** A fentebbi utalásból következően ez a szellemiség csendült meg 1967 májusában az integratio 1. számának bemutatásakor nyitányként Az örömhöz c. óda megzenésített változatával Beethoven IX. szimfóniájából (azóta Európa himnusz lett). Ugyancsak ebben a vonatkozásban nem szabad elfeledni az integratio főszerkesztője, Varga Gyula által választott mottókat sem: az egyik József Attila A Dunánál c. versének utolsó versszaka volt, a másik a fiatalon elhunyt Wolfgang Borcherttől vett idézet a II. világháború utáni fiatal nemzedékről. Ugyanakkor Puskás Lajos javaslatok alapján megtervezte az „Europa"-Club pecsétjét, amely az integráció fogalmát juttatta kifejezésre: a legtökéletesebb idom, a kör négy körszeletet fog egybe, ezek választóvonalai pedig görög keresztet képeznek. Vagyis az egyes részek — önállóságuk megőrzésével — egyesüléséből új egész születik, a szó jelentése tehát újjászületés, megújulás, kiegészülés.

Már ennek a gondolatnak lecsapódásaként fejezte ki az egyesület későbbi titkára, Smuk András az egyesület körül tömörülő fiatal nemzedék felfogását: **„Működésünkön keresztül keressük egymással és a minket befogadó állam népével a kapcsolatot, viszont csak integrálódni akarunk, beolvadni, asszimilálódni nem. A magyar jövő biztosítását az Európával való sorsközösségben látjuk az önrendelkezési jog alapján."**

Úgyszintén az „Europa"-Clubban került sor 1972. április 6-án azon megbeszélésre, amely az egyesületek összefogására, tevékenységük egybehangolására ún. központi vagy csúcsszervezet létrehozását célozta.

„Oly sok viszály után" felnőtt szellemben április 16-án több százan ünnepelték a valamikori kamaszos ifjúsági egyesületből olyan intézménnyé növekedett „Europa"-Club 30. születésnapját, amelyet ma Ausztriában és külföldön egyaránt számon tartanak. Minden rangsorolás mellőzésével elég csupán előadói névsorára utalni.

Ha már a zenét említettük, nem árt megemlíteni emlékezetül a ténylegesen európai szellemiséget tükröző légkört, amit egyórás műsorával teremtett a Musica Hungarica Antiqua együttes. **Nem sokaság, hanem lélek, s szabad nép tesz csuda dolgokat** — illenek minderre Berzsenyi szavai. Mert ez volt a megtartó erő: a kevesek hite, belőle fakadt a megújulásra való készség és hajlam, ami nélkül régesrég elsöpörte volna az idő az egyesületet. Példája tanulságul, okulásul is szolgálhat: szétesésre ítéltek az öncélú, unaloműző, szellemiség nélküli közösségek. Hozzá kell tenni még azt is, hogy változó világunkban az „Europa"-Club következetesen állt ellen minden csábításnak és hűséggel tett hitet 1956 mellett.

Az „Europa"-Club nem csupán három évtizedet tudhat maga mögött, jövője is van, lehet, ha tevékenységét szellemiség, céltudatosság hatja át.

Pannonicus

NYILATKOZAT

AZ „EUROPA"-CLUB FENNÁLLÁSÁNAK 30. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Az „Europa"-Club a bécsi magyarok kultúregyesülete volt az elmúlt 30 esztendőben és az kíván maradni a jövőben is. Alapító tagegyesülete vagyunk az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének, tevékenységünket az 1976. évi osztrák nemzetiségi törvény értelmében fejtjük ki. Tapasztalatból valljuk a kettős kötődés szükségességét. Tagságunk az osztrák szövetségi kormány 1992. évi döntése alapján jogilag is az elismert ausztriai népcsoport része, de tagjai vagyunk a magyar nemzetnek is. Őszintén fáradozunk az ausztriai magyar identitás elmélyítésén.

Harminc évvel ezelőtt született meg az egyesület alapításának gondolata. Célunk akkor az volt, hogy magyar anyanyelvünket és együvétartozásunk tudatát ápolva és megőrizve az osztrák és egyben az európai egyetemes kultúra részesei legyünk. Úgy érezzük, e vállalásunkat sikerrel teljesítettük.

Fennállásunk 30. évfordulója alkalmat ad arra, hogy átgondoljuk, milyen új feladatok társulnak a régi célok mellé. Egykoron számos más tennivaló mellett elsősorban európai pódium kívántunk lenni a kommunista diktatúra által korlátozott magyar értelmiségnek. Ez a feladat napjainkban az Ausztria és Magyarország közötti szellemi kapcsolatok erősítésének kereteiben, az információ-bővítés jegyében folytatódik. Az idők változásával mind tudatosabban vállaltuk fel a Kárpát-medencei utódállamokban élő magyar kisebbségek ügyét, a sorsukkal való törődést. Eltökélt szándékunk, hogy e munkánkat tovább folytatjuk és szükséges esetben felemeljük szavunkat a Kárpát-medencei magyar kisebbségek kollektív jogainak elismeréséért.

A jövő számára a legfontosabb teendőnk közösségi és szervezeti életünk elmélyítése, egyesületünk hatókörének a fiatal generációk felé történő kibővítése. Meggyőződésünk, hogy a magyar nemzetnek akkor vagyunk leginkább hasznára, ha itt Bécsben megőrizzük és a második, harmadik generációban továbbvisszük magyarságtudatunkat. Ez lehet a bizonyítéka mindenki számára annak, hogy oly maradandó emberi és történelmi értékeket képviselünk, amelyeket érdemes támogatni.

Az „Europa"-Club vezetősége
Bécs, 1994. április

HÁROM MEGKÖZELÍTÉSBEN A FASIZMUSRÓL

Fasizmus olasz módra

A márciusi olasz parlamenti választások után a nyugati demokráciák vegyes érzelmekkel tekintenek Olaszország felé. Elsősorban azért, mert Berlusconi kormányában a neofasiszta párt tagjai is részt vesznek. Nem azt jelzi-e ez a tény, hogy Olaszországban talán bizony küszöbön áll a fasizmus valamiféle „rehabilitálása"? Úgy gondolom, hogy a kérdés felvetése túlzott aggodalmat árul el. Nem tagadható azonban, hogy az összkép alaposan ellentmondásos. A neofasiszták vezetője, Fini, általában mérsékelt magatartást tanúsít és hangsúlyozza: a fasizmus 1945-ben meghalt, ezért pártja nem újfasiszta, hanem posztfasiszta. S mint ilyen, természetesen a demokrácia alapján áll, a 13 %-os szavazati arányt is ilyen alapon nyerte el. Ugyanakkor viszont Fini ismételten kijelentette, hogy véleménye szerint Benito Mussolini a század legnagyobb olasz államférfia volt. Hasonló, Mussolinit dicsőítő hangok hallhatók a pártvezér hívei részéről is.

Ez a szövevényes ellentmondás azonban egyáltalán nem újkeletű. A háború utáni olasz köztársaság az antifasizmus szellemi alapjain épült fel. Ez azonban nem volt akadálya annak, hogy már 1983-ban, Mussolini születésének 100. évfordulója alkalmából, valóságos Mussolini-kultusz terjedt el az országban. A vezető német hírmagazin, a DER SPIEGEL, e témának szentelte 1983. július 25-i számát. Beszámolt a könyvkereskedelem, a sajtó és a tömegkommunikációs eszközök megemlékezési lázáról. A neves publicista, Montanelli — aki ma is bírálja a Berlusconi-féle szövetséget — ezt írta: „Ez az ország soha nem tanul a saját hibáiból."

De mi a magyarázat minderre? Valószínűleg elsősorban az, amire sok megfigyelő utal: a háború után kizárólag a baloldal diktálta az olasz történelem interpretációját, ami a Resistenzia, az antifasiszta ellenállás mítoszán alapult. A fasizmussal szembeni alapos, eszmei vita elmaradt. Pedig néhány valamelyes „eltérő" hang ösztökélhetett volna erre. Így pl. a marxista Antonio Gramsci, aki két évvel a fasizmus hatalomrajutása előtt alapította meg az olasz kommunista pártot, úgy vélekedett, hogy Mussolini „csak egy félig totális államot épített fel". Renzo de Felice történész pedig 1975-ben tételként szögezte le: a fasizmus kezdetben népmozgalom volt, amit pontosan el kell különíteni a totális rendszer éveitől. Giorgio Bocca író, aki 1943-ban az ellenállási mozgalom egyik brigádfőnöke volt, így nyilatkozott: „1943-ig mindannyian fasiszták voltunk, aztán 1943-tól valamennyien antifasiszták. A baloldali konformizmus évtizedeken át megzsarolt bennünket."

Felmerül a kérdés, miféle aktualitása lehet egy ilyen át- és visszatekintésnek? Úgy gondolom, hogy a történészek és egyéb értelmiségiek továbbra is vitázni fognak majd, hiszen ez a dolguk. A fasizmus politikai újjászületéséről azonban szó sem lehet. Nem csak azért, mert ma a körülmények egészen mások, mint annak idején voltak. Hanem azért is, mert a fasizmus történetét a szerencsétlen Hitler—Mussolini paktum tetőzte be — és annak végzetes következményei. S e szempontból a történelmi ítélet csak egyértelmű lehet.

Németek, olaszok és zsidók

Ezzel a címmel jelent meg Gerhard Steidl német történész-író könyve, amelynek alcíme — magyar fordításban — így hangzik: „Az olasz ellenállás a Holocaust ellen."

A 373 oldalas munkát a DAS PARLAMENT c. tekintélyes hetilap április 29-i száma ismerteti és méltatja részletesen.

A feltárt tényeknek különös időszerűséget kölcsönöz a jelenlegi helyzet: Olaszország kormányzásában részt vesznek az „utódfasiszták" is. Pikantériát pedig az ad a dolognak, hogy éppen egy német szerző állapítja meg: az olasz fasiszta kormány — egészen Mussolini 1943. július 25-én bekövetkezett bukásáig — elutasította, hogy támogassa vagy másolja a német nemzeti szocialista rezsim zsidóellenes népirtását. Sőt, a háború alatt is, az olaszok által megszállt területeken, Dél-Franciaországban és a Balkánon, az olasz katonaság mindent elkövetett, hogy „összeesküvésszerűen" szabotálja a németek zsidóellenes akcióit. Olaszországnak a háborúból való kilépéséig — 1943. szeptember 8-ig — az olasz hadsereg egyetlen zsidót sem szolgáltatott ki a Harmadik Birodalomnak. Csak ezután következett be — a német megszállás nyomán — az olaszországi zsidók tragédiája.

E tényeket már rég regisztrálta a szakirodalom. Újszerű és valamelyest meglepő csak a szerző Steidl magyarázata, hogy miért „mentették az olaszok a zsidókat, mialatt a németek gyilkolták őket". Szó szerint: „A zsidókkal szembeni magatartásuk szempontjából a két szövetséges hatalom két erkölcsileg különböző világban élt.

Feléledő viták

Az olaszországi politikai fejlemények ismét felújították a fasizmusról és antifasizmusról szóló vitát. A Magyar Nemzet április 30-i számának első oldalán Pietsch Lajos egyebek közt arról ír, hogy Olaszországban „bizonyos erők most megpróbálják összemosni a fasizmust az antifasizmussal." Érdekes megállapítás, csak éppen nem világos, mit akarnak mondani a cikkíró konkréten?

Ezzel szemben e problémakör világos, differenciált elemzését nyújtja az a német nyelvű tudományos munka, ami nemrég — de még az olasz márciusi választások előtt — jelent meg. Szerzője Hans-Helmuth Knütter professzor, aki a bonni egyetemen politológiát oktat. Munkájának címe: „Die Faschismus-Keule", magyarul „A Fasizmus-bunkó". Értelmezésében a bunkó nem egyéb, mint bizonyos „antifasiszták" harag fegyvere: ama baloldaliaké, akik mindenkit fasisztának akarnak bélyegezni, aki nem baloldali. Ezek a baloldaliak — Knütter professzor véleménye szerint — kisajátítják maguknak és egyben instrumentalizálják az antifasizmus fogalmát: Számukra az antifasizmus egyben antikapitalizmust és szocializmust jelent. Ugyanakkor azonban e baloldaliak arra törekszenek, hogy széles antifasiszta frontot hozzanak létre — a „konzervatívok" kirekesztésére. Knütter professzor viszont a konzervatívokat a „demokratikus középerők" soraiba utalja. Ezek viszont nem lennének, nem lehetnének — baloldali szemszögből — antifasiszták? Itt kínálkozik a szerző számára — mint az eddigi vitákban is — a totalitarizmus fogalma. Míg az antifasizmus egyoldalú, az antitotalitarizmus nem, mivel ez utóbbi szélsőjobboldali és szélsőbaloldali szélsőséget egyaránt elutasít. S éppen ez a „demokratikus közép" pozíciója. E tudományos színvonala ellenére polémikus-militáns hangvételű munka alapvető megállapításai nem tartalmaznak alapvetően újat — újszerűséget legfeljebb a politikai aktualitás kölcsönözhet a bonni politika-professzor munkájának, amely az Ullstein-Report kiadásában jelent meg.

DR. BEZERÉDJ ZOLTÁN

CSALLÓKÖZI ÚTIKÉPEK

Ipolyi Arnold nevét a hetvenes években hallottam először, s ha el-elvétve azóta láttam is leírva, írásaival nem ismerkedhettem meg. Pedig a múlt században jelentős egyéniségnek számított, s nem csupán a Magyar Mythologia (1854) megírása okán kellene emlékeznünk rá, Henszlmann Imrével és Kubinyi Ferenccel együtt vesz részt abban a konstantinápolyi „expedícióban", amelynek munkálkodása nyomán 15 Mátyás kori kódex kerül vissza az országba. De írt archeológiai, művészettörténeti értekezéseket, tudós pap volt, aki tudatosan gyarapította könyvtárát, gyűjtött, vásárolt, mecénáskodott. Fölfelé ívelő pálya volt az övé, 1863-ban egri kanonok, 1869-ben a pesti központi teológia rektora, 1871-ben besztercebányai püspök, 1886-ban nagyváradi püspök.

De Ipolyi Arnold nevét más okból is meg kellene jegyeznünk, 1857-től 1860-ig bejárta Csallóköz és Hegyentúl (Pozsony vármegye Hegyentúli járásának) településeit Pozsonytól Szakolcáig azzal a Csaplár Benedekkel, aki 1849-ben Magyaróváron is tanít. Hozzájuk csatlakozik a Vasárnapi Újság „fotóriportere", rajzolója, s a finom művű útirajzokat ez a lap közli 1858 januárjától. Ezek a „rajzok" a kor hangulatát őrzik, a művelt utazó felvillantja a kultúrtörténeti emlékeket, bepillantást enged nyújtani a viseletekbe, szokásokba, dióhéjnyi összegzései a fölkeresett településeknek. Az oldott, lírai stílus e kis szociográfiácskákat a kor újságolvasója számára teszi olvasmányossá, de másfélszáz év múltán is élményt jelent az „uti-képek" szemelgetése. Hogy ezt ma megtehetjük, ahhoz a pozsonyi Kalligram Kiadó nyújtott segítséget azzal, hogy a Csallóközi Kiskönyvtár sorozatban összegyűjtötte és megjelentette Ipolyi munkáját Csallóközi uti-képek címen. A sorozat nem kis szerepet vállalva arra törekszik, hogy hozzáférhetővé tegye „az érdeklődő olvasók számára is mindazokat a műveket, forráskiadványokat és dokumentumokat, melyek a Csallóköz népének fordulatokban gazdag történelméről, társadalmi fejlődéséről, művelődéstörténetéről tudósítanak, másrészt a múlt búvárlása során a nemzeti tudatnak olyan ösztönzéseket kívánnak adni, melyek szilárd lelki támaszt nyújthatnak napjaink régi-új kihívásaival szemben." Ipolyi munkájának közlése megfelel a fenti céloknak, ma amikor a felvidéki magyarság újabb presszióknak van kitéve, nyelvét, történelmi múltját próbálják belemaszatolni egy hamisított szlovák történelmi múltba, ez a könyv az azonosságtudatot erősíti, híradás a közelmúltból. Ipolyiék a fölfedezők kíváncsiságával vágtak neki az útnak, s nem vették szigorúan a kijelölt történelmi határokat. Ha már elérték a Dunát, át is keltek rajta „kis csolnakon", hogy megnézzék Hédervárát. Itt megszemlélték a kastélyt, elidőztek annak „rézmetszetekben dús" képtárában, s örömmel konstatálták, hogy a településnek jól működő vasárnapi iskolája van. S a visszaút látványát így örökíti meg a szerző: „Visszautunkban még jobban szemügyre vehetők a vidéket, mely a számos hűsítő vízerek közt zöldellő ligeteivel valóságos kertet képez. A fák közől mindenfelül a gúla alakú, nyolcszögű, fehér gót tornyocskák tünedeznek elő, jelentve a számos régi telepet. Ilyenek Darnó, Püski, Ásvány stb. Mások már egészen vagy csak részben s emlékeikben elpusztultak, mint Bajcs régi templomai, Ráró várkastélya, honnét a Pálffyak egy ideig előnevüket írták."

A könyvecske előszavát Koncsol László írta, aki az Ipolyi-arckép megrajzolása után a kiadó egyéb törekvéseiről is beszámol. S nem győzünk örvendezni azon, hogy e vidék (régió) múltjával végre a teljesség igényével kíván foglalkozni a Kalligram Kiadó: „Egy átfogó, minden lakossági csoportra kiterjedő Csallóköz-kép kialakítását a közeljövőben egy több kötetes helytörténeti szöveggyűjtemény sajtó alá rendezésével szeretnénk kezdeni, ez nemcsak a csallóközi magyarság történelmi önismeretét segítené, hanem hasonló antológiák ösztönzője s egy évszázados, beható helytörténeti kutatómunka serkentője és megalapozója is lehet majd. Ipolyi, akinek kiadásra tervezett munkái már ebbe a stratégiánkba illeszkednek, fényesen eleget tett vállalt feladatának: a Csallóközi útiképek friss, eleven, sallangtalan és nagy evokatív erővel bíró mű, mesteri riport a múlt század ötvenes éveinek Aranykertjéből."

B. L.

DR. BRUNNER GYÖRGY

A KISEBBSÉGEK JOGI HELYZETE KÖZÉP-, KELET- ÉS DÉLKELET-EURÓPÁBAN

(folytatás a XV. évfolyam 2. számból)

III. A kisebbségvédelem tartalmi aspektusai

A. A kisebbség fogalma

12. Nemzetközi szokás szerint a kisebbség fogalma csak a mindenkori állam **saját állampolgáraira** vonatkozik; a külföldiek és a hontalanok (csak) a nemzetközi idegenjogot és az államban élő külföldiek idegenjogát élvezik. E szabály alól jelenleg Lettország képez kivételt, ahol az országban élő nemzeti és etnikai népcsoportok összes tagjai — állampolgárságuktól függetlenül — kisebbségeknek számítanak. A kisebbségek hozzátartozói és a külföldiek közötti határvonal meghúzása ma elsősorban a szovjet, jugoszláv és csehszlovák utódállamok számára jelent aktuális problémát, ahol a szövetségi állampolgárság megszűnése után nemzetállami állampolgársági törvényeket kell alkotni az új államalkotó nép meghatározása végett. Ezt a problémát különbözőképpen oldották meg, és a lakhely-elv érvényesítésével vagy az opciójog megadásával legtöbbször kielégítő megoldást találtak. Kevésbé nagyvonalúan járt el Horvátország és Macedónia: az 1991. VI. 28-i, illetve az 1992. X. 27-i állampolgársági törvényükben az egykori tagállami állampolgársághoz igazodtak, és a többi, más nyelvű lakos honosítását csak bizonyos feltételekkel (5 éves állandó tartózkodás Horvátországban és 15 év Macedóniában, nyelvismeret stb.) teszik lehetővé. E korlátozások ténylegesen a többi köztársaságból származó „jugoszláv vendégmunkásokat" érintik. (Macedóniában elsősorban a Koszovóból származó nagyszámú albánt.) A legnagyobb nehézségek természetszerűen Észtországban és Lettországban (kevésbé Litvániában) merültek fel, ahol az őslakosság a szovjet megszállás időszakában oroszok és más keletszlávok tervszerű betelepítése által létüket veszélyeztető elidegenedésnek volt kitéve. Észtország az 1938-i állampolgársági törvényét léptette életbe, és így „előírta" a szovjet annexió időpontjában (1940. VI. 16.) létező államalkotó népet: eszerint csk a már régóta honos kisebbségek tagjai észt állampolgárok, s az „új kisebbségek" tagjai egyelőre külföldiek, de tisztességes esélyük van (a szovjet hadsereg és a KGB kivételével) bizonyos feltételek (különösen az észt nyelvismeret) teljesítésével az állampolgárság megszerzésére. Az ebből származó feszültségek azáltal tompulnak, hogy megadták a külföldi kisebbség tagjainak az aktív helyi választójogot, és lehetővé tették számukra a kisebbségi kulturális autonómia berendezéseinek használatát. Lettországban még nem született végleges döntés, de egy hasonló megoldás rajzolódik ki itt is. Ez a megoldás egy ésszerű érdek-kiegyenlítésen alapszik, és nemzetközi jogilag sem kifogásolható.

B. Egyes szabályozási technikák

13. Magától értetődő, hogy az **egyéni szabadságjogok** az általános egyenlőséggel és a szokásos diszkrimináció-tilalommal az illető népcsoport tagjai által igénybe vehetők és kisebbségi célok megvalósítására használhatók. Ez nem különös. Hogyha tehát a sok nemzetközi jogi dokumentum és állami törvény az általános emberi és polgári jogokat kimondottan a kisebbségek tagjaira vonatkoztatja, akkor csak egy magától értetődő dolgot mond ki — hacsak nem egy propaganda- vagy álcázó manőverről van szó. Csak igen kevés kisebbségi követelmény létezik, amelyet a sajátos kisebbségi, egyéni jogok technikájával teljesen érvényesíteni lehetne. Ide tartozik az anyanyelven történő névhasználat és az anyanyelv használata a hatóságok és bíróságok előtt. A legtöbb kelet-európai ország joggyakorlatában az utóbb említett jog csak abban az esetben biztosított, ha az érintett személy nem beszéli az illetékes hatóság vagy bíróság által használt hivatalos nyelvet. De ebben az esetben csupán az idegenjog általánosan elismert jogvédő előírásáról van szó, amely a kisebbség tagjain legtöbbször semmit sem segít, mert beszélik az ország nyelvét. Ha a hatósági vagy bírósági nyelv ismeretétől függetlenül biztosított az anyanyelv használata (mint pl. Magyarországon), akkor fennáll egy kisebbség-specifikus egyéni jog esete.

14. Az utóbbi időben fokozatosan teret hódít az a felismerés, mely már az első világháború után megvolt, hogy a kisebbségeknek szükségük van egy az egyéni jogokon túlmutató védelemre, ha életben akarnak maradni és identitásukat meg akarják őrizni. Ezért született meg a **csoportjogok** koncepciója, amely szerint a népcsoport mint kollektív közösség a kisebbségvédelemből eredő jogok alanya. Ez az Európai Népcsoportok Föderális Uniója által is favorizált koncepció megtalálható újabban néhány nemzetközi dokumentumban, de a csoportjogok nemzetközi jogilag semmiképp sem találtak még kellő elismerést. Néhány kelet-európai törvényszövegben is feltűnnek olyan megfogalmazások, amelyek csoportjogokra emlékeztetnek. Az 1993-as magyarországi kisebbségtörvény például a legkövetkezetesebben áll ki a közösségi jogok szakkifejezés használata mellett. Egy precíz jogi elemzésnek azonban nem tudnak helytállni ezek a rendelkezések. Nem is állhatják ki a próbát, mert a csoportjogok egy jogtechnikailag nem megfelelő eszközt jelentenek az elérni kívánt cél megvalósításához: szubjektív jogok feltételeznek egy pontosan meghatározható jogi alanyt, és a népcsoport nem az. A népcsoport egy szociális kategória, de nem jogi személy. E probléma két módon oldható meg:

a) A népcsoportot, mint egyének szövetségét fogjuk fel, és mint jogi személyt kezeljük — így azonban a személyi autonómia szintjén maradunk; (lásd 17-es pont)

b) A meglévő kisebbségi szövetségeket ruházzuk fel a csoportjogok érvényesítésével, amelyek ezáltal a (szövetségi) perindítás jogát is megkapnák — ez a megoldás azonban azt jelentené, hogy a meglévő kisebbségi szövetségekről eleve feltételezzük, hogy reprezentatív jellegűek, és hogy létük demokratikus legitimitáson alapszik. Ez a feltevés azonban gyakran nem felel meg a valóságnak, figyelmen kívül hagyja az egyén önrendelkezési jogát, és rivalizáló kisebbségi szövetségek esetén nem vezet megoldásra, mert nem lehet megállapítani, hogy melyik az „igazi" nemzetiségi képviselet.

15. Jobb útnak bizonyul a kisebbségi érdekek **objektív-jogi szavatolása**. Ezen jogszabályok kötelezik az államot anélkül, hogy a kisebbség vagy a kisebbség egyes személyi azoknak megfelelő szubjektív jogokat kapnának. Ha tehát a kisebbség tagjai úgy érzik, hogy az állam megsértette velük szemben fennálló kötelességét, nem léphetnek fel jogi követeléssel a jogszabály megsértése miatt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jogszabályozási rendelkezések valósága ne lenne biztosítható. Az a fontos, hogy kialakuljanak azok a jogvédelmi mechanizmusok, melyek lehetővé teszik az állam működésének bírói felülvizsgálatát, (pl. jogi normakontroll és tétlenségi indítvány az alkotmánybírósági eljárásban). A következő életterületek különösen alkalmasak arra, hogy a kisebbségi jogokat objektív-jogi szavatolsággal biztosítsuk: a kisebbségi tanügy és művelődés, a kisebbségi nyelv használatának engedélyezése mint hivatali és bírósági nyelv, valamint topográfiai megnevezések, a kisebbség politikai képviselete (választójog által biztosított előjogok vannak érvényben Horvátországban, Szlovéniában, Romániában, Lengyelországban, Litvániában és — ez idáig még csak önkormányzati szinten — Magyarországon), továbbá a kisebbségek anyagi támogatása.

C. Átfogó jellegű rendezési tervezetek

16. A **territoriális elv** alapján kidolgozott átfogó jellegű rendezési tervezetek a **föderalizmus** és a regionális vagy helyi **autonómia**. A föderalizmus azt a magasabb státust biztosítja a kisebbségeklakta vidékeknek, melyet egy szövetségi állam keretén belül egy tagállam élvez, míg a területi autonómia utóbbi két formája csak az adminisztratív önkormányzatot jelenti. A gyakorlati életben azonban a határok egymásba folynak. Minden esetben egy területi testületről van szó, amely bizonyos állami feladatok önálló ellátására hivatott. A nemzetiségi probléma territoriális megoldására irányuló próbálkozások leginkább a szovjet és jugoszláv hagyományokban találhatók meg. Az Orosz Föderáción belül is az új alkotmány igyekszik tovább fejleszteni az 1993. december 12-i népszavazáson elfogadott Orosz Föderáció alkotmánya — de igen tökéletlen módon. Az összesen 89 különböző szintű ún. „föderális alany" (ebből 57 orosz és 32 nemzetiségi) államjogi kapcsolatai sem a szövetség felé, sem egymás között nem mutatnak világos képet. Bárhogy is nézzen ki a végső megoldás, abból kell kiindulni, hogy egy aszimmetrikus föderáció jön majd létre, amelyen belül különböző lépcsőfokon található majd a regionális és helyi autonómia. Még nem látható be, hogy Ukrajna (a Krím-félszigeten kívül is) és Moldávia mennyiben vezetik be a területi autonómiát. Jugoszlávia utódállamaiban érthető okok miatt nem kaphat már teret a területi autonómia, ha eltekintünk a Szerbiából és Montenegróból álló „Jugoszláv Szövetségi Köztársaság"-tól. Szerbiában már szinte teljesen megszüntették a Vajdaság és Koszovo-Metohija tartományok önkormányzati jogát. Horvátországban azonban ismét felelevenítették a területi autonómia elvét, mert az 1991-es kisebbségi törvény alapján azok a községek és vidékek, ahol az 1981-es népszámlálás adatai szerint a kisebbség aránya meghaladja az 50 %-ot, a közigazgatás terén önkormányzati joggal bírnak. Így 1992 májusában a 11 abszolút szerb többséggel bíró községet két „autonóm területté" fogták össze, melyek különleges önkormányzati jogokat kaptak a közigazgatás terén. Ezek az intézkedések természetesen csupán a jóakarat papírra vetett formái, hisz ezeket a területeket a szerbek tartják megszállás alatt. Az 1954 és 1968 között fennállott Magyar Autonóm Régió újra létrehozását a román kormány szigorúan visszautasítja. A területileg körülhatárolt autonómia esetenként kielégítő megoldásnak bizonyulhat a kisebbségek problémáinak megoldására, alkalmazhatósága azonban a benne rejlő korlátokba ütközik. Esetenként a következő szempontokat kell figyelembe venni:

a) A kisebbségnek egy bizonyos területen, kompakt egységet alkotva kell elhelyezkednie. A szórványosan letelepedett kisebbségeket (pl. cigányokat és zsidókat) nem lehet területi szövetségekbe tömöríteni.

b) A kompakt egységben letelepült kisebbségek esetében is szinte kizárt az az ideális helyzet, hogy az illető kisebbség összes tagja a „saját" területén él. A kisebbség azon tagjai, akik a „kisebbség területén" kívül élnek, nem részesülhetnek a területi önkormányzat által biztosított jogokban.

c) A kisebbség „saját" területén a helyi lakosság többségét kell képeznie. Ellenkező esetben a demokratikus többségi elv szükségszerűen a kisebbség majorizálását eredményezi a helyi többség által. Ez a követelmény például az Orosz Föderáció legtöbb nem-orosz „föderációs alanyánál" és a Vajdaságban nem teljesül.

d) Minden területi autonómia szükségszerűen új helyi kisebbségek kialakulásához vezet, melyek védelme különös intézkedéseket igényel. Az így keletkezett helyi kisebbség védelme (amely az államot alkotó nemzet csoportja is lehet) természetesen nem alapulhat területi elvre, hanem kisebbségek védelmének más eszközeivel kell megvalósulnia.

e) A területi autonómia nem érinti azt az alapvető egyéni jogot, mely alapján az egyén szabadon választhatja meg nemzeti hovatartozását. A kisebbség beolvadni vágyó tagjainak is alá kell vetniük magukat a kisebbségvédelmi intézkedéseknek, annak ellenére, hogy ők nem kívánják azokat.

f) Az egy autonóm területi szövetségen belül élő népcsoportok közti kulturális különbség nem lehet túl nagy, mert akaratuknak az előirányzott politikai folyamatok útján közösen kell hangot adniuk, hogy a területi szövetség feladatait elláthassák. Ezért már jó ideje, hogy Bosznia-Hercegovinában egy területi megoldás szóba sem jöhet.

17. A fent említett hátrányok kiküszöbölhetők a **személyi elvre** alapuló **kulturális autonómiával**. Ebben az esetben a kisebbségi identitás fenntartásához szükséges fontosabb állami hatáskörök egy részét átruházzák magára a kisebbségre, hogy maga rendelkezzék ezekkel. A személyi autonómia hordozója maga a személyi testületként összefogott népcsoport. Mivel ez a megoldás nem kötődik a népcsoport települési helyzetéhez, elvileg minden kisebbségre alkalmazható, és nem keletkeznek általa újabb kisebbségek. A kisebbség közjogi testületéhez való tartozás egyéni döntés kérdése, miáltal az egyén önrendelkezési joga teljesen megmarad. Ezt a modellt a két világháború között figyelemre méltó sikerrel alkalmazták Észtországban. Manapság több kelet-európai állam törvénykezésében is szerepel a kulturális autonómia fogalma, de csak Szlovéniában, Magyarországon és Észtországban tűnik úgy, hogy tényleg meggyökereztek az igazi személyi autonómia magvai. Az 1991. december 23-i szlovéniai alkotmány 64. cikkelyének 2. bekezdése értelmében a magyar és az olasz népcsoport az általuk lakott területeken önkormányzati testületeket alapíthat, és ezek állami feladatok ellátásával ruházhatók fel. A részleteket külön törvény hivatott szabályozni, mely egyelőre csak javaslat formájában létezik. Állami feladatok átvételére a 8500 főnyi magyar és a 3000 főnyi olasz kisebbség aligha lesz képes. A magyar alkotmány 1990. júniusától a 68. paragrafus 4. bekezdésének értelmében biztosítja a kisebbségek azon jogát, hogy helyi és országos önkormányzati testületeket hozzanak létre. Ez a rendelkezés az 1993. évi LXXVII. számú kisebbségi törvény 1993. október 20-i hatályba lépése óta a gyakorlati megvalósíthatóság fázisába lépett. A magyar törvényhozás nagyon eredeti formában igyekszik egyes szabályozási technikákat (egyéni és csoportos jogok, objektív jogi biztosítékok) a területi és személyi autonómia elemeivel ötvözi. Mialatt a területi autonómia elemei községi szinten kapnak teret, a „kisebbségek országos önkormányzása", mely önállóan intézi a kisebbség kulturális ügyeit és részt vesz azokban a törvényhozási és közigazgatási folyamatokban, amelyek a kisebbségeket érintik, a személyi autonómia jegyeit hordozza. Mivel politikai okokból úgy tartották jónak, hogy az egyéni nemzetiségi hovatartozás kinyilvánításának szükségességétől eltekintsenek, a községi és országos szintű kisebbségi önkormányzat személyi alapja a községi választások alkalmából történő titkos szavazás, ahol minden állampolgár leadhatja szavazatát, függetlenül nemzetiségi hovatartozásától. A szavazatok ezáltal nem feltétlenül a kisebbséghez való tartozás kinyilatkoztatásai, egy-egy szavazás — tárgyától függően — igen változó eredményekkel járhat. Hogy ez a diffúz futóhomok-alap teherbíróképes-e, azt csak a gyakorlati tapasztalatok tudják majd megmutatni. Miközben a magyarországi nagy törvényhozási és adminisztratív felhajtás a csekély létszámú és nagyrészt integrálódott kisebbségekre

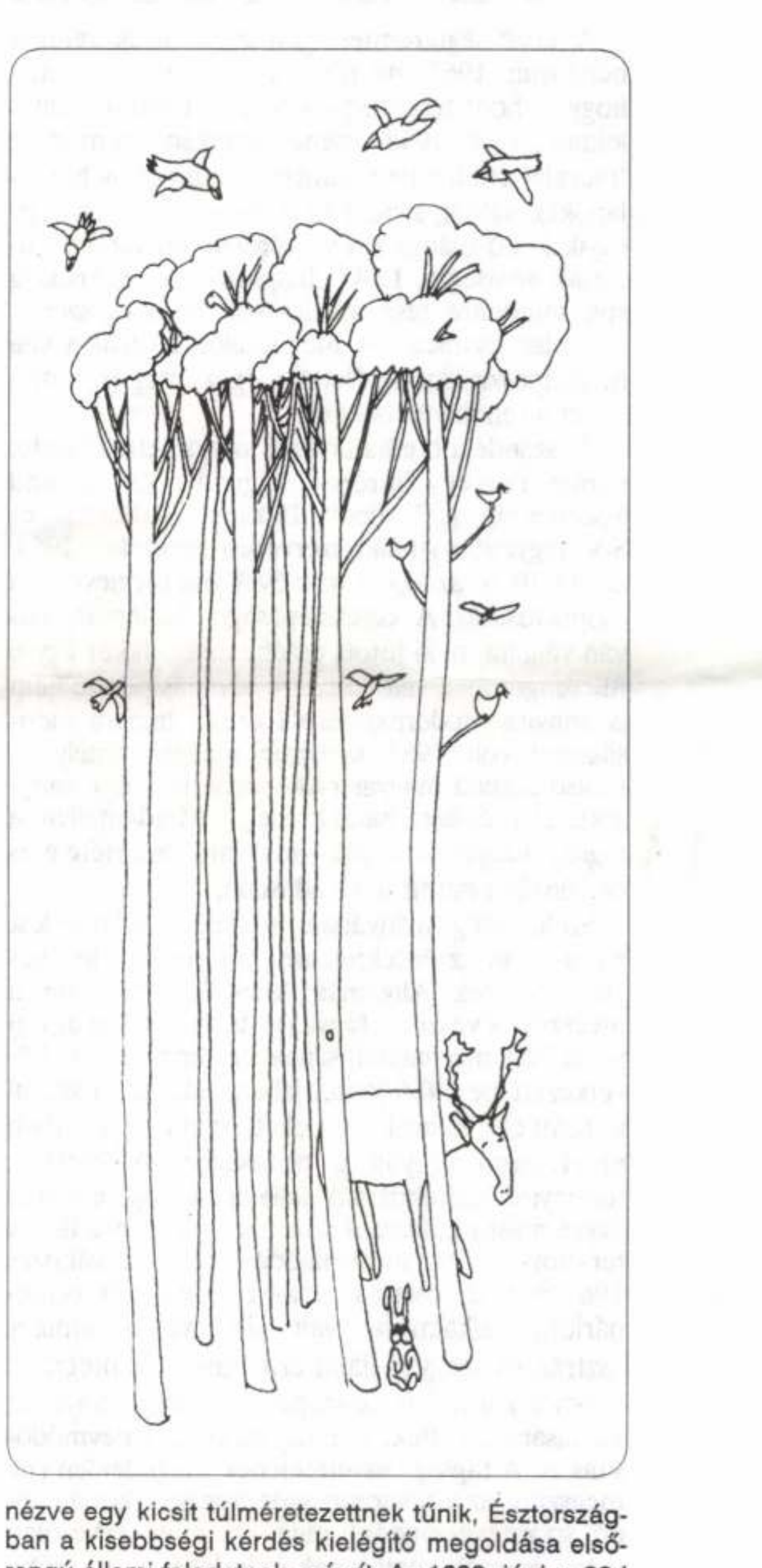

nézve egy kicsit túlméretezettnek tűnik, Észtországban a kisebbségi kérdés kielégítő megoldása elsőrangú állami feladatnak számít. Az 1992. június 28-i alkotmány 50. cikkelye által kilátásba helyezett kulturális autonómia törvényes alapjait az 1993. november 28-án hatályba lépett új kisebbségi törvény fektette le. Eszerint a kisebbségek az egyéni nemzetiségi hovatartozás alapján közjogi testületekbe tömörülhetnek, és — ugyan szűkebb keretek között, mint a két világháború között — önállóan intézhetik kulturális ügyeiket. A kulturális autonómia, mely több állami feladat átvétele mellett magában foglalja a nemzetiségi magániskolák alapításának jogát, nem automatikusan áll a kisebbségek rendelkezésére, hanem azok kérvényére adható meg. Az 1925-ös kisebbségi törvényhozás hagyományát követve az orosz, a zsidó, a német és a gyakorlatilag nem létező svéd kisebbség minden további nélkül beadhatja ezt a kérelmet, míg a többi kisebbségnek 3000 tag létét kell bizonyítania. A kisebbségi személyi testületek „aktív tagjai" csak az észt állampolgárok közül kerülhetnek ki, de az illető kisebbség külföldi tagjai használhatják a kulturális autonómia intézményeit.

Fordította: ifj. Hegedűs János

EGY PARLAMENTI FELSZÓLALÁS MARGÓJÁRA

A bukaresti parlament alsóházában megtörtént az, amit senki sem hitt volna. Egy magyar képviselő (Borbély Imre) magyarul (is) szeretett volna néhány szót szólni, történetesen március idusának kapcsán. A hallgatóság természetes hazafias indulatainak teret engedve, önfeledten huhogott; az ülésvezető pedig kikapcsolta a szónok mikrofonját, és kinyilatkoztatta: a képviselő alkotmányellenesen járt el, amikor **román állampolgárként anyanyelvén** kívánt a román parlament pulpitusáról szólni. Okos elmék kellőképpen fognak siránkozni a történtek fölött.

A történetnek más tanulságai is kínálkoznak. Például: mi lenne, ha az önrendelkezés és nem a diszkrimináció elvének talaján állnánk? Az egyenjogúság elvének megtagadása okozott már némi bonyodalmakat a Dunától délre. Négy évnyi szájtépés után az állami tv visszafogottan tudósított a március 15-i ünnepségekről. Megszokták, beletörődtek?

Meg kell tanulni: ingyen nem adnak semmit. Olyan modell létrehozását kell szorgalmazni, amely valóságos és tartós létbiztonságot eredményez nekünk (is).

Ha a magyarság kollektív céljai megfogalmazásakor abból indul ki, hogy a másik fél jószántából mire hajlandó, ezzel olyan alacsony profilú, minimális politizálásba kezd, ami már a nyugati politikai kultúra gyakorlatának is feltűnően kevés. És itt kerülünk vissza az anyanyelv kérdéséhez. Mert beszélnünk kell az **anyanyelvről, aminek használati értéke van.** Túllépve „reálpolitikai félelmeinken", az anyanyelv nem csupán kulturális produktum, amely csak arra való, hogy az otthoni csöndben verseket olvasgassunk, vagy pedig szomat este, rosszul kivilágított és hideg termekbe színházi előadásokon merengjünk. Az anyanyelv az alapja mindennek, mert a kommunikáció a társas lét feltétele.

És itt pedig az „egyenlő jogok" csapdáját kerülgetjük. Az „egyenlő jog" ne azt jelentse, hogy a minisztériumokban az illető népcsoport számarányának megfelelő számú tisztviselő van, hanem igazándiból azt is, hogy **a magyar anyanyelvű ügyfelek** ügyeiket magyarul tudják intézni. Ez az igazi egyenlőség: mindenki az anyanyelvét használhatja! Itt pedig egy másik kényes kérdéshez értünk. Ugyanis a nyelv megőrizhetetlen, ha nem használják egy összefüggő területen, vagy legalábbis többségi alapon egy nagyvárosban. Svájc erre igen jó példa. Ott nem kísérleteztek. Rájöttek arra, hogy még mindig a fordítás a legolcsóbb. Ezt a délszláv tragédia is igazolja. Egyik kisebbség sem olvasztható be adminisztratív módszerekkel. Még akkor sem, ha az adott kisebbség a totális önfeladás szakaszába lépett, mert létezik a tehetetlenség is.

És ha már úgyis az anyanyelv szabad gyakorlásához értünk, hadd mondjunk még el annyit: a kisebbség fennmaradásához intézmények kellenek. Gerzensee Svájcban van. És ott, az egyetemeken nem 300 helyet kap egy népcsoport, hanem minden 240.000 lakosra jut egy egyetem. Ez európai norma. Ami lefordítva legalább nyolc erdélyi magyar egyetemet jelentene.

Tanulságos lehet az, hogy az előbbi gondolatok nem nálunkfele, hanem Svájcban (Ankerl Géza) és Belgiumban (Czigány Imre) születtek meg.

Borbély Imre tettét nyugodtan nevezhetjük történelminek és tanulságosnak. Mert mindaz, ami természetes joga volt a román képviselőknek Budapesten, az átkos monarchia idején, az alkotmányellenes az állítólag Európa felé araszoló Bukarestben az erdélyi magyar képviselőknek.

Mi lett volna, ha az RMDSZ magyar érzelmű képviselői kivonultak volna az **anyanyelvüket** ért inzultusra?!

CSUTAK ISTVÁN

IPOLYI Arnold
1990 2. 4
91 8. 40

Új Művészet

helyi művészek között a Fábián-házaspár vezet. Rézkarcaik és akvatintáik ennek a mesterségnek pontos ismeretében mutatják be őket. Rajtuk kívül dr. *Giay* Frigyes szerepel egy nagyon érdekes egyházi csendélettel és *Jaksa* István, *Pogány* Aladár, az ügyes ceruzarajzokat kiállító *Saághy* Michaela, meg *Vass* Béla képviselik előnyösen a szombathelyi művészeket. Eger város művészeti életét az *egy*-et imádkozó magyar diák ártatlan tiszta lelke megható környezetbe állított magyar rapszódia. Szulamitja klasszikus hatású szépségtanulmány, s a kis *Kontár* a kiegyensúlyozott, forma- és színkompozíció egy remek darabja. Külföldi képei közül a trieszti öböl monumentális tájperspektíva.

Sz. Gyenes Lajos.

HAGYIK ISTVÁN: KOMPKÖTÉLVONÓK

ismertnevű *Hernádi Handmann* Alajos reprezentálja, Szeőke Izabellával és Timon Izával.

A Nemzeti Szalont minden dicséret megilleti a kiállítás rendezéséért. *Dr. Gál Endre.*

Kemény Nándor kiállítása a Lipótvárosi kaszinóban. A Lipótvárosi kaszinó kiállítási termeiben Kemény Nándor képkiállítását dr. Rónai Zoltán min. tanácsos nyitotta meg a kultuszminisztérium képviseletében. Elsőkelő közönség intim ünnepség keretében hódolt a kiváló festőművész képei előtt, melyek fokozatos fejlődését reprezentálják az ismertnevű festőművész széles skálán mozgó talentumának. Alapos felkészültség, festői látás, érett komponáló képesség, elmélyülni tudó színharmóniában tanuskodik a mesterségbeli tudás raffinériájáról Kemény képein, legyenek azok tájkép, interieur, genre, vagy portré-témák.

A klasszikus iskola magyar nagymesterei ihletik Keményt, ki Munkácsy zsenijének hódol akkor, mikor hűséges követője ő annak az iskolának, mely a tradiciót nemcsak a művészet öröktörvényű szépségein, de a *témák* magyar talajból fakadó gondolatain át kapcsolja a nemzeti kultúrához, hol a mai levegő, modernizált tükrén keresztül oldódik föl harmónikus egységgé, érett művészetté. Figurális képein a biztoskezű mester lélekanalízise a szembeötlő, a beállítás nála közvetlen, nem erőltetett, mondhatni a figura egy-egy művészi szemmel meglátott, festői közvetlenség megörökítése szélesen felfogott modorban tartva, a színek harmónikus összhangjában lekomponálva. Tájképein az élet néma fenségével bilincsel le bennünket, borongós, tűzzel égő végtelen színskálán vezetve a szemünk, be a horizont mélységeibe. A *Hiszek-*

Gimes Lajos kiállítása Miskolcon. A miskolci Lévay József Közművelődési Egyesület Miskolc város szülöttének, Gimes Lajos festőművésznek munkáiból reprezentatív képkiállítást rendezett, melyet *Mikszáth* Kálmán főispán nyitott meg nagyszámú és előkelő közönség jelenlétében. Gimes erre a tárlatra műveinek javát hozta el, közöttük az Esterházy-díjas „Dolomitok" c. bravúros akvarelljét. A brüsszeli Grand Place, a Kazlak, a Pyranói kikötő és Interieur c. olajfestményei mind színes, szép, komoly művek. A kiállítás nívójának megfelelően a művásár is szépen sikerült. A vásárlók között láttuk Tarnay Gyula főrendet és Hodobay polgármestert is.

Grünwald Ödön kiállítása. Évről évre jelentkezik képeivel egy érdekes festő, Grünwald Ödön, aki a polgári életben egy kávéház főpincére, de aki a művészet terén megszerezte a napisajtó komoly elismerését és kritikai méltatását. Harmincnyolc kép szerepel a gyüjteményes kiállításon. Komoly, elmélyülő konzervativ festő. A régi lehetőségek keretét egyéni, festői mondanivalókkal tudja gazdagítani. Ez a legfőbb értéke.

PURGO
az ideális hashajtó

Képzőművészet
1928. 6. sz.

A KÉPZŐMŰVÉSZEK VIDÉKI SZÖVETSÉGE ELSŐ KIÁLLÍTÁSA

A Nemzeti Szalon agilis igazgatósága nagyon helyes érzékkel olyan kiállítással lepte meg a főváros közönségét, mely osztatlan tetszéssel találkozott mindenfelé. A vidéki művészek bemutatkozása a fővárosban már csak azért is eseményszámba megy, mert ez az első jele a megindult egészséges decentralizálódási folyamatnak. A másik jelentősége ennek a sikerült kiállításnak, hogy, ime, kiderült, mennyi tehetséges művész él a magyar vidéken.

Rendkívül érdekes, hogy *Békéscsaba* és *Kecskemét* milyen erőteljesen képviseltette magát. A békéscsabaiak közül különösen *Wagner* József tűnik ki a metiernek fölényesen biztos tudásával. Tájképei hangulatosak, valeurban finomak, csendéletei egy választékos ízlésű, a festői problémákat tudatosan kereső művész artisztikus megoldásai. Képei bármelyik fővárosi tárlat erősségei lehetnek. Békéscsabai *Kapitány* József szobrászművész is, akinek domborműve és parasztfigurái kiforrott alkotások. *Jankai Deutsch* Tibor és *Kolozsváry* Sándor a békéscsabai művésztársaság baloldalán állnak. Mind a kettőben biztató tehetség és erősebb kritikai érzék nyilvánul meg, semhogy félteni kellene érdekes művészetüket a szélsőségektől. *Mokos* József, *Sas*, *Szent-Gály* Dezső és *Botyánszky* János egészítik ki a békéscsabaiak kiváló társaságát. A kecskemétiek közül legátütőbb tehetség *Prohászka* József, akinek markáns egyénisége és drámai előadású ecsetkezelése előkelő helyet biztosítanak a tárlaton. Úgy portréi, mint tájképei kiforrott tehetségre mutatnak. Utána *Hagyik* Istvánt kell kiemelnünk, aki nem kevésbbé komoly tehetség és akinek Elverte a jég a vetésemet c. zsánerképe kiváló érték. Nagy kompozíciója a Kompkötélvonók szintén bizonyítja, hogy tehetsége a nagyobb feladatok előtt is igyekszik helytállani. *Solymásy* Konrád tájképei a tónusok finomságával tűnnek ki. A kecskeméti művésztelephez tartoznak még *Mátis* Kálmán, *Érchegyi* Irén, *Kis* J. Zoltán, ifj. *Nagy* Béla, *Sajó* István, *Szabó* Jenő, *Szilády* Margit, *Turmayer* Sándor, akik egy-egy jó képpel erősítették az együttest. Külön kell még említeni *Szunyoghy* Farkast és *Tóth* Lajost, akik szintén erősségei a kecskeméti művésztelepnek.

A bajai csoportot természetesen *Éber* Sándor reprezentálja, akinek freskófestészetére még vissza fogunk térni. Ez a művész egyike az ország legjobban frekventált freskófestőinek. A freskótechnika kíváló kezelése jellemzik ezen a kiállításon is a mestert, amit érdekesen illusztrált az a freskóportré, melyet Lelbach Oszkárról festett. Az olajtechnika kíváló ismeretét mutatja *Zadravetz* Istvánról festett reprezentáns portréja és a Lovassy Ödön arcképe. Bajai még *Ágoston* Vencel is, akinek színgazdag tájképei keltenek jó benyomást.

A pécsi művészek közül *Gebauer* Ernő válik ki nagyméretű vásznával, a Bányászok c. olajfestményével. Vitéz *Rácz* Jenő tájképeit a költői hangulat teszi rendkívül

PROHÁSZKA JÓZSEF: NÁDAS

venzóvá. *Istókovics* Kálmán, a fővárosi kiállításokról már régebben ismert grafikus, itt két érdekes olajfestménnyel képviseli magát. *Jicinsky* Vera olajban és pasztellben egyaránt verzátusnak látszik, *Kőszeghy* Gyula az akvarellt kezeli hozzáértéssel, Sikorska Zsolnay Julia hangulatos olajképekkel mutatkozik be. *Szentpétery* Kristóf tájképeit a színfoltok és a rajz harmóniája teszik kvalitásossá. Egy-egy képpel szerepelnek még *Kálmándy Papp* László, *Koszorus* Károly, *Martyn* Ferenc, *Pálesch* Pál, *Miertl* Gyula. *Kürthy* György ismert díszlettervező tehetségéről ezúttal is meg kell emlékezni. A győri művészek közül *Pandur* Józsefet kell kiemelni, akinek egyéni hangja külön helyet biztosít művészetének ezen a tárlaton. *Matzon* József akvarelljei jó munkák. *Matzon* Józsefné érdekes technikájú tűfestéseivel tűnik ki. *Győry* Frigyes, *Hauss* László, *Herrlitz* Oszkár, *Ipolyi* Ernő, *Kássa* Gábor, *Mayer* Árpád, *Révész* Györgyi, *Tinágl* Ilona és *Szabó* Alajos mind olyan művészek, akik Győr fejlett művészeti élete mellett tesznek tanuságot. A pápai művészek közül *Szita* J. Ferenc van legerőteljesebben képviselve. Munkáiban nagy érték a rajztudás. *Régner* Pál, *Hénel* Gusztáv és *Hénel* Margit érdekes jó piktorok. *Gaál* József erős színérzékkel megáldott tájképfestő. *Boksay* Endrét és *Lauer* Gizellát kell még megemlíteni. A szombat-

IPOLYI ARNOLD (1823–1886)

Jauus III.2.

A múlt század második felében nem számított volna műveltnek az az ember, aki nem tudta, ki Ipolyi. Ma, ha nevét halljuk, elsősorban az esztergomi Keresztény Múzeumban őrzött gyűjteményére gondolunk, vagy a róla elnevezett Emlékéremre, amelyet a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat ad a művészettörténeti kutatásban kiváló eredményt elért tagjainak. Toldy Ferenc őt nevezte az első magyar művészettörténésznek, Trefort Ágoston pedig a „nemzet orákulumának" tisztelte.

*

Mint nagyváradi püspök halt meg. Fő hivatása a papság volt: volt főúri házaknál nevelő, falusi plébános, egri kanonok, 14 évig besztercebányai, fél évig nagyváradi püspök. Tudjuk, hogy kiváló pap és püspök volt. Mégsem ezért maradt fenn a neve. Az első, tudományos alapokra épülő magyar mitológia rendszerezője; a népmesék és a népművészet kiváló gyűjtője; a Magyar Tudományos Akadémia levelező, rendes, majd igazgatósági tagja és történelmi bizottságának elnöke; a Kisfaludy Társaság tagja; a Szent László Társulat és a Szent István Társulat alelnöke, a Magyar Történelmi Társulat alapító tagja, majd elnöke, s mint ilyen a *Századok* című folyóirat egyik elindítója; a Képzőművészeti Társulat elnöke 6 éven át; a Budapesti Tudományegyetem Hittudományi Karának igazgatója; a Központi Papnevelő Intézet rektora; a bécsi Centralcommission für Erforschung und Erhaltung für Bauderkmäler „conservatora" a pozsonyi kerületben; a koppenhágai Archeológiai Intézet, a morva—sziléziai cs. kir. társulat históriai osztályának tagja; a germán nemzeti múzeum választmányának és az osztrák birodalmi geológiai intézet levelező tagja. Tiszteleti címe volt még a pápai kamarásság és a borsmonostori reális apátság. Nevét őrzi 19 „opus" és több mint 100 cikk és tanulmány. Az uralkodótól megkapta a vaskorona rendet és a belső titkos tanácsosság címet.

*

Stummer Arnoldként született 1823. október 20-án a Hont megyei Felsőzsemberhez tartozó Disznóspusztán Stummer Ferenc kisnemes, szolgabíró és Szmrecsányi Arzénia elsőszülöttjeként. Öt testvére volt. A család Ipolykeszire költözött, s Arnold mellé házitanítót fogadtak. A rendkívül tehetséges gyerek magántanulóként vizsgázott a korponai és selmecbányai piaristáknál. Szülei szándéka ellenére kispapnak jelentkezett az esztergomi főegyházmegyébe. A gimnázium felső osztályait a Pozsonyi Emericanum, majd a Nagyszombati Líceum növendékeként fejezte be, kitűnő eredménnyel. Teológiai stúdiumra főpásztora Bécsbe küldte a Pázmáneumba. A reformkori bécsi magyar kolónia, de különösen a Pázmáneum az ébredő nemzeti öntudat melegágya. Négy év alatt elvégezte a teológiát. Az ottani magyar önképző-

körben két dolgozatot is írt, amely szinte ki is jelölte további szellemi tevékenységének sajátos pályáját. Az egyik címe: „A magyarok ősvallása", a másiké: „Vallás és művészet". Hogy Bécsnek milyen magyarosító hatása volt ekkor, jellemző, hogy a Stummer név helyett az Ipolyi nevet kezdi használni, főleg irodalmi téren. Bántotta az a szemlélet, amellyel az osztrákok, s ennek következtében a „Nyugat" nézték a magyarokat, s különösen a magyar régmúltat. Nem lett ő forradalmár, sohasem politizált igazán. Aulikus felfogása mindvégig megmaradt anélkül, hogy behódolt volna az osztrákoknak, pedig nemegyszer erős csábításnak volt kitéve a kormányzat részéről. Teológiai stúdiumait 22 éves korára befejezte, pappá szentelésére még két évig várnia kellett. Egy évig Esztergomban tanult magyar egyházjogot (Haynald Lajos irányításával), a második évre pedig nevelőnek szegődött el a Nyitra megyei Veszelére, báró Mednyánszky Alajoshoz. Szerencsés választás volt ez. Ugyanis Mednyánszky két témában is dolgozott, noha csupán főúri kedvtelésből; a magyar mondavilág és a regényes útirajz területén. Mindkét könyvét németül írta. Biztosak vagyunk, hogy a fiatal Ipolyiban itt erősödött meg az elhatározás, hogy e területeket folytatni kell, de tudományos tervszerűséggel. Egy évet töltött Mednyánszkyéknál, majd 1847-ben Esztergomban, az akkor székesegyházként működő vízivárosi templomban pappá szentelték. Egy évig volt Komáromszentpéteren káplán, majd gróf Pálffy-Daun Lipót kérte gyermekei nevelőjének a Pozsony melletti stomfai kastélyába. A Pálffyak hatalmas könyvtára, de még inkább levéltára, továbbá az ott megfordult bécsi és pozsonyi előkelő társaság termékenyítőleg hatott a fiatal pap szellemi világára. Nagyszámú családtagjának megélhetési gondjai késztették arra, hogy plébániát vállaljon. Stomfához közel, a szlovák nyelvű Zohoron kapott plébániát. Rövid idő alatt — hívei kedvéért — megtanult szlovákul. Mintaszerű lelkipásztori munka mellett keresett időt, hogy kedvenc témájának a magyar mitológiának éljen, Pozsony és Bécs közelsége, a tudós emberekkel való találkozás, könyvtárak, levéltárak elérhetősége segítették munkáját. Az egész országba kérdőíveket küldött ki papokhoz, tanítókhoz, hogy témájához anyagot gyűjtsön. Toldy lapjában, az *Új Magyar Múzeum*-ban, mitológiai és történelmi cikkeket publikál. Készülő szintézisének egy-egy fejezetét megküldi Toldynak, aki barátságába fogadja, s nagyon biztatja. Ennek ellenére robbanásszerűen hatott 1854-ben a *Magyar Mythologia* megjelenése. Ekkor már külföldön is ismeri nevét a szűkebb szakma. A göttingeni *Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde* című folyóiratban folytatásokban ismerteti a mitológia egyes részeit. Ezért hatott hidegzuhanyként Csengery Antalnak vitriolos kritikája az akadémia részéről. Csengery nem a tartalomhoz szólt, hanem Ipolyi módszerét hibáztatta, és a német Jacob Grimm epigonjának tartotta. Ipolyit rövid időre elkeserítette a szokatlanul éles hangú kritika. Csengeryn kívül mindenki biztatta, vigasztalta. Magas helyekről ösztökélték, hogy vágjon vissza, de Ipolyi ízlésével ez nem fért össze. Nem igaz, hogy Ipolyi felhagyott volna a mitológiai témákkal, aminthogy az sem igaz, hogy csak ezután fordult volna figyelme a középkori archeológia felé. A *Mythologia* megjelenése előtt, 1852-ben értekezik már a hazai egyház-archeológiai műemlékekről, másrészt még

1872-ben is örömmel ismerteti a *Századok*ban az újonnan felfedezett *Magyar ősvallási és nyelvemlék*et. Tény, hogy 1854 után a fő figyelme a tárgyi emlékekre terelődik. Az abszolutizmus éveiben alakult meg Bécsben a Centralcomission, Rudolf Eitelberger vezetésével. Amikor Eitelberger Pestre jön, és Toldynál embereket keres a magyar kerületek élére, Toldy egyből Ipolyit javasolja a pozsonyi kerület „conservator"-ává. A felkérés eredményeképpen Ipolyi teljes lelkesedéssel veszi fel a munkát, mely a műemlékek felderítéséből, műszaki felvételéből, lerajzolásából s megóvására tett intézkedésből állt. Ipolyi először rengeteget tanul: korának elérhető szakkönyveit: a német Kugler *Kunstgeschichte*-jét, Otte Kirchliche *Kunst-Archeologie des Mittelalters*-ét, a francia Caumont *Cours d'antiquité monumentale*-t. Expedíciót szervez fiatal mérnökökből, levéltárosokból. Lippert József, Keller és Berger mérnökök, Knauz Nándor és Csaplár Benedek felváltva kísérik őt. Először Csallóközt és Szigetközt, majd a Fehérhegység vidékét járják be. Gyönyörű felvételi rajzok maradtak meg, s Ipolyi publikálja a műemlékeket — először rá nagyon jellemzően — a magyar publikum számára a *Vasárnapi Újság*ban, majd a Centralcommission hivatalos lapjában a *Mittheilungen*. . .-ben, végül könyv alakban. Ez tulajdonképpen a mai értelemben vett régészeti topográfia kezdete. Szinte mindenre odafigyel: a legkisebb faragott kőtöredék, templompadlásokon kallódó képek és felszerelések, számára mind a múlt egy-egy hiteles tanúja.

Az Akadémia érezte, hogy részéről a Csengery-kritika méltatlan volt, másrészt tapasztalhatta Ipolyi tudományosságát és munkabírását, és 1858-ban a *Mythologiát* Mirczibányi-díjjal jutalmazta s egyúttal Ipolyit meghívta levelező tagjai sorába. Két évre rá rendes tagjául választotta. Ipolyi a deáki román kori bazilikáról írt monográfiájával debütált. E mű felolvasása olyan hatással volt a hallgatóságra, hogy felkérik egy szisztematikus magyar művészettörténet kidolgozására. Ennek eredménye lett három nagy előadása az Akadémián *A középkori emlékszerű építészet Magyarországon (1861); A középkori szobrászat Magyarországon* (1863) és *A középkori magyar festészet emlékeiből: A szepesváraljai XIV. századi történeti falfestmény* (1864). Nyilván az ezekhez kapcsolódó anyaggyűjtés folytán állnak össze dolgozata: a *Magyar téglaépítészeti műemlékek;* a *Régi magyar keresztkutak,* a *Magyar régészeti repertorium;* a *Magyar Régészeti krónika,* a *Magyar ereklyék* és *Péter király síremléke.* Teljesedik Toldy 1855-ben mondott jóslata: „Kegyed most végre első magyar műtörténészünk leszen. . ."

Mindezt már az egri főegyházmegye papjaként, illetőleg kanonokjaként végzi. Bartakovics Béla egri érseknek jobb szeme volt papjai támogatásában, mint Scitovszky prímásnak, akinek minden energiáját a bazilika építése kötötte le. 1860-ban Törökszentmiklósra kerül plébánosnak. Erre az időre esik kalandos konstantinápolyi utazásuk. Kubinyi Ferenc volt a terv kezdeményezője, hogy magyar emlékek után kutassanak a szerájban. Felbíztatta Ipolyit és Henszlmann Imrét, hogy vágjanak neki. Regénybe illő veszedelmes utazásuknak eredménye az lett, hogy megtaláltak néhány Corvinát, de nem hozhatták magukkal. Később a szultán ajándékozta azokat Ferenc Józsefnek, s úgy kerültek

az Egyetemi Könyvtárba. Útközben Rodostóban is jártak, Ipolyi misézett a Rákóczi hamvait őrző kápolnában. Hazaérve Ipolyi írta meg a jelentést tudományos útjukról az Akadémiának. Közben bejárta az egész Jászságot, Kiskunságot és Nagykunságot, Borsod, Abaúj, Zemplén megyéket, sőt Erdélyt is. Kár, hogy ezek topografikus feldolgozására már nem maradt ideje és lelkiereje. Más területek kötötték le. 1863-ban egri kanonok lesz, s mint a legfiatalabb kanonoknak nyakába szakad a káptalani jegyzőséggel és jószágkormányzósággal járó rengeteg gond. Ipolyi jó szívvel végzi, de amikor csak teheti, megszabadul tőlük. Ebbeli tapasztalatainak nagy hasznát veszi majd a Szent István Társulatnál és a Képzőművészeti Társulatnál.

Egerben figyelme rögtön a régi vár elpusztult székesegyháza felé fordul. Meg is írja monográfiáját. Jó szemmel figyel fel Bélapátfalvára. Monográfia az eredménye. Jut ideje az egri kiállítások kritikájára is.

A sok feltérképezett középkori templom s azok siralmas állapota késztette Ipolyit arra, hogy 1858-ban a *Religio* hasábjain hét cikkben tanítsa a papságot „Az egyházi épületek fönntartásának és javításának kötelméről". Magyarországon Országos Műemléki Felügyelőség még nem létezett! Legpregnánsabban 1867-ben, a Szent László Társulat esztergomi közgyűlésén mondta el nagy beszédét *Az egyházi művészetnek emeléséről hazánkban* címmel. Ebben sürgeti, hogy a teológiai főiskolákon tanítsanak műtörténetet, minden egyházmegyében legyenek művészeti bizottságok, melyek vigyáznak az egyház kezében levő műemlékekre, végül, hogy minden egyházmegyében vagy csak az érseki székhelyeken legyenek egyházi műgyűjtemények, úgynevezett keresztény múzeumok. Országos katolikus kiállításokat, valamint egyházművészeti lap megindítását sürgeti. Mindezt 1867-ben!

A kiegyezés légkörében lehetővé vált, hogy az addig exkluzív akadémiai történeti osztály működésének szélesebb bázist teremtsenek. Lelkes történészek csoportja új társulatot kívánt létrehozni, melyen keresztül sikerül az önkényuralmi időben megdermedt nemzeti tudatot felébreszteni. Ipolyit kérték fel az alakuló értekezlet összehívására és programadásra. 1867. május 15-én meg is alakult a máig létező Magyar Történelmi Társulat, 300 taggal. Ipolyi szervező munkája nyomán az év végére e szám 1000-re bővült. Ugyanakkor elindították a *Századok* című folyóiratot, valamint a *Magyar Történelmi Tár* című időszaki lapot. Szinte természetesnek tűnik, hogy Ipolyi sokat publikál mindkettőben. A társulat elhatározása szerint évenként más-más vidéki városban vándorgyűlést tartanak, ezt az alkalmat használják fel a környéken található levéltárak felkutatására. Tiszteletből Horváth Mihály címzetes püspök lett az elnök, de valódi vezére Ipolyi, mint alelnök. Az ülések megnyitó értekezéseit többször Ipolyi tartotta. Ebben az egész nemzet sorsát érintő problémákhoz nyúlt, bátor lélekkel. Ilyen volt például a rimaszombati vándorgyűlésen 1876-ban elmondott *A magyar nemzetegység és államnyelv történeti alakulása* című, máig is érvényes megállapításokat tartalmazó, nagy beszéde. Kimutatta, hogy a magyarság és az országban élő nemzetiségek közt 1848-ig sosem volt háború. A kulturális fejlődés civilizációs alapjairól beszélt Pozsonyban 1877-ben *A magyar iparélet történeti fejlődése* címmel.

„Az újkor csak az ipar által emelkedett fel arra a magaslatra, melyen áll...", a régi civilizáció egyet nem ismert: „a jognak és szabadságnak azt az általános társadalmi érvényét, amelyet csak a szabad munka és ipar képes nyújtani mindenkinek" — tanította a besztercebányai püspök. Az 1878-as kassai nagygyűlésen kedvenc témájáról, A *magyar műtörténeti emlékek tanulmányáról* értekezett. Egészen meglepő volt az 1879-es, marosvásárhelyi előadása: *A magyar hadtörténelem tanulmánya*. Bátorítja a magyar fiatalokat, bátran lépjenek be a monarchia hadseregének tisztjei közé, hogy ezáltal erősödjék abban a magyaros szellem. E társulat kongresszusán mondta el Budapesten utolsó nagy beszédét 1885-ben *A történelem s a magyar történelmi szellem* címmel. Az ekkor már erősen dívó radikális, liberális kozmopolitizmus veszélyeitől óvja történész társait. Félti a nemzeti tudat feloldódását, mely nála egyenlő a nemzet halálával.

Akadémiai és társulati működése egyre többször Pestre szólítja. Szívesen vállalja a budapesti Központi Papnevelő Intézet rektorságát és a Tudományegyetem Hittudományi Karának igazgatóságát. Első ténykedései közt szerepel az egyházi műarcheológiának mint kötelező tantárgynak a bevezetése. Lipperttel újabb emeletet húzat a szemináriumra, hogy több növendékpapot fogadhasson be az épület. Elintézi, hogy a különböző keleti szertartású növendékpapok, akik főleg a nemzetiségekből származnak, Bécs helyett Pesten tanuljanak, magyar légkörben. Az ez idő alatt vásárolt hatalmas műgyűjteményét a szeminárium folyosóin és közös termeiben helyezi el, hogy a kispapok állandóan lássák, de az érdeklődő fővárosiaknak is nyitva álljon.

Megválasztották a Szent István Társulat elnökévé. A társulat a csőd szélén állt. Ügyes pénzügyi manőverekkel, megváltoztatott kiadási profillal elérte, hogy nemcsak nyereséges lett, de új székházat is vásárolhatott. Megszerezte az elemi iskolai tankönyvek kiadási jogát. Így közvetve tudott hatni a népművelés szellemére is. Sürgette, hogy a társulat adjon ki katolikus tudósoktól könyveket. Maga járt elől jó példával: szerkesztette a *Régi magyar egyházi írók* sorozatát, és megírta Veresmarti Mihály életének és megtérésének históriáját.

1872-ben lett a besztercebányai egyházmegye püspöke. Kiváló jellemével, emberségével és szlovák nyelvtudásával meghódította papjait. Jellemző rá, hogy két éven belül már jelentős előadással fogadja a Magyar Történelmi Társulatot székvárosában: *Besztercebánya városa műveltségtörténeti vázlata* címmel, amely műfajában is az első ilyen nemű vállalkozás. 1876-ban pedig Magyarországon addig ismeretlen gazdagságú papi címtárat adott ki, a *Schematismus historicus Dioecesis Neosoliensis*t. Mi is ez? Olyan évkönyvhöz hasonló papi címtár, melyet minden egyházmegye majd minden évben kiadott. Ipolyi új irányt szabott ezzel: beledolgozta egyházmegyéje valamennyi templomának történetét. Főleg a középkoriakra tette a hangsúlyt. A templom oltárainak stílusát, készítésének valószínű idejét, a felszerelések, harangok jegyzékét is közreadta. Elsősorban papjaiban akarta tudatosítani, milyen értékek vannak rájuk bízva. Megkezdte székvárosa legszebb templomának, a Vártermplomnak a restaurálását, Stornó vezetésével. 1878-ban könyvben számol be róla: *A besztercebányai egyházi műemlékek története és helyreállítása*. Ebben kikel a szakszerűtlen, levél-

tárilag elő nem készített restaurálások ellen, melyek „hivatalnokok által kezelve és létesítve, többet rontanak, mint építenek". „Nincs nemzeti védelem..., nincs törvény egy sornyi sem, mely minden restauratio szigorú ellenőrzését elrendelné és követelné." Ilyen és ehhez hasonló kifakadásai előkészítették az utat a Műemlékek Országos Bizottsága 1881-beli megalakulásához. Ebben a szervezetben közvetlenül munkát nem végzett, mert 1880 óta egy még nehezebb, hálátlanabb szerepre hívták meg: felkérték, legyen elnöke Az *Országos Magyar Képzőművészeti Társulat*nak. Ismerték gyakorlati érzékéről és eszmei tisztaságáról. Bár ő elsősorban az egyházművészetet akarta megreformálni, amikor Besztercebányán egyházi műhímző egyletet alapított a lányok, Korponán pedig fafaragó műhelyt a fiúk számára, mégsem zárkózott el az egész ország művészetét irányító profán művészeti egylet irányításától. Itt is először anyagilag kellett a társulatot rendbehoznia: fényesen sikerült. Évenként tartott megnyitó beszédei mindig iránymutatóak voltak. Ezek a beszédek tanúsítják, menynyire otthon volt kora külföldi művészetének ismeretében. Tudta, mi történik a párizsi Salonban, Münchenben vagy Krakkóban. Bécsről nem is beszélve. Nemzetközi távlatból sürgette a művészeket, hogy műveiket sajátos nemzeti szellemben alkossák. Irányít, korrigál és ha kell, korhol, mint tette az új Operaház kifestésével kapcsolatban. Nehezményezi a Nemzeti Múzeum oszlopcsarnokának nemzetietlen kifestését. Az ő programja szerint festették meg a Vigadó és a Bakáts téri templom freskóit. Útmutatást adott az Akadémia új épülete dísztermének ikonográfiai programjához. Az országos kiállításokon örömmel üdvözölte a magyar múltból merített témákat. A társulat elnökségéről azért mondott le 1885-ben, mert a művészek közt egyre inkább tért hódított a nemzetietlen, kozmopolita irányzat, aminek sem célját, sem értelmét nem látta.

Elnöksége idejére esett Munkácsy hazai diadalútja *Krisztus Pilátus előtt* című képével. Nagyrészt Ipolyi szervező képességének köszönhető a máig sem felülmúlt siker 1884-ben. Ipolyi és Munkácsy barátságát számos levél tanúsítja, melyek a Prímási Levéltárban találhatók.

Garamszentkereszti nyári püspöki rezidenciája, melyben európai hírű gyűjteményét őrizte, találkozóhelye lett az akkori magyar művészeti életnek. Az ifjú Lotz, Telepi, Ligeti és Myskovszky meg is festették a várkastélyt és parkját. Németország legismertebb műgyűjtője, a kölni Schnütgen kanonok is elbámulva nézte Ipolyi gyűjteményének gazdagságát.

*

Ipolyit a gyűjtésben nem a birtoklás öröme, nem a gazdagodás szenvedélye vezette. Mindenben altruista volt. Gyűjteménye megszerzésében a nemzet és benne az egyház anyagi, szellemi és lelki gazdagodása vezette. Jellemző erre, milyen fölényes gesztussal adja oda középkori képgyűjteményének legjavát az Országos Képtárnak.

Természetesen őt elsősorban a középkori művészeti emlékek érdekelték: román kori kőtöredékek és ötvöstárgyak, gótikus és kora reneszánsz táblaképek. A későbbi korokból csupán azok, amelyek a magyar

történelemre vagy népéletre vonatkoztak. Meglepő nála, hogy milyen korán felfigyelt a népművészet emlékeire. Bizonyára mitológiai adatainak tárgyi bizonyítékait látta elsősorban bennük (népi hímzés, habán és egyéb népi kerámiák, népies üvegek). Gyűjteménye legértékesebb részének tartjuk ma a középkori táblaképek és szobrok együttesét.

Említettük, hogy egri kanonok korában volt a leggazdagabb. Mint szemináriumi rektor, a nyári szünidőket külföldi utazásokra használta fel. Nápolytól Londonig bejárta ismételten a világ legszebb műemlékeit, múzeumait, templomait. Mindenütt felkereste az antikváriusokat, kapcsolatot teremtett a műkereskedőkkel. Felkért megbízottai figyelték a műpiacot. Édesanyjához írt leveleiből értesülünk egy-egy jelentősebb vásárlásáról. Ilyen volt a magyar származású bécsi éremvéső Bőhm József Dániel gyűjteményének megvásárlása. Blasius Hőfel bécsújhelyi gyűjteménye a bécsi Lemannhoz került, s ennek elárverezésekor vásárolt 24 német és osztrák táblát. Legsikeresebb vásárlása 1867-ben volt. A festő és műgyűjtő Anton Ramboux gyűjteményének árverezésekor 90 itáliai táblát vásárolt. Ezek közül választott ki egy bizottság — tagjai: Pulszky Ferenc, Henszlmann Imre, Ráth György, Ligeti Antal és Kratzmann Gusztáv — az Országos Képtár számára 60 darabot 1872-ben. Csak emlékeztetőül jegyezzük meg, hogy a nemzet előző évben vásárolta meg tetemes összegért az Esterházy Képtárt. Pyrker egri érsek korábban 160 képet, Ipolyi 60 legértékesebb festményét adta teljesen ingyen. E három gyűjteményegység az alapja a mai Szépművészeti Múzeum Régi Képtárának, amelyhez később a Pálffy család képtára csatlakozott.

A képeken kívül legnagyobb jelentőségű a textilgyűjteménye. A már említett közel 100 darab népi hímzésen kívül, az a 25 nagyobbrészt flamand kárpit a legfontosabb, amely az akkori Monarchia legnagyobb magánkézben levő gyűjteményének számított. Ehhez társul még 34 keleti szőnyeg, melyeket Erdélyben vásárolt. Ezek elsősorban mohamedán imaszőnyegek, főleg a mai Törökország területéről. A mintegy 120 ötvöstárgynak nagyobb része középkori kelyhek, keresztek, úrmutatók, ereklyetartók. Viselettörténeti szempontból rendkívül érdekesek az erdélyi sodronyzománc melldíszek és csatok. E műfaj felélesztésére igen komoly erőfeszítéseket tett, főleg a pesti ötvösök körében. Legértékesebb aranykelyheit és mellkeresztjeit az első világháború alatt ellopták, és Amerikába vitték. Régészeti anyagát és nagyobb cserépedényeit 1886-ban a Nemzeti Múzeumnak adta. 46 fajansz és porcelán, főleg kancsók, kupák, tányérok találhatók ma a gyűjteményben. 19 üvegpohár és palack, 10 templomi üvegfestmény került Esztergomba. A gyűjteményhez tartozik még 2 középkori miseruha, 7 püspöksüveg és 3 pár főpapi kesztyű. Hatalmas könyvtárából 2 kisméretű kódeximakönyv van birtokunkban. A többi Nagyváradon maradt.

A gyűjtemény sorsa méltatlanul változatos. Ismerjük Ipolyi felfogását az alapítandó keresztény múzeumokról. Gyűjteményéről 1885-ben írt végrendeletében ez áll: „Kívánnám, hogy ezen gyűjteményem főpapi székhelyemen Múzeumnak alapját képezze, és így az egyházi művészetnek és a nemzeti kultúrának tényezőjévé váljék. Amennyi-

ben azonban ezen óhajtásomat életemben állandóan nem valósíthatnám, és halálom után annak valósítása nem mutatkoznék lehetségesnek, akként rendelkezem, hogy gyűjteményem az Esztergomban vagy Budapesten külön őrrel megalapítandó Keresztény Múzeum alkatrészét képezze."

Ipolyit 1886-ban az ország örömére a leggazdagabb püspökségre, Nagyváradra helyezték. Gyűjteménye csomagolását volt tanítványára, későbbi munkatársára, Czobor Bélára bízta. Három vagonnyi műkincs ládákba csomagolva érkezett meg Nagyváradra tavasz végén. Ipolyi júliusban vette át a kormányzást, decemberben váratlanul meghalt. Gyűjteménye — a népi hímzéseket kivéve — még ki sem volt csomagolva, ládákban a püspöki palota folyosóin volt. Az utód, Schlauch Lőrinc hallani sem akart a gyűjtemény elhelyezéséről, különböző iskolák folyosóin és a székesegyház padlásán kallódtak a ládák. Elképzelhetjük a gyapjú gobelinek, szőnyegek és a középkori fatáblák romlását. Tíz év múlva, a millenniumra a Bihar megyei és a Nagyváradi Régészeti és Történelmi Egylet új múzeumépületet épített. Kapóra jött a püspöknek az egylet kérése: engedje át az Ipolyi-gyűjteményt a múzeum állandó kiállítására, bár nem ez volt Ipolyi végrendeleti szándéka. Az anyag zavartalanul megérte az első világháborút, kivéve az említett lopást. Hogy Esztergom miért nem érvényesítette jogát az anyagra vonatkozólag? Egy múzeum megalapítása hosszú időt igényel. Simor hercegprímás halála (1891) után az ő keresztény múzeumával is alig törődtek, egészen az első világháború végéig. Csernoch hercegprímás, energikus titkára, dr. Lepold Antal sürgetésére 1916-ban kinevezte a fiatal Gerevich Tibort, a Nemzeti Múzeum tisztviselőjét az esztergomi Keresztény Múzeum igazgatójává. Biztos, hogy Gerevich hívta fel Lepold és Csernoch figyelmét Esztergom jogigényére az Ipolyi-anyagot illetően. Mikor már biztos volt, hogy Nagyvárad Romániához fog tartozni, Csernochnak a Károlyi-kormánynál sikerült elérnie az anyag Esztergomba szállításának engedélyezését. 1919. december végén és 1920. január első napjaiban Gerevich kapkodva összecsomagolt egy vagonnyi anyagot. Mégsem került rögtön Esztergomba a szállítmány, mert Esztergom sorsa is bizonytalan volt. A Nemzeti Múzeum pincéjében helyezték el azt. A románok tudtak erről, s amikor Budapestre bevonultak, más műkincsekkel együtt az Ipolyi-gyűjteményt is meg akarták szerezni. Ezt Csernochnak az amerikai katonai misszió közbejöttével sikerült megakadályozni. Csak 1920 őszén került a gyűjtemény — a prímás ismételt sürgetésére — Esztergomba. Ugyanebben az időben a román királyi kormány bejelentette igényét a gyűjteményre a párizsi jóvátételi bizottságnál. Öt éven keresztül tartott a per Párizsban a Nemzetközi Bíróság előtt, míg váltakozó esélyek után, nem kis jogászi teljesítmény következményeképpen a bíróság elismerte Esztergom tulajdonjogát az Ipolyi-gyűjteményre. Közben volt olyan állása is az ügynek, hogy a nem magyar származású műtárgyakat vissza kell adni. Gerevichék eltüntettek minden Ipolyi-ismertetőjegyet a műtárgyakról. Az Ipolyi-anyag beleépült a simori és az Ipolyiéval szinte egyszerre Esztergomba érkező San Marco-anyaggal. A gyűjtemény rekonstruálása tart, s még hosszú ideig el is fog tartani. Válogatott darabjaiból volt kiállítás

1887-ben az Iparművészeti Múzeumban, 1930-ban a Műcsarnokban, a Keresztény Múzeumban 1966-ban, 1973-ban és végül 1986-ban. Halálának 100. évfordulóján — gyűjteményes és emlékkiállítással, továbbá tudományos emlékülléssel tisztelgett a szinte második alapítójának számító Ipolyi Arnold szellemi nagysága előtt.

*

Ipolyi azon triász egyike (Henszlmann Imre és Römer Flóris mellett), akiktől számítjuk a magyarországi régészet és művészettörténet kezdeteit. Tőlük abban különbözik, hogy egyrészt tudásmezeje és látószöge sokkal szélesebb skálájú, másrészt minden tudományos munkában a szóban forgó tárgy teljes történelmi hátterét is vizsgálja. Alapokat ásni akart ő, nem nagy szintéziseket konstruálni. Ezért is marasztalták el a 20. század történészei. Csak most döbbenünk rá félelmetes tehetségére és munkabírására. Munkái nélkül nem lehet ma magyar néprajzot, régészetet, művészettörténetet, művelődéstörténetet, történelmet (a maga segédtudományaival együtt) tanulni. Tevékenységének ismerete nélkül viszont nem lehet teljesen feltérképezni a múlt század második felének sokszor nagyon is viharos szellemi küzdelmeit.[1]

Keresztény Múzeum
2501 Esztergom, Pf. 25.

Cséfalvay Pál

Irodalom

Römer — Ipolyi — Fraknói
1981 Egyház, műveltség, történetírás. Válogatta: Rottler Ferenc. Gondolat.

Ipolyi összes műveinek jegyzéke megtalálható a Bunyitay Vincze által szerkesztett, Ipolyi Arnold Kisebb Munkái, ötödik kötetének 537—572. oldalain. Budapest, Franklin, 1888.

Rövidesen megjelenik az esztergomi Keresztény Múzeum kiadásában az Ipolyi Emlékkönyv, mely az 1986. december 12-én tartott emlékülés előadásait tartalmazza.

[1] Ipolyinak szentelte a televízió *Janus* című műsora 1987. évi júniusi 5-i adását. E cikket ebből az alkalomból közöljük.

DR. AGÁRDI TAMÁS: **GRAFOLÓGIÁRÓL MINDENKINEK**
Magánkiadás, é. n.

CSÖTÖRTÖK CSABA: **GRAFOLÓGIA. AZ ÍRÁSJELLEMZÉS KÉZIKÖNYVE**
Budapest, Gondolat, 1986

RÁKOSNÉ ÁCS KLÁRA: **VALLANAK A BETŰK**
Személyiségek és életutak pszichografológiai megközelítése
Magvető, Budapest, 1985*

Mire a terv, hogy írjak az újabb grafológiai könyvekről valósággá ért, s nekiláttam a művek beszerzéséhez, alaposan elkéstem. Végül egy kisváros eldugott könyvesboltjában jutottam hozzá Ács Klára könyvéhez, s egy tudásvágyában mindent fölhabzsoló kamasz könyvtárában bukkantam rá Agárdiéra. Sikert arattak ezek a könyvek, s miközben a fizetésképtelenné vált Akadémiai Kiadót netán csöndben felszámolják, valamelyik nyomda gépei esetleg ontják már a százezres utánnyomás példányait.

A szerzők panaszkodnak. Értetlenségről, üldözöttségről írnak, miközben tudományuk nyugati egyetemeken működő tanszékeiről, folyóiratairól, tudós társaságairól számolnak be. Mártíromságuk sebeit kitakarván, bizton számíthatnak a közönség együttérző reflexeire, s egyben azt a látszatot is kelthetik, hogy végre megint egy újabb terület, ahol előbbre léphettünk, s ha csak morzsányit is, de csökkenthettük a riasztónak tűnő távolságot köztünk és a fejlett Nyugat között.

Valóban Nyugat felé lépett e könyvekkel ismeretterjesztésünk, csak éppen nem előre, hanem hátra, mégpedig több száz évvel, bele egyenest a középkorba. Mintha most kezdenénk megfizetni annak árát, hogy oly későn és oly felemásan ért véget nálunk a középkor.

Míg Nyugaton a középkorias mentalitás bilincseiből úgy bontakozott ki a társadalom, hogy hagyta azokat lesüllyedni a köznapokba, miközben szabadon fejlődhetett a racionális és induktív tudomány, mi görcsös felvilágosodni akarásunkban kiátkoztuk, megtagadtuk, rendeletileg betiltottuk a középkorias gondolkodást. Ily módon üvegházba került a modern tudományosság, a közgondolkodás főáramaitól elszigetelve élte a maga beltenyészeti életét, mígnem kiderült, hogy repedeznek az üvegház falai, s a csenevész tudományok tehetetlenek a besüvítő balgaság szeleivel szemben.

A napokban költözni kényszerült az egyetemi intézet, ahol dolgozom, s feltűnt, hogy a szállítók különös tisztelettel „professzor urazzák" igazgatónkat, aki a szakadékony, spárgával összefűzött Nyugat-évfolyamok épségéért aggódva, intő szavakkal fordult hozzájuk. A talányos tiszteletteljes attitűd oka az volt, hogy valójában az egyik egyetemi tanszék jobb erőben levő munkatársai pakolták a könyveket, viselték a gurtnit, akik megélhetésük esélyeinek növelése végett boyszolgálatra vállalkozó munkaközösséget alapítottak.

* Éppen mire nyomdába adtuk ezt a grafológiáról szóló áttekintésünket, érkezett meg a legújabb kiadvány Frank Tibor (szerk.): *Grafológiai Ankét (I.) (Budapest, 1986. május 8.)*. Delta Tours Utazási Iroda és Rendezvény Iroda.

IPOLYI Arnold

ADRIÁNYI, Gábriel:

RÓMER Flóris - IPOLYI Arnold - FRAKNÓI Vilmos: Egyház, müveltség, történetirás. Vál.szerk. Rottler Ferenc. Bp., : Gondolat, 1981 [rec.] - Ungarn Jahrbuch, Bd. 12 1982/1983 (1984) 253 - 254.p.

→ Roman

IPOLYI Arnold

SZENTESI Edit: Bekezdések a magyarországi műemlékvédelem előtörténetéből II. Haas Mihály levelei Rudolf von Eitelberghez az 1850-es évek közepéről. = Műemlékvédelmi Szemle, 1992. 1. 68.skk.

IPOLYI ARNOLD

1872 252. máj. 28. Az Ipolyi Képtár része lesz az országos képtárnak

322. júl. 11. Ipolyi Arnold arckép készítése az országos képtár Ipolyi-osztálya számára.

99

1880 Ipolyi Arnold és Tárkányi Béla 1-1 képet ajándékoztak az országos képtárnak. Szerz.

103

M. Ért. 1881. 1/2.

1886.

471. dec. 11. Az elhunyt nagyváradi püspök Ipolyi Arnold műtárgyainak megbecslése 106

IPOLYI Arnold

TOLNAI Vilmos: Ipolyi Arnold.= Naplelet
II 1923. 984-985.p.

agyunk, ha igent is mondunk a
tudni tartani. Ugy kell részavaz-
ítve az igazgatóválasztással.
ós munka alapján megismertük,
teleket viszont nem tudjuk. Nem
vazni az igazgatói kinevezéssel
epciótól elválasztva?
vát egyenlő fontosságunak tartja,
lóban az egyenlő fontosságot
sz az egyenlő fontosságu fel-

pció egészéből az önálló kutatói
ülését, továbbfejlesztését a

lyt ő is erősen tuldimenzionált-
vi szintü elképzelés, alcsoportok-
viszont egy pici intézet vagyunk.
fontosnak tartja, nem lehet a
munkába befogni.

MDK

Ipolyi, 19-2o. század

Este a parton

Almásy-Tel. 3.auk. 194o. ápr. 2o 1.

MDK

Ipolyi Ernő, Győr

Csesznek vára, vizf.
Győr, Megyeház uccai részlet, vizf.

Képzőművészek Vidéki Szöv. I. k'áll. N. Szal.
1928. jan. 5 l.

MDK

Ipolyi Ernő /Győr/

Művével résztvett a Képzőm.Vidéki Szöv.I. kiallitásán.

Gál Endre dr.: A Képzőm.Vidéki Szöv.I.kiall.

Képzőművészet, 1927. 6.sz. 23.l.

Ipolyi Ernő

festő Győrött.

Z tájkeppel nett vért a
Képrőmüvészek Vidéki Kö-
netsége 1928 évi tárlatán.

Dési vármegyei közkórház O. T. népkvt.

X. 172

MDK

Ipolyi Kelner Imre, szobrász

224. Kutya. Fafaragás.
227. Kutya.

Pesti Föv. Képtár.-Képzömüv. Ip.müv. és Foto kiáll.
1948. jan.3.-22. Kat

Ipolyi Sándor

Szabad Művészet
1950. 185 l.

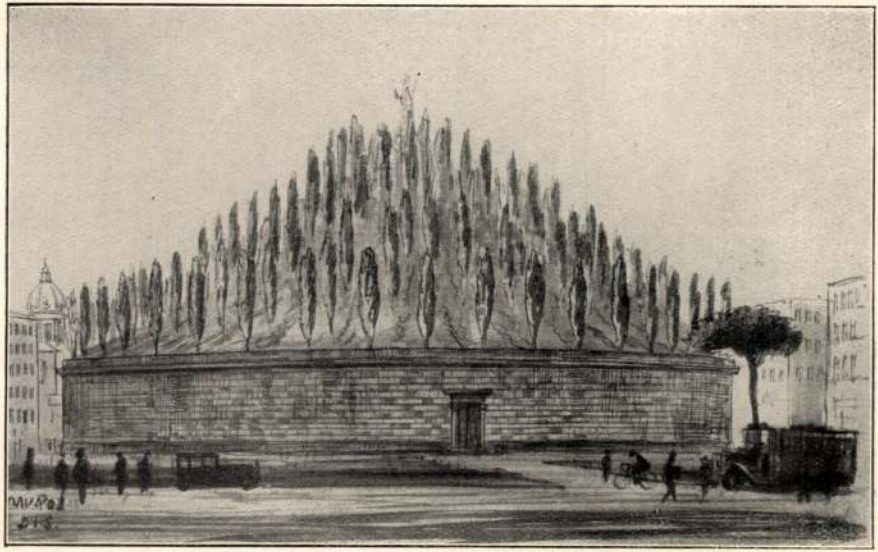

Primo progetto di sistemazione dell'Augusteo (1932).

Ipoly Sándor

MDK

Nő virággal, olf.

Műcsarnok 1944 A Székesfőv.Képtár Jub. Kiáll.

M.D.K.

Ipoly Sándor

"A téli kiállitásról" cimmel számol be Trisztan a Mücsarnokban rendezett tárlatról és megdicséri a müvésznek az ott szereplő "érdekes vásznai"-t.

Magyar Salon, Bp. 1895. dec. hó. 24. kötet
621-630. lap

M.D.K.

Ipoly Sándor

"A bujdosó Isten" c. verset illusztrálta szénrajzzal.

Magyar Salon, Bp. 1895. nov. hó. 24. kötet. 258. lap

Ipoly Sándor

A lap "Müvészet" c. rovatában S-ss:/Seress Gyula/ "A mesteriskolából" cimmel beszámolóját azzal kezdi, hogy a müvészek müterme a mesteriskolában olyan kicsi és sötét, hogy ott egy vászonnál többet nem lehet kifesziteni. Inkább "tyukketrecnek" nevezné, mint müteremnek ezekat a hat lépésnyi hosszu helyiségeket. Itt kénytelenek dolgozni olyan nagy tehetségü festők, mint Fényes Adolf és Ipoly Sándor. Ezután következik a két müvész munkájáról szóló ismertetés.

Élet, Bp. 1895. aug. 11. V. évf. 46. sz. 8-9. lap.

Ipoly Sándor

Festménye azt a jelenetet ábrázolja, amikor a sirjából feltámadt Jézus megjelenik tanitványai között, s megmutatja sebeit hitetlen Tamásnak, majd gondos részletességgel ismerteti a millenniumi kiállitásra készülő képet. Megemliti még "Éjjeli madár" c. vázlatát, mely egy átdorbézolt éjszaka után alvó lumpot ábrázol egy kétes kinézésü nővel.

ÉLET, Bp. 1895. aug. 11. V. évf.
46. sz. 8-9. lap.

Ipoly Sándor

/irja:

X.: "A téli tárlat"-ról szóló kritikájában "Ellenőrizetlen pillanat" és "Férfi arckép" c. két kép alkotóját a napokban vitték ki e nyomorusággal teljes életből a temetőbe. Külön cikk foglalkozik vele "Müvésztragédia" cimmel. Kórházi ágyon halt meg. "Tragédiája igaz, s lelkén szárad a társadalomnak, mely éhen hagyta veszni ezt a lelkes talentumot, s szomoru bizonyságát adta müvészi életünk nyomoruságának." Ha nem menekül ki idegen országba, mely ellopja talentuma termékeit, azt évről-évre egy-egy piktor fizeti meg az életével. "Szegénynépnek nem való a piktúra."
A HÉT, Bp. 1902. dec. 7. XIII. évf.
49. sz. 783-784. lap.

Ipoly Sándor

Dantet és Beatricét festette meg. Beatrice nagyon szép "és mint vizióhoz illik, kissé nyáriasan öltözött." Elismeréssel ir a képről Masque: "Az ezredik év Szalonja" c. kritikájában, mely a kiállitáson szereplő művekről szól.

A HÉT, Bp. 1896. május 31.
VII. évf. 22. sz. 364-366. lap.

Ipoly Sándor

"Krisztus megtériti a hitetlen Tamást" c. festményét profánnak tartja a kiállitásról szóló kritika, melyet Masque ir: "A tárlat" cimmel.
"A Mester ugy jelenik meg tanitványai előtt, mintha azt mondaná nekik: "Hát ti ferbliztek? Adjatok kártyát nekem is hamar!"

A HÉT, Bp. 1895. dec. 15.
VI. évf. 5o. sz. 798-8oo. lap.

Ipolyi Sándor

"Dante és Beatrix" c. müvét kiemeli Romhányi Sándor: "Mükiállitások" c. kritikájában a Szalonban rendezett tárlatról.

Képes Családi Lapok, Bp. 1893. dec. 17.
XV. évf. 51. sz. 811-813. lap

A Cél 1910. 1. szám

DANTE A MAGYAR MŰVÉSZETBEN.

Irta: KAPOSI JÓZSEF.

... Vostr' arte a Dio quasi è nepote. Inf. XI. 105.

I.

A művészet ágai közül Dante leginkább a zenét és éneket kedvelte, a rajzot meg, úgylátszik, önmaga is gyakorolta. — A *Vita nuova*-ban irja, hogy Beatrice halálának első évfordulóján, szerelmesére emlékezve, angyalalakokat rajzolgatott.[1] — Giottóhoz baráti kötelék fűzte s büszkén dalolta felőle, hogy hírneve immár a Cimabueét elhomályositja ... Oderisit, a XIII. század jeles miniatorát, Gubbio diszének nevezte.

A zenének és éneknek kedélynyugtató hatását a *Convivio*-ban és az isteni trilógia két utolsó részében: a Purgatorio-ban és a Paradiso-ban sokszor bámulatos közvetetlenséggel ecsetelte.

Hogy a szobrászathoz is értett valamelyest, arról a Purgatorio X. és XII. éneke tanuskodnak.

Az arkitekturáról nem nyilatkozott, a firenzei hagyomány azonban kegyelettel őriz egy követ, — Sasso di Dante —, melyen ülve a Santa Maria del Fiore épitését figyelte s a battisterioban — nel mio bel San Giovanni — gyönyörködött. S végre is, kell-e nagyobb tervező elme azénál, ki lángoló képzeletében a túlvilág három országát a középkori dómokéhoz hasonlatos épitészeti pontossággal kicirkalmazta? ...

Schelling Frigyes Vilmos Dante Inferno-jában a fölülmulhatatlan plasztikitást, Purgatorio-jában a festőiséget s Paradiso-jában az elbűvölő zenei hatást csodálta ...

Alighieri üdvös befolyását a képirásra a művészettörténelem legérdekesebb fejezetei tárgyalják s valamint az olasz irodalom emelkedése vagy sülyedése mindenha szorosan összefüggött a Dante-tanulmányok fölkarolásával és elhanyagolásával: úgy az olasz képirás és a Dante-kultusz között is bizonyos kapcsolat vehető észre ...

Corrado Ricci régóta gyűjti ama képek és szobrok jegyzékét, melyek a *Divina Commedia*-t és Alighieri élettörténetét illusztrálják. Ha ez a munka elkészül, vaskos kötet lesz belőle, mert Dante az összes költők között a legnagyobb művész volt s a képirók a Biblia után az ő *Commedia*-ját illusztrálták a legtöbbször és leggazdagabban.

[1] „In quel giorno ... disegnava un angelo sopra certe tavolette". Vita nuova. § XXXV.

Illusztrátorai sorában foglalnak helyet Giotto, Botticelli, Luca Signorelli, Michelangelo, Rafael, Zuccari, Flaxman, Genelli, Peter Cornelius, Emler, Ittenbach, Führich, Böcklin, Delacroix, Ary Scheffer, Ingres, Doré, Scaramuzza, Dante Gabriel Rossetti, Franz Stassen stb. stb.

Volkmann *Iconografia Dantesca*-ja tartalmas összefoglaló munka,[1] melyet az önálló monografiák egész serege vezetett be s követett, de korántsem mondható kimerítőnek. Meg vagyok győződve, hogy a művészettörténeti irodalom föllendülése és a sokszorosító ipar folytonos fejlődése mellett míhamar képekkel és műmellékletekkel dúsabban fölszerelt versenytársai akadnak. Éppen azért ideje, hogy mi is jegyzékbe vegyük kisded művészi vagyonkánkat s keressük, vajjon jutott-e és mennyiben jutott szerep honfitársainknak abban a rengeteg munkában, melyet a világ festői, illusztrátorai, szobrászai és zeneköltői Dante és *Commedia*-ja körül kifejtettek . . .

Ifjabb Markó Károly (1822—1891) volt az első magyar piktor, ki egyik képéhez a poema sacro-ból merített inspirációt. Dante találkozása Vergíliussal (Inf. I. 61. sqq.) volt tárgya festményének, melyet 1865-ben állított ki a firenzei *Società Promotrice di Belle Arti* tárlatán.[2] Hogy mi lett sorsa s hova került, nem sikerült kipuhatolnom. Mesterét Fr. X. Kraus olasz származásúnak tartotta.[3]

Thán Mór (1828—1899) lefestette Francesca da Rimini-t[4] s egy másik alkotása a *Képzőművészeti Társulat* 1877-iki téli tárlatán Dante Charon-át abban a pillanatban ábrázolta, mikor a kárhozottakat csónakjába szedi s a késlekedőket evezőlapátjával nógatja sietésre. (Inf. III. 109. sqq.)

E vásznakat nem ismerem. Robin (Ábrányi Emil) az utóbbin dicsérte a Charon vad mozdulatában megnyilatkozó erőt s a kétségbeesett szellemek és a vérvörös lángban úszó szennyes hullámok hatásos színezését.[5] Szász Károlynak is tetszett a megrémült, meztelen, didergő lelkek csoportja s csak azt kifogásolta, hogy a lelkek nagyon vaskosak s a parton Vergíliussal álló Dantet sem tőlük, sem árnyvezérétől nem lehet teste különböző mivoltára nézve megkülönböztetni.[6]

[1] Iconografia Dantesca. Die bildlichen Darstellungen zur Göttlichen Komedie. Von Ludwig Volkmann. Leipzig, 1897.

[2] J. Ferrazzi: Manuale dantesco. Bassano, 1871. IV. p. 175.

[3] Dante. Sein Leben und sein Werk, sein Verhältnis zur Kunst und zur Politik. Berlin, 1897. 660. lap.

[4] M. H.: Thán Mór. Magyarország és a Nagyvilág. 1868. 37. szám.

[5] Robin: A képzőművészeti társulat műcsarnokában. Pesti Napló. 1877. 292. szám.

[6] A pokol. Írta Dante Alighieri. Fordította, bevezette s jegyzetekkel kísérte Szász Károly. Budapest, 1885. 106. lap.

Ipoly Sándor (1858—1902) Dante és Beatrice című nagy festménye előbb az *Országos Magyar Képzőművészeti Társulat* 1893-iki téli tárlatán, aztán 1896-ban az ezredéves országos kiállítás képzőművészeti osztályában volt közszemlére téve.

A művész Dantet homályos szobában ábrázolta, amint karosszékében ülve aluszik s álmában Ámor karjai között Beatrice ruhátlan alakját látja. (Vita nuova. § III.)

Az intérieur és Dante maga jól sikerültek, Ámor és Beatrice alakja azonban elhibázottak. A kép bennem azt az impressziót keltette, mintha kompozíciója egy mollett női akt kedvéért, annak foglalatául készült volna.[1]

Tetszetős algrafia a *Paczka Ferenc* (sz. 1856) *Dante*-ja.

Szoborszerű Dante-fej emelkedik ki a toszkánai hegyek hátteréből s sovár szemekkel néz a távolba. Látható volt az O. M. Képzőművészeti Társulat 1900. évi téli tárlatán.[2] Zöldben nyomott kontur-rajzából hat példány készült. Ezek egyike az országos képtár grafikai gyűjteményének tulajdona s az idei nemzetközi veneziai műtárlaton volt kiállítva.

Birtokomban van egy régies modorú, fára festett Dante-arckép, mely *Udvary Gézát* (sz. 1872) vallja mesteréül. Ugyanő rajzolta szép, Dante-fejes könyvjelzőmet, melynek fénynyomatai a hazai és külföldi Ex libris-gyűjtők keresett darabjai.

A Császár Ferenc Vita nuova-fordításának második kiadásába a Dante-portrét Rafael-Giacon után *Vidéky János* karcolta rézbe Pesten 1854-ben.

Zambra Péter a Giotto-féle Dante-arcképet Nagy Lajos magyar király máriacelli Madonna-képének keretébe foglaltatta. Az ügyes tollrajzot *Matisz J.* készítette. Alatta ez az írás olvasható: *Danthes alagheri et Karolus Martellus Hungariae Rex a. d. 1294.*[3]

Nincs szignálva, de bizonyosan Matisz J.-tól való az a másik kép is: Dante Giotto-féle portréja Nagy Lajos leányának, Mária magyar királynőnek titkos pecsétjében, melyet szintén Zambra tett közzé.[4]

Zichy Mihály (1827—1907), kinek *A démon fegyverei* című óriási vásznán annyi dantei vonást szemléltünk, mikor ez a kép 1878-ban a

1 Reprodukcióját lásd: Képes tárgymutató az O. M. Képzőművészeti Társulat 1893—94. évi téli kiállításához. Budapest, 1893. 19. lap.

2 L. cinkografikus mását: Képes tárgymutató az O. M. Képzőművészeti Társulat 1899—1900. évi téli kiállítására. Budapest, 1899. 14. kép.

3 P. Zambra: Conferenze su i canti VIII e IX del Paradiso di Dante. Fiume, 1899. p. III.

4 U. o. p. VII.

budapesti műcsarnokban ki volt állítva,[1] 1898-ban készült kartonjára: *Petőfi apotheozisa* Zrinyi Miklós, Csokonai, Béranger és Petrarca mellé Alighierit is lerajzolta a költészet megdicsőültjei közé.[2]

Ha nem csalódom, Dante agyonstilizált alakja látható továbbá azon a freskón, melyet kőrösfői *Kriesch Aladár* (sz. 1863) festett a budapesti Zeneakadémia előcsarnokának egyik falára.[3]

Ami arckép Danteról magyar könyvben vagy folyóiratban a felsoroltakon kívül megjelent, az mind külföldi munka, sőt a *Cserna Károly* tusrajza is a Széchy Károly-féle Zrinyi Miklós életrajzban a Rafael *Disputa*-ja után készült.[4]

Eredeti magyar, a szó szoros értelmében vett Dante-illusztrációval alig dicsekedhetünk, mert a Gárdonyi Géza Pokol-fordításához csatolt képek eredetieknek nem nevezhetők.[5]

A *Rudolf Emlék-Album* hozta próza-fordításomban a Paradiso XI. énekét, ezt a „kis keresztény eposzt". Hozzá *Telegdy László* készített tussal bogáncs-koró és franciskánus-öv motívumokból homloklécet, melybe Alonzo Cano Szent Ferenc-szobrának mását, Assisi látképét és idegen minták után Sz. Ferenc eljegyzését a Szegénységgel, a Szegénységet a keresztre feszített Üdvözítővel, a szent sebhelyek jelenetét a Monte Alvernán és a Dante arcképét rajzolta.[6]

A régóta Rómában élő Szoldatics Ferenc fia: *Szoldatics György* komponált még hat képet az Alinari-féle, olasz művészek által illusztrált Divina Commedia-ba:

1. Dante és Vergilius az angyali üdvözlet domborművű szoborképét nézik. (Purg. X. 34. sqq.)

2., 3. Két kisebb tájkép Dante és Beatrice alakjával a Purg. XXXIII. énekéhez.

4. Dante, asztalánál gondolatokba merülve. Előtte mécsestől megvilágított könyv, jobbjában írótoll. A Paradiso címlap-rajza.

[1] „Eddig Danteból csak jeleneteket festettek; most előáll egy festő, ki magát az egész Divina Commediát egy darab vászonra akarná hozni. Az Inferno teljes, a Purgatorium is kész, a paradicsomi dicsfény pedig a kép hátterén dereng". Péterfi Jenő: A démon fegyverei. (Zichy Mihály festménye.) Összegyűjtött munkái. Bpest, 1903. III. 289. lap.

[2] Petőfi-album. Budapest, 1898. Műmelléklet a 32—33. lap között.

[3] Címe: Az élet forrása. Rézfénynyomatú műlapját l.: Magyar festők. A magyar festőművészet remekei. Szerkesztette Koronghi Lippich Elek dr. Budapest, é. n. 17-ik műlap.

[4] Gróf Zrinyi Miklós. Írta Széchy Károly. Budapest, 1898. II. 118—119. ll. között.

[5] A Pokol. Írta Dante Alighieri. A Molnár és Trill Pokol-körképből vett rajzokkal. Budapest, 1896.

[6] Rudolf Emlék-Album. Budapest, 1897. 131. lap.

5. Szent Bernát imádkozó alakja. Par. XXXIII.

6. A Paradiso záró-képe. Legjobb valamennyi között a 6. szám.[1]

... A kis-plasztika érdemes alkotása ama zord Dante-fejet ábrázoló bronz-plakett, melyet *Gaál István* fiatal szobrász mintázott.[2] Nem eredeti s gyarlóbb kivitelű ennél a Farkasházy Jenő herendi porcellángyárában 1909-ben világoskék alapon fehérben készült Dante-medaillon, párdarabján Beatrice mellképével ...

... A *Hazánk s a Külföld* 1867. évi 16. számában egy fametszetet közölt ezzel a címmel: Dante és Virgil a pokolban. A fametszet Hippolite Flandrin képe után készült s azt a szcénát jeleníti meg, mikor Dante a Purgatorium második körében az irígyek árnyaihoz hajol s kérdi, hogy van-e olasz közöttük. (Purg. XIII. 91. sqq.)

A kép címe tehát hibás. Hibás a szerkesztő (Szokoly Viktor) képmagyarázata is, melyben ezt olvassuk: „Dante Virgil által vezettetvén, vigasztalja az irígyek lelkeit a pokolban: címe azon metszetnek, melyet kettős célból közlünk, mert e kép ismét mutatja, hogy a halhatatlan olasz költő Divina Commedia-ja az ecset- és rajzónnak már nemcsak egy nagy emberét lelkesíté, de közöljük e képet azért is, mert alkalmat nyújt nekünk Franciaország egyik legkitünőbb festészéről megemlékezhetnünk".[3]

A továbbiakban ismerteti Flandrin működését s szól műveinek 1863-iki párisi kiállításról. Fölveti ennek révén az eszmét, hogy a küszöbön álló koronázás alkalmából az Országos Képzőművészeti Társulat rendezzen Pesten idősb Markó Károly festményeiből külön tárlatot.

A Markó-tárlatból semmi sem lett, ellenben 1872 elején az Akadémia palotájában 78 karton volt látható Francesco Scaramuzzának, a pármai művészakadémia igazgatójának Dante-rajzaiból. Hetvenhárom kész tollrajz az Inferno-t s öt vázlat a Paradiso-t illusztrálta.[4]

Scaramuzza kartonai előbb a bécsi Künstlerhausban voltak kiállítva, hol általános elismerést arattak. I. Ferenc József két ízben tekintette meg őket. Itáliában szintén nagy véleménnyel voltak felőlük s Volkmann szerint is a legjelentékenyebb Dante-illusztrációk mindazok között, melyeket az olasz művészet a XIX. században létrehozott.[5]

1 Dante Alighieri: La Divina Commedia. Novamente illustrata da artisti italiani a cura di Vittorio Alinari. Firenze, 1902—3.

2 Képét l.: Művészet. Szerkeszti Lyka Károly. Budapest, 1909 évf. 131. lap.

3 —y —r: Egy Dante-kép s egy indítvány. Hazánk s a Külföld. Pest, 1867. 16. szám.

4 Erste Dante-Ausstellung. Erläuterungen und Notizen zu den Illustrationen des Cavaliere Franz Scaramuzza aus Parma. Zweite Auflage. Pest, 1872.

5 Iconografia Dantesca, 134. lap.

A magyar kritika kevésbbé lelkesedett értük. Keleti Gusztáv például ezt írta: „Nem értünk egyet a művésszel ama technikai formára s a kivitel modorára nézve sem, mellyel magasztos célját elérni törekedett... A tollrajz íly álomszerű látványok érzékítésére a legkevésbbé alkalmas".[1]

György Aladár: „Scaramuzza ciklusában nem Dante szellemét, hanem csak az *Istení Komédia* festői leírását találhatjuk. Sok lap van, amelyen Dante csak ürügyül van felhasználva. Doré inkább volt önálló, mint Scaramuzza. Mindkettőnél feljebb áll Flaxman. Scaramuzza nagyobb feladatra vállalkozott, mintsem képes lett volna annak megfelelni".[2]

A német műbírálat sem rajongott Scaramuzza rajzaiért. Ezért mondotta Fr. X. Kraus: „Die Italiener haben dem Werke Scaramuzza's eine ungetheilte Bewunderung entgegengebracht; als dasselbe im Februar 1872 in Pest ausgestellt war, fand es in den Kreisen deutscher Kunsthistoriker eine sehr kühle, ja ablehnende Aufnahme".[3] (FOLYTATJUK.)

SZENT LÁSZLÓ TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGE.

Irta: HÓMAN BÁLINT.

A nagy emberek nem mindig nagy alakjai a történelemnek. Zseniálitás, bölcseség, műveltség, hősiesség mind oly tulajdonságok, melyek az embert — mint egyént — naggyá tehetik, de nem emelik a nagy történeti alakok sorába. Sokan teljesen kétségbevonják az egyének döntő szerepét a történelemben, ezért kétszeresen fontos annak megállapitása, mik a történeti nagyság kritériumai? A nagy ember azáltal lesz a történelem nagy alakjává, ha működése a felállitandó kritériumoknak, feltételeknek megfelel. Ilyen szükséges feltételek *a korszellem megértése, a korszerű haladás követelményeinek helyes felismerése és az adott viszonyok teljes kihasználása.* Az emberiség mindig halad. Az emberi élet megnyilvánulásai, a társadalmi, jogi, gazdasági felfogások folytonosan változnak és fejlődnek. Egy ember — bármily nagy hatalom vagy tehetség legyen is birtokában — a kor áramlataival szembehelyezkedve csak káros történeti szerephez juthat. Viszont megértve a kor szellemét s a megfelelő haladás kivánalmait, mélyreható változásokat idézhet elő az

[1] Keleti Gusztáv: A „Dante-kartonok" kiállitása. Fővárosi Lapok. 1872. 6. sz.
[2] György Aladár: Scaramuzza Dante-kartonjai. Figyelő. 1872. 3. szám.
[3] Dante. Berlin, 1897. 642. lap.

A Cél 1910. 2. szám

DANTE A MAGYAR MŰVÉSZETBEN.

Irta: KAPOSI JÓZSEF.

II.

A *Fortuna di Dante* zenetörténeti részében kimagasló hely illet meg egy világhírű magyar komponistát, a *Dante-szimfónia* nagynevű megteremtőjét . . .

Liszt Ferenc (1811—1886) fiatalságától lelkes tisztelője volt a firenzei vatesnek, kinek könyvét állandóan magával hordozta.[1] Már 1837-ben George Sand nohanti parkjában s ugyanazon esztendő őszén Bellaggioban a Villa Melzi platánjai alatt d'Agoult grófnéval a Divina Commediát olvasgatta . . .[2]

Az utóbbi alkalommal irta Louis Ronchaud-nak: „Bevalljam, hogy Dante csodaművében valami kellemetlenül hatott rám? Bánt, hogy Beatrice nem a szépség, hanem a tudomány dogmát magyarázó, eretnekséget kárhoztató, örök titkokat feszegető ideálja . . . Pedig, pedig nem értekezések és érvek által uralkodik az asszony a férfiú szivén . . . Hatalma nem a tudáson, hanem az érzésen sarkallik. A szerető nő őrzőangyalunk, a tudálékos ellenben létjogosultság nélkül szűkölködő szörnyeteg".[3]

Ekkor született Cosima leánya s ugyanekkor szerezte zongorára *Après une lecture du Dante, fantasia quasi sonata*[4] című zenedarabját, mely széles stílü vázlat inkább, semmint a Dante olvasása által keltett hangulatot visszatükröző kidolgozott műremek.[5]

Nem sokkal később a Dante-szimfónia gondolata is foglalkoztatni kezdette. Vagy mi másra engednek következtetni Hector Berlíozhoz a Pisa melletti San Rossore-ból 1839 októberében intézett sorai: „Dante megtalálta tolmácsát Orcagna-ban és Michelangelo-ban. Remélhető, hogy egy szép napon a jövendő méhének Beethovenében zenei visszhangja is támad?"[6]

1 . . . „Dies Buch hat mich auf allen meinen Reisen begleitet. Es zählt zum Tiefsten, was Menschengeist hervorgebracht!" Franz Liszt. Von August Göllerich. Berlin, 1908. 187. lap.

2 Essays und Reisebriefe eines Baccalaureus der Tonkunst von Franz Liszt. Leipzig, 1881. 147. és 174. lap.

3 U. o. 174. és 175. lap.

4 Années de pélerinage. 2e année. Italie. No 7. Mayence. fo 25. lap.

5 „A Bellaggio, en 1837, il écrivit la première des grandes oeuvres dans lesquelles il affirma son génie créateur, sa *Fantasia quasi Sonata*, inspirée par une lecture de Dante". Franz Liszt. Par M. D. Cavalcoressi. Paris, 1905. p. 20.

6 Essays und Reisebriefe. 253. és 254. lap.

. . . Barátnője és gyermekeinek anyja a világ előtt muzsájaként akart szerepelni, de nem mindig válogatta meg kellő tapintattal a céljához vezető eszközöket. A szeretők emiatt gyakran összezördültek. Egyszer egy házi perpatvar tanuja, a már említett de Ronchaud francia költő Liszttel szembeszállva mondá:

— Igaza van a grófnénak. A nőknek engednünk kell. Jusson eszedbe, míly áhítatosan hallgatta Dante Beatricet... Te Dante vagy — ő Beatrice!

— Bah, se Dante, se Beatrice! vágott vissza a mester. A Beatricek a Dantek fantáziájának szülöttei s ha igaziak, meghalnak tizennyolc esztendős korukban.[1]

D'Agoult grófné és Liszt útjai csakhamar szétváltak.[2]

Sayn-Wittgenstein hercegné, az új eszménykép, Woronínceben, 1847 őszén látta magánál először vendégül az ünnepelt művészt.

Ő is bálványozta a sovrano poétát s rábírta Lisztet, hogy a Dante-szímfónia vázlatát papírra tegye. Így lett a Dante-szímfónia a zeneköltő és a hercegné szellemi jegygyűrűje.[3]

Ezidőtájt fejezte be Bonaventura Genelli Dante illusztrálását s K. W. Gropius is ekkor mutatta be nagy nyilvánosság előtt az általa tökéletesített díorámát.

Mindkettő óriási hatással volt Lisztre . . . Genellit nyomban fölkérte, hogy fesse meg díoramatikusan a Divina Commedia zeneileg interpretálandó jeleneteit . . .

A képek a muzsikát magyarázták, kísérték volna . . .

A hercegné 20,000 tallért volt hajlandó áldozni e célra. Anyagi viszonyainak rosszra fordultával azonban a szép terv dugába dőlt . . .

[1] „Bah Dante! Bah Béatrice! Ce sont les Dantes qui créent les Béatrices; les vrais Béatrices meurent à dix-huit ans." Wladimir Karenine: George Sand, sa vie et ses oeuvres. Paris, 1899, II. p. 370.

[2] Mikor Daniele Manin Párisban olasz nyelvleckék adásával kereste kenyerét, d'Agoult grófné fölkérte, hogy Cosima leányát vezesse be az isteni centifolio titkaiba. „Comme il donnait pour vivre des leçons d'italien, je le priai d'expliquer a ma fille la Divine Comédie." Daniel Stern: Florence et Turin. Paris, 1862. p. VI.

D'Agoult grófné, — írói nevén Daniel Stern, — maga is írt 1865-ben egy hosszabb tanulmányt dialogusokban Danteról és Goetheről s ezt Cosima leányának dedikálta: „Születésedre és nevedre olasz vagy; kívánságod vagy rendeltetésed németté tettek. Én német földön jöttem világra, de csillagom Itália egén ragyog. Ez okból ajánlom neked Dantera és Goethere vonatkozó emlékeimet: kettős kultusz, melyben lelkünk találkozik; eszményi haza, hol mindig, bármi következzék és ha minden el is szakít bennünket idelenn, egyesülve maradunk változatlan szeretetben." Dante et Goethe. Dialogues par Daniel Stern. Paris, 1865. p. 1.

[3] Franz Liszt. Von L. Ramann. Leipzig, 1894. II². 23. lap.

Wagner Rikárd 1855-ben értesült a készülő Dante-szimfóniáról. „Tehát Divina Commedia! — írta Lisztnek. Fölséges gondolat! Pillanatig sem kétlem, hogy a Pokol és a Purgatorium sikerülni fog, a Paradicsommal szemközt azonban aggályaim vannak . . . Dantenál is határozottan ez a gyöngébb cantica. Mélységes szimpátiával kísértem őt a poklon és tisztítóhelyen keresztül. Kiemelkedve a kárhozat posványából, megilletődötten mostam tisztára arcomat a tenger sós vizében . . . Vele élveztem az isteni hajnal üde levegőjét, a fokról-fokra följebb törtetést s habzó szenvedélyeim egyenkint való levetkőzését . . . A paradicsom szofizmái mindamellett hidegen hagytak . . . Tetszett, hogy a költő ifjúkori szerelmesében testesíti meg a doktrínát, mely az önzés rabságából a szeretet által váltja meg az embert. Míg ezt az üdvözítő Beatrice-tant gyönyörrel vallom: skolasztikus szőrszálhasogatásait élvezni sehogyse tudom". . .[1]

Többszörös átdolgozás után Liszt 1856-ban készült el a Dante-szimfóniával, mely 1857 november 7-én a drezdai udvari színházban érte meg első előadását. Fogadtatása nem volt kedvező. A fiaskó oly nagy volt, hogy hozzá csak Wagner Tannhäuserének párisi bukását lehet hasonlítani.

Másodszor Prágában adták 1858 március 12-én kissé nagyobb sikerrel. Pohl Rikárd magyarázó bevezetést írt hozzá: *Einleitung zu Liszt's Dante-Symphonie.*[2]

Wagnernek ajánlott partitura-kiadása 1859-ben jelent meg:

F. Liszt: Eine Symphonie zu Dante's Divina Commedia für grosser Orchester und Sopran und Alt Chor. Partitur. Breitkopf und Härtel. 8-rét, 8+216. lap.

Szerzőnk ezt a következő dedikációval küldötte el Wagnernek:

Wie Virgil den Dante, hast du mich durch die geheimnisvollen Regionen der Lebensgetränkten Tonwelt geleitet.

Aus innigsten Herzen ruft dir zu:
„Tu se lo mio maestro e'l mio autore" und weiht Dir dies Werk in umwandelbar getreuer Liebe.
(Weymar—Ostern—59) Liszt.[3]

[1] Briefwechsel zwischen Wagner und Liszt. Leipzig, 1887. II. 78. s k. l.

[2] Franz Liszt. Studien und Erinnerungen von Richard Pohl. Leipzig, 1883. 238—246. lap.

[3] A partiturának egy igen szép, piros maroquinbe kötött példányát, a tábla előlapjának közepén medaillonban, üveg alatt, Dante színes miniatur-képével és Liszt Ferencz nevének kezdőbetűivel, a budapesti Zeneakadémia könyvtára őrzi. A mester e könyvet egy tisztelőjétől kapta. Ajánlása: *à Monsieur l'abbé F. Liszt reconnaisant Souvenir pour de St Louis, 1869. Louise d'Eckmühl.*

Liszt műve általános zenetörténeti szempontból is egyike a legnevezetesebb alkotásoknak.[1] „Dies ist die Seele des Dante'schen Gedichts in reinster Verklärung", — mondotta róla Wagner.[2]

A mester három részre osztotta szimfóniáját. Az első rész az Inferno zenei képe, a második a Purgatorioé és Paradisoé, — illetve a Paradiso-t ő — alighanem Wagner rábeszélésére — a *Magnificat* karénekkel helyettesítette.

Az első tétel a dübörögve föltáruló pokol-kapuhoz visz a hallgatót. A harsonák recitatívo-ja a *Per me si va*-t jelzi, mire a trombiták és kürtök a *lasciate ogni speranza*-t harsogják. Ez egyszersmind az első tétel főmotívuma. Utána ördögi lárma, vad jajveszékelés, átkozódás következik. Az *allegro frenetico*-ban a teljes reménytelenség örjöng . . .

Majd lecsendesedik a vihar . . . Megjelennek Paolo és Francesca. Az *andante amoroso*-t a mester szívének egész gyöngédségével hangszerelte . . . Újból gyötrelmek, újból a vészes színezés s a pokol kínjainak örvénylő, kárhozatos, zsibongó zavara . . .

A második tételben a purgatorium szelíd bánata és misztikus vágyódásai nyernek kifejezést. Távoli himnuszok elmosódó harmóniájába halk zokogás vegyül . . .

Végül alig észrevehető átmenetben, hárfa- és fuvolakísérettel fölcsendül a *Magnificat* kórusa . . .[3]

Nálunk a pest-budai zenede negyedszázados jubileumán, 1865 augusztus 17-én adták először a Dante-szimfóniát.

Két nappal előbb, augusztus 15-én, a *Magyarországi Szent Erzsébet oratorium* került előadásra.

A betanítást Erkel Ferenc végezte, dirigálni maga Liszt dirigált. A tárgysorozaton a Dante-szimfónia így szerepelt:

Symphonia Dante Divina comoediájához két részben: *a)* Inferno, *b)* Purgatorio és zárkar. (Magnificat anima mea.) Szerzé Liszt Ferenc. Előadatik szerző személyes vezénylete mellett.

[1] Un des plus beaux poemes symphoniques de Liszt est inspiré par la Divine Comédie. Camille Bellaigue: Dante et la musique. Revue des deux Mondes. 1903. XIII. p. 68.

[2] Gesammelte Schriften und Dichtungen von Richard Wagner. Leipzig, 1888. X. 100. lap.

[3] „Először a pokol kapuit dörrenti föl s a kínok világának rettentő kifakadásait hallatja velünk, de a mélyéig megrendült halandót csakhamar megint az édeni magasba ragadja s az aether oly bájos zengéssel telik meg, hogy Venturini, Dante szavait használva, a mindenség nevetéséhez — riso dell'Universo — hasonlítja". Ponori Thewrewk Emil: A hang mint műanyag. Költészet-zenészeti értekezés. Pest, 1866. 20. lap.

Az előadás előtt Pohl Rikárd magyarázó cikkét programm gyanánt osztogatták:

Bevezető magyarázat Liszt Ferenc „Dante symphoniá"-jához. Pohl Richard után Ábrányi Kornél. Pest, 1865.[1]

Próbák elégtelensége miatt a második rész (Purgatorio és zárókar) elmaradt. A hatás mindamellett óriási volt. „Az eredetiségében egyedül álló breugheli örökbecsű zenefestmény a közönséget lázassá tette".[2]

A külföld legkiválóbb zenekritikusai jelentek meg ez ünnepen. Eljött Bülow János báró is feleségével, Cosimával, s a *Pesti Napló*-nak nagy cikkeket írt a magyar főváros művészi eseményéről.[3] „Liszt az ő Inferno-jával bebizonyította, mondja ezekben, hogy a zenének hatalma s így joga is van a fájdalomnak az ő legmagasabb fokáig, a kétségbeesésig, a reménytelenségig, az önelkárhozásig hangzó kifejezést kölcsönözni".[4]

Tudtommal csak egyszer adták még Budapesten Liszt Dante-szimfóniájának első részét: 1898 január 26-án a filharmónikusok Erkel Sándor vezénylete mellett. A Pohl Rikárd bevezetőjét Kereszty István fordította.[5]

A híres zenemű ezúttal hidegen hagyta a közönséget. „Programm nélkül meg nem érthető zűrzavaros, zagyva zenekép, — írta egy kritikus —, mely olyan, mint a Liszt Ferenc legtöbb zenekari műve: szegényes tartalom csillogó köntösben. Mert a hangszerelés, a hangszínezés e műben is szinte kápráztató".[6]

Rómában 1863-ban és 1866-ban adták a Dante-szimfóniát. Mindkét hangverseny bevezető programmja nagyjából Pohl R. után készült.[7]

[1] Előbb a *Zenészeti Lapok* (szerk. Ábrányi Kornél) 1865. 46. számában jelent meg.

[2] Sürgöny, 1865. 189. szám és Pesti Hirnök, 1865. 188. szám.

[3] Bülow János: Az augusztus 15. és 17-iki zenedei ünnepély. Pesti Napló, 1865. 192., 193., 196. és 197. szám. „Hans von Bülow, Liszt veje, 1865-ben a Nemzeti Zenede negyedszázados jubileuma alkalmával másodszor volt nálunk s Reményivel együtt közre is működött abban a nagy hangversenyben, melyet Liszt adott jótékony czélra. Erre a hangversenyre Európa minden városából, sőt még Amerikából is jöttek jegyekre való távirati megrendelések. Akkor írta a *Pesti Napló* számára cikkeit a nemzeti ünnepségekről, melyek lefordítva majd valamennyi európai lapba bejutottak és valódi eseményszámba mentek." Életemből és emlékeimből. A történelem, irodalom és művészet köréből. Írta id. Ábrányi Kornél. Budapest, 1897. 336. lap.

[4] Pesti Napló, 1865. 196. szám.

[5] Liszt Dante-symphoniájához. (Pohl Richard bevezetése.) Ford. Kereszty István. Műsor 4—5. lap.

[6] Pesti Hirlap, 1898, 27. szám.

[7] Illustrazione sulla Sinfonia dell' esimio commendatore F. Liszt. Roma, 1863. — Illustrazione della Sinfonia di Dante dell' esimio commendatore Francesco Liszt. Roma, 1866.

Az 1863-iki előadás alkalmával Domenico Venturini olasz dantista *Dante e Liszt* címmel két fellengző szonettet írt zeneköltőnk tiszteletére, melyek egyikében a mestert Németország boldog Orfeusának — *d'Alemagna Orfeo felice* — nevezte! Liszt bámulói külön lapon kapták meg őket. („Agli ammiratori di Liszt la società della Galleria Dantesca".)[1]

Akkoriban az olasz műbirálat is áradozva szólt Liszt remekéről, ma már azonban hánytorgatják nagy fogyatkozásait. Kifogásolják, hogy a szerző az Inferno-ból csak egyetlen egy epizódot (Francesca da Rimini) dolgozott föl s hogy a Purgatorio-t még ösztövérebben kezelte. Legfőbb vádjuk pedig az, hogy a Paradiso-t a Magnificat-tal helyettesítette, noha Dante, ki Paradiso-jában annyit énekeltet, ezt nem is említi.[2]

Az amerikai St. Louis-ban 1896-ban került a Dante-szimfónia előadásra.[3]

Zongorára először Liszt maga írta át:

F. Liszt: Eine Symphonie zu Dante's Commedia für grosses Orchester und Sopran und Alt-Chor. Arrangement für zwei Pianofortes vom Komponisten. Két zongora négy kézre.

Két zongorára és nyolcz kézre Végh János dolgozta föl: Arrangement für zwei Pianofortes zu acht Händen, von Johann von Végh.

Egy zongorára és négy kézre A. Hahn: Bearbeitung für das Pianoforte zu vier Händen von A. Hahn.

Egy zongorára és két kézre Th. Forchhammer írta át. A hangjegyek mind Leipzigben Breitkopf és Härtelnél évszám jelzése nélkül kerültek nyilvánosságra.

A bevezetést, a fugát és a Magnificat-ot ismét a mester alkalmazta orgonára. Megjelent 1869-ben. (Schubert et Comp.)

Bülow János báró a *Vita nuova* 15-ik szonettjére szerzett zenét. Ezt Liszt tette le zongorára:

Sonett, Tanto gentile e tanto onesta. Componirt von H. v. Bülow. Transscription für Pianoforte von F. Liszt. Berlin, Schlesinger. 1875. f° 7 lap.

Ferrazzi elvárta, hogy az általa oly nagyon tisztelt mester

[1] Venturini 139 más szonettjével („Effemeride dantesca") később újból megjelentek. Lásd: La divina Commedia recata alla popolare intelligenza da D. Venturini. Roma, 1865. — A második szonettet *La Sinfonia Dantesca di Liszt* Ponori Thewrewk Emil is lenyomatta „A hang mint müanyag" czímű értekezésében. Pest, 1866. 29. és 30. lap.

[2] A. Taddei: La Divina Commedia secondo la interpretazione musicale di Francesco Liszt. Livorno, 1903.

[3] R. Pohl: Introduction to Liszt's Dante symphony. Translated by M. M. Bryant. St-Louis. Mo. 1896.

— luce e gloria dell' arte — a Szent Bernát imáját: Par. XXXIII. 1—39. is megzenésitse, ez a reménysége azonban nem ment teljesedésbe.[1]

G. Doré eredeti tusrajzát: *Dante és Vergilius a pokolkapu előtt,* melyet a művész a Dante-szimfónia előadása alkalmából ajándékozott Lisztnek, jelenleg a budapesti magyar Szépművészeti Múzeum kézrajzosztálya őrzi. . .[2]

. . . Mesterünk végső útjára, Bayreuthbe is elvitte hű kísérő társát: a Divina Commediát.

Halálos ágyán Göllerich Ágost nevű tanitványa olvasott föl neki részleteket a szent költeményből.

Ez volt utolsó öröme és vigasztalása.[3]

. . . A filharmonikusok 1896 március 18-án előadták Budapesten Csajkovszky *Francesca da Rimini* című zeneképét, mely a pokol kínjainak ecsetelésével csak mérsékelt hatást tett közönségünkre.[4]

*

Paolo és Francesca történetét egész sereg muzsikus megzenésitette. Eddig összesen negyvennégy zeneművet irtak róla. Valamennyi között a legismertebb a Thomas Ambroise-é. A párisi nagy operában adták először 1882 április 14-én.[5]

Az utolsó *Paolo és Francesca* című három felvonásos opera ifj. Ábrányi Emil műve. Librettóját a zeneszerző atyja: Ábrányi Emil irta.[6]

Az első felvonás tárgya Gianciotto és Francesca esküvője Ravennában.

A nyomorék Gianciottót a bemutatkozásnál és az oltárnál — Francesca megtévesztésével — Gianciotto öccse, a deli Paolo helyettesiti.

Paolo és Francesca szerelemre gyuladnak egymás iránt . . .

1 Manuale dantesco. Bassano, 1871. IV. p. 557.

2 Aláirása: *Lasciate ogni speranza.* Jobb sarkában ez a dedikáció olvasható: *Après la symphonie de l'abbé Liszt. G. Doré.*

3 „Die Vorlesung einiger Teile von Dantes *Göttlicher Komödie* bereitete ihm letzte Freude". Franz Liszt. Von August Göllerich. Berlin, 1908. 187. lap.

4 Pesti Hirlap, 1896, 78. szám.

5 Huszár Imre: Francoise de Rimini. Budapesti Hirlap, 1882. 106. szám.

6 „Von der Cantate bis zur symphonischen Dichtung finden wir das Thema Francesca und Paolo musikalisch behandelt. Unter den 42 Opern ist jedoch nur eine über mehrere Bühnen gegangen." Prof. Baron G. Locella: Dante's Francesca da Rimini in der Weltliteratur und Kunst. Erlangen, 1906. 167. lap. — Locella a Luigi Mancinelli *Paolo e Francesca*-járól, melyet 1907-ben Bolognában adtak először és az ifj. Ábrányi Emil dalművéről még nem birt tudomással.

A második felvonásban Francesca rászedetése fölött kesereg. Férje kedveskedéseit visszautasítja, Paolóval azonban a történtek dacára is megbékül.

Gianciotto gyanut fog s öccsét száműzi.

A harmadik felvonásban a szerelmesek búcsúznak. Gianciotto váratlanul meglepi őket s Paolót leszúrja. Francesca Paolo tőrével önmaga vet véget életének.

A két utolsó felvonás színtere Rimini.

A szöveg szép színes magyarsága, bravuros verselése, énekre és zenére való alkalmatossága minden kritikán fölül áll, *ifj. Ábrányi Emil* (sz. 1882.) muzsikája pedig tele fiatalos hévvel és zseniális finomsággal. Darabjának előadására a budapesti m. kir. opera éppen most készülődik.[1]

*

A negyvenes évek híres színésze: Gustavo Modena, kinek nemrég állítottak szobrot a velencei Giardino Pubblico-ban, hazájában és a külföldön egyaránt talán máig legjelesebb interpretálója volt Dantenek.

Az Inf. III., VI., VIII., XXV. énekeivel, a Francesca da Rimini, Farinata degli Uberti, Ugolino és Sordello jelenetek szavalatával mindenütt páratlan sikereket aratott. Utána Rossi és Salvini választották koronként a Divina Commedia egyes énekeit produkcióik tárgyául...

Hazánkban nem szokás Dantet szavalni, pedig hogy hálás feladat volna vele foglalkozni, megmutatta Ermete Zacconi, mikor 1897 december 9-én a budapesti Vígszínházban eldeklamálta az Inferno XXI. énekét... „Bámulatos plasztikával jellemezte a gyehennában szenvedő bűnösöket, a vigyorgó ördögöket és hangjával, valamint mozdulataival végigment az érzelmek egész skáláján."[2]

És a magyar közönség tapsa, riadalma alig akart véget érni...[3]

[1] Paolo és Francesca. Opera 3 felvonásban. Szövegét írta Ábrányi Emil. Zenéjét szerzette ifj. Ábrányi Emil. Budapest, 1909. 4-rét 311 lap.

[2] Pesti Hirlap, 1897. 341. szám.

[3] Mikor 1856-ban Ristori Adelaide Pesten vendégszerepelt s november 24-én eljátszotta Marenco *Pia de Tolomei*-jét és november 27-én Silvio Pellico *Francesca da Rimini*-jét, Greguss Ágost írt róla mindkét ízben birálatot. L.: Greguss Ágost tanulmányai. Pest, 1872. II. 136—137. és 141—144. lap.

Kalotaszegi András
Kalmár Ágnes
Komoróczy Iván
Lányiné
Mórágyi Rózsika
Pünkösti Böske
Prottmann Stella
Özv. Reguly Jenőné
Simon Jolán
Szebenyi Jenő
Szabó Mária
Seidel Emmi
Simon Miklósné
Satmáry József
Simkó László
Schwarz Elsa
Thomae Aladárné
Tóth Gyula
Várallyay Imre

Az iskolán kívül dolgoztak:

Bortsök Samu
Boromisza Tibor
Basch Andor
Császár Bertalan
Ferenczy Károly
Ferenczy Valér
Ferkay Jenő
I. Grünwald Béla
Jakab Zoltán
Krizsán János
Mikola András
Réti István
Réthy Károly
Réthy Károlyné
Schönberger Armand
Thorma János
Tihanyi Lajos
Ziffer Sándor

Összesen 49.

1911.

Az iskolában dolgoztak:

Abkárovics Béla
Bartók Margit
Benkhard Ágostonné
Coller K.
Császár Bertalan
Csikos Antika
Csuka Ilonka
Dörschlag Anna
Debreczeni Zsolt
Duma Sándor
Erdei Viktorné
Fülöp Jenő
Goldschmid Sarolta
Holszky Sándor

15 ~~Harsányi György~~
~~Homola Elvira~~
~~Huzella Ödön~~
Jászi Viktor dr.
Jeremiás Nándor
20 Kalotaszegi András
Kostaly István
Király János
Kovács Klára
Krón Jenő
25 Kuczka Mihály
Lampérth József
Léderer Dávid
Márton Jakab
Örvös Károly
30 Petrovics István
Podolini Arthur
Remsei
Racskó István
Schréder Etel
35 Sziebert Sándor
Thomae Aladárné
Vadász Ilona
Várallyay Imre
Zadák Etel

Az iskolán kívül dolgoztak:

40 Biró Endre
~~Bortsök Samu~~
Bálint N.
Boromisza Tibor
Benkhard Ágoston
45 ~~Csáktornyai Zoltán~~
~~Dénes Valéria~~
~~Erdei Viktor~~
~~Ferenczy Károly~~
~~Ferenczy Valér~~
50 ~~Ferenczy Béni~~
Galimberti Sándor
~~Gottesmann Alfréd~~
~~Handel~~ Elemér
Jakab Zoltán
55 Kornai József
Komoróczy Iván
Krizsán János
Kiss Károly
Kádár Géza
60 Mikola András
Martinovits Gizella
Papp Géza
Réthy Károly
Rátz Péter
65 Réti István
Schönberger A.
Simkó László
Scipiades Ida
Thorma János
70 Ziffer Sándor
Ziffer Sándorné

Rátz Kovácsné
Rátz Tibor
Rét Alfréd
Racskó István
Tscharner János
Spiegelhalter Ilona
Stückgold Stanislaus
Simkó László
Schwarz Elsa

Az iskolán kivül dolgoztak:

Bálint Rezső
Bornemisza Géza
Basch Andor
Boromisza Tibor
Börtsök Samu
Ferkai Jenő
Ferenczy Károly
Götz Ernő
Galimberti Sándor
Grünwald Béla
Jakab Zoltán
Kis Rezső
Kandó László
Kornai József
Lehel Ferencz
Mikola András
Pogány Margit
Perlrott Csaba Vilmos
Réthy Károly
Rátz Péter
Réti István
Seidler Irma
Thorma János
Tihanyi Lajos
Ziffer Sándor

Összesen 56.

1909.

Az iskolában dolgoztak:

Antalffy Miklós
Ács Mariska
Bartók Margit
Bienert Erik
Csikós Margit
Csikós Antika
Dénes Valeria
Fraenkelné
Ferentzy Mártha
Falus Elek
Hacker Maris
Hlemesch Margit
Haag Gertrud (München)
Homola Elvira
Koncz Dessőné
Korner Zsófia (Wien)
Komoróczy Iván
Kalmár Ágnes

Lotz Mária (Schweiz)
Pál István
Racskó István
özv. Reguly Dezsőné
Rátz Péter
Simkó László
Szendi
Sztrika
Solymos Beatrix
Várallyay Imre

Az iskolán kívül dolgoztak:

Boromisza Tibor
Basch Andor
Bornemisza Géza
Börtsök Samu
Csordás
Császár Bertalan
Daffinger Hanna
Ferkai Jenő
Ferenczy Károly
Ferenczy Valér
Ferenczy Béni
Galimberti Sándor
Jakab Zoltán
Iványi-Grünvald Béla
Kandó László
Krizsán János
Mikola András
Oláh
Perlrott Csaba Vilmos
Réthy Károly
Réthy Károlyné
Réti István
Szabó
Szamossy
Tihanyi Lajos
Thorma János
Tscharner János
Ziffer Sándor
Veit Margit
Wieden Lajos

Összesen 58.

1910.

Az iskolában dolgoztak:

Beckhaus Kathe
Bartók Margit
Bienert Erik
Czövek István
Evva István
Ferenczy Béni
Gruber Béla
Homola Elvira
Hornyai László
Harsányi György
Kuczka Mihály
Kórody Elemér

Ipolykis Keszi

Hont. m

tetekto 1909.
rajza

1). alaprajz és hosszmetszet 1:100

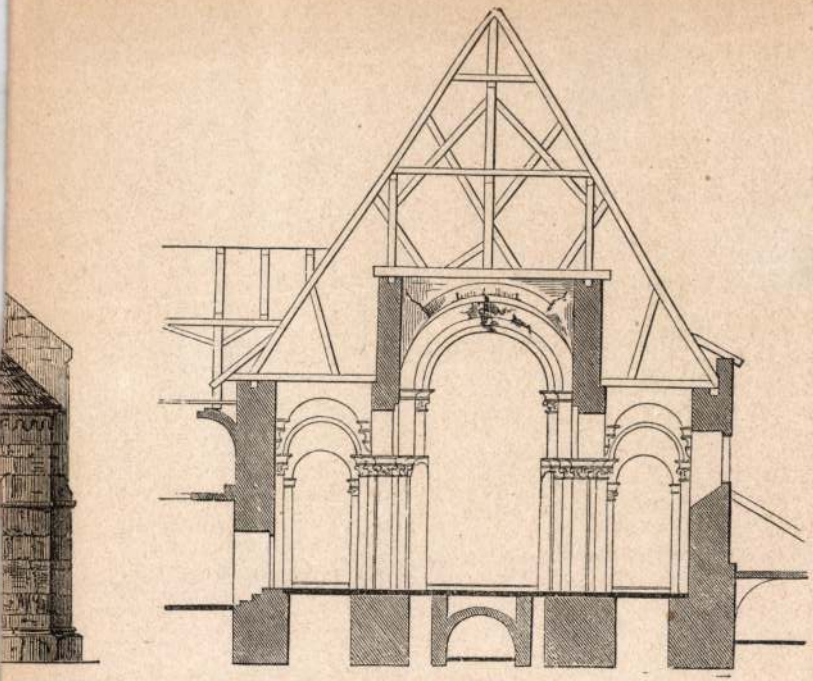

10.

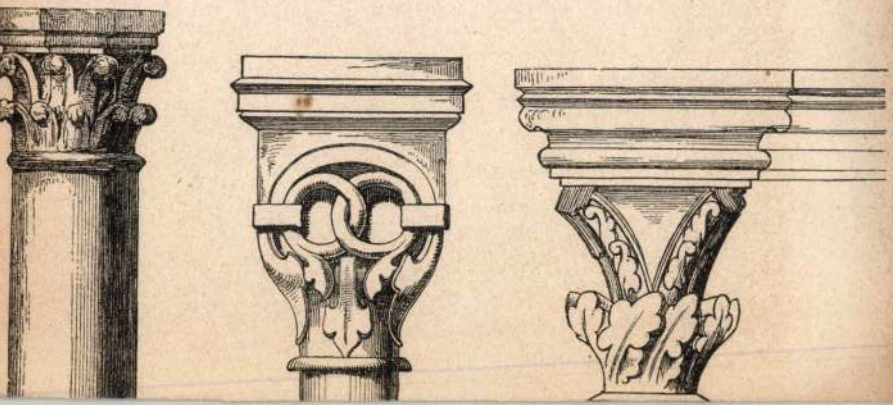

Ipolykiskereszi
rk. templom

l

Technika
1944. 142. l.

Mesiánszu 62

XVIII. csoport
4. rakt. szám.

Végzés végrehajtás foglalás
elrendelés

4. Végzés

Kiadóhivatalba érkezett

Leirta

Összeegyeztette

Kiadta:

Ipolykiskeszi templom

IPOLYKISKESZI

Kőtemplom

Hőke Lajos: Adatok fontvármegye egyházi archaeologiájához.
Magyar Sion, IV-Esztergom, 1866, 836 l.

Ipolynyéki rk. templom

felszentelték 1846. aug. 20

Sertz Istvánemlékh

III. 216 l

Dr, BERTÓK LAJOS
könyvkereskedése
DEBRECEN, PIAC-U. 4.

ÁRJEGYZÉK.

DEBRECZEN
94 MÁR. 6 E 1
U 1 U

Méltóságos / Nagyságos: Ix. Műemlékek Orszag Bizottsága. urnak / urnőnek

Budapest.

IX. Hagyes Endre u. 10.

Ipolypásztói cisztercita templom és vár

(Hont vm)

l.

Bar Bpestbalp

187-l.

T. 6335.

foglalja el, a háttérben kanyargó
előtérben pedig balról egy legény
tt két katona halad és jobbra kor-
t. Felirata:

a vk. 9 : 14.3 cm.

Ipolypásztó ref. templom

IPOLYPÁSZTÓ

Ref. templom

Höke Gajos: Nyilt levél Knauz Wánderhoz. Magyar Sion, III. Esztergom, 1865, 804 l.

Ipolypásztó vlg. templom

IPOLYPÁSZTÓ

Ref. tpl, gotikus

Höke Lajos: Adatok Hontvármegye egyházi archaeologiájához.
-hogyar Sion, IV - Esztergom, 1866, 829-830 l.

Ipolyság

(Hont vm)

Megyehára 193. l.

Zádor-Rados

Olasz festő, XVII. század: Nápoly látképe. Vásznon, olaj, 32 × 121 cm.

Mazzlaghy II. 180. szám.

Ipolysági plébania –

templom

Cserna Károly-rajza

Repr.

Om VI. 69. l.

Dunakeszi, r. k.

57

Ipolysági vk.

templom

románkori portalé-
val –

l.

Bar Bpestbalp

188. l. Eppel

189. l. –

190. l.

T. 6425.

köröndökkel megerősitett város
örök temető van, a háttérben
özül erőd bontakozik ki. Felira-

G.

. Strasse nacher Ofen és befe-

m.

-95

Ipolysági városháza

Ejs. 1888.

Bar Bpestbalp

190·l.

T. 6423.

töröndökkel megerősitett vár fog-
avágó hasogatja a fatörzseket,
úl Vaczon épületei látszanak, mig
t. Felirata a táblácskán:

gar.

securibus flex
ars, vis oia praestat.
ichkeit noch fleiss
ch diss holtz zerreiss
ein Schlägel gross,
und mancher stoss.

cm.

5

Ipolysági vármegye-
háza

Bar Bpestbalp

190. l.

T. 6424.

styákkal és köröndökkel megerősitett
ostromolnak, az előtérben a tábo-
katonák gázolnak lajtorjákkal és
ékkel, a háttérben pedig lovas ka-

t vnd Vestung Stull-
burg.

olvasható.

1.9 cm.

Ipolysági vár

(Hont vm.)

Lásd

Bar Brestbalp

189, 190. l.

T. 6426.

és köröndökkel megerősitett
ttérben pedig a Sárvizen túl
nak ki. Felirata:

ENBURG.

4 cm.

Ipolysági templom

IPOLYSÁG

Templom, egyik tornyán ajtó, rajta FF (Franciscus Feggverneki, 1510) epitáfiuma, vörösmárvány. Közli szövegét

Rakovszky István: A sághi prépostság emlékezete. Magyar Sion, I – 1863, 833 l.

Ipolysági templom

IPOLYSÁG

Ipl, régi átal 1734

Höke Lajos: Adatok fontvármegye egyházi archaeologiájához.
Magyar Sion, IV-Esztergom, 1866, 825 l. 826 l.
832–835 l. 838 l.

Ipolysági templom

IPOLYSÁG

Templom

Fábián János: Egegh. Magyar Sion, N-Esztergom, 1866, 766 l.

Ipolysági sk. pléb-
templom

eredetileg árpádkori,
átmeneti stílu

l. Dovald 1927

46. l.

Fenti templom
a sági prepostság
templomának alap-
falain épült a
XVIII. században
Csak a kapuja régi.

hó tizénötödik napján
vashatlan aláírás körjegyző

i föladó vevény.
nak Brest szoló
ldeményről lerott franco és ajánl
atlan aláírás (P. H.)

Ipolyszakállasi.

ev. templom

Ép. 1832.

Bar Bpestbalp

188 l.

T.6434.

megerösitett vár foglalja el,
előtér Lago és Paludi, a háttérben
zt s tőle jobbra a törökök tá-

, fortezza innespugnabile, si come ogi
tuata, con li pōti per l'intrata
lla terra come d'una fortezza ci l'al
euatori, e cinto d'acqua et
presente disegno si ude: et
al grā Turco cō 100000 Tur-
XVI. In Ven.merzaria alla .

8.6 cm.
le citta, Vinegia 1569.

Ipolyszakállasi

rk. templom

Ép. XVII. sz.

Bar Bpestbalp

188. l.

T. 6334.

innenső partján a bástyákkal és
és vár térrajzát szemléljük, a
mondatszalagon:

ső vk. 6.7 : 7.5 cm.

Tpolyszecsenyke

(Hont vm)

Kastély 199. l.

Kép 198. Sz.

Zádor - Rados

Olasz festő, XVII. század: Genua látké-
pe. Vászon, 32 × 121 cm.

Mazzlaghy II. 181. szám.

Ipolyviski

Esterházy-Zastely

Bar Bpestbalp

189. l.

T. 6427.

köröndökkel megerősitett vá-
ek hullámzanak, az előtért

DI ALBA REGALE IN ONGARIA.

Castello per difesa della Citta
ocorso della Citta.

ne, Venetia 1685.

Ipolyviski

Kohary-Eastély

l.

Bar Bpestbalp

189.l

T. 6431.

gerősitett vár és város foglalja
an jelezve, a háttérben pedig
német nyomtatás olvasható. Fe-

GETH.

cm.

0-95

Ipolyviski vár

l.

Bar Bpestbalp

189. l.

T.6433.

gerősitett vár foglalja el, mig a
zó szövegének kezdete: A. Vestung
ű Stad.

cm.
ronik, Fraknfurt 1664.

Ipolyviski ork. Templom

IPOLYVISK

R. k. templom, megújítva 1700, de a mai valószínűleg 1779. Liborium 1810.

Fábián János: Kisk és Alsó - Szemeréd. Magyar Sion, II. Esztergom, 1864, 510–511 l. 512 l. 515 l.

IPOLYVISK

Ipl. 1700-ban megyíttatta Horváth Márton
és Hantos János

Nagy Iván: Magyarországi képzőművészek a legrégibb
időktől 1850-ig. Kézadó, VIII - 1874, 189 l.

IPOLYVISK

Gr. Mária – kápolna a határban, 1829

Fábián János: Kis- és Alsó-Szemeréd. Magyar Sion, II. Esztergom, 1864, 514 l. BM

IPOLYVISK

Kálvária, 1836

Fábián János: Kis- és Alsó-Szemeréd. Magyar Sion, II. Esztergom, 1864, 514 l.

Ippi ref. templom

Templom alaprajza.
Fejfak.
Klenodiumok leírása, rajzai.
Feliratok és jegyzetek.

Debreceni Lajos 1932.
229–232. l.

éltóságod, hogy a nagyemlékezetű Ér-
ũemlékek Országos Bizottsága, mint cse-
n érzett részvétünknek adjak kifejezést.
gy nevét a művészet szeretet, ápolása
tása terén is megörökitette, amiről nem-
zél, hanem nagy egyházmegyéjének templo-

rsek áldott emlékét a Műemlékek Országes
elettek őrizzük és ápolni fogjuk.

ságod legmélyebb tiszteletem nyilvání-

elnök

M.D.K.

IPPISCH Joan

murariorum magister

Kassa

8 sodal

1952)

Művért. Kapossy János: Építők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban 136. l.

Ippold

bécsi festő

Szemere Miklós
arcképe, miniatur
Repr.

Zarándy A. Gáspár

Huba vére Szemere.
Bp. 1910. 22. tábla

József (Benedek Ágost János Antal Mihály Ádám) királyi herceg arcképe.

III. 114.

Ipsits Éva

A Bács Kiskun m. i Művelődési Központ három alkotóköre mutatta be eddigi eredményeit. – Az alkalmazott grafikusok csoportjában szerepel Túri Edit és Ipsits Éva munkája. Ipsits Éva plakattervét akár országosan is sokszorosíthatnák. (cultive és repr.)

ä. sz. j.: Három szakkör bemutatkozik.

Petőfi Népe, 1977. jan. 4.

Ipsits Éva

● Ipsits Éva: Plakátterv.

Tetőfi Népe,
1937. jan. 4.

bútorokat

Irányi B.

a müncheni Képzőművészeti Akadémia magyar növendéke;

beiratkozás éve 1862

Jászai Géza: München und die Kunst Ungarns 1800 bis 1945. Ungarn-Jahrbuch, Mainz, 1970 10 1, 149 1

Irányi István.
festőművész.

*** Képkiállítás Kecskemtéen.** *Irányi* István festőművész november 3-án, szombaton délelőtt 11 órakor Kecskemét város muzeumában képkiállítást rendez *Tirol—Galiciáról* (1914—1918). A kiállitás november 18-ig lesz nyitva, naponként 10 órától 6-ig.

M·928 XI 3

Magyarság, 1928. Nov. 3.

Irányi István

főreáliskolai tanár

rajza: A kecskeméti Obester-ház lépcsőhelyisége, tollrajz

repr.

Garzó József dr.

Emlékkönyv. Hornyik János halálának félszázados évfordulója alkalmából kiadta a Katona József Társaság

Kecskemét, 1935

112. l. n.

számolás kötelezettsége mellett a fent megjelölt alapnak a forgalmi ban kiadáskép számolja el.

MDK

Irányi István

Téli nap a templom mögött, vf.

Öreg akácz, cer.

Pálya szélén, cer.

Egy. Akvarell és pasztf. festők 14. kiáll. N. Szal. 1928. okt.

11. 1.

A Katona József Múzeum tisztelettel megköszöni a családtagoknak, rokonoknak – köztük is elsősorban

dr. Borsos Józsefné dr. Irányi Lujzának

és

dr. Irányi Bélának –,

továbbá valamennyi közreműködő magánszemélynek és intézménynek a kiállítás létrehozásához nyújtott áldozatos segítségét.

A kiállítás támogatói:

Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata

Telemozi Kft., Kecskemét

OTP Bank Rt. Dél-Alföldi Régió

Bács–Kiskun Megyei Igazgatósága

Kecskeméti Lapok Kft.

Felelős kiadó: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat
Múzeumi Szervezete, Wicker Erika megyei múzeumigazgató
Nyomdai előkészítés: Tiberias Bt.
Nyomda: PRINT 2000 Nyomda Kft.

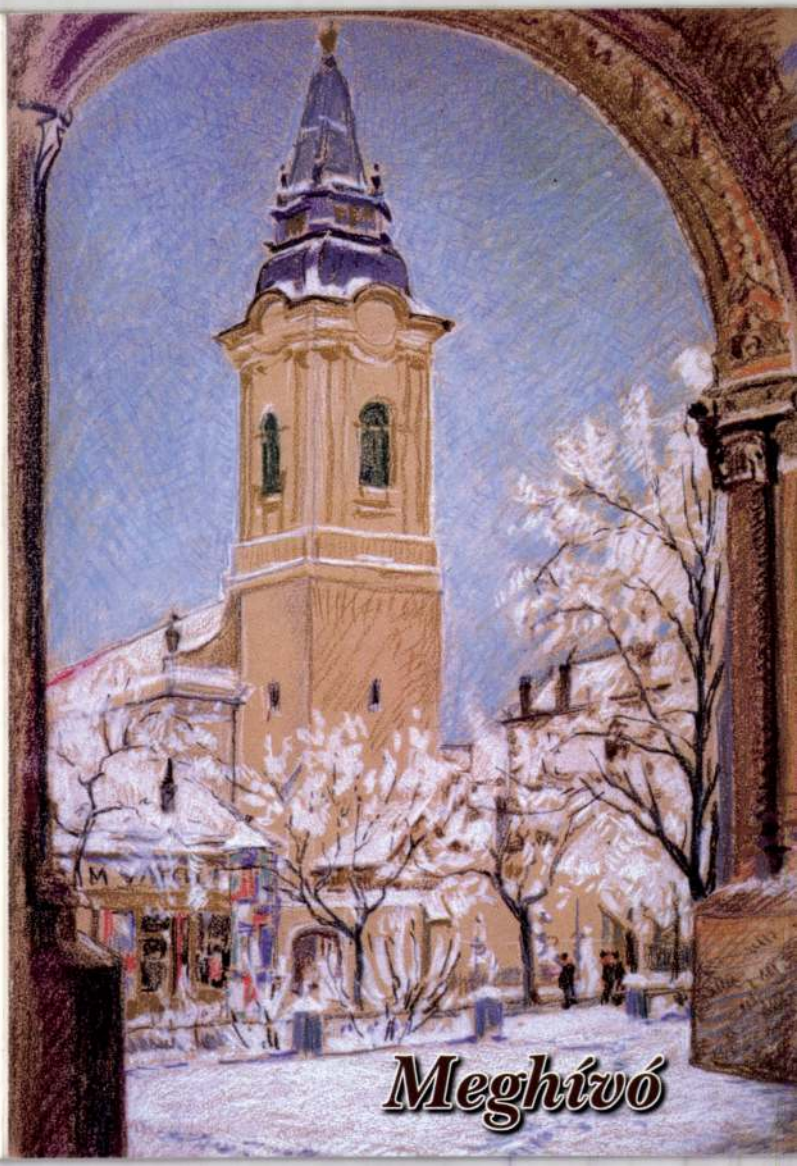

Meghívó

A Bács-Kiskun Megyei
Önkormányzat
KATONA JÓZSEF MÚZEUMA

tisztelettel meghívja Önt

IRÁNYI ISTVÁN

(1889–1971)
rajztanár, festőművész

EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁNAK
megnyitására

1999. március 13-án (szombaton)
du. 15 órára
a Cifrapalotába

(Kecskemét, Rákóczi u. 1. földszinti termek)
T: 76/480–776

A kiállítást megnyitja:

DR. SZÉCSI GÁBOR
Kecskemét Megyei Jogú Város polgármestere
és

SÜMEGI GYÖRGY
művészettörténész,
a Nemzeti Kulturális Örökség
Minisztériumának főtanácsosa

A műsorban közreműködik:
Bunyik Tamás előadóművész
(vers)
és
Urbán Zsuzsanna
a Kecskeméti Református
Kollégium Gimnáziumának 7. b oszt. tanulója
(fuvola)

A kiállítást rendezte: **Székelyné Kőrösi Ilona**
Megtekinthető: 1999. június 27-ig,
hétfő kivételével naponta 10–17 óráig.

532.
Biedermejer secretaire.

Csányi Ernő ipara
XIV. tábla

Ypsmiller Tanos

asitalos

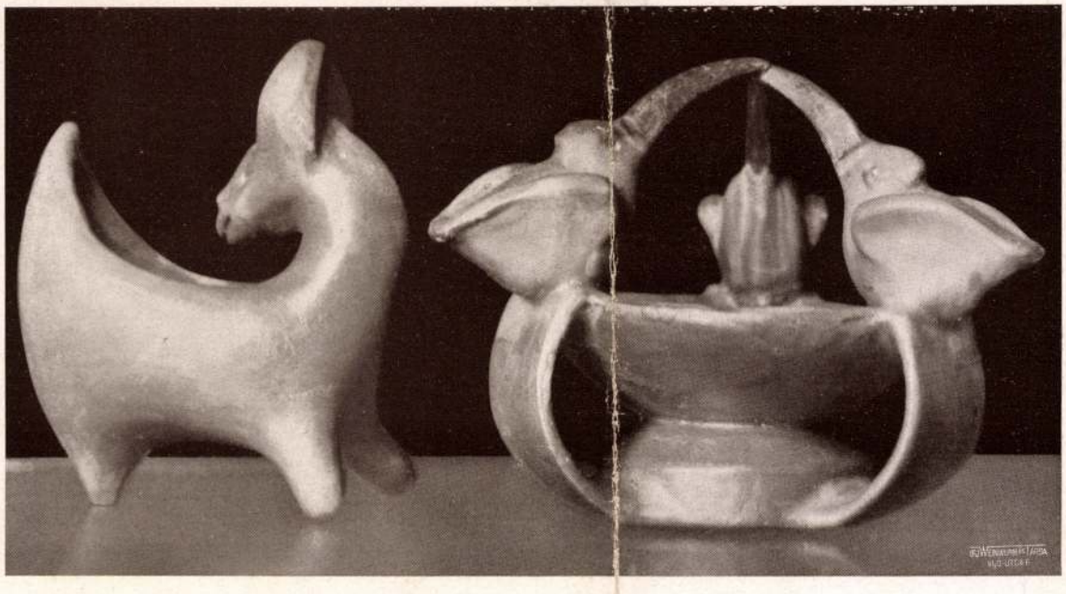

Gorka Géza újabb kerámiái. — Glasiertes Tonzeug. — Céramiques.

62⁴*, 63 l.

Magyar Iparművészet

1929.

Gorka Géza

Irányi István : Kecskemét városa Pekár Gyulának adott díszpolgárt oklevele. — Ehrenbürgerdiplom. — Diplôme d'honneur.

sillagok

Lindának, hogy leadjon néhány felesleges kilót.

Nos, ez a másik jelenség, ami ismét megbotránkoztatja a Cosmopolitant. Hiszen a manökenvilág és a dohányzás összefonódása azt a tévhitet erősíti, hogy a cigarettázás fogyaszt és karcsúsít, ami oda vezet, hogy a tinédzser lányok mozgás és evés helyett (lásd Kate Mosst) bűzrudak szipákolásával szeretnének hasonló alakot nyerni. A rajongókat nyilván nem zavarja az a tény, hogy máig nem nyert bizonyítást az, hogy a dohányzás fogyaszt. Orvosok egyelőre csak a tüdőrák és az elfogyasztott nikotinmennyiség között fedeztek fel szorosabb összefüggéseket.

Ám nemcsak a szupermodellek járnak elöl rossz példával e téren, hanem a filmvászon csillagai is. Van akinek privát szenalkalommal félmillió dolcsit markolt fel azért, hogy lehetőleg elég feltűnően dohányozzon két egyenes és egy balhorog között a Rambo és a Rocky IV. című filmekben. A csekk kitöltői nyilván tisztában voltak vele: nem(csak) a márka reklámozása számít. A hozzászoktatásban fontos szerepet kap a mintaadás. Ami sajnos igazán hatékonynak mondható, hiszen a függőséget okozó „anyagok" világranglistáját a cigaretta vezeti a heroin, a kokain, az alkohol és a nyugtatók előtt. A szexy külső—cigaretta párosítás azonban korántsem a századvég találmánya. Már a húszas évek reklámszlogenjei is ezt a tévhitet terjesztették a „To keep a slender figure" — azaz Maradj karcsú! feliratú cigarettaplakátjaikkal.

A legjobb reklámhordozók azonban továbbra is a kifutók és a filmek „hullócsillagai". Nem meglepő, és nem is véletlen tehát, ha flegma Uma Thurmanok

Füredi amatőr művész országos festészeti fődíja

A Balatonfüreden élő ötvenhét éves *Irázi Ökrös Géza* amatőr festő húsz évvel ezelőtt a Füredi Műhely alkotóközösségében kezdett el festészettel foglalkozni. Később a veszprémi szabadiskolában képezte magát, miközben részt vett a megyei és országos tárlatokon. Tíz-tizenkét éve rendszeresen jelen van a rangos kiállításokon.

Irázi Ökrös Géza a Füredi Műhelyben kezdett el festészettel foglalkozni **Fotó: Áfrány**

Idén a XVI. országos amatőr képző- és iparművészeti kiállításra kapott pályázati felhívást. Megyei tárlatokon válogatták ki a legjobb alkotásokat. A 29 előkiállításon 1529 alkotó 4861 művéből csupán 303 amatőr művész 410 műve jutott el az országos zsűriig. A Budapest Kongresszusi Központban rendezett tárlaton a zsűri a festészeti fődíjat – megosztva egy szombathelyi festővel – Irázi Ökrös Gézának ítélte oda a *Kerek erdő* című művéért.

– kgy –

A nyári szezon idejére, badacsonyi árusítóhelyre német nyelvtudású fiatal eladót keresek. 20/575-181, 72/445-997. (247937/1H)

C, E kategóriával rendelkező gépkocsivezetőt felveszek. Balatonfüred vagy környéke. Érd.: 18 óra után 87/480-622. (247949/1T)

A SZÜV Rt. veszprémi igazgatósága keres azonnali belépéssel 1 fő középfokú végzettségű eladót. Jelentkezni telefonon: 88/420-651. (247979/1H)

A Gyulaffy László Általános Iskola 1997. augusztus 15-től felvesz egy tanítónőt. Érdeklődni lehet a 88/457-045-ös telefonszámon. (248017/1H)

Csopaki büfébe fiatal női alkalmazottakat felveszek. Veszprém, Kinizsi u. 17. Tel.: 88/325-794. (248035/1K)

Jó megjelenésű, ápolt, jogosítvánnyal rendelkező, tárgyalóképes, önállóan dolgozni tudó, munkájára igényes

FIATALEMBERT KERESEK ÜZLETKÖTŐI, ILLETVE TERÍTŐ RENDSZERBE

Nem a magas iskolai végzettség a fontos, hanem a közvetlen kapcsolatteremtés és a pontos minőségi munka

Érdeklődni: 88/407-437 (este 19 órától)

(248014/1H)D

Tihanyi sörözőbe felszolgálót felveszek éjszakai műszakra. Lakás megoldható. Érd.: 06/30/469-040. (248040/1K)

Balatonfűzfői étterembe takarítónőt, felszolgálólányt felveszek. 88/351-605. (248045/1K)

Hétvégékre kisegítőnek keresek csinos fiatal lányt a kézi autómosó büfébe. Cím: Veszprém, Aradi V. u., jelentkezés személyesen. (248047/1K)

Változtatni akar? Elégedetlen a munkahelyével, fizetésével? Veszprém és vonzáskörzetében élő embereknek tudok segíteni. Tel.: szombat, vasárnap délelőtt 88/365-054. (248063/1K)

Május közepétől szeptember végéig németül vagy angolul beszélő lányokat keresek Balatonfüredre, eladói munkakörbe. Tel.: 06/60/330-006. (248064/1K)

2 fő zöldségeladót felveszünk. Érd.: 06/20/423-990. (248070/1K)

Balatonfüreden szezonális üzletbe németül beszélő eladót azonnal felveszek. Tel.: 88/457-836. (248078/1K)

Balatonfűzfői Balaton étterem szakácsot, főzőasszonyt, konyhai kisegítőt, pultost keres. Szállás megoldható. 06/20/362-000. (248089/1K)

Szakácsot és kézilányt keresek. Házaspár

Középfokú számítástechnikai szoftverüzemeltető szakképesítéssel (Windows, DOS, Word, Excel, Fox, hálózati ismeretek), kereskedelmi érettségivel 20 éves lány elhelyezkedne. Ügynöki kizárva. Tel.: 88/429-480. (248107/1K)

Veszprémi 26 éves vas-fém-szerkezet lakatos, gyakorlattal, és B kategóriás jogosítvánnyal állást keres. Tel.: 06/30/378-310. (248126/1K)

CSALÁDI HÁZ/NYARALÓ

Keszthely és Ábrahámhegy között nagyméretű, felújításra szoruló régi házat keresünk, esetleg lakottan is, „10 millióig" jeligére a tapolcai tájékoztatási irodába. (245119/3H)

Balatonnál ingatlanforgalmazás külföldi vevőkörrel. Badacsony, telefon: 06/87/431-840. (245664/1H)

Balatonalmádiban őtszobás, kétszintes ház eladó. Tel.: 88/431-773. (246076/2K)

Szentkirályszabadján új, 3 szintes családi ház olcsón eladó. Tel.: 88/322-263. (246092/2K)

Balatonfüreden összkomfortos, 2 szintes, körpanorámás családi ház külső emeleti feljáróval, külön pincével eladó. Irányár: 10 millió Ft. Érd.: 88/321-859 péntek-szombat 15–19 óra között. (246377/1H)

Eladó 2 szobás, összkomfortos családi ház nagy kerttel. Érdeklődni: Rákóczi u. 4., Halimba. (246467/2H)

Családi ház 870 négyzetméter telken Gyulafirátóton 3 200 000 Ft-ért eladó. 2 szoba, fürdőszoba stb., gazdasági épületek (130 négyzetméter). Érd.: este 88/406-171. (246647/2K)

Szentimrefalván régi ház eladó. Érd.: Szentimrefalva, Petőfi utca 86. Tel.: 88/213-468. (246736/2H)

Balatonfüreden értékbecslő és ingatlanközvetítő iroda keres külföldi vevőknek családi házakat és nyaralókat 5 000 000 Ft-tól 15 000 000 Ft-ig. Balatonfüred, Hotel Uninál. Tel.: 06/30/467-726 vagy 06/30/571-242, este 87/480-842. (246802/2K)

Veszprémben újszerű családi házat vásárolnék, minimum 150 négyszögöl telekkel. Leveleket „Saját részre" jeligére a reklámirodába kérek, Veszprém, Szabadság tér 15. (246930/3T)

Veszprém belvárosában 150 négyszögöl telken új családi ház eladó. Irányár: 14 millió. Fizetési kedvezmény lehetséges. Tel.: 06/20/364-093. (246964/2K)

Csatáron télen is lakható téglaépület, 4 helyiséges, pincével, 205 négyszögöl gyümölcsössel eladó. Veszprém, Kiskőrösi u. 11., Láng. (246983/1K)

Veszprémi, kertes, kétszintes, 3 szoba, étkezős sorházrész a Kőhíd utcában eladó. Érd.: 06/20/234-272. (247011/1K)

Hajmáskéren új, nagyméretű családi ház eladó, vagy veszprémi kisebbre cserélném. Tel.: 88/460-489. (247026/1K)

Végre itt van a
Roundu
A világ méltán legnépszerűbb totális gyom

A gyümölcsösök és sz
gyomállománya ellen c
az eredeti glifozát* ható

Meggyőző hatékonyság
tálódott, nehezen leküzd

- mezei aszat
- tarackbúza
- csillagpázsit
- siska nádtippan
- betyárkóró
- pongyola pitypang
- tyúkhúr
- árvacsalán
- és bármely egyéb gyo

**Környezetbarát, szabadf
készítmény.**

1, 5 és 20 literes kiszere

Beszerezhető Veszprém

Tel.: 88/38

Irányi István.

— **Irányi István kiállítása Kecskeméten.** tSzombaton délelőtt 11 órakor nyilik meg a kecskeméti *Városi Muzeumban Irányi István* képkiállitása *(Tirol—Galicia 1914—1918.)*.

Nemzeti Ujság, 1928. Nov. 3.

Tranyi István

festő Kecskemét

Műcsarnok

1933. nemz. képzm. kiáll.

268

IRANYI *István*, festő, * Miskolc 1889. A bpesti Iparműv. és Képzőm. Főiskolán végezte tanulmányait. 1920 óta rajztanár Kecskeméten. 1928. Tirol-Galícia címen közel 200 darabból álló háborús élményéből gyüjt. kiállítást rendezett Kecskeméten.

Ex G. I 497 1

~~Abauj-Tornamegyei Közmin.~~

~~Egyesület VII. 287~~

Irányi István

IRÁNYI ISTVÁN, a kecskeméti reáliskola rajztanárának jutott az a feladat, hogy a »hírös város« legújabb két díszpolgárának, Pekár Gyulának és Zsitvay Tibornak díszpolgári oklevelét készítse el. Nem volt könnyű a feladata, mert mindkét diplomába a kiváló két közéleti férfiú érdemes munkásságát jellemző, illetve jelképező ábrákat kellett beleszőni. Irányinak sok fejtörést okozhatott ez a probléma, de végre mégis sikeresen oldotta meg. Ezért közöljük műveit. Kecskemét városa intarziákkal díszített remekművű fadobozba foglalva adta át okleveleit a díszpolgároknak.

Magyar Iparművészet

1929. 58. l.

Iványi István

Iványi István festőművész háborus kiállítása. Magyarság

1928 nov. 6.

a kiállítás Kecskeméten volt

Irányi István

cikk

Képzőművészet

1928. 15. sz. (Irányi István kiállítása Kecskeméten.)

Tirol-Galicia címen közel 200 darabból álló háborús élményeit állította ki. Kecskeméti tájképek is voltak kiállítva tőle ugyanitt.

† Többnyire tájképeket

.on és ágyún ülve vannak ábrá-
nennyi képben szemlélhetők. Fel-

illerie
tüzerseg
Középütt: DRUCK & VERLAG VON STOCKINGER
WIEN, továbbá: 98.

tei a papirosnak 21.3:34.2 cm.

171-912
-912-97
lt.7672.

0.62

Trányi István

MAPFE 1928 ott. Ziák
1 vizf, 2 cerwarsyi

556

Erhard Johann Christoph

Tájkép fűzfával. Rk.

K. 1.

84 m. 86 sz.

Trainyi István

festő

Műcs. kiáll. 1933 tól

Pipics 114. l.

Vasárnap

1

Kat. Miseric.

Hétfő

2

Kat. Athanáz

Izr. 1 Ijar R. Kh.

Kedd

3

Kat. Sz. † felt.

Szerda

4

Kat. Sz. Jó. o.

Csütörtök

5

Kat. V. Pius p.

Péntek

6

at J. aps. ev

Első negyed 22 ó 24 p. Ógörög Á. 23 György

Szombat

7

at. B. Gizella

Izr. 6 S. Kedosim

1938 31 nap **Május**

Irányi István

1909/10 – 1912/13

Ferkèpzomfoiskèvk

94. l.

Irányi István, festő

□ KÉT KIÁLLÍTÁS nyílik a „hírös városban". Dóri Pál Kecskeméti városképek című fotókiállítása ma öttől Irányi István festőművész Kecskeméti képek című tárlata pedig augusztus 22-én délután 4 órától látogatható a Bács-Kiskun megyei Művelődési Központban.

– □ Két kiállítás

2.

Esti Hírlap, Bp. 1980 aug. 19.

Irányi ~~[illegible]~~ István

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton..

M. 1933. IV. 20.

Irányi István

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

EK. 1933. IV. 20.

MDK

Irányi István

Kecskeméten rajztanár, de aktív festő is.

Bende János: Vidéki centrumok.

Képzőművészet, 1927.2.sz. 28.1.

MDK

Irányi István, festö

Megy az ösz!... Vizf.

Bp.Műcs.-OMKT Nemz.Képzömüv.kiáll. /Rend.M.Kir.Vall.- és Közokt.Min./ 1933 ápr.10.-máj.25. Kép.tm. 24.l.

MDK

Irányi István festőm.

Képzőművészet, II. 15. sz. 260. l.

MDK

Irányi István, festöm.-graf.

Tirol-Galicia cimmel közel kétszáz darabból álló rajz és festménygyüjteményét háborus élményeiröl mutatta be I.I. Nem lövészárkok, drótakadályok de Tirol és Galicia természeti szépségeit örökitette meg. Azonkivül Kecskemét és környékének néhány szép képét állitotta ki. Nagy sikere volt.

Irányi István kiállitása Kecskeméten.
Városi Muzeum.Kecskemét.
Képzömüvészet. 1928. 15.sz.

A MAGYAR
AKVARELL ÉS PASZTELLFESTŐK
EGYESÜLETE

XIV-IK KIÁLLITÁSÁNAK

KATALOGUSA

1928 OKTÓBER HÓ

A NEMZETI SZALON VEZETŐSÉGE:

ELNÖK:

Gróf ANDRÁSSY GYULA v. b. t. t.

ALELNÖKÖK:

Gellért Jenő — Horvai János

IGAZGATÓ:

Déry Béla

ÜGYÉSZ:

Dr. Képessy József

MŰTÁROS:

Kató Kálmán

PÉNZTÁRNOK:

Eckstein M. Miklós

TITKÁR:

Bende János

TISZTELETBELI TAGOK:

† Benczúr Gyula
† Munkácsy Mihály
† Szinyei Merse Pál
Eugen svéd királyi herceg

SOCIETAIREK:

Baditz Ottó
Déry Béla
Edvi Illés Aladár
Endrey Sándor
Gellért Jenő
Horvai János
dr. Ilosvay Lajos
Kacziány Ödön
Katona Nándor
Kézdi Kovács László
dr. Képessy József
† Kőrösfői Kriesch Aladár
László Fülöp Elek
† Br. Mednyánszky László
Mendlik Oszkár
Nádler Róbert
Rubovics Márk
† Székely Bertalan
† Szikszay Ferencz
Vajda Zsigmond

KÜLFÖLDI SOCIETAIREK:

Epstein Jehuda (Osztrák)
Goltz A. D. „
Harta Felix „
Hofner Otto „
Karlinsky Stephan „
Krausz Wilhelm „
Liljefors Bruno (Svéd)
Lindberg Erik Svéd
Milles Carl „
Ranzoni Hans (Osztrák)
Schönthal Otto „
Schultzberg Anshelm (Svéd)
Skocylas Wladislaw (Lengyel)
Wilhelmson Carl (Svéd)
Wyczolkowski Leon (Lengyel)

3

A kiállitott műtárgyak jegyzéke

A Magyar Akvarell és Pasztellfestők Egyesülete jelen, XIV-ik kiállitásának anyagát rendezte:
BARANSKI E. LÁSZLÓ

ANESINI FERENCZ

1	Hadnagy utca, vizf.	50.—

ÁGOSTON VENCZEL

2	Tanya, vizf.	180.—
3	Borulás, vizf.	300.—
4	Hóolvadás, vizf.	180.—

BALÁZSFY REZSŐ

5	Falusi ucca, pastell	120.—
6	Cigánysor, pastell	120.—
7	Női arckép, pastell	Mgtul.

BAKOSS TIBOR

8	Tyukok, vizf.	120.—
9	Tél, vizf.	100.—
10	Sümegi paraszthház tyukokkal, vizf.	160.—
11	Sümegi paraszthház	160.—

BARANSKI E. LÁSZLÓ

12	Aratók, szineskarton készült a karcagi gazdasági középiskola homlokzata számára. Kivitel sgrafitto. Fedő vizfestmény	3000.—
12a	Bölényvadász, vizfestmény (vázlat)	200.—
12b	Dunántúli régi ház, vizfestmény (vázlat)	200.—
12c	Őszi szántás, vizfestmény (vázlat)	200.—
12d	Maglódi részlet, vizfestmény (vázlat)	200.—
12e	A főrendiház ülésterme (rajz)	200.—
12f	Kubikosok, falfestménytervezet, vizf.	800.—

BARDÓCZ ÁRPÁD

13	Arckép, pastell	Mgtul.
14	Grádó, vizf.	300.—
15	Dr. Bodor, pastell	Mgtul.
16	Leány, pastell	350.—
17	Tanulmányfej, pastell	450.—

BARNA ILONA

18	Pare Monceau, vizf.	500.—
19	Halászház az Isola-Bellán, vizf.	400.—
20	Gargnánó, vizf.	250.—

BARTUS ÖDÖN

21	Régi kapu Miskolczon, vizf.	400.—

BAYER ÁGOSTON

22	Marina grande Capri, vizf.	250.—
23	Szürke szimfonia, vizf.	250.—
24	Templomrómok Segestában, vizf.	200.—
25	Az Ung mellöl, vizf.	200.—
26	Esti hangulat, vizf.	200.—
27	Cséplés, rajz	200.—
28	Kálvária, rajz	180.—
29	Don Coccio, tusrajz	200.—
30	Anyám, tusrajz	200.—
31	Az Etna környékről, vizf.	200.—

BECK SCHWARZ ELZA

32	Genfi tóról gouache	250.—
33	Vérmező, vizf.	250.—

BENTHEIM ARTUR

34	Velenczei vásár	160.—

BERON GYULA

35	Párisi templom, rajz	120.—
36	Place de la Concord, rajz	150.—
37	Fa a Szajnaparton, rajz	120.—
38	Place Basstille, vizf.	180.—
39	Rue de Rivoli Párisban, rajz	100.—
40	Ucca Párisban, vizf.	180.—
41	Quartier Latin, vizf.	230.—

BOLCZER GYÖRGY

42	Tavaszi hangulat	100.—
43	Eső után	100.—

6

44	Márciusi hó	100.—
45	Szülőföldem szép határa	100.—
	BOROSNYAI SZERÉNA	
46	Hüvösvölgyi részlet	Mgtul.
47	Csendélet, vizf.	Mgtul.
48	Erdélyi kancsók, vizf.	180.—
49	Rózsák, vizf.	350.—
50	Virágcsokor, vizf.	300.—
	BRENNER LÁSZLÓ	
51	Tájkép, pastell	100.—
	BUNDSCHUH OTTÓ	
52	Tabáni udvar, vizf.	150.—
53	A Duna Gödnél, vizf.	100.—
55	Ujpesti kikötő, vizf.	120.—
	CSELÉNYI ELEMÉR	
56	Tabán, vizf.	150.—
	CSENGERI IBOLYA	
57	Leány korsóval, pastell	Mgtul.
	CSILLAG JÓZSEF	
58	Napkelet, pastell	350.—
59	Laguna, pastell	100.—
60	Önarckép, pastell	150.—
61	Esti szél, pastell	120.—
	CSIZMADIA ISTVÁN	
62	Részlet egy régi temetőből, vizf.	100.—
	CZIGLER LOTTE	
63	Tanulmányfej, szinezett rajz	150.—
	DEMECZKYNÉ VOLF IRMA	
64	Ujpesti részlet, vizf.	200.—
65	Tavaszi fák, vizf.	200.—

DIETRICH ADOLF

66	Este a tengeren, gouache	250.—
67	Hullámverés, gouache	300.—
68	Monte Portofino, gouache	150.—

DIOSSY ANTAL

69	Kikötőrészlet Amsterdamban, vizf.	200.—
70	Amsterdam, vizf.	200.—
71	Csatorna Amsterdamban	160.—
72	Uccarészlet Amsterdamban, vizf.	200.—

DÖRRE TIVADAR

73	Nyári délután, vizf.	80.—
74	Parasztházak az erdőszélen, vizf.	80.—
75	Parasztházak az erdőszélen, vizf.	80.—
76	Régi a Fehérvári kapu, vizf.	300.—
77	Régi Buda, feljárat a rózsadombi kálváriára, vizf.	250.—
78	Erdőmélye, vizf.	300.—
79	Királykunyhó Visegrádon, vizf.	300.—
80	Visegrádi vár ősszel, vizf.	150.—
81	Reggel a Gmundeni tavon, vizf.	100.—

EDVI ILLÉS ALADÁR

82	Elhagyott bánya, vizf.	600.—

EDVI ILLÉS ALADÁRNÉ KARÁDI ETELKA

84	Ősszel, pastell	Mgtul.

EDVI ILLÉS PÁNNY

85	Ucca Velencében, vizf.	50.—
86	Késmárki ucca, vizf.	120.—
87	Falusi udvar, vizf.	80.—
88	Velencei sikátor, vizf.	120.—
89	Elluska, vizf.	80.—

FÁY ALADÁR

91	Állattanulmányok, kréta	50.—
92	Állattanulmányok, kréta	50.—

GÁSPÁR DEZSŐ

93 Cigányház, vizf. 180.—
94 Erdő, pastell 280.—
95 Falusiköz, pastell 240.—

GEBHAREK ISTVÁN

96 Istálló, pastell 150.—
97 Bulgár tanya részlet, pastell 150.—

özv. GERHARDT ALAJOSNÉ

98 Csendélet, vizf. 150.—
99 Parasztudvar Hévizen, vizf. 100.—

GY. TAKÁCH BÉLA

100 Tavasz kezdete, vizf. 300.—
101 Malom a Rimán, vizf. 275.—
102 Rima-Ráhó vizf. 275.—
103 Malomgát, vizf. 250.—
104 Kökényvirágzás, vizf. 350.—
105 Pipacsos rét vizf. 350.—
106 Tavaszi rügyezés vizf. 350.—
107 Májusi zivatar, vizf. 350.—

GYERTYÁNYI NÉMETH GYULA

108 Dülledezőfészer vizf. 120.—
110 Disznóól 100.—

GYŐRFFY ISTVÁN

111 V. A. urnő arcképe, ceruzarajz Mgtul.

GYŐRI FRIGYES

112 Reggel, vizf. 150.—
112a Talyigás lovak 150.—

H. BURIÁN IRÉN

113 Ábrándozó, pasztell 800.—

HALASI HORVÁTH ISTVÁN

114	Nyári est, pastell	300.—
115	Domboldal, pastell	300.—
116	Őszi est, pastell	300.—
117	Őszi reggel, pastell	300.—
118	Balatonlellei részlet, pastell	300.—
119	A nap utolsó sugara, pastell	300.—
120	Erdő, pastell	300.—
121	Tavaszi felhők, pastell	300.—
122	Hegytetőn, pastell	300.—
123	Szeptemberi délután, pastell	250.—
124	Eger városlátképe, pastell	300.—

HAEFFNER JENŐ

125	Faluvége, vizfestmény	200.—
126	Svábhegyi részlet, vizfestmény	200.—
127	Tabáni részlet, vizfestmény	200.—
128	Tabáni uccarészlet, vizfestmény	200.—

HALÁPY EDE

129	Sashegy, vizfestmény	250.—
130	Borult télinap, vizfestmény	300.—
131	Eső előtt, vizfestmény	100.—
132	Arácsi templom, vizfestmény	150.—
133	Kilátás Budáról, vizfestmény	120.—
134	Budapest, vizfestmény	120.—
135	Kilátás a sashegyről, vizfestmény	120.—
136	Páris alatt, vizfestmény	150.—
137	Szajnaparti uszoda, vizfestmény	120.—
138	Szajnaparti kikötő, vizfestmény	120.—
140	Gödöllői ucca, vizfestmény	200.—
141	Emberek a Szajnaparton, vizfestmény	150.—
142	Viharfelhők Páris fölött, vizfestmény	150.—
143	Balatonfüredi hegyek, vizfestmény	150.—
144	Dunapart, vizfestmény	200.— 160.—

HARANGHY JENŐ

145	Fiatal dobosgémek tussrajz	150.—
146	Elefánt, tussrajz	150.—

147	Jegesmedvék, tussrajz	150.—
148	Abessinai táncosnő, tussrajz	200.—
149	Abessinai asszonyok, tussrajz	200.—
150	Kalna, vizfestmény	200.—
151	Hadidsa, vizfestmény	250.—
152	Oroszlánypár	150.—
153	Ponnyló, tussfestmény	150.—

HENDE VINCE

154	Dunántúl, vizfestmény	200.—
155	Szeptember, vizfestmeny	200.—
156	Este a Balatonon, vizfestmény	160.—

HESSKY IVAN

157	Kislány a mosókonyhában, vizfestmény	300.—
158	Részlet Tatabányáról, vizfestmény	150.—
159	Egy város széle ősszel, vizfestmény	150.—
160	Csónak a Dunán, vizfestmény	150.—
161	Kisleányok a mosókonyhában, vizfestmény	400.—
162	Budafoki Dunapart, vizfestmény	120.—

HOFHAUSER FICZERE J.

163	Thermálfal Rómában	180.—
164	Római alkony, vizfestmény	200.—
165	Nápolyi kikötő	80.—
166	Balatoni égbolt	120.—

HOLLÓ ALAJOS

167	Róma a Sancolóról nézve, vizfestmény	240.—
169	Csendes víz, vizfestmény	100.—
170	Est a tóparton, vizfestmény	100.—
171	Hegyek közt vizfestmény	100.—
172	Budai várhegy vizfestmény	120.—

HORN ANTAL

173	Remetevölgy, vizfestmény	300.—
174	Tabáni házak, vizfestmények	300.—

175	Tabán Cipő ucca, vizfestmény	300.—
176	Tabán Hold ucca, vizfestmény	400.—
178	Kora tavasz, vizfestmény	300.—
179	Erdőirtás, vizfestmény	400.—
180	Udvar Szentendrén vizfestmény	400.—

HOROVITZNÉ LUKÁCS STEFFY

181	Dorgálás virradatkor, vizf.	40.—
182	Szomoru szencio, vizf.	40.—
183	A nagysága, vizf.	40.—

HORVÁTH JÓZSEF

184	A soproni Szt. Mihály templom belseje, vizf.	Sopron város tulajdona
185	Kényes kérdés, vizf.	1000.—
186	Képmás, vizf.	—.—
187	Palibácsi, vizf.	800.—

HUNYADY LÁSZLÓ

188	Tabán, vizf.	140.—

IRÁNYI ISTVÁN

189	Téli nap a templom mögött, vizf.	800.—
190	Öreg akácz, ceruzarajz	200.—
191	Pálya szélén, ceruzarajz	160.—

ISTOKOVITS KALMÁN

192	Győri városrész, vizf.	600.—
193	Dinnyepiac, vizf.	1000.—
194	Tájkép Somogyból, vizf.	500.—

JASCHIK ÁLMOS

Illustrátiók ifj. Gaál Mózes „Mildi meséi" c. meséjéhez

195	Mildi elindul
196	Az erdő utja
196a	Mildi a bagolyvárban

196b Mildi utazása a virágok szigetére
196c A virágok palotája
196d Mildi selyemruhája
196e A drága kövek
196f A tudós karvaly

JUHÁSZNÉ RÁTH OLGA

201	Szénagyüjtő lányok, vizf.	160.—

KOKESCH KATÓ

202	Tabáni ucca, vizf.	200.—
203	Csendélet, vizf.	300.—

KOMAROMI KACZ ENDRÉNÉ

204	Inspiratio, vizf.	760.—
205	Vidámság, vizf.	420.—
206	Korai szöllő és daliák, vizf.	540.—

KOSZKOL JENŐ

207	Tabáni ucca, vizf.	200.—
208	Tabáni részlet, vizf.	200.—
209	A Pálosok régi pesti könyvtára, pastell	800.—

KÖVESDY GÉZA

210	Merengés, pastell	500.—
211	Napfürdőzők, pastell	400.—
212	Réten, pastell	500.—
213	Nyár, pastell	400.—
214	Dr. Somogyi Zsigmondné arcképe, szénrajz	Mgtul.
215	S. Fáy Szeréna arcképe, szénrajz	Mgtul.
216	Dr. Halász Istvánné arcképe, szénrajz	Mgtul.
217	Rerrich Béla arcképe, szénrajz	Mgtul.
218	Mihályfy Károly arcképe, szénrajz	Mgtul.
219	Rákosi Szidi arcképe, szénrajz	Mgtul.
220	Odry Árpád arcképe, szénrajz	Mgtul.
221	Lux Elekné arcképe, szénrajz	Mgtul.
222	Kirándulók, pastell	450.—

KUGLÉR EDE

223	Santa Mária della Salute	100.—
224	Lembergi templom	80.—

KUNFFY LAJOS

225	Fekvő nő, pastell	500.—
226	Arckép, pastell	Mgtul.

Dr. LANG IMRE

227	Bejárat a kőbányába, vizf.	Mgtul.
228	Tájkép, vizf.	Mgtul.
229	Tanulmány, vizf.	Mgtul.
230	Elhagyott kőbánya, vizf.	Mgtul.

LÁM ILONA

231	H. I.-né arcképe	800.—

LÓKAYNÉ EGYED ERNA

232	Pestishajó, tusrajz	600.—
233	Végső küzdelem, tusrajz	80.—
234	Forgószél, tusrajz	80.—
235	Krisztus tanitása, tusrajz	100.—

marothi MAJOR JENŐ

236	Csőszház, pastell	350.—
237	Őszi verőfény, pastell	300.—
238	Folyópart, pastell	200.—
239	Eső után, pastell	300.—
240	Február, pastell	300.—
241	Alkonyat, pastell	300.—
242	Búzakeresztek, pastell	240.—
243	Naplemente, pastell	240.—

MARTON JAKAB

244	Szucsányi ev. templom	100.—

MÁRKUS IMRE

245	Siesta, pasztell	300.—
246	Énekliők, pasztell	350.—

MENDLIK LAJOS

248	Külváros, vizfestmény	40.—
249	Ősz, vizfestmény	140.—
251	Munkás, vizfestmény	50.—
252	Balatoni mesehangulat, vizfestmény	160.—
253	Viharos balatoni fény, vizfestmény	160.—
254	Tisztás este, vizfestmény	Mgtul.

ifj. MURAKÖZY LÁSZLÓ

255	Üvegtorony	300.—

NADLER RÓBERT

256	Görög templom Athenben, vizfestmény	450.—
257	Passau, vizfestmény	600.—
258	Rovignoi kikötő	450.—
259	Utcarészlet Kairóban, vizfestmény	400.—
260	Kis öböl a Quarneróban, vizfestmény	400.—
261	Fasoros országut, vizfestmény	1000.—
262	San Marko atriuma, vizfestmény	400.—

NAGY ISTVÁN

263	Havas dombtető, pastell	500.—

nagyenyedi JENEY ZOLTÁN

264	Csopaki part, vizfestmény	130.—

NEOGRÁDY ANTAL

265	Illusztrációk, gróf Bethlen Margit „Egy életjéhez“ vizfestmény	1000.—
267	Illusztrációk, gróf Bethlen Margit „Egy életjéhez“ vizfestmény	1000.—
268	Illusztrációk. gróf Bethlen Margit „Egy életjéhez“, vizfestmény	1000.—

OCSVÁR REZSŐ

269	A Göllnicz völgye	180.—
270	Szepességi részlet	200.—

271	Ködös reggel	180.—
272	A kassai dóm	200.—
	OPPEL IMRE	
273	Rothenburgi részlet, vizfestmény	180.—
274	Rothenburg büszkesége, vizfestmény	180.—
275	Tisza partja, vizfestmény	150.—
	vitéz PATAKY FERENCZ	
276	Régi udvar, vizfestmény	150.—
277	Karczagi menyecske, ceruzarajz	120.—
	PATAKY SÁRA	
278	Petőfi illusztráció, tusrajz	300.—
279	Ex librisek á 40.— összesen	180.—
	PARIS ERZSI	
280	Füzfa, vizfestmény	160.—
281	Kilátás a Svábhegyről, vizfestmény	200.—
282	Utca Grémban, vizfestmény	200.—
283	Eső után, vizfestmény	160.—
284	Florián lépcső Veszprémben, vizfestmény	120.—
285	A veszprémi Seminárium, vizfestmény	120.—
287	Veszprém—Aranyoskut, vizfestmény	160.—
288	Veszprémi temető, vizfestmény	120.—
289	Veszprémi sétány, vizfestmény	200.—
290	Veszprémi „Zugo" vizfestmény	180.—
291	Komp a Dunán, vizfestmény	240.—
292	Veszprémi részlet, vizfestmény	200.—
293	Hegytetőn, vizfestmény	240.—
	ifj. PETRY BÉLA	
294	Királyleány (mese illusztráció) tollrajz	Mgtul.
295	Urnőm (mese illusztráció)	Mgtul.
	dr. PÉCSI JÁNOS	
296	Javitják a hajót vizfestmény	100.—

16

RAUSCHER JULISKA

297	Régi könyvek	150.—
298	Alvó nő	60.—
299	Napraforgók	250.—
300	Műterem sarok	250.—

REMÉNYI JÓZSEF

301	Öntözőkerék, vizfestmény	60.—
302	Tabán, vizfestmény	60.—

RÖKK KÁROLY

302a	Kalocsai részlet, vizf.	
302b	Téli táj, vizf.	
302c	Kalocsai ucca, vizf.	

S. SZŐNYI LAJOS

303	Porcellánok, pastell	400.—

SIMA DEZSŐ

304	Nagyszalóki csúcs, pastell	120.—
305	Sziklás tengerpart, pastell	120.—
306	Ragúzai uccarészlet, pastell	120.—
307	Késő ősz Segesvárt, pastell	Mgtul.

SIMIGNÉ SZEGEDY-MASZAK SUZANNE

308	Csákvári parkrészlet vizfestmény	80.—

SCHOLZ ERIK

309	Fiam, pastell	Mgtul.
310	Parkrészlet, vizfestmény	40.—

STEINHÄUSER ÁGOSTON

311	Gárdonyi ucca Egerben cerrajz	150.—
312	St. Nicolas Paris cerrajz	250.—
313	St. Germaine l'Auxerrois cerrajz	Mgtul.
314	Fekvő akt. pastell	200.—

vitéz SZEREDA BÉLA

315 Viz partja szines krétarajz 40.—

SZIGETI JENŐ

316 Rózsadombi részlet pastell 900.—

SZONTAGH TIBOR

317 Virágos udvar, vizf. 150.—
318 Parasztudvar vizfestmény 250.—
319 Holt Tisza Tuzsérnál vizfestmény 150.—
320 Tapolca, vizf. Mgtul.—

TELEGDY ÁRPÁD

322 Kereszt út, vizfestmény 120.—
323 Hegyi út vizfestmény 100.—

THOMAS ANTAL

324 Tabáni udvarból vizfestmény 70.—
325 Tabáni udvar krétarajz 70.—
326 Arbe-i udvar cerrajz 170.—
327 Velencei részlet 170.—

TSCHEIK ERNŐ

328 Álomkép, pastell 120.—
329 Adám és Éva pastell 80.—

UITZ JANOS

330 Fatanulmány szines rajz 200.—
331 Falusi uccarészlet szines rajz 150.—

UNDI MARISKA

332 Öreg palócz vizfestmény 150.—
333 Palócz anya vizfestmény 160.—
334 Palócz méhes vizfestmény 120.—
335 Napkeletről mesél, pasztell 520.—
335a Tavaszi reggel egy tabáni kis kocsmában, vizf. 320.—

	VASINKA GÉZA	
336	Anyácska vizfestmény	80.—
337	Hollandi anyácska vizfestmény	80.—
	VEICHINGER KÁROLY	
338	Egyetemi templom oltára	200.—
339	Erdélyi részlet	160.—
	WALLACHER LÁSZLÓ	
340	Régi város vizfestmény	250.—
342	Romok vizfestmény	150.—
	WEIGL HERMANN	
343	Tanulmányfej ceruzarajz	100.—
	WIRKER FERENCZ	
344	Tanulmányfej vizfestmény	50.—
345	Avas patak vizfestmény	60.—
346	Dombos táj vizfestmény	60.—
	ZOLNAY GÉZA	
347	Szatmári kathedralis pastell	300.—
348	Csendélet pasztell	250.—
	ZSIGMONDYNÉ JÁRMAY EDITH	
349	Vadvirágok vizfestmény	300,—
350	Rózsák, tarka virágok vizfestmény	450,—
351	Chrisantheumok vizfestmény	400,—

Vásárlási tudnivalók.

A műtárgyak eladását kizárólag a műtárosi hivatal, illetve **Kató Kálmán,** a Nemzeti Szalon műtárosa eszközli.

A vételár 50%-a a vásárláskor, 50% pedig 8 napon belül, legkésőbb azonban a kiállitás bezárásakor fizetendő.

19

A MAGYAR AKVARELL- ÉS PASZTELLFESTŐK EGYESÜLETE

(Nemzeti Szalon 1928. ápr.

Elnök:
NÁDLER RÓBERT

Titkár:
Baranski E. László
Bpest, VI, Andrássy-ut 71.

Pénztáros:
dr. Loeszl István
Bpest, IX, Erkel-u. 13a.

Választott (rendes) tagok:

Baranski E. László
Boemm Ritta
Deák-Ebner Lajos
Edvi Illés Aladár
Garzó Bertalan
Halápy Ede
Hessky Iván
Jaschik Álmos
Katona Nándor
M. Major Jenő
Komáromi Kacz Endréné
Kövesdy Géza
Márton Ferencz
Mendlik Oszkár
Nádler Róbert
Nagy Sándor
Neogrády Antal
Olgyai Viktor
Páris Erzsi
Poll Hugó
Pogány Villy
Raáb Ervin
gy. Takách Béla
d. Székely Andor
Szlányi Lajos
Szmrecsányi Ödön
Undi Mariska

A MAGYAR AKVARELL- ÉS PASZTELLFESTŐK EGYESÜLETÉNEK I—XIII. KIÁLLITÁSAIN DIJAT NYERT MŰVÉSZEK NÉVSORA.

A Magyar Akvarell- és Pasztellfestők Egyesülete díját (a kiállításon résztvevő művésztagok szavazása alapján): Vizfestményre: Nádler Róbert (1923), Edvi Illés Aladár (1926). Pasztellre: m. Major Jenő (1925).

Állami I. vizfestmény dijat nyertek: Vida Árpád (1911), Bakoss Tibor, Raáb Ervin (1913), Deák Ebner Lajos, Kőrösfői Kriesch Aladár, (1919), Nagy Sándor, Nádler Róbert, Boemm Ritta, (1920), Koszkol Jenő, (1921) Szlányi Lajos (1922), Edvi Illés Aladár (1923), Berón Gyula (1925), Hessky Iván (1926), Kövesdy Géza (1927).

Állami II. vizfestmény dijat nyertek: Boemm Ritta (1911), Wágner Géza (1913), Haranghy Jenő, Szmrecsányi Ödön (1920), Baranski E. László (1921), gy. Takách Béla (1922), Koszkol Jenő (1923), Hessky Iván (1925), Halápy Ede (1926), Rökk Károly (1926), id. Dörre Tivadar (1927).

Állami pasztelldijat nyertek: m. Major Jenő (1911), Undi Mariska (1913), Katona Nándor (1919), Márton Ferenc (1919), Poll Hugó (1920), Edviné Karádi Etel (1921), Kunwald Cézár (1922), Fesztyné Jókai Róza (1923.) Kunffy Lajos (1925), Szigeti Jenő (1925), Bándóczy Árpád (1927).

Állami rajzdijat nyertek: Tájrajzra: Háry Gyula (1911, 1922), Baranski E. László (1913), dobai Székely Andor (1919). Alakrajzra: Vadász Miklós (1911), Berón Gyula (1913, 1919), Marton Ferenc (1920), Győrffy István (1921), Glatter Gyula (1922), Ágoston Ernő (1923), Kövesdi Géza (1925), Glatz Oszkár (1926), Csizmadia István (1927).

Állami II. rajzdijat nyertek: Páris Erzsi, 1926., Radnai Miklósné (1927).

Állami könyvillusztráció dijat nyertek: Pogány Vilmos, 1911., Nagyné Kriesch Laura, 1913., Jaschik Álmos, 1920, 1923., Czóbel Margit, 1920., Und Mariska, 1925., L. Egyed Erna, 1926., Kőszegi Bella, 1927.

Wolfner Gyula vizfestmény dijat nyertek: (friss, közvetlen impresszió visszaadása) Kőrösfői Kriesch Aladár, 1919., Baranski E. László, 1920., dobai Székely Andor, 1922., Garzó Bertalan, 1923.

Budapest székesfőváros díját nyerték: Vizfestményre: Jaschik Almos 1922., Nagy Sándor, 1923., Edvi Illés Aladár, Nádler Róbert, 1925., gy. Takách Béla, Istókovics Kálmán, 1926., Pasztellre: Kunffy Lajos, 1923., Rauscher Juliska, 1926., Baranski E. László, 1927. Rajzra: Agoston Ernő, 1926., Baranski E. László, 1927.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

BÉKÉSMEGYEI NÉPUJSÁG

1965 JAN 1 7.

KÖRÖSTÁJ

KULTURÁLIS MELLÉKLET

Irányi István: Petőfi Zoltán

1021

Néhány nappal ezelőtt jelent meg a szarvasi községi tanács gondozásában a Szarvasi Füzetek elnevezésű sorozat negyedik tagjaként Irányi István kutatónak igen érdekes és sok vonatkozásban újat, eddig ismeretlent nyújtó munkája Petőfi Zoltánról, a nagy költő fiáról, az „üstökös csóvájáról".

Az egészen fiatalon elhunyt tehetséges, jobb sorsra érdemes Zoltán — ha ez egyáltalán lehetséges — még apjánál is hányatottabb életet élt. Tudjuk, hogy amikor a szarvasi gimnáziumból annyi figyelmeztetés és szerető dorgálás után eltanácsolták, színésznek állt. Irányi István dokumentumokkal igen gondosan alátámasztott, nagy ismeretanyagot feldolgozó monográfiája, mint ahogy könyvének címébe is belevette, Zoltán életpályáját Békés megyei, s azon belül is különös tekintettel szarvasi éveire vizsgálja.

Irányi könyvét olvasva erőteljesen, szinte filmszerűen bontakozik ki előttünk ennek a tragikus sorsú gyerek-embernek az élete, akit Krúdy „az ország árvájának" nevezett, akinek nagynevű apja eltűnt a segesvári csatában, anyja pedig búskomorságba süllyedve, Sándor emlékével a szívében férjhez ment. Zoltán hányódott a rokonságban, legtöbbet Petőfi Istvánnál lakott Csákópusztán, ahol „István öcsém" gazdatiszt volt. A fiú érezte azt az iszonyú örökséget, amit egyrészt a vérében hordott, másrészt az apára, a szabadság és a szerelem lánglelkű költőjére büszke nép sugárzott feléje. Anyja, az örökszép Júlia nem sokat beszélgetett vele, s így másoktól elferdítve tudta meg, ki volt az apja, s ő hozzá hasonló akart lenni.

De míg az apa kóborlásait a költészet szenvedélye irányította, ő a céltalan csavargásra adta fejét. Tudta, hogy így nem lehet élni, s többször is ígéretet tett édesanyjának megható leveleiben a javulásra: „...felvidított annak a tudata, hogy még előttem áll a megjavulás útja, hogy én is szerezhetek jó anyámnak az életben örömet..." — írja 1864. november 28-án. Ebből azonban nem lesz semmi. Újra kezdődnek, illetve folytatódnak az éjszakai mulatozások, hiába van Petőfi István villámló dorgálása, az édesanya aggódó, intő jó szava, a fiú rohan a vesztébe. 1866 augusztusában, 18 éves korában már ő sem hisz javulásában, s ezt írja édesanyjának: „...nem vagyok elég vakmerő azt állítani, hogy... képes leszek mind erkölcsömet megjavítani, mind tanulmányaimat becsülettel bevégezni."

Jóslata, sajnos, beteljesült. Nem volt képes a „normális" emberek útjára térni. Elégett, mint egy különlegesen szép, nagy virág, amelyre a fehéren izzó nap — édesapja emléke — ontotta tűzlavináját. 1870. november 5-én, amikor édesanyja már két éve halott volt, egy hideg, földes kis szobában, alig 22 éves korában meghalt.

Irányi István könyvének érdeme, hogy ezt a rövid életet összes ellentmondásaival együtt mutatja be a valóban nagy részletességgel elemzi a szarvasi gimnáziumban eltöltött időt. Nem vádolja a tehetetlen édesanyát, akinek lelkét amúgy is összetörte Sándor eltűnése, s egyre bizonyosabbá váló halála. Különösen szépen állítja elénk azokat a tanárokat, Petőfi Sándor volt osztálytársait, barátait, akik Zoltánt a szarvasi gimnáziumban tanították, s éppen a dédelgetéssel, a nagy költő iránti tiszteletből fakadó „elnézéssel" járultak hozzá akaratlanul is a fiú szertelen életmódjához. A könyv hozzásegít bennünket ahhoz, hogy még jobban megismerjük az „ország árváját", s azokat a körülményeket, amelyek korai halálát okozták.

Kár, hogy Irányi István könyve mindössze ezer példányban jelent meg, s úgy tudjuk, hogy — éppen ezért — a terjesztése is korlátozott, nem jut el mindenhová. A könyv borítólapját Cs. Pataj Mihály tervezte, a tanárok arcképeit Ruzicskay György festőművész rajzolta.

Gál Sándor

RADARAKCIÓ — egész éven át

Fiatalok mozgalma — „Észrevettük, jelezzük, segítünk" — Együttműködés a pártszervezetekkel

Az elmúlt hetekben egy igazán fiatalos kezdeményezés hozta izgalomba a KISZ megyei bizottságának tagjait.

A KISZ VI. kongresszusa határozatának, akcióprogramjának tüzetes áttanulmányozása után kutatni, keresni kezdték annak lehetőségét: miképpen lehetne úgy „aprópénzre váltani" a program — takarékosságra, munkaszervezésre, termelékenység-növelésre, minőségjavításra, közös értékeink védelmére, szigorúbb közszellem kimunkálására vonatkozó — célkitűzéseit, hogy a kiszisták, s a KISZ-en kívüli, odaadással, becsületesen dolgozó fiatalok többségét mozgósítani tudják megyénkben.

Vonzó, élénkítő, fiatalos mozgalom körvonalai bontakoznak ki a sok töprengés, tervezgetés vége felé, olyan mozgalomé, mely valóban ifjúkommunistáknak való, felelősségérzetre, közösségi gondolkodásra nevel, ugyanakkor nagy hasznot hajt a köznek, a népgazdaságnak, ha megértésre, támogatásra talál és „szívüggyé" válik.

Bábái — a megyei bizottság vezetői — Ifjúsági Radar Szolgálatnak, vagy tömörebben: Radarakciónak keresztelték el. A kissé sejtelmes megnevezés eredete azonmód világossá válik, ahogy a köztudatban hadászati műszerként ismert radar jó tulajdonságait szük. Mindenekelőtt a a „rádiós felderítés és határozás" szavak angol ek (Radio Detection and rövidítéséből származik, lezés feladata a tárgyak meghatározása rádió- segítségével... Ezt csak leg említettük, a lényeg radar gyorsan felderít, atosít, cselekvésre indít, nt észrevesz, amire ren- zer, készülék nem képes. ost bontakozó ifjúsági mentek! A békéscsabai téglagyár kiszistái összefogtak, aztán összeszedték a gyártelepen található hulladékvasat. Egyik állami gazdaságunkban jelezték: tűrhetetlenül elhanyagolt az üzemegység régi munkásszállása. A vezető utasítására az illetékesek „kipofozták" az épületet... Százával lehetne sorolni a jó példákat, amelyekhez hasonlókra buzdít a Radarakció. Folyton arra ösztönöz, hogy ne menjenek el fiataljaink szótlanul a pusztuló értékek mellett, igenis „szúrjon szemet" nekik a rossz munkaszervezés, a sok túlóra, a selejt, a gazos vetés, az elhanyagolt gép, aratásnál a szemveszteség, az elhullajtott takarmány, az anyagpazarlás, a balesetforrás, a gyáron belüli „munkanélküliség", illetve hajrámunka, a sok veszteségidő, a lógás, fegyelmezetlenség. Ezekre — mindig jó szándékkal, segíteni akarással, határozottan, gyorsan hívják fel a pártvezetőség, gazdasági vezetés figyelmét. Utasítani természetesen sehol sem utasíthatnak az akció résztvevői. Nem ez a feladatuk, hanem az elevenebb odafigyelés környezetükre, közös értékekre, munkák menetére, a gyors hibajelzés, a figyelemkeltés, a hiányosságok, rendellenességek kiküszöbölésének sürgetése, a segítség felajánlása. Amit megtehet a KISZ-szervezetük — összefogással, gyorsan, lelkesen—, azt felesleges jelezni. A tettről viszont érdemes beszámolni. Aligha haragszik meg érte egy igazgató vagy művezető, vagy brigádvezető...

Bizonyára akadnak, akik a jó szándékú fiatalokat kellemetlenkedőknek tartják majd, sőt, ellenszenvvel fogadják. Az ilyen vezetők rosszul vizsgáznak, helytelenül járnak el. Azt bizonyítják, hogy nem sokra becsülik a jó szándékot, a segítőkészséget, a nagyobb rendet, az új nemzedék alakuló véleményét. Reméljük, hogy ilyesfajta megnyilatkozásoktól sehol sem vesztik kedvüket a fiatalok. használt előbb-

MDK

Irányi István

Megy az ősz!... vizf.

Nemz. Képzőmüv. kiáll. Mücs. 1933. ápr.

24 1.

Irányi István MDK

Megy az ősz!..., vizf.

Műcsarnok 1933.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Irénu Ivven

Mery za ber!..., vizi.

Irányi István festőművész.

Magyarság, 1928, Nov. 6.

Irányi István festőművész háborus kiállítása

Kecskemét, november hó

Már ködbeborult a késő őszi délután, amikor a városi muzeum sárga, oszlopos épületéhez értem. Az előcsarnok lámpája fényt vet a falhoz erősített zászlók csillogó selymére és egy magas, feketeruhás urra. A feketeruhás ur *Irányi* István festőművész, rajztanár és volt császárvadász-tiszt. Tekintetéből még most is — amint mosolyogva nyujtja felém a kezét — a tiroli havasok nyugodtsága csillog. Markáns arcához pedig talán most is a katonasapka állana legjobban. Az a sapka, melynek rózsája alatt apró rézkürt ékeskedett és melynek baloldalán sastollat lengetett a hideg, tiroli szél... *Irányi* István most itt él Kecskeméten, rajzra tanitja a diákgyerekeket, de ahogy beszélgetünk, látom, érzem, hogy fájó nosztalgiával gondol a nagy hegyekre és főleg a zöldparolis, gyopáros bajtársakra. Amikor a császárvadászok — 1916-ban — Innsbruckban művészeik munkáiból kiállitást rendeztek, *Irányi* István se maradt el, hanem sok-sok képpel gazdagitotta a termeket. Akkor *Károly* király is elbeszélgetett a katonafestővel...

— Ezek nagyon komoly emlékek ám, — mutat körül az első teremben *Irányi* István.

Hát tényleg azok. Nemcsak a festőre, hanem hadtörténelmi szempontból is, mert a háboru rettenetes kataklizmájának egy része van itt megörökitve, az igazi művész valóságlátásával, aki egyuttal katona is, — igazi katona! Ott volt, amikor az 1917-es novemberi offenzivánál Asiagót bombázták és még el se ült a harci zaj, még ólomgolyócskák, vasdarabok szálldostak a levegőben, amikor a császárvadászok piktora az egyik ház védelme alá bujt és ecsetjével megörökitette a városka főterét, a dómot, a kis templomot, ugy, ahogy pár órával a bombázás előtt megváltozott. Igazi művészkézre vall a Col-di-Lana panorámája a Sett Sasról nézve. Ez nagyobb, három részre osztott kompozició. Itt — a Col-di-Lana csucsán — vivta hősi csatáját egy császárvadász hadnagy és legénysége 1916 április 17-ikén. Az olaszok felrobbantották a császárvadászok állását és a hadnagy fogságba került. Megvan annak a falusi sárga házikónak a képe is, ahol kihallgatták a viléz hadnagyot... És végig a falakon sok-sok kép — ugy százötven körül. Amikor elnézzük, csodáljuk *Irányi* István művészetét, nem tudjuk, vajjon tudását, ambicióját értékeljük, vagy inkább azt a bátorságot, amivel akkor rendelkezett, amikor ezeket a képeket festette? A Val Piana piccola, Panchia látképe, a Monte Longara zordonsága és sok tiroli akvarellje és ceruzarajza: a háboru emléke. Ugyanigy az a galiciai sérült szentkép-oszlop, a wasilovi csatatér, Raclavice látképe, császárvadász-sirok egy szanparti majorságban... Csak állunk és nézünk. Egyszerü elgondolások ezek, azaz dehogyis elgondolások: valóság ez! Házak, összelőtt tetőkkel, falakkal, kopár tomasovi tájak, agyonjárt, ágyutól, kocsitól, menetelő katonák bakkancsától tönkretett utak, szomoru, szürke löporfüstös felhők... valóság, valóság! — zakatol a fülünkben. Mondom, minden külső sallang, beállitottság nélkül is, igy egyszerüen, igazi művésznek vallhatjuk *Irányi* Istvánt... Széles skálája van. Tessék csak megfigyelni — megnézni jól — a *Megy az ősz* cimü képét. Hegyküp, piros füzfarózsák, halványkék ég és egy lassan banduköló alak, akit a mesék Garabonciásának vagy vándor szabólegénynek nevezünk. Mi minden van itt — lelkileg — megalapitva! De nemcsak ez, hanem legutóbbi képeinek nagy része, mint a *Sárospataki zug*, a megkapóan intenziv *Farkasoldító*, a *Soproni ház*, figyelmet és elismerést érdemel.

Sajnáljuk ellenben azt, hogy *Irányi* István képkiállitása nem a fővárosban nyilt meg. Bár reméljük, hogy nemsokára itt is viszontlátjuk képeit, melyek nagy része, mint emlitettük, a császárvadászok hősi országutján készült.

Dékány A...

Gudenus Ervin báró, a székesfehérvári egyház- negyének nyugalmazott teológiai tanára, novem- ber 3-án éjjel, hosszu szenvedés után, ötvenhét- éves korában Grácban elhunyt. Gudenus Ervin báró középiskoláit Kalocsán, hittudományi tanul- mányait pedig az innsbrucki egyetemen végezte el. Korán lett szentszéki jegyző és hercegprimási titkár, majd harminc éven keresztül a székes- fehérvári teológia tanára és a szeminárium lelki igazgatója volt. Széleskörü irodalmi munkássá- got fejtett ki és több alkalommal jelöltje volt a különböző megüresedett püspöki székeknek is. Két évvel ezelőtt agyszélhüdés érte, amikor nyu- galombavonulni kényszerült s az azóta tartó szenvedéstől most váltotta meg a halál. Temetése szerdán délután lesz Grácban.

Barátainak és tisztelőinek sokszáz főre menő tömege kisérte utolsó utjára *Bedő* Mór fővárosi bizottsági tagot a rákoskereszturi temető halot- tasházából. A végtisztességen képviseltette magát főváros tanácsa, a Budapesti Ügyvédi Kamara, valamint a főváros müvészi köreinek képviselői. A ravatalt a főváros társadalmi életének számos ismert tagja állta körül. Az egyházi szertartás után *Lázár* Miklós, *Bródy* Ernő dr., *Bánóczy* László dr. bucsuztatták az elhunytat, mig az Otthon Kör nevében *Rooz* Rezső mondott utolsó istenhozzádot.

Schöntag Emmi, a Nemzeti Muzeum kezelő- nője, aki közel két évtized óta állott a Nemzeti Muzeum szolgálatában, hosszabb szenvedés után meghalt. Kartársai nagy részvéte mellett helyez- ték nyugalomra a rákosszentmihályi temetőben. A sirnál a Magyar Nemzeti Muzeum nevében *Harsányi* Pál dr. osztályigazgató bucsuztatta.

Galánthai és kamochai ifju *Kamocsay* Ferenc m. kir. százados, a katonai érdemkereszt, ezüst és bronz signum laudis, bronz vitézségi érem, Károly csapatkereszt és a sebesülési érem tulaj- donosa, a harctéren szerzett betegségében hosz- zu szenvedés után november 1-én Szegeden el- hunyt.

Damjanovich Ödönné született sömjéni *Né- meth* Anna november 4-én este 8 órakor, életé- nek hetvennyolcadik évében elhunyt. Temetése november 6-án délután fél 4 órakor lesz a Ke- repesi-temető halottasházából. Az elhunytban *Damjanovich* Lajos dr. kultuszminiszteri titkár, a testnevelési ügyosztály vezetője, édesanyját gyászolja.

Az augusztinusok voraui kolostorában hétfőn élben nyolcvanegyéves korában meghalt *Kern- stock* Ottokár augusztinus szerzetes, az ismert osztrák népies költő. Kernstock forrólelkü na- cionalista költő volt, akit főleg a középkori tör- ténelemből meritett epikus költeményei tettek népszerüvé.

— **Az uj cserkészbolt.** Ma délelőtt a Cser- készbolt-Szövetekzet tartott ülést a cserkészház- ban. Az ülésen *Rakovszky* Iván elnökölt és be- vezető szavaiban rámutatott arra, hogy a Cser- készbolt-Szövetkezet *a magyar ipar, a magyar kereskedelem, a magyar vevők* ügyét egyaránt szolgálni kivánja s egyuttal hathatós propagan- dát jelent a magyar eszmék terjesztésében. Az ügyvezető-elnök bevezető szavai után *Mátray* Rudolf felsőházi tagot elnökké és *Rácz* Lajos debreceni Mezőgazdasági Kamara igaz-

Erdőssy Béla † Az idősebb festőgenerációnak egy jelentékeny tagja hunyt el *Erdőssy* Béla személyében, aki a Képzőművészeti Főiskolának is hosszú évekig volt tanára. Temetése a művészvilág nagy részvételével folyt le. A sírnál *Bory* Jenő szobrászművész mondott megható búcsúztatót a Főiskola nevében.

A newyorki Kossuth-szobor ügye. Az egész magyar sajtóban elsőnek adtunk hírt arról a magyarságot kínosan érintő afférről, mely hónapok óta izgalomban tartja az amerikai magyarságot a Kossuth-szobor összedőléssel fenyegető állapota miatt. A *Képzőművészet* tudósítása mindenütt nagy feltünést keltett és mint a *Pesti Hirlap* newyorki tudósításából kiderült, még Amerikában is kommentálták hiradásunkat. Most abban a helyzetben vagyunk, hogy a kínos ügy további fejleményeiről is beszámolhatunk.

A szakértő bizottság nevében Adolphe *Wolf* szobrászművész a következő pontokban foglalta össze vizsgálatának eredményét:

1. A szobor alakjait túlsok elkülönült darabban öntötték és az egyes darabokat hiányosan illesztették egymáshoz.

2. A kötőanyag félreismerhetetlen bizonyítékát adja a fokozatos széjjelmálásnak.

3. A bronz minősége feltünően silány. Vékony rétegeződést jelző foltok, számos elporlódó rész, sok repedés észlelhető rajta, melyek a sós levegő és gyors változásnak kitett klimai viszonyok következtében egyre mélyebbek és nagyobbak lesznek.

4. Az öntvények telve vannak megszámlálhatatlan lyukkal, miket silány fémekkel és grafitokkal tömtek be.

5. Bár nincs meg az azonnali veszélye annak, hogy az alakok összedőlnek, mégis, ama tény folytán, hogy a bronzalakokat támogató belső acélváz nem galvanizált és rozsdamarásnak van kitéve, idővel a szobor alakjai széjjel fognak esni.

6. Általában, mint szobrász, mint szakértő a leghatározottabban kijelentem, hogy a Kossuth-szobor úgy az anyag, mint a kivitel szempontjából nagyon alacsony értéket képvisel.

Ezt a szakvéleményt kiegészíti Wm. F. *Richardsnak* a városi mérnöki hivatal részéről hivatalosan lefolytatott vizsgálata, mely megállapítja, hogy a Kossuth-szobor úgy anyag, mint előállítás dolgában nagyon silány, különösen a mellékalakok nagyon szomorú állapotban vannak és azt ajánlja, hogy a javítási munkálatokat sürgősen kezdjék meg.

Érdekes a *Herald Tribune* cikke, mely szakértői vélemények alapján megállapítja, hogy a szobor céljaira összegyüjtött 40.000 dollárnyi összeggel szemben *a szobor előállítási költsége nem haladhatja meg a 4500 dollárt.*

Az a véleményünk, hogy a newyorki Kossuth-szobor ügye nem csupán az amerikai magyar-

ságra tartozik, mert a szobrot Budapesten öntötték, s így a mi képzőművészeti fórumainknak is vizsgálatot kellene indítani ebben az ügyben presztizsünk érdekében.

Januártól 1/4 éves előfizetést is nyit a Képzőművészet. Tekintettel arra, hogy a Képzőművészet egy évben 10-szer jelenik meg, eddig nem tudtunk 1/4 éves előfizetéseket elfogadni. Január elsejétől azonban 1/4 éves előfizetést is lehetővé teszünk, oly módon, hogy a 1/4 éves előfizetés mindig 3 számra vonatkozik. A 1/4 éves előfizetés díja 8 pengő. Itt említjük meg, hogy a Képzőművészet egyes számainak ára januártól kezdődően 3 pengő. Az egész éves és féléves (öt szám) előfizetés változatlanul 24 pengő, illetve 12 pengő marad.

Kiállítási naptár. *Dec. 15. Vadász* Miklós hagyatéki kiállítása a Nemzeti Szalonban. — *Dec. 16.* A Műcsarnok Téli Tárlata. — *Dec. 16. Rippl-Rónai* József hagyatéki kiállítása az Ernst-Múzeumban.

A Kaposvári Berzsenyi Művészeti Társaság jövő évi tárlatai. Dunántúl művészetének megmentése és a művészérdekek megvédéséért létesült a Berzsenyi Társaság, mely a vidéki művészegyesületek közt ma már legnagyobb az országban, az összes dunántúli számottevő művészek tagjai. A jövő évben ismét a legnagyobb erővel fogja a dunántúli képzőművészetet propagálni. Tavaszi tárlatokat fog rendezni *Pécs, Győr és Kaposvárott*, őszi tárlatot pedig *Szombathelyen és Sopronban.* A tárlatok pontos idejét a *Képzőművészet* közölni fogja. Tekintve, hogy minden tárlaton díjakat adnak ki, ezért is már előre kéri az egyesület a művésztagokat, hogy csak komoly értékű munkákat küldjenek majd ismét be, hogy a zsűri munkája is minél könnyebb legyen. Tervbe van véve egy dunántúli reprezentativ kiállítás, mely ugyancsak a jövő évben Budapesten lesz. Erre szükség van, hogy végre a magyar főváros és az ország hivatalos közvéleménye tudomást szerezzen azokról az igaz magyar tehetségekről, melyek, miután nem a fővárosban élnek, szerény, komoly munkálkodásban névtelenül morzsolják le életüket a vidéki élet elvonultságában.

Irányi István kiállítása Kecskeméten. A városi múzeum termében mutatta be Irányi István Tirol—Galicia címen közel kétszáz darabból álló háborús élményeit. A kétszáz darab rajz és festmény nemcsak megannyi dokumentuma a világégésnek, hanem valamennyi művészi élmény is. Nem rohamok, drótakadályok, lövészárkok, szóval háborús rekvizitum nyert itt ujra visszhangot, hanem bércek, hegyek, völgyek, szakadékok és síkságok, Tirol és Galicia Isten teremtette szépségei. A háborús színtereken kívül Kecskemét és környékének néhány szép képét állította még ki Irányi István, akinek megérdemelt nagy sikere volt Kecskeméten ezzel a kiállítással.

Tornyai János vidéki tárlatait mindenütt nagy siker kiséri. A kiváló művész eddig Baján, Makón, Battonyán és Mezőhegyesen rendezte meg magas nivójú kiállításait.

(*) R. Reissmann Gizella müteremkiállítása december hónapban nyílik meg. A kiállításon a művésznő olaszországi tanulmányútjának eredményeit mutatja be.

(*) Vignali Rafael Hungária müöntője a legmegbízhatóbb és legjobban felszerelt ilynemű vállalata Csonkamagyarországnak. A Hungária müöntő címe: Budapest. Szabó József ucca 14.

IRÁNYI ISTVÁN

KECSKEMÉTI KÉPEK

Kecskeméten a Megyei Művelődési Központban megnyílt Irányi István festőművész kiállítása Kecskeméti képek címmel.

II/ 36. sz. 43. o.

Iványi Lajos
rajzai

Szerepel a Budai Szépművészeti
Társulat kiállításain.

Nemzeti kisáp 1935. V. 25.

Iványi Lajos
kabsán

Kiállít a Budai képművékeli Társulatnak a Budai Klub helyiségében rendezett kiállításán.

Magyarság 1935. V. 25.

Iványi Lajos
kabrán

Kiállít a Káldor Lákló Galéria
Nádor utcai helyiségében.

Nemzeti Ujság 1935. IX. 12

MDK

Irányi Pócsi Riza

Kecskeméten rajztanár, de aktiv festő is.

Bende János: Vidéki centrumok.

Képzőművészet, 1927.2.sz. 28.1.

Irányi Sándor, rajztanár

MDK

a három fiatal festő egyike, akit a kultuszminiszter kiküld a nürnbergi akadémiára, hogy ott magukat rajztanárokká kiképezzék. Három éven át 600 forintot kap.

/A kultuszminiszter.../

Ves.Uja. 1869. 189.l.

Irányi Sándor

A müvésszel együtt a kultuszminiszter "három fiatal festészt küld ki a nürnbergi Akadémiára, hogy ott magukat rajztanárokká képezzék. Három éven keresztül, esztendőnként hatszáz forintnyi államsegélyt kapnak. Két évet a nürnbergi Akadémián kell tölteniük, a harmadikat, -tetszés szerint- máshol is", közli a Budapesti hirvivő c. rovat.

Családi Kör, Bp. 1869. ápr. 4.
14. sz. 33o. lap.

szükséges sodron

Haide

Képes árjegyz

MMÉDÉVK

(M.-Sziget) 6%, Öszterreicher Izsák és Hábermann Jakab (M.-Sziget) 9·5

k-, kence- és lakkgyár
sható, az időjárásnak jól ellentálló homlokzat-
ab, kátrány festékek, tetőlakk, carbolineum és
vágó cikkek építőmesterek, téglaégetők, mező-
daságok és ipari vállalatok részére. o o o o o

broni
1909.
ep-
und
lábbi
tehén
rona,
lpbőr
0 kg.
brona
ával.
tvá-
re az
zerek
szál-
kosok
seki
a a

tas.)
i. kir.
nazott
enru-
eendő
pénz-
lejtést
György
a bó-

üzemében szükséges 12.900 db. deszka és léc szállítására szeptember 13-án árlejtést tartott, melynek alapján a szállításra Neumann Samu komáromi fakereskedő kapott megbizást 21.231 kor. 80 fillér vállalati összeg mellett.

Zágráb. (Pályafentartási fák szállitása.) A máv. zágrábi üzletvezetősége november 25-én árlejtést tartott vonalain az 1909. évben szükséges pályafentartási fák szállitására. Beérkezett összesen 13 ajánlat, melyek közül 5 a tölgyfákra, 8 ajánlat pedig a többi faanyagok szállitására szól. A tölgyfára a következő cégek pályáztak: Mairovitz Mór és fia (M.-Radna), Benedikt S. és fiai (Zágráb), Berger-fakereskedelmi r. t. (Zágráb), Deutsch Fülöp fiai (Zágráb), Neuschlosz-féle nasici tanningyár és gőzfürész r. t. (Budapest).

c) Adás-, vevés és bérbeadás.

Budapest. (Fogatok szolgáltatása. A székesfőváros köztisztasági hivatala részére az 1908/9. téli évszakban szükséglendő hófuvarozó fogatok szolgáltatásának biztositására a tan. V. ügyosztályban december 3-án ár-

IRCSIK ANDRÁS, keramikus

A városlődi kőedénygyárban, minden bizonnyal, mint szakmunkás keramikus dolgozók névsora 1851-1950 1950

IRCSIK ANDRÁS, gyári munkás,

Függelék, 298.old

MOLNÁR LÁSZLÓ: A városlődi kőedénygyár /1866-1950/ 275.old

A Veszprém Megyei Muzeumok Közleményei, 10. 1971 Veszprém, 1971

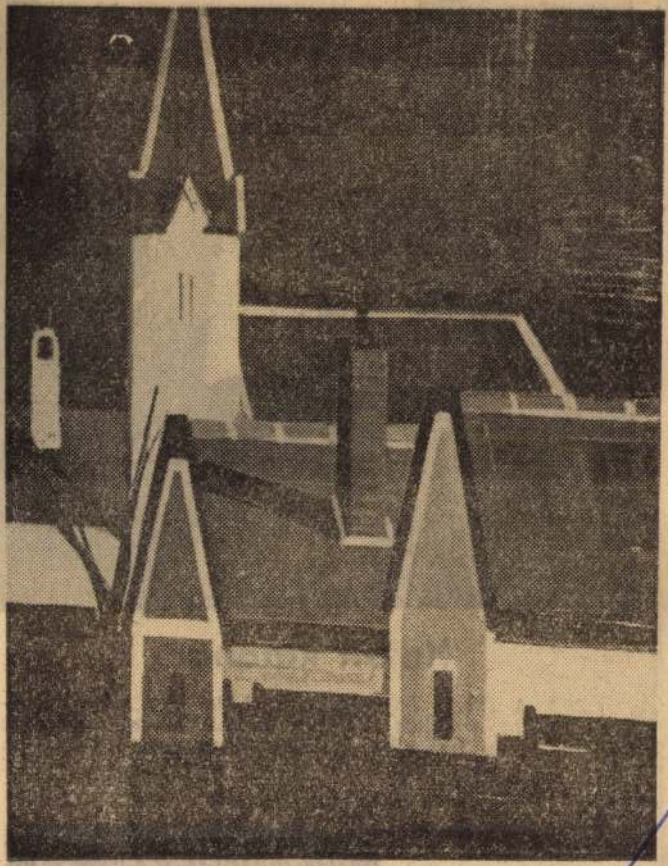

IRCSIK SÁNDOR

A LOVASI TEMPLOM

Délmagyarország
1969 XII. 21

Halott katona

(129.) A Hősök kapujánál áll Lőte Éva szobrászművész alkotása, a halott katona. A tartásában a lebegést idéző figura az I. világháború hősi halottainak teremt emléket.

MDK

Irás Béla

Negyvennyolc pályázó...a Közp.Városháza ujjáépitésére.
Magyarország 194o. márc. 13. 1o.l.

MTDK

358. Irás Béla ,ép.

szül.Bpest,1898. Okl.kelte:1926. sz.:9113.

A m.kir.József müegyetemen oklevelet, absolutoriumot, vagy okelvelhonositást nyert épitészek névjegyzéke, 1873-1928-ig.

Ep-IP - Ep.müv. 1931.márc.1. 41.l.

Irás Béla
épitész

l.

MMÉ Évk
1937.215.11.

Eivállalnak mindennemü **gázvezetéke**
dabb kivitelü **gázcsillárokat,** egyszer

Kapható:

Ára 5 korona.

menyezet építési vállalat

ly és Faragó

VII., Amerikai-ut 22.

LEFON 39—44.

Tűkőgyár

unkból szállitunk vasvázás
lopokat, lábazatokat, nyughelye-
gszebb kivitelben a természe-
alig megkülönböztethető

Pyrofugontművek

hézagmentes asbest padló a
„Pyrofugont“

Irás Béla

épitész

nem díjazott terv

l.

Halászvárosházakibőv-

76. l.

30·80 / 20·70
12·80 8·60
43·70 30·30

1·90

420-375

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
360 1915 szám
Érk.: 915 év VII 16 17 n.

Iván Béla

építész

szül Budapest 1898

okl. szerzt 1926.

Névjegyz Műegyetem 9 l.

Irás Béla

okl. építészmérnök

a budapesti polgármes-
ter főmérnökké ki-
neverte

MMELKözl

1942. 20 6. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Virág Béla, építész

Meghalt 77 éves korában.

Febr. 22-én temetik a
Rákoskeresztúri temetőben.

—: Közlemény

C.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. febr. 15.

Iratosi István

nagyenyedi lakatos
és órásmester a
XVIII. században.

Emlitve:

Berde Mária: Enyed.
Erdélyi Városképek.
Bp. 1936. 12.6. l.

Egy aljazatra eső legnagyobb suly.

..... mozgóteher (Pm) okozta suly.

– – – – mozgóteher (Pm) és önsuly (pč) okozta együttes suly.

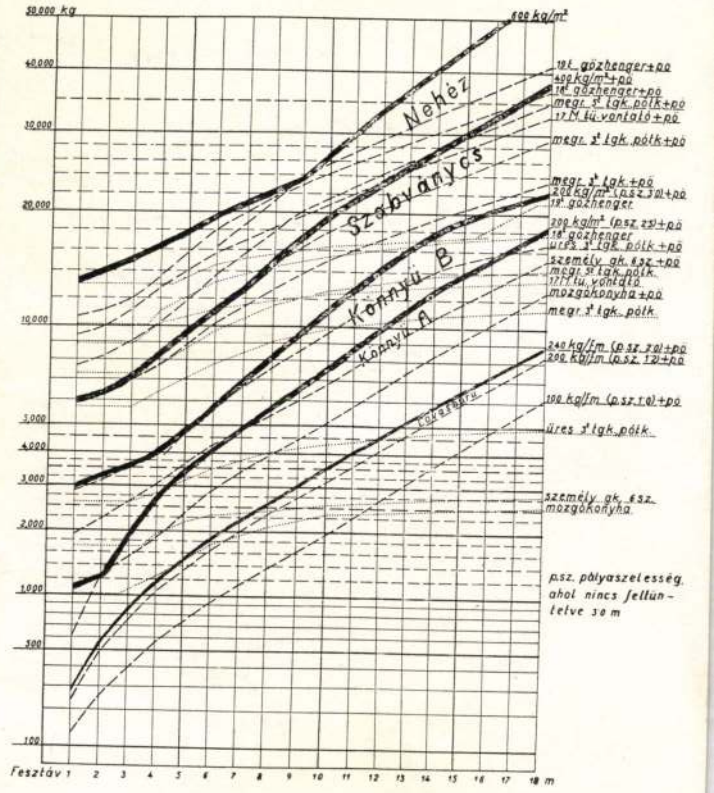

Minden jog fenntartva

Irsik János

Az észak-dunántúliak műcsarnoki kiállításán szereplői képei Barcsay Jenő örökségének nem szerencsés felhasználására mutatnak.

Bojár Iván: Kiállításról – kiállításra; Magyar Hírlap 1970. III. 10. 9. l.

Lovász János festő

díjat nyert a XI. Szegedi

Nyári Tárlaton

Nápszava 1970 augusztus 9

9. old.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 MÁR 21
Népújság, Heves

Ircsik József

1021

IRCSIK JÓZSEF KÉPEI ELŐTT*

A művészetnek és ezen belül a festészetnek életünkben, kultúránkban és gondolkodásunkban is jelentős szerepe van.

Az emberiség ősi kultúráiban a képzőművészet a vallásnak volt függvénye, a kiválasztottat szolgálta, majd a feudális társadalomban az uralkodó osztályhoz tartozó kevés ember tulajdona volt minden művészi alkotás.

Korunkban s főképp *a szocialista világban az alkotó, a festő, a szobrász, minden ember elé odatárja kincseit.. és a társadalom egészéhez szól.* Korunk jellemzője az is, hogy először szabadult meg a művész abból a szinte szolgaságból, amiben élt még csak évszázaddal ezelőtt is, a gazdagok árnyékában, ahol oly sokszor szabta meg tevékenységét a megrendelő ízlése, kívánsága, melynek alá kellett rendelnie alkotóképességét. *Korunk és társadalmunk adta vissza a művész autonomiáját.*

Korunk hozta meg az alkotó és az alkotások felszabadulását. Napjainkban ugyanis a művészt mondanivalójában, kifejezési formájában, témaválasztásában csak saját belső törvényei határolják körül. Mégis, ez nyilvánvaló, hogy olyan korban, amikor a természettudományok fejlődése, a felfedezések, az élet minden területén, forradalmi változásokhoz vezettek, új formák és új ritmusok jelentek meg az eseményekre érzékenyen reagáló művészek munkájában.

Ezt látja a néző *Ircsik József* kiállításának, képein is: nem valami soha nem látott, meghökkentő újról van szó, hiszen *minden művész láncszeme, vagy pillére egy olyan hídnak, amely a múltból a jövőbe vezet,* s ha művészetét értékelni és érteni akarjuk, először az elmúlt korszakok művészetéhez kell viszonyítanunk.

Azt kell a nézőnek megállapítani, hogy mely új elemet adott hozzá ahhoz, amelyet az eddigi művészi rendben ismertünk és azt, hogy művészetének arányai, értéke mikép viszonyul előképeihez.

Lehet ennél nagyobb, lehet kisebb, lehet ahhoz hasonló. Egyik se jelent rangsorolást, hiszen a művészeti alkotásokat egy történelmi folyamat részeként egy folyamat összefüggésében kell szemlélnünk.

Ircsik József festészetének is *van hazai és külföldi előfutára, mégis mondanivalója, bár egyetemesen emberi, sajátosan magyar.* A hangja, melyen szól hozzánk, a Dunántúl, Pannonia szava. Miért mondom őt a Dunántúl festőjének? Azért, mert *elvághatatlan köldökzsinór köti össze alkotót és alkotásait ezzel a földdel, s ezt a néző is felismeri, hacsak kicsit is ráérez arra, amiről képein át szól hozzánk.*

A művésznek és következésképp az alkotásnak, a festők stílusának — mely soha sem csupán az anyagnak, technikának a terméke — belső rugói vannak. Ez a belső feszítő erő hajtja, vezeti Ircsik ecsetjét. A kifejezés formája ugyanis, ha igazi művészről beszélünk, olyannyira sajátja az alkotónak, hogy ugyanarról az objektumról készült képen egyszer a fény, máskor az árnyék, harmadszor a vonalak lesznek hangsúlyozottak, aszerint, hogy kinek az ecsetje alól kerül ki anélkül azonban, hogy ez az alkotás értékét befolyásolná. Így van ez Ircsiknél is, akinek *képeit a néző név aláírás nélkül is könnyen azonosítja.*

Mi a másik jellemző vonása? Az, hogy *festészete napjaink festészete.* Aktuális, mert a művészet ősi törvénye az aktualitás.

A világ legnagyobb alkotásai is korok, a maguk korának jellemzői. Áll ez a meghatározás az ősember barlangi rajzaira, az etruszk falfestményekre, a kínai tájképekre, a renaissance nagy festői alkotásaira épúgy, mint a ma bemutatásra kerülő képekre is, melyek a bennünket körülvevő világot, életünket tükrözik. Helyesen; mert mi a célja a művésznek művészetével? Nyilván nem csupán az, hogy bemutassa rajztudását, technikáját, hogy kétdimenzióban tudja rögzíteni azt, ami 3, sőt 4 dimenzióban vesz körül bennünket. Sokkal inkább az, hogy *betöltse a művészet valódi célját; látva láttatni világunkat. Ezt döntő erővel ki tudja fejezni Ircsik.* Képalkotása, szerkesztése szikár, puritán, semmi felesleges nincs rajta. Ha fenyőfát festene, az sohase lenne karácsonyfa gyertyával, cukorral, csillagszóróval. Nem fecsegő, kevés szavú. Zárkózott festő, aki nem elbájolni akarja a nézőt, mert van mondanivalója.

Ahhoz azonban, hogy szándékát megvalósíthassa, kezét, ecsetjét tehetségnek, a geniusnak kellett vezetni. Így a szándék a geniussal egyesülve vitte előre a sikeres alkotások útján, közelítve a célhoz.

Dr. Zsebők Zoltán
Kossuth-díjas egyetemi tanár

*Elhangzott 1975. március 14-én a veszprémi Dimitrov művelődési központban, Ircsik József Egry-díjas festőművész gyűjteményes kiállításának megnyitójaként.

A kiállítás megnyitóján balról Ircsik József, mellette dr. Zsebők Zoltán és Gereben Zoltán, a Dimitrov művelődési központ igazgatója

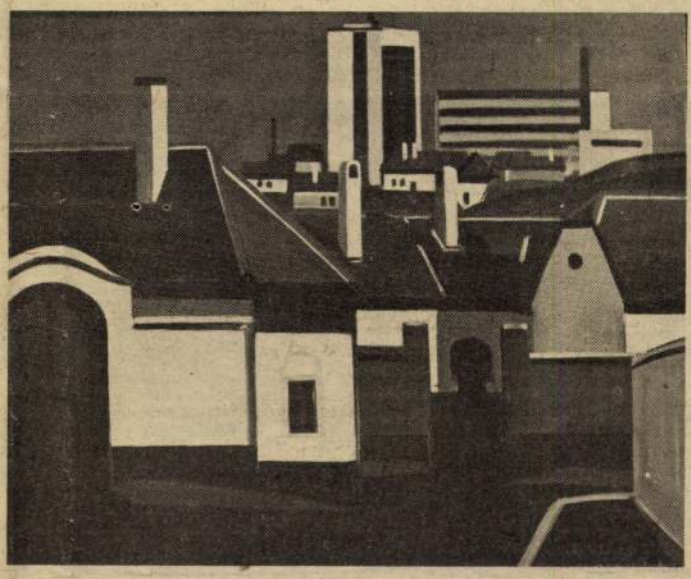

Veszprém

Egyedül

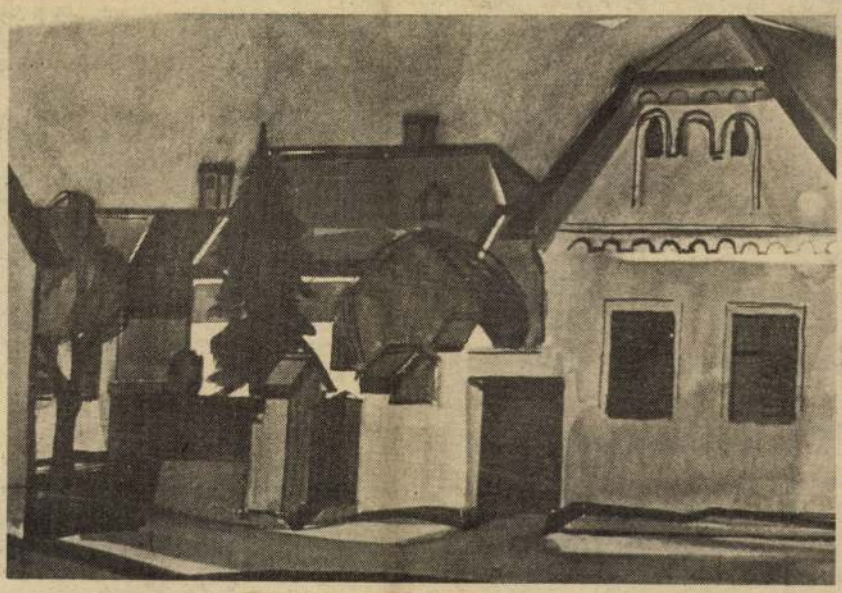

Dunántúli falu
(Foto: Borbás)

Magyar Rádió és a televíziók mai műsora

ai tevéajánlatunk:

: 133 NAP A VILÁGPOLITIKÁBAN

A Tanácsköztársaság kikiáltásának előestéjén a 133 s tanácshatalom külpolitikáját elemző beszélgetésről roz filmet a televízió.

., Nagy Zsuzsa, az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa a műsorvezető, Liptai Ervin ezredes, a történeti Intézet parancsnoka, Kővágó László kandis történész és J. J. Minc szovjet akadémikus ismeri a Tanácsköztársaság külpolitikai törekvéseit, dipláciai lépéseit. A beszélgetés képet ad arról, hogy miért volt a nemzetközi helyzet az I. világháború végén, hogy jutott el Magyarország a Tanácsköztársaság kitásáig. Szó esik az Antant-tal folyó tárgyalásokról, Magyarország elleni intervencióról, a Tanácsköztársaság diadalmas északi hadjáratáról. J. J. Minc azokat emlékeket idézi fel, amelyek a Leninhez utazó Szabely Tiborral kapcsolatosak.

Kossuth rádió

Zenekari muzsika. ben: 9.00: A fogyasztás világa. VI. rész (Ism.) 9: Iskolarádió. 10.35: eti József (hegedű) és Fischer Annie (zongora) ezeiből. 11.18: Irtam gemben... Vidám műGádor Béla írásaiból n.) 12.45: Melódiakok13.55: Proletárok mársa. Emlékezés a Magyar ácsköztársaságra. 14.10: ruspódium. 14.17: Geszt György műveiből. 14.34: magyar könyvkiadás helyei. 15.10: Népi ellenkkel az építkezéseken. 0: A világgazdaság hi16.05: Bemutatjuk a gyar Rádió és Televíénekkarának új felelt. 16.28: Eljegyzés apafénynél. Részletek enbach operettjéből. 5: Üttörők, figyelem! 5: Bemutatjuk Dean ed-et. 17.30: Így dolgoa kongresszus. Riportsor. 18.00: Évfordulók omában... 100 éve alaották a Zeneakadémiát. 0: Esti Krónika. Taskozik az MSZMP XI. ngresszusa. Hangképek, sítások... 20.15: Népest. 21.13: Délamerikai nusok. 21.30: Vándor ndorra emlékezünk. 5: Tíz perc külpolitika. 22.35: Debussy: Freök. II. kötet. 23.12: nczene Varsóból, Bukáből. Moszkvából és ágából. 0.10: Kortárszene fúvókra.

Petőfi rádió

5: Örökzöld dallamok m.) 9.03: Nótacsokor. 00: A zene hullámhosán. 11.50: Egy kis fielmet kérek! Darvasi ván jegyzete. 12.00: Pets Zsuzsa énekel. 12.15: llgassuk együtt! 13.03: csi stúdiónk jelentkezik. 20: Rimszkij-Korszakov eráiból. 14.00: Ifjúsági ndevű kettőtől ötig... .00: Belépés nemcsak torcipőben? Sportóra. 18.10: ak fiataloknak! 19.13: sváth Júlia énekel. 19.35: apcsoljuk a Zeneakadéia nagytermét. A Magyar ádió és Televízió szimonikus zenekarának hangersenye. Kb. 20.20: Közetítés a Magyarország—sehszlovákia asztalitenisz urópa Liga mérkőzéséről. b. 20.27: Uj könyvek sm.) Kb. 20.30: A hangersenyközvetítés folytatása. Kb. 21.30: Gyöngyösi átékszín. Riport. Kb. 21.45: lépdalok. 22.20: Arma Pál alaiból. 22.29: A majlandi ornyok. Részletek Kerekes ános—Erdődy János dalátékából. 23.20: A puritók. Részletek Bellini operájából.

3. műsor

3.10: Iskolarádió. 18.25: ilgames. Részletek a ilágirodalom legrégibb eposzából IX—X. rész. (Ism.) 18.57: Zenei panoráma. 19.21: Magyar Irodalmi Arcképcsarnok: József Attila IV. rész (Ism.) 19.40: Lengyel dzsesszfelvételekből. 20.04: Az árnynélküli asszony. Részletek Richard Strauss operájából. 20.55: Külföldi tudósoké a szó. 21.10: Schumann: F-dúr vonósnégyes. 21.35: Bach-művek.

A magyar tv műsora

8,05: Iskolatévé. Történelem (Ált. isk. 8. oszt.) Rettenet és felszabadulás. 9,20: Papírsárkány (ism.) 9,55: Matematika (ált. isk. 8. oszt.) Térfogatot számítunk (a térfogat mérése, számítása, térfogat mértékegységek). 12.10: Filmesztétika (középisk. III—IV. oszt.) Ház a sziklák alatt — Filmelemzés. 16,30: Irány az egyetem! Előkészítő a felsőfokú felvételi vizsgákra. Mágneses tér és indukció (ism.) 17,13: Hírek. 17,20: Ej, haj, száll az ének I. Üttörődalok a békéről. Válogatás 30 év dalaiból. 17,35: Reklámműsor. 17,40: Telesport. 18,05: Rólad van szó! Fiatalok önismereti műsora. 18,35: 133 nap a világpolitikában. Dokumentumfilm. 19,00: Esztergályos vagyok. Dokumentumfilm-etűd. (színes) 19,10: Reklámműsor. 19,15: Esti mese. 19.30: TV Híradó. 19,50: Tanácskozik az MSZMP XI. kongresszusa. Összefoglaló a tanácskozás főbb eseményeiről. 20.30: A Thibault család. Magyarul beszélő francia tévéfilmsorozat V. rész. 22,05: TV Híradó 3. 22,25: Magyarország—Csehszlovákia. Asztalitenisz Európa Liga mérkőzés. Közvetítés Miskolcról, felvételről.

2. MŰSOR

20,00: Marcel Marceau műsora. Zenés film (színes). 20,50: TV Híradó 2. 21,10: Parasztok ma. Szovjet dokumentumfilm.

Pozsonyi tv

17,00: TV Híradó. 17,15: Lányok-fiúk magazinja. 18,00: Esti mese. 18,10: TV-magazin. 19,00: TV Híradó. 19,30: Aktuális kamera. 20,00: Források. 21.15: TV Híradó. 22,15: Asztalitenisz.

Zágrábi tv

16,35: Magyar nyelvű tvnapló. 17,30: Pontosan mérő mérleg. 18,15: Magnifico-együttes. 18,35: Szó és betű. 19,00: Zöld jelzés. 20,00: Reflektor. 20,45: Filmsorozat.

Grazi tv

10,00: Iskolatelevízió. 17,55: Jó éjszakát, gyerekek! 18,00 Jerome és Isabelle. Filmsorozat. „A szerelem és tés". 18,25: MI. 19,00: Osztrák képek. 19,30: TV Híradó, Kultúra, Sporthírek. 20,00: A világ és a tudomány. 21,00: A nádszál. Tévéfilm. 22,35: Hírek.

Állást kere

A PV. Szentendrei Papírgyár felvételre keres 18. évet betöltött női munkavállalókat betanított borítékkészítő gépi munkára, három műszakos munkarendben. Távolabbi helységekből jelentkezők részére szállást biztosítunk.

Helikon Taverna Vonyarcvashegy azonnali belépéssel felvesz felszolgálókat. Jelentkezni a fenti címen, vagy telefonon: Keszthely 12-308. esti órákban.

A Megyei Tanács VB Igazgatási Osztálya érettségizett gép- és gyorsírót keres felvételre. Jelentkezés írásban, vagy minden hétfőn délelőtt személyesen az MTVB Igazgatási Osztályán, Veszprém, Lenin tér 5.

Az Országos Érc és Ásványbányák Urkúti Fúrási Üzeme felvételre keres, változó munkahelyre, nehézgépkezelői vizsgával rendelkező DT vezetőt, és segédmunkásokat. Fizetés kollektív szerződés szerint. Hűségjutalmat, külszolgálati díjat és ezen felül a családosoknak és családfenntartóknak illetményszenet fizetünk. Felvétel esetén az útiköltséget megtérítjük. Jelentkezés Urkúton a Fúrási Üzemvezetőségnél.

Az Északdunántúli Rövid- és Kötöttáru Nagykereskedelmi Vállalat azonnali belépéssel takarítónőt felvesz. Jelentkezés: Veszprém, Deák Ferenc utca 10—12 sz. alatt.

VOLÁN 15. sz. Vállalat (Veszprém, Pápai út 28.) forgalmi főosztálya forgalmi munkakörbe programozót, valamint érettségizett forgalmi szellemi dolgozót vesz fel. Jelentkezés a vállalat munkaügyi osztályán.

Az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar, Kísérleti Telepe Keszthely, Deák F. u. 57. revízori munkakör ellátására mérlegképes könyvelői képesítéssel, vagy számviteli főiskolai végzettséggel rendelkező férfi dolgozót keres. Fizetés végzettségtől, gyakorlattól függően, megegyezés szerint. Utiköltséget csak felvétel esetén térítünk.

Üdülőbe nyári időszakra 5 hónapra női dolgozókat felveszünk. Téli foglalkoztatásra is van lehetőség. Szénbányák üdülője Balatongyörök, kedvezményes étkezést és szállást biztosítunk.

Pályázatot hirdetünk belső ellenőri munkakör betöltésére. Közgazdasági technikum, számviteli főiskola, vagy mérlegképes könyvelői végzettséggel rendelkező férfi dolgozók jelentkezését várjuk. „Megyei vállalat" jeligére a kiadóba Veszprém, Szabadság tér 15.

VTVB Városgazdálkodási Üzem gépműhelyébe főrt és autó-villamossági szerelőt vesz fel. Jelentkezés: Veszprém, Mártírok u. 13, 6—14 óráig.

Segédmunkásokat, valamint kőműveseket építőipari karbantartó munkára felveszünk. Jelentkezni lehet: Temetkezési és Kegyeleti Cikkeket Gyártó Vállalat Veszprém, Radnóti Miklós tér 2/a.

Motorkerékpár vezetői engedéllyel rendelkező, kezdő férfi építésztechnikust keresünk. Jelentkezni lehet: Temetkezési és Kegyeleti Cikkeket Gyártó Vállalat, Radnóti M. tér 2 a.

Felveszünk festő, dukkózó szakmunkást balatonfüredi (Kossuth L. u. 7.) minősített hegesztőket, lakatosokat központi telephelyünkre (Pápa, Beloiannisz u. 17.) Jelentkezés az üzemek művezetőinél, ill. a vállalat üzemg. osztályán. VMT Vasipari és Szolgáltató Vállalat.

EDASZ Vállalat Székesfehérvári Erőműve keres egy fő vegyészmérnök, vagy nagyobb gyakorlattal rendelkező vegyésztechnikus képesítésű munkavállalót vegyészeti részlegvezetői munkakör betöltésére. Lakás megoldható. Jelentkezés az erőmű műszaki vezetőjénél.

Felvételre keresünk gyors- és gépírókat, műszaki rajzolót, valamint közép- és felsőfokú közgazdasági végzettségű dolgozókat. Jelentkezés: Balkony Fém- és Elektromoskészülék Művek Veszprém, személyzeti osztályán.

Bakonyvidéki Vendéglátó Vállalat a veszprémi és a Balaton melletti konyháira szakácsokat, kézilányokat, konyhalányokat és felszolgálókat vesz fel állandó munkára. Jelentkezés: a vállalat munkaügyi osztályán (Veszprém, Radnóti Miklós tér 2.)

Hévízen májusban nyíló ABC áruházba vezetőhelyetteseket, szakképzett bolti eladókat és hentest keres a Keszthelyi ÁFÉSZ Szabadság u. 5. Jelentkezés a fenti címen.

Vegyesipari és ruházati szakmában jártas eladókat felveszünk. CENTRUM Áruház Veszprém.

Veszprémi VOLÁN SC labdarúgó szakosztálya 1975 április 1-ével szertárost keres Mártírok úti sporttelepre. Jelentkezés: vállalat központjában, szakszervezeti bizottságon lehet.

A Badacsonyi Állami Gazdaság, balatonvilágosi központjába felvételre keres gyakorlott gyors- és gépírót, azonnali belépéssel. Gyorsíró tudás alapfeltétel. Fizetés megegyezés szerint. Felvételre keresünk továbbá számviteli felsőfokú képesítéssel, ill. mérlegképes végzettséggel rendelkező dolgozót, belső ellenőri beosztásba. Jelentkezés telefonon: dr. Széles Miklós jogi és igazgatási osztályvezetőnél. 30.144 36 mellék.

Takarítónőt, segédmunkást, villanyszerelő szakmunkást karbantartó munkára sürgősen felveszünk. Kismotor vizsgával rendelkező férfi dolgozót is felveszünk. Fizetés megegyezés szerint. Veszprém megyei Iparcikk Kereskedelmi Vállalat Veszprém, Vöröshadsereg tér 3.

4 órás nyugdíjas villanyszerelő karbantartót felveszünk. Centrum Áruház Veszprém.

azonnal bekötözhe
sürgősen eladó. Érdel
ni: 114-04 telefonszám

Veszprémben négyskertes családi ház e
2 szobás lakást bes
tunk. „Két család" j
re a kiadóba.

Csatárhegyen iker
épülettel eladó. Érde
ni: Busa, Veszprém,
Kommunista u. 7.

Eladó OTP-s család
2 szoba összkom
Veszprém Szlavonics
út 29. szám alatt. É
lődni: minden nap 1
30-tól. Vörös Lászlón
helyszínen.

Egyszoba konyhás,
tes családi ház elad
vázsony, Magyar u.
Balatonszőllősi hegyb
vő 300 négyszögöl ki
szőlő köves út melle
adó. Érdeklődni lehe
vázsony, Kereszt u.
szám alatti lakáson.

Vennék Tihanytól—
helyig panorámás
lánt parttól 1 km
ságig. „30 ezer körül
igére a kiadóba Vesz
Szabadság tér 15.

Csopakon 200 nég
öl szőlő pincés-nyar
és 200 négyszögöl szó
adó. Aszfalt út, víz
lany van. Garanciális
bantot beszámítok.
di út" jeligére a ki
Veszprém, Szabadság
15.

Somlóhegy délnyug
szén 1100 négyszögöl
pince, présház gaz
felszerelésekkel elad
deklődni: Jeney Lá
2100 Gödöllő, Rónai
5.

Márkón Rózsa út
alatt 362 négyszögöl
eladó lábazattal, an
Érdeklődni levélben
Jenő 8984 GOMBOS!

Litér-felsőn, közp
tett területen 300 né
öl telek eladó. Érd
lehet, Budapest 668
lefonszámon, Dévé
más.

Karmacson 800 n
öl szőlő gyümö
pincével és 300 n
öl szőlőnek alkal
rület eladó. Érd
Haraszti Ferenc K
Erkel F. u. 6.

Keszthely Szécheny
11. alatt udvari
konyhás kamrás
azonnal beköltözhe
adó. Érdeklődni:
Vargáéknál.

Beépíthető közm
föld megosztva
Pápa, Bástya u.

Gyömörén 2
egyszoba konyha,
ból álló ház, 600 n
öl gyümölcsös-má
termő) eladó, fizete
nyítéssel. Egyik
azonnal beköltözhe
möre, Ságvári u.
nár.

Badacsonytomajo
területen 301 né
szőlő eladó, pinc
ház, vízvezeték be
Kovács, Fonyód,
3/a.

Eladó Lovason
négyszögöl hiányo
Érdeklődni: Papp
Lovas.

200 négyszögöl
rajta gazdasági épü
sürgősen eladó.
Kossuth L. u. és
utca sarkán. Érd
Buda László, Colo

Balatonfüreden,
utca 30. számú
négyszögöl telken
tőzhetően eladó.
nak is alkalmas.
dés: helyszínen.

Ház lebontásra
Érdeklődés: Bokán
dor, Magyargencs,
u. 144.

Balatonfüred kö
ban épülő 6-os tá
hoz társat keresü
dekiődni: Benedek
Örvényes, vagy
Sándor Szabadbatty

Eladó 470 né
szőlő Somlón, so
lősi oldalon, gép
elérhető. Szgk-t

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondunk mindazoknak hálás köszönetet, akik felejthetetlen férjem, édesapánk, nagyapánk,

Fekete Gyula:

A fiú meg a katonák

Kovács Gyula: A IV.Országos Akvarell Biennálé Egerben.
Művészet, 1974.szeptember - 28.lap.

Ircsik József festő

Harmadik alkalommal nyílt meg ajkán a tavaszi tárlat, melyen szerepel: „Ajkai gyár" – Kémények" – „Téli csend" c. (említve)
~~„Hőcrön~~ „Hőcrönnü" c. (repr.)

R.J.: Tavaszi tárlat
Napló (Veszprém) 1945. márc. 29.

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975 APR 19

KÉPES ÚJSÁG
Budapest

Iresik József

1021

Iresik József: BAKONY (olaj)

k

Kossuth-díj I. fokozat

Gádor István

Kadosa Pál

Erdélyi Miklós

Fejes Endre

Kis József

Irázi Ökrös Géza

festőművén

Kiállítása nyílt a Szabadsóg hegyi pólai klub galériájában.

Dr Domonkos János
cikke

Újfalu:
1989 ápr. 16.

Irázi Ökrös Géza. Jégverés című festménye

pénzét másra
szoruló öregek
m azok, akik
k megakadá-
ügy folyik ma
n is kettő.

: ha megjelent
ár többféle hi-
a KNEB, ame-
em is válaszolt
coltak beadvá-
válaszolni? Az
g nem volt ké-
ettek 90 millió
ületben, most,
lentés címmel
t, végre kideríi-
dófizető állam-
pénzzel?

ól: most végre
onni mindazo-
t az égbekiáltó

Küldjön egy

TÜKÖR A MÚL

A MUNKA című lapnak ez az 1932-es száma a korszak nyomorúságáról Nádass József írásában ad képet. Aki ezt az időt átélte, mint jómagam is, aki a különösen elmaradott keleti országrészből, Szatmár megyéből való vagyok, velem együtt személyesen is meggyőződhetett arról a mérhetetlen szegénységről, ami az ország nagyobb felét súlyosan érintette. Id[illegible] jelzett írásból: „A [illegible] helyzete súlyos[illegible] vatalos kimuta[illegible] kahelyre 10 45[illegible] zett. Budapest[illegible] adatok szerint,[illegible] hatósági támo[illegible]

Ivesik József

Női fej olaj 50x34
Zöld Balaton -"- 50x69

Vásárhelyi Táslat
M.N.G. 1974. Jul-Sept.

Frank József

Tél olaj 43×55

Vasárhelyi Tárlat
M.N.G. - 1974. Jul - Sept.

Trosik József

Szentkirályszabadja o. 61×72
Nagy kapu o. 63×72

21. Vasvármegyei Őszi Tárlat
Tornyai J. Múz.
Hódmezővásárhely 1974.

Ivasik József

Részvevő a kiállításon
(A katalógust lsd. Bányai Erzsébetnél)

XIII. Veszprém m-i Őszi Tárlat
1971. nov.

Trasik József

A katalógust kd. Bognár Zoltánnál

Bognár Zoltán ... kiállítása
Tihanyi Múzeum, 1975.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1975 JAN - 4

Napló (Veszprém)

Ircsik József

102/1

IRCSIK JÓZSEF: TÉLI BALATON

(Fotó: Vida András)

y rögtön
„Gyerekkel

barátságta-
ek nem ad-
állást, sem
ık yartyog-
a zörgetés-
ábor bácsi
kön, és be-
k, azután
rul károm-

Arsik József

Téli csend olaj 58×81 cm

XVI. Szegedi Nyári Tárlat
1975. Jul–Aug.

M.D.K.

Trimpi F. festő

a Vigadót, az Eötvös-teret
és a Kálvin-teret ábrázoló
festményeivel vett részt
a budapesti látképpályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1885. VI évf.
jan. 7. sz.

IRÁNYI ISTVÁN festő

Sz. Körösi Hona: Képek Irányi István (1889–1971) rajztanár, festőművész, kecskeméti munkásságával.
= Cumania, 16. 1999. 335-398. ill

ok és Táncsics utcában. Érzem a kávé és
gét talán rajtam kívül senki sem értette

th Alice. Nekem Te mindig a szakmán
ım (nem alkimista értelemben) jelensz
kező írásomnak ~~azt a~~ ezek címét, ~~hogy~~ a
én tudatomban.
keken belül Pereházy Károllyal együtt a
k minden régióit felmérve és közölve
etanyagot.

ő időkben az Építés- Építéstudományban
ÖVŐJE" c. vészjósló írásodat, az nem
talán érthetetlen (Mi értettük).

Irinyi Sándor

A kör ös negi vörrom-
par. rajt Irinyi S.
nevéget is írt hozzá
Vas Ugs 1860 608 l

Ircsik József festő

Székesfehérváron, a Csók Képtárban rendezték meg az észak-dunántúli 6.-ik csoportos tárlatot, melyen szerepeltek művei: „Kösnegszerdahely", – „Késői ősz" – „Házak" c. (említve)

Pogány Gábor: Az észak-dunántúli képző-művészek hatodik kiállításáról.

Életünk, 1974. 6. 548. old.

Ismeri Gálor

A nyíregyháza szeletésű művész Svájcban él. Legismertebb monumentális muralis művei New-Yorkban, Brazíliában vannak.

Koroknay Gyula: Képzőművészet Szabolcs-Szatmárban.
Művészet, 1977. szeptember - 18. oldal.

Irinyi István, festő

● KECSKEMÉTI KÉPEK címmel nyílik ma délután kiállítás Irinyi István festőművész munkáiból. Az alkotások Kecskeméten, a megyei művelődési központban láthatók.

-o Kecskeméti képek

Esti Hírlap, Bp. 1980 aug. 22.

8.

1921

IRINYI JÁNOS SZOBRA

A XI. kerületi, Saru utcában állítják fel Irinyi János egészalakos, több mint kétméteres mészkőből faragott szobrát. A művet Buza Barna szobrászművész tervezte. Képünkön: a szobor és alkotója.

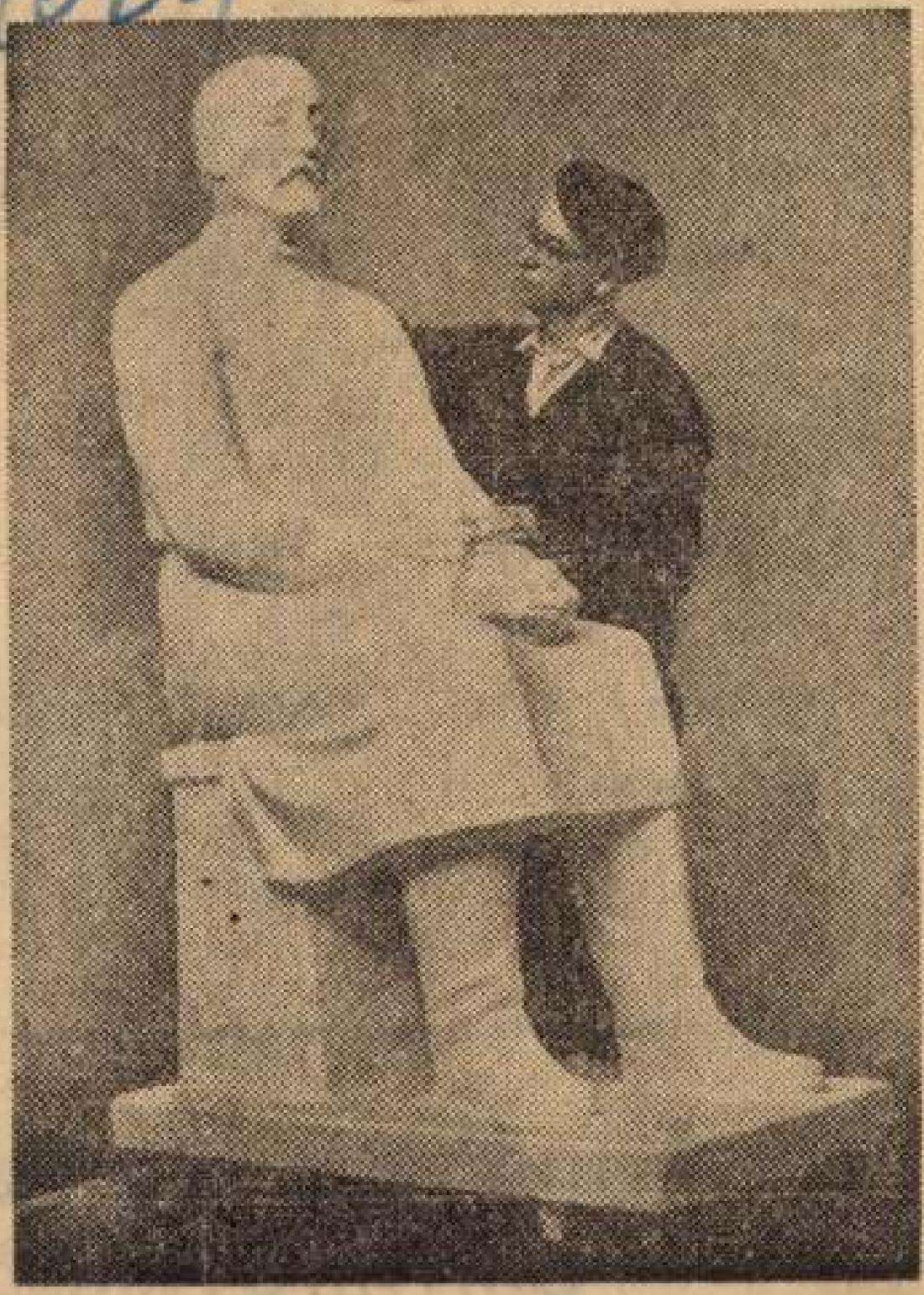

1964 FEB 1 5

ESTI HIRLAP
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Valamenny
NATO-ország
talkozik C
sal.

Sok a szakács, de akinek igazán köze van hozzá...

Közlemény a szovjet–vietnami párttárgyalásokról

Moszkva, február 15

továbbra is az imperializmus

IRCSIK VILMOS, keramikus, masszamalmos

Az államositás után, 1950. jan. 28-án végkielégitéssel elbocsátották a városlődi kőedénygyár régi dolgozóit, köztük Ircsik Vilmos masszamalmost is, aki k935. október 28-tól tevékenykedett a gyárban. 294.old

MOLNAR LASZLÓ: A városlődi kőedénygyar /1866-1950/ 276.old

A Veszprém Megyei Muzeumok Közleményei, 10. 1971 Veszprém, 1971

Irényi Gábor

Irényi Gábor Nyíregyházán
született, ott is érettsigezett. A
Képzőművészeti Főiskolán vég-
zett.

Koroknay Gyula: Képzőművészet Szabolcs-Szatmárban.
Művészet, 1977. szeptember - 18. oldal.

IRCSIK VILMOS, keramikus

A városlődi kőedénygyárban, minden bizonnyal, mint szakképzett keramikus dolgozók névsora 1851-1950
IRCSIK VILMOS, gyári munkás, masszamalmos, 1935-1950
Függelék, 298.old

MOLNÁR LÁSZLÓ: A városlődi kőedénygyár/1866-1950/
275.old

A Veszprém Megyei Muzeumok Közleményei, 10. 1971
Veszprém, 1971

Irinyi Sándor

Hazatérés a vásárról. — (*Irinyi* Sándor rajza.) Vas. Ujs. 1870. 216 l.

emelte közleke-
ának alkalmazása.
mind szélesebb-
kony világát; az
megszerezhetőkké
idégei lettek nem-
lotainak, hanem a
kainak is, s tartal-
lósokat érdekelte,
gyó s gondolkozni
A tudásvágy ter-
rapodtával a szel-
yert, a kutató ész
bre-előbbre tört, a
világ után sovár-

ések e lassanként
gása legelsőben és
eri lélek szentek-
itéletnek, mezején
al 1517-ben meg-
mely a szellemi vi-
határkövet képezi
és a hajnalodó uj
sztönszerüleg érez-
idézésére hivatott
ket kell szabaddá
dá lehessen.
negindult szellemi
gtön rokonszenvre
sakhamar élénken
ar faj értelmi ere-
valóságának tagad-

s gyakran hijában várt segé
mig Erdély a keleti részekke
alatt mint külön fejedelem
megmenteni a szabadság és n
ügyét. Az egykor oly hatal
ság három részre szakadva
viszályok által dulva, oly
nyujtott, hogy e nehéz korba
zafi vérezhetett el a csaták
sejtelemmel: Finis Hungari

Ezen gyászos korszakban
viselés által rendelt orvos
föl és munkálkodik a refor
naival a föld porába sujtott le
a lelki és testi szabadságra
törekvést soha lankadni n
szétszaggatott hazában a h
erős szellemi kapcsot képez
század viharos folytában nem
irodalmat teremtett, melyi
méltó önérzettel tekinthet
mat, mely nemzetiségünk
legszilárdabb alapját, fejlőd
sabb zálogát alkotta. Való
leróhatatlan hálával tartozi
gény, gyakran üldözött pro
nek, kik életöket a nemzeti
tudományosság emelésére s
széken mint papok, az isko
tók, az irodalom terén mi
dászok oly önfeláldozó munk
ki, milyenre csak szent üg
kesedés képes.

IRCSIK JÓZSEF

Veszprémi Nyomda

MEGHÍVÓ

Nyitva: 1975 március 14 - április 4

A veszprémi Georgi Dimitrov
Megyei Művelődési Központ
meghívja Önt

IRCSIK JÓZSEF

Egry-díjas festőművész

gyűjteményes kiállítására

Megnyitja:

Dr. ZSEBŐK ZOLTÁN
Kossuth-díjas egyetemi tanár

1975. március 14-én, pénteken 17 órakor

Illés István

A művész az 1969.októberében a Szürenon csoport alakulásakor a csoport egyik tagja.

Sinkovits Péter: Jubileum a Kassák-klubban.
MŰVÉSZET, 1980.február - 40.lap.

Jung József

HORNYÁK Mária: Adalékok a martonvásári templom és kastély 18. századi történetéhez. = Művészettörténeti Értesitő, 39, 1990, 3-4. 198 - 203.p. ill. G

Jung József ált.18.sz.
Tabota, Anton szobrász
Leichter, Felix Ivo festő
Cimbal, Johann
Tallherr József épitész

fugus) kőművest. (OL Regnic. Conscr. 1720. BB. no. 5. fr. 17. p. 124.)
VES György és felesége, Harmatos Dorottya -ban es 1718-ban szerepelnek Gyöngyösön. yöngyösi r. k. pléb. Szt Bertalan templom 2. sz. . p. 378.)
VES Jakab. Gyöngyösön az 1737-es jobbágy- írások mint kőműves zsellért veszik számba. 750-ben szereplo hasonnevű gyöngyösi kofaragó Orczyaknak dolgozik. Lehetseges, hogy a két ály azonos. (OL Orczy Lőcc. fasc. 1. no. 1. p. 6.)
VES Keresztely 1720-ban szerepel Gyöngyösön a nevű leanya keresztelésén. Keresztapa — ik Sámuel volt. (A gyongyösi r. k. pléb. Szt alan templom 2. sz. akve. p. 435.)
J VES Mihaly egri kőműves es Varannay Erzsé- Antal fiat 1735. marc. 23-án, György fiat 1746. is 19-én, Pál fiat 1748. jan. 9-én keresztelték az plébániatemplomban. (OL Filmtár 50. A 1256. pleb. anyakönyve 1745—77.)
J VES Sámuel gyöngyösi kőműves, 1715-ben a s lakossagának összeírásánal szerepel. (OL . Regnic. Conscr. 1715. BB. No. 5. p. 42.)
G Sebestyén kőműves. Egerben 1771-ben az sszeírásban négy segéddel szerepel.
G Sebestyén egri esztergályos. 1814—24-ig epel az egri városi adóösszeírásokban.
GÓ Simon kőfaragó. Az egri adóösszeírásokban igen korán, 1721-ben feltűnik neve és 1740-ig epel mint a lózó iparos.
(KWVY) György ács. Eger várában dolgozik lak megerősitésenél 1549 decemberétől 1550 emberéig.
KER János Lukács egri festő. Még mint jászói 1764-ben az egri főszékesegyház fooltárának ményezése alkalmából szerepel Egerben először. adóösszeírások 1771—80-között említik nevét, dig a Szt János Külvárosban, ahol háztulajdo- Az 1780 elotti adóösszeírásban 3 segédes mester. ródy Sándor u. 8., ill. Orgonás tér 4. sz. kettős t (hrsz. 2523) félig kész állapotban 1768. július

Irinyi Sándor

Az Ország Tükre. 1865. 297, 309. l. (Képekkel.) —

Figyelő. 1872. 57. l. —

Fővárosi Lapok. 1872. 98. l. —

Somogyi Miklós: Magyarok a müncheni képzőművészeti akadémián. Művészet. 1912. 181. l. —

Reizner János: Szeged története. III. k. Szeged. 1900. 331. l. —

Rónaky Kálmán dr.: A mi művészeinkről. Pécsi Napló. 1912 jún. 29. —

Vas. Ujs. 1860. 608. l — 1867. 1. sz. — 1868. évf.-ban számos illusztr. — 1869. 52. sz. (465. l. és 1871. 445. l. —) — 1870. 216. l. — 1880. 672. l. (Képekkel.) —

Váradi Ferenc: Baranya multja és jelenje. I. k. Pécs, 1896. 440. l.

(Bihar vármegye),

Irinyi Sándor, festő; szül. 1840 jan. 27-én Esztatson

megh. 1893 decz. 6-án Pécsett. Középiskoláit a debreczeni kollegiumban végezte, azután Pesten tanulta a festészetet. Két év múlva Nagyváradon, Debreczenben és Nagyszalontán működött mint arczképfestő. 1862 június 20-án iratkozott be a münchemi képző-művészeti akadémiára, hol Kaulbach és Schlotthauer vezetése alatt 1863-ban végezte tanulmányait. Münchenből hazatérve Debreczenben telepedett le, ahol festőiskolát nyitott s arczképfestéssel is foglalkozott. 1867-ben Nagyvárra hívták meg rajztanárnak (rövid ideig itt tanított), de itt csak megszervezvén a rajztanodai képesítést, a vallás- és közokt. minisztertől 1871-ben utazási ösztöndíjat kapott. Rövid külföldi utjának befejezése után 1872-ben a szegedi állami főreáliskolához nevezték ki rajztanárnak, 1879-ben pedig a pécsi főreáliskolához helyezték át, hol haláláig működött. Az O. M. Képző-művészeti Társulat tárlatain 1872-ben Karthauzi cz. olajfestményével állította ki) először, mely képét utóbb más műveivel együtt a pécsi főreáliskolának ajándékozta. A budapesti Műcsarnokban Részlet Ujszegedről cz. képével 1877-ben szerepelt utóljára. Művei közül említésre méltók: Disznóvásár (1873), Pécs látképe, Dorozsmai szárazmalom, Tiszaparti tájkép, Árvaváralja, Devány vára, A zólyomi vár, Selmecbánya látképe, A nagyszalontai csonka torony s néhány genre a magyar népéletből. 1860–80-ig budapesti hetilapok részére számos rajzot készített.

M.D.K.

Iványi József
festő

A veszprémi képcsarnok galériá-
jában rendezett tárlatot. —
„Vasárnap" (repró)

Bolgár Kálmán: Iványi József kiállítása
Művészet, 1967. november - 46 lap.

Sracsik József
falő

M.D.V

Veszprém télen" c. művet
"mutatta be a tárlaton.

Vajka Aurel: Veszprém megyei tárlat
Művészet, 1968. október - 42 lap

Ircsik József

Ircsik József festőművész kiállitása. Veszprém, Képzőművészeti csarnok. - Ism. Bolgár Kálmán, Művészet, 1967. 8.évf. 11.sz. 46-47.l. - Heitler László, Jelenkor, 1967. 10.évf. 7-8.sz. 737. l.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. /Művtört.Ért. 1970.1.sz. 68-107. l./ 91. l.

IRCSIK JÓZSEF

Veszprémben született 1932-ben Ircsik József. A Képzőművészeti Főiskolán 1954-ben végzett Kmetty János és Bernáth Aurél tanitványaként. Rendszeresen résztvesz a Vezsprém megyei kiállitásokon, országos és külföldi tárlatokon.

Összeállitotta: Z.Szabó Ágnes: Veszprém megyei képzőművészei.

MŰVÉSZET, 1980.február - 14.lap.

IRCSIK JÓZSEF

Önálló kiállitása volt Budapesten 1966, 1968. Veszprémben: 1967-ben, 1970-ben, 1972-ben, 1975-ben, Győrben 1978-ban, Ajkán: 1978-ban. Külföldön /Szovjetunió, Bulgária, Jugoszlávia, Csehszlovákia/ csoportos kiállitásokon szerepelt.

Összeállitotta: Z. Szabó Ágnes: Veszprém megy képzőművészei.

MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

IRCSIK JÓZSEF

Ircsik József, aki 1932-ben született Veszprémben, a festőmesterség alapjait a szintén festő édesapjától tanulta. A Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János és Bernáth Aurél tanitványaként szerezte meg a többletet, amelynek tanulmányai befejezése, 1954 után - önálló utján elindulhatott.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

Az első esztendők a mesterek erőteljes hatása érezhető müvein, ám a fiatal festőt ez nem elégitette ki. Lassan formálódó munkásságán Kmetty hatása játszotta a nagyobb szerepet.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Iresik József

Ha Iresik példáját, előképét keressük, akkor Barcsay Jenőnek az 50-es években és a 60-as évek legelején festett motivum szerkezetét felszinre hozó képeire kell utalni.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

A képépités szándéka nem elsődleges a müvész munkáin, melyek a látványból erednek, és a látott formákhoz meglehetős hüséggel ragaszkodnak. Nagyon elterjedt oldott festőiséggel szemben a müvész képein a motivumok összefogottabbak, átirtabbak, a kép két dimenziójához igazitottak.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14.lap.

Ircsik József

A művész a motivumok szerkezetét, formai összefüggéseit tartotta fontosnak, egyre jobban ügyelt arra, hogy a téma formai váza és a tér mértani szerkezete közeledjen egymáshoz. Visszatért Veszprémbe, itt talált rá képeinek bőven buzgó forrására.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14.lap.

Ircsik József

Veszprém történelmi városmagja, különleges földrajzi környezetben jött létre, hegyek, völgyek, sziklameredélyek szabják meg a városkép hatását, festői település. A változó szintü utcák, az egymásfölé tornyosuló háztömegek, a sajátosan kiképzett épülettömbök kézhezálló modellek, -
á müvész konstruktiv festői számdékának megvalósitásához.

Heitler László: A hely szellemében.
MÜVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

Legjobb munkáina festékfelrakás, megdolgozás egyszerü és világos. A testes festékréteget biztos mozgásu ecsettel egyenletesen rakja fel, követve a téma formáit. Rendet, fegyelmet sugall ez a gondos anyagkezelés és az egész kép karakterét befolyásolja jótékonyan.

Heitler László: A hely szellemében.
MÜVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

A müvész képei többnyire mértanias felépitésüek, de ~~xxx~~ a hangsulyozott osztások rendje nem vált szellemében is elvonttá. A geometrizáló tendencia helyett inkább a geometrikus látványelemek előnybe részesitéséről beszélhetünk.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14.lap.

Iresik József

Ircsiknél a festői átirás, a tónusok redukálását, a ~~xxixxxixx~~ szinsikok éles szétválasztását az egész formaegyüttes megkeményitését jelenti. Jellemző sajátossága képeinek, hogy az illuzonisztikus elemeket is megtartotta, elsősorban a perspektivát alkalmazza.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

A müvész olyannak látja a veszprémi és márkói utcákat, házsorokat, amilyenek a bucsu előtti meszelés és söprés idején. Ircsik képei azt a kisvárosi és falusi világot tükrözi, amely még él Veszprém külvárosaiban és a bakonyi falvakban.

Heitler László: A hely szellemében.
MÜVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

Az utóbbi években találkoztunk téma-és motivumrendszer és ábrázolás mód erőtlen változásaival Ircsik József képein. A fekete konturok már aligalig mentik a szerkezet lazaságát ezeken az uj képeken. AA szinvilág választékossága és ereje elhervadt. A festés nemessége megkopott.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ivesik József festő

Vasprémben él. Művei szerepelnek az északdunántúli képzőművészek kiállításán a Műcsarnokban.

Képzőművészet

Vigília 1970 május
344. old.

Kesik József

„Apám a zavatalon" c. Lépe szerepel a Fiatal Művészek Studiójának Kiállításán a Műcsarnokban

Képzőművészet

Vigilia 1969 március
205. old.

Ircsik János
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1969 SEP 14
DÉLMAGYARORSZÁG
Szeged

1021

IRCSIK JÁNOS ROMÁN TEMPLOM

Div

Szeptemberben
nak vállalati ren
sor kerül néhány
is. Milyen divatékszert, bi-
zsut ajánlanak ezekre az al-
kalmakra?

A „kevesebb több lenne" jelszóval készítették terveiket a bizsutervezők. Vagyis: nem kell túlságosan sok bizsut felvenni, de amit viselünk, az szép, finom és ízléses legyen.

Ruhákhoz a színes műanyag gyöngyök nagyon csinosak, és igen nagy a választékuk. A műanyagból készült virágot vagy gyümölcsöt utánzó klipszek is illenek. Az idén sokkal ízlésesebb klipszek kerültek forgalomba, mint az előző években.

Az ősz legújabb divatja a

A cipőn is
díszítés. Akár nyári szandálról, akár estélyi szandálról van szó: ha ízléses a díszítés nyugodtan viselhetjük. Retikülön is feltűnt már a bizsudíszítés, de — sajnos egyik sem elég ízléses.

Divatos a gobelin berakás: pudrién, brosson egyaránt, sőt ruhadíszítésnek is. A most forgalomba került gobelines díszítésű cikkek igen ízlésesek.

Több mint tíz éve nem vesztette el népszerűségét a különböző kivitelű Nofretete-fej. Valamennyi változat között az ötvösművészek tervezte, áttört mintájú Nofretete-fej a legszebb.

let elhelyezése

épületnek azokat az oldalait, amelyekre lakóhelyiségek nem nyílnak olyan közel a telekhatárhoz, amilyen közzel az építésügyi szabályzat engedi.

A lakóépület helyiségeinek helyes tájolása:

A helyiség	Legjobb	Jó	Rossz
Nappali	dél, nyugat	kelet	észak
Háló	délkelet	kelet, dél	észak, nyugat
	kelet	észak, nyugat	dél

Művészet, 1980.
febr. 12. old.

Balatoni tél, olaj, Z. Iresik József,
vászon 65x90 cm 1979 festőművész

5 még kisebb helyiséget, amelyek egy második kiállítás egyidejű bemutatására alkalmasak.

Nem hangsúlyozható eléggé, hogy a barokk architektúra boltíves formái, harmonikus összképe a tájjal, a földrajzi fekvés csakúgy, mint az egymásba nyíló kis termek atmoszférája milyen meghatározó erővel hatnak. Az ablakokból feltáruló kilátás révén az egész táj, a Balaton, a falu, a hegyek, a négyszögletes udvar is állandóan jelen van a kiállításokon. Az épület maga nemcsak lehetőség, puszta falakkal lehatárolt steril kiállítási tér, hanem több annál, de sajátságos lehetőségei jelentik korlátait is.

A termek egy-egy művész életművéből válogatott anyag bemutatásához nyújtanak optimális lehetőséget. Az építészeti adottságok nem alkalmasak egy korszak vagy egy művészeti irányzat, illetve csoport átfogó bemutatására, sőt egy művész egész életművét felölelő kiállítás céljára sem. Az emeleti termek adottságai elsősorban táblaképek, grafikák és kisplasztikai művek bemutatásának kedveznek. A kiállítások tervezésénél és rendezésénél figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy nagyméretű alkotások elhelyezése akadályokba ütközik. Néhány nagyobb plasztikai mű kiállítására kitűnő lehetőséget nyújt az épület belső udvara, amelyet már az eddigi kiállítások során is felhasználtak.

Néhány szó a jövő lehetőségeiről

Képzőművészeti kiállítássorozatának hagyományaiból és exponált idegenforgalmi helyzetéből következően a Tihanyi Múzeum olyan intézmény, amelynek – meggyőződésünk szerint – vállalnia kell a kiemelkedő alkotók méltó bemutatásával a modern magyar művészet ügyének szolgálatát. A következő években folytatandó kiállítássorozat legjobb megvalósítása és a továbbfejlesztés érdekében szükség van egy olyan egységes koncepció kidolgozására, amely – természetesen rugalmasságot és alkalmazkodási lehetőséget is biztosítva – megszabja a további tihanyi tárlatok megrendezésének célját, elveit és programját. Egy ilyen koncepció kialakításánál az igények és szükségletek mellett két tényezőt kell elsősorban figyelembe vennünk: az előzményeket és a reális feltételeket.

Ez a koncepció azonban – éppen a körülményekből adódóan – aligha lehet valamely jól definiált stílusirányhoz kötődő. Tihany óhatatlanul a magyar művészet egyfajta reprezentatív „kirakata". E funkcióját pedig csak egyetlen vezérelvnek: a kvalitás elvének következetes alkalmazásával töltheti be. Eszmei irányvonalnak azt az avantgarde-szellemű, kísérletező művészeti irányt választhatjuk, amely a XX. században elsősorban biztosította és biztosítja ma is a magyar művészet integrálódását az egyetemes művészet egészébe. Konkrétabban megfogalmazva: azt a művészeti szemléletmódot, amely az új tartalmak adekvát kifejezését s ehhez új formák keresését és megvalósítását tekinti a művészet feladatának.

A hazai művészek bemutatása mellett fontos célkitűzése lehet a tihanyi tárlatoknak a külföldön alkotó, nemzetközi jelentőségű magyar művészek befogadásának és hazai megismertetésének feladataiban való közreműködés. Lehetőségként felmerül a velencei biennálékon Magyarországot képviselő művészek alkotásaiból válogatott anyag rendszeres bemutatása is. Kiegészítésként célul tűzhetjük ki végül a tihanyi tárlatsorozat képzőművészeti profiljának bővítését az egyéb formateremtő művészetek irányában, a fő kiállításokhoz lazán kapcsolódó bemutatók megrendezésével.

Úgy véljük, hogy ezek az elgondolások, ha megvalósításuk során mindvégig, következetesen a legkiemelkedőbb alkotók és művek bemutatására törekszünk, a tihanyi tárlatok legjobb hagyományainak folytatását szolgálják – s ezzel tartozunk nemcsak a hely szellemének, hanem az egész ország művészeti életének is.

GOPCSA KATALIN

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1977 AUG 20
NAPLÓ /VESZPRÉM/

Ircsik József

1021

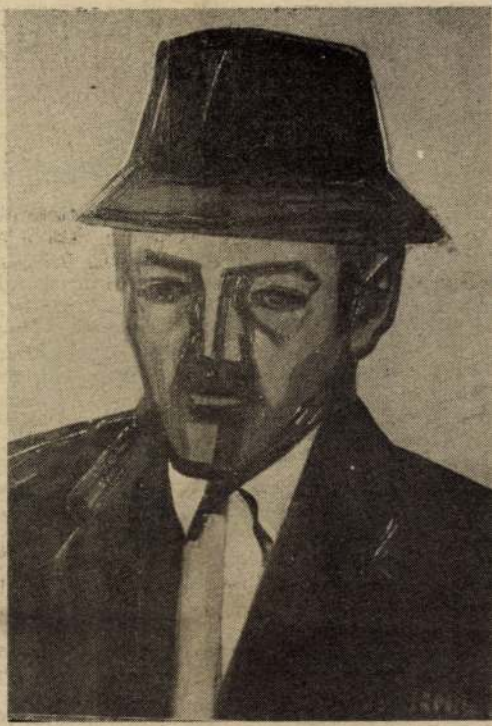

Ircsik József: Asszony, Férfi

Táncait, dalait, ünne

Beszélgetés Karsai Zsigmonddal, a népművészet mesterével

A székesfehérvári művelődési központ havonta egy-egy estét táncházzá alakul át. Egy hétvégén a Sebő együttes és két ismert néptáncos, Csombor Endre és Karsai Zsigmond voltak a táncház vendégei.

Akárcsak a szekszárdi mintamatőr táncosok, én is Karsai Zsigmond kedvéért utaztam Fehérvárra. Nevezetes táncára, a lőrincrévei pontozóra voltam kíváncsi.

A legényes vagy pontozó

Lőrincréve vegyes lakosú falu Dél-Erdélyben, a Maros partján. A környék

kozó Szögi Csaba is az ő leírása alapján tanulta meg a pontozót.

— Mikor kezdődött a tánc-pályafutása? Ki figyelt fel rá először?

— 1943-ban érkeztem Budapestre, a Képzőművészeti Főiskolára. Az egyik alkalommal a főiskola klubjában meglátta a táncomat Molnár István — az első tudatos néptánc kutatónk — és azonnal fölfigyelt rá. Filmet készített rólam, ez volt a lőrincrévei pontozó első itteni sikere.

— Az első film több mint harminc évvel ezelőtt készült.

— Igen. A háború után későn, csak 1951-ben kerültem vissza a főiskolára. A

Karsai Zsigmond portréja

népművészet számára érték, ennyi idős koráig tanult. És ez nem kevés. Több dala szerepel a Magyar Népzene Tára Lakodalmas kötetében, teljes anyaga azonban a négyszázat is meghaladja. Táncainak és dalainak teljes monográfiája ma még kiadatlan, de reméljük, hogy kutatóink és kiadóink nem hagyják a közönség számára elveszni ezt az értékes

Ircsik József – saját alkotásával

egyelőre [illegible],
táziájú szépíróink erőszakos belemagyarázása az, no
ka Máté már 1917-ben vörös csapatok élén harcolt.
Ludvig, Markovits Rodion ekkor még legfeljebb a
délyes pacifizmusig juthattak el.)

Ludvig Kálmán és Zalka Máté tehát a krasznaja-
„redakcióban" kerültek közelebb egymáshoz: (*Fran*
hadapródőrmesterből ekkor lett először *Szalka Máté* –
szalka község nevéből eredően, majd a jobb hangza
ka Máté, ezt az irodalmi álnevet később végérvényes
tartotta.)

A breszt-litovszki békekötések eredményeként
keleti hadifogolylágereket is evakuálták Nyugat felé
tavaszán ezt a tábort is bevagonírozták, majd hosszú
ves hányódtatás után 1918. utolsó napjaiban megé
Krasznojarszkba. Január utolsó napjaiban (egyes
szerint még a hónap elején) már egy forradalmi érzel
port megalakításáról vannak források, aminek a J
kör nevet adták. Vezetői voltak többek között *Dukes*
az egykori galileista, *dr. Forgács Dezső* volt szociálde
ta-titkár és Ludvig Kálmán. Kiadták a „*Jeniszej*" cím
zel írott lapot is.

A szervezkedés a legnagyobb titokban történt,
latot próbáltak teremteni városi földalatti bolsevik sz

MAHIR SAJTOFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 3[illegible]-748, 340-726

Ircsik József, festőművész

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP

1982 JUL 24.

1021

Ircsik József: Ember — asszony

etikai he
sem, egy
ban! E
megoldás,
sajtó nem
nálunk, v
legnagyob
Tulajdo
tönzi nál
arra, hogy
Hivatástu
ban csak
társadalmi
mellékes? Az már igen. Lehetne-e ezt a mellékest, a parát, a hálapénzt, a borravalót valahogyan ösztönszerűen és törvényesen realizálni? Talán lehetne. Hogyan?

[redacted]: Manapság már az óvodákból ballagóknak is segédmotor-kerékpárt venni!?...

J. S. NYUGDÍJAS
Makó

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1978 MÁJ 2

NAPLÓ (VESZPRÉM)

Ircsik József

1021

Ircsik József:

Falu

(Foto: Borbás János)

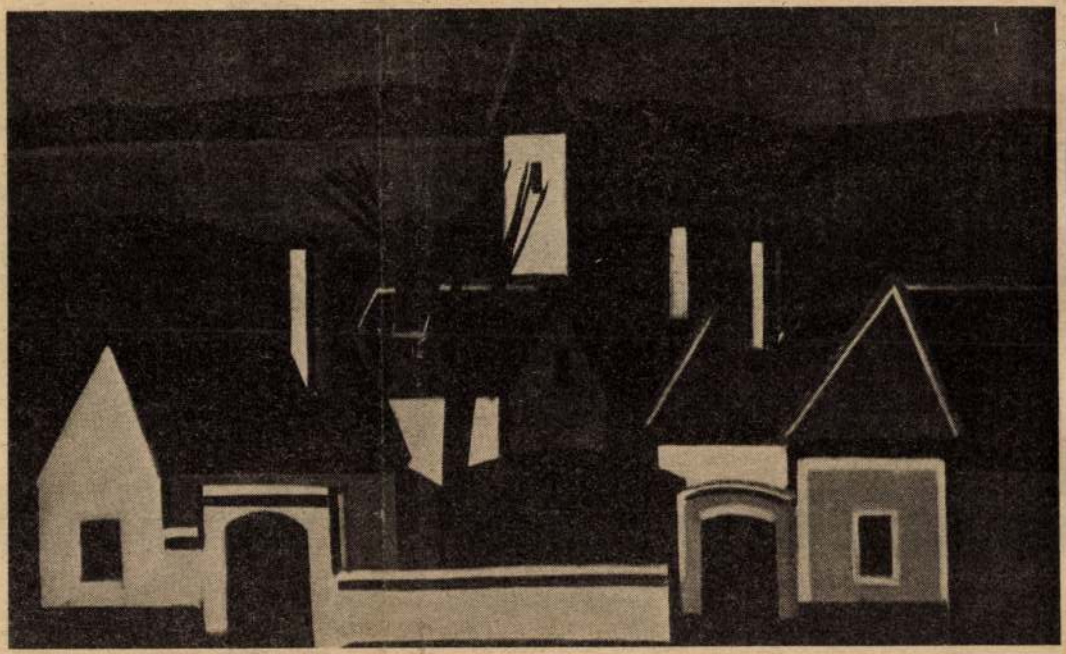

Alapszervezeteink számvetés után

Írta Szajkó Mihály, a KISZ Veszprém megyei

Megyénkben az elmúlt hetekben, hónapokban 1150 KISZ-alapszervezet tartotta meg értékelő- és vezetőségválasztó, illetve tervező taggyűléseit, s döntő többségükben a KISZ-szervezetek küldöttgyűlései is lezajlottak. Az ifjúsági szövetség munkájának fontos, évenként rendszeresen visszatérő állomásai ezek az események, ahol a KISZ tagjai számot adnak mozgalmi tevékenységükről, a kollektív és egyéni munka sikereiről, valamint megtervezik következő évi munkájukat.

A taggyűlések és az eddig lezajlott küldöttgyűlések beszámolói, az ezeket követő vitákban elhangzottak hűen tükrözték szervezeteink mozgalmi programjainak kialakításában még bőven van tennivalónk.

Elért eredményeinket jelzi, hogy megyénkben a Nitrokémia

A vállalások gyakran túl általánosak. Néhány helyen még a mennyiségi szemlélet érvényesül.

A következő mozgalmi év

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP
Szeged

1970 JAN 18

Irkics József

1021

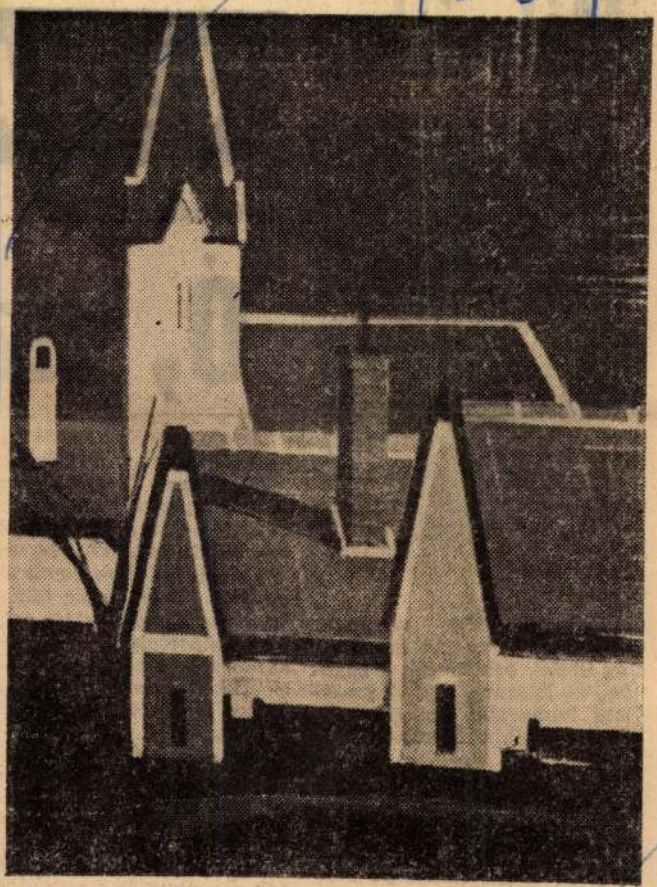

IRKICS JÓZSEF: A LOVASI TEMPLOM

M

Sajátos módja ugyan az úszásra tanításnak az, hogy az illetőt beledobják a zúgóba, de hasznos, mert így sokkal hamarabb megtanulja, hogyan lehet felszínen maradni.

Túri Ferenc, a BOV szentesi gyárának fiatal szakembere is így járt. Rövidített gyakornoki idő után lett művezető, majd tehetsége elismeréseképpen főművezetővé léptették elő.

A gyártási főszezonban több száz ember munkáját irányítja, s hogy mennyi mindenért felelős, azt fojga

1970. január 18.

Ó, viz

A kép — mint legtöbbsz — mozaikokból állt össze.

Ha diákot látsz, aki kez ben könyvvel nagyot ko panva nekiütközik egy u cai villanykarónak; ha di kot látsz, aki égre emelt sz mekkel áll és kezeit tördel ha diákokat látsz sötét ruhá ban csoportosan, de anna komorabb arccal menetel — akkor egészen biztos le hetsz; beköszöntött a vizs gaidőszak.

Ezt a boltokban is észre veszik, ilyenkor ugrásszerű en emelkedik a kávéfogyasz tás — és sajnos sok esetbe még ilyen is előfordul —, különféle serkentő gyógysze rek forgalma is a patikában

Sok diák azt hiszi, hogyh stimulátorokat szed, jobba megy a vizsgázás. Legtöbbször azonban pontosan az el lenkezője következik be. A káros jelenség ellen

Ircsik József

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

DÉL-MAGYARORSZÁG

AUG. 91

1024

A XI. SZEGEDI NYÁRI TÁRLAT

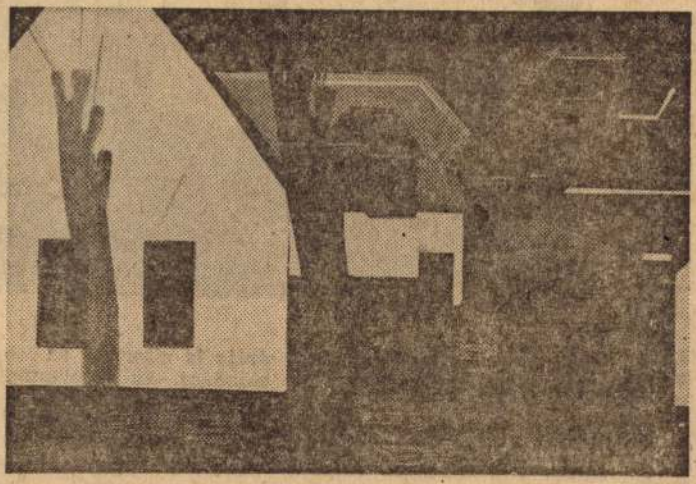

Ircsik József — Délután

yel
iktor

amellyel
yerekkorá-
ett a *Pa-*
A zongo-
nazó kiad-
mester, a
pe dísz-
ves Vaszy
ánál lepö-
dallamait.
kszor vezé-
dē érde-
eden, saját
rszer sem.
t *kétszeres*
ogy a já-
sán az ő
ának inté-
el *Mascag-*
ódiái.
bemutatás-
ra — mond-
a Paraszt-

egy pillanatra sem szabad szem elől téveszteniök.

——A zenei interpretációt tekintve rá kell mutatnunk, hogy mindkét opera előadásában van bizonyos *romantikus hagyomány*. Ez ma már *nem* követhető. Ma az *óráig* is eltartott az opera előadása. Az érzelemnek ezt a *terjengősségét* a mai színpad és a mai néző már nem bírja elviselni.

Mindkét opera halhatatlanságának egyik legfőbb biztosítéka, a *folklorisztikus anyag*, amelyet *Mikó* And-

1970 AUG

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ALFÖLD

Debrecen

... menett kibújt ruhájából. A férfi türelmet-

– Az ingedet is . . .
Mosoly villogott arcukon.

1021

Ircsik József

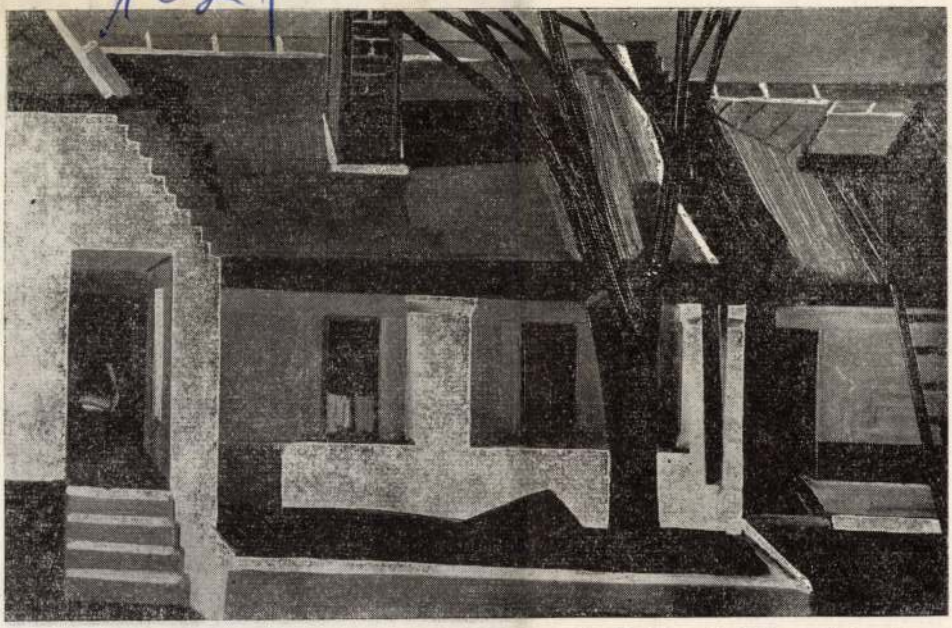

Ircsik József: Bakonyi ház udvara

Tél a tél is évszakom
óráimat szaggatom
Cérna-percem összetart
lábat lódítok meg kart
Nem is látják hibámat

Utakon

Az éhség végső felismerés
Szikárak az arcok és a tárgyak
Hallgat a sok üvölt a kevés
Jóllakott a magyarázat

A vakok magukkal hordják a kerítést
hogy el ne vétsék az utat
Lépésük a nappal szénfalából
fejt holdhasú szilánkokat

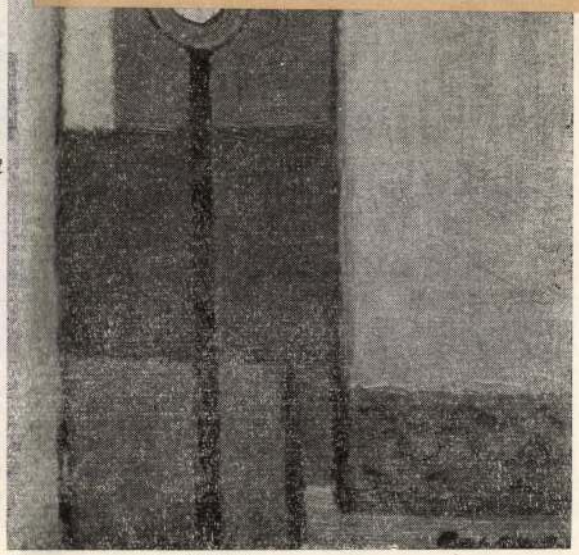

Barcsay Jenő: Útjelző

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAPLÓ

1970 AUG - 8

Irsik József:

Utcarészlet

1021

(A veszprémi művészt a múlt vasárnap megnyílt XI. Szegedi Nyári Tárlaton a város díjával tüntették ki.)

meglát az ember egy újonnan megnyílt Balaton-parti I. osztályú étteremben. Erre volt kíváncsi a vendég, ezért jött ide felnőtt fia társaságában. Igaz, hogy abból, ami van, létezik, ami forma, szín, üvegfal, kerámialap, szobor, zöld gyep, tarka virágszegély, piros autó, kék autó, fehér autó, s az öreg fák közt valahol messzebb itt-ott kibukkanó Balaton — *a vendég semmit sem látott, mert világtalan volt.* Mégis: a dolgok végső tartalmát, lényegét tekintve ez nem is olyan fontos. Mindennek lényegét a vendég (aki különben nagyszerű zeneművészünk) már jól felfogta, magába olvasztotta látás nélkül is...

Vajkai Aurél

A nap bet
ság volt. A
desen felté
gatók rész
amelyet sz

Mindez az első be
látszott, de ez a benyomás csalóka volt.
fisza tudta, hogy a könyvtári polcok a gon
dolkodás és költészet olyan kincseit őrzik.
hogy ha az ember rágondol, a szeme is
megmered.

Részegen olvasta a könyveket. Falta az
oldalt oldal után. Meghúzta magát a kert
ben egy lombsátorhoz hasonló sötét vad
szőlőlugasban.

— Anfisza, elrontod a szemed — kiál
totta a kertből Nyikolaj Nyikitics, aki
egész nap almafáival és szilvafáival bajló
dott.

— Mindjárt — válaszolta értetlenül An
fisza — csak az új bekezdésig olvastam.

— Ejh, hiszen nincs is rád szükségem —
mondta békítgetően Nyikoláj Nyikitics. —
Te kis bolond! Csak a szemedet kíméld.
Elveszti a fényét, és olyan lesz, mint vala
mi ólompohár.

De akármennyire félt Nyikoláj Nyikitics,
Anfisza szeme nemcsak, hogy nem veszi

nek a porb
kell vallani,
ló. A kislán
hangja is o
magával rag
De nem is e

— Nem ér
kitics Nyina
Anfisza. Az
egészséges g
Azt az emb
amely megfo

— Önre h
Nyina Porfir

— Ezt hogy
dálkozott Ny
tész vagyok,
faragni, bár
egyet hajtoga
ebben a hasz
látnak az emb

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

Ircsik József

1021

1968. május 7. kedd

KIÁLLÍTÁS ELŐTT

A Veszprémi Vegyipari Egyetem művészeti szakköre, Ircsik József festőművész vezetésével egy éve működik. A 25 tehetséges fiatal kiállításra készül. Műveiket az egyetem új diákklubjában mutatják be. Képünkön: Munkában a képzőművészeti szakkör.

(Kovács Sándor felvétele — MTI Fotó.)

Jelentés a legújabb szívátülteteses betegekről

A műtétek eddigi mérlege

A legutóbbi napokban megszaporodtak a *szívátültetéses műtétekről* szóló hírügynökségi jelentések. Hétfőn több angol lap sajnálattal meg is állapította, hogy valamiféle *helytelen verseny* van kialakulóban ezen a területen, pedig ebben a kérdésben *semmiféle elsietett lépést sem szabad tenni a rosszul értelmezett presztizs kedvéért.* A lapok bírálják *Donald Ross* doktort, a londoni szívoperatőrt, aki az operációt követő sajtóértekezleten „Támogatom Britanniát!" feliratú angol zászlócskát lobogtatott a tv-kamerák előtt...

A hétfő esti orvosi jelentések szerint egyébként betege, *Frederick West* állapota kitűnő. A beteg anyira életvidám, hogy kérte: *állítsanak be az ágya mellé egy tv-készüléket.* Persze az ilyesmiből sem szabad ilyen nehéz műtéten átesett betegeknél messzemenő következtetést levonni. Intő példa erre a kaliforniai *Joseph Rizor* 40 éves kárpitos esete. Testébe — mint ahogy mar

ültették át. Állapota eleinte kielégítőnek tűnt: vasárnap délután már felesége is meglátogathatta, s Rizor arról tréfálkozott orvosaival, *már unja a diétát.* Az esti órákban viszont — az orvosi közlemény szerint is váratlanul — *az új szív megállt,* s bár az orvosi beavatkozás a szívműködést ismételten megindította, hétfőn hajnalban Joseph Rizor meghalt.

A szívátültetések eddigi mérlege a következő: eddig 12 *súlyos szívbetegen kíséreltek meg az orvosok új szív átültetésével segíteni.* Azok közül, akik magát a műtéti beavatkozást túlélték, négyen vannak a mai napon is életben: a fokvárosi *Philip Blaiberg,* a houstoni *Everett Claire Thomas,* a londoni *Frederick West* és az ugyancsak houstoni *James Cobb.* (Utóbbi műtétje vasárnap volt, s összesen 42 percig tartott.)

Dr. Philip Blaiberg új szíve már négy hónapja jól működik. A szívátültetést *Louis Washkansky* 18, *Mike Kasperak* 14, *Joseph Rizor*

Ircsik József

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG
1963 ÁPR 24.

1021

IRCSIK JÓZSEF RAJZA: ÜLŐ LÁNY.

Egy „Kellem

(Tudósítónktól.)

A NYUGAT-BERLINI Th... am Kurfürstendammban a napokban levették a műsorról *Rolf Hochhuth* „Stellvertreter", a „Helyettes" című színművét, rendezője, *Erwin Piscator* szerint a „keresztény szomorújátékot". Február 20-án mutatták be a drámát, s azóta állandóan telt házak előtt játszották; a könyvalakban is kiadott színdarab pedig bestsellerré vált, mert néhány nap alatt elkapkodták a nyugat-berlini könyvkereskedésekből A „keresztény szomorújáték" kétségtelenül nagy siker volt a nyugat-berlini színházi életben, mégis — a hivatalos magyarázat szerint *„technikai okokból" — levették a műsorról*, s talán majd csak ősszel újítják fel ismét.

Színdarabot így még nem mutattak be. A színháztörténelem nem jegyezte fel — legalábbis nem hiszem —, hogy egy premieren a rendbontás esetére beavatkozásra készen rendőrök várakoztak a színház előcsarnokában, hogy az igazgatóság plakátokon hívta fel a bemutató közönségét, „tartózkodjék az érzelemnyilvánítástól, mert nyilvános vitát is rendeznek a darabról, s akkor elmondhatja — mellette vagy ellene — a véleményét". Viharfelhők sűrűsödtek a színdarab körül már a próbák idején, s sejtették azt a nagy háborgást, amely a bemutató után kitört körülötte. A próbákról kiszivárgott hírek már a bemutató megakadályozására, tiltakozásra késztették a nyugat-berlini és nyugatnémet katolikus köröket

értékek feltése, hogy ... vidülés a mérhetetlen vagyont, s mindenekelőtt az elvakult antikommunizmus késztette hallgatásra a pápát.

Riccardo Fontana követelése elől, hogy élesen és keményen tiltakozzék Hitler tömeggyilkosságai ellen, a pápa óvatosan kitért: „Az államérdek megtiltja, hogy Hitler urat banditaként megbélyegezzük, tárgyalóképesnek kell maradnia. Hitler egyedül védi most Európát. A haláláig fog küzdeni, mert tudja, hogy a gyilkos nem várhat bocsánatot. A Nyugatnak azonban meg kell adnia a bocsánatot mindaddig, amíg Hitler úr hasznos a Keleten." A pápa ezért hallgat, s hallgatását éles kontúrokkal festik alá a Vatikánt ostromló, lelkiismeretükben megháborodott emberek kétségbeesett könyörgései, a befutó jelentések, a zsidók és a fajüldözés ellen tiltakozó papok, apácák és jó érzésű emberek millióinak elpusztításáról, vérszegény félmegoldásokról: nunciusok és püspökök helyi korlátok közé szorított hatástalan tiltakozásáról.

A dramatizált, izgalmas cselekmények köntösébe öltöztetett és életre keltett történelmi bizonyító anyag alapján a szerző végül ítéletet mond: a pápa hallgatása a milliókat pusztító fasiszta tömeggyilkosságok idején súlyos bűn volt, és a történelemben egy politikus passzivitásáért so-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1989 NOV 30
NAPLÓ
Veszprém

Ircsik József: Veszprém

(olaj)

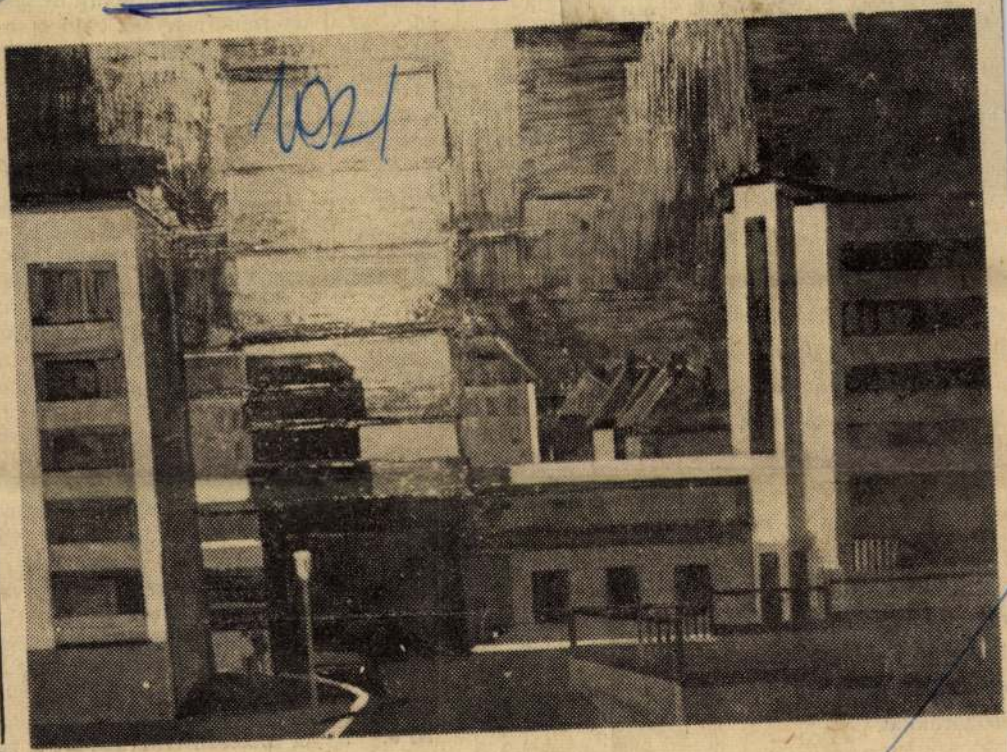

ek gyorsan dolgoznak ugyan, gépkocsival szemben, mege- ítják a karosszériáról. Sokkal at kibocsátó autómosó-állvá- látható. E típusnak az az elő- nélvzet nélkül működtethető. zülék mellett álló szekrénybe arak munkájának tíz percnyi -hátra kell hajtania a kocsi- kiszállva az autóból kézbe ve- ott hosszúnyelű kefét, a víz l keveredve az üreges nyé- zután a végső öblítés követ- zsugarakkal.

általánosan b
ez. Német k
igazolták az
A borokat 5
45—65 C°-ra
tötték palac
dig a palack
gázzal telíte
nap múlva k
legen palack
zamatukat, sem az illatukat vagy a szénsavtartalmukat és üdeségüket illetően nem maradtak el a hidegen, csírátlanító szűréssel palackozott boroktól. Bebizonyosodott, hogy a meleg palackozás biztosítja a biológiai stabilitást és csökkenti a kockázatot. Végül, de nem utolsó sorban, olcsóbb, mint a régi pasztőrözési eljárás.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy meg kell keresnünk a leggazdaságosabb, legjobban bevált módszereket, hiszen a palackozás a borászat egyik kulcskérdése, amely a közfogyasztásban is egyre nagyobb szerepet kap.

A. J.

A bernburgi szérum-gyár szá
ló állatgyógyszere igazolja a g
egészséges állattartásra törekv
legjobb partnere nemzetközi
üzem termékeivel kielégíti az
kezelésére vonatkozó egyre növ
szerigényt és ezzel segíti a me
abban, hogy iparszerű módszere
son meg. Az Ursovit E vitaminp
pl. a „szárnyasgyárak"-ban való a
fejlesztették ki, mivel a széles kö
tett intenzív tartás pótlólagos vi
lás nélkül lehetetlen. Az Ursovit
dódik és az állatoknak az ivóví
adagolható. A készítmény a Br
gyors növekedését biztosítja és n
kok tojóteljesítményét is.

Az üzem gyógyszerválasztékán
sik új terméke a hypobovin. Áll
latok és rendszeres klinikai tesz
zonyítják, hogy a bögölyálcák a
nyel biztosan írthatók. Ez a para

Ircsik József

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979. ÁPR 1 2

NAPLÓ
Veszprém

1021

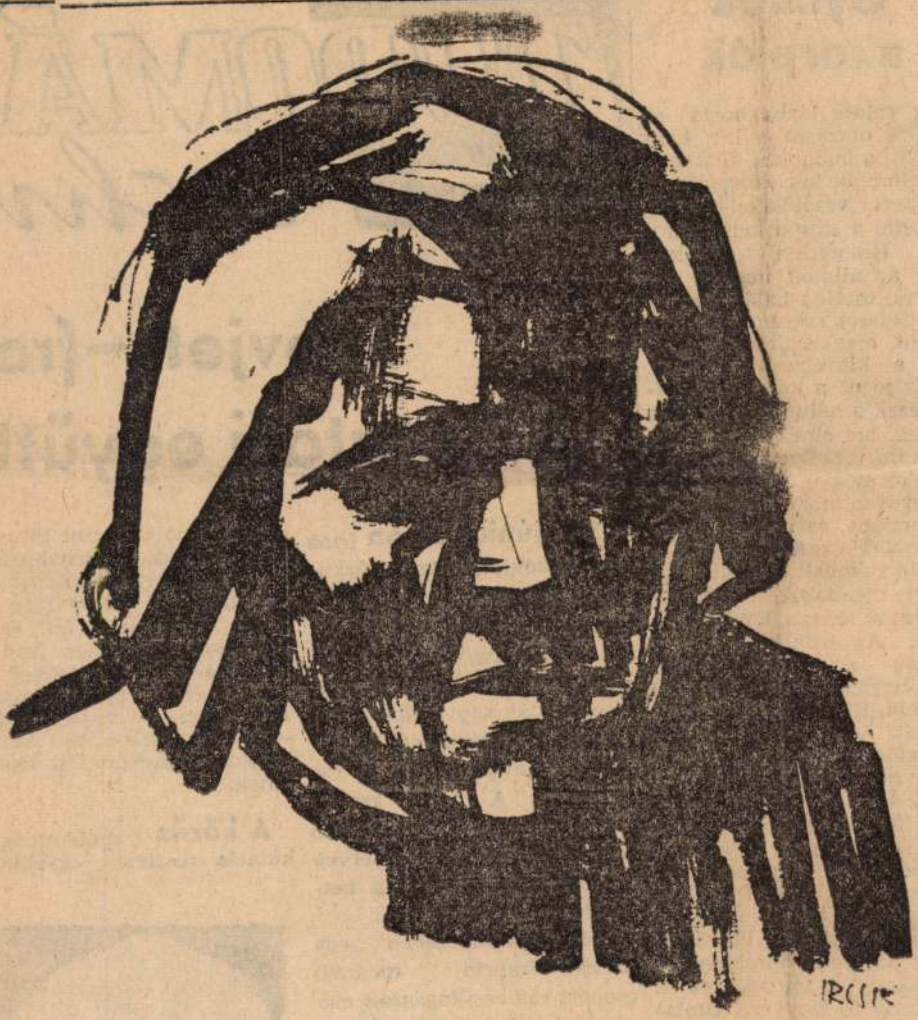

IRCSIK JÓZSEF „NŐI FEJ"

Gyilkos skorpiók

Szinte lázba hozta az országot a hír, hogy a budapesti állatkertből elloptak két skorpiót. Az állatkert vezetősége figyelmeztette a sajtón keresztül a még ismeretlen tetteseket, hogy az állatok marása veszélyes, esetleg halálos is lehet. Balaset szerencsére nem történt, megkerültek a tolvajok, a kipreparált állatok. Mégis jogos a kérdés, milyenek ezek a nálunk ismeretlen állatok, hol élnek és valóban mekkora veszélyt jelentenek?

A skorpiók az állatvilág fajés egyedszámban legnagyobb csoportjába, az un. ízeltlábúak csoportjába tartoznak. Közelebbi rokonaik a pókok. Éjszakai ragadozók, legszívesebben a száraz területeken élnek. Az erdőtlen, száraz, sokszor sivatagi homokos vagy agyagos vidékeken találhatók. Bőrük kemény, erős páncélt viselnek. Fejükkel összenőtt a középső testrészük; ezen a testrészen fejlődtek ki a végtagok, a zsákmány feldarabolására szolgáló csáprágók és az ollók. Belső szerveik a test hátsó részében, a potrohban helyezkednek el. Potrohuk elkeskenyedő farokban végződik, amely nagyon törékeny és mozgékony: a támadás és a védekezés fő fegyvere. Utolsó ízén karomszerű tüskét, fullánkot viselnek, amely két méregmirigygyel kapcsolatos.

TUDOMÁN- techn

Szovjet—fran űrkutatási együttn

1966 június 30-án írták alá a szovjet—francia űrkutatási kooperációs szerződést. De Gaulle tábornok 1969-es távozása után egyes nyugati lapokban olyan értelmű közlések láttak napvilágot, amelyek szerint ez az együttműködés a továbbiakban le fog lassulni. A jelek szerint azonban a technikai program az előre lefektetett tervek szerint halad tovább a hetvenes évtizedben.

1969 novemberében egy szovjet—francia műszaki csoport rádiócsillagászati méréssorozat beindításának előkészületeit kezdte meg. A francia és szovjet műszereket

ződést, amely szerint 1970 tavaszán egy Archangelszk környéki szovjet meteorológiai bázisról kutató léggömböket bocsátanak fel, részben szovjet, részben francia gyártmányú műszerekkel. A kísérlettel párhuzamosan Kerguelen—Párizs—Moszkva—Archangelszk között kettős hírközlő összeköttetést létesítenek.

A közös meteorológiai kutatás részleteit egyébként

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

1973 DEC 15

Napló Veszprém

Irsik József
1021

Irsik József:

BALATON

(A Veszprém megyei őszi tárlatból)

VESZPR

A VÁROSI TANÁCS VB TÁJÉKOZTATÓJ

1973 december 15.

„Ők lesznek a szocializmus építéséne

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1973 DEC 15
KÉPES ÚJSÁG
Budapest
Ircsik József

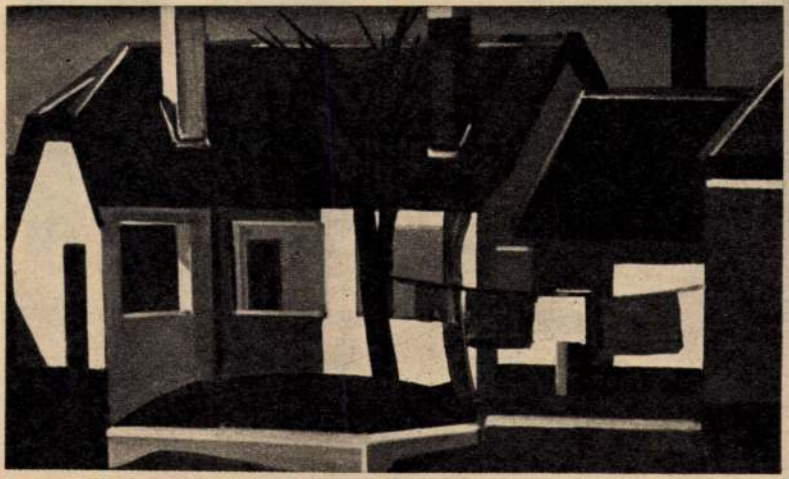

Ircsik József: UDVAR (olaj)

1021

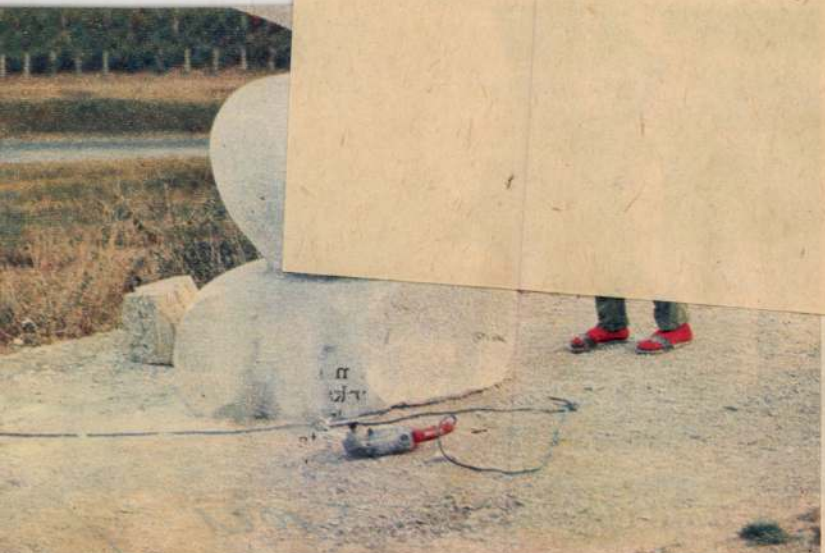

Ircsik József,
festőművész,

2) Falystatás.

(Veszeli): Képzőművészeink kiállítása a Gauz-Mávagban.

Napló (Veszprém),
1979. ápr. 29.

Ircsik József: Házak

, József A. u.

ádi zártkertben
ögöl jóltermő
szőlő pincével,
, felszereléssel
. Bakos, Veszp-
u. 10.

n Balatontól
ítésre alkalmas
göl jóltermő szől
el együtt eladó.
van. Érdeklő-
12-461 telefonon
áig.

KÁS

m siófoki 60
gázkonvektoros
klakásomat ha-
onfüredire. Ér-
vélben Balaton-
afiók 42., vagy
óra után Sió-
s számon.

zoba összkom-
tikezeti lakáso-
vagy tapolcai-
n. Érdeklődni:
ó, Tapolca, Di-
11. C/12.

2 szobás öröklа-
vállalással be-
eladó. Érdekl-

ID frsz. 850-es Fiat Coupe eladó. Hévíz, Móricz Zs. u. 27.

Sürgősen eladó UC Zsiguli Combi. Érdeklődés: Pápa, Zimmermann u. 7.

VEGYES

TOVÁBBTARTÁSRA is alkalmas fiatal tojótyúkok eladók. Veszprém, Árpád u. 44. és Jutas u. 16. Bábos.

Vízvezeték—központi fűtés-szerelést vállalunk azonnalra, anyaggal. Levelet: „Minőség" jeligére a Veszprém megyei Lapkiadó Vállalathoz, Veszprém, Szabadság tér 15.

Kulcsmásolás géppel! Mintakulcs után autóindító, autózár, lakás és liftkulcsok készítése. Megvárható! 17—20 óráig. Gfellner Jakab, Veszprém, Haszkovó u. 16/i.

Vaskapu, kerítés készítését, zárak szerelését vállalom. Hárommétéres kapuk eladók. Tóth, Veszprém, Vörösoktóber u. 33.

Régi, antik hálószobabútort veszek. Stekovics,

Színház

Ápr. 29. Veszprém
„Gárdonyi" b. este 7 óra
ÉNEKES MADÁR

vesz fel.

Jelentkezés
a hivatalvezetőnél.

A MÁV Szombathelyi Igazg
értesíti az utazóközönséget,
hogy vasútépítési munkák

május 3. 7. 8. 9. 10. 14.
15. 16. 17. 21. 22. 23. és 24-én
Celldömölk–Sárvár állomások között

az 1827, 1312/a, 7515, 1812, 1815 és az 1312 sz
Sárvár–Ostffyasszonyfa állomások között ugyan

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728
1974 FEB 17
Csongrád m. Hírlap

Ircsik József

1021

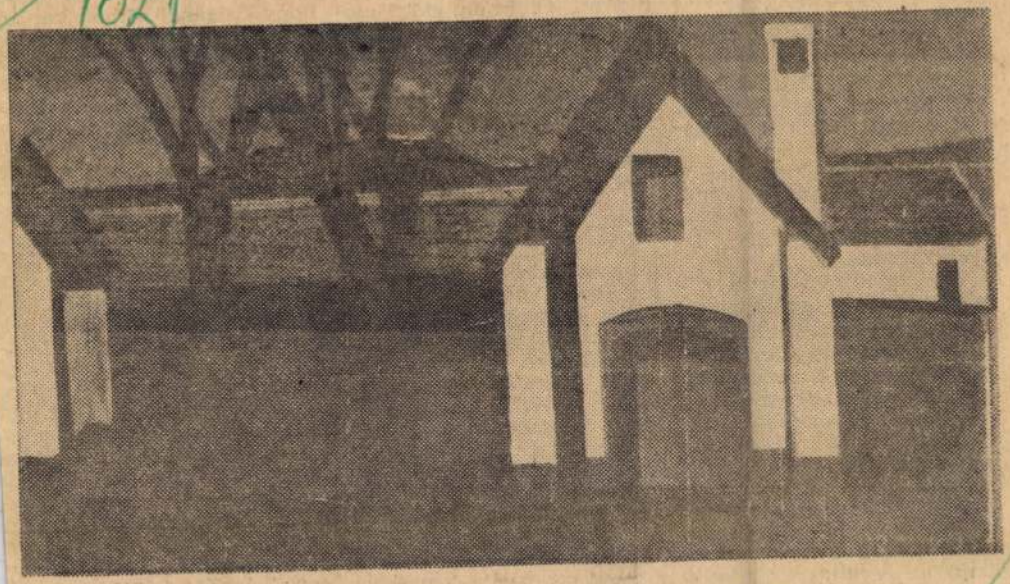

IRCSIK JÓZSEF: BALATON KÖRNYÉKI HÁZAK

VASÁRNAP,
1974. FEBRUÁR 17.

csak tizedannyi energiát fordítanak, mint amennyit a titkos szervezet előállítására pazaroltak, egészen mások ülnek ma itt a vádlottak padján. A tűz következményei súlyosak, egy újabb halott is van itt: Kolompár Zsiga!

— Ezek nem tartoznak a perhez! Ne beszéljen róluk az ügyvéd úr! Megtiltom! — hangzott az elnök erélyes figyelmeztetése.

Vágó fölhúzta szélesre tömött vállát, s így folytatta:

— A vád szerint Hegedűs valami merényletet tervét forgatta fejében, s bandagazda szeretett volna lenni, hogy ezt minél könnyebben végrehajthassa. A kihallgatás épp ennek az ellenkezőjét igazolta. Apja halála után az aratók valóban őt szemelték ki vezetőnek, de ezt ő nem vállalta csak arra az időre, amíg a bérvitát elintézik. Igaz, hogy gabonát adott éhező társainak, és elpana-

ember, aki
vörös zászlót,
nyáron, az i
portosulásná
sabb volt. H
félreállt. N
tervei voltal
távol a falu
lomtól, h
egyáltalán nem úgy viselkedett tehát, mint az a képzeletbeli Hegedűs, akit az ügyész úr fantáziája állított elénk. Amikor Köblösék azon a kritikus napon fölszólították, hogy menjen be velük a majorba, most itthon van Czigándi Arthur, s elintézhetik végre a bérügyet. Hegedűs nem tartott velük. Röviddel ezután Kis Péter megmondta neki, hogy a tiszttartóék el akarják őt távolítani a faluból. Hegedűs nem ijedt meg, mert nem volt semmi rossz szándéka. Az orvost akarta kihívni az anyjához, haza akarta hívni a menyasszonyát. A parkban tréfálkozott az asszonyokkal. Hát így viselkedik egy me-

ta. Czigándiról kell
említi a gyújtogatásról terjengő híreket, és meggyőződik a bérügy elintézéséről is. Persze a megtépázott lány és a tiszttartóval való vita idegessé tette, s ez az oka annak, hogy a husángot, amit azért vett föl a földről, hogy visszaadja a tiszttartónak, kezében felejtve, az ostor helyett magával vitte. Bevitte, de nem volt semmi rossz szándéka vele, hisz a sarokba állította. Hát így cselekszik egy vérbeli merénylő? Nem támad, hanem leteszi fegyverét a kiszemelt áldozat előtt? Ha olyan régen készült a merényletre akkor most mire várt? Czigándi szerint tíz-tizenöt per-

Ircsik József

102

1. képünkön
Ircsik József: VESZPRÉMI
UTCA (olaj: 62×72 cm)

1945: FÖLDOSZTÁS

Bojár Sándor fotóművész kiállítása

Egy-egy kiállítás a híres, patinás Ernst Múzeumban: min-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

Ircsik József

NAPLÓ
(Veszprém)

1972 AUG 5

1021

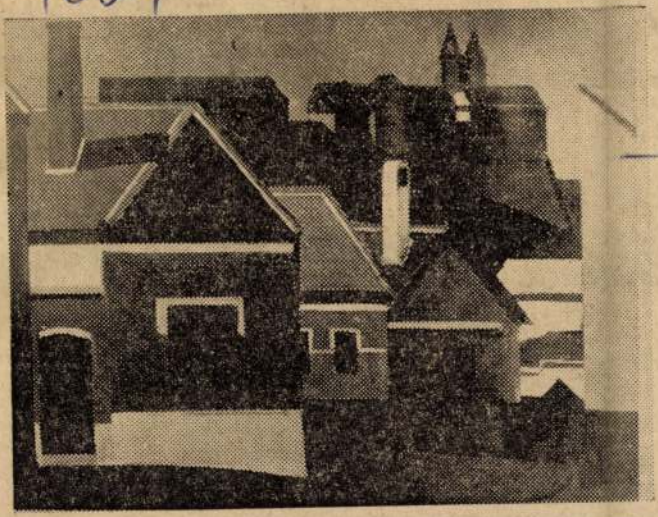

Ircsik József:

Veszprém

(Foto: Borbás János)

az urbe csap, fagyogva szán az urbe
s a semmi túlpartján egy ágra röpp

Lüktet a csillag-világ, lüktet
forró fejünk a porzó hold alatt,
míg a sötétben űr-virágok égnek,
mert arcát rejtve bujdokol a nap.

Agatha Christie:

A filckalap

— Azt mondják, a fürdőhelyek a
ilág legunalmasabb pontjai —
ezdte elbeszélését Miss Marple. —
ekem azonban más a véleményem.
mikor például Keston Spa-ba ér-
eztem, első pillanatban feltámadt
ennem a gyanú, hogy a termetes,
viális modorú *Mr. Sanders el akar-*
tenni láb alól a feleségét. Ez a

delte, de ő végrendelkezhet róla.
Ezzel a jogával élt is, és házasság-
kötésükkor férjével kölcsönösen
egymás javára végrendelkeztek.
Szegény kis hiszékeny asszony, úgy
szerettem volna figyelmeztetni,
hogy mi készül ellene, de célozga-
tásokkal kellett beérnem. Megígér-

csamcsogva, ismé

— *Jegyezzék n*
még nem az utol
ott jön a harmad

Amint ezt kij
s közben csattog
Sanders tűnt fe
Nem vette észre
az arca mindent
vagyok benne,
ter szavai ültet
az ötletet. Odaj
maga szokott jo
kérdezte.

— *Bemegyek*
hetek valami

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 MÁJ 12

Csongrádmegyei Hirlap

Ircsik József
102

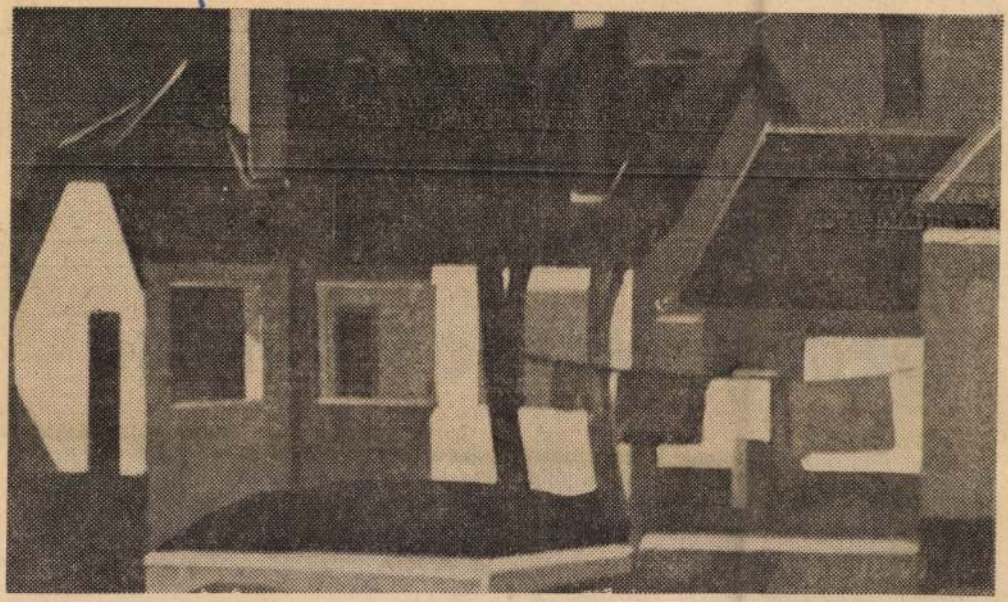

IRCSIK JÓZSEF: UDVAR

Művészet, tudomány, közművelődés

„ALFÖLDI MŰHELY"

A Hirlap kulturális melléklete

Szalay Ferenc kiállítása*

Kedves Vendégeink!

Juhász Gyulának van egy kétszakaszos verse, amely a most kiállító művésznek, Szalay Ferencnek életét, munkásságát is tömören jellemzi. A címe: Soha ...

Költő vagyok csak, semmi más,
Levél, ki elszakadt a fáról,
Repíti vágy és álmodás,
Hajnalba hull az éjszakából

És néha föl az égre száll
És nál

Ismeri a tűnő időt — s a messziről visszanéző Katona halványuló portréja e nép sorsát is jelzi — szeme mögött ott látja a várakozó asszonyokat, az elapadt szemű asszonyokat és a kis sublótot, ahová majd odakerül a többi közé egy megfakult, sárga Katona fénykép is, sapkájára tűzött viránggal.

És ismeri a reszketegen felemelt kezet is, melyek mögött ezer év bánata, gondja hadakozik a felvillanó reménnyel, a meg-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 ÁPR 27

Napló (Veszprém)

Ircsik József

1021

Mohácsi Regős Ferenc:

Ifjú kohászok

Ircsik József:

Velemi házak

hiradó
rtiskola
idományos
üzenet
ásodik
gháború
só napjai.
vjet
umentumfilm
ék sirály
vérisége
vaválasztási
ior
berrablók
nán—kanadai
ézők levelei
tt
TES
Híradó
ria.
vjet film

mellett
21,35: A juhász — jugoszláv játékfilm

GRAZI TV

16,40: Kicsinyek műsora
17,55: A Partridge család. Filmsorozat
18,25: Jó éjszakát gyerekek
18,30: Kulturális specialitások
19,30: TV-Híradó
20,06: Sporthírek
20,15: Színházi közvetítés: Mind a négy dráma a játékban van
22,20: Sporthírek
22,50: TV-Híradó
22,55: Éjszakai filmvetítés: A béka álarcban

MÁJUS 31-IG

Mindazoknak a magánszemélyekne
akik esetenként 10 kg papírhullad
vagy 10 forint értékű
háztartási textilhulladékot adnak
a kijelölt átvevőhelyeken,
a vételáron felül

AJÁNDÉKSORSJEGYET AD A M

Főnyeremény:

ZSIGULI személygépkocsi

További nyeremények:

IBUSZ külföldi utazások,
ORION 60-as televíziók,
vásárlási utalványok.
Több mint 2 400
ÉRTÉKES NYEREMÉNNYEL!

(430)

16 éven f.
Május 2—3 A DIKTÁTOR
Amerikai film

Veszprém
Vörös Október

Ápr. 27—29 HANGVERSENY BANGLADESH-ÉRT
Amerikai film
Ápr. 30—1 KERESZTESEK I—II. Lengyel film
Dupla helyár!
Május 2—3 APACSOK
NDK film

RÉM MEGYEI ÁLLAMI
IPARI VÁLLALAT

felvesz:

villanyszerelő
fűtésszerelő
lakatos
festő-mázoló
tetőfedő
üveges
bádogos
asztalos
és
hegesztő szakmunkásokat
valamint ezekbe a szakmákba betanított munkásokat, továbbá
kubikosokat
segédmunkásokat
és
könnyűgép-kezelőket

ményes térítés ellenében munkásszállást

Állást keres? Itt talál!

Balatonkenesei Egyetértés Mg Tsz 5 éves kivitelezői gyakorlattal rendelkező építésztechnikust keres kivitelezői munkakörbe. Jelentkezés személyesen, fizetés megegyezés szerint.

VTVB Városgazdálkodási Üzem kertészeti részlege kertész szakmunkásokat és leinformálható éjjeliőrt keres felvételre. Jelentkezés: Veszprém, Fenyves u. 13.

Bakony Fém- és Elektromoskészülék Művek felvételre keres gyors- és gépírónőket. Fizetés a kollektív szerződés szerint. Jelentkezés a vállalat személyzeti osztályán.

Bakonyvidéki Vendéglátó Vállalat pétfürdői konyháira konyhai munkára szakképzetlen női dolgozókat vesz fel. Vidékieknek szállást biztosítunk. Je-

Számviteli gyakorlattal rendelkező dolgozót keresünk azonnali felvételre. Jelentkezéseket kérjük Oszszefogás Mg Tsz Dabronc címre.

A Veszprém megyei Beruházási Vállalat építész műszaki rajzolókat keres felvételre. Jelentkezés a vállalat tervező osztályán. Fizetés megegyezés szerint.

Kohászati Alapanyagelőkészítő Közös Vállalat Veszprém Ibolya u. 9. felvesz tehergépkocsivezetőt.

IV. ÉPFU Várpalotai Kirendeltsége azonnali belépéssel felvesz autószerelőt és gépkocsi rakodót. Bérezés megegyezés szerint. Jelentkezés: ÉPFU Várpalotai Kirendeltségén Várpalota, Dankó u. 16. 6-tól 14 óráig.

Azonnali belépéssel felve-

Arácsi u. 15. sz. telephelyére, egyéves szerződéses munkaviszonyra adminisztrátort keres, lehet nyugdíjas is. Jelentkezés ugyanott.

Felvételre keresünk hegesztő, minősített hegesztő, csőszerelő, gép-, szerkezet-, általános lakatos, gépszerelő szak- és betanított munkásokat, valamint segédmunkásokat, külső szerelési (változó) munkahelyeinkre. (Százhalombatta, Pécs, Halimba, Kincsesbánya, Pétfürdő stb.). Jó kereseti lehetőséget, ingyenes munkásszállást, utazási kedvezményt és 19,— Ft-os napidíjat biztosítunk. Jelentkezni lehet: Országos Bányagépgyártó Vállalat Budapest IV. ker., Baross u. 91—95. Munkaerőgazdálkodási osztályán.

A 304. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Pápa, Erkel Ferenc u. 39. irodai és adminisztrációban

Ircsik József

Házak a Balatonnál

Kovács Gyula: A kifejező és a dekorativ vonal I.
Művészet, 1978.augusztus - 28.oldal.

2. Ircsik József: Házak a Balatonnál,
olaj, 62x84,5 cm, 1972

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726
1974 NOV 17
Csongrádmegyei Hirlap

Ircsik József
1021

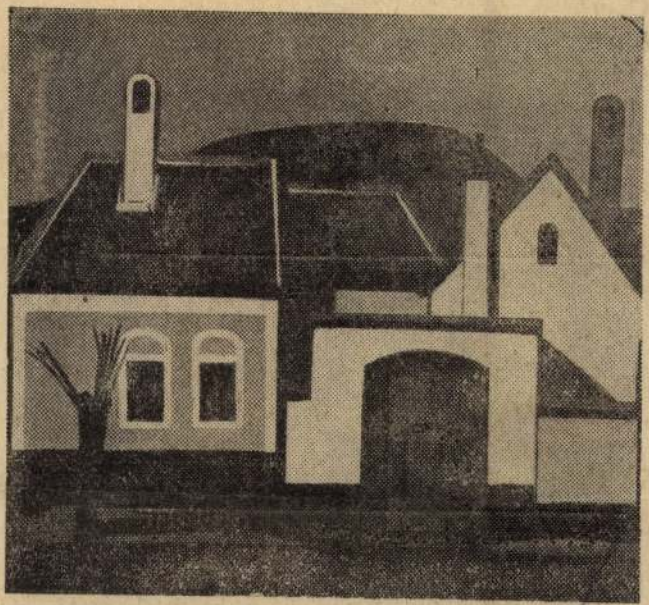

IRCSIK JÓZSEF: NAGYKAPU

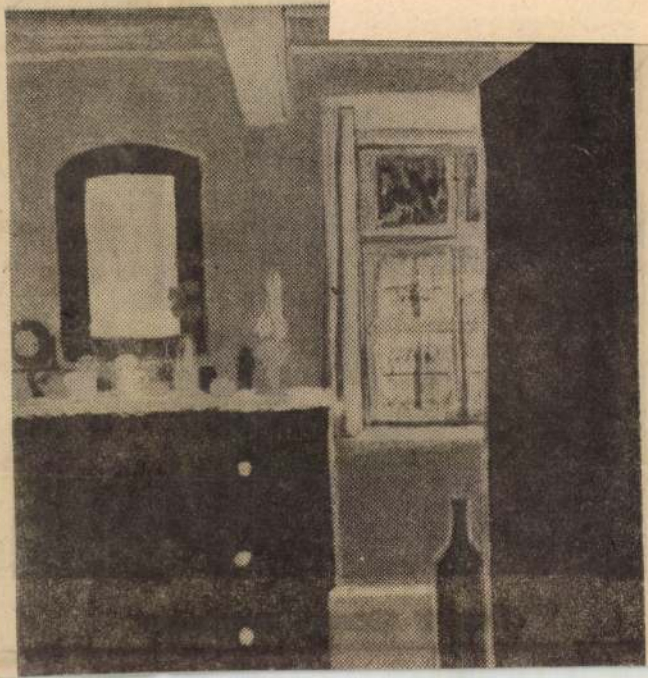

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

Napló (Veszprém)

1974 JUL 20

Ircsik József szobrász

1021

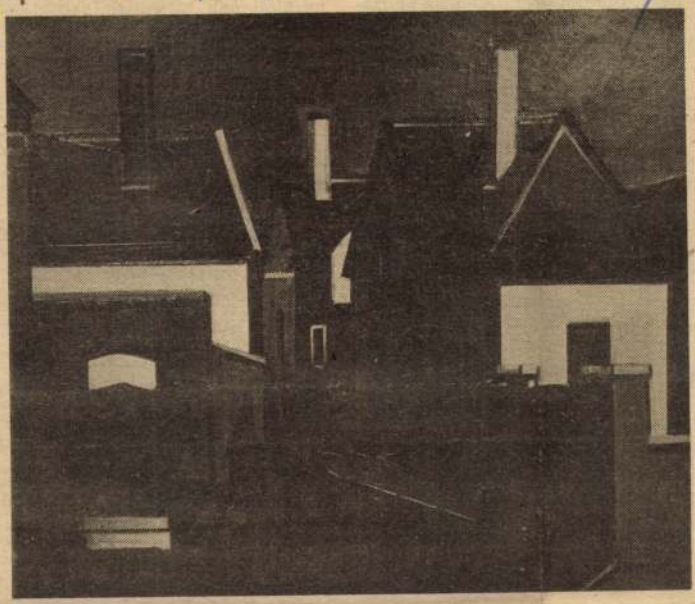

Ircsik József: Veszprémi utca (a Balatoni Nyári Tárlat anyagából) Az idén a Veszprém megye képzőművészeti díját az Egry József-díjat Ircsik József kapta

(Borbás János felvétele)

közreműködésével köteles
gálni. A határidőn túl b
tott észrevételeket a lak
hatóság nem köteles figy
venni.

(4) A lakáskiutalási (é
tési) névjegyzék-tervezete
szemlére tétel után a b
tott észrevételek alapján
sítani lehet. Módosításnak
van helye, ha

a) a névjegyzék-tervezet
vett családnál súlyosabb helyzet-
ben levő családot javasol a lakás-
ügyi hatóság vagy a társadalmi
bizottság a névjegyzékbe fel-
venni.

b) A névjegyzék-tervezetbe
felvett igénylő által kitöltött kér-
dőív valamely lényeges adata va-
lótlan.

(5) Ha az észrevétel a valóság-
nak megfelel, a lakásügyi ható-
ság a 8. § (3), (4) bekezdése
szerint jár el.

(6) A lakásügyi hatóság legké-
sőbb a tárgyév február hó 1.
napjáig köteles az éves lakás-
kiutalási (értékesítési) névjegy-
zék-tervezetet a végrehajtó bi-
zottság elé terjeszteni jóváhagyás
végett.

(7) A városi tanács végrehajtó
bizottsága által jóváhagyott éves
lakáskiutalási, illetőleg lakásér-
tékesítési névjegyzék végleges,
azt ismét nyilvánosságra kell
hozni kifüggesztéssel és sajtó út-
ján történő közhírré tétellel.

(8) A lakáskiutalási (értékesí-
tési) névjegyzékben az állam-
polgárok nevét, lakáscímét, fog-
lalkozását, lakásigénylő lapjának
azonossági számát kell feltüntet-

ni azt az igénylőt, aki

a) előző lakásbérleti jogáról —
ha az nem Veszprém városban
volt — meghatározott személy,
vagy térítés ellenében a lakással
rendelkező szerv javára lemon-
dott és a lemondástól számított
öt év nem telt el;

b) korábbi nagyobb szobaszá-
mú, vagy magasabb komfort-
fokozatú lakását elcserélte és
a csere jóváhagyásától öt év nem
telt el;

c) előző lakásának bérleti jog-
viszonyát szabadságvesztés, ki-
tiltás, lakbérhátralék, kiutasítás,
lakásrongálás, vagy személyének
felróható egyéb magatartás miatt
szüntették meg és a bérleti jog-
viszony megszüntetése óta öt év
nem telt el;

d) lakását túlnyomó részben
albérlet, ágybérlet, illetőleg ide-
genforgalmi szervvel kötött fize-
tővendéglátás céljaira, vagy
egyéb rendeltetésellenes módon
hasznosítja;

e) a lakáskörülményeire, szo-
ciális helyzetére vonatkozóan a
lakásigénylésben valótlan adato-
kat közöl és számára ez jogta-
lan előnyt jelentene.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

TÁRSADALMI SZEMLE

19. DEC. 4.

Ircsik József

1021

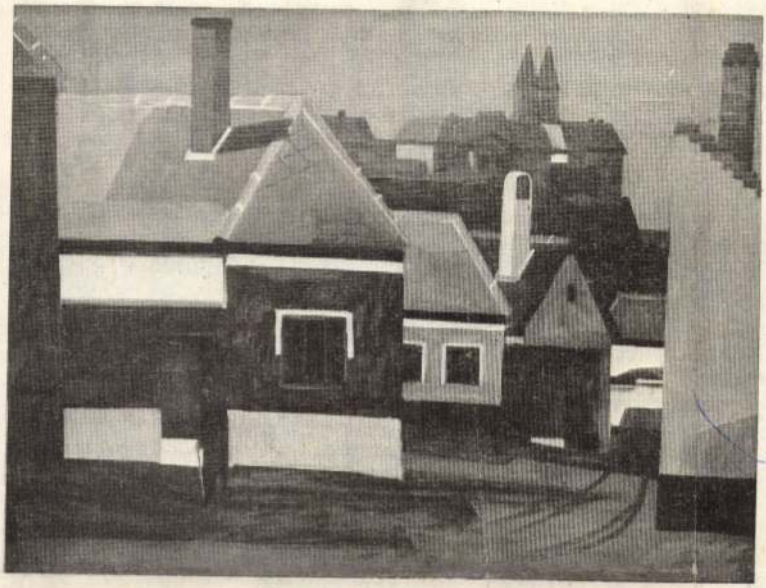

Ircsik József
Veszprém össze

nalista frázisokat — részben ép-
ők jutottak novemberben oda,
a legdrasztikusabb módon, disz-
lással szakítsák meg ezt a köte-
: tettekkel helyezkedtek a *nem-*
közömbösség, a kozmopolitizmus
pontjára. Az események szele az
t mihamar megfordította: kita-
a, mit rejt a nacionalista érem
k oldala.

itt jutunk el a „hagyományos"
nalizmusnak és kozmopolitiz-
nak *sajátosan mai*, a jelen törté-
i szakaszra vonatkozó funkciójá-
Ha a kozmopolitizmus a 19. szá-
an a polgári átalakulás nemzeti-
etlenségi feladataitól való elteré-
l veszélyeztetett, akkor ma első-
an az imperializmus „nemzetek
ti" expanziós törekvéseinek, „in-
ációs" igényeinek politikai és
lógiai alátámasztását szolgálja.
orma- és gondolkodásmódbeli
llászcsinálójuk" szerepére van
va.

mde tévednénk, ha nem látnánk

tástal
napró

S k
újabb
épper
barát
testv
kor e
integ
csakl
ció" nyugati elképzeléseinek
mében, hanem szocialista alapon, a Szovjetunióval való együttműködés szilárdításával, a legutóbbi években immár a KGST komplex programja keretében.

Az imperialista politika a szocialista közösség lazítására mindig olyan ideológiai „aláfestést" alkalmaz, amely a legjobban látszik igazodni az aktuális politikai és gazdasági feltételekhez. Ehhez képest kombinálja és váltogatja a nacionalista és a kozmopolita „ráhatásokat". S teheti is, hiszen nacionalizmus és kozmopolitizmus *nem ellentétei, hanem kiegészítői*

Ircsik József

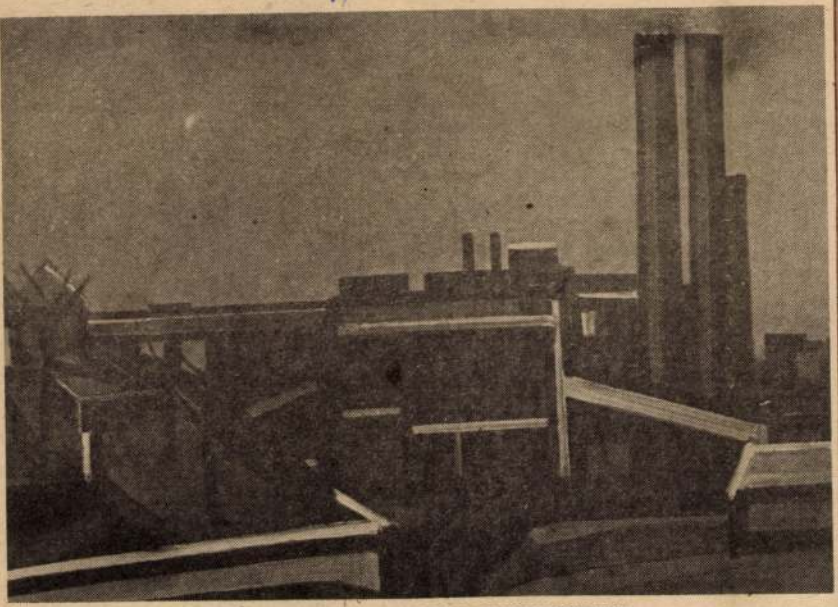

IRCSIK JÓZSEF: AJKAI GYÁRRÉSZLET

Napló (Veszprém), 1976. máj. 1.

minden hó-
szek. Köszö-
és visszafor-
felé. Elmé-
lamit. Rossz
jár, mint

kapualjból
lép ki, két-
slányt vezet.
yne vennék.
is, mert itt
szédban. Mi-
séskönyveket,
inyra mutat.
ki. Magunk-
a. A kiraka-
z üzletbe, az
halkítja a
éve megvan
olt, de csak
róluk. A
rást pontosan
rakatok, ké-
szták. A jár-
eleje minden
ielégít. A
szeresen cse-
kel udvaria-
y indulna,
át huzigálja.

a többiek miatt. Mondom, nyugdíjas. És korábban? Azelőtt rendőr voltam, kérem.

Fiatal fodrász lány. Vörös haja kikunkorodik a sapka alól, kacéran mosolyog. Nem a mellette elhaladóknak, hanem az utcának, a szélnek, a világnak. Hangja, mint az arca, kedves, kicsit kényeskedő. Én csak a romantikus könyveket szeretem. Bronte-t. Beviszem magammal az üzletbe, és ha nincs vendégem, ott is olvasok. Előfordul, hogy közben kimegyek sírni. Az öltözőbe. Szóval, ha Bronte könyvről hallok, azt bárhonnét megszerzem. Kölcsön kéri? Könyvesboltban veszi? A kislány mosolyog. Ó, hogyne! És mintha a szél fújná el, tovább libben.

Összekapaszkodott fiú és lány, egyikőjük sincs húsz éves. A lány riadt, szomorú szemű, a fiú gömbölyű állú, kihívó tekintetű. Épp a könyvesboltba mennek, fiú megfogja a lány vállát, a lenge kis alakot valósággal magához cövekeli. Majd meglátjuk. Majd körülnézünk. És szúrós tekintetét a lány arcára szegezi.

Borvirágos orrú, megállapíthatatlan korú férfi. Lehet hatvan, de nyolcvan is. Vállát a szélnek feszíti, akkora lendülettel jön, hogy alig tudom megállapítani. Olvasni? Beszélni! Hat nyelven. Parla italionó? Tengerész voltam tizenhét évig. Adria tenger, Fekete tenger, Balti tenger. Ott igen. Ott lehetett volna olvasni. A hajón. Azt hiszem olvastam is. Kikötöttünk a városokban, vásároltunk könyveket. Más nyelven. Persze. Dehogy volt baj. Éppen azt akartuk, megtanulni a nyelvet. Szóval, olvastam. Most már egészen biztos vagyok benne, hogy olvastam. Mit? Hát nyolcvanhat éves vagyok. hogyan emlékeznék rá? Előredől, nekifeszül a szélnek.

Vathy Zsuzsa

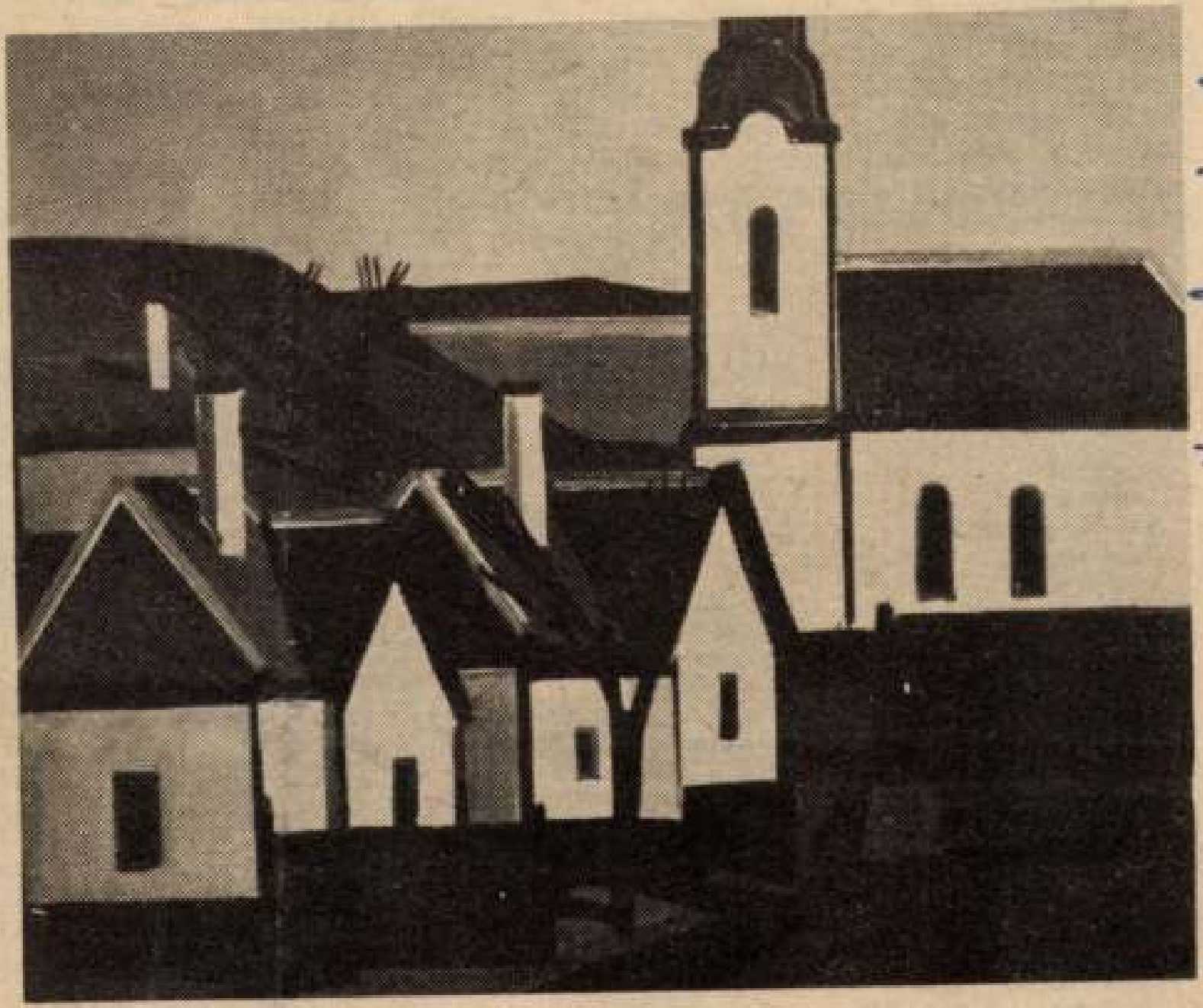

Ircsik József

Napló (empirikus), 1976. ápr. 4,

Ircsik József: Szentkirályszabadja

ja Zsuzsa Éva, a rendező. Erős komédiának indul, ami a végén tragikus fordulattal fejeződik be. Jó néhány évvel ezelőtt, amikor a regény megjelent, megkérdeztem Rideg Sándort, hogy tudta ezt a vidám történetet ilyen szomorúan befejezni? „Gyerek maga még — válaszolta Sándor bácsi — nem érti az életet. Tanulja meg, hogy az olyan, hogy egyik percben sírunk, a másik percben pedig nevetnünk kell rajta". (KS)

Kossuth rádió

7.23: Testvérlátogató a ceglédi Magyar—Szovjet Barátság termelőszövetkezetben
8.05: Öt kontinens hét napja
8.21: Dalok a felszabadulásról
8.37: Magyarország, 1945. Szovjet költők versei
8.46: Giulietta Simionato énekel
9.00: Emlékiratok — noteszlapok
10.03: A Gyermekrádió műsora
11.07: A Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekarának felvételeiből
12.10: Édes anyanyelvünk
12.36: Tisztelet az embernek
8.05: Mit hallunk?
8.33: Miska bácsi lemezesládája
9.00: Szívesen hallgattuk (ism.)
10.33: Böngészde
11.40: Láttuk, hallottuk — a kiállítótermekben
12.00: Jó ebédhez szól a nóta
13.00: Ravasvili, az agyafúrt bíró Mesejáték grúz népmesék alapján
14.00: Táskarádió
15.00: Bob herceg Részletek Huszka Jenő—Martos Ferenc — Innocent Vincze Ernő operettjéből
15.33: Mikrofon előtt az irodalmi szerkesztő
15.43: Többszemközt a Kossuth Klubban
16.15: Schubert: G-dur
19.33: Rádiószínház A sorból az ötödik Jaroslav Malir eseményjátéka
20.25: A varázsfuvola Részletek Mozart operájából
21.25: Szimfónikus zene

MAGYAR TV

9.53: Tévétorna (ism.)
10.00: Játsszunk bábszínházat! (SZÍNES!) XIII/10. rész: Átalakulások
10.40: Hírek
10.45: Forradalmi ifjúsági napok (SZÍNES!) Helyszíni közvetítés a gellérthegyi jubileumi parkból a budapesti fiatalok nagygyűléséről
Kb.
11.45: Sopoti Dalfeszti-

Ircsik József festő

Képes Újság 1975. szept. 20.

Ircsik József: ÖREG PRÉSHÁZAK (olaj) (Fotó: Karff István)

Közelkép

A cím – egy képzőművészeti kiállítás esetében – száraznak tűnhet: „Mezőgazdaság a képzőművészetben 1975".

A helyszín meg, kimondottan, szokatlannak: Mezőgazdasági Múzeum.

Meghatározott téma, kiírt pályázat gyűjtötte egybe a műveket.

S mit látunk?

Nem látunk, ami manapság immár elég furcsaság számba megy: öncélú formalista bravúroskodást, sikkes semmitmondást.

Ám látjuk, hogy nemzeti képzőművészetünk legszebb hagyományai élnek tovább.

Kötődés a földhöz.

mentálások és az eredeti
mintegy párbeszédével bi-
sünkre méltó e korszak. A
költői és írói hivatástudat
próza felé tett első lépé-
ól való gondolkodás. Vagy
ruc költészet.
r irodalom ekkor sem.
oktatásból jelenleg megle-
ilzottan sokat törődik vele.
ltatni különösebb figyelem-

Simon Gy. Ferenc

TAKÁTS GYULA:

Egy osztálytárs emlékére

Nyugodt vagy már, mint tört faág...
Nem lázít föl az értelem.
Ez sem... alattad e világ...
Vád nélkül és reménytelen

még nyelvet sem öltesz felénk.
Gerinced fő-ága alatt
a föld sem érdekel... Se ég,
hogy végképp be melyik fogad.

van szó, hiszen Hilda elég
ar kimondta, „...az élet
tovább, és a gyerekeknek
kell!" Gonosz mosollyal a
íra sandított: „Hiába a
erőfeszítés, mégis pártá-
maradtál, fiam!"

n akart hinni a szemének,
egember a folyosón várta
A meglepetéstől szóhoz
udott jutni.

Megfázol, papa! — mond-
ikor végre magához tért.
sókolom, papóka — üd-
e a lánya.

öregember gyengéden
kolta mindkettőjüket.
tek a kórterembe. Az
feküdt. A lánya az ágy
ült, felesége pedig me-
az ágy lábánál állt meg.

n jól vagyok, papa, nincs
baj otthon — mondta.
rülök, kedves... — szólt
és könnyes lett a sze-

— Csitt! — dobbantott mér-
gesen az öregasszony. — Ma-
radj csak nyugodtan. Folyton
nyugtalankodsz. Jó dolgod van
itt... Mi pedig itt vagyunk
minden látogatáson.

Szélesre tárult a kórter
ajtaja. A vacsorát hozták.
öregasszony a tányérra néze
Vajas zsömle, sonka, egy poh
tej. Az éjjeliszekrényen e
szelet torta. Az ebédből mara
hatott meg. Úgy nézte az en
valót, látszott rajta, ebben
pillanatban sajnálja, hogy n
ő a beteg.

— Nincs fogad, papa. H
gyan eszed meg a felvágott

— Vidd haza, majd m
eszed — mondta az öreg k
vesen.

— Biztos, hogy neked n
kell? — kérdezte az asszo
de már csomagolta is szal
tába.

— Az unokáim jól vannak?

— Jól, persze. Ha apa kijön
a kórházból, majd eljön hoz-
zánk. A gyerekek is örülni fog-
nak.

A tájhoz. A falusi élethez. A paraszti világhoz.
Ennek nincs vége, szerencsére, a képzőművészetben sem.
Volt múltja. Van jelene. És lesz jövője.
És mindig is lesz csodálója: művésze, közönsége.

S. Gy. F.

MP SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-088, 387-148, 340-725
1976 DEC 18
NAPLÓ (VESZPRÉM)
Ircsik József
1021

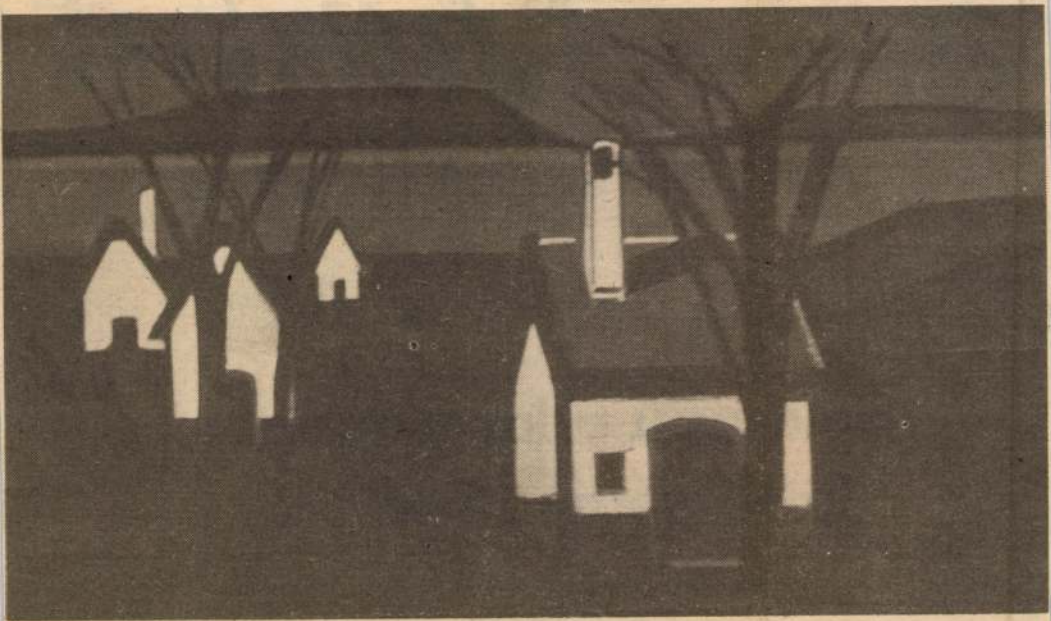

Ircsik József: Téli Balaton (Borbás János fotója)

fraßad

A NAPLÓ hétvégi melléklete

Számvetés Berhidán

Sokszínű a kiscsoportos, közösségi művelődés

Régi erénye a berhidai közművelődésnek *a népművészet jegyében fogant művelődő mozgalom* elevensége. Pávakör a községben és

ben, a tánccsoport több faluban fellépett.

Íme, egész csokort kitevő a népművészeteket művelő kisközösségek köre, melyek

Van erre törekvés Berhidán. Jó szokás, hogy a művészeti csoportok tagjait rendszeresen meghívják a Déryné Színház előadásaira, illetve más rendezvényekre

SAJTÓFIÓK
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

NAPLÓ (VESZPRÉM)

1976 JUL '3

Ircsik József

1021

Ircsik József:

BALATONI TÁJ

Vegso sorom az olvasók
segítség kul
kérdést feltenni a tévé
nek a kor
jókmak meg
hatékonyab
kérdi Tanács
mulyobb
erejű rendelet
csok, párt
lenlegi fogla
lalatok. Ba
szerbe fogla
kifejezés l
sági tanácsok
ügy, hogy
sági tanácsok
tapaszta
a szolgálta
joi szolgál
ségek.
ket.

Vajaszlóról jövő tanácstagok
nemzetközi találkozóra
Vajaszlóról tegnap egy
ma is elutazik Hellai a
Gázmű is elterve kel, a
Szombathelyi Autóbusz-
A Szombathelyi Autóbusz-
üzemi pedagógiai
Savaria Szálló
Mozaik
Mozaik operett
Husz-
Husz-
Husz-

R. KISS LENKE

Szobrászművész (Erdély, 1925).
A Képzőművészeti Főiskolát 1957-ben végezte el Mikus Sándor, Barcsay Jenő és Pátzay Pál tanítványaként.
Rendszeresen vesz részt a Veszprém megyei és a különböző országos kiállításokon.
Egyéni kiállítása volt Veszprémben (1965, 1966, 1974), Ajkán, Várpalotán, Tapolcán és Koppenhágában (1974).
1967-ben Egry József-díjjal tüntették ki.
Köztéri szobrai Budapesten és mintegy húsz vidéki városban kerültek felállításra.

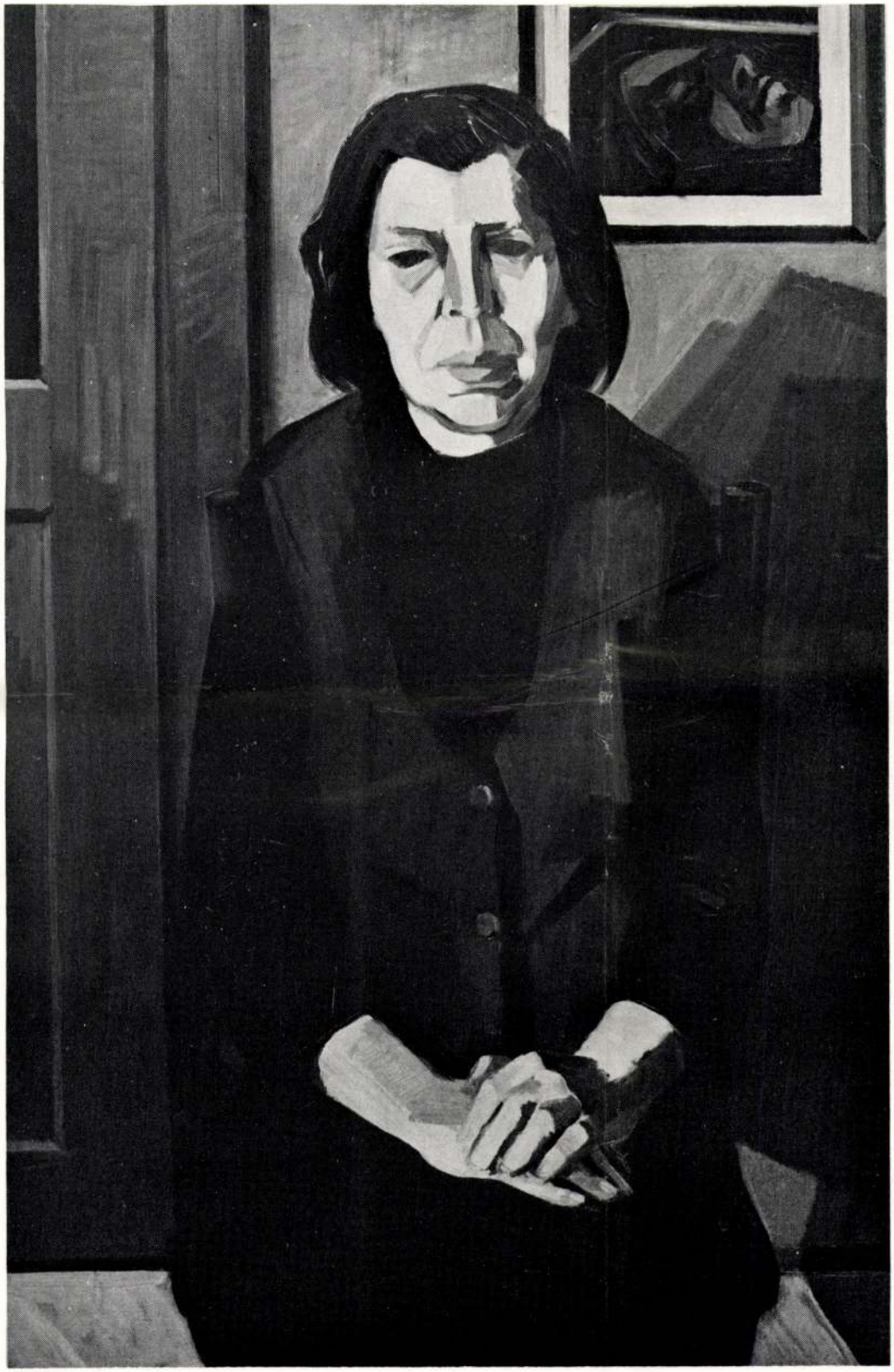

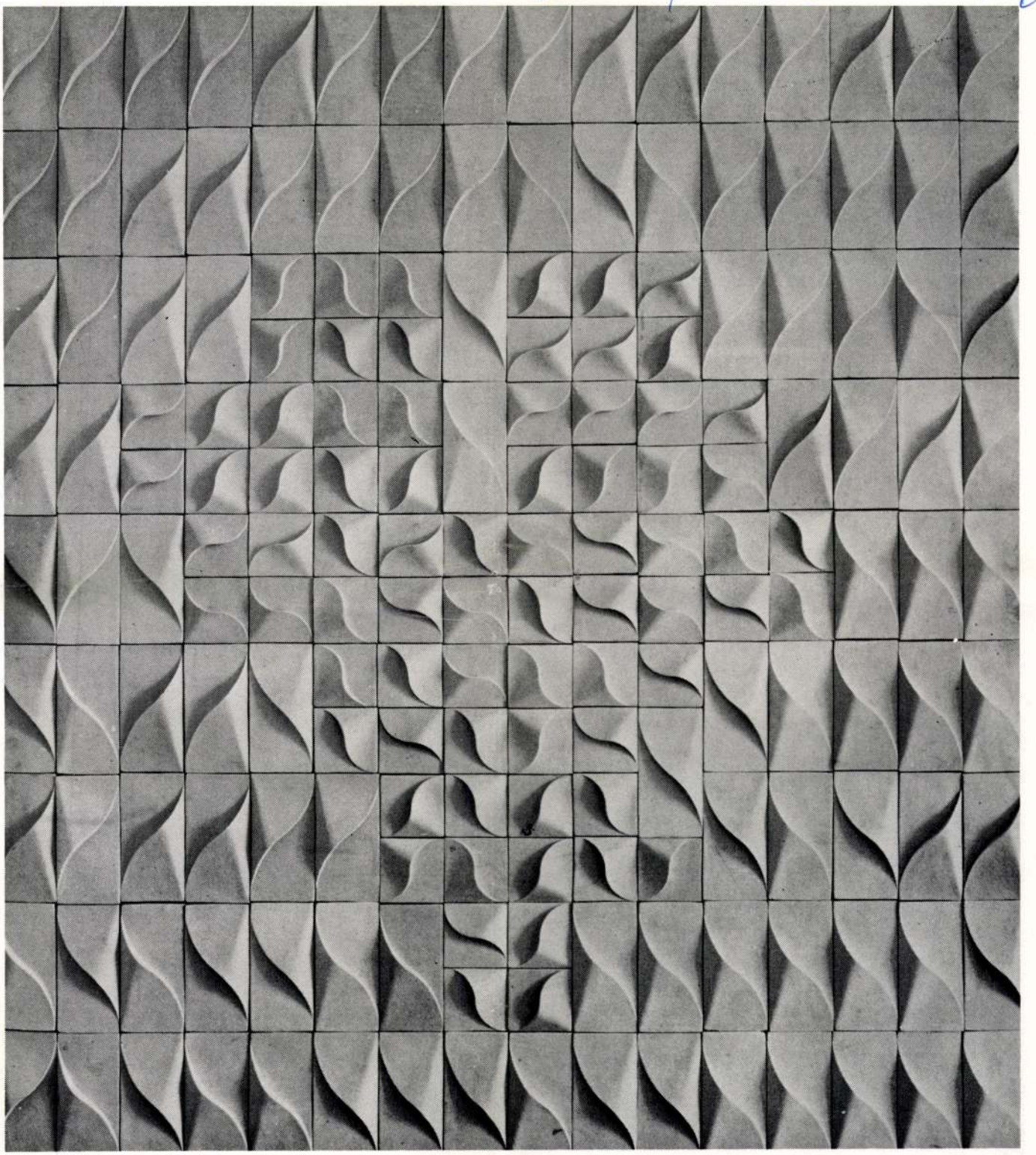

IRCSIK JÓZSEF

Festőművész (1932, Veszprem).
1954-ben szerezte meg diplomáját a Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János és Bernáth Aurél tanítványaként.
Rendszeresen vesz részt a Veszprém megyei és országos kiállításokon.
Önálló kiállítása volt Budapesten (1966, 1968), Veszprémben (1967, 1972, 1973).
Művészeti díjai: Szegedi Nyári Tárlat díja (1970), Egry József-díj (1974).
Műveiből többet őriz a Magyar Nemzeti Galéria, a gyöngyösi, hodmezővásárhelyi, sárospataki és a váci múzeum.

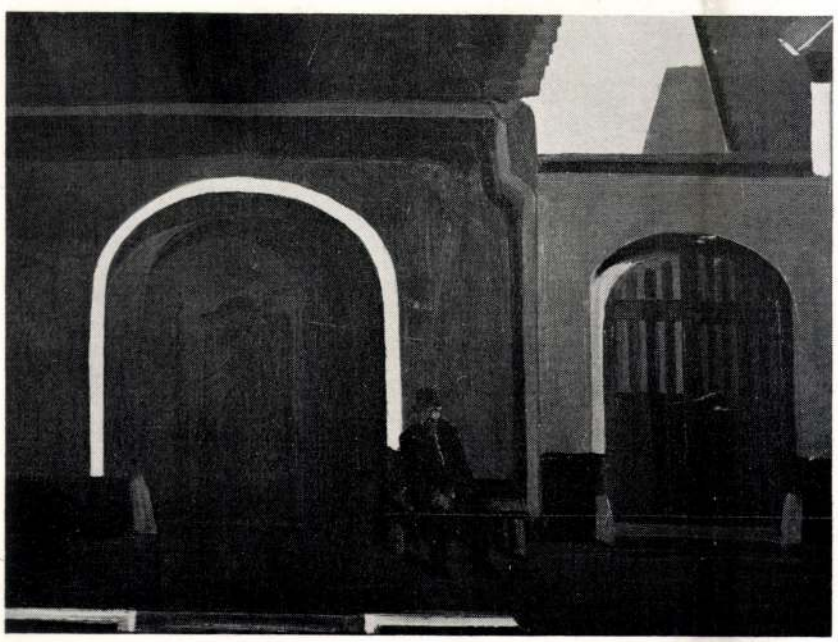

A kiállítás anyagát zsürizte:
CSOHÁNY KÁLMÁN, DR. FEHÉR ZSUZSA,
JANCSÓ ILDIKÓ, MAJOROS JÁNOS

A kiállítást rendezte:
DR. FEHÉR ZSUZSA

A katalógust tervezte és szerkesztette:
DR. FEHÉR ZSUZSA

A fotókat készítette:
SZEPSI SZÜCS LEVENTE

K A T A L Ó G U S

BOGNÁR ZOLTÁN

A CSÁSZÁR KATONÁI
linómetszet, 540x750 mm

AZOK A SZÉP FALUSI ESTÉK
linómetszet, 440x320 mm

ÁDÁM, ÉVA
linómetszet, 325x315 mm

FAGYOSSZENTEK
linómetszet, 265x220 mm

NAGY MUTATVÁNY
linómetszet, 795x495 mm

ÖKÖRSÜTÉS
linómetszet, 620x435 mm

PÁSZTOROK VÉDELMEZŐJE
linómetszet, 275x245 mm

SÁNDOR, JÓZSEF, BENEDEK
linómetszet, 475x295 mm

SZŐLŐSGAZDÁK
linómetszet, 380x440 mm

SZŰZEK TEMETŐJE
linómetszet, 780x440 mm

TAVASZ ÜNNEP
linómetszet, 450x385 mm

CSIZMADIA ZOLTÁN

FÉRFI
mázas kerámia, 80x21 cm

FELHŐS TÁJ
olajfestmény, 53x70 cm

GYÜMÖLCSHORDÓK
mázas kerámia, 102x23 cm

HASADÉK
olajfestmény, 60x80 cm

KOMPOZÍCIÓ
mázas kerámia, 59x27 cm

MADÁRMOTÍVUM
mázas kerámia, 27x67 cm

MESEFIGURÁK
mázas kerámia, 68x46 cm

NŐ
mázas kerámia, 70x24 cm

PARASZT KARIATIDÁK
mázas kerámia, 320x125 cm

PARASZT OLTÁR
mázas kerámia, 190x220 cm

TAVASZ
olajfestmény, 60x80 cm

TÉL
olajfestmény, 60x80 cm

TÜNDÉR TRIÓ
mázas kerámia, 80x100 cm

VADÁSZ
mázas kerámia, 70x76 cm

VÁRFELJÁRÓ
olajfestmény, 80x120 cm

VIRÁG
mázas kerámia, 50x22 cm

ZODIÁKUS
mázas kerámia, átm.: 62 cm

HANZÉLY JENŐ

FALI PLASZTIKA I.
bisquit, 120x70 cm

FALI PLASZTIKA II.
bisquit, 135x80 cm

TÉRKOMPOZÍCIÓ
mázas samott, m: 35 cm

HORVÁTH LÁSZLÓ

DÍSZÍTŐ BURKOLAT
bisquit, 120x140 cm

KOMPOZÍCIÓ KÉKBEN
mázas porcelán, 36x31 cm

OSZLOPFÜZÉR
mázas porcelán, m: 150 cm

SZATURNUSZ ÉTKÉSZLET
kerámia

IRCSIK JÓZSEF

APÁM A RAVATALON
olajfestmény, 80x60 cm

BAROKK KAPUK
olajfestmény, 37x49 cm

EGYEDÜL
olajfestmény, 60x90 cm

FEKETE HÁZ
olajfestmény, 65x90 cm

HÁZAK
olajfestmény, 65x95 cm

KENDŐS ASSZONY
olajfestmény, 90x72 cm

NŐI FEJ
olajfestmény, 60x90 cm

SÉD-PART
olajfestmény, 62x90 cm

R. KISS LENKE

AKT
bronz, 200 cm

BALATON
bronz, 40 cm

BAKONY
mészkő, 250 cm

BÉKE I.
bronz, 48 cm

BÉKE II.
bronz, 110 cm

DANAIDÁK
bronz, 32 cm

ÉNEKLŐK
bronz, 34x44 cm

GOMBÓCOK I–III.
bronz, 10 cm

JOHANNA
bronz, 33 cm

LENIN
bronz, 32x38 cm

LOVACSKÁZÓK
gipsz, 26 cm

OKTÓBER
bronz, 48x50 cm

OLVASÓK I.
alumínium, 220 cm

OLVASÓK II.
bronz, 28x30 cm

ŐSZ
bronz, 35x20 cm

PÁRKÁK
bronz, 28x25 cm

REGGEL
bronz, 24 cm

SZERVES KÉMIA
kő és bronz, 40 cm

SZERVES KÉMIA
kő és bronz, 220 cm

ÜNNEP
gipsz, 50x50 cm

ZENÉLŐK
alumínium, 240 cm

SZEKERES KÁROLY

ÉTKÉSZLET I.
kobalt mázas porcelán

ÉTKÉSZLET II.
kék drapp mázas kerámia

ÉTKÉSZLET III.
agyagmázas kerámia

FALI PLASZTIKA I.
mázas kerámia, 260x138 cm

FALI PLASZTIKA II.
terrakotta, 116x120 cm

KERTI PLASZTIKA I.
samott, m: 58 cm

KERTI PLASZTIKA II.
samott, m: 55 cm

KERTI PLASZTIKA III.
samott, m: 50 cm

TEÁSKÉSZLET I.
barna kerámia

UDVARDI ERZSÉBET

BALATON II.
collage, 29x50 cm

BALATON IV.
akvarell, 38x53 cm

NÁDAS
collage, 35x40 cm

REQUIEM AZ ŰRHAJÓSOKÉRT
collage, 100x80 cm

TÉLI BALATON III.
collage, 38x48 cm

TÉLI BALATON IV.
collage, 34x46 cm

TÉLI BALATON V.
collage, 35x83 cm

BOGNÁR ZOLTÁN
CSIZMADIA ZOLTÁN
HANZÉLY JENŐ
HORVÁTH LÁSZLÓ
IRCSIK JÓZSEF
R. KISS LENKE
SZEKERES KÁROLY
UDVARDI ERZSÉBET
KIÁLLÍTÁSA
TIHANYI MÚZEUM
1975

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-126

Ircsik József, Sátoraljaújhely

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP
1984 DEC 8.

1021

IRCSIK JÓZSEF: PRÉSHÁZ

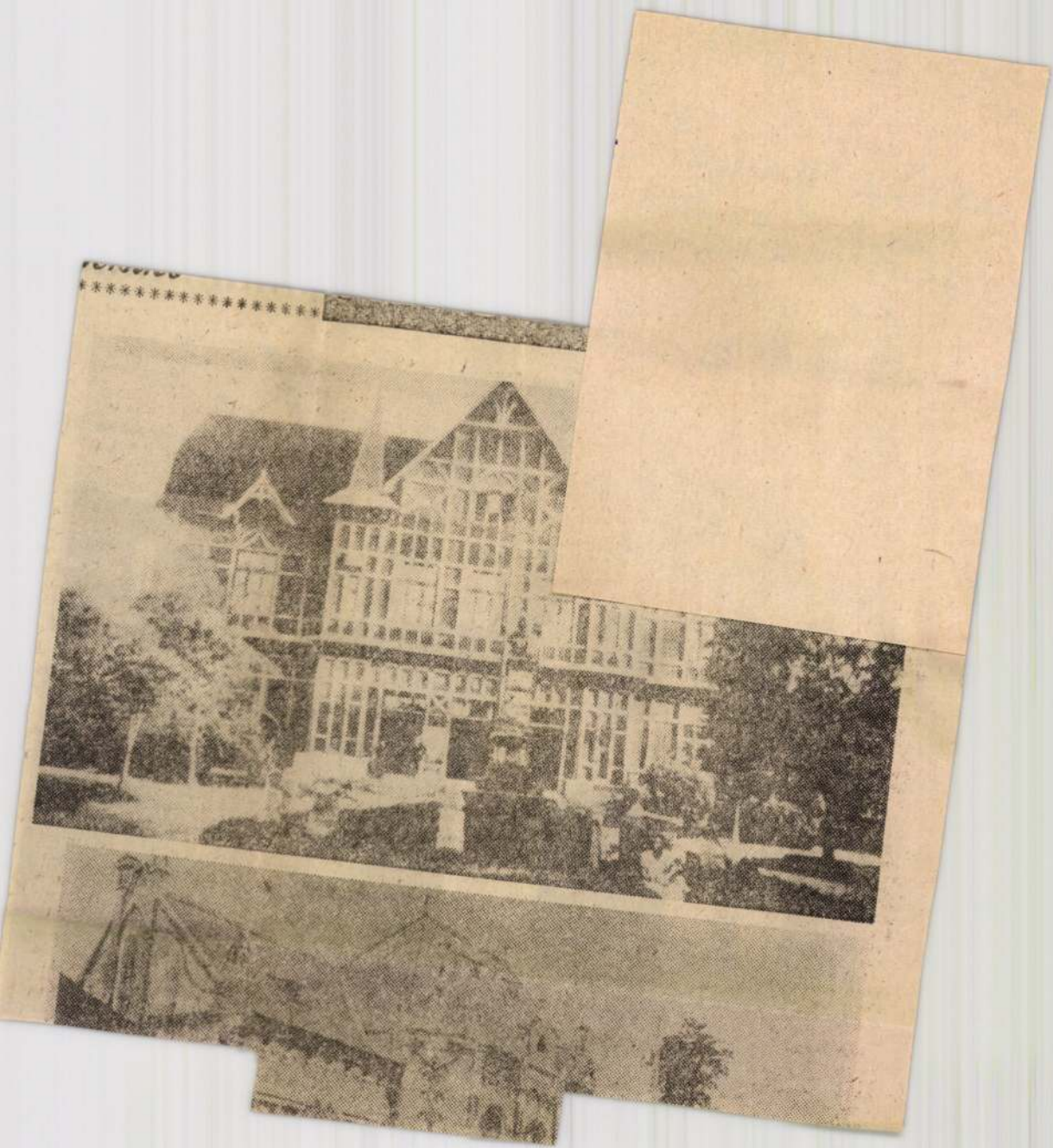

Ircsik József.

2. Ircsik József: Házak a Balatonnál,
olaj, 62x84,5 cm, 1972

Művészet, 1978. aug. 29. old.

6. Pál Gyula: Utca és asszony,
olaj, 59x60 cm, 1973

Pál Gyula festményeinek vonalvilágát erőszakoltan tudjuk csak különválasztani képei színvilágától. Az ő festményeiről szólva a dekoratív vonal metamorfózisáról beszélhetünk. A dekoratív vonallal szemben Pál Gyula már-már stíluserejű érvet állít. S ha ez a kifejezésakarat a történeti, szerkezetes kubizmustól kap is támogatást, mégsem mechanikus továbbalkalmazása annak. Nagy inspirációt, biztatást adó modellje kifejező vonalainak a régi szabolcsi emberek – ő maga is Szabolcsban született és ott él most is – szavakat tagoltan ejtő, láttató beszédje. Képének színvilága is – ezért nem könnyű a különválasztás – a régi szabolcsi embereknek reményt is alig látó, de mégis oly nemes-küzdelmesen viselt nehéz sorsát idézi. Pál Gyulát nemcsak lelki alkata, de paraszt-kézműves őseitől örökölt józansága is a jobbik eszének használatára készteti. Ezért is nem hagyja el az érzelemvilágnak ezt a közegét, melyben honos.

ZŐDÉS
yéb jogviszony létesitéséhez

zettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri

sorolás

met. Sőt — engem legalábbis — elsősorban az előadói teljesítmény ragad meg: a remekművekkel való *első találkozás* öröme és frissesége, a *felfedezés élménye* süt át az interpretáción, s ez minőségi többlet a mai, immár klasszikus hagyományokra épülő — és egyre inkább perfekcionista igényű — Kodály-tolmácsolókkal szemben. Nem, azt egy percig sem állítom, hogy Borus Endre Wesselényi utcai nebulói vagy

IRCSIK JÓZSEF

MAGYAR TÁJAK
Salgótarján, Művelődési Központ

Ez az ötödik biennále, melyet a Hatvani Galéria rendez. Eddig a Magyar Nemzeti Galéria vette át az anyagot, most Salgótarján. S eddig ez a legegyenletesebb. Sokrétűségé-

vel is kitűnik, a realizmus gazdag árnyalataival. Igaz, a megrendítő élmény ritka; inkább úgy mondhatnánk, becsületes alkotásokat szemlélhetünk. Szentendrei, pomázi, kőszegi utcaképek mellett itt van a festői szemmel megidézett Balaton, a Hortobágy, a vásárhelyi tanyavilág, Sukoró, Sopronbánfalva, Ráckeve, Zsennye, Nagymaros, Nyírség, Szigliget, még a Hidegség pataka is — kicsiben az egész ország. Költői látomások váltakoznak epikus rajzzal. Kevés a dráma, s valamiképpen hiányzik a tájat betöltő ember is, munkájával, hétköznapjaival. A metafizikus élmény bővülhetne társadalmi mondanivalóval. Mert a gólyahalál és az árvalányhaj másképpen fontos és nemes idézése, a naplementék tüzes ragyogása, a kövös ártér és a füzes, a Fekete-Körös kanyarja izgalmasabb lesz, ha láttatni engedi az élet köznapi eseményeit a táj ünnepi pompájában. Ma ez inkább csak óhajként jelentkezik, s így a magyar tájak — igaz, az eredeti kiírásnak megfelelően — magukban és kissé árván tündökölnek. *(Képünkön Ircsik József Házak a Balatonnál című festménye)*

Losonci Miklós

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Ircsik József
festőművész,
NÉPÚJSÁG (HEVES)
1982 DEC 04

1021

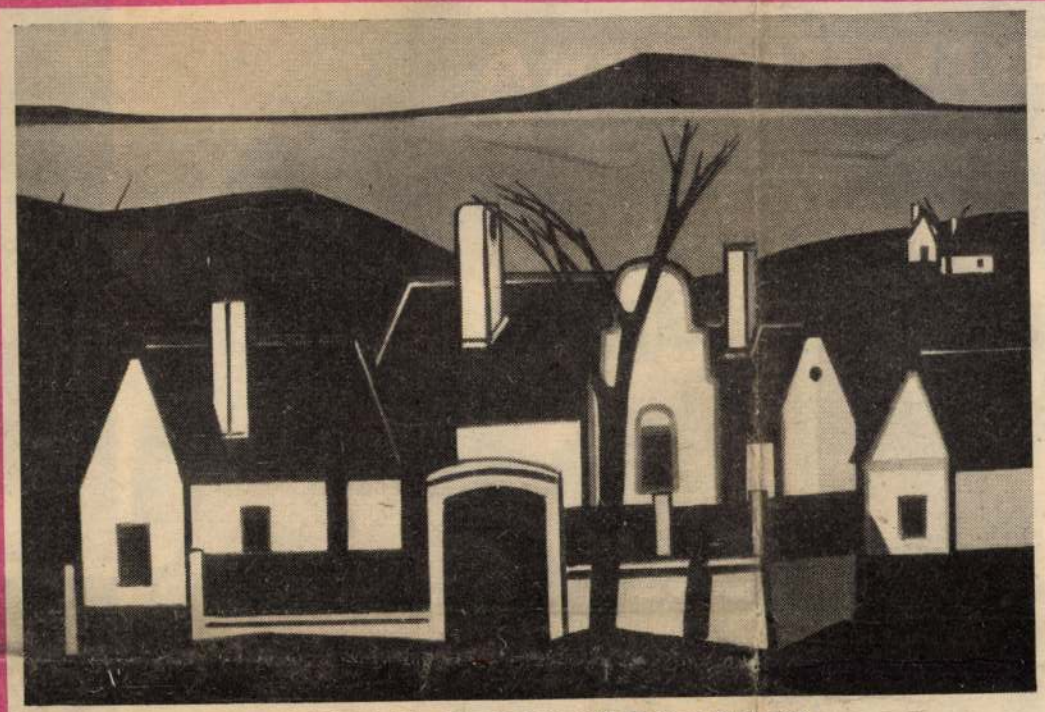

Ircsik József: Házak a Balatonnál (Bronz-diploma)

Maghy Zoltán: Hortobágyi híd télen (Bronz-diploma)

„Magyar tájak“ Hatvanban

Szabó Sándor reprodukciói

Regős István: Álom a Velencei-tóról

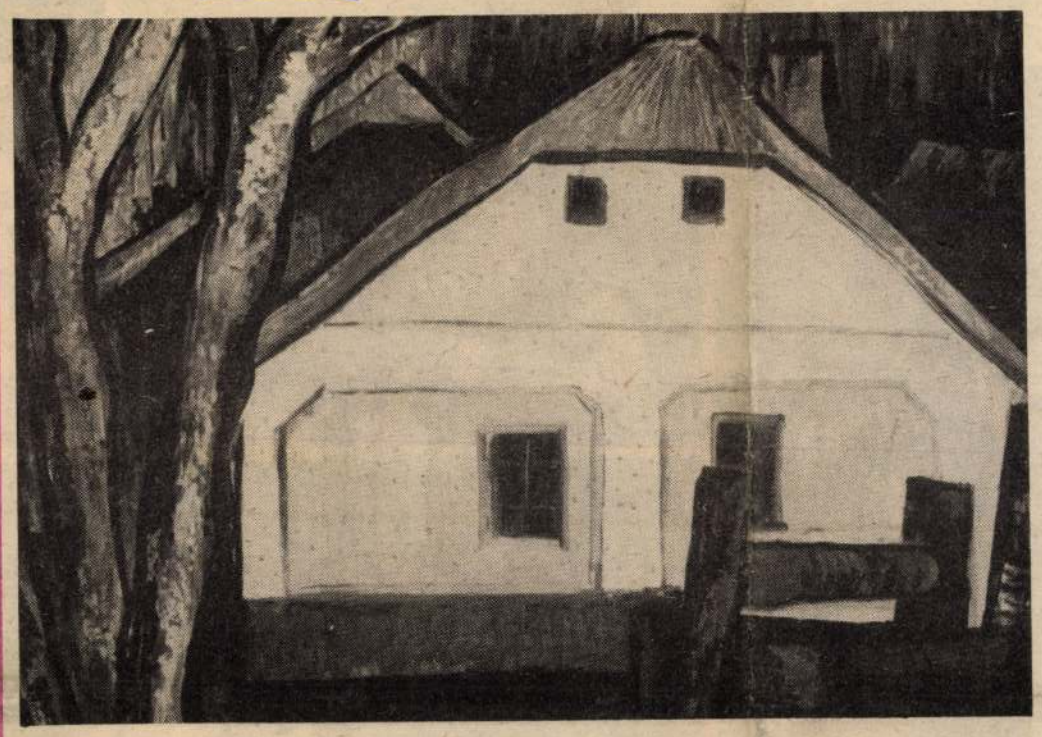

Lakatos József: Váci Mihály szülőháza

Ötödik alkalommal került megrendezésre a Hatvani Galériában az Országos Tájfestészeti Biennálé. A kétévenként ismétlődő találkozóra az idén hatvanhárom festő és grafikus küldte el egy-egy alkotását. Az ország különböző tájairól, művésztelepeiről érkezett pályázati művek más-más felfogásokat, kifejezésbeli törekvéseket is reprezentálva tükrözik a hazai tájak szépségeit.

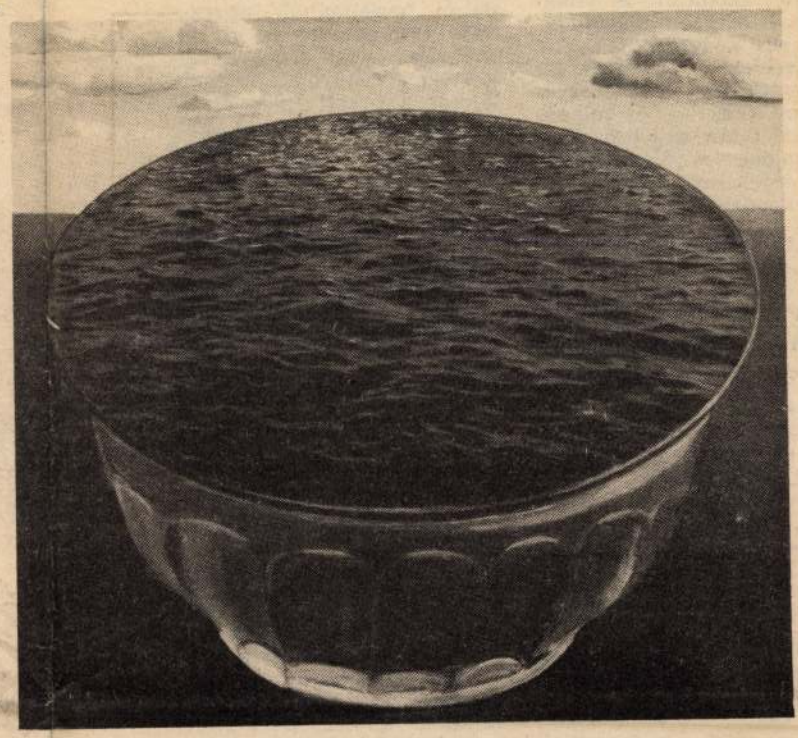

Valkó László: Tájkép tengervízzel

Patay László: Villámlás (Arany-diploma)

a tőzsdén

tőzsde
(Fotó — AP—MTI—KS)

szenátor. Az ellenzékbe szorult Demokrata Párt nevében megszólaló *Bumpers* szenátor viszont aggódik: *„A gazdasági katasztrófa szélén vagyunk!"* Többen hangoztatják, hogy a Központi Állami Bank szerepét betöltő szövetségi intézmény által elindított kamatlábcsökkentés csak *választási trükk* volt: ezzel akarták az urnákhoz járuló amerikai szavazókat Reagan pártjának megnyerni. A bank előrejelzése szerint ugyanis jövőre legfeljebb kétszázalékos gazdasági növekedés várható, s a munkanélküliek aránya eléri a 11 százalékot az Egyesült Államokban.

Mindennek ellenére valószínűnek látszik, hogy mégsem csak választási megfontolásról volt szó. A gazdaság megélénkítése objektív szükséglet, hiszen a drága dollár vonzza az importot, rontja az exportot, gátolja a beruházást, elavulttá teszi a ki nem használt termelőberendezést, tovább növeli az állami költségvetés máris százmilliárdos deficitjét, kiiktatja a belső fogyasztásból a munkanélküliségtől sújtott, vagy egyszerűen vásárlóerejüket vesztő családokat.

Ahhoz azonban, hogy a gazdaság gyógyulása valóban megkezdődjék, a New York-i tőzsde legtekintélyesebb szakértője szerint *további kamatlábcsökkenés* szükséges. Azaz a tőke *már érzi* az új szelet, de *még nem* mozdult meg igazán. Ha megmozdul, 1983-ban várható a gazdaság megélénkülése, ami *addig* tarthat, amíg meg nem bénítja egy újabb inflációs hullámtól való félelem.

Vajda Gábor

százalékot. A csökkenés azonban már azt a reményt kelti, hogy olcsóbb lesz a hitel, tehát arra ösztönöz, hogy a szabad tőkét ne bankban kamatoztassák, hanem a termeléshez közelebb vigyék, a kamatnál nagyobb osztalékot igérő ipari részvényekbe fektessék.

Ha beválik ez a remény és az „olcsóbb pénz" tartósan érezteti élénkítő hatását, akkor megerősödhet a beruházási kedv, s a tőkének a termelésbe áramlása csökkentheti a munkanélküliséget. Az Egyesült Államokban kormányon levő Republikánus Párt politikusai máris úgy nyilatkoznak: *„Újra beruházunk!"* — sietett kijelenteni például *Dole*

GATT-finálé Genfben

November 24-én, a Genfitóra néző ősi kastélyban a svájci vendéglátók pompás vacsorát rendeztek az Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezmény értekezletén résztvevő miniszterek tiszteletére. Az angol rövidítés nyomán GATT néven ismert szervezet konferenciájának ez az estebéd volt az egyetlen kézzelfogható eredménye. Amikor többszörös halasztás után november 29-re virradóra végre megszületett a kompromisszumos záróközlemény, az a kereskedelem szabadságáról szóló általános óhajok mellett semmi olyat nem tartalmazott, ami megváltoztatná a nemzetközi kereskedelem jelenlegi, kedvezőtlen légkörét.

Ezt önmagában véve aligha lehet csodálni. A világgazdaság helyzete egyáltalában nem kedvező a GATT alapelveinek érvényesítése szempontjából. Az egyes résztvevőknek — és mindenekelőtt talán a Közös Piac országainak — olyan húsba vágó érdekekről kellett volna lemondaniok egy tényleges és hatásos megállapodás érdekében, ami eleve elképzelhetetlen volt.

Álom és valóság

Hogy miről van szó, azt leginkább úgy lehet érzékeltetni, ha visszanyúlunk a GATT születéséhez. Ezt a szervezetet 1947 őszén hozták létre. Nyolcvannyolc tagja van — a szocialista országok közül Magyarország, Lengyelország, Csehszlovákia és Románia.

A GATT voltaképpen négy alapelven nyugszik: 1. A nemzetközi kereskedelemben általánosan biztosítani kell a legnagyobb kedvezmény elvét. Magyarán: nincs kivételezés. 2. A behozatalt csupán vámokkal lehet korlátozni és azokat általában fokozatosan csökkenteni. 3. Tilos a mennyiségi korlátozás, a kvóta. 4. Tilos a dömpingelés, azaz a piacok mesterséges elárasztása. 5. Tilos a kiviteli támogatás, amely torzítja a piacokat. 6. Tilos a fejlődő országokból származó export előtt.

Makacs válság

Ezek az ellentétek léteznek 1973-ban is, amikor utoljára hívták össze a tagországok kereskedelmi minisztereit. Akkoriban hat évig tartó kersekedelmi tárgyalássorozat követte ezt a tanácskozást, és számos, a GATT szellemét tükröző, a kereskedelem szabadságát erősítő és a megkülönböztetést nehezítő megállapodás született.

Kiderült azonban, hogy más dolog a nemzetközi konferencia — és ismét más a nemzetközi élet valósága. A világ külkereskedelmi forgalmának növekedése 1973-hoz képest az általánossá vált krízis következtében nagyon lelassult. Akkor a fejlett ipari országok külkereskedelmi forgalma még körülbelül évi 12 százalékkal emelkedett, az olajat nem termelő fejlődő országoké pedig 8,5 százalékkal. Azóta ez a növekedési ütem a fejlett ipari országok esetében (elsősorban a makacs tőkés recesszió következtében) 0,2 százalék alá csúszott. Az olajat nem termelő fejlődő országok esetében is a felére, mintegy 4 százalékra csökkent.

Mindenki eladó

A gazdasági visszaesés következtében tehát a piac összeszűkült. Mindenki eladni akar — és nem vásárolni. Ennek következtében a korábban is meglevő protekcionista hajlam jóformán minden államcsoport esetében tovább erősödött. Kiszámították, hogy a legutóbbi évben a GATT által eredetileg tiltott diszkriminációs, megkülönböztető módszerek

Ahogy a kola torn viháncoló alapfokon ket nézik tente két ugyanaz retete ne déssel is

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Napló (Veszprém)
Ircsik József testőm
1968 JUN 30

1021

Megyénkből indultak (22)

Ircsik József, festőművész

Ha bemegy a Hungáriába, vagy akármelyik veszprémi vendéglátó helyre, meg sem kell szólalnia, eléteszik a két deci bort. Tudják, ennyit iszik. Ha itthoni kószálásaiban a kirakatokba, vagy egyéb látványba belefeledkezik, a volt iskolatársak, ma is hű barátok, ráköszönnek: „Szervusz, Jóska!"

A szemrevételezésben, az utcai élmény befogadásában olyan emberek zavarják, akik lakásukban egy-egy Ircsik-képnek már régóta helyet adtak/ a művész kvalitását, vászonra vitt Veszprém-féltését megérezték, és értik is.

Az Ircsik-név a veszprémi cementáru- és műkőkészítő mester munkásságával kapcsolatban kezdett többször is kimondottá válni. Mert a műkőkészítő mellesleg festőművész is volt. Más kérdés, mennyire juthatott. Nagyon messzire nem, mert a tanulás lehetősége előtte még csak meg sem csillant.

De itt van a fiú, aki a Festő utcai házban az apa hagyatékát őrzi, aki hetenként Pestlőrincről haza-hazatér, hogy legdominánsabb ihlető forrásából, szülővárosából merítsen.

Figyeljük meg, mennyire igaz-őszintén, mélyről fakad a vallomás:

— A fejlődésben iszonyatos tempót diktál a jelen. A változás aránvai megdöbbentenek, elismerésre késztetnek, de talán indokolttá, elfogadhatóvá tudom tenni azt az érzést, hogy engem a száguldásban az elsuhanó, a túlszáguldott, a keletkezőben a most, a visszahozhatatlanul eltűnő izgat.

Ha költőről volna szó, sokan hihetnék, hogy Ircsik József a tünt idők énekese. Az, ami a jelenben történik, ami a jövőtől várható, nem is érdekli?

Egyelőre, mert valaki ismerős belépett a Kepcsarnokba, a visszakószönés juttatja szünethez Ircsiket. Tömött bajúszáról szétrebben a füst. A belső elrévedésből önkontroll szüli a fölriadást. Nagyon is jól tudja: ahhoz, amit az eltűnő művészi megörökítésről mondott, még magyarázattal tartozik.

— Ne essék félreértés! Én az ellen a másik régi ellen, szülővárosom maradi-kispolgári világa ellen mindig is lázadoztam. Menekültem előle. Úgy éreztem, lehúz, megfullaszt. Túlságosan gyerek voltam még akkor, de ahhoz már túlságosan felnőtt, hogy a nyomasztót ne igyekeztem volna lerázni. Akkori hazatéréseim nem voltak rendszeresek. Néhány napnál nem bírtam tovább.

Megszületett a magyarázat. Most már megérthetem, hogy Ircsik Józsefet sohasem az a mozdulatlannak tűnő állapot érdekelte és vonzotta, amelyben a régi Veszprém élt. Hanem az akusztikája, ege és földje az itteni falaknak, boltozatoknak, ablakoknak és tetőknek

— Gyermekfejjel a kőművesek mellett dolgoztam. Ittott fölraktam néhány téglasort én is. Cél- és törvényszerű, hogy a többivel együtt lebontják. Csakhogy nekem a magam tégláiról szólva jogom van érzelmileg olyan hangsúlyt adni a műveimnek, amelyekben gyermek- és ifjúkorom világát megszólaltatom. Reményem is van, hogy egy régi mag harmónikusan beilleszthető a modern környezetbe. Egy-egy klaszszicista épületnek, akárcsak Budán, még funkciója is lehetne: presszó, vagy művelődési céllal valami más...

Így beszél a szülővárosról e festő. Bizonysággal a szívében, hogy valamit azért a régiből is „védett területté" nyilvánítanak a tervezők.

Szokványos, de ilyen beszélgetéskor óhatatlan, hogy a művészi pálya legfőbb állomásairól ne essék szó.

— Apámat tehetségesnek tartottam, nem ő tehet róla, hogy nem fejlődhetett. Azt viszont, hogy én kibontakozzam, nagyon akarta. A rajzra először ő kényszerített. Elkövetkezett számomra a tanulás lehetősége, a NÉKOSZ-idő, 1948-ban, a Derkovics Akadémián. Azután érettségivel onnan a főiskolára is tölvettek. Bernáth Aurél és Kmetthy János voltak a mestereim.

A pályafutás emlékezetes eseményeit latolgatva Ircsik József számára az a legnevezetesebb, hogy gyűjteményes anyagát szülővárosában is bemutathatta. Két éve Óbudán volt kiállítása; most pedig arra készül, hogy a Fényes Adolf Teremben beütemezett kiállításának eleget tegyen.

Élményei Veszprémen kívül? Azok, hogy szakmaiturista úton eljutott a Szovjetunióiba, Ausztriába és Jugoszláviába. Eredményei? A magyar anyagon belül külföldön is megismerhették néhány alkotását; itthon, a legjobbakból mindig jut az országos tárlatokra: Budapest, Szeged, Miskolc és Székesfehérvár is megismerkedhetett művészetével. A Veszprém megyei tárlatokra örömmel és kötelességből készül.

— Éppen a gigantikus építkezések időszakában izgalmas a kérdés: van-e a táblafestészetnek jövője?

— Feltétlenül van. Csak a művésznek a tartalomból, a mondanivalóból kell kiindulnia. Úgy teremt modernet. A formakeresés önmagában céltalan...

Szülővárosának festője erős kézfogással búcsúzik. Elindul a sokszor látott vár felé, hogy ott hitvallása szerint ne a reprodukciókra, hanem az életre figyeljen.

Cserhát József

Valóság

NŐK A SZERELEMRŐL — MAGNÓN ÉS SZÍVPOSTÁN

A legutóbbi tíz évben ötmillió levél érkezett az olasz női képes folyóiratok szívposta-rovataihoz. Abban az országban, ahol tilos a válás, ahol az átlagos európainál hevesebb temperamentumot szélsőséges vallási előítéletek sőt babonák kötik gúzsba, ahol az aránylag magas kultúrális színvonalon belül elképesztően alacsony nívóju a biológiai és egészségügyi felvilágosítás, ebben az országban tehát évente félmillió lány vagy asszony fordul a szerkesztőségekhez szerelmi panaszával vagy tanácskéréssel. Például ilyenekkel: „...én elvesztettem a ártatlanságomat egy gyerekkori játékban. Nyolc vagy kilencéves lehettem, amikor néhány kislánnyal orvososdit játszottunk, és persze nem tudtuk, hogy ebből a játékból baj is lehet. A vőlegényem szülei látni akarják a bizonyítékot a nászéjszaka után..."

Mindezt egy olasz újságírónő publikációjából közvetíti a folyóirat ehavi külföldi „böngészője". És e közlemény mintha csak „rímelne" a folyóirat egyik legérdekesebb — immár hazai, magyar vonatkozású — írásával: *Solymár József A parasztasszony és a szerelem* című riportjával.

Pontosabban nem is egy riportról van szó: hatvan magnószalagra vette fel Solymár szülőfaluja, Mátraballa asszonyainak-lányainak vallomásait: ebből a kilenc és fél órás (!) anyagból ad ízelítőt. Az egyik megszólaltatott riportalany, Forgó Regina elmeséli, hogy a vagyon miatt erőltették feleségül unokatestvéréhez: „Nem is

M. Bányai Erzsébet rajza

VASVÁRI ISTVÁN:

Álmomban

Álmomban a kutyám odajött
s emberi hangon így szólt: mit
búsulsz. Szeretlek — mit vársz
egyebet? Szunyókálva is téged
látlak, rút, szőrtelen barátom.
Kapaszkodj az ablakhoz, mint én
s nézzük a holdat, a ferdejárású
járókelőket. Nézd, ott szemközt
egy nő vetkezik: szép, hosszú
a combja, melle gömbölyű, mint
lábszáresont vége. Ej, te kutya-ember,
én. Vedd ki
rből és egyél.
d feketét, aztán
emegyünk a Kör-
ol biccennek
d fel már a
ancsomat, itt van
nyugtalan rohanás!
nál, minthogy

kívül még feketébe is voltak
ruhába), sőt, egyikük a kosztóttes gyapjú-köpenyt is vihőségben már-már irreálisnak
n ezt, sem a hőséget, sem pe-
ű ruháját nem látszott észreett, majdhogynem fázott ebnásik is érzéketlenül állt, és
könyösen, mint a vakok. Így
y másik autóba ültették őket
a laboratóriumok felé. A két
érdeklődéssel bámult kifelé,
zemük előtt, pedig nem volt
amuszínű homok; a nap az
itt a zöld világot. Egymástól
műszerek álltak, némelyikük
ott lassan, a két kis ember
lág legtermészetesebb dolgait

gérkeztek az egyik laboratóösszeállított szilárd építmétályozás, a besorolás, és már
lettségi fokot meghatározó kítt volna (a kísérletezők szá-

Táblakép. Patak Jenő.

""Bajor-országi tájkép".Irmer müve a Müegylet kiállitásán.

Fővárosi Lapok 1865.I.I.27.84.old.

IRCSIK JÓZSEF festő
Veszprém, 1932

1949-54-ben végzett a Képzőművészeti Főiskolán; mesterei Kmetty János és Bernáth Aurél voltak. Tanulmányuton Ausztriában, a Szovjetunióban és Jugoszláviában járt. Több csoportos bemutató mellett 1966-ban és 68-ban Budapesten, 1967-ben és 72-ben Veszprémben volt önálló tárlata. Képei eljutottak Bulgáriába, Csehszlovákiába, a Szovjetunióba és Jugoszláviába. 1965-ben a Fiatal Képzőművészek Studiója, 1969-ben a Szegedi Nyári Tárlat díját kapta. - A paraszti építészet szépségeinek konstruktiv fegyelmü, gazdag szinskáláju ábrázolója.

Művészéletrajzok 197

Ivcsik József

Szuronyi Pál: Dijnyertesek

Kunócszet, 1982. november

Ircsik János, festőművész

Heitler László koloritban egyébként kiegyensúlyozott megoldott képei is hiányérzetet hagynak a nézőben. Dokumentumnak nem elég lütelések, festménynek viszont túl kevésnek tűnnek a művészéti iróként invenciózusabb alkotónak ismert pápai művész munkái. — Ircsik János szemmel láthatóan maga is belefáradt monomániás geometrizálásába, nem tud, vagy már nem is akar újítani sablonokká vált kifejezési eszközein.

Szelestey László: Az Észak-dunántúli festészeti kiállítás.
Vas Népe, 1981. júl. 5.

IRCSIK JÓZSEF

Müvészeti Dijai: Szegedi Nyári Tárlat dija 1970-ben,
Egry József Dij 1974-ben.
Müveit őrzi a Magyar Nemzeti Galéria, a Gyöngyösi,
a Hódmezővásárhelyi, a Sárospataki, a Váci Muzeumok,
és a Várpalotai Képtár.
A Magyar Képző- és Iparmüvészek Szövetségének tagja.

Összeállitotta: Z.Szabó Ágnes: Veszprém megyei
képzőmüvészei.
MŰVÉSZET, 1980.február - 14.lap.

Τετάρτη μεθ)
: Ἀναχωρεῖ
κερασοῦντα.

τῷ.

Ircsik József

EMLÉKKIÁLLÍTÁS nyílt a veszprémi Bakonyi Múzeumban pénteken Ircsik József, a tavaly elhunyt veszprémi festőművész több mint három évtizedes munkásságát reprezentáló olajfestményekből. A kiállítás június 28-ig tekinthető meg.

MOST JELENT MEG: Anatoli

Népszabadság, 1987. IV. 4

Ircsik József

Balatoni tél, olaj,vászon

Heitler László: A hely szellemében.
Ircsik József és Udvardi Erzsébet festészetéről.
MŰVÉSZET,1980.február - 14.lap.

sítva – megszabja a további tihanyi tárlatok megrendezésének céljá
elveit és programját. Egy ilyen koncepció kialakításánál az igénye
és szükségletek mellett két tényezőt kell elsősorban figyelembe ven
nünk: az előzményeket és a reális feltételeket.

Ez a koncepció azonban – éppen a körülményekből adódóan
aligha lehet valamely jól definiált stílusirányhoz kötődő. Tihan
óhatatlanul a magyar művészet egyfajta reprezentatív „kirakata"
E funkcióját pedig csak egyetlen vezérelvnek: a kvalitás elvéne
következetes alkalmazásával töltheti be. Eszmei irányvonalnak az
az avantgarde-szellemű, kísérletező művészeti irányt választhatjuk
amely a XX. században elsősorban biztosította és biztosítja ma i
a magyar művészet integrálódását az egyetemes művészet egészébe
Konkrétabban megfogalmazva: azt a művészeti szemléletmódot
amely az új tartalmak adekvát kifejezését s ehhez új formák kere
sését és megvalósítását tekinti a művészet feladatának.

A hazai művészek bemutatása mellett fontos célkitűzése lehe
a tihanyi tárlatoknak a külföldön alkotó, nemzetközi jelentőségű
magyar művészek befogadásának és hazai megismertetésének felada
taiban való közreműködés. Lehetőségként felmerül a velencei bien
nálékon Magyarországot képviselő művészek alkotásaiból válogat
tott anyag rendszeres bemutatása is. Kiegészítésként célul tűzhetjük
ki végül a tihanyi tárlatsorozat képzőművészeti profiljának bővítésé
az egyéb formateremtő művészetek irányában, a fő kiállításokho
lazán kapcsolódó bemutatók megrendezésével.

Úgy véljük, hogy ezek az elgondolások, ha megvalósításuk sorá
mindvégig, következetesen a legkiemelkedőbb alkotók és művek
bemutatására törekszünk, a tihanyi tárlatok legjobb hagyományai
nak folytatását szolgálják – s ezzel tartozunk nemcsak a hely
szellemének, hanem az egész ország művészeti életének is.

Irsik József

Mívódíjat kapott a XII. veszprém-
megyei őszi tárlaton

Szocialista Művészetért 1970 XII.

Irsik József

Kendős nő c. képe (eml.)

Szerepel az új művek c. tárlatán

Napló 1971 IV. 3

Isvik József

Sarokház i Szépe (emlj)

szerepel a XVII. Vásárhely i Őszi

Táslatón

TV.

Táslatról - tasslatra

1970 XI. 24

Irsik József

Szerepel a Fejér és Veszprém megyei művészet) III. Táslatón Mnotán

N.N.: Két megye művészeti „Kérfogása"

Napló 1970 XII.1

Ivcsik József

Lépe szerepel az Érsek-Dunántúli Lépzőművészek tárlatán a Műcsarnokban

Népszava 1969 szeptember 12
2. old.

Ivcsik József

„Kendős nő" c. festménye

(repr).

Somogyi Néplap, Kaposvár, 1971. aug. 8.

Ivasil József

1

Műve szerepel a Veszprém megyei képzőművészek 11. őszi tárlatán a veszprémi Bakony Múzeumban

Népszava 1969 november 23
9. old.

MDK

Ircsik József

A veszprémi festőközgyűlésen a negyvenhyolcról tizennégytagura csökkentett munkacsoport tagja lett.

Koncz István: Ecsettel harcolni!
NAPLO /Veszprém/ 1962 márc. 30.

Ircsik József MDK

Festőművész

Szerepelt a tárlaton

Kovács Endre: Balatoni nyári tárlat

Népszava 1964 jun. 28.

Iresik Jozsef.

Szikár egyszerűséggel szerkesztett, szonorus olayképei.

Ambrus Tibor: A XVII. Vásárhelyi Őszi Tárlat

Alföld 1971/1 74old.

Ircsik József (Verzprém.)

Ez évben alkotásaiból terveznek Verzprémben kiállítást.

Napló. 1972. jan. 22.

Irsik József

A. tárlaton bemutatott művei:

„Női fej", olaj, 60 x 40 cm (reprodukció);

„Veszprémi utca", olaj, 58 x 73 cm.

Rozványi Márta: Vásárhelyi őszi tárlat,

Hódmezővásárhely, 1971

Ircsil Jörsely

Winter, repr.

Exhibition of Artists of Norther Transdanubia, Cracow, 1971,

Ircsik József

Venprém, olaj, 70×50 cm
Lépcső, olaj, 70×50 cm.
(Reprod: Lépcső, 27 old)

Északdunántúli képzőművének harmadik kiállítása. Székesfehérvár, 1966. Kat. szerk. Kralovánszky Alán. Bev. Kovács Péter.

6 l.

MDK

Ircsik József

Kiállitási kritika

Vas Népe 1968 jan.28.

MDK

Ircsik József

Földmunka, of.

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. kat. Műcs. 1962. 14.l.

Ircsik József

Nyári tábor, akvarell

Alföldi táj, akvarell

Fiatal Képzőművészek és Iparművészek kiállitása

Ernst Múzeum, 1955. június, 21-22 l.

MDK

id. Ircsik József

Bakony-Balaton. A veszprémmegyei képzőm. kiáll. a Csók I. Galériában. Bpest 1963. szept. 13-19.

MDK

Ircsik József

Anyám	olaj	70x50
Tél	"	50x70
Anya gyermekével	olaj	90x70

Fiatal Képzőművészek Studiója IV.Kiallitasa.
Ernst Múzeum 1963.Június.Kat. 18.1.

M.D.K

Ircsik József
festő

Képét kiállította a Studió
tárlatán

Bolgár Kálmán: A Studió „Család" pályanata
Művészet, 1963. április – 24 kep

Ircs ik József M.D.K.

Müvei a kiállitáson

Oelmacher Anna: Studio 64.
Fiatal képzőművészek kiállitása

Magyar Nemzet 1964. december 11. 4.1.

.

Ircsik József

Veszprémi liget akvarell 24x28

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállitás.Mécsaknok.
1955.Kat. 31.1.

Irasik József festő

Szerepelt a balatoni nyári tárlaton

Négnava, 1964, jun. 28. Fold

Ircsik József TÉLi MDK

Szerepelt a fehérvári Csók István Képtárban rendszatt rendezett téli tárlaton.

"Téli fasor"

Sobor Antal: Téli Tárlat.
Fejér Megyei Hirlap. 1964 febr. 9.

Ércsik József M.D.K.

Művei a kiállításon

Egyedül / Anyám/

Balogh Jenő: Fiatal képzőművészek seregszemléjéről

Munka 1965. január

MDK

Ircsik József

Anyám, of.

Tél, of.

Fiatal képzőművészek szemléje. Ernst Múz.

1963. jun.

MDK

Ircsik József

Anya gyermekével, of.

Fiatal képzőművészek szemléje. Ernst Muz.
1963. jun.

MDK.

Ircsik József

Kiállitási kritika

Somogymegyei Néplap 1966 okt.27.

MDK

id. Ircsik József, Veszprém

Bakony-Balaton kiáll. Csók I.Gal. 1963.II.

Iresik József

Szerepelt a Fiatal Képzőművészek V. Kiállításán.

Magyar Ifjúság 1964. dec. 12.

Ircsik József

Veszprémi liget, akvarell

Műcsarnok 1955 VI. Magy. Képzőm. Kiáll.

M.D.K.

Iresik József
festő.

„Szürke bár" – a nerepel
a tarlaton.

Szelesi Zoltán: A VIII. Szegedi Nyári Tárlat.
Művészet, 1967. november – 42 lap.

MDK.

Ircsik József

Kiállitási kritika

Napló/Veszprém/ 1967 szept.7.

Ircsik József MDK

Apám a ravatalon, olf.

"Egyedül" - Anyám, olf.

Ház előtt, olf.

Ernst Muzeum 1964.Fiatal Képzőm. V. kiáll.

Ircsik József MDK

Földmunka, olf.

Mücsarnok 1962. IX. Magy. Képzőm. Kiáll.

M.Dy

Irsik József
festő

A nemzetközi iskola tágabb felfogású
Irsik József festészetének formavilága.
Kiállításán harmincegy képet mutatott
be, egyhivételével harakat alvárol.

Bolgár Kálmán: Irsik József kiállítása
Művészet, 1967. november - 46 lap.

Irodalmi Újság

Említve

Tasnádi Attila: A Kilencek és a Stúdió
Korunk, 1969/4. 667-668. l.

Tornik József, festő

Utcakepekkel szerepel.

Kardos József: XVII. Országos tárlat – Vásárhely

1173-1175

Tiszatáj, Szeged, 1971. december XXIV/12.

MDK

Irsik József

Tavaszi néni, o.

Fiatalok Studiója 1966. Ernst Muz.

Frosik József
festő

A XI. Szegedi Nyári Tárlat díjait
a Városi Tanács több művésznek
ítélte, így Frosik Józsefnek is.

Szelesi Zoltán: A XI.szegedi tárlat.
Művészet, 1971.január - 29.lap

Ivcsik József

2.

„Az új Verszprém" c. Zépe

szerepel a Verszprém megyei Zépszörművészel

11. őszi Szálatán

Népszava 1969 november 23

9. old.

Ircsik József
festő

„Délután" - ja szerepel a tárlaton.

Szelesi Zoltán: A XI.szegedi tárlat.
Művészet,1971.január - 29.lap

M D 4/1

Irasek József
festő

Festőnk 1932-ben Veszprémben született.
1954-ben Kmetty János és Bernáth
Aurél növendékeként végezte a fő-
iskolat.

Bolgár Kálmán: Irasek József kiállítása
Művészet, 1967. november - 46 lap.

MDK

Ircsik József

Ház előtt, o.

Balatoni Nyári tárlat 1964.
Keszthely, Tihany, Veszprém

MDK.

Ircsik József

Kiállitási kritika

Délmagyarország 1967 aug.2.

M.D.K.

Jrcsik József festő

nevét a VI. Magyar Képzőmű-
vészeti Kiállitás beszámolójában
a Vásárhelyen dolgozó művészek
közöt említik.

Vásárhelyi Szó, Hódmezővásárhely, 1956. febr hó, 2. sz.
33. old.

Tóth József

szerepelt a VIII. Szegedi Nyári Tárlaton.

Csongrádmegyei Hírlap 1967. aug. 13.

Ircsik József MDK

Tél, temp.

VIII.Miskolci Orsz.g Képzőm. Kiáll. 1964

[illegible]

Ircsik József

Veszprém, o.

Lépcső, o.

Északdunántuli képzőművészek 3. kiáll. Szfvár
Csók I. Képtár 1966.

M.D.K.

Ircsik János festő

Fehér ház c.

müve az Állami Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásán bemutatva,
vásárlás a MNG részére.

Tájékoztató az Állami Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásáról. MNG anyagának vásárlásai 1.1.

MDK

Ircsik József

Tavaszi néni, o.

Fiatalok studiója 1966. Ernst Muz.

Grosek József
festő

M.D.Y.

Részt vett a tárlaton.

Pogány Ö. Gábor: A Sárospataki Galéria
Művészet, 1968. július – 22 kap.

Ircsik József festő M.D.K.

Fekete ház c.

Vasárnap c.
müve az Áll. Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásán bemutatva. A Képzőművészeti Alap vásárlása.

Tájékoztató az Áll. Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásáról 3.l.

Ircsik József festő M.D.K.

Séd-part c.

Anya c.

müve az Áll. Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásán bemutatva. A Képzőművészeti Alap vásárlása.

Tájékoztató az Áll. Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásáról 3.l.

MDK

Ircsik József

Öreg házak, o.
Házsor Márkon, o.

Dolgozó emberek között, képzőm.kiáll. Ernst Mus. 1968.jan.

Ircsik József

Szürke ház, repr.

Szegedi nyári tárlat, Móra F.Mus.1967.jul.

MDK

Ircsik József

Akácfa, o.

Szürke ház, o.

Szegedi nyári tárlat Móra F.Muz. 1967.jul.

Gróh József

Portrékkal

szerepel a Fiatalok Stúdiója

kiállításán az Ernst

Múzeumban

Magyar Hírlap 1963 VI. 1

Iscsik József

Anyám egyedül; Apám kavatalon
c. festménye (eml.)
szerepel a Fiatal kép. mův. V.
kiállításán az Ernst Museum Gan

Kezeki Kovács Gyula: Fiatal kép.
mův. V. kiállítása

Magyar Hirlap 1964 XII. 12

Ircsek József
festő

M.D.Y

Falusi házsora szerepel a
tárlaton.

Pogány Ö. Gálor: Dolgozó emberek között
Művészet, 1968. május – 33. lap.

MDK

Ircsik József

Falu, o.

9. miskolci kép o. képzőm. kiáll. 1966.

Grosik József

Festménye van kolcsokon az alábbi múzeumban

Egri Mária: A Damjanich Múzeum legújabb képőművészeti szerzeménye

Kolcsok Megyei Hétfő 1969 I. 7

Irsik József

Szerepel a Studió táslatán
a hűsaznokban

Tasnádi Attila: A Kilencek és
a Studió

Kortárs 1969 IV. n. 666 old.

M.D.K.

Gresik József
festő

Részt vett a tárlaton.

Kovács Gyula: Studio 1958-68
Művészet, 1969. április - 3 lap

Grosik József festő

A Fényes Adolf teremben

kiállítása nyílt

Magyar Hirlap 1968 XII. 1.

Irsik József festő

Kiállítása nyílt a Fényes Adolf teremben

Szocialista Művészetért 1968 XII.

Irsick József
festő

M.D.V.

Méltatás.

Lasonci Miklós: Harom kiállítás
Művészet, 1968. október - 46 lap.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAPLÓ
Veszprém

Ircsik József festőművész

1971 NOV 7-

Megnyílt a XIII. őszi tárlat

Tegnap délután Veszprémben, a Bakonyi Múzeumban megnyílt a Veszprém megyei képzőművészek tizenharmadik őszi tárlata. A megnyitó ünnepség sok vendége között ott volt *Pap János*, az MSZMP KB tagja, a megyei pártbizottság első titkára, *dr. Radnóti István*, a megyei tanács elnöke, a megyei párt-vb tagja, *Kovács Gyula* és *Tóth István*, a megyei pártbizottság titkárai, *dr. Bodogán János*, a veszprémi városi tanács elnöke, *Nagy Jenőné*, *Rostási József*, a megyei KISZ bizottság első titkára, *Szabó Kálmán*, az SZMT vezető titkára, a megyei párt-vb tagjai, a megye és a megyeszékhely párt-, állami és társadalmi szerveinek több vezetője s a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet alakulatok több magasrangú tisztje.

A XIII. őszi tárlat megnyitójára egybegyűlt vendégeket *Éri István*, a Veszprém megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatója köszöntötte, majd *dr. Ditrói József*, a megyei tanács elnökhelyettese mondott ünnepi beszédet. Az elnökhelyettes bevezetőben megemlékezett novemberi hetedikéről, majd méltatta a kiállítás jelentőségét, utalva a megye képzőművészeti életében zajló vitákra is. *„Ennek a kiállításnak saját arculata van — mondta végül —, ezeknek a műveknek a mondanivalója együtt a megye képzőművészeti arculatát mutatja. Éppenséggel a mai, talán a leghitelesebb képét."*

Beszéde után dr. Ditrói József átadta a megyei tanács és az SZMT díjait azoknak a művészeknek, akik a zsüri véleménye szerint a legszínvonalasabb műveket állították ki a XIII. Veszprém megyei őszi tárlaton: *Ircsik József* festőművésznek, *R. Kiss Lenke* szobrászművésznek, *Bognár Zoltán* festőművésznek, *Csizmadia Zoltán* festőművésznek és *Ézsiás István* festőművésznek.

A megnyitó ünnepség befejezéseként a nagy számú vendégsereg megtekintette a kiállítást.

Kairóban a héten összeült az ország nemzetvédelmi tanácsa. *Anvar Szadat* elnök az alkotmány adta jogával élve, ténylegesen is kezébe vette az egyiptomi hadsereg irányítását és a haderő főparancsnokának nyilvánította magát. Az *Al Ahram*, az olyannyiszor idézett és jóértesültnek számító kairói lap azt írta, hogy „*a politikai, diplomáciai aktivitást fokozni fogja az egyiptomi kormány*", de emellett rámutatott arra is, hogy „nem lehet figyelmen kívül hagyni a közeli jövőben esetleg katonai megoldáshoz való folyamodás szükségességét".

Versailles nem hozott békeszerződést a valutaháború végére — önként kínálkozik a gondolattársítás. Ahol az első világháború végén a győztes hatalmak a békefeltételeket megfogalmazták ott a héten a Közös Piac hat országának pénzügyminiszterei *semmilyen megállapodásra sem tudtak jutni arról hogy milyen feltételek alapján jöjjön létre a béke az amerikaiak és a „hatok" illetve az USA és az egész tőkés világ közti pénzügyi há-*

külügyminiszterek vala-

ni, hogy a Kínai Népköztársaság aktív részt kér a világszervezet munkájából.

Végezetül essék szó Vietnamról: *Laird* hadügyminiszter saigoni látogatása kapcsán ismét csak azt számolgatják Washingtonban. *hogyan és mikor visszakozhatik az amerikai hadsereg?* Jelenleg kevés híján 200 ezer amerikai katona tartózkodik Dél-Vietnamban és 360 ezer tonna hadianyag van ott. Azt mondják, hogy a jövő év közepéig 40 ezerre fogják csökkenteni a katonák létszámát, a hadianyagból pedig havonta 20—40 tonnát visznek haza Ebből kitűnik hogy az amerikai fegyver lőszer, stb fele Vietnamban marad: *a háború folytatására* Ha az amerikaiak hivatalosan csupán „tanácsadóként" szerepelnek is a háború „vietnamizálása" éppúgy folyik tovább, mint maga a háború

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NAPLÓ
(VESZPRÉM)

Ircsik József

1967 ÁPR = 6

sütés közben kiejtette zsebéből tranzisztoros rádióját és belesütötte a kenyérbe.

1021

★ IRCSIK JÓZSEF KÉPKIÁLLÍTÁSÁT április 7-én, pénteken délután öt órakor rendezik meg a veszprémi Képcsarnokban. Megnyitó beszédet mond Bolgár Kálmán, művészettörténész.

II. csavart lövését ujjheggyel nyomta ki. Az MTE jobboldalon indított ellentámadásait a Vasas védelme biztosan hárította.

Szünet után is előbb a hazaiak léptek fel támadólag. Köpcsényi vezérletével több szögletet harcoltak ki. **A 16. percben Keresztes megugrott a balszélen, két védőt átjátszotta, beadását Horváth**

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1971 DEC 19

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP

Ircsik József

1021

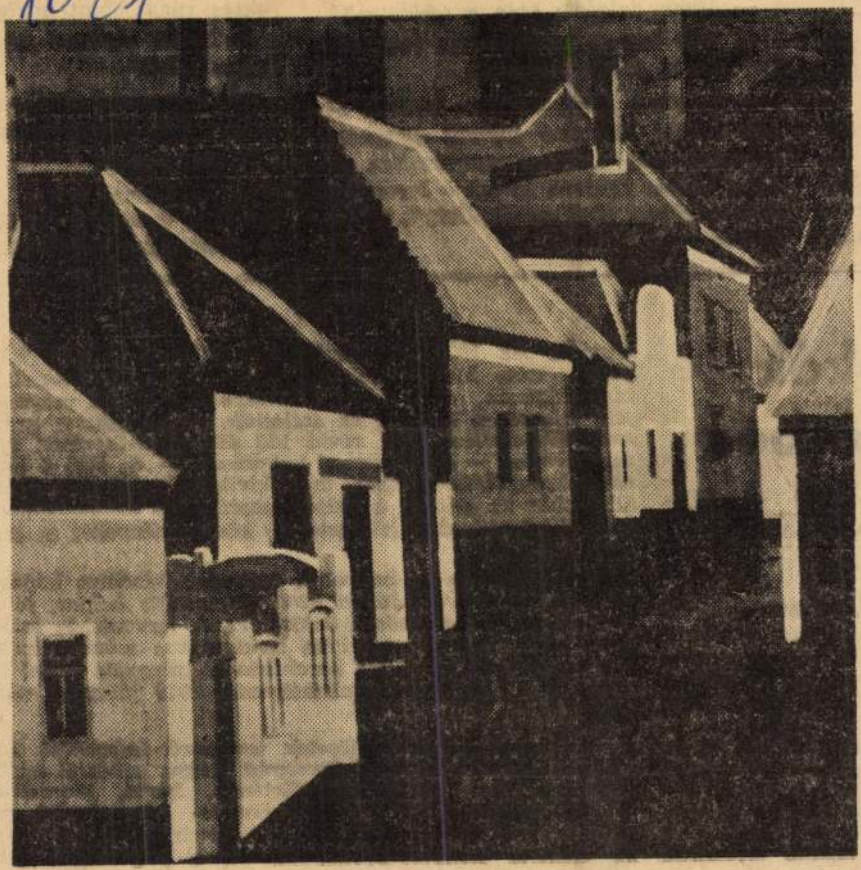

IRCSIK JÓZSEF: VESZPRÉMI UTCA

— Nem volt rá se idő, s
éppen szóba hozta valak
— *Mióta dolgozik ezen*
— Már hat év gyakorl
kor erre a posztra állított
— *Ez olyan állás, mely*
nak idején lehetőleg kü
végeztek, már fiatalon
hány idegen nyelvet, szó
zottabb elmék közé sorolt
delem.

megfojtották a vállalatot.

nkák zésben

ONÁTON — VÍZ-
MAKÓ—MAROSLE-
GÉRE

egyedik ötéves tervé-
tási építési feladatok
r 1968—69-ben meg-
reken és beruházási
jelentős része 1970-

onnan induló jelen-
Algyő—Tápé közötti
millió Ft) és első
Tovább három sza-
vében készül el. E
zvédelmi jelenségek
egfontolt tervezési

munkát. Az 1970. évi árvízvédekezéskor a Maros jobb parti töltése Makó térségében nem bizonyult megfelelő biztonságúnak, ezért *ebben a térségben a töltést magasítják, jelentősen erősítik és szélesítik.* A beruházási program elkészítésére igen rövid idő állt rendelkezésre, ennek ellenére — párhuzamos tervezéssel — az első 7 km-es szakasz részletes terve is a kivitelezők rendelkezésére áll. Ebben az esetben a hidromechanizációs technológiához való alkalmazkodás jelentett új követelményeket a tervezésben.

Igen jelentős és bonyolult tervezési feladatot képzett és képez *a szentes—donáti 2200 katasztrális holdas, földbe helyezett nyomócsöves öntözőfürt.* A tervezéshez szükséges nagy tömegű számítást elektronikus számítógépekkel végezték el. A teljes beruházás előirányzata közel 50 millió, s a részleges üzembehelyezése 1973 júliusára várható.

Az egyes belvízi öblözetek tervszerű fejlesztése keretében 1972-ben elkészül Csongrád megye belvíztől egyik legjobban veszélyeztetett területének, *Makó, Maroslele, Hódmezővásárhely térségének részletes vízrendezési tanulmányterve.* E tervezési feladattal összhangban kerül sor az érintett vízgazdálkodási társulatok kapcsolódó feladatainak meghatározására is.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Napló (Veszprém)

1960 NOV 17

7. 1021

„Szíve szerinti kárpótlása Veszprém...“

Megnyitották Ircsik József budapesti kiállítását

Pénteken este a fővárosi Fényes Adolf Teremben a Kiállítási Intézmények felkérésére *D. Fehér Zsuzsa* művészettörténész nyitotta meg *Ircsik József* festőművész kiállítását.

— Erre a megnyitóra — mondotta a művészettörténész — két okból is szívesen vállalkoztam. Egyrészt azért, mert Ircsiket igen jó festőnek tartom; másrészt, mert ő is azok közé tartozik, akik a fényes szellők hitét hordozzák magukban. Azért a vesztességért, hogy barátai, itteni pályatársai társaságát igen gyakran nélkülözni kénytelen: szíve szerinti kárpótlása — Veszprém...“

D. Fehér Zsuzsa hangsúlyozta, hogy Ircsiknek a szülőváros nem üres díszletet jelent. „Kalandosabb természetű“ pályatársai — bizonyíték rá a kiállítás — hiába féltik őt a betokosodástól. Ircsik konstruktív hajlandósága most van igazán kibontakozóban: munkái a „nagy felismerés“ fényénél születnek.

A harminc kiállított Ircsik-kép megtekintésére a tárlatok iránt érdeklődő közönség szép számban jelent meg. A művésszel azonos generációhoz tartozó festők közül elsőnek Kórusz József, Vecsési Sándor, Hock Ferenc és Konfár Gyula gratulált az „egyetlen terembe sűrített Veszprémhez“, az újabb, eddigieknél is sikeresebb budapesti bemutatkozáshoz.

Ircsik József

Fórum

ÉLETÜNK,

1968. III. szám

GYŐR-SOPRON, VAS, VESZPRÉM ÉS ZALA közös irodalmi és művészeti orgánumának idei számaihoz — így a legutóbbihoz is — azzal a jogos érdeklődéssel

Cserhát József (Naplementék című ciklusa artisztikusan szép kifejezése egy félszázadnyi emberélet fájdalmainak.)

A második kérdésre tehát

nyekben

mutatott be október 27. és november 17. között *Pápán a Jókai Művelődési Központ.* Az emlékkiállítás *Pérely Imre,* a hetven évvel ezelőtt Pápán született grafikusművész műveit tárta a képzőművészet barátai elé. (Életrajzát lapunk egy korábbi számában ismertettük. — A szerk.)

Az indulástól az utolsó évek terméséig terjedt a tárlat anyaga. 1912-ből és 1913-ból — 14—15 éves korából — való két olajfestmény, az ezt követő esztendőkből néhány, tollal rajzolt tanulmány mutatja a felserdült

Yrcsik József
festő

M.D.K

Részt vett a tárlaton.

Baghoy Éva: XV. Vásárhelyi Őszi Tárlat.
Művészet, 1969. február – 46 lap.

Jusik József

Szerepel a XV. őszi tárlaton Vásárhelyen

Szabó Endre: Igazolt reménységek

Tiszatáj 1968 XII n. 1111 old.

M.D.K.

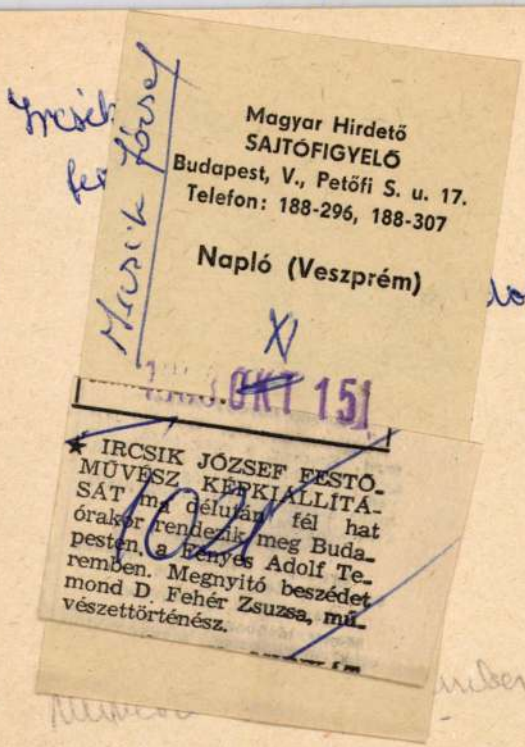

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Napló (Veszprém)

OKT 15

★ IRCSIK JÓZSEF FESTŐMŰVÉSZ KÉPKIÁLLÍTÁSÁT ma délután fél hat órakor rendezik meg Budapesten, a Fényes Adolf Teremben. Megnyitó beszédet mond D. Fehér Zsuzsa, művészettörténész.

Adolf Teremben rendezett

- 44 lap.

Iscsik József festő

Kiállítása nyílt a Fenyes Adolf tekember

Négyszabadság 1968 XI. 16

Gr. k József

A Fenyes Adolf tekemben kiállítása-
nyílt

Magyar Hirlap 1968 XI. 24

MDK

Jocsik József festő

Kiállítása a Fényes Adolf
Teremben megtekinthető.

— : A veszprémi kulturális programból
14

Népszabadság. Bp. 1968. dec. 8.

Ircsik József

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK
MEGHÍVJA ÖNT

ircsik józsef

FESTŐMŰVÉSZ
KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

1968 NOVEMBER 15-ÉN, PÉNTEKEN DÉLUTÁN FÉL 6 ÓRAKOR

MEGNYITÓ BESZÉDET MOND:
D. FEHÉR ZSUZSA
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

FÉNYES ADOLF TEREM, BUDAPEST VII. RÁKÓCZI ÚT 30

11001 fnyv 1

M.D.K.

Irsik József
festő

Rosit vett a tárlaton.

Kovács Gyula: IV Balatoni Nyári Tárlat
Művészet, 1968. november – 45 lap.

Irsik József

Szerepel az alábbi tárlaton

Dömötör János: A XV. Vásárhelyi Őszi Tárlat

Csongrád Megyei Hirlap 1968 X. 20.

Frisch
Ferenc

M.D.K.

A Stúdió 1960 és 1961 es kiállításán
részt vett.

Bolgár Kálmán: Tíz éves a Fiatal Képzőművészek Stúdiója
Művészet, 1969. január - 14 cap

Irsik József

Szerepel az alábbi tárlaton

Korács Gyula: IV. Balatoni Nyári Tárlat

Művészet 1968 XI. n. 45 old.

Irsik József festő

Kiállítása nyílt a Fényes Adolf teremben

Magyar Hirlap 1968 XI. 16

~~Batiz Kovan~~

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR NEMZET

1968 NOV 29

Ircsik József

Ircsik József festőművész kiállítása a *Fényes Adolf* teremben

Ircsik József festőművész nehezen, sok vívódás után találta meg önálló hangját: a kisvárosi tájak és emberek életének hűvösnek látszó, ám erős belső szenvedélyektől fűtött tükrözését; s a portrék világát, amelynek személyes, emberi drámái rendkívüli vonzó erőt jelentenek számára. Harminchat éves, Veszprémben született, 17 évesen került be a Képzőművészeti Főiskola növendékeinek sorába, Bernáth Aurél és Kmetty János osztályára. Egyénisége csak később, a mindennapi munka küzdelmeiben alakult ki. Vidéken élt és dolgozott sokáig, s festeni ma is szülővárosába, Veszprémbe jár: ez a város és a környező falvak, a vár, a meredek utcák és a kis házak adják munkára serkentő környezetét.

Szépen formált, erősen szerkesztett, fegyelmezett képeinek világa hűséggel fogja meg és közvetíti az életet és környezetét. Mennyi mindenről tudnak vallani ezek a szűk kisvárosi utcák, ezek a zárt kapuk, erősen hangsúlyozott falak, tetők és ereszek. Nemcsak a terekről és a formákról, hanem egy életmódról: a kisváros sajátos, egyszerre zárt és „szem előtt zajló" világáról.

Külön fejezetet jelentenek Ircsik művészetében a portrék, emberábrázolások. Az *„Apám a ravatalon"* című, súlyos drámákat hordozó vászon, amelyen itt a tárlaton két másik arcmás kísér: *az anya* arcképe a tragédia hónapjaiból; a fájdalmas, egyedülmaradtság szimbólumává emelkedő első, és a néhány hónappal későbbi, keserű hangulatú, de már beletörődő második arcmás. Mellettük a *Bakonyi embert* és a *Fiatal lány* című portrét említhetjük. A tájképek sorából a *Hólapátoló*, a *Sárga házak Szentgálon* és a *Népi barokk* címűt jegyeztük fel.

h. gy.

tenaoben Jugoszlávia népei visszapillantanak a megtett útra, a sok áldozatot és erőfeszítést kívánó, komoly eredményeket hozó évtizedek küzdelmeire. A számvetés alkalmával méltán állapíthatják meg, hogy az élet minden területén: a gazdaság, a tudomány, a technika és a kultúra fejlesztésekor a nép és az ország egyetemes érdekeit közvetlenül szolgáló komoly előrehaladást értek el.

Az ünnepi mérlegkészítéskor a magyar közvélemény is kifejezésre juttatja őszinte jókívánságait déli szomszédainknak, azzal az igaz meggyőződéssel, hogy a szocializmus további építésében sikerül megszilárditaniuk eddigi eredményeiket.

---

i tárgyalták
ifjúság problémáit

Szóba került a tanácsülésen is az engedély nélkül működő, azóta betiltott. *Premier Klub* ügye és sok felszólaló fejezte ki egyet nem értését afelett, hogy *a rádió, a televízió túlzottan propagálja a beat-zenekarokat és ilyen irányba tereli az ifjúság zenei érdeklődését. Gál* Lajos dr. kikelt a mostanában *az irodalom minden ágazatában jelentkező trágár kifejezések ellen*, amit az ifjúság egy része úgy értékel, hogy manapság „sikk" ilyen hangon beszélni, társalogni. Utalt egy elszomorító statisztikai adatra is. Amíg tavaly az erőszakos bűncselekményeszáza-

Mrusik József

Házsos „Kepe fenil" szerepel a IV. Balatoni Nyári Táblatoni a Lenthelyi Múzeum van

Heitler László: A IV. Balatoni Nyári Táslat

Jelenkor 1968 IX. n. 811 old.

Trcsik József

Csendélet, gouache, 24,5 x 20 cm

Budapest Műcsarnok Kiállítása 1957
Kat. szerk. Kisdéjiné Kirimi Irén.

9.

MDK

Ircsik József

Bakonyi ember, o.

Ház-sor Márkón, o.

Öreg házak Veszprémben, o.

4. Balatoni nyári tárlat. Keszthely. Balatoni Muz. 1968.

MDK

Irsik József, festő

A Fényes Adolf Teremben
nyílt meg tárlata.

-: Új képzőművészeti kiállítások 11.

Népszabadság, Bp. 1968. nov. 16.

ADK

Ircsik József

Barokk kapuk, o.

A zöld ház télen, o.

11. M. Képzőm. kiáll. Műcs. 1968.

MDK

Ircsik József

Kiállitási kritika

Jelenkor 1968 szept.p.812.

MDK

Ircsik József

repr.:

Ház-sor Márkón

4. Balatoni nyári tárlat. Keszthely, 1968. Balatoni Muz.

Irisik József

Szerepel a Tx. megedi Nyári Tárlaton

Szelesi Zoltán: A Tx. megedi Nyári Tárlat

Tiszatáj 1968 Tx.m. 824 old.

Ircsik József

kiállított festménye:

Gendelet, gouache, 24,5 x 20 cm.

Tavaszi tárlat. A Műcsarnok kiállítása. 1957 Kat. szerk.: Kisdiginó Kirimi Irén. Bp. 1957. 19 l.

10. l.

IRCSIK JÓZSEF

Ngári tábor akvarell
Alföldi táj "

Fiatal képzőművészek és pormüvészek
kiáll. 1955

Mikolitz Pál

Öregasszony olaj

Vízparton "

A Szentendrei Művésztelep
jubileumi kiállítása
1926 - 1956

Katalógus. Lyka Károly

Irasit József

Batonyi ház utvarne dg 35x51
Ünnep -"- 50x70

II. Debreceni Országos Nyári Tárlat
Déri Múzeum, 1970. jul. 19-aug. 9.

Irsik József

1. Román templom olaj 48x38
2. Anyám olaj 50x37
3. Palóznaki házak olaj 35x55

Szegedi nyári tárlat

Iwasik József

Bekonyi kőz udvara repr

11. Debreceni Országos Nyári Tárlat
Déri Múzeum 1970. júl. 19 - aug. 9.

Ircsik József

1. Udvar olaj 40×59,5
2. Női fej olaj 50×34
3. Alkotási templom olaj 40×34

Tizenkettedik Vásárhelyi Őszi Tárlat
Tornyai János Múzeum

Vasik József

Említve

Egri Mária: Képzőművészeti „új szerzemények"...

Szolnok megyei Néplap, Szolnok 1970. jún. 16.

Iracsik József

"Női fej" repr.

Nívódíjasok műveiből
Napló, 1970. nov. 7.

Issik József

Képekkel szerepel az alábbi táslaton

Horváth György: Az J. balatoni vyári. Tárlat Keszthelyen

Magyar Nemzet 1970 VIII. 12 Gold.

Prasil József

Nívódíjat Rapott

Megnyílt a XII. őszi tárlat
Napló, 1970. nov. 7.

Mrusik József

Szerepel az alábbi távlatban

Ambrus Tibor: A vásárhelyi őri távlat

Petőfi Rádió 1969 X: 26

Irsik József

Hársor Márton (repró) c. műve

Szekepel a Bakonyi Múzeum jubileumi tárlatán

Raffai István: Negyedszázad alkotásai

Napló 1970 VI. 20.

Irsik József

Séd part (: Sépe (eml.)

szerepel az alábbi tárlaton

Keszthelyen

Tóth Sándor: Balatoni Nyár. Tárlat

Déhnapyaraszög 1970 VII. 23

Trcsik József

festményeinek bemutatója pénteken nyílt meg a Rákóczi úti Fényes Adolf teremben.

Új képzőművészeti kiállítások.

Magyar Hírlap, 1968 november 16. 8. l.

Musik József

Festményeiért díjat kapott a XI. Szepedi Nyári Tárlaton

P.Á.: minden sarkon egy kiámítás

Nyszabadság 1970 VIII. 2

Kiállít

II. Debreceni Országos Ifjúsági Tárlat

Hajdú-Bihari Napló, Debrecen, 1970. aug. 15.

Dél-dunántúli Képzőművészek Kiállítása

1968 1969

Ismsik József festő

Díjat kapot az alábbi tanulatom

Szabó Endre: Megnyílt a XI. szeged. Nyári Tárlat

Csongrád megyei Hírlap 1970 VIII. 4.

Jrcsi Zózef

Venpréin

Anyám	olaj	50 × 37	cm
A zöld kár, télen	"	34 × 45	"
Fehérte kár	"	52 × 65	"
Palóznazi udvar	"	30 × 55	"
Román templom	"	48 × 38	" (repr.)
Tél	"	35 × 57	"
Venpréin	"	40 × 60	"

V. Országos Képzőművészeti Kiállítás. Bp. Műcsarnok 1970. Kiáll. kat. Dev.: Konkoly Mária

IRCSIK JÓZSEF

OLAJKÉPEI SZEREPELNEK AZ ALÁBBI TÁRLATOK.

AMBRUS TIBOR: VÁSÁRHELYI ŐSZI TÁRLAT

PETŐFI RÁDIÓ: 1970. OKT. 18.

Irosik József

4

„A hálapótolá"

„Sárga házak Szentjalon"

„Népi Gerokk" c. Zépei emlétve

Magyar Nemzet 1968. nov. 29.

Ivasi József

Versprémiumban részesült, 17 évesen került be a Képzőművészeti Főiskola növendékeinek sorába, Bernáth Aurél és Kmetty János osztályába.

Magyar Nemzet 1968 nov. 29

Ircsik József

Csaknem minden művében ugyanazokat a (kisvárosi) motívumokat festi.

V. Északdunántúli képzőművészek kiállítása. Bp. Műcsarnok 1970. Kiáll. kat. Bev.: Kovalovszky Márta. 4. l.

Hasil József

Emlékve

Rácz Ernő: Kitűnő vendéres, gazdag
Répanyag
Kisalföld, 1970. aug. 19.

Ivesik József

3

„Apám a ravatalon"
„Az anya"
„Bakonyi ember"
„Fiatal lány"

c. Zépei emlitve.

Meppar Nemzet 1968
nov. 29.

Irsik József

Szerepel az alábbi tárlaton

Horváth György: Az V. balatoni nyári tárlat Keszthelyen

Magyar Nemzet 1970 VIII. 12

Irasik József 1

Viallétása a Fényes Adolf

Szentes

Magyar Nemzet 1968. nov. 29.

Írcsik József

1. Séd-part olaj repr. 45x70
2. Veszprémi házak olaj 46x62
3. Ház a Balaton-ban olajtemp. 60x80

V. Balatoni Nyári Tárlat
1970. Keszthely

Mrvsik József festő

Díjat kapott a XI. szegedi Nyári Tárlaton

Ridey Gábor: Kiállítási kalauz

Nyszava 1970 VIII. 9

Irsik József

Díjat kapottak alábbi táslatok

Akácz László: A XI. szegedi Nyári Táslat

Dél-Magyarország 1970 VIII. 4

Irsik János

Veszprém ben él.

Veszprém c. képe

Szerepel az alábbi tárlatan

Bertalan: „Pannónia 69" –
Murska Sobotan

Napló 1969 IX. 18

Ircsik József

Ajka vetos 10 éves jubileumata
kiírt pályázaton réntven

Rafai István - Ajka felfedezése
Napló. Veaprém 1969. dec. 7.

Ivasik József

Kiállít Tatarí

Riskyfalad: Kiállítási kalauz
Népszava, Bp. 1964. szept. 12.

Iracsik József

„Felics présbázak" olaj 38x63 cm
„Téli Balaton" olaj 38x53 cm
„Veszprém" olaj 53x72 cm
„Veszprémi barokk" olaj 38x67 cm

XVIII. Veszprémi Őszi Tárlat, Veszprém 1976

Ivesik József, festő

Napló (Veszprém), 1947. nov. 12.

Ircsik József

IRCSIK JÓZSEF veszprémi festőművész kiállítása nyílt meg tegnap a győri Műcsarnokban. Az olajképek a többi közt hazánk legszebb tájait ábrázolják.

Magyar Hirlap 1978-122-8

Iresik József

Képeinek vonalai ott jelenthez-
nek, ahol hét szín találkozik.
Alig áthomponált látványt
fest ecsettel. A kép „leábrázolt" da-
rabka valóság.

Kovács Gyula: Kifejező és dekorativ vonal.
Művészet, 1978. augusztus - 28 lap.

Irsik József, festőművész

A harmadik Szolnoki Festészeti Triennálé elismerésre méltó módon, közművelődési és mecénási vándék hívta életre.

Irsik József műve szerepel a tárlaton.

Essery Elemér: Festészeti triennálé Szolnokon, Szolnok Megyei Néplap, 1981. júl. 26. 4. old.

Ifj. Ircsik József MDK

megyében
Szerepelt a Veszprémben élő és alkotó festő-
művészek nov. 7.-iki kiállitásán.

Cserhát Jézsef: Megyei képzőművészetünk
seregszemléje.

Napló/Veszprém/ 1962. nov. 11. 2. kap.

MDK

Ircsik József

Fiatal képző- és iparművészek kiáll. akv. és paszt.
Ernst Muz. 1955. jun.

MDK.

id.Ircsik József

A veszprémi tárlaton szerepelt

Napló/Veszprém/ 1965 ápr.4. lap -

MDK

Ircsik József

Szerepelt a Veszprém megyében élő és alkotó festőművészek nov. 7-iki kiállitásán.

"Utcarészlet"

Cserhát József: Megyei képzőművészetünk seregszemléje.
Napló/Veszprém/ 1962. nov. 11. 2. lap.

MDK

Ircsik József, festö

Csendélet. Gouache.

Műcsarnok.-Tavaszi Tárlat. 1957. Kat.10.l.

Ircsik József

"Földmunka"

Tóth Miklós: A IX. képszőművészeti kiállitás
néhány esztétikai tanulsága.
TISZATÁJ 1962. jul.

40 = 80

Ircsik József

MDK

"Földmunka"

Koncz István: Veszprém megyei ismerősök a IX. Magyar Képzőművészeti Kiállitáson.

NAPLO/Veszprém/ 1962. máj. 19.

MDK

Ircsik József

Apám a ravatalon, of.

"Egyedül" - Anyám, of.

Ház előtt, of.

Studio 64 - Fiatal képzőművészek 5.kiáll. Ernst Muz.
1964. dec. 8 l.

M.D.K.

Irsik József
festő

„Egyedül" (Anyám) és „Hár előtt"
„Cumi" művét ábrázolta" ki a Ba-
latoni Tárlaton.

Kovács Gyula: Balatoni Tárlat
Művészet, 1965. január - 43 lap

mdk.

Ircsik József

„Földmunka" c. műve

Tóth Miklós: A IX. Képzőművészeti Kiállítás
nélány esztétikai tanulsága

Tiszatáj 1962. 7. sz. 6. l

MNK

ifj. Irosik József

a kiállításon szerepelt.

Balatonpart.

Dr. Vajkai Aurél: A magyar képzőművészek és iparművészek szövetsége Veszprém megyei munkacsoportjának kiállítása a Rekonyi Múzeumban.
KÖZÉPDUNÁNTÚLI NAPLÓ 1957. nov. 15.

IRCSIK József festő

M.D.K.

részvétel a kiállitáson

Gábor István: Dolgozó emberek között
Kiállitás az Ernst Muzeumban
Magyar Nemzet 1961. december 19. 4.l.

MDK

Ircsik József

Földmunka, of.

Parasztasszony, of.

Dolgozó emberek között kiáll. Ernst Múz.1961.

M.D.K.

Jurisik József
festő

Egy Békés megyei termelőszövetkezetről
készített képet.

H. Zs: Egy kiállítás alkalmából

Művészet 1962 február — 33 l.

MDK

Iresik József ifj.

A veszprémmegyei művészeknek a Bakonyi Muzeumban rendezett kiállitásán szerepelő.

veszprémi képével.

Dr.Vajkai Autél:A veszprémi képzőművészeti kiállitás és a Képzőművészeti Alap. KÖZÉPDUNÁNTULI NAPLÓ.1958.XI.30

MDK.

Ircsik József grafikus

"Veszprémi liget" /akvarell/

VI.Magyar Képzőművészeti Kiállitás
Mücsarnok, 1955. 31.1.

Ivcsik József
festő

M.D.K.

Árokások" c. képet állitotta
"ki.

Aradi Nóra: A fiatal képzőművészek stúdiójának III.
Művészet, 1961, augusztus — 12 l. kiállitása

Ivanek József
festő

M.D.K.

„Árokások" c. festményével
„részt vett a Fiatal Képzőművészek
stúdiójának kiállításán

K.F.: Elindul 70 festmény.
Magyar Ifjúság, 1961. ápr. 15.

Ircsik József MDK

festő

szerepelt a kiállitáson. Ma is Vásárhelyen dolgozik.

(sze): Az Alföld - a VI. Magyar Képzőművészeti Kiállitáson.
VIHARSAROK, Hódmezővásárhely. 1956. jan. 12.

Ircsik József, grafikus

M Dk

Rajza.

Repr.

Ircsik József: Ülő lány

7.1.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1963. ápr. 28.

MDK.

Ircsik József

Kiállitási kritika

Napló/Veszprém/ 1965 nov.11.lap 4.

Tverdi József

Anyám c. képéről repr.

Alföld 1965. dec.

M.D.K.

Iványi József
festő

Három képpel szerepel a
Fiatal Képzőművészek Társulatán.

Bolgár Kálmán: Studio-64
Művészet, 1965. március - 38 lap

Sfj. Iresik József

Szerepelt a Veszprém megyei képzőművészek
őszi tárlatán.

Napló 1965. okt. 31.

Tresik József

A beszprém megyei képzőművészek VII. őszi tár-
latán pénzjutalommal tüntették ki.

Napló 1965. nov. 7.

MDK,

Ircsik József

Kiállitási kritika

Napló/Veszprém/ 1965 ápr.27.lap -

Gresik József

Festő műve „Anyám"

Alföld 1965 12 sz. borítólap

Hotel Josef

Tel. 2112, Burgen

Alfred Apel 12.8. Bestellen

MDK.

Ircsik József

Müvészetpolitikai hirek

Napló/ Veszprém/ 1967 febr.1.

Ircsik József

MEK

Csendélet, gouache

Mücsarnok 1957 Tavaszi tárlat

M.D.

Francia József
festő –

A Nemzeti Képcsarnok Vál-
lalat helyiségében volt tárlata

– : Kiállításon.
Művészet, 1967. április – 47 kép.

MDK

Irsik József

Vadgesztenyefák, o.

Dolgozó emberek között kiáll. Ernst Muz.
1964. máj.

MDK

Ircsik József

Téli fasor, o.

Téli Tárlat 1964 Székesfehérvár

MDK.

Ircsik József

Kiállitási kritika

Napló/Veszprém/ 1966 nov.3o.

Irsik József
festő

M.Df

Anyám ainü képe fáradtságot
mutat „A pain a rav atalon"
tragikus ábrázolás.

Vidos Zoltán, A Fiatal Képzőmüvészek..
Müvészet 1969 okt.19.lap

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Mrusik József festő

szerepel az alábbi táslatban

Kovács Gyula: Studió 1958-68

Művészet 1969 IV n. 3 old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.4

Ivcsik József
festő

Kmetlynek és Bernáth Aurélnak
volt a tanítványa.

Bauer Jenő: Krónika
Művészet, 1969. május – 44 lap.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D4

Irsik József
festő

A Fenyes Adolf sesemben volt kiállítása. Rendkívüli egyszerűség, puritán logikai tiszta ság jellemzi művészetét.

Bauer Jenő: Krónika
Művészet, 1969. május – 44 egy.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Ivanek József
festő

M.D.V.

„Barokk kapu"
(repro)

Bauer Jenő: Kőrösika
Művészet, 1969. május – 44 kep.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.V.

Grosik József
festő

Kiállitásán bemutatta az
„Anyám" és a „Nőt fej" c.
portréit.

Bauer Jenő: Krónika
Művészet, 1969. május – 44 lap.

Trcsik József
festő -

Szigorú, geometrikus formákból felépített lépei kompozicios rendet mutatnak.

Dr. Sáry Gyula: Az V. Balatoni Tárlat
Művészet, 1970. november - 37. lap

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

MAGYAR HÍRLAP

1968 NOV 27

1021

MÚZEUMOK – KIÁLLÍTÁSOK

Budapesti Történeti Múzeum: A középkori királyi palota. — Budai látképek a XIV—XV. századig (korabeli metszetek). — „Fővárosunk ezer éve" c. kiállítás. **Ernst Múzeum:** Román művészek a XXXIV. velencei Biennálén. **Fényes Adolf-terem:** Ircsik József festőművész kiállítása. **Hadtörténeti Múzeum:** Magyarország története 1703—1848-ig. — Az 1848—49-es szabadságharc. — Magyarország története 1849-től az I. világháború végéig. — Az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege. — A II. világháború és Magyarország felszabadítása. — A Magyar Néphadsereg. **Iparművészeti Múzeum:** Magyarországi reneszánsz könyvkötőműhelyek. — Magyarországi fajansz- és kőedénycserép-művészet. — Szép magyar hegedűk. — A Kamarateremben: Ökrös Zsuzsa divattervező-iparművész kiállítása. — A közel-

keleti és olasz fajkerámiák. **Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum:** Japán művészete az Edo-korszakban. **Kína Múzeum:** Régi és új Kína művészete. **Kulturális Kapcsolatok Intézete:** Gráber Margit festőművész kiállítása. **Magyar Nemzeti Galéria:** Magyar festészet a XIX. és a XX. században. — Magyar szobrászat a XIX. és a XX. sz.-ban. — Uitz Béla kiállítása. **Magyar Nemzeti Múzeum:** Magyarország népeinek története a honfoglalás koráig. — Magyarország története a honfoglalástól 1849-ig. **Magyar Munkásmozgalmi Múzeum:** A KMP megalakulását és a Tanácsköztársaságért vívott harc emlékeit bemutató kiállítás. **Magyar Közlekedési Múzeum:** Vasúttörténeti kiállítás. — A közlekedési eszközök fejlődése. — Magyar közlekedéspolitika. **Magyar Vendéglátóipari Múzeum:** Idegenforgalom és vendéglátás Magyarországon a XX. század közepéig. **Mezőgazdasági Múzeum:** Állattenyésztési kiállítás. — Borászati kiállítás. — Erdészeti kiállítás. — Pásztorélet. — Magyar növénytani kiállítás. — Mezőgazdaságunk nagyjainak szoborkiállítása. **Műcsarnok:** Konecsni György Kossuth-díjas grafikai kiállítása. — II. nemzetközi képeslevelezőlap-kiállítás. — Jugoszláv freskóművészet a középkorban. — Kamaraterem: Edward Steichen amerikai fotóművész kiállítása. **Nagytétényi Kastélymúzeum:** Magyar bútorművészet a XVIII. században. — A XV—XVII. századi európai bútorok. — Bútorművészet a XIX. században. — Kályha-kályhacsempe. — Puszpángfa- és elefántcsont-faragások a XVI—XVII. században. **Néprajzi Múzeum:** Magyar expedíció a venezuelai indiánok között. **Petőfi Irodalmi Múzeum:** A reformkor és szabadságharc irodalma. — József Attila, Juhász Gyula, Radnóti Miklós, Komját Aladár, Móricz Zsigmond emlékkiállítások. — Károlyi Mihály emlékszoba. — Borsos Miklós íróportréi, érmei, illusztrációi. — Az őszirózsás forradalom. **Szépművészeti Múzeum:** Egyiptomi kiállítás. — Régi képtár. — Görög—római kiállítás. — Szoborkiállítás. — Modern külföldi képtár. — Velencei rajzok és grafikák. — Murillo és kortársai.

eheti a vezetést

csehszlovák *Union Teplicét* fogadja az alábbi összeállításban:

Gelei — Révai, Kovács I., Juhos, Horváth, Laczkó, Szabó, Csernai, Arany, Hernádi, Ladinszki.

A Tatabánya kétgólos előnyt szeretne szerezni, hogy a legjobb nyolc közé jutás reményében utazhassék a december 11-i csehszlovákiai visszavágóra.

Nagyüzem lesz szerdán Európa labdarúgópályáin.

A Bajnokcsapatok Európa Kupájáért az alábbi találkozókat rendezik (zárójelben az előző mérkőzések eredményei):

Akademik Boldklub—AEK Athén (0:0), Fenerbahcse—Ajax (0:2), Spartak Trnava—Reipas Lanti (9:1), Anderlecht—Manchester United (0:3), Crvena Zvezda—Celtic (1:5).

A Kupagyőztesek Európa Kupájáért:

Köln—Ado de Haag (1:0), Olympiakos—Dunfermline (0:4), Sliema Wanderers—Randers Freja (0:6), Slovan Bratislava—Porto (0:1), West Bromwich Albion—Dinamo Bukarest (1:1).

A Vásár Városok Kupájában ma négy mérkőzést játszanak, s ezzel kialakul a legjobb tizenhat csapat mezőnye. A szerdai párosítás:

Slavia Prága—Hamburger SV (az első mérkőzést a HSV 4:1-re nyerte). *Napoli*

Ircsik János

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1969 SEP. 2.

NAPLÓ
Veszprém

1021

„Pannónia 69" kiállítás

Sajtótájékoztató Szombathelyen

Franc Sebjanics vezetésével háromtagú szlovén delegáció érkezett hétfőn Szombathelyre, a *„Pannónia 69"* című kiállítás sajtótájékoztatójára. A vendégeket *dr. Szentléleky Tihamér*, a Savaria Múzeum igazgatója köszöntötte, majd *Gerecs László*, a Vas megyei Tanács VB művelődési osztályának csoportvezetője ismertette a nemzetközi kiállítás hazai előkészületeit.

— Az első, az 1967-ben rendezett *Pannon ember, Pannon táj* című muraszombati kiállításon 10 dunántúli magyar művész 19 alkotását mutatták be. *Az idén a nyugat-dunántúli megyékből 23 művész 61 alkotással jelentkezett* — mondotta.

A nemzetközi zsüri munkájáról és a szlovéniai programról Franc Sebjanics, a szervező bizottság elnöke tartott tájékoztatást. Elmondotta, hogy *az 1967-es kezdeményezés élénk nemzetközi érdeklődést s kedvező kritikai visszhangot váltott ki.* Részben ennek köszönhető, hogy az idén sokkal többen jelentkeztek, s bekapcsolódott Szlovákia is. 1967-ben 50 művész alkotását mutatták be, az idén pedig a nemzetközi zsüri 82 szerző 202 munkájából választotta ki azt a 92 képzőművészeti alkotást, amely *a szeptember 7-én, vasárnap megnyíló muraszombati és radenci tárlaton a közönség elé kerül.* Ausztriából 10, Magyarországról 16, Szlovákiából 12, Jugoszláviából pedig 27 művész képviseli a Pannon táj mai festészetét, szobrászatát. A festményeket Muraszombatban (Murska Sobotan), a Franc Novak kiállítási csarnokban, a szobrokat pedig Radenciben, a híres szlovéniai fürdőhelyen állítják ki.

Egy kérdésre válaszolva elmondta, hogy a szigorúan bíráló zsüri, amelyben bécsi, belgrádi, bratislavai és ljubljanai tagjai mellett hazánkat *dr. Solymár István*, a Nemzeti Galéria igazgatóhelyettese képviselte, döntéseinél elsősorban azt vette figyelembe, hogy a művek a mai modern európai festészet, szobrászat főbb irányzataival rokon alkotások legyenek.

— *A 16 magyar képzőművész között* — mondotta Franc Sebjanics — *vasi, zalai, veszprémi, komáromi, budapesti és más nyugatmagyarországi alkotók mutatkoznak be a szlovéniai tárlaton.*

Veszprém képzőművészei közül *Ircsik János* műveit említette Franc Sebjanics a zsüri által elfogadott alkotások sorában.

A zsüri döntése alapján 3 díjat és 3 művésznek elismerő oklevelet ítélnek oda. Az idei tárlat egyik érdekessége, hogy a híres hlebinai parasztfestő iskola néhány tagja, például Iván Generalics és fia is résztvesz rajta.

A megnyitó előestéjén *ünnepi hangversenyt rendeznek a muraszombati várban*, vasárnap pedig a meghívott képzőművészek baráti találkozójára és eszmecseréjére kerül sor. Szeptember 8-án, délelőtt hangzik el *France Stele* akadémikus előadása Aquila János középkori pannóniai freskófestő életművéről.

Több nyelvű katalógust és egy alkalmi újságot is kiadnak Szlovéniában a rendezvény alkalmából. Az ünnepségről filmet készítenek, a televízió pedig tudósítást sugároz a megnyitóról.

Tájékoztatója végén hangsúlyozta Franc Sebjanics, hogy az immár hagyományos képzőművészeti kapcsolat, amely az egykori Pannónia területén élő alkotókat fűzi össze, *jó szolgálatot tesz a szomszédos népek kölcsönös megismerése és barátsága ügyének.* Ezért tervezik a hasonló jellegű rendezvények bővítését és *más művészeti ágak bekapcsolását* is a szomszédos népek kulturális együttműködésébe.

KOMFORT

A KOMFORT Kereskedelmi Vállalat Várpalotán, a Jószerencsét Művelődési Ház klubtermében szeptember 2-től szeptember 8-ig bezárólag

műszaki kiállítást rendez

Nyitás: szeptember 2-án 10 órakor. A kiállítás megtekinthető naponta 8—11-ig és 14-től 18-ig. Vasárnap is. Háztartási gépek, rádiók, televízió készülékek nagy választékban. A kiállítás időtartama alatt a kiállítás színhelyén, a várpalotai műszaki boltban megvásárolt háztartási gépeket a KERAVILL bolt díjmentesen házhoz szállítja.

Ne mulassza el megtekinteni a kiállítást.

(508)

Ma estétől új bárműsor a Hotel Veszprémbe.

Veszprém show '69

Fellép:

MIKES ÉVA

FENYVESI GABI

POÓR PÉTER

KOVÁCS JÓZSEF

BAKACSI BÉLA

DORIS

Termelőszövetkezetek!
Állami Gazdaságok!
Vállalatok!

FIGYELEM!

Nagyobb mennyiségű

dózermunka elvégzését vállaljuk

Talajerőgazdálkodási Vállalat, Pápa, Termelési Osztály.

(511)

Ircsik József

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Budapest V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1968 NOV 26

MAGYAR HÍRLAP

1021

MÚZEUMOK – KIÁLLÍTÁSOK

Budapesti Történeti Múzeum: A középkori királyi palota – Budai látképek a XIV–XV. sz.-ig (korabeli metszetek). – „Fővárosunk ezer éve" c. kiállítás. **Ernst Múzeum:** Román művészek a XXXIV. velencei Biennalén. **Fényes Adolf-terem:** Ircsik József festőművész kiállítása. **Hadtörténeti Múzeum:** Magyarország története 1703–1848-ig – Az 1848–49-es szabadságharc – Magyarország története 1849-től az I. világháború végéig. – Az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege. – A II világháború és Magyarország felszabadítása. – A Magyar Néphadsereg. **Iparművészeti Múzeum:** Magyarországi reneszánsz könyvkötőműhelyek. – Magyarországi fajansz- és keménycserép-művészet. – Szép magyar hegedűk. – A Kamarateremben: Ökrös Zsuzsa divattervező-iparművész kiállítása. – A közel-keleti és olasz falikerámiák. **Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum:** Japán művészete az Edo-korszakban. **Kína Múzeum:** Régi és új Kína művészete. **Kulturális Kapcsolatok Intézete:** Gráber Margit festőművész kiállítása. **Magyar Nemzeti Galéria:** Magyar festészet a XIX. és a XX. században. – Magyar szobrászat a XIX. és a XX. században. – Uitz Béla kiállítása. **Magyar Nemzeti Múzeum:** Magyarország népeinek története a honfoglalás koráig. – Magyarország története a honfoglalástól 1849-ig. **Magyar Munkásmozgalmi Múzeum:** A KMP megalakulását és a Tanácsköztársaságért vívott harc emlékeit bemutató kiállítás. **Magyar Közlekedési Múzeum:** Vasúttörténeti kiállítás. – A közlekedési eszközök fejlődése. – Magyar közlekedéspolitika. **Magyar Vendéglátóipari Múzeum:** Idegenforgalom és vendéglátás Magyarországon a XX. század közepéig. **Mezőgazdasági Múzeum:** Állattenyésztési kiállítások. – Erőgépkiállítás. – Takarmányozási kiállítás. – Borászati kiállítás. – Erdészeti kiállítás. – Pásztorélet. – Magyar növénytani kiállítás. – Mezőgazdaságunk nagyjainak szoborkiállítása. **Műcsarnok:** Konecsni György Kossuth-díjas grafikai kiállítása. – II. nemzetközi képeslevelezőlap-kiállítás. – Jugoszláv freskóművészet a középkorban. Kamaraterem: Edward Steichen amerikai fotoművész kiállítása. **Néprajzi Múzeum:** Magyar expedíció a venezuelai indiánok között. **Petőfi Irodalmi Múzeum:** A reformkor és szabadságharc irodalma. – József Attila, Juhász Gyula, Radnóti Miklós, Komját Aladár, Móricz Zsigmond emlékkiállítások. – Károlyi Mihály emlékszoba. – A Magyar Nemzeti Múzeum textilgyűjteményének kosztümkiállítása. – Borsos Miklós fróportréi, érméi, illusztrációi. – Az őszirózsás forradalom. **Szépművészeti Múzeum:** Egyiptomi kiállítás. – Régi képtár. – Görög–római kiállítás. – Szoborkiállítás. – Modern külföldi képtár. – Velencei rajzok és grafikák. Murillo és kortársai. **Színháztörténeti Múzeum:** Színház Pest-Budán.

*

Beérte a Porto a Benficát a portugál bajnokságban. A 10. fordulóban a bajnokcsapat 3:0-ra kikapott a középmezőnyben levő CUF együtte-

— események

MEXICÓBAN megkezdődött a kerékpáros körverseny. Az első — 60 kilométeres — szakaszt a holland Deunleew nyerte 1:15:50 órás teljesítménnyel a mexikói Diaz és a szovjet Szokolov előtt.

HONFINÉ ÉS IVÁNKA AZ ÉLEN. Az országos női sakkbajnokság 11. fordulója után Honfiné és Ivánka 7—7 ponttal vezet, holtversenyben, egy-egy függőjátszmával. Bilekné (7 ponttal) a harmadik, Sillyéné 6,5 ponttal (1 függő) a negyedik helyen áll.

Totó-nyereményjegyzék

A Sportfogadási és Lottó Igazgatóság közli: a totó november 24-i, 47. számú fogadási hetére 1 884 889 darab szelvény érkezett.

13 találatot 52 fogadó ért el, szelvényenkénti nyereményük 8859 forint. A 13 találatos fogadók közül 22 a plusz 1 mérkőzést is eltalálta, a nyereményük 24 297 forint. 12 találatot 3713 fogadó ért el, nyereményük 83 forint. 11 találata 28 441 fogadónak volt, 13 forintot nyertek. A 10 találatos szelvények száma 106 758 darab, szelvényenkénti nyereményük 5 forint.

Az 1000 forinton felüli nyereményeket december 5-től, az 1000 forinton alulikat november 30-tól fizetik.

---

zalában
tuk csak
ldőm, á
hetséges
gyerek
így is l
Mégis
ságánal
csapat.
legaláb
amit a
és a D
Szom
bajnoksága. Itt a Csepel ...
fölénnyel. Példátlan fölénnyel. A lehető legfölényesebben. S ezekben sajnos semmi túlzás.

Irsik József

Szerepel az alábbi tárlaton

(r. i.): Fejér és Veszprém megyei Képzőművészek III. tárlata Mnotán

Fejérmegyei Hírlap 1970 XII. 6

IRCSIK JÓZSEF

Olajképei szerepelnek az alábbi tárlaton.

Ambrus Tibor: A XVII. Vásárhelyi Őszi Tárlat.

Alföld, 1971. január

MDK

Iványi József, festő

Kép: Repr.

—: Bakonyi ház udvara 31.

ALFÖLD, Debrecen. 1970. aug. XXI/8

Ivcsik József

szerepel az „Évak-dunántuli
művészek" tárlatán a Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1970 március 17
4. old.

M.D.K

Ircsik József
festő

A valóság homoly oldalából
jelenik meg Ircsik ecsetje nyo-
mán, erre példa almagára
maradt é dusanya az „Egyedül"
ábrázolásában.

Bauer Jenő: Krónika
Művészet, 1969 - május - 44 lap

Bonnefoy : Hardouin
Mansart, (1646). Musée - du bas

M.D.K

Incsik József
festő

Legjellegzetesebb-területe a tájkép.
Kisvárosi utcái gardag és oly-
hor éles tónusellentétekben
bontakoznak ki.

Bauer Jenő: Krónika
minisztr, 1969. majus - 44 kap

M.D.K.

Irosik József

festő

„Barokk kapu" (repro)

Bauer Jenő: Irosik József festményei

Művészet, 1969 május - 45 lap.

Jirsik József

Szerepel az Ajka várossá nyilvánítása 10. évfordulójára hirdetett pályázaton

(b.o.): Képek Születőben

Veszprémi Napló 1969 IV.10.

MDK

Ircsik József, festő

A Veszprémi Vegyipari Egyetem
művészeti szakkörét vezeti.
A szakkör kiállítása kénül.

— : Kiállítás előtt 7.

Népszabadság, Bp. 1968. máj. 7.

MDK

Ircsik József

olaj:

Svéd part

Tél

9. szegedi nyári tárlat. Móra F.Muz.
1968. aug.

MDK

Ircsik József

Kiállitási kritika

Müvészet 1968 okt.p.46.

Irasik József

„Vesznémi tájkép" c. képe emlitve

Bartalan Lajos, Parmánia 69 - Murska Sobotán

Zalai Hirlap, Zalaegerszeg 1969. szept. 21.

Irsik József (Veszprém 1932-)

ha is Veszprémben él - A Kép. Főiskolán Bernáthnál és Kmetynél tanult. (1954-ben fejezte be) festményeiből kiállítása nyílt a Veszprém

Képzőknek ban

Házak /szepró/

Heitlek László: Irsik József képei Veszprémben

Jelenkor 1967 7-8 ~~ok~~ szám 737 old.

MDK

Ircsik József

Kiállitási kritika

Napló /Veszprém/ 1968 juli.7.p.5.

Iwasik József

Említve

Gaboi Imre: Tárlatok – nem kritikusként
Napló, Vasquén, 1969. szept. 17, 4. l.

Kresik József

Kiállítása nyílt Tatabányai

Napló, Vesznén, 1969. sep. 9.

Vasil Sórsef

Említve

Bajor Iván: Kiállítanák-Kiállítása
Magyar Hírlap, Bp. 1970. már. 10.

Jusik József

Acerepel a XI. őszi társlaton a Bakonyi Múzeumban

Csaba Imre: hép mékány gondolat
őszi társlatunkról

Napló 1969 XI. 16

Irnsik József

Kiállított a XV. ősz. tárlaton

Szabó Endre: Igazret reménysége
Tiszatáj, Szeged 1968. XII. 1112.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAPLÓ
Veszprém

1969 DEC 5

Képzőművészeti kiállítás nyílt Ajkán

Várossá nyilvánításának 10. évfordulóját ünnepelte nemrég Ajka. A jubileum alkalmából — a helyi tanács végrehajtó bizottságának kezdeményezésére — pályázatot hirdettek meg a Veszprém megyében élő képzőművészek számára.

Összesen 17 művész 90 olajakvarell-, zománc-festménye, pasztellje, rajza, linómetszete, kerámia-, üveg- és textilképe, szobra és kisplasztikája szerepel az új művelődési központ nagytermében rendezett tárlaton.

A reprezentatív jubileumi kiállítást tegnap délelőtt nyitotta meg *Heinrich Rezső*, a városi pártbizottság propaganda és művelődésügyi referense.

— Elképzeléseinket messze felülmúlta a művészek intenzív érdeklődése — mondta egyebek között. — Otthonosak városunkban, üzemeinkben, s témaválasztásuk egyértelműen kapcsolódik a múlt emléknyomaihoz és az új élet jelenségeihez, tárgyaihoz, az itt dolgozó emberek életéhez.

Rámutatott továbbá: ahhoz, hogy a művész a valóságnak megfelelően tudja ábrázolni korát, szüntelen eleven kontaktusban kell állnia a társadaloommal, a társadalmi viszonyok összességével, a munkásokkal. Mindez az ajkai kiállításon bizonyítottnak látszik.

Kiemelte a megnyitó a Kováts-család szerepét a város képzőművészeti életében. Majd hangsúlyozta, hogy a pályázati kezdeményezést tradícióvá kívánják fejleszteni.

A Képző- és Iparművészeti lektorátus javaslatára a tanács vb három kategóriában osztott ki díjakat és pénzjutalmat, amit *Udvardi Lajos* elnökhelyettes nyújtott át. Az elsőt *Ircsik József*: „Szénosztályozó" és *Csizmadia Zoltán*: „Üveggyár" című olajképeiért, *R. Kiss Lenke* és *Vágfalvi Ottó* beküldött műveiért; a második díjat *Szelestey László*: „Üvegfúvók" című olajképéért; a harmadikat *Sz. Török Mária* és *Kovács Gábor* kiállított alkotásaiért, *D. Hódosi Piroska* és *Kováts Béla* a város képzőművészeti életében betöltött szerepükért kapták.

Részt vett a megnyitó ünnepségen *Szabó Kálmán*, az SZMT vezető titkára, *Huller Gyula*, a megyei pártbizottság munkatársa és *Baráth József*, a megyei tanács csoportvezetője, valamint több kiállító művész és számos érdeklődő.

Az érdekes kiállítás két hétig tart nyitva. Néhány képet máris megvásároltak a helyi üzemek és műgyűjtők.

Ircsik József

Búcsú Vorosilovtól

Brezsnyev, Koszigin, Podgor-ij és más szovjet vezetők csü-rtökön elsőnek álltak díszőrsé-et Kliment *Vorosilov* ravatalá-ál.

Vorosilov koporsóját a Szak-ervezetek Házában ravataloz-k fel. A koporsót virágok bo-ják. Bordó párnákon az el-nyt kitüntetései. A koporsót ély gyászban az elhunyt roko-i és közeli ismerősei állják kö-l. A kristály-csillárokat fekete tyol borítja. A fehér márvány zlopokat vörös drapériákkal onták be.

A ravatalt borító koszorúk mege között vannak szocialis- országok részéről a moszkvai lálkozón részt vett párt- és ál-mi vezetők koszorúi.

Csütörtökön délután *Kádár ános, Fock Jenő, Komócsin oltán, Erdélyi Károly* és *Szip-a József*, a moszkvai magyar agykövet leróták kegyeletüket orosilov ravatalánál.

Az Ula

Már itthon gött. Kicsit o ha mindazt, tam, sőt jegy tottam, csak Még jó, hogy lenéseje való folhatatlan t magyarország utaztam össz kilométert, n nép történeli megpróbáltam ugyanezt megis-mertetni az olvasóval is.

A fantázia szertelen és varázsos csikó. Itt ülök és hopp már ott vagyok az egymással harcoló két jakbika mögött, nem is hallva a kiabálást, hogy vigyázzak, hátha közös ellenséget látnak bennem . . .

. . . hallom, amint egykedvű nyugalommal magyarázza, — ha jegyzeteimnek hihetek, a ceglédi Dani György —, hogyan hozott fel a vízért lebocsájtott fúró harminc méteren keresztül bar-naszenet. És mi lesz vele? Az egyik mongol fúrómester. fiatal-ember felcsillanó szemét, de jó-zan hangját hallom . . ." egyen-13re semmi. De majd lesz erőnk,

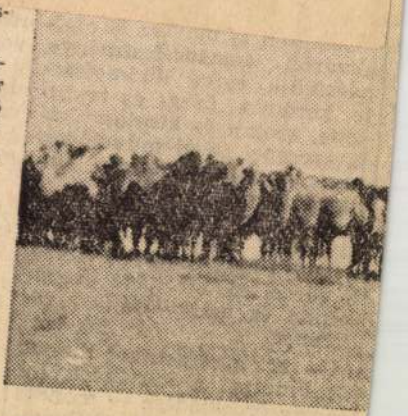

Négy teve egy állatkertben sok.

Kresik József

Résztvan az É-Ohmantúli képző-
művészek IV. kiállításán.

Pozsár Ivan: Képző művészetünk bontáki
vonala
Magyar Hírlap, Bp. 1969. szept. 14.

Vasik József

Résztvesz a tatai Riállításan
„Tél"

Jenkei János: Szeregszemle Tatán
Malgorát Hopja, Tatabánya 1969. sep."

Iresik József

Résztvesz a Műcsarnok tárlatán

Ma nyílik a Műcsarnokban az ésszak-
szmántúli tárlat
Napló, Veszprém, 1970. már. 7.

Kvasil József

Kiállít a Műcsarnokban

(reffor) Északkumontúli tanlat a Műcsarnokban

Napló, Veszprém 1970. nov. 15.

Tresik József

Öreg házak, olaj 70×95

Házsor Márkon, olaj 50×70

Dolgozó emberek közötti képzőmüv.
kiáll. Ernst múzeum, 1964. jan.

Irsik József

1. Öreg házak olaj 70x95
2. Házsor Márkon olaj 50x70

Dolgozó emberek között
Képzőművészeti kiállítás.
Ernst Múzeum 1968

Ircsik József

Tasnádi Attila " A Kilencek és a Studió" c. esztetizáló cikkében szerepel.

Kortárs 1969/4 666. old.

Ircsik József

A B-ik szegedi nyári tárlaton képével magjenk festészetét képviseli, két művésztársával közösen.

Napló (Verzprém), 1942. aug. 9.

Ivcsik József festőművész

aug. 17.-én nyílik tárlata Veszprém-
ben. A művész Veszprémben született,
ma is ott él és dolgozik. A főiskolán
Bernáth Aurél tanítványa volt.

TÉKA
1972. aug. 3. TV. 18.35/11/KGyné.

Irasil József

novo enitve

Művészettörténeti Értesítő 1972

315 old.

Ircsik József.

Az ideii nyilt meg először az ajkai
havaszi Sárlat, amely rangos fórúma
lesz a város és a megye művészeinek.
Képünkön: Ircsik József Balaton
című alkotása.

Népművelés 1973/5 44 old.

Frasik József

Tél, olaj, 43x55
Zöld ~~[illegible]~~ Balaton, olaj, 50x69

20 Vásárhelyi Őszi Tárlat
Tornyai J. Mir. Hódmezővásárhely '73.

Iveső József

„Tél"
„Zöld Balaton" c. képei szerepelnek
a XX. Vásárhelyi Őszi Tárlaton a Hódmező-
vásárhelyi Tornyai János Múzeumban

Magyar Nemzet 1973
október 28
11. old.

Irsik József

Udvar olaj 41x72

XIV. Szegedi Nyári Tárlat
1973. júl. 22 – szept. 16.

IRCSIK JÓZSEF, festő

Pannon táj-pannon ember kiállitás Muraszombaton 1967 VII.16-IX. loá-A hét vasmegyei résztvevőn kivül Ircsik József veszprémi és Vágfalvi Ottó balatonfüzfői festőművész, valamint Németh János zalaegerszegi keramikus szerepelt a nyugat-dunántúli alkotók közül. 282-old

BERTALAN LAJOS: Kiállitási napló, 1967. 274.old

VASI SZEMLE, XXII.évf. 2.szám, 1968. Szombathely

IRCSIK JÓZSEF, festő

Pannonia 69.kiallitas muraszombaton.-A nevek felsorolasa nem jelent egységet,hisz Horvath Janos müveit,pl. nem lehet egy stiluskeretbe foglalni pl.Pandur Lajci tájképeivel,vagy a szombathelyi mészáros József festményeivel,hogy az Ircsik József-féle konstruktiv szerkesztést,vagy Geszler maria képzeletgazdag keramiaművészetét ne is emlitsük. 82.old.

BERTALAN LAJOS: Képek,szobrok közös nyelvén...
Pannonia 69 77.old

VASI SZEMLE. XXIV. 1970. 1.szám, Szombathely

Trsika József [ ]

L: Kajári Gyula

T.J.: A Balaton nyári kult. prog. 21.

Népszabadság, Bp. 1981. júl. 12.

Ircsik József festő

alsóörsön balatoni tárgyú alkotásokból rendeztek kiállítást, melyen szerepel a művész alkotása

Napló (Veszprém), 1977. júl. 9.

Ircsik József, festőművész

Megnyílt a Műcsarnokban a vásárhelyi Őszi Tárlat negyedszázados anyagából rendezett kiállítás. – Nagyon sok kiállító művész található, akik közvetve, v. közvetlenül kapcsolatban vannak megyénkel. Megemlítjük Ircsik Józsefet, aki a „Kendős asszony" – és a „Sarokház" c. képeivel szerepel a kiállításon. (említve).

Veszeli Lajos: Jubileumi kiállítás a Műcsarnokban: Napló (Veszprém), 1979. jún. 26.

Ircsik József, festőművész

a XX. Veszprém megyei Őszi Tárlaton szerepelnek a művész képei. Műveit, legyen az emberábrázolás, vagy tájkép, szikár szigor jellemzi.

Selmacher Anna: a XX. Veszprém megyei Őszi Tárlat. Napló (Veszprém), 1979. dec. 1.

Ircsik József, festőművész 1) Folytatás

Megnyílt 12 Veszprém megyei művész kiállítása a Ganz-Mávag Művelődési Központban. – Udvardi Erzsébet tiszta képi világa, Mikus Gyula festményeinek bársonyos melegsége, Ircsik József konstruktív szerkesztése jól kiegészítik egymást.

(Veszeli): Képzőművészeink kiállítása a Ganz-Mávagban

Napló (Veszprém) 1979. ápr. 29.

Irasik József

1. Harangtorony olaj 42x62
2. Prékházak -"- 42x65

6. Balatoni Nyári Tárlat
Balatoni Múzeum, Keszthely 1972.

Irasik József

Veszprém olaj 51x50 cm

XIII. Szegedi Nyári Tárlat
1972. jul.-szept.

Ircsik József festménye

Kortárs 1971/11 1704. old.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188-296, 188-307

KELET MAGYARORSZÁG

Ispánki József szobrász

1969 MÁR 5

BÁTHORI ISTVÁN SZOBRÁT Nyírbátorban az augusztusi zenei napok zárónapján állítják fel. A 220 centiméter magas szobrot Ispánki József szobrászművész készíti.

1021

Irsik József

A VII. Balatoni Nyári Tárlaton Egry-díjat kapott.
a festészeti kategóriában.

Népszava, 1974. júl. 9. 102 ezf. 158 sz. 5 p.

Ircsik József

A "kiállitási naptár" 1972.VIII. 18-IX. 2-re
Veszprémben kiállitását jelzi.

Műgyüjtő; 1972/2.

Iresik József festőművész

A veszprémi Képcsarnokban rendezett kiállításának megnyitója augusztus 17.-én lesz, - közli a lap, kulturális eseményeket ismertető rovata.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. aug. 12.
XVI. évf. 33. sz. 2. lap.

Ircsik József

„Veszprém"
(repr.)

Napló (Veszprém), 1972. márc. 11.

Ircsik József.

szerepel még átlagon felüli anyaggal a festők között

Moldvay Győző: A XVI. vásárhelyi őszi tárlat

Népművelés 1969/11 39 old

Ircsik József

A Kiállítási naptár 1972. II. 4. és 19. közötti időre veszprémi kiállítási jlezi.

Mügyüjtő, 1971. 4. sz.

Irsek József
festő

Részt vett a tárlaton

Kovács Gyula: A 18. vásárhelyi tárlatról.
Művészet, 1972. március - 29 oldal.

Trosits József

Harangtorony	olaj	42×62
Présházak	—"—	42×65

6. Balatoni Nyári Tárlat

Iresik József festőművész

Kiállítása nyílt Veszprémben

Nápszava 1972 augusztus 23
2. old.

Wasil József

Balatonyart, oloj
Kastély, —"—

XV. Szegedi Nyári Tárlat

Tresik József

Borsóki kastély olaj 71x59

IV. Debreceni Országos Nyári
Tárlat 1974.

Kresil József

Dombos táj

N. Országos Akvarell Biennálé
Eger, 1974.

Irczik József
szigorúan szerkezetes, hidegen formált
tájképekkel jelentkezett ezúttal is.
Részt vett a XIV. veszprém megyei őszi
tárlaton.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/330 6 old.

Ircsik József
A néhány éve elhúnyt Kohán György drámai fény-árnyék ellentéteinek halvány visszfénye ismerhető fel Ircsik József bakonyi és balatoni hajain. Részt vett a 19. hódmezővásárhelyi Őszi Tárlaton.

Havas Lujza: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hirlap 1972/310 6 old.

Irasit József

Templom (repro)
Dunántúli falu

IV. Országos Akvarell Bienniálé
Eger, 1974.

Ircsik József

a 18. Vásárhelyi Őrzi Tárlaton olajképei szerepelnek.

a Vásárhelyi Őrzi Tárlat.

1971. X. 17. 22.20 Petőfi 1/11/V.

Ircsik József

A művész szinei hasonlóan a formákhoz egyszerüsitettek és erőteljesek. Sulyos barnák, üde zöldek, rideg szürkék, tompa sárgák, metsző kékek és tiszta fehérek ismétlődnek leggyakrabban a fekete határvonalak rácsozatában. Ez a kolorit a legmeggyőzőbb összetevője képeinek.

Heitler László: A hely szellemében.
MŰVÉSZET, 1980. február - 14. lap.

Ircsik József

A szegedi nyári tárlaton „Kendős nő" c. képe szerepel. (említve.)

Láttuk, hallottuk.

1971. VII. 23. Kossuth 21.03 |6| Ki

Vasit József

Női fej, repr.

Vásárhelyi őszi tárlat, Tornyai J. Múz.
Hódmezővásárhely, '71.

Incsik József festőművész

Műveit kiállítják az ajkai Tavaszi Tárlaton

Repr: „Fáradt ember" c munkája

cikket l. „Udvardi Erzsébet festőművész" ciszó alatt

„Friss tényben" c. cikk „r.i." szignóval

Napló (Veszprém) 1978. IV. 9

Ivesik József

1. Kendős nő olaj 52×58

2. Séd-part olaj 45×70

XII. Szegedi Nyári Tárlat

Ircsik József festő

Veszprémben, a Bakony Múzeumban nyílik meg az Őszi Tárlat, melyen szerepel műve, melyet a zsűri nívódíjjal jutalmazott.

Déli krónika

1974. XI. 6. 12.00 Kossuth.

Ircsik József

a Csongrád m.-i Tanács és a Szeged m.-i
városi Tanács műtárgyvásárlásaiból rendezett „Kortárs Művészet" c. kiállítás
ma megnyílt, melyen szerepel műve.

Meghívó

1974. Okt. 5.

Ivesik József, festő

Kiállítása nyílik aug. 17-én
Veszprém ben.

— : Virágszendélet 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972 aug. 17.

Irsik József, festő

Kiállítása nyílt meg miloverosában,
Veszprémben.

—:o Veszprémi tárlat 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. aug. 22.

Ircsik József

Kendős nő rlpr.

XII. Szegedi Nyári Tárlat

Ircsik József

Bemutatott művei:

"Barokk kapuk" olaj, 37 x 49

"A zöld ház télen", olaj, 41 x 70

Zala Tibor: XI. magyar képzőművészeti kiállitás,

Budapest, 1968

Ircsik József

Szent Királyszabadje, olaj, 61×72 cm
Nagy Kapu, -"-, 63×72 cm

21. Vásárhelyi Tárlat, 1974.

Iversik József

Nőri fej – XVI. dolj, 50x34 cm
Zöld Balaton – XX. dolj, 50x69 cm

Vásárhelyi Tárlat
Retrospektív Miállítás 1964–73.

Kocsis József

Tél – XX. olaj, 43×55 cm

Vásárhelyi Tavlat
Retrospektív kiállítás, 1964–73.

Ircsik József

Ircsik József festőművész, Vajda szellemi rokona, Kerti Károly, Áron Nagy Lajos, Cziráki Lajos, Patay Éva, Kótnay Ernő résztvett Tatán az Észak-Dunántuli Képzőművészek IV. kiállitásán.

Magyar Hirlap 1969. 2.évf.257/9

Irsik József festő

Huszadszor nyílt meg a Vásárhelyi Őrzi Tárlat, melyen művei szerepelnek. Két kompozíció: „Tél" – „Zöld Balaton" c. (említve)

Horváth György: Őrzi Tárlat Vásárhelyen. Magyar Nemzet, 1973. okt. 28.

Ircsik József

A Keszthelyen megnyílt Nyári Tárlaton új színekkel és új kompozíciós megoldásokkal frissítette fel stílusát, mint ezt „Harangtorony" és „Présházak" c. albatásai tanúsítják. (említve)

Balogh Elemér: Jegyzetek a Balatoni Nyári Tárlatról.

Napló (Vezprém) 1972. júl. 29.

Ircsik József

Pájhépeivel vett részt a tár-
laton a művész.

Tasnádi Attila: Dunántúli művészek...
Népszava, 1976. dec. 10 – 5. oldal.

Ircsik József

A „fényes szelek nemzedéke" a népi kollégiumok egykori növendékeit jelenti. A népi kollégiumi képzőművészek közé tartozott a művész is.

Horváth György: Fényes szelek nemzedéke. Tükör, Budapest, 1976. dec. 12.

Ircsik József

festőművész kiállítása nyílt tegnap Veszprémben. A tárlaton látható 31 mű többsége a Balaton és a Bakony vidékének az emberét és tájait eleveníti meg.

Magyar Hírlap 1972/233 Sold.

Orsik József, festő

Másodszor rendezték meg a Somogyi Képtárban a Dunántúli Tárlatot. – A művém tájképei szerepelnek a tárlaton.

Tasnádi Attila: Dunántúli művészek kiállítása Kaposvárott.
Népszava, 1946. dec. 10.

Lovász József

„Balatoni tél" olaj 72x93 cm
„Szlovák falu" olaj 60x80 cm
„Tájrészlet" olaj 60x80 cm

XVI. Veszprém megyei Őszi Tárlat
Veszprém, Bakony Múzeum 1974.

Ircsik József

A kiállító művészeket a kiállítás helyével és a megnyitás keltével együtt a lap Kulturális eseményeket ismertető rovata sorolja fel: Durkó Gábor grafikusművész, Május 1. Filmszínházban március 21.-ig tekinthető meg. Ircsik József festőművész a veszprémi Georgi Dimitrov Megyei Művelődési Házban április 4-ig Bojtor Károly festőművész, Nyiregyháza, Benczur Gyula-Teremben, március 2o.-án, és Ifj. Nácz Endre fotóművész, a Fényes Adolf Teremben március 21.-én,- nyitja meg a kiállítását.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. márc. 15.
XIX. évf. 11. sz. 8. lap

Ircsik József, festőművész

A közelmúltban Győrben, a Xantus János Múzeum képtárában nyílt meg az „Észak-dunántúli Tárlat". – Az észak-dunántúli seregszemlek arculátát korábban is meghatározó művészegyéniségek: Áron Nagy Lajos, Cziráki Lajos, Horváth János, Ircsik József, Végvári János, Bognár Zoltán művei adják meg 1983-ban is a tárlat alaphangját.

Wehner Tibor: Észak-dunántúli tárlat Győrben.
Dolgozók Lapja, 1983. dec. 10. 7. old.

Ircsik József, festőművész

Megnyílt a IV. Dunántúli Tárlat a Somogyi Képtárban. — Ircsik József Barcsay nyomdokain jár.

Hlaványi Barna: IV. Dunántúli Tárlat.
Somogyi Néplap, 1981. okt. 3.

IrsiczkJózsef

Nemcsak látványélményt nyújt műveiro, hanem gondolatokat is ébreszt, az épület szerkezete és a kép szerkezete közötti mi értjet mézlegelve.

Kovács Gyula: Kifejező és dekorativ vonal.
Művészet, 1978. augusztus - 28 lap.

Ircsik József (festő)

A XVI. őni Bakonyi Tárlaton részt vett művével.

Népszava, 1974. nov. 22. 102. evf. 273 sz. 4 p.

Jocsik József (festő)

Az 1975-ben a Csontváry-teremben (Bp.) rendezett felnőttoktatási festménykiállításon részt vett.

Népszava, 1975. febr. 14. 105. évf. 38. sz. 4p.

Ircsik József

Az 1974-es Balatoni Táslaton kesztheljen az Egry-díjat megnyeste.

Népszava, 1974. júl. 21. 102. évf. 169 sz. 9 p.

Ivesik József, [ ]

Lárd: R. Kiss Lenke

— : Hír 8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. júl. 6.

Trink József

Veszprémi utca, repr. 16. old.

7. Balatoni Nyári Tárlat
Balatoni Múzeum, Keszthely, 1974.

Iványi József

Veszprémi utca, o. 62×72 cm
Téli Balaton, o. 63×72 cm

7. Balatoni Nyári Tárlat
Balatoni Múzeum, Keszthely, 1974.

Ivasik József

Dunántúli templom, o. 65x50 cm

7. Balatoni Nyári Tárlat
Balatoni Múzeum, Keszthely, 1974.

Trosik József

Barbonyi tél, o. 60×72 cm
Szlovák falu, o. 60×80 cm

Miskolci Téli Tárlat, 1974.

Ircsik József festő

Székesfehérváron megnyílt a Magyar Képzőművészek Szövetsége észak-dunántúli területi szervezet tagjainak kiállítása, melyen szerepelnek művei.

„Késő ősz" c. (repr.)

B.E.: Észak-dunántúli képzőművészek kiállítása Székesfehérváron.

Napló (Veszprém), 1974. szept. 14.

Ircsik József festő

A Keszthelyen rendezett 4. Balatoni Vándor Tárlaton szerepeltek művei. A művész az idei egyik József-díjat nyerte el.

Keitler László: Jegyzetek a balatoni kiállításokról.

Életünk, 1944. 5. évf. 4. old.

IRCSIK JÓZSEF, festo

Pannonia 69.kiallitás Muraszombaton.-A valóságtükröző,a társadalmi elkötelezettséget is vállaló irányhoz sorolhatjuk a magyar résztvevők többségét.Igy Ircsik Józsefet is. 82.old

BERTALAN LAJOS: Képek,szobrok közös nyelvén...
Pannonia 69 77.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 1.szám, Szombathely

Ircsik József: Tátrai táj

IRCSIK JÓZSEF
1974 VESZPRÉM MEGYEI
XVII. Őszi Tárlat
Veszprém, Bohony Múzeum
Katalógus

Udvardy Erzsébet: Vízpart

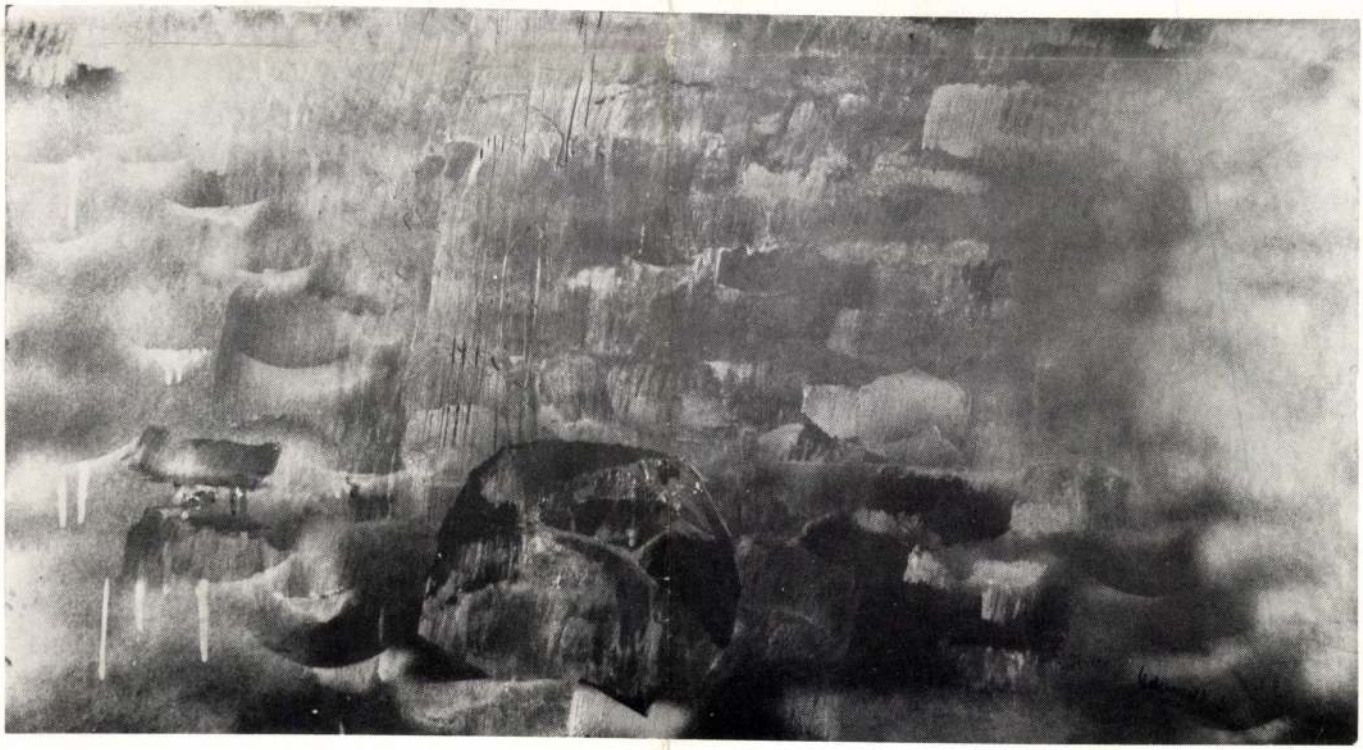

Ircsik József

Elhunyt Ircsik József festőművész, értesítette a képzőművészet barátait a Művelődési Minisztérium, a Művészeti Alap és a Magyar Képzőművészek, Iparművészek Szövetségének gyászjelentése. Az 54 éves korában elhunyt, számos önálló kiállítást rendezett művész Kmetty Jánosnál és Bernáth Aurélnál tanult; konstruktív szerkesztettségű, kemény, szikrázó színvilágú festményeinek témája főként a paraszti építészet szépsége volt. Ircsik József temetése tegnap, kedden volt a Rákoskeresztúri temetőben.

Magyar Nemzet 1986. X. 15.

Ircsik József, festőművész

Megyénk művészeti eseményeinek sorából rangjával és szinvonalával kiemelkedik a kétévenként megrendezésre kerülő őszi tárlat, mely az idén XXII. alkalommal nyílt meg a Veszprémi Vegyipari Egyetem aulájában. – A terem bal oldalán van elhelyezve Ircsik József a csetényi házasságtörő terembe készült pannójának színes vázlata. (repr.) Ircsik vízig-vérig kötődik a megye tájaihoz, embereihez. A Bakony, a bakonyi ember, amely az utóbbi időben foglalkoztatja fantáziáját. Emberi sorsokat, cselekvéseket örökít sajátos stílusában, amelyet oly régen érlel és hordoz művészetében.

Veszeli Lajos: A megfiatalodott Őszi Tárlat.

Napló (Veszprém), 1983. nov. 19. 8-old. és 9-old.

Benczúr Gyula, Madarász Viktor, Barabás Miklós egy-egy festményével is. Tájképek, mitológiai, biblikus és csatajelenetek, történelmi arcképek, főrangú női és férfiportrék mellett Tolna megyei kastélyok, kúriák XVII—XIX. századot idéző eredeti bútorai egészítik ki az anyagot, teszik komplexszé a látványt. Helytörténeti szempontból érdekes annak a főoltárképnek *(Megváltó)* bemutatása, amelyet 1794-ben a szekszárdi apátság égő templomából mentett ki Szluha György apát.

Decsi Kiss János

IRCSIK JÓZSEF EMLÉKKIÁLLÍTÁSA
Bakony Múzeum, Veszprém

Gyökeréig veszprémi festő volt. Főiskolás évei után — Kmetty és Bernáth formáló kéznyomaival súlyosbított emberként — visszatért a sziklafalakat véső Séd partjára. Újra megcsapta a történelmi táj levegője, a város sajátos sugárzása. Ráomoltak az elmúlás, átalakulás élményei, s a vajúdás keserveiből kiszűrte a maga számára „a" feladatot: az őrző, a megörökítő szerepében lépett fel, s a korstílus eszközeit egyéniségéhez igazítva találta meg a szigorú formát, a logikus rendszert sajátos képi világának felépítéséhez. Visszafogott, keretek közé szorított, kevés motívumra támaszkodó festészet Ircsiké. Akkor volt elemében, ha a kicsi házak, íves kapuk, fehérlő falak, zárt ablakok kemény síkjával hálózhatta be felületeit. Tágabb tér, mélység ritkán fért feszes kompozícióinak határai közé, s egyenes vonallá szelídült a ritkán ábrázolt mögöttes tó kéklő síkja, háromszögekké a komor hegy, a csúcsos fenyő. Legfeljebb egy csonka fa, várakozó figura, tűnődő asszony, pipázó öreg jelezte: az élet jelen van e furcsa, ridegnek, fagyosnak tűnő világban. Egyéniségét ismerve, életfonalát követve persze nem csodálkozunk ezen a szikárságon. Kemény önérzetpróba volt számára a „szülőhoni" élet, apró sikerekkel, fogyatkozó reményekkel. Önpusztulásának tükörképét merevítette ki a mulandóság jegyeit viselő város és a környező táj képein. A „toronyház-optimizmus" sem tudta legyűrni benne az érzést, a vonzalmat a kicsi, meghitt, az emberibb, mégis eltűnő város, falu tisztább élete iránt. Amikor mégis engedett „Bábel" csábításának, a lépés végzetesnek bizonyult: fiatalon, 54 évesen zárult le pályája. Jórészt köztulajdonban levő műveivel a tavaly elhunytra emlékezik szülővárosa, képek tábláin őrizve önmaga és festője megkeményedett, múltba merülő arcvonásait.

Salamon Nándor

Rocco Marconi: Krisztus és a házasságtörő nő (részlet)

Film

VÍZ ÉS SZAPPAN
Olasz filmvígjáték

Carlo Verdone neve eddig kevéssé volt ismert nálunk, vagy talán egyáltalán nem. Ezért nem tudom, melyik egyénisége erősebb, színész-e inkább vagy rendező. Ennek a filmnek ugyanis egy személyben rendezője és főszereplője is. A külső szemlélőnek azért nehéz elválasztani Verdoneban a két foglalkozást, mert láthatóan egyformán jól műveli mindkettőt. A *Víz és szappan* ötletes, jó tempójú, egészséges ritmusú, szellemesen rendezett vígjáték. A főszereplő pedellus pedig, aki — mondhatni: egy véletlen kényszeréből — nyelvtanárnak, méghozzá pap tanárnak adja ki magát, ez a „másik" Verdone is igen jól hat a nézőre, pontosan olyan, amilyennek egy vígjátéki hőst elképzel az ember. (Hozzátehetjük még Verdone harmadik „minőségét": két társszerzővel együtt jegyzi a forgatókönyvet is.) S ha már a neveknél tartunk, jegyezzük fel, hogy a korábbi filmjeiből leginkább végzet asszonyaként ismert brazil színésznő, Florinda Bolkan most anyaszerepben látható, de ebben is jó, igazolásául annak, hogy a tehetség maradandó érték és nem életkor kérdése. Nemcsak gyönyörű, de kellemesen játszik is a Bolkan fotómodell lányát alakító Natasha Hovey. S van a filmben még egy tündérien zsörtölődő nagymama is. Ami pedig slemil főhősünket illeti: győz is, nem is. Igaz, hogy övé lesz — pedig gondolni sem mert ekkora szerencsére! — a szépséges fotómodell. És a lány életében éppenséggel a pedellus az első férfi. Ám múlékony a diadal: a fotómodell ezekután azonnal otthagyja az ál-paptanárt.

Barabás Tamás

VETÉLYTÁRSNŐK
Szovjet film

Egy izgalmas sportverseny akár órákra is képes lekötni a nézők figyelmét. A csapatok vagy egyének kiélezett küzdelme, a másodpercekben, méterekben vagy gólokban mérhető eredményért folytatott nemes vetélkedés hétről hétre embereket ezreit vonzza a sportpályák tribünjeire vagy a televízió képernyője elé.

Viktor Szadovszkij rendező *Vetélytársnők* című alkotása is a sport világába kalauzolja el a nézőt. Főhőse, Natalja tehetséges kajakozó, akit

Víz és szappan

balszerencséje — a jelentős nemzetközi versenyeken — az örök második helyre kárhoztat. Rendre az utolsó métereken szenved vereséget és elkeseredésében már-már versenyzői pályája feladására gondol. Persze nem lenne igazán kerek és a „háborgó" nézői lelkeket megnyugtató a történet, ha mindig mindenre gondoló, a versenyzők lelkét is gondosan ápoló sportvezetők és edzők nem akadályoznák meg a mi kis Nataljánkat abban, hogy örökre búcsút mondjon a lapátolásnak. Szadovszkij filmjében nagy gondot fordít a kajakversenyek mozzanatainak a bemutatására. De érdektelenek a sportolónő lapátfogását és edzésmunkáját taglaló, igencsak elnyújtott epizódok, a fekete-tengeri szállovaglásról szóló részletek. Hiszen szó sem esik a filmben a legfontosabbról, arról, hogy milyen is valójában Natalja, amikor nem élsportoló.

Gáti Péter

SIMOGASD MEG A MACSKA FÜLÉT
Csehszlovák film

A simogatásra váró kis állatkának — lévén plüssből készült kabalafigura — még könnyű szívvel megbocsátjuk, hogy alig hasonlít egy valódi macskához. A filmben szereplő gyerekekkel már egészen más a helyzet. Csalódottan vesszük tudomásul, hogy ezekben a kedves tizenévesekben is csak a nagy képzelőerővel megáldott nézők ismerhetnek rá tinédzser kortársaikra. A *Simogasd meg a macska fülét* című alkotás egy iskolai leánykórus félreértésekkel bonyolított vidéki vendégszerepléséről szól, telis-tele amolyan vidám, tréfásnak szánt kalandokkal.

Josef Pinkava rendező látszólag semmiről sem feledkezett meg. Filmjében hiánytalanul együtt vannak mindazok, a kellékek, amelyek a fiatalabb korosztályoknak szóló munkákból általában nem hiányozhatnak. Hogy mégsem sikerült életet lehelni a történetbe, annak elsősorban a gyermekfigurák szembetűnő sablonossága az oka. A filmbeli kamaszok minden megnyilvánulása arról árulkodik, hogy az alkotók képtelenek voltak megszabadulni a gyerekeket apró felnőtteknek tartó szemléletmód művészileg káros rutinjától. Ennyi koravén, elviselhetetlenül egyforma és karakter nélküli diákkal az oly sokat szidott magyar ifjúsági filmekben is ritkán lehet találkozni.

Móka, kacagás és komoly munka olyan szépen, idilli békességben férnek meg egymás mellett ebben a csehszlovák alkotásban, hogy egy, a pedagógiai szakirodalmat sűrűn forgató mintatanár sem álmodhatna különbet.

G. P

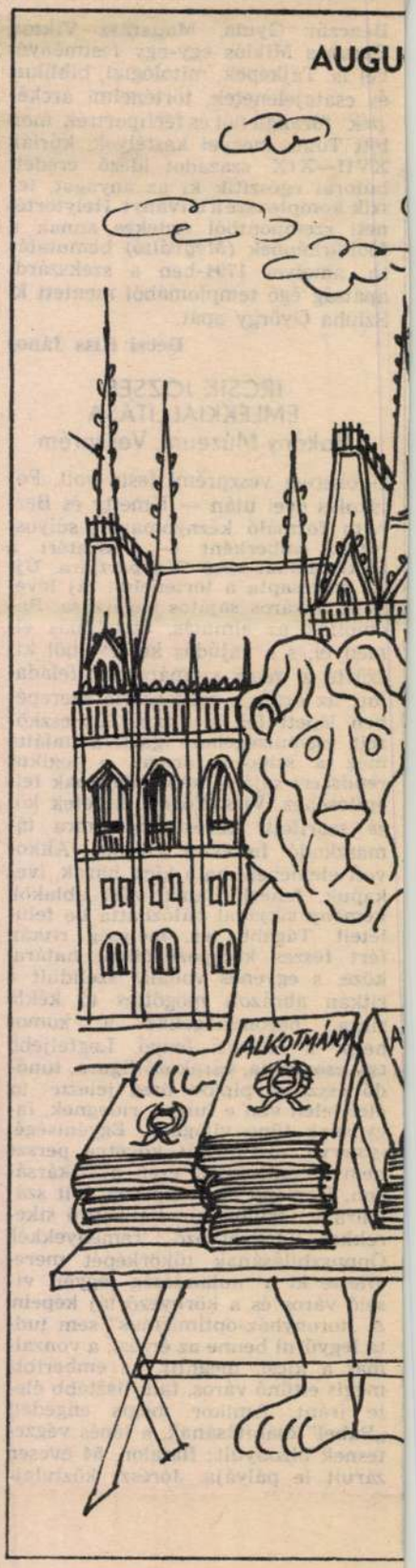

Hanglemez

RÉGI MAGYAR ÉNEKESEK

Színészek, énekes színészek valaha sokat panaszolták, hogy övék a legillanóbb művészet, tovatűnik a pillanattal, melyben megszületett. A technikai civilizáció nagy vívmányá-

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR IFJÚSÁG

Ircsik József festőművésze

1972 AUG 25

Kiállítás a szülővárosban

Ircsik József festőművész, aki 1965-ben elnyerte a Fiatal Művészek Stúdiója, 1969-ben pedig Szeged város díját, most szülővárosában, Veszprémben rendezte meg legújabb műveinek kiállítását. Ezen elsősorban a Bakony és a Balaton vidék embereit, tájait megelevenítő munkáit tárta a közönség elé.

ja -
man
a K
ról,
lágy
így

IRINYI Sándor

Gábor Eszter

AZ 1884–85. ÉVI BUDAPESTI LÁTKÉPPÁLYÁZAT

1884. május 6-án Budapest főváros tanácsa pályázatot hirdetett a főváros jelesebb pontjainak olajfestésű képekben való megörökítésére.[1]

E határozat előzményeihez tartozik, hogy a tanács mellett 1880-ban létrehozott fővárosi képzőművészeti bizottság 1883. október 27-i ülésén „báró Kaas Ivor bizottsági tag szóba hozta, hogy kívánatos volna a főváros szebb pontjait és pedig nemcsak a kültelkekét, hanem és főleg a belső utcák egyes kiválóbb részleteit is olajfestményekben megörökíteni".[2] A képzőművészeti bizottság támogatta a javaslatot azért, hogy a folyton változó fővárosról történeti becsű részletek maradjanak az utókorra, hogy lendületet adjon általa a „festészet ezen kiváló és reális természetű fajának művelésére" és támogassa az e műfajjal foglalkozó művészeket, végül, hogy az ily módon megszerzett képekkel érdekes kiállítási tárgyakhoz jusson.[3]

1883. november 15-én a képzőművészeti bizottság levélben fordult az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat (OMKT) igazgatóságához, és mint legilletékesebbnek véleményét kérte a kérdés helyes volta és a kivitel mikéntje tárgyában. A levélben hangsúlyozták: a képzőművészeti bizottság „örömmel karolta fel az eszmét, hogy a rendelkezésére álló évi dotáció egy része a főváros szebb pontjainak távlati képekben, olajfestményekben leendő lefestésére fordíttassék, egyebek között azon célból is, hogy a távlati tájkép festésnek, melynek tudomásunkkal eddig művész hazánkfiai közül alig van művelője, szintén némileg nagyobb mérvben való művelésére alkalom nyujtassék azoknak, kik a festészet ezen ágában is dolgozni hajlammal és tehetséggel bírnak." Kérték egyúttal, hogy amennyiben a pályázati eljárást célravezetőnek találják, küldjék meg a pályázati feltételek tervezetét is.[4]

Az OMKT igazgatósága 1884. január 31-én kelt válaszlevelében támogatta a képzőművészeti bizottság kezdeményezését, de szkeptikus volt, ezért szükségesnek tartotta már a bevezetésben megjegyezni, „hogy a feladattal jelenleg nem foglalkozik az olajfestészet", és a pályázat feltételeire vonatkozó tanácsok után visszatérve az eredeti kérdésre azt ajánlotta, hogy ha az olajvázlatokra hirdetett pályázatnak nem volna meg a kívánt eredménye, kísérletet lehetne tenni a kevésbé monumentális, de az építészeti felvételekre alkalmas vízfestéssel is. Az OMKT igazgatósága, ha nem bízott is a pályázat sikerében, természetesen minden tanácsot megadott a pályázat lebonyolításához. 500, 300 és 200 frt-os díjakat ajánlottak nemcsak a feltétlen megfelelő, hanem a viszonylag legjelesebb határozott művészi beccsel bíró művek jutalmazásául. Olyan, legalább 60 cm széles olaj színvázlatokat tartottak pályaművekként megkívánandónak, amelyek a majd megrendelendő 100x150 cm méretű végleges képek alapjául szolgálhatnak; a végleges képek méreteit a várható elhelyezés – valamely díszesebb hatósági terem – szabta meg. E kész képek tiszteletdíjául 1200-1500 frt-ot javasoltak. Megjegyezték még, hogy a vázlatok elkészítéséhez három olyan hónap szükséges, amikor a szabadban lehet festeni, ezért javasolták, hogy a beadás határidejét június végére tűzzék ki.[5]

A tanács az OMKT javaslatait figyelembe véve 1884. május 6-án úgy határozott, hogy pályázatot ír ki egyelőre 12 képből álló sorozat beszerzése céljából egy-egy 500, 300 és 200 frt-os díjjal a főváros jelesebb pontjainak olajfestésű képekben való megörökítésére.[6]

Ugyanaznapi dátummal (1884. május 6.) kiadásra került a pályázati felhívás, amelyet 150 példányban sokszorosítottak[7] és megküldtek az itthon vagy külföldön működő ismert magyar festőknek.[8]

A pályázat feltételei között első helyen szerepelt, hogy azon „csak Magyarországon született vagyis magyar művészek pályázhatnak".[9] „A pályázatra legalább 60 cm széles olajszín vázlatok" küldendők be. (Ez a kikötés adta a támpontot a pályázatra egykor beküldött képek azonosításához, a tematikailag ideillő művek közül kiszűrve a túlságosan kicsi[10], illetve a feltűnően nagy méretű képeket.)[11]

A pályázók tudomására hozták, hogy a végleges képméret 100x150 cm lesz, ajánlott tehát, hogy a vázlatok ennek alapjául szolgálhassanak. Kívánatosnak mondták, hogy a képek a „főváros főleg beépített területének kiválóbb pontjait" örökítsék meg, de a „felveendő pontok megválasztása a pályázó művészek szabad tetszésére" volt bízva, a kiírás konkrét ajánlásokat nem tett.

Kikötötték, hogy díjat a viszonylag legjelesebb művekre adnak, de csak az esetben, ha a művész legalább két színvázlatot beküldött.[12] A vázlatok a szerzők tulajdonában maradnak. A főváros fenntartotta magának azt a jogot, hogy a díjazástól függetlenül tehesse megrendelését. A beküldési határidő 1884. október 1. volt. (Ezt később 1884. december 31-re módosították.)[13]

A kor szokása szerint előre közölték, hogy a bíráló választmány 9 tagból fog állni, két tagot az OMKT, kettőt a Magyar Mérnök és Építész Egylet, öt tagot a képzőművészeti bizottság saját kebeléből választ meg. A tagok névsorát a későbbiekben (augusztus végéig) a hírlapok útján a pályázók tudomására hozzák. Egyúttal közzétették a bírálat lefolyásának feltételeit: a beadást követő egy hónapon belül viszonylagos szótöbbséggel döntenek és a díjakat a bírálatot követő 8 napon belül kifizetik. Végül felhívták az „akár itt benn lakó, akár külföldön tartózkodó festő urak(at), miszerint a magyar hazai festő művészetnek támogatása céljából általában s a távlati képfestés műfajának művelése iránti érdekeltség felébresztése céljából különösen nagyérdekű és jelentőségű eme pályázaton minél több vázlat beküldésével résztvenni szíveskedjenek."[14]

A tanács, illetve a képzőművészeti bizottság igyekezett az igényét pontosan megfogalmazni, de az mégsem lehetett eléggé egyértelmű, mivel szükségesnek találták, hogy csaknem hat héttel később, 1884. június 19-én „újabb intézkedést" tegyenek, „a főváros kiépített része szebb pontjainak lefestése tárgyában". Az újabb tanácsi határozat már részletesebben elmagyarázza, hogy a 24.189/84. sz. a. kiírt pályázattal „nem az úgynevezett tájfestészetet (Landschafts-Malerei) kívánta támogatni, nem madártávlati képet kívánt szerezni – hanem az úgynevezett építészeti festészetet kívánja érvényre emelni, mely nemét az olajfestésnek ez idő szerint – bizonyára a megrendelések hiányában – elhanyagolva látja, és nevezetesebb pontjait a folyton fejlődő és változó városnak kívánja olajfestésű képekben a későbbi kor számára megörökíteni".[15] Az újabb határozatot is megküldték a művészeknek.[16]

A pályázat módosított határideje 1884. december 31-én járt le, addig 18 művész 66 színvázlatot küldött be. A pályázók zömében pályakezdők, illetve igazi sikereket még el nem ért művészek és rajztanárok voltak. Az idősebb generációt Molnár József képviselte. A már tekintélyes művészek közül csak Ligeti Antal pályázott, de ő eltért a kiírástól és nem „építészeti festményt", hanem madártávlati képet küldött. Gyöngyvirági Zseni és Molnár Géza 1-1, Aggházy Gyula, Böhm János, Ligeti Antal, Löschinger Zsigmond, Molnár József, Schandi Gyula és Tölgyessy Arthur 2-2, Görök Leo György, Irinyi Sándor, Mednyánszky

László és Spányi Béla 3-3, Feszty Árpád 4, Balló Ede 5, Schickedanz Albert 7, Lechner Gyula 8 és Nadler Róbert 14 képpel szerepelt.[17]

A kiírás szerint 9 tagúnak tervezett bíráló választmány 8 tagja 1885. január 10-én összeült. A képzőművészeti bizottság részéről Havas Sándor, báró Kaas Ivor, báró Lipthay Béla és Vidéky János, az OMKT részéről Kelety Gusztáv és Vastagh György, a Magyar Mérnök és Építész Egylet képviseletében Ybl Miklós és Rauscher Lajos jelent meg.[18] Távol maradt a képzőművészeti bizottság részéről delegált ötödik küldött: Zichy Antal.[19]

A bíráló választmány először azt vizsgálta, hogy a pályamunkák megfelelnek-e az előírt feltételeknek. Megállapították, hogy Schickedanz Albert magyar művészként részt vehet a pályázaton,[20] Gyöngyvirági Zseni és Molnár Géza műveit nem vehetik figyelembe, mert a kiírástól eltérően csak egy-egy művet küldtek, s Ligeti Antalét sem, mert ő két „madártávlati" képet mutatott be. A figyelembe vehető képek közül az első díjat a vele járó 500 frt-tal „tekintettel különösen a várkert rakpartot felülről nézve, és a bombatért ábrázoló vázlataira egyhangúlag Nadler Róbertnek", a második díjat a vele járó 300 frt-tal „különös tekintettel a nagymező utcát és a várbeli Szt. Háromságtért tárgyaló vázlataira szintén egyhangúlag Schickedanz Albertnek", a 200 frt-tal járó harmadik díjat „Molnár József, Aggházy Gyula és Feszty Árpád között 3 szavazás útján szavazattöbbséggel, s tekintettel a Calvin téri vázlatra Molnár Józsefnek ítélte".

A díjazásra vonatkozó döntés után felkérték a bíráló választmányt, hogy tegyen javaslatot a megrendelésekre. A választmány, megjegyezve, hogy „ámbár ez szorosan véve hatáskörén kívül esik, ajánlja első sorban Ligeti Antalnak az alsó Dunáról tekintett képét az újabb építményekkel kiegészítve, mint bevezetést a megrendelendő képsorozathoz". A bírálók, akik szigorúan ragaszkodva a kiírás feltételeihez, kénytelenek voltak Ligetit kizárni a pályázatból, kapva kaptak a lehetőségen, hogy egyrészt kárpótolhatták a tekintélyes mestert, másrészt a várost is hozzájuttathatták egy olyan képhez, amely „a folyton fejlődő és változó város"-t „a későbbi kor számára megörökíti", – még ha madártávlatból is. Egy jó képhez, amely teljesen megfelelt a kiírás céljának, ha betűinek nem is.

Megfestésre ajánlották még: „Nadler Róberttől 1. Várkert rakpart felülről (pályanyertes), 2. Albrecht út felülről, 3. Bombatér, 4. Lánchídfő Budáról. Schickedanztól: 1. Nagymező utca, 2. várbeli Szt. Háromságtér, 3. Torony és Duna utca sarok, 4. Ferenciek tere. Molnár Józseftől Calvin tér, Feszty Árpádtól: 1. Lánchíd este, 2. alsó dunai látkép. Aggházy Gyulától Albrecht út alulról, Ballótól: Petőfi tér, Tölgyessytől: Sugárút, Lechner Gyulától: Váci utca Kristóffal". Az ajánlat bőségesebb volt, mint a lehetőség, hiszen eredetileg is mindössze 12 képről volt szó. Az ajánlattevők még a látszatát is kerülték annak, mintha ők hozhatnák a döntést. Nehezen állapítható meg, hogy a javaslatnál mennyire vezette a bírálókat a minőség és mennyire a tematika, a megörökített helyszín. Az mindenesetre szembeötlő, hogy a javasolt munkák között nincs tematikai átfedés, sőt fellelhető némi szándék a kiegészítésre. A négy Calvin tér kép közül egy került javaslatba, a hat Lánchíd kép közül kettő: egy esti és egy, amely a budai hídfőt ábrázolja. A három Albrecht út közül ugyancsak kettő: az egyik alulról, a másik felülről ábrázolja az utat. Kvalitás szempontra utal viszont az, hogy az első két helyezettől 4-4 képet hoztak javaslatba.[21]

A fővárosi képzőművészeti bizottság 1885. február 2-i ülésén tárgyalta meg a pályázat eredményéből adódó teendőket. Megállapítva, hogy az idő szerint 6000 frt áll rendelkezésre, amely összegből a tervbe vett tizenkét kép költségeit fedezni nem lehet, úgy határoztak, hogy egyelőre annyi képet rendelnek meg, amennyit elkészültük esetén ki tudnak fizetni. A megrendelések megtételénél követendő szempontként jelölték: „a főváros szebb és érde-

kesebb pontjai közül első sorban azokat örökítse meg, melyek a főváros természetes fejlődése folytán a közel jövőben változás alá fognak esni".[22] Ismét hangoztatták, hogy „a hatóság kötve nincs a bíráló választmány ítélete által, megrendeléseit teljesen függetlenül teheti" – mégis úgy döntöttek, saját fenti szándékait háttérbe szorítva, hogy a díjazott három művésznél rendelnek egy-egy képet, nevezetesen: „a) Nadler Róbertnél a Bombatért és környékét tartalmazó látképet, b) Schickedanz Albertnél a Torony- és Duna-utcák sarkát feltüntető képet, c) Molnár Józseftől a Calvin-tért."[23]

Az 1885. február 5-i tanácsülésen jóváhagyták a képzőművészeti bizottság javaslatát, intézkedtek a pályadíjak kifizetéséről[24] és a három nagyméretű kép megrendeléséről.[25]

Az egyenként 1200 frt tiszteletdíjú három kép megrendelése után még szabad rendelkezésre maradt 2400 frt. A kézőművészeti bizottságban felmerült, mint követendő szempont, hogy „a hazai képzőművészetek támogatására felvett évi 4000 frt-os dotatio természeténél fogva tehetségesebb kezdő, vagy megrendelésekkel kevésbé ellátott művészeknek lehetőleg direct támogatására fordítandó", másrészről a pályázatra „sok jó vázlat adatott be, amelyek már így is annyira jóknak mondhatók, hogy mint hivatalszobát díszítő képek, bárhol elhelyezhetők, és ha kellő alapunk volna a fedezetre, mind megszerzendők volnának; s hogy azok is, a kik pályadíjat nem nyertek, fáradozásaik némi jutalmazását élvezhessék: javaslatba hoztuk, hogy 1200 frt, vagyis egy kép végleges kidolgozásának ára erejéig vételi ajánlatok tétessenek az illető művészeknek."[26]

A képzőművészeti bizottság javaslata alapján a tanács 1885. július 9-én megvásárolta Balló Ede: Rakpart a Petőfi térnél c. vázlatát 200 frt, Feszty Árpád: A Lánchíd éjjel c. képét 200 frt, Tölgyessy Arthur: Sugárút a Körtértől befelé c. képét 200 frt, Györök Leo György: Helyőrségi templom és Albrecht út fent c. vázlatait összesen 300 frt, Lechner Gyula: Rózsa tér és Sebestyén tér c. vázlatait összesen 300 frt kifizetése ellenében.[27] A megvásárolt vázlatok listája részben, de csak részben fedi a zsűri által megrendelésre ajánlott művek sorát. Hiányoznak róla természetesen a megbízást nyert művészek. Hiányzik Aggházy – ismeretlen okból. (Talán a többieknél jobban el volt látva munkával, kapott más támogatást, pl. 1883-ban műtermes ház építésére alkalmas epreskerti telket nagyon kedvezményes áron.[28]) 300 forintért megvett két képpel bekerült Györök Leo György, Lechner Gyulától viszont nem a Váci utca a Kristóffal címűt vették meg, hanem egy összefüggő képpárt, a Rózsa és a Sebestyén tereket ábrázolókat.

Feltételezhetően ugyanekkor, vagy kevéssel később határozták el, hogy a fennmaradó 1200 frt-ból 1100 frt-ért megveszik az akkor még külföldön – Párizsban élő Bruck Lajos: A Ferenc József-rakpart a Petőfi térnél és A várhegy c. nagyméretű festményét is.[29] Az eljárás meglepő, de nem volt jogtalan, hiszen a hatóságnak jogában állt pályázattól függetlenül is beszerezni képet. Talán a külföldön dolgozó „jeles hazánkfiát" kívánták e gesztussal hazatelepülésre biztatni.[30]

Molnár József és Schickedanz Albert egy év alatt elkészültek a képekkel. 1886. február 10-én tanácsi határozat intézkedett a beszállított, a bizottság által elfoadott festmények tiszteletdíjának kifizetéséről.[31] Nadler, aki közben az Országos kiállításról festendő képekre is kapott megbízást a fővárostól,[32] csak 1887. októberre készült el a Bomba teret ábrázoló nagyméretű képével.[33] Ezzel egy időben, 1887. október 20-án Havas Sándor bizottsági tag javaslatára a képzőművészeti bizottság előterjesztését támogatva a tanács 1200 frt-ért megvette Ligeti Antal: Budapest távlata 1864-ben c. olajfestményét.[34]

Két évvel később, 1889. december 15-én a fővárosi képzőművészeti bizottságban Gerlóczy Károly alpolgármester, a bizottság elnöke javasolta, hogy a főváros egyes pontjainak

65. Molnár József, Calvin tér. BTM Fővárosi Képtára, 1312. Ltsz. (II/2.)

66. Balló Ede, Calvin tér. BTM Fővárosi Képtára, 20.335 Ltsz. (I/6.)

67. Nadler Róbert, Várkert rakpart. BTM Fővárosi Képtára, 19.194 Ltsz. (I/42.)

68. Balló Ede, Várkert bazár. BTM Fővárosi Képtára, 20.334 Ltsz. (I/7.)

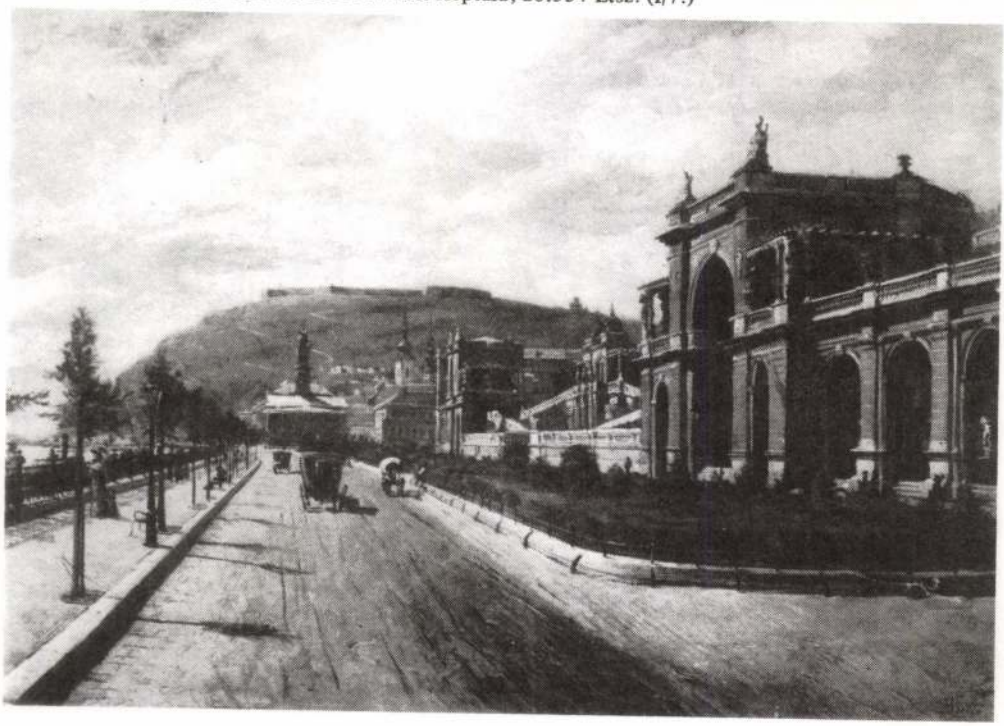

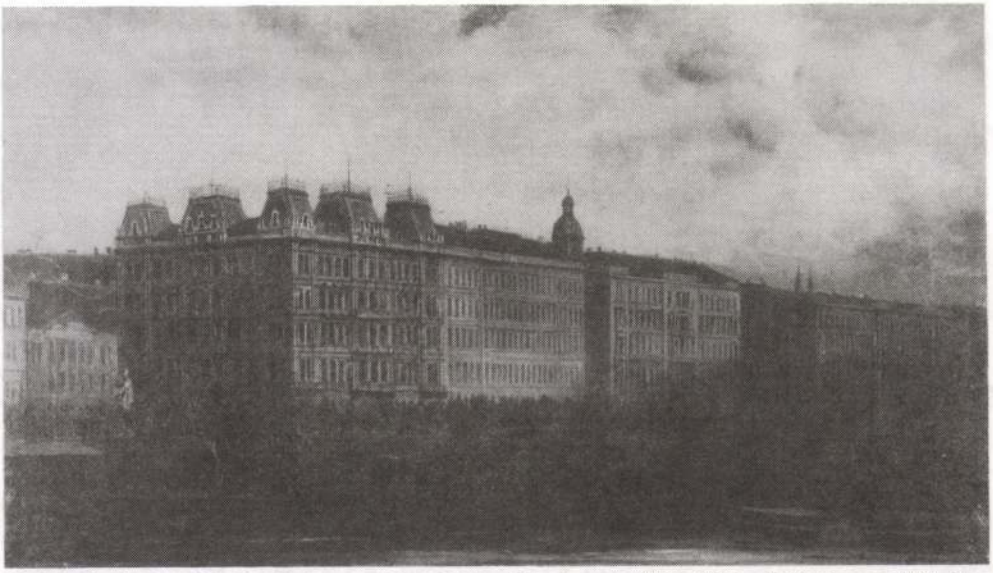

69. Irinyi Sándor, Eötvös tér. Ferenc József (Belgrád) rakpart. BTM Fővárosi Képtára, 16.505 Ltsz. (I/20.)

70. Tölgyessy Arthur, Sugárút a rond térről. BTM Fővárosi Képtára, 831 Ltsz. (I/66.)

71. Schickedanz Albert, A Ferenciek terén állott Atheneum. BTM Fővárosi Képtára, 643 Ltsz. (II/18.)

72. Györök Leó György, Albrecht út. BTM Fővárosi Képtára, 13.467 Ltsz. (I/18.)

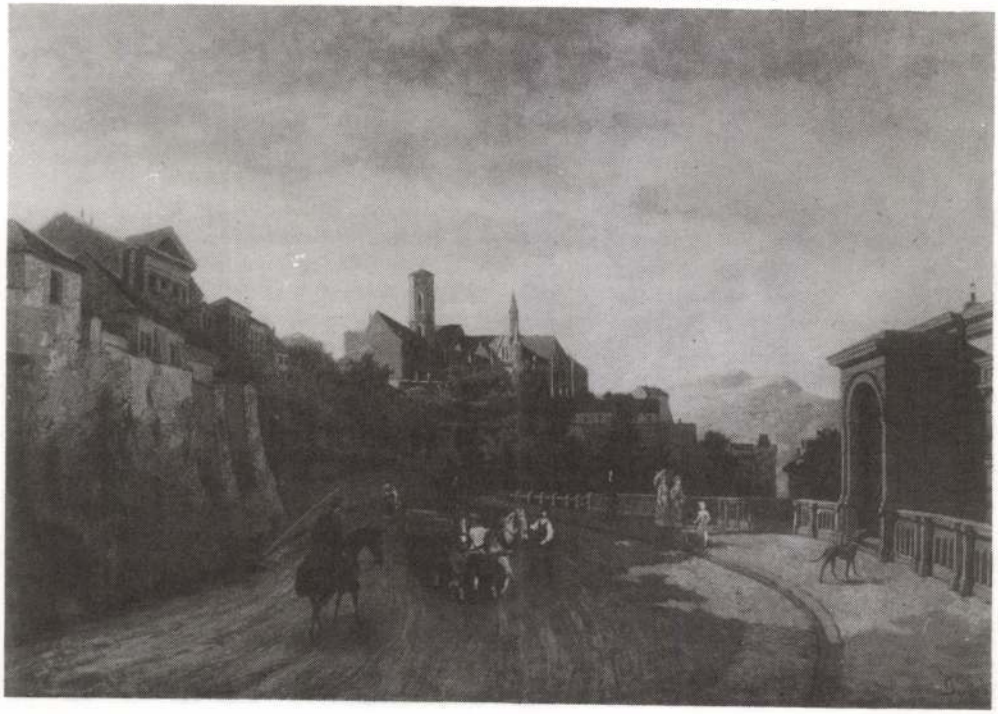

lefestésére vonatkozó, 12 képre tervezett sorozatot – amelyből eddig pénz hiányában csak három képet készíttettek el – folytatni kellene. A bizottság támogatta a javaslatot, és következőkként Schickedanz Alberttől a Mátyás templom, Nadler Róberttől a királyi vár krisztinavárosi részének megfestését kívánta megrendelni. Egyúttal megbízták báró Lipthay Béla bizottsági tagot, hogy a művészekkel érintkezésbe, illetve alkudozásba lépjen.[35] A Nadlerrel folytatott megbeszélések simán mehettek, így 1890. május 7-én a képzőművészeti bizottság megbízta őt az említett kép megfestésével, és „skizz" előzetes bemutatására szólította fel.[36] 1891. január 3-án a képzőművészeti bizottság a bemutatott három vázlat közül kiválasztotta a nagyméretű kép alapjául szolgálót.[37] A kész képet 1893. februárjában Nadler határozott sürgetésére kifizették.[38]

Schickedanz szóban forgó képe 1890 elején már készen lehetett nagy méretben is (az aktákban kész képként említik), de nem nyerte meg a tárgyalásokkal megbízott Lipthay báró tetszését, aki vételárként legfeljebb 600 frt-ot javasolt, és ezért a tárgyalások megszakadtak.[39] 1892. május 10-én Schickedanz levél kíséretében bemutatta a képzőművészeti bizottságnak a budavári főegyházat ábrázoló képét, amelyet évek előtt kezdett festeni, de a kijelölt időre befejezni nem tudott. (Egy szóval sem említette a megszakadt tárgyalást.) A király-koronázás 25. évfordulóját a legmegfelelőbb alkalomnak ítélte, hogy tőle a képet megvegyék. A vételárat óvatosan nem konkrét összegben jelölte meg, hanem imígyen írta körül: a „Nadler Róbert által festett képért a Tekintetes Bizottság által javaslatba hozott és megszavazott honorárium igényeimnek teljesen megfelel".[40] A képzőművészeti bizottság csak 1893. február 1-én foglalkozott érdemben a kép megvásárlásának ügyével.[41] Azt az ábrázolás hitelessége révén történeti, valamint művészi szempontból is megfelelőnek találta,[42] honoráriumként 1000 frt-ot ajánlott fel.[43] Schickedanz a felajánlott összeget elfogadta,[44] amelyet végül 1893. július 12-én fizették ki neki.[45]

A budapesti látképekre kiírt pályázat és az annak kapcsán rendelt képek története ezzel be is fejeződne, ha Schickedanz – aki a megrendelések reményében az 1885. január 10-i zsűrin nagy méretben történő megfestésre ajánlott mind a négy képét valóban megfestette 100x150 cm-es méretben – 1900. február 3-án kelt levelében a Ferenciek terén állott Atheneum-házat ábrázoló festményét fel nem ajánlja Rózsavölgyi Gyula alpolgármesternek, a képzőművészeti bizottság elnökének.[46] Az időzítés és a képválasztás nem volt véletlen, hiszen az Erzsébet híd építésével együtt járó belvárosi rendezések kapcsán éppen ekkor bontották le a képen szereplő épületet. Schickedanz a képet „az annak idején előirányzott 1200 frt-nyi tiszteletdíjért" kívánta eladni. A képzőművészeti bizottság 1900. október 15-én foglalkozott az ajánlattal, és azt javasolta a tanácsnak, hogy vásárolják meg a képet, ha azt a művész legföljebb 1600 K-ért (=800 frt) átengedni hajlandó.[47] Schickedanz 1900. december 17-én beleegyezett az 1600 K árba,[48] minekutána a tanács 1900. december 20-i ülésén – a képzőművészeti bizottság javaslatára (!) – már csak 1200 K-t (=600 frt) ajánlott.[49] Schickedanz beleegyezett ebbe a végül is felére redukált összegbe,[50] és így a tanács 1901. január 9-én már a Fővárosi Múzeum számára megvette Schickedanz Albert Ferenciek terét ábrázoló 100x150 cm méretű olajfestményét.[51] (Talán ez az egyik első kép, amelyet *közvetlenül a múzeum számára vásároltak.*)

„A pályázat lejártával a bíráló bizottmány konstatálta, hogy a pályázat nemcsak qualitatív, hanem quantitatív is sikerült";[52] azt az előre kitűzött célját azonban, hogy lendületet adjon „a festészet ezen kiváló és reális természetű fajának művelésére",[53] aligha érte el. A 18 résztvevő és 66 pályamű számszerűleg jó eredmény volt, igaz, hogy mindössze egy tekintélyes mester volt a pályázók között, s őt is ki kellett zárni előzetesen a pályázatból. Vol-

tak a pályázók között jócskán jelentéktelen nevek, szép számmal a műkedvelés határán mozgó rajztanárok,[54] de vitathatatlanul megjelentek a később jelentőssé váló ekkor még kezdő festők is.[55] A pályázat abszolút győztesei azonban az építész alapképzettségű, festő ambiciójú, korábbi éveiket az Ybl-irodában, főleg távlatok és dekorációk festésével töltő ismert, de még nem befutott művészek, Nadler Róbert és Schickedanz Albert voltak. (A figyelemmel kísért 17 év alatt városkép-pályázat kapcsán elköltött 10.100 frt-ból 6300 frt-ot ők ketten kaptak meg, csaknem egyenlő arányban.[56]) Nadler minden bizonnyal a pályázaton elért sikere kapcsán jutott az 1885. évi Országos kiállítás megfestésének – szintén jól jövedelmező – feladatához, és ezen a sikeren alapult későbbi szakmai elismertsége. Schickedanz, akinek nem volt módjában akadémiai festői tanulmányokat folytatni, ekkor lett festőként is elfogadott, és a mai napig is e képek révén tartja nyilván nemcsak építészként, hanem festőként is – annyira-amennyire – a szakmai köztudat.

Az „építészeti festészet" részletező száraz előadásmódot kívánt, amely leginkább az építészeti rajzolói vagy távlatfestői gyakorlattal rendelkezőknek kedvezett, és a „festői látásmódú" alkotóktól állt a legtávolabb. Nem lehet véletlennek tekinteni, hogy a három képet bemutató Mednyánszky László sem a díjazásnál, sem a megrendelésnél, sem a vásárlásnál szóba sem került.

Annyi eredménye feltétlenül lett a pályázatnak, hogy a „folyton épülő és fejlődésében változó főváros" akkori „képéről érdekes történeti becsű részletek" maradtak „az utókornak", amelyek több mint 30 kép esetében „mint érdekes kiállítási tárgyak is jó sikerrel (...) érvényesíthetők".[57] Kortörténeti dokumentumként azonban a nem sokkal korábban föltűnt Klösz György fotói nemcsak felveszik a versenyt a festményekkel, hanem sokszorosan felül is múlták azokat. A fővárosi tanács és kebelében a képzőművészeti bizottság is tisztában lehetett ezzel, vagy legalább is érzékelte ezt, mivel a 12 képből álló festménysorozat teljesebbé tételének ügyét lassan hagyta elaludni, míg Klösz Györgynek 325 felvétel elkészítésére adott megbízást.[58]

A festészet egy-egy ágának fellendítését célzó történeti- és egyházi-festészeti pályázatok 1870-től, illetve 1880-tól kezdve évenként ismétlődtek; a városképpályázat egyszeri volt, és próbálkozás sem történt a megismétlésére.

FÜGGELÉK

Felhívás pályázatra.

Budapest főváros tanácsa a főváros főleg beépített területének kiválóbb szebb pontjait olajfestményű távlati képekben s a sorozatot egyelőre 12 képben tervezve – megörökíteni szándékozván, pályadíjakat tűz ki és pedig egyet 500, egyet 300, és egyet 200 frttal oly színvázlatok bemutatására, melyek alapján a teljes nagy képek elkészíttetése iránt a megbízások kiadhatók lesznek. –

A feltételek a következők:

1.) A kitűzött díjakra csak Magyarországon született vagyis magyar művészek pályázhatnak legalább 60 centiméter széles olajszín vázlatokkal olykép felfogva, hogy azok a másfél méter széles és egy méter magas méretben tervezett és egyenkint 1200 frt, azaz egyezerkettőszáz forinttal díjazandó festmények (: végleges kidolgozás :) alapjául szolgálhassanak. –

2.) A felveendő pontok megválasztása a pályázó művészek szabad tetszésére bízatik.

3.) A díjak a viszonylagosan legjelesebb, de e mellett határozott műbeccsel bíró pályaműveknek, s csak is az esetre fognak kiadatni, ha az illető művész legalább két színvázlatot küldött be. –

4.) A vázlatok a szerző tulajdonában maradnak. –

5.) A főváros fenntartja magának azon jogot, hogy a díjazástól függetlenül tehesse megrendelését, valamint a pályázó művész által választott pontok szabad felhasználását is. –

6.) A pályázat nyílt: ugyanazért névtelenül s a czím megadása nélkül beküldött pályaművek nem fognak figyelembe vétetni. –

7.) A pályaművek folyó 1884. évi október hó 1-ső napjáig Gerlóczy Károly alpolgármester úrhoz, mint a képzőművészeti állandó bizottmány elnökéhez (: Budapest, lipót-utczai városház, II. emelet 21. sz. a. :) küldendők be. –

8.) A pályaművek felett bíráló választmány 9. tagból álland, melynek két tagját az orsz. magyar képzőművészeti társulat, két tagját a magyar mérnök és építész egylet, öt tagját pedig a fővárosi képzőművészeti állandó bizottmány a saját kebeléből választandja meg.

Ezen bíráló választmány még a nyár folyamán fog megalakíttatni és tagjainak névsora legkésőbb augusztus végéig a hírlapokban leendő közzététel útján a pályázók tudomására fog hozatni.

Ezen választmány a pályaművek fölött folyó év október hó végéig – titkos szavazás útján tekintet nélkül a jelenlévők számára, viszonylagos többséggel dönt – s az általa oda ítélendő díjak 8. nap alatt a pályadíjnyertes művészek számára kiutalványoztatni fognak. –

Ezek közlésével – általában, s lehetőleg a felhívás egy egy példányainak boríték alatt, saját czímükre szóló megküldésével – egyenkint és különösen is – felhívatnak az összes – akár itt benn lakó, akár külföldön tartózkodó festő művész urak miszerint a magyar hazai festő művészetnek támogatása czéljából általában s a távlati képfestés műfajának művelése iránti érdekeltség felébresztése czéljából különösen nagyérdekű és jelentőségű eme pályázaton minél több vázlat beküldésével részt venni szíveskedjenek. –

Budapest főváros tanácsának 1884. évi május hó 6-án tartott üléséből.

Kamermayer Károly s.k.
polgármester

24189
1884.-III. számhoz.

A pályaművek azonosító jegyzékének alapjául szolgáló források

1. „Pályaművek (vázlatok) a budapesti látképek tárgyában." A pályázatra beküldött művek jegyzéke. „Összeállítá: Rózsa Péter" tanácsnok. A művészek 1-19. sorszámmal, a művek 1-67. sorszámmal jelölve. Egyidejűleg törölve 3. Böhm Pál, 5. sz. (a mű címe már nincs is feljegyezve). Hiányzik a címek közül a 47-53. sz. (Nadler R. művei közül 7 db.) BFL. IV. 1403. m. 11/1884. cs. ügyiratszám nélkül.

2. „Jegyzéke a budapesti látképek iránt kiírt pályázat folytán 1884. dec. 31-ig beérkezett pályamű vázlatoknak, s azok tárgyának rövid leírása." Egyoldalas, félbemaradt jegyzék. A művészek I-II., a művek 1-4. sorszámmal jelölve. (A 4. sz. már nincs kitöltve.) Az előző jegyzék melléklete. BFL IV. 1403. m. 11/1884. cs. ügyiratszám nélkül.

3. „Kimutatása a fővárosi hivatalokban előzetesen feljegyzett olajfestményeknek és olajnyomatoknak." Eredetileg 4 oldalas lista 67 tétellel. Hitelesítette 1888. aug. 21-én Lukács Ignác. Utólagos kiegészítésekkel, amelyek jól elkülöníthetően elütnek az eredeti lista írásmódjától. A kiegészítések nem datáltak. Csoportok: I. Budapest látképei, 1-15. sz., II. Kiállítási képek, 16-24. sz., III. Történelmi és genre képek, 25-27. sz., IV. Arcképek, 28-67. sz. A képekre vonatkozó adatok: cím, találhatás helye, szerző, vétel éve, vételi ár frt. (Az adatok helyenként hiányosak.) BFL. IV. 1403 m. 55/1888-94. cs. ad 6687/mh. sz.

4. A kimutatás későbbi, kiegészített változata. Datálatlan. Csoportok: I. Budapest látképei, 1-23. sz., II. Kiállítási képek, 24-32. sz., III. Történelmi és genre képek, 33-35. sz., IV. Arcképek, 36-76. sz., V. Szobrok, 77-88. sz. A művekre vonatkozó adatok: cím, találhatás helye, szerző, vétel éve, vételár frt. (Sok adat hiányzik. A vételi évek között 1888 utáni évszám nem szerepel: pl. a budapesti látképek között 16-23. sorszámon szereplő műveknél ez a rubrika kitöltetlen, akárcsak a találhatás helye.) A listán I. 20. sz. a. szerepel Schickedanz Albert: Mátyás templom c. képe 1000 frt vételárral, tehát *a lista 1893. júl. 12. után készült.* BFL. IV. 1403. m. 55/1888-94. cs. ügyiratszám nélkül.

5. Képzőművészeti tárgyak leltára. 8 oldalas összeállítás. Datálatlan. Csoportok: I. Olajfestmények (I. rangú) 1-59/b. sz., II. Olajfestmények (II. rangú) 1-32. sz., III. Olajfestményvázlatok 1-21. sz., IV., Aquarellek (I. rangú) 1-10. sz., V. Aquarellek (II. rangú) 1-29. sz., VI. Réz-, acél-, fametszetek 1-17.

sz., VIII. Szoborművek 1-15. sz. A képekre vonatkozó adatok: cím, szerző, találhatás helye, magasság cent., szélesség cent., jegyzet. (A szobroknál méretet nem tüntettek fel.) A képek méretét kerettel együtt adták meg. A jegyzetek nagyrészt a keretek állapotára vonatkoznak. A datálásra vonatkozóan l. a 4. sz. a kimutatás kiegészített változatánál írottakat. (1893. júl. 12. után) BFL. IV. 1403 m. 55/1888-94. cs. ügyiratszám nélkül.

6. Jelentés 25-26 és 114-115.

7. „Budapest főváros tanácsa által 1884. évi május 6-án 24.189 és június 19-én 31.577 sz. a. hirdetett pályázat folytán beküldött olajszínvázlatok ügyében egybehívott bíráló választmány 1885. január 10-én tartott ülésének jegyzőkönyve." BFL. IV. 1403 m. 11/1884. cs. ügyiratszám nélkül.

8. A 32.739/1885-III. sz. 1885. jún. 9-én kelt tanácsi határozat. BFL. IV. 1403. m. 12/1884. cs.

9. Vonatkozó múzeumi leíró kartonok.

I. Az 1884-85. évi budapesti látképpályázaton szereplő művek (olaj színvázlatok)

I. **Aggházy** Gyula

1. *Mátyás templom.* Budavári Nagyboldogasszony-templom címen BTM 55.128.1 Ltsz. o.v. 99.3x60 cm. Vétel a Bizományi Áruházból (1955) 708.– Ft

2. *Albrecht út.* Lappang. Az 1885. jan. 10-i pályázati zsűrin a harmadik díjra jelölt egyik kép volt. Ugyanekkor szóba jött a nagy méretben való megfestésre ajánlott képek között is. (13. helyen)

II. **Böhm** János

3. *Kerepesi út.* Lappang

4. *Budai látkép (alsó).* Lappang

III. **Böhm** Pál (5. sorszám már az eredeti kéziraton törölve)

IV. **Balló** Ede

6. *Calvin tér.* Azonos címen BTM 20.335 Ltsz. o.v. 38,5x62 cm. özv. Balló Edéné ajándéka 1941.

7. *Várkert bazár.* Várkert-rakpart címen BTM 20.334 Ltsz. o.v. 38,5x62 cm. özv. Balló Edéné ajándéka 1941.

8. *Vár.* Lappang

9. *Ferenc József tér.* Lappang

10. *Petőfi tér.* Petőfi téri piac címen BTM 1135 Ltsz. o.v. 50x70 cm. A pályázatra beküldött vázlatot (ekkor Rakpart a Petőfi térnél címmel jelezve) 200.– frt-ért vette meg a fővárosi tanács 1885. július 9-én. A VIII. tanácsi üo. egyik helyiségében volt. 1904-ben átengedés útján került a Fővárosi Múzeumba.

V. **Feszty** Árpád

11. *Kerepesi út.* Lappang

12. *Budai (alsó) látkép.* Lappang. Az 1885. jan. 10-i pályázati zsűrin szóba került a nagy méretben való megfestésre ajánlott képek között (12. hely)

13. *Lánchíd.* Azonos címen BTM 1334. Ltsz. o.v. 59,5x92 cm. Az 1885. jan. 10-i pályázati zsűrin a harmadik díjra jelölt egyik kép volt, ugyanekkor szóbakerült a ngy méretben való megfestésre javasolt képek között is. (11. helyen) A pályázaton szereplő vázlatot (ekkor a Lánchíd éjjel címmel jelölve) 200.– frt-ért vette meg a fővárosi tanács 1885. július 9-én. Az I. tanácsi üo. egyik helyiségében volt. 1906-ban átengedés útján került a Fővárosi Múzeumba.

14. *Hídfő Pesten.* Lappang

VI. **Gyöngyvirági** Zseni

15. *Krisztinaváros.* Lappang. – A képet a pályázatnál nem vették figyelembe, mert a művész a kiírástól eltérően csak egy képet küldött.

VII. **Györök** Leo György

16. *A Lánchíd Budáról.* Lappang

17. *Garnison templom.* Helyőrségi templom címmel BTM 832 Ltsz. 45x61 cm. o.v. A pályázatra beküldött vázlatot az Albrecht utat ábrázoló párjával együtt összesen 300.– frt-ért vette meg a fővárosi tanács 1885. július 9-én. A kép az 1888-as kimutatásban 100 frt értékkel szerepel. A III. tanácsi üo. egyik hivatali helyiségében volt. 1902-ben átengedték a Fővárosi Múzeumnak.

18. *Albrecht út.* A pályázatra beküldött vázlatot (ekkor „Albrecht út fent" címmel jelölve) 1885.

július 9-én megvette a fővárosi tanács a Garnison templom című párjával együtt összesen 300 frt-ért. A *kimutatásban* 200 frt értékkel szerepel. A kép a III. tanácsi üo. egyik helyiségében volt. A *leltárban* nem szerepel. A BTM 13.467 Ltsz. van egy Györök Leó által festett azonos című kép, o.v. 65x95,5 cm. Ez a leírókarton tanúsága szerint 1922-ben csereajándék útján került a múzeumba.

VIII. **Irinyi** Sándor

19. *Vigadó tér.* Lappang

20. *Eötvös tér.* Ferenc József (Belgrád) rakpart címmel a BTM 16.505 Ltsz. o.v. 36x60 cm. 1933-ban vétel útján (Spitzer Jenőtől) került a múzeumba. (Iványi a beadott képekhez mellékelt jegyzékén „Részlet a pesti Dunapartról" címmel jelölte a képet.

21. *Calvin tér.* Lappang

IX. **Lechner** Gyula

22. *Ferenciek tere.* Lappang

23. *Ujvilág-utca (Sas).* BTM 2.491 Ltsz. o.v. 40x56,2 cm. Vétel 1909-ben Lechner Gyulától.

24. *Rózsa tér (jobbra).* BTM 591 Ltsz. Azonos címen o.v. 40x60 cm. A pályázatra beküldött vázlatot a Sebestyén tér című párdarabjával együtt összesen 300.– frt-ért vette meg a fővárosi tanács 1885. július 9-én. A *kimutatásban* 150.– frt érték megjelöléssel szerepel (13. sz. a.) szerző nélkül, a találhatás helyeként „Lechner Gyula rajziskolai tanár". A *leltár* jelöli Lechner szerzőségét, de nem jelöli a találhatás helyét. A tanácsi VII. üö. 1900-ban adta áta a képet a Fővárosi Múzeumnak. (A Fővárosi Képtár háborús veszteségeinek jegyzéke 32. o. No 459. azonos című, méretű és technikájú, 349 Ltsz. képet jelez. A meglévő képen lévő szakleltári szám: 349. A kép azonos.)

25. *Rózsa tér (balra).* Sebestyén tér címen a BTM 592 Ltsz. o.v. 40x60 cm. A pályázatra beküldött vázlatot a Rózsa tér című párdarabjával együtt összesen 300.– frt-ért vette meg a főv. tanács 1885. július 9-én. A *kimutatásban* 150.– frt értékmegjelöléssel szerepel Rózsa tér címen (14. sz.) szerző nélkül, a találhatás helyeként „Lechner Gyula rajziskolai tanár" szerepel. A *leltárban* Rózsa tér a Sebestyén tér felé címen szerepel, itt jelölik Lechner szerzőségét, de a találhatás helyét nem. A képet 1900-ban a tanácsi VII. üo. adta át a Fővárosi Múzeumnak.

26. *Petőfi tér.* BTM 3.678 Ltsz. o.v. 40x59,5 cm. Vétel özv. Weiszberger Miklósnétól 1908.

27. *Nemzeti Színház bérháza.* Lappang

28. *Nagy-Kristóf.* BTM 2.492 Ltsz. o.v. 40,5x60 cm. Az 1885. január 10-i pályázati zsűrin szóba került a nagy méretben való megfestésre javasolt képek között (Váci utca a Kristóffal) 16. helyen. A Fővárosi Múzeum 1909-ben vásárolta meg Lechner Gyulától.

29. *Gizella tér.* Lappang

X. **Ligeti** Antal

30. *Budapest látképe (Budáról, felső).* BTM 1303 Ltsz. o.v. 60x90 cm. Az 1885. jan. 10-i zsűrin Ligeti képeit nem vették figyelembe, mert a kiírással ellentétben madártávlati képeket küldött. Ligeti a beadott képekhez mellékelt levelében képét így jelöli: „látkép, amelynek felvételi pontja a Mátyás hegy Ó-buda felett". A kép megvételének időpontját akta nem igazolja. Jelentés nem említi (1890), míg a 1888-as *kimutatásban* szerepel Ligeti: Budapest látképe, amely az alpolgármesteri helyiségben található, és 1886-ban vették 250.– frt-ért. A leltárban az olajfestmény vázlatok között szerepel 13. sz. a. Ligeti: Budapest látképe 1884-ben c. képe 74x116 cm mérettel (A méret itt kerettel értendő). Találhatási helyéül ceruzával „Matuska" (alpolgármester?) van jelölve. A képet 1906-ban az alpolgármesteri hivatalból adták át a Fővárosi Múzeumnak.

31. *Budapest látképe (Soroks. ágról, alsó).* Lappang. A pályázatra beküldött vázlat Ligeti levele szerint: „az akkoron úgynevezett Lager ispotálytól 1864ik évben eszközölt felvételi tanulmányaim alapján készült"; elfogadás esetére egyben felajánlja, hogy elkészíti az aktuális állapotot megörökítő párdarabot, amelyben akkor a vasútépítés akadályozta. Az 1885. január 10-i zsűri, amely a képet mint pályaművet nem vette figyelembe, egyben javasolta, hogy festessék azt meg nagy méretben, mint bevezetést a megrendelendő képsorozathoz. (Erről l. később II. 1.)

XI. **Löschinger** Zsigmond

32. *A Lánchíd Budáról.* Lappang

33. *Alagút homlokzata.* Lappang

XII. **Mednyánszky** László

34. *Váci út.* BTM 16.244 Ltsz. o.v. 47,5x67,5 cm. Vétel Szilárd Vilmos régiség kereskedőtől, 1932.

35. *Lánchíd.* A BTM 22.678 Ltsz. o.v. 49,5x66,5 cm.

36. *Vár.* Budai Dunapart címen leírt kép a két pályázati kép közül bármelyikkel azonos lehet, mert többek között a Lánchíd és a Vár is szerepel rajta. A méret valószínűsítheti, hogy pályázati képről van szó, de *nem tekinthető bizonyosnak* bármelyikkel való azonossága sem. A képet 1942-ben az Almássy-Teleki aukción vásárolták a Fővárosi Múzeum részére.

XIII. **Molnár** Géza

37. *Ferenciek tere.* Lappang. (Az 1885. jan. 10-i pályázati bírálaton nem vették figyelembe, mert a kiírástól eltérően csak egy képet küldött be festője.)

XIV. **Molnár** József

38. *Várkert.* Lappang

39. *Calvin tér.* Lappang. A pályázaton a kép harmadik díjat nyert, majd festője megbízást kapott a kép nagybani megfestésére. (Erről l. később II. 2.)

XV. **Nadler** Róbert

40. *Bomba tér.* BTM 18.418 Ltsz. o. fa 39,5x60 cm. A képet 1938-ban vette a Fővárosi Múzeum Donáth Sándortól. A pályázat első díját részben ezért a képért kapta Nadler. Elsőként ennek a képnek a nagy méretben való megfestését rendelték meg nála. (Erről l. később II. 3.)

41. *Vár (Albrecht út).* BTM 820 Ltsz. o. fa 40x60 cm. A képet a zsűri nagy méretben való megfestésre ajánlotta. A Fővárosi Múzeum részére 1902-ben vették meg a képet Réti Zsigmondtól.

42. *Várkert rakpart (felülről).* BTM 19.194 Ltsz. o.fa 39x60 cm. A képet 1940-ben vették a Teleki-Kállay aukción. A pályázat első díját részben ezért a képért kapta Nadler, a zsűri ezt a képet is javasolta nagy méretben való megfestésre.

43. *Lánchídfő Budáról.* A Lánchíd budai hídfője címen a MNG 52.3 Ltsz. o.fa 39,3x60 cm. A képet a zsűri nagy méretben való megfestésre ajánlotta. A kép a Ráth György Múzeumból 1951-ben került a Szépművészeti Múzeumba (gyűjtőköri átrendezés során) és onnan a teljes magyar anyaggal 1957-ben a MNG-ba.

44. *Várkert rakpart (alulról).* Lappang.

45. *Calvin tér.* Bp. Magántulajdon. o.fa 37x58 cm. A kép szerepelt 1916-ban a Szent György céh aukcióján.

46. *Lánchíd a budai bombatérről.* Lappang.

47-53. sz. alatt nem szerepelnek a jelzett Nadler képek címei. Volt tehát hét darab olyan pályázati kép, amelyeket cím szerint sem ismerünk.

„'Gellérthegy utca...' Budapest DNy-ról" címmel jelzett kép (BTM 17.166 Ltsz. o.fa 39,5x60 cm.) a téma a technika és a méret alapján e pályázati képek közé sorolható. A képet Steiner Lajostól 1935-ben vette meg a Fővárosi Múzeum.

Valószínűleg kellett lennie egy képnek, amely a várat a Tabán felől ábrázolta, amely kép alapján nagy méretű képet rendeltek 1890-ben Nadlertől. (Erről l. később II. 4.) A pályázati kép lappang.

XVI. **Schandi** Gyula

54. *Budai realiskola.* Lappang

55. *Mátyás templom az Albrecht útról.* Lappang.

XVII. **Schickedanz** Albert

56. *Szt. Háromságtér.* (Mátyás templom) Lappang. A pályázat második díját részben e képért kapta Schickedanz. A kép nagy méretben való megfestését 1890-ben rendelte meg a tanács. (Erről l. később II. 6.)

57. *Opera.* BTM 24.166 Ltsz. o.v. 63x87 cm. A képet Kováts Józsefné sz. Schickedanz Vilmától vette meg 1944-ben a Fővárosi Múzeum.

58. *Küttel ház (Torony és Duna u.)* BTM 24.164 Ltsz. „Haltér, a legrégibb pesti ház" címen o.v. 64,8x85,5 cm. A képet a zsűri nagy méretben való megfestésre ajánlotta, a megbízást 1885. februárban kiadták. (Erről l. később II. 5.)

59. *Kötő és Galamb u. (sarok).* BTM 24.165 Ltsz. „Péterffy-palota (Kriszt-ház)" címmel. o.v. 76,5x64 cm. A pályázati képet Kováts Józsefné Schickedanz Vilmától 1944-ben vette meg a Fővárosi Múzeum.

60. *Nagymező u. (iskola).* BTM 14.848 Ltsz. o.v. 60x80 cm. A pályázat második díját részben ezért a képért kapta Schickedanz, a zsűri a képet nagy méretben való megfestésre ajánlotta, de a megbízást nem adták ki. Schickedanz megfestette a képet nagy méretben is. (Erről l. később II. 8.) A pályázati képet 1927-ben vette a Fővárosi Múzeum.

61. *Ferenciek tere.* Lappang. A képet nagy méretben való megfestésre ajánlotta a zsűri, a megren-

delést nem adták ki. Schickedanz megfestette a képet nagy méretben is. (Erről l. később II. 7.)
62. *Margitszigeti fürdő.* Lappang

XVIII. **Spányi** Béla
63. *Várkert rakpart.* Lappang
64. *Margithíd.* Lappang
65. *Budai látkép a Nákó házra.* Lappang

XIX. **Tölgyessy** Arthur
66. *Sugárút a rond térről.* BTM 831. Ltsz. o.v. 56x80 cm. „Andrássy úti Körönd" címen. A képet nagy méretben való megfestésre ajánlotta a zsűri. A pályázati képet 1885. június 9-én 200.– frt-ért megvette a tanács. A tanácsi III. üo.-on nyert elhelyezést, onnan 1902-ben adták át a Fővárosi Múzeumnak.
67. *Akadémia.* Lappang

II. A fővárosi látképekre hirdetett pályázattal kapcsolatosan későbbiekben megrendelt, illetve megvett képek.

Ligeti Antal (1) *Budapest távlata 1864-ben.* BTM „Buda és Pest címmel 1300 Ltsz. o.v. 100x150 cm. Havas Sándor előterjesztésére, a képzőművészeti bizottmány javaslatára a tanács 1887. okt. 20-án 1200 frt-ért vette meg a képet, a polgármesteri fogadóteremben nyert elhelyezést, a polgármesteri hivatal 1906-ban adta át a Fővárosi Múzeumnak.

Molnár József (2) *Calvin tér.* BTM 1312 Ltsz. o. v. 100x150 cm. A képet 1885. február 5-én rendelte meg a tanács. A leszállított és elfogadott képért az 1200 frt tiszteletdíjat 1886. február 10-én engedélyezték. A képet a III. tan. üo.-on őrizték. 1906-ban a mérnöki hivatalból került a Fővárosi Múzeumba.

Nadler Róbert (3) *Bomba tér* BTM 1304 Ltsz. o.v. 104x154 cm. A képet 1885. február 5-én rendelte meg a tanács. A beszállított képért járó 1200 frt tiszteletdíj kifizetését 1887. október 19-én engedélyezte a tanács. A képet a polgármesteri helyiségben őrizték, 1906-ban az I. alpolgármester hivatalos helyiségéből adták át a Fővárosi Múzeumnak.

(4) *Királyi várlak a Krisztinaváros felé.* BTM „Tabán és várhegy" címen 1309 Ltsz. o.v. 106x155 cm. A képet 1890. május 7-én rendelték meg Nadlernél. Az 1200.– frt vételárat 1893 februárban fizették ki. A leltárban Budavár a Krisztinavárosból címen szerepel. Akkor a II. alpolgármester helyiségében őrizték. A tanácsi I. üo. 1906-ban engedte át a képet a Fővárosi Múzeumnak.

Schickedanz Albert (5) *Torony és Duna utca sarok.* BTM „Haltér, a legrégibb pesti ház" címen 1311 Ltsz. o.v. 101x151 cm. A képet a tanács 1885. február 5-én rendelte meg, a beszállított, elfogadott kész képért az 1200 frt tiszteletdíj kifizetését 1886. február 10-én engedélyezte. A képet a tanácsi III. üo. helyiségeinek egyikében őrizték, 1906-ban a tanácsi X. üo. engedte át a Fővárosi Múzeumnak.

(6) *Mátyás templom.* BTM „Szentháromság tér" címen 1305 Ltsz. o. v. 101x151 cm. A képet 1890. január 6-át követően rendelték meg Schickedanznál, aki 1892. május 10-én jelentette, hogy elkészült a képpel és megvételre ajánlja. Az 1000.– frt tiszteletdíj kifizetését 1893. július 12-én engedélyezték. Elhelyezéséül Lechner Lajos főmérnök középítési igazgató hivatali helyiségét jelölték ki. Leltár szerint a mérnöki hivatalban volt, 1906-ban az I. alpolgármesteri hivatalból engedték át a Fővárosi Múzeumnak.

(7) *Ferenciek terén állott Atheneum.* BTM „Ferenciek-tere" címen 643. Ltsz. o.v. 101x151 cm. A képet 1900 február 3-án ajánlotta fel Schickedanz megvételre a képzőművészeti bizottságnak. A képet 1901. január 9-én vették meg 1200 K (=600 frt!) a fővárosi múzeum számára. A képen 1887-es évszám szerepel.

(8) *Nagymező utca.* A Terézváros címen, BTM 24.167 Ltsz. o.v. 95x146 cm. A kép feltehetően 1900 előtt készült, Kováts Józsefné Schickedanz Vilmától vette meg a Fővárosi Múzeum (1944).

JEGYZETEK

A jegyzetekben használt rövidítések

BFL. IV. 1403 m. = Budapest Főváros Levéltára. Budapest Székesfőváros Törvényhatóságának iratai. A Képzőművészeti Bizottság iratai.

BFL. IV. 1407 b. = Budapest Főváros Levéltára. Budapest Székesfőváros Tanácsának iratai. Tanácsi ügyosztályok központi irattára.

BTM = Budapest Történeti Múzeum Fővárosi Képtára.

cs. = csomó

Fővárosi Képtár háborús veszteségeinek jegyzéke = Háborús műtárgyveszteség-jegyzékek. IV. füzet. Bp. 1952.

Fővárosi Múzeum = A BTM jogelődje. Alakult 1887-ben. 1951. óta BTM.

Jegyzőkönyv = Budapest főváros tanácsa által 1884 évi május 6-án 24.189 és június 19-én 31.577 sz. a. hirdetett pályázat folytán beküldött olajszínvázlatok ügyében egybehívott bíráló választmány 1885. január 10-én tartott ülésének jegyzőkönyve. (BFL. IV. 1403 m. 11/1884 cs.)

Jelentés = A fővárosi képzőművészeti bizottság jelentése tízéves működéséről. (1880-1890) Bp. 1891.

Képzőművészeti Bizottság, vagy Bizottmány = A fővárosi képzőművészeti bizottság. A fővárosi közgyűlés által a tanács mellé kiküldött állandó bizottság. 1880-tól működött. Elnöke az I. alpolgármester.

Kimutatás = Kimutatása a fővárosi hivatalokban előzetesen feljegyzett olajfestményeknek és olajnyomatoknak. 1888. (BFL. IV. 1403 m. 55/1888-94 cs. ad 6687/mh. sz.)

Leltár = Képzőművészeti tárgyak leltára. 1894 (?) (BFL IV. 1403 m. 55/1888-94. cs. ügyiratszám nélkül.)

OMKT = Országos Magyar Képzőművészeti Társulat

Sz. n. = Szám nélkül.

Tanács = Budapest főváros tanácsa. A fővárosi önkormányzat végrehajtó hatalmat gyakorló testülete. (=A főváros kormánya.) Tagjai a tanácsnokok.

Zsűri = A pályázat elbírálására 1885. január 10-én összeült bíráló választmány.

1. BFL. IV. 1403 m. 12/884. cs. 24.184/1883-III. sz.

2. Jelentés 21.

3. Uo. 21-22.

4. BFL. IV. 1403 m. 12/884. cs. sz. n. levélfogalmazvány. A képzőművészeti dotációt az 1881. március 3-án tartott közgyűlés legkevesebb évi 4000.– frt-ban határozta meg. Jelentés 5.

5. BFL. IV. 1403 m. 12/884. cs. az OMKT 1656/1883 sz. 1884. január 31-én kelt levele és az ahhoz mellékelt pályázati hirdetmény tervezet.

6. Uo. 24.184/1884-III. sz. 1884. május 6-án kelt tanácsi határozat.

7. Uo. a 24.184/1884. sz. pályázati felhívás fogalmazványának hátoldalán található ceruzás feljegyzés.

8. A Jegyzőkönyv szerint a 24.188/84. sz. és 31.577/84. sz. alatt kibocsátott felhívások „a képzőművészeti társulat által összeállított név- és lakjegyzék alapján minden hazai festőművésznek saját címére boríték alatt megküldettek".

9. A bírálatnál ez csak Schickedanz Albert (szül. Biala bei Bielitz, ma Bialsko Biala) esetében okozott problémát. „Szóba került az is, valjon Schickedanz Albert a pályázatnál részt vehet-e a felhívás 1. pontja alapján s a választmány igenlő értelemben állapodott meg, minthogy Schickedanz, bár lengyel városban született, magyar művésznek tekintendő, miután szülei már előbb telepedtek meg hazánkban és ő m. kir. állami hivatalt visel." (Jegyzőkönyv.) Megjegyzendő, hogy Schickedanz Albert apja, Sch. Ferdinand magyar honossága 1849-ben kelt, és azt a Kézsmárk város tanácsa által aláírt bizonyítvány igazolja. (Falvay Lászlóné tul.)

10. Pl. Balló Ede: Calvin tér, o. papírlemez, 26,3x31,2 cm. BTM 20.337 Ltsz.

11. Pl. Ligeti Antal: Buda és Pest, o.v. 100x151 BTM 1300 Ltsz.

12. Ezért Gyöngyvirági Zseni és Molnár Géza műveit nem vette figyelembe a zsűri.

13. BFL. IV. 1403. m. 12/884. cs. 31.577/84 sz. 1884. június 19-én kelt tanácsi határozat; BFL. IV. 1407/b. $\frac{31.577}{3271\text{-III}}$/84. sz. az 1884. június 19-i tanácsülés előadói íve.

14. BFL. IV. 1403 m. 12/884. cs. 24.189/1884. sz. Pályázati felhívás. 1884. május 6. (L. Függelék 1.)

15. Mint a 13. jegyzet.

16. L. Jegyzőkönyv

17. A BFL. IV. 1403 m. 11/884. cs. iktatószám nélkül szerepel a Rózsa Péter tanácsnok által összeállított jegyzék „Pályaművek (vázlatok) a budapesti látképek tárgyában" címmel. Ebben a festők alfabetikus rendjében cím szerint felsorolja a képeket. Csak Nadlerrel tesz kivételt, akinek csak 7 képét sorolja fel, a második hetet csak sorszámmal (47-53) jelzi. Ezért nincs pontos információ Nadler összes beküldött képéről. E lista mellett van egy – minden jelzet nélküli – másik felsorolás: „Jegyzéke a budapesti látképek iránt kiírt pályázat folytán 1884. decz. 31-ig beérkezett pályamű vázlatoknak s azok tárgyának rövid leírása" címmel. A listát a kézírás alapján feltételezhetően szintén Rózsa Péter készítette, de csak a 3. pontig jutott; a negyedik tételnél már csak a sorszámot írta le – és itt a lista megszakad. Ez igen sajnálatos, mert a rövid leírások igen jó támpontot nyújtanának az azonosításhoz.

18. Jegyzőkönyv.

19. BFL. IV. 1403 m. 11/884. cs. 1884. december 3-án kelt felkérő levél fogalmazvány. Sz.n.

20. Mint a 9. jegyzet.

21. Jegyzőkönyv.

22. A bizottság 1885. február 2-i ülésén javasoltakat l. Jelentés 24-26.

23. A Molnár József által megfestett Calvin tér esetében a várható átalakítás nem lehetett szempont, hiszen a képen a Nemzeti Múzeum mellett a kevéssel korábban épült Ybl féle két épület, a Geist-ház (1863-64) és a Pesti Hazai Takarékpénztár palotája (1872-74) is szerepel. De Molnártól – amennyiben megbízást akartak adni neki – ezt rendelhették. Schickedanz esetében tisztázatlanabb az indok, hiszen a Szentháromság téren ekkor már megkezdődtek az átépítések, természetes volt, hogy a képen a rögzített állapot rövidesen megváltozik; a festőnek egy év múlva már arra sem lesz lehetősége, hogy a helyszínen pontosítson vagy korrigáljon valamit. Mégis a belvárosi utcaképet rendelték meg tőle, holott a Torony és a Duna utcák lebontása nem szerepelt a legközelebbi tervek között, és csak több mint tíz évvel később került sorra.

24. BFL. IV. 1407 b. $\frac{8141}{517\text{-III}}$/1885. sz.

25. Uo. $\frac{8326}{518\text{-III}}$/1885. sz.

26. Jelentés 24 és 25.

27. Uo. és BFL. IV. 1403 m. 12/884. cs.

32.739/1885-III. sz. 1885. június 9-én kelt tanácsi határozat. A Jelentés 25. oldalán a megvásárlásra javasoltak sorából hiányzik Tölgyessy neve és a mű címe. Ez valószínűleg tévedés lehet, mert következetesen 1200 frt-ról írnak, és a felsorolt összegek mindössze 1000 frt-ot tesznek ki. A 26. oldalon a megvásárolt művek felsorolásában s a vásárlást és a kifizetést engedélyező ügyiraton már egyaránt szerepel Tölgyessy műve. Györök Leo György művei közül a megvásárlásra javasoltak között (Jelentés 25.) szerepel a „Garnison templom" és az „Albrecht út" összesen 300 frt értékben. A megvásárolt képek felsorolásában (Jelentés 26.) csak a „Helyőrségi templom" (=Garnison templom) 300 frt árral. A vásárlást és a kifizetést engedélyező ügyiraton (32.739/1885) „Helyőrségi templom" és az „Albrecht út fent" összesen 300 frt áron. A fővárosi képzőművészeti bizottsága tízéves fennállása alatt szerzett műtárgyak jegyzékében (Jelentés 115.) 12. sz. Albrecht út 200 frt, 17. sz. „Garnison templom a várban" 100 frt. A kimutatásban, amely a fenti jegyzék alapjául szolgálható ügyirat, azonos módon szerepel. A Leltárban Györök L. Gy. művei közül csak a Garnison templom szerepel és csak ez a Györök mű került a tanácstól a Fővárosi Múzeumba. Az ott őrzött Albrecht út c. Györök-kép csereajándékként került 1922-ben a gyűjteménybe.

28. GÁBOR E.: Az epreskerti művésztelep. Művészettörténeti Értesítő 1990/1-2.

29. A vásárlásra vonatkozó ügyiratok nem találhatók a képzőművészeti bizottság nagyon hiányosan fennmaradt iratanyagában. A Jelentés 26. a vázlatok megvásárlását ismertető bekezdésben folytatólag minden kommentár nélkül közli: „Továbbá megvásároltatott Bruck Lajosnak a „Ferenc József rakpart a Petőfi térnél és a várhegy" című festménye is 1.100 frtért". A Kimutatás a vásárlás éveként 1885-öt jelöli meg.

30. A nyolcvanas évek során különböző kezdeményezések történtek az irányban, hogy hazatérésre bírják a külföldön dolgozó művészeket. (Erről: mint a 28. jegyzet.) Nem zárható ki, hogy itt is hasonló gesztust láthatunk.

31. BFL. IV. 1407 b. $\frac{4565}{360\text{-VII}}$/1886.

32. A pályadíjakról ítélve a megrendelésekről is tárgyaltak a képzőművészeti bizottmány 1885. február 2-i ülésén, ahol felvetődött a gondolat, hogy az országos kiállítás látképét is meg kellene festeni. Először egy nagy kép megfestéséről volt szó 1200 frt tiszteletdíj ellenében. 1885. szeptember 27-én a bizottság úgy ítélte, hogy egy képen nem lehet megfelelően megörökíteni a kiállítási épületeket, ezért azt javasolta, hogy a nagy kép helyett, annak áráért 8 kis kép készüljön à 150 frt. Végül mind a két változatra adtak megbízást, és Nadler 1886. november 17-én a 8 kis képért, majd 1887. október 19-én a kiállítási nagy képért megkapta a kétszer 1200 frt-ot. (BFL. IV. 1407/b $\frac{8327}{519\text{-III}}$/1885. február 5.; 42.585/1885-III. okt. 22.; $\frac{38053}{3805\text{-VII}}$/1886. nov. 17.; $\frac{36.421}{4660\text{-VII}}$/1887. okt. 19.; továbbá: Jelentés 27-28, 115.) A BTM-ben található jelenleg az Iparcsarnokot és környékét ábrázoló nagy kép (1306 Ltsz.), a kis képek közül: az erdészeti csarnok (1307 Ltsz.), a mezőgazdasági pavilon (51.451.1 Ltsz.), a keleti pavilon (51.452.1 Ltsz.) a képzőművészeti csarnok (=a kiállítási Műcsarnok, később Fővárosi Múzeum, 51.603.1 Ltsz.), a fővárosi pavilon (51.604.1 Ltsz.).

33. BFL. IV, 1403 m. 20/887. cs., továbbá BFL. IV. 1407 b. $\frac{36.422}{4662\text{-VII}}$/1887. okt. 19.

34. BFL. IV. 1407/b $\frac{36.423}{4661\text{-VII}}$/1887. okt.20.

35. BFL. IV. 1403 m. 41/893 cs. $\frac{3}{\text{I. alp.}}$/1890. jan. 6.

36. Uo. 42/893 cs. 19-1890 kmb. sz.

37. Uo. 35-1890 kmb. sz.

38. Uo. 1-1893 kmb. sz. a. Nadler 1893. január 4-i levele, amelyben írja, hogy a kép egy teljes éve kész és a Városházán el is van helyezve, pénzt azonban nem kapott. Kéri azt a kamatokkal együtt! Ue. sz. alatt a képzőművészeti bizottság átirata a tanácshoz 1893. február 15-én, amelyben közlik, hogy a Nadler féle kép elkészült, kifogástalan, az 1200 frt tiszteletdíj kifizethető.

39. BFL. IV. 1403 m. 41/1893 cs. a 46-1892 kmb. sz. akta (Schickedanz A. levele a képzőművészeti bizottsághoz) külsején ceruzával írott hivatalos feljegyzések és uo. 20-1890 kmb. sz. 1890. május 7.; L. még Jelentés 29., ahol meghiúsult kezdeményezésként említik.

40. BFL. IV. 1403 m. 41/893 cs. 46-1892 kmb. sz.

41. Ua. számon a Bizottság értesítése Schickedanz Alberthez 1893. február 13.

42. Uo. 16-1893 kmb. sz. A Bizottság átirata a tanácshoz, 1893. junius 16.

43. Mint a 41. jegyzet.

44. BFL. IV. 1403 m. 41/893 cs. 16-1893 kmb. sz. Schickedanz válaszlevele Gerlóczy alpolgármesterhez 1893. február 26.

45. BFL. IV. 1407 b. $\frac{26.581}{3266\text{-VII}}$/1893. július 12

46. Uo. $\frac{93.261}{10.842\text{-VII}}$/1900. december 23.

47. Uo. az ügyirat külső oldalán 9/900 kmb. sz. okt. 15. kelt feljegyzés.

48. Uo. az ügyirat hátoldalán Schickedanz nyilatkozata.

49. BFL. IV. 1407 b. $\frac{93.261}{10.842\text{-VII}}$/1900. december 20.

50. Uo. $\frac{1722}{195\text{-VII}}$/1901. január 9.

51. Uo.

52. Jelentés 23.

53. Uo. 21.

54. Böhm János „festőművész, szabadkézi és mért. rajz tanár" (BFL. IV. 1403 m. 11/1884. cs. $\frac{169}{\text{I. alp.}}$/1884.); Irinyi Sándor „festész, főreáliskolai tanár Pécsett" (uo. $\frac{166}{\text{I. alp.}}$/1884.); Lechner Gyula rajziskolai tanár, Löschinger Zsigmond a bécsi Akadémián tanult, 1870-ben a temesvári főreáltanoda tanára (Vasárnapi Újság. 1870. 485.) 1870-ben részt vett a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által hirdetett történeti festészeti pályázaton (LYKA K.: Közönség és művészet a századvégen, Bp. 1982. 55.) Gyöngyvirági Zseni (Eugénia) 1872-75-ig a Mintarajztanoda növendéke volt. 1885-89-ig a női festészeti tanfolyamot látogatta u.o. Később kiállító művész volt.

55. Feszty Árpád, Mednyánszky László és Nadler Róbert.

56. A Kimutatás szerint Nadler 2.700.– (+500 pályadíj) Schickedanz 2.200.– (+300 pályadíj, +600.– 1901-ben) Molnár József 1200.– (+200.– pályadíj), Ligeti 1200.–, a többiek összesen 1200.– frt-ot kaptak.

57. Jelentés 21-22.

58. BFL. IV. 1403 m. 54/1892-96. További vizsgálat tárgya, hogy a városképfestők milyen mértékben támaszkodtak Klösz György felvételeire. Schickedanz Albert bizonyíthatóan használta azokat. Képkivágásaihoz analógiát lehet találni a Klösz fotóalbumokban (BFL. XI. 916/5: No 536 – Torony és Duna utca sarok; No 74a – Szent Háromság tér; No 136 – Nagymező utca a terézvárosi templommal.) Utóbb a Schickedanz család által megőrzött hagyatékban megtaláltam a Torony és Duna utca sarkát, a Nagymező utcát és a Ferenciek terét ábrázoló Klösz fotók 1-1 példányát, rajtuk a perspektíva megszerkesztéséhez használt, berajzolt segédvonalakkal.

Eszter Gábor: **Ausschreibung für Veduten in Budapest von 1884-1885**

Der Hauptstädtische Rat von Budapest schrieb am 6. Mai 1884 einen Preis aus, die namhafteren Punkte der Stadt in Ölbildern darzustellen. Das erklärte Ziel war dabei, diesen – in Ungarn zu jener Zeit kaum praktizierten – Zweig der Malerei zum Aufschwung zu bringen, die auf diesem Gebiet tätigen Maler zu fördern, der Nachwelt ein authentisches Bild von der sich stets ändernden Hauptstadt zu vermitteln und gleichzeitig auch zu interessanten Exponaten zu gelangen. (Gegenstand der Preisausschreibung war betont die sog. Architekturmalerei und nicht die Landschaftsmalerei.) Bei der Ausschreibung waren in Öl gemalte, mindestens 60 cm breite Skizzen einzureichen. Es wurden je ein Preis von 500,–, 300,– und 200,– Gulden ausgesetzt, sowie Aufträge auf 12 Stück Gemälde großen Formats (100x150 cm) zu je 1200,– Gulden in Aussicht gestellt.

Auf die Ausschreibung hin gingen 66 Bilder von 18 Künstlern ein. Die Bewerber waren hauptsächlich junge, angehende Künstler und Zeichenlehrer, einige von ihnen wurden später namhafte Maler.

In der Jury, die am 10. Januar 1885 zusammentrat, waren der zum Hauptstädtischen Rat gehörende Kunstausschuß durch vier Mitglieder, der Ungarische Verein von Ingenieuren und Architekten sowie die Ungarische Gesellschaft für bildende Künste durch je zwei Mitglieder vertreten.

Der erste Preis wurde an Róbert Nadler, der zweite an Albert Schickedanz und der dritte an József Molnár vergeben. Sie haben auch den Auftrag bekommen, je ein großes Gemälde zu malen. (Anstatt der ursprünglichen zwölf Gemälde bestellte der Hauptstädtische Rat zunächst nur drei, im Jahre 1890 bekamen Nadler und Schickedanz den Auftrag über je ein weiteres Bild.) Die Träger des ersten und zweiten Preises waren von ihrer Grundausbildung her Architekten, beide arbeiteten eine längere Zeit hindurch als Bauzeichner, Perspektivenmaler und Dekorationsentwerfer im Atelier von Miklós Ybl, dem bedeutendsten ungarischen Architekten der Epoche. Der dritte von den Preisgekrönten war ein bekannter, älterer Maler.

Der Rat kaufte anläßlich der Ausschreibung von fünf Malern sieben Skizzen, die für zur Schmückung amtlicher Räumlichkeiten geeignet befunden wurden, im Werte von insgesamt 1200 Gulden.

Die bestellten bzw. gekauften Bilder befanden sich zunächst im Besitz des Hauptstädtischen Rates, in den ersten Jahren des 20. Jahrhunderts wurden sie dann allmählich dem im Jahre 1887 gegründeten Museum der Haupt- und Residenzstadt (dem Rechtsvorgänger des heutigen Budapester Historischen Museums) überlassen. Die anderen Bilder blieben Eigentum der Künstler und kamen teilweise in den Kunsthandel. Entweder von dort oder unmittelbar vom Maler bzw. von seinen Erben kamen später noch 18 Bilder ins Museum.

Der Anhang der Studie gibt die heutige Identifizierung der für die Ausschreibung angefertigten Werke.

Zu der Studie und der Identifizierungsliste wurden die zeitgenössischen Akten des Hauptstädtischen Archivs bzw. die beschreibenden Karteikarten des Historischen Museum und der Ungarischen Nationalgalerie benutzt.

soraikat és ma már a félkezünkön számolhatjuk össze azokat, amelyeket műemlékként kellene már megvédenünk közülük. A Király-utca, Ferenciek-utca, Malom-utca néhány aggódva figyelt házán kívül csupán a Kardoss Kálmán utcák kanonoki házai őrzik még teljes épségükben a török utáni polgárváros jellegét és velük néhány nagyszabású középület, a vármegyeház többször bővített hatalmas épülettömbje, a papnevelőintézet festői udvarával, a püspöki könyvtár, a líceum és páloseredetű temploma, a jezsuita kollégiumnak épült ciszterci rendház, várplébánia, a püspöki palota újabbkori részletei. A többi mind újabb, a legutóbbi évszázad szülötte a romanticizmustól a legújabb építészeti törekvésekig. De mind ott áll, ott él abban a csodálatos keretben, amelyet Pécs ősi adottságai jelöltek ki és amelynek csomópontján ott áll, ott uralkodik dicsőségesen a szentistváni Szent Péter székesegyház égnak feszülő négy tornyával, zöldpatinás tetőzetével. Ott áll és őrzi azt a pécsi multat, amelynek élő, folytonos valóságvonalát bizonyítja kétségtelenül minden, a Rákóczi-út menti pogány házfalak, útnyomok éppúgy, mint az ókeresztény temető sírkamrái, sírépítményei, a középkor maradványai, a török templomok, újkori lakóházak, paloták. És maga a székesegyház, amely mégha a legutóbbi évszázad új, csillogó, ragyogó köntösbe is öltöztette, a magyar alkotóművészet száz virágával is ékesítette, vakolata mögött, falai mélyén, testével, lelkével, életével valóságos, élő, elmúlhatatlan bizonyíték...

Dr. Gosztonyi Gyula

RÖVID EMLÉKEZÉS PÉCS KÉPZŐMŰVÉSZETI JELENTŐSÉGÉRŐL A MULT SZÁZADBAN

Képzőművészeti téren Pécs városának a mult században komoly eredményei voltak. Nem mintha a tehetségeknek nagy gárdája vonult volna fel — bár egyes esetekről beszámolhatunk e tekintetben is —, hanem főként azért, mert a nyolcvanas évekre esik a pécsi dóm restaurálása. Ebben az évtizedben

készült el ez a mestermű, mely építészeti, festészeti s szobrászati vonatkozásban nemcsak a város, de egyben az országnak is legjelentősebb műemlékei között foglal helyet. A festészeti munkák egy részével Székely Bertalant és Lotz Károlyt bízták meg, a szobrászati munkákkal Zala Györgyöt és Kiss Györgyöt. Hála, hogy a választás így esett.

Aki ott jár a székesegyház Mária- és Mór-kápolnáiban s elmélyedve szemléli azok falfestményeit, felejthetetlen benyomásokkal fog távozni. A témáknak mélységes átgondolása, a kifejező egyszerűség s igazság, semmi fölösleges, semmi hiány. Nincs a festményen egy négyzetmilliméternyi terület, mely nem fejezné ki mondanivalóját a legtömörebben. Ezeket a magasságokat nem adta már a Piloty-iskola, melynek Székely Bertalan tanítványa volt. Ezek a kvalitások, melyek képeit az egyetemes műtörténelem legnagyobb alakjainak művei mellé méltó társként állítják, nem fakadhatnak egy iskolából. Azokat ő magával hozta, s ő a nagy gondolkodó az emberi képességek legvégső határáig fejlesztette.

A másik nagy mester Lotz Károly, a Corpus Christi és a Jézus Szíve kápolnák freskóinak festője. Csodálatos, hogy az ő általában derűs művészete mennyire alkalmazkodott témáinak komolyságához s a templom stílusának követelményeihez. Az ő erős egyénisége is szakított az iskolával, a dívó irányokkal, — a maga útján haladva ért a csúcshoz.

Zala György — a millenáris emlékmű, az aradi szabadságszobor és sok más hatalmas mű megalkotója — itt csak rekonstruálási munkálatokat végzett. Feladatát itt is, dacára a gyakran nagyon hiányos adatoknak, nagyszerűen oldotta meg. (Az altemplom bejáratánál lévő reliefek.)

Kiss György már közel áll hozzánk, mondhatnám, hogy innen indult. Képviselve van a Szépművészeti Múzeumban, a Székesfővárosi Múzeumban is. Az ő műve a budapesti Erzsébet-sétatér Veres Pálné szobra s Pécsett a dómtéri Szepessy-szobor. Ő is inkább rekonstruálási munkákat végzett a dóm építésénél.

Kétízben városunkban járt a legnagyobb hírű magyar festő, Munkácsy Mihály. Egy-két családnál őrzött kisméretű

művei s a róla elnevezett utca egyik házán levő emléktábla emlékeztetnek ezekre a látogatásokra.

Családi kötelékek fűzték Pécshez a párizsi iskola nyomán indult nagy történelmi képfestőnket, Madarász Viktort. Több ittlevő festménye közül felemlítem a pécsi múzeumban levő Gutenberg-képét és az evangélikus templom oltárképét.

Meg kell még említenem a mult század második felében itt működött festők és szobrászok közül a következőket: Bartalits József szobrászt, kinek munkássága nagyobb figyelmet érdemel. Műveinek egy részét magángyüjteményekben őrzik. Graits Endre, a jeles templomfestőt s a müncheni tanulmányai befejezése után Pécsett működő, de korán elhúnyt Holló Zsigmondot.

A pécsi születésű festők közül a legszebb eredményeket Wéber Xavér Ferenc érte el, ki Münchenben nagyon jó nevet vívott ki magának. Egyik szép történelmi képének, „Zrínyi Ilonáˮ-nak reprodukciója a pécsi városi múzeumban látható. Münchenben halt meg, pécsi szülőháza emléktáblával van megjelölve.

A Zsolnay-gyár festő és szobrászai, valamint a rajztanárok közül is sok jó művész akadt (Abt Sándor, Irinyi Sándor, Arnhold Nándor stb.), kiknek neveit fel kell említenünk, ha Pécsnek művészeti életét a mult századból be akarjuk mutatni. Pécsi születésű a kitűnő szobrászművész Horvai János s a nemrég elhúnyt Mattyasovszky László festőművész is.

A jelen századról annyit, hogy működik egy művészeti egyesület, a „Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságaˮ, melynek tagjai önálló helyi csoport keretében vesznek részt a Művészeti Hetek kiállításán.

Pécs városának ilymódon röviden vázolt képzőművészeti kapcsolatai kifejezésre találnak a Művészeti Hetek kiállításán is. A fentemlített nagy mesterek közül Munkácsy, Székely, Lotz és Madarász válogatott kis gyüjteményeinek rendelkezésre bocsátásával a Szépművészeti Múzeum vezetősége kívánt kedveskedni a város művészetszerető közönségének.

Gebauer Ernő

K.

Művészeti Hetek Pécs

1941

61.2

PÉCS SZÉPIRODALMA

Pécs irodalmi multja korántsem olyan gazdag, mint amennyire ez az ősi kultúrájú, igéző táji szépségű, művészetihlető város megérdemelte volna. Ennek oka bizonyára abban a sok megpróbáltatásban rejlik, amely történelme során osztályrészéül jutott: a létfenntartás küzdelmeiben és a gyakori dúlások után az újraéledés gondjai közepette nem válhatott az irodalom dúsabb virágoskertjévé. De ha nem indított is útnak országbűvölő írókat és költőket vagy irodalmi kezdeményezéseket, mégis úgyszólván minden magyar kultúrkorszak egy-egy jellegzetes, nagy képviselőjére talált benne.

A keresztény középkor — a nagyszerű dóm létrejöttével egyidőben — Szent Mór pécsi püspöknek, az első magyar írónak emlékét sugározza felénk. Mór püspök látja vendégül a San Giorgio di Maggiore velencei kolostor apátját, a későbbi Szent Gellértet, a Magyarországon írott első könyv szerzőjét. Igy szinte Pécs a bölcsője a hazánkban meginduló latin irodalomnak.

A humanizmus rövidéletű, de ragyogó kultúrkorszakában ismét Pécs a magyar irodalom tűzhelye, Csezmiczei János, költői nevén Janus Pannonius, az európai hírű humanista költő körül. Valamelyik drávamenti községben született és Mátyás király emelte 1459-ben a pécsi püspöki székbe. A mai értelemben vett szépirodalom első nagy alakja ő, és máig is friss, élő latin lírájában nem egy részlet őrzi Pannonia, a dunántúli táj emlékezetét.

A magyar humanizmus gyors elvirágzása után Pécs másfél évszázadra török uralom alá került. De ennek a korszaknak is van két, Baranyával összefüggő irodalmi képviselője: Tinódi Lantos Sebestyén, aki a legnagyobb valószínűség szerint a baranyamegyei Tinód-pusztán született, Szigetváron élt és bizonyára megfordult Pécsett is, — meg a Kisasszonyfán született és a pécsi káptalani iskolában tanult Istvánffy Pál, „Voltér és Grizeldis" megható széphistóriájának átdolgozója.

A török uralom után a katolikus visszahatás kora ismét nagynevű irodalmi képviselőket juttat Pécsnek. Itt tanul egy ideig Pray György, a későbbi jezsuita történettudós, a Halotti

Téli világ. — (*Irinyi Sándor* rajza.)

A hó-ember.

Farsangi szánkázás.

Fonóka.

Pusztai látogatók.

Disznó-ölés.

Utazó zenészek.

Disznótor.

Vasárnapi Ujság 1867. 5. l.

hol a nagy fehér rónaságból a falu nyele kilátszik. — Más oldalról ott leskelődnek a pusztai tanya körül az éhségtől gyötört alattomos téli látogatók is, egy pár termetes farkas képében, várva a prédát, mely az istállók szelid állatai közül valamiképen étvágyuk csillapitásaul szolgálhatna.

Hát az a fonóházi dévaj gyülekezet, mely munkával és tréfával tölti el a hosszu estéket; ezen falusi „*cercle*"-k és „*soirée*"-k, a hol a falu pletykái csak ugy végig őröltetnek, mint a nagyvilági salonokban a nagyobb emberek magánügyei; a hol a mesék, tündérregék és babonaságok országában csapong a képzelet s a hol az egész életre szóló szerelmi vagy gyülölségi szövetségek csak ugy alakulnak, mint a nagy világ társas köreiben!

S ott van végre a magyar embernek egyik legkedvenczebb téli mulatsága, a valódi családi ünnepélylyé emelkedett disznó-ölés. Már hetek óta kedvtelve legeltette szemét a gazda s gazdaasszony a szépen gyarapodó hizón, s ime megjött a karácsony s az áldozatnak el kell esni! Itt van a fontos percz, midőn a jó indulattal meghizott sertést, alattomos támadás után lábáról lekapja egy pár izmos hentes, hogy a halálos döfést reá mérje, mig a vérszomjas gazdasszony még távolból lesi fatálával a hurkába szánt frisen párolgó vérét a kiszenvedett állatnak. — És estére összegyülekezik a sógorság és atyafiság; meghivják tiszteletes uramat is, és vigan folyik a disznó-tor, és megjelenik a poéta is, a ki elmondja Petőfi felköszöntését:

„Hosszan nyuljon, mint e hurkaszál,
Életünk rokkáján a fonál,
S valamint e sültre a mi szánk
Mosolyogjon a sors szája ránk.
S pályánk áldásával öntse le,
Mint e kását a zsir özöne.
S életünk fölé ha a halál
Romboló torát megülni száll:
Egy gömböcz legyen a magas ég,
És mi e gömböczben — töltelék!"

A kit semmi vissza nem rettent.

(Történeti elbeszélés.)

Tudjuk mindnyájan, hogy a rendkivüli bátorság, párosulva főleg szakadatlan kitartással, tiszteletre gerjeszt maga iránt. S kivált ha e kitartást és bátorságot valamely nemesebb czélnak, valamely magasztosabb eszmének szolgálatában látjuk: tiszteletünk méltán csodálattá növekszik.

Az emberiség történelmében nem igen ismerünk alakot, kiben e tulajdonok annyira párositva lettek volna, mint azon történelmi nevezetességü férfiuban, kiről jelen elbeszélésünkben meg akarunk emlékezni. A miért ő küzdött, szebb czélja annál embernek nem lehet, — s a mód, a kitartás, a bátorság, melylyel e czél felé tört, valóságosan megbizonyiták, hogy e férfiu semmitől sem tudott visszarettenni.

Szavainkat igazolják az ő hiven előadandó cselekedetei.

I.

Az ökör-hajcsár.

— Haj előre, haj, haj! Nem arra te! Haj ha haj! — hangzék az ökör-hajcsárok kiáltozása, közbe-közbe egy-egy hatalmas ostorpattanás által megszakasztva.

A gulya bögve, szarvait össze-összekongatva, majd sebesebben iramodva, majd lassabban lépkedve haladott az országuton, s hatalmas porfelleget vert maga körül.

A hajcsárok némelyike magasra emelt bottal riongatta, másika pattogó ostorával terelgette a gulyához azon egyes ökröket, melyek az árokparton csenevésző füre néhaféle kikapadoztak.

Az ilyen gulyahajtásnál mindig sok baja van a gyalog hajcsárnak, s annyira belejö a kiabálásba, hogy sokszor akkor is kiált, a mikor nem kellene.

Hangzott is azért szakadatlanul a hajcsárkiabálás:

— Haj előre, haj, haj! Nem arra te! Haj ha haj!

Ne mosolyogjon a nyájas olvasó, ha erről a csordahajtásról, mint valami történeti nevezetességről azt mondjuk: hogy ez az 1520-dik esztendö nyárelején történt, Dániában, a fővárosnak, Koppenhágának közelében.

Meg vagyunk győződve róla, hogy világ szép életében soha senkinek eszébe nem jut vala még háromszáz esztendö mulva is megemlékezni erről a csordahajtásról, a mint hogy más hasonló ezer meg ezerről senki sem tesz emlitést: ha egy körülmény elő nem fordul itt, a mely körülmény ismét nem egyéb, mint egy fiatal paraszt suhancznak odaérkezése a hajcsárokhoz.

Ez a széles, izmos, fiatal pór-suhancz pedig egyenesen Koppenhága városából jött ki s meglehetősen gyorsan ügető lépésekkel kisérte egy ideig a szántóföldek dülö-utain az országuton haladó gulyát, utóbb azonban az ut egy kanyarulatánál eleibe került, megállt fenn az árokparton, s ott várta be a hatalmas port verő menetet.

— Honnan bátya? — kiálta egyszerre harsány hangon a feléje közelitő gyaloghajcsárra.

— Jütlandból — felelé ez kissé kelletlenül.

— Hová hajtják ezeket az ökröket?

— A szarvaik után.

— Ejnye de tréfás bátya!

Ezt azután hagyta menni a maga utján.

Jött nemsokára a másik, az valamivel nyájasabb arczu ember volt. Ezt is megkérdezé utazásuk czélja felől.

— Lübeck városába — felelé a hajcsár.

— Lehetetlen! — kiálta fel a siheder — hiszen én is odaszándékozom.

— Szabad, elférünk; ha egymás mellett nem, egymás után.

— De nincs ám nekem pénzem olyan messze utra.

— Akkor maradj otthon, öcsém.

— Ejnye beh derék volna, ha megfogadnának hajcsárnak.

— Azt ne tőlem kérdezd, hanem a gazdától.

— Ki a gazda?

— Két német kereskedö. A csorda mögött jönnek lóháton.

— Köszönöm szépen. Isten áldja meg bátya.

A hajcsár tovább ment a maga utján, a fiatal suhancz pedig arrafelé haladott, merről a porfellegen keresztül a lovasok alakját látta közeliteni.

A két lovas nemsokára ott volt a siheder mellett. Ekkor ez, elég illedelmesen köszönté amazokat, s előadta nekik bövebben ugyanazon kérelmét, melyet előbb a gyaloghajcsárral közlött. A két kereskedö tetőtől talpig végig mérte előbb a suhancot, azután német nyelven egy pár szót váltottak egymással, s végre az egyik töredezett dán nyelven azt mondá az ifjunak: ha megigéri, hogy jól viseli magát, Isten neki, beállhat hozzájuk hajcsárnak, mert emberre van még szükségök, minthogy utközben szándékoznak még itt-ott vásárlani.

Az ifju nagyot ugrott örömében s megköszönte alázatosan a szivességet.

— Mi neved, ficzkó? — kérdé végre a kereskedö.

— Gusztáv — viszonzá a kérdezett pillanatnyi gondolkodás után.

— No hát előre Gusztáv öcsém, az ökrökhez, hadd lássam, tudsz-e jól szaladni utánok.

Gusztávnak sem kellett több, neki iramodott a futásnak s egy pillanat alatt ott termett a gulya mögött, s már a jövő perczben hatalmas hangon az ő ajkairól is felkelt az a hajcsárkiáltozás:

— Haj előre, haj ha haj! . . . . . Koppenhágától Lübeck városáig meglehetősen sokáig tart az ut, kivált ha az ember gyalogszerrel teszi meg, valami ökörcsorda nyomában. Végre azonban mégis odaérkeztek szerencsésen, s minthogy a kereskedök egészen bizonyosra jöttek, ökreiket csakhamar átadták az átvevöknek s igy a hajcsárokra nem volt többé szükség. Kifizették öket, azután elbocsátották, mehet ki-ki arra, a merre akar.

Hanem mióta marhakereskedés van a világon, tudom, kereskedö soha nem bámult annyira, mint a hogy ezek a becsületes német emberek bámultak, mikor Gusztávot, a pór suhanczot ki akarák fizetni.

— Hát neked mit adjunk, ficzkó? — kérdé az egyik kereskedö dánul.

— Semmit uram — viszonzá a hajcsár a legtisztább német nyelven — én nem szoktam pénzért szolgálni. Egyébiránt ha becsületes magamviselete által valami jutalmat érdemeltem, legyenek oly szivesek, adják az én részemet becsületes hajcsártársaimnak. Fogadják uraim legforróbb, leghálásabb köszönetemet.

Azzal, igazán urias módon köszönté a kereskedöket, majdan sietve távozott a város felé.

A két kereskedö szótlanul bámult utána, csodálkozásukban mind a kettö majdnem sóbálványnyá változva.

Gusztáv, a volt ökörhajcsár pedig sietve haladott a város felé, s midön ennek magas bástyáin belül volna már, a keskeny, tekervényes utczákon egész jártassággal a városháza felé irányzá lépteit. Minden lépténnyomán meglátszott, hogy a város nem ismeretlen hely előtte.

A városházához érve, egy pillanatra sem méltatá ennek gyönyörü ódon épitészetét, hanem, mint a kinek sürgös dolga van, sietett egyenesen a polgármesterhez.

A lübecki polgármester igen nagy ur volt ebben az időben. Az ugynevezett hanzavárosok között Lübecké volt az elsőség minden tekintetben, s igy ez elsőrangu szabad város polgármestere a szó szoros értelmében kis királynak mondható. E tekintélyes hivatalt egy bizonyos *Bröms* nevü polgár viselte ebben az időben Lübeck városában.

Mikor a fiatal ökörhajcsár ott állt már a polgármester hivatalos szobájának ajtajánál: meg nem állhatá, hogy mielőtt belépne, egy futó tekintetet ne vessen pórias öltönyére. Elpirult. Habozott.

— Mindegy! — mondá azután nagy elhatározottsággal — Istenem, segits!

Benyitott.

— Uram, — mondá, tiszteletteljesen meghajolva a polgárnagy előtt — bocsásson meg, hogy ilyen ruhában alkalmatlankodom.

— Ilyen ruhában? — kérdé Bröms ur, átható tekintetet vetve az ifjura — kitilt-e valakit e hivatal innen ruhájáért?

— Nem, uram — viszonzá az ifju — jól tudom; én nem az vagyok, a kinek látszom.

— Azt is tudom — válaszolt a polgármester mosolyogva. Tudom azt is, hogy ön *Erichson Gusztáv*, a tiszteletreméltó Erichson svéd tanácsosnak fia, a svéd királyok egy ivadéka, a ki Koppenhágából megszökött. Mi a kivánsága, kedves ifju barátom?

Ha valami félórával előbb Gusztáv — a volt ökörhajcsár — sajátságos magaviselete által bámulatra ragadta a kereskedöket: ugy viszont most rajta volt a sor, hogy bámulatra ragadtassék a polgármesternek ezen nem várt szavai által.

— S ön már tudja mindezt, uram? — kiálta fel az ifju meglepetve — ki mondta meg?!

— A ki önnel szólni akar — viszonzá a polgármester mosolygva — a kire önnek várakoznia kell.

Ádám társa, és Deák Ferencz ama jó barátja, kiről oly sokszor volt szó, mikor a nagy hazafi elhunyt.

Gr. *Mikes János* nyilvános élete nem volt zajos, mert habár tettei gyakran a legelső sorban juttattak számára kiváló helyet, szeretett szerényen félrevonulni és csöndesen működni, s ha kellett áldozatkészség által is hatni, mint például a szabadságharcz alatt a honvédség javára, s folytonosan a tudomány, művészetek és közjó gyámolitására. Jótékonyságaiban is zajtalan szeretett lenni, mint egyéb teendőiben, de mindig egész lelke rajta volt a siker biztositásán, a férfias elhatározáson. A mit jónak ismert és a mi el volt határozva, azok keresztülvitelében soha sem fáradt el. Kivált az utolsó időkben, mióta a fővárosban lakott, ritkán lehetett hallani róla, oly csöndesen élt az «Angol királynő» szállodában harmincz évig. Méltóan jellemezte őt Salamon Ferencz, midőn Deák Ferencz elhunyta alkalmával ezeket irta róla:

«Gr. Mikes János volt Deák legmeghittebb barátja, a ki sem politikában, sem irodalomban szerepet nem vitt, sem pedig főuri körök szokásos foglalkozásaiban és szórakozásaiban részt nem vett, hanem független önállóságát és minden gondját arra forditotta, hogy az öreg mellett egy valódi édes testvér helyét pótolja, ugy, hogy a *Mikes név a történelemben már mint a legönzetlenebb, önfeláldozóbb ragaszkodás példája van megörökitve.*"

GR. MIKES JÁNOS.

A régi székely eredetü Mikes-család 1698-ban kapott grófságot, s e családból származott Mikes János is. Ma már csak kevés tagja él e családnak. Érdekes megemliteni e család tradiczióiból a Kelemen névhez kötött balvégzetet. Négy Mikes viselte e nevet, s mind a négy csatában veszett el. A negyedik Kelement, ki a most elhunyt gróf unokaöcscse volt, nagynénje nem is akarta hogy e névre kereszteljék, pedig akkor nagyon békés idők voltak. Ez a Mikes Kelemen a szabadságharcz alatt Nagy-Szebennél esett el.

Gr. *Mikes* János 1804-ben született. *Huszonnégyen* voltak édes testvérek; közülök csak kettő fiu': János és Károly. Jogi tanulmányainak befejezése után külföldön tett utazásokat, honnan hazatérve, terjedelmes birtokainak kezeléséhez látott, s mint jó gazdát is dicséret illeti.

A KIRÁLY FOGADTATÁSA PÉCSETT. — IRINYI SÁNDOR RAJZA UTÁN.

Ott vad katonák között az én Máriám, kitéve talán a leglovagiatlanabb bánásmódnak; aztán a mi lehető ostromunknak!... Honnan tudod, hogy az első golyó, melyet belövünk — ha ugyan odáig jutunk — nem őt fogja-e találni; s minek lesznek kitéve épen a bennlakó szegény nők, gyermekek egy szenvedélyes ostrom véres rohamában!

— Igaz, igaz! — mond elsápadva az ifju őrnagy. — De hát elvégre is nők irányában rendes csapatok csak nem engednek meg illetlen bánásmódot; a parancsnokban csak lesz annyi sziv, hogy a védtelen nőket, gyermekeket még ostrom előtt kibocsássa a várból; de ha nem tenné s a jó isten Máriánkat addig megvédelmezné: arról már felelek, hogy ha mi egyszer a várba juthatunk, ő oly biztonságba jut, mintha szülői karjai között lenne.

— Szép ábrándok ezek barátom! — mond a százados jobbját G. őrnagy vállára téve — de az élet rövid, az ut odáig hosszu; — azonban, miután jobbat ugy sem tehetünk, bizzuk az egészet a jó istenre!

*

Az örökhirü és névtelen hősök dicsőséggel teljes napjai bekövetkeztek. Az erdélyi, szolnoki, isaszegi, váczi és nagysarlói csaták a legnagyobb katonai dicsőség és rendületlen hazaszeretet babérkoszorujával köritve, irták a honvéd nevet a halhatatlanság történetkönyvének elévülhetlen lapjaira.

A világ legkevélyebb hadvezérének fényes serege a vereségek egész sorozatával nyert leczkét arról, hogy a puszta fegyelem mint köd oszlik szét a lelkesült hazaszeretet és a jog tudatának fényes napja előtt.

Sok gyásznap és nagy csapás érte és fogja még érni e nemzetet; de Piski, Isaszeg és Nagy-Sarló neve a legsötétebb idők ködén is át fog ragyogni; át fog ragyogni, mint a költő mondja «időn s enyészeten».

Az isaszegi győzelem után a főváros fölszabadult; a téli hadjáratban annyi nélkülözést szenvedett honvédekre s öreg huszárokra virágzápor hullott Pest utczáin; s az örömöt, a lelkesedést még az sem zavarta, midőn a budai várparancsnok Henczy, a Dunaparton felgyült nép éljeneibe tüzet szóró, falat ontó ágyuszóval bömbölt bele.

Még az ellenséges golyókat is megéljenezte a lelkesült tömeg.

Senkinek sem jutott eszébe, hogy a kis budai várfészek ellent tudjon állani a győzelmes magyar hadaknak; arra meg épen senki sem gondolt, hogy e kis vár az lesz a magyar seregre nézve, a mi egykor Szulejmánnak Szigetvár, vagy a kőszegi kastély a hatalmas török nagyvezérnek!

Hát még midőn a nagy-sarlói győzők Komárom fölmentése után visszafordultak s a budai vár környéke felé 40,000-nyi honvédtábor közeledett!

Azt a lelkesedést, mely ekkor a főváros népességét megragadta, toll leirni nem képes.

Nemcsak a szabadelvüségéről már rég ismert pesti polgárság, de az egykor csökönyös s nagy részben nem magyar nyelvü budai is nyilt jelét adta hazafias lelkesedésének; mi épen nem volt tréfa egy ágyukkal ugyancsak megrakott ellenérzelmü vár alatt.

Még ennél is különösebb volt, hogy magán a vár falain és bástyáin, kivált a krisztinavárosi oldalon egész biztonsággal és mintha csak valami diszelőadást vagy fölvonulást akarna megnézni, öreg polgárokból, polgárnők- és gyermekekből egész tömegek verődtek össze, melyek az élesre töltött ágyuk és égő kanóczokkal kiállott tüzérség között és körül békében foglaltak helyet, hogy a magyar sereg fölvonulását meglássák.

Ily csoport állott a vár észak-nyugati legkülső bástyáján, a bécsi kapu közelében, szinházi és másféle látcsövekkel szemlélve a szélnek eresztett lobogókat, a huszárok büszke forgóit s az azt követő könnyü tüzérséget.

Nem is volt az utolsó látvány. Elül gyalog dandárok aranygalléru törzstisztek által vezetve, azokban a szép barna, vörös zsinóros attilákban, melyeknél szebb, festőibb öltözetet a kék nadrág mellett azóta sem tudtak föltalálni. Azután a fürge huszárság, a világ legelső lovas sága, különböző szinü csákók és dolmányokban, lobogó mentékben, melyeken egymást érte az ötszörös fényes gombsor és az aranyszinü sárga zsinórzat. Az egészen ifju tüzérség szine és kiállitása egyenlő volt a sorhadbelivel, — csakhogy szabása, zsinórzata magyar.

A városmajortól kezdve az egész völgy föl a lipót-mezőig meg volt telve és elevenülve, mintha a föld röge egy rakáson nyüzsgő embereket termett volna. Nehány tiszt közeledett a csapatok élén lassu, méltóságos léptekkel és a várfokára szegzett látcsövekkel.

Épen a mi zászlóaljunk jött legelül, élén G. B. őrnagygyal és Sz. századossal.

— Nézd csak; lehet, hogy csalódás — mondja az őrnagy — de én abban a szürke ruhás nőben, a ki a legszélső ágyu mellett áll, Máriát s a barnában nagynénjét is nertem föl.

Sz. átvette a távcsövet.

— Semmi kétség — mond lángban égő arczczal a százados — ezer közül is fölismerném. Ezzel fehér kendőjét vonta ki, s intett vele a kerek bástya felé.

E pillanatban a bástyán állók is fölismerték a közeledőket.

— Nézd, Margit néném. Azok ott atyám és — itt szava elakadt.

— Helyet urak és hölgyek — kiált egy osztrák tűzmester durva hangon. — Ajánlom az elvonulást, mert itt nem kedélyes mulatság, hanem harcz kezdődik.

És egy öreg 24-fontosnak jelt adott a lövésre.

Az ágyu elbődült: a vegyes csoport szétszaladt, s az elszálló füst után a bátrabbak az eredmény után néztek.

A legelül jövő őrnagy és százados a fölcsapott portól nem voltak többé láthatók.

Egy éles sikoltás metszette át a léget, melyet a keleti szél egész a zempléni zászlóaljig elszállitott.

— Ez Mária sikoltása! — mondja a százados. — A golyó elég udvarias volt, de a port reánk verte s a szegény leány azt hiszi oda vagyunk. De elég is volt idáig jőni; ez a legvégső lőtávol.

Mária csakugyan azt hitte, hogy atyja és jegyese elvesztek; eszmélet nélkül vezették el nénje s egy udvarias tiszt országház-utczai szállásukra, miközben folyton zugni kezdettek, bár inkább csak ijesztésül, mint látható eredménynyel a vár ágyui.

*

A nagyobb események a történelem tulajdonai. Ez jegyzi föl, miként mulasztja el a makacs fővezér a legkedvezőbb pillanatot ellenei üldözésére; ez beszél a hősi védelemről, melyet a csekély s közeli magaslatok miatt alig védhető vár kifejt; ez mondja ki az itéletet, mely a várvédő tábornokot koszorujától nem fosztja meg, de elitéli az embert, ki oktalanul és emberetelenül égette föl az ország fővárosát. És a történelem itéletétől, mint az öntudattól, nincs fölebbezés.

Pest lövetése csak fokozta az ostromlók szenvedélyét s borusabbá tette a hangulatot; kivált azon kedvezőtlen körülménynél fogva, hogy öreg ágyuk hiányában a győzelmes magyar sereg egyelőre tétlenségre volt kárhoztatva.

Végre azonban ezek is megjöttek s mig a nappalok közönségesen a falak törésében s a dunaparti palliszádok ostromában töltek el, az éjeken át borzalmasan szép tűzijáték terült el a honvédtábor előtt. Henczy bombái, gránátjai Pestet, a szép Dunapartot gyujtogatták föl; a magyar sereg mozsarai a vár épületeit s ezek között az eddig nemzeti kegyelettel tisztelt főpalotát boritták lángba.

E rémes, de nagyszerü világitás hátterében táborozott, fedve a városmajor fáitól a mi zászlóaljunk. A legénység gulyába rakott fegyverek mellett a zöld pázsiton; a tisztek zöld ágakból hevenyészett sátor alatt durva falóczákon a hosszu asztal körül.

Mindnyájan komoly gondolatokba látszottak merülni; az öreg kancsó nedve nem igen ürült a poharakból.

— Tehát holnap hajnalban! — mond komoran G. őrnagy. Aztán mintegy uj gondolatra ébredve fordult Kende százados társához: — Kedves barátom, tégy meg nekem egy szivességet. Én az első századot vezetem. Vedd magadhoz e levelet és a reliquiákat. Ha elesem, tudod, hogy kinek kell adnod.

— Jó; de ki biztosit téged, hogy én megmaradok?

— Akárki marad meg urak — mond Sz. százados — egy kötelességet elvállalhatna.

— Mi az? kérdik többen.

— Följutva vegye oltalmába az x. számu házat az országház-utczában, hol leányom és nővérem laknak. Ha eddig el nem pusztultak, legalább saját embereinktől ne legyen bántódásuk.

— Erre esküszünk! — kiált föl Marczi, a fiatal százados felállva s kezét ünnepélyesen esküre emelve, mit a többiek is követtek.

— Köszönöm pajtások, ez nagy megnyugvás nekem. És is elül megyek és sorsom nem tudom mi lesz. Béla! nem vállalnád el az én hitbizományomat is?

— Dehogy nem — mond a vállas ifju nevetve. — Adjátok ide mindnyájan. Nálam jó helyütt lesz; mert én ugy is megvonulok valami árokban.

— Tréfa a mi tréfa — mondja az őrnagy — de neked nem szabad magadat koczkáztatnod; te meg Marczi még alig ismeritek az életet, tegyétek el magatokat holnapra.

— Jó, jó — mondja Marczi s odasettenkedett Kendéhez, sugott is valamit, melynek csak végét lehetett hallani: «anyámnak».

— Ejh, mit hagyakolóztok — mond ez végre türelméből kifogyva. — Nem minden golyó talál; a főharcz nem is erről lesz; aztán három legvitézebb zászlóalj előz meg bennünket... Igyunk egyet, én az igaz az utolsó ember leszek a falon; ti már akkor minden granicsárt meg tüzért megesztek. De egy profontot nekem is hagyjatok; mert régi nóta: «legjobb izü az ellenség kenyere».

A poharak összekoczczantak; az őrnagy órájára tekintett s száraz parancshangon mondá:

— Kiki helyére! Az indulás percze közelget....

(Vége köv.)

Gr. Mikes János.

(1804—1880.)

A közélet egy mindenkitől becsült, derék férfiával ritkultak meg ismét a sorok, ama régi gárda sora, mely már e század első felében tevékeny részt vett a hazai közügyek minden részében, a szabadelvüség és nemzeti művelődés érdekében. Az elhunyt az erdélyi kitünőségek régi alakjaiból való, Wesselényi Miklós és Kendeffy

*

is énekelte „Rosiná“-t még egyszer és utoljára. A tapsok, melyeket ekkor hallott, voltak bucsuztatói, a magyar dalok, melyeket közben énekelt, volt hattyudala.

Az orosz leányka Sziberiában gondolhatá-e, hogy magyar dal lesz hattyudala s a magyar nemzeti szinház művésznői: Pauliné asszonynyal élükön, teszik koporsójára a megérdemlett babér koszorut!

Az oly szépen kezdett életet itt megszakitá a halál. A tavaszra rögtön enyészet következett. A szépen emelkedő sudar fát, egyszerre töré ketté a vihar.

A fiatal művésznő négy hónapi betegség után tüdőbajban elhunyt. — Utolsó szava volt: „Apám, anyám, ne si...

Itatás. — (Greguss János eredeti rajza.)

Irínyi Sándor

— (Igazitás.) Lapunk f. évi 17-ik számában az „Itatás“ czimű genrekép rajzolójául tévedésből volt Greguss János megnevezve; e képet Irínyi Sándor szintén Nürnbergben tartózkodó fiatal festész hazánkfia készitette, s nem Greguss János, a kitől különben lapunk már számos sikerült genreképet közölt.

...egy ...fia- ...lsó ...ommel távoz-

Szépfaludi.

Vas. Ujs. 1870. 238. l.

Boldog, a ki ott élhet mindig, virágos tavasztól a halott-csendes télig; annak nincs oka irigyelni a városiak fényben, de porban is fürdő utczáit.

Nem is cserélne a pásztor-ember — pipát senki fiával, s ha ugy évenként egy-egy pár hetet fön tölt Pesten vagy Bécsben a vásárra hajtott hizott gulyával, annyi veszekedett dolgot el tud beszélni a városokról az unokájának, hogy mikor az legény-

körbe s kellet... elemet s átbámulva arra a kis örvés ...

a mely csak ugy foga közül csahol egyet-kettőt, talán csak azért, hogy a Bandi gyereket a tavalyról itt feledett kukoricza-csősz góré árnyékából lehető kimélettel kiugraszsza. — Mert ha Ádám bácsi a botvégéről föleszmél és észre veszi, hogy a délebéd még a tarisznyában s plane a bogrács is az ágason lógg, akkor aztán lesz ne mulass az adta áldotta „kölkinek,“ a ki, mióta szerelmes lett, a nap és éjjel között végleg összezavarta a rendet.

Ámbátor hiszen nem gondolja ő azt olyan keményen, mert hogy nagyon jut eszébe a maga legénykora, a mikor nagyobb bolondságokat is elkövetett néha. Legfölebb az lesz a büntetés, hogy az öreg süt magának egy kis szalonnát nyárson, aztán ha a Bandi gyerek fölébred, azt mondja majd neki, hogy megette a „Bodri“ a részét.

Aludj hát csak Bandi gyerek, mig a gulya iszik s delel; mert ha fölnyitod a szemed, két

Vas. Ujs. 1870. 205. l.

szemléltem őt. Egy óriási fekete vizsla mozdulatlan feküdt lábainál, melyek rajta pihentek, s befödve hosszu uszályos köntösének ránczaival. Feltünőleg kicsiny arczán szelidség s nyugodt komolyság ömlött el, melyet még fokozott sajátságos modora, a mint szemeit behunyta, mi gyermekeknél ritkán fordul elő s mindig bizonyos szoborszerüséget kölcsönöz arczuknak. Ugy látszott, mintha hozzá szokott volna az önmagába való elmélyedéshez, melyet sem szavakkal, sem tekintettel kifejezni nem lehet. Szinte féltem és remegtem e szótlan, varázsszerü lény láttára, ki észrevehetlen mozgás avagy lélegzés nélkül ült a tüz tánczoló fényében, s szintugy megkönnyebbültem, midőn az ajtó megnyilt s kivánságom tárgya belépett. Vizsgán tekintettem rá, mert lelkiismeretem mardosása már elnémult volt s mulattatott, midőn elgondolám, hogy nem is gyanitja utána kivetett hálónkat. A fiatalok, kiket addig láttam, mind féltek, hogy hálóba kerülnek, és pedig jobban, mint a hogy én vágytam hálóba keritésükre, s igy hát egyenlő és nyilt kártyákkal játszottunk — de Fraser Márton mit sem tudott a nők fogásairól. Emlékszem, hogy barna hajam természetes csigákban körité arczomat és setét kék szemeim áthatő tüzzel ragyogtak, midőn föltekinték, hogy rájanézzek, — de midőn komoly előzékenységgel és udvarias nyugodtsággal — mely külső előnyeimet észrevétlenné tette előtte — megszólitott: megdöbbentem, meggondolva, hogy mind az, mit a csillagászatról tudok, csak is abból áll, a mit az iskolában „Mangnall kérdései“-ből tanultam.

A komoly, mogorva férfiu igy szólt:

„Atyám, mr. Fraser, már visszavonul szobáiba, de azért azon kegyet kéri öntől, hogy keresse fel öt szobájában. Részemre jutott a szerencse, hogy megmutassam önnek a mit ki-

A távcső ki volt állitva a kerti rást végére, hol a ház nem fogta el a kilátást s Faser Lúcsia és én ide követök a csillagászt. Egy észrevétlen emelkedő fennsik legmagasb pontján álltunk, melynek látköre husz-, negyven (angol) mérföldre terjedt. Egy végetlen lég-templom terült el felettünk, a kiterjesztett erősség oly tengere, melyről a házak s hegyek között lakóknak vajmi kevés fogalmuk lehet. A csillogó csillagok csöppjei, a mindent setétbe boritó éj, társaim szokatlan szavai: még mélyebbé tevék elfogultságomat, mely alányomott s a mint ott álltam közöttök, csak azon vettem észre magam, hogy én is oly komoly és figyelmes vagyok, mint akár ők maguk. Mindent elfeledtem magam körül, kivéve az előttem föltárult mindenség megfoghatlan nagyszerüségét és a bolygók méltóságos utját a távcső mezején át. Mily egészen uj imádat és gyönyör szállta meg szivemet! A gondolatok mily áramlata boritá el agyamat, hullám hullám fölött! S mily jelentéktelennek érezém magamat a világok e rengetegével szemben!

Megkérdeztem — alázatosan, mint egy gyermek — mert szenvelgésem egészen tovaszállt, ha nemsokára még eljöhetek-e?

Fraser Márton éles, átszegző tekintettel nézett fölvetett szemeimbe. Nem remegtem meg előtte, mert csakis a csillagok voltak eszemben. És, a mint nézett, ajka tetsző, sokatmondó mosolyra vonult.

„Mindig örömünkre szolgál, ha láthatjuk önt,“ viszonzá.

Borbála fönnvárt, mig visszatérek s már azon volt, hogy világi számitó megjegyzéseket tegyen, midőn gyorsan félbeszakitám.

„Egy szót se, Borbála, egy kérdést se, vagy soha tájára se megyek többé a Felháznak.“

Részletekre nem terjeszkedhetem ki. A Felházba sokszor eljárogattam. Mr. Fraser és

elitéltet egyik fogházból a másikba, [illegible] utáni négy órakor vonczolták kifelé. Nyitott kocsiban ült, s a néppel zsufolt utczákon keresztül vitték a vérmezőre. Lajos Fülöp már ugy intézkedett, hogy a kivégzés ne délután, mikor mindenki talpon van, hanem szürkület tájon menjen véghez, s vérmezőül a távolabb eső Jakab-kaput szemelte ki. Azelőtt a lapok csaknem vezérczikk gyanánt közölték a bekövetkezendő kivégzés napját s óráját, ő ráparancsolt a hivatalnokokra, hogy ez irtózatos tényt a legmélyebb titokban tartsák. De fenmaradt még egy vad szokás, hogy t. i. az elitélt a fogháztól a kivégzés helyéig egy jó darab uton nyilvánosan hurczoltassék, már ugyan nem nyilt, hanem fedett kocsiban, de azért fölismerhette azt mindenki, s az ut, különösen téli évszak alatt, igen-igen hosszu volt. — Ma már nem tétetnek ily keserves utat az elitélttel; a La Roquette fogházba viszik, s közvetlen a fogház előtti téren történik a kivégzés. A bámuló tömeg itt kellően korlátozva van. Körüskörül magas épületek állanak, szorosan egymásba ölelkező magas fák gátolják a kilátást, s a nyaktiló oly közel van a fogház falához, mintha abból nőtt volna ki.

A halálos itélet borzasztóságát azonban még most is nehezíti az, hogy az itélet kimondása s végrehajtása közt rémitően hosszu idő telik el. A határidő az elitélt javára látszik megállapitva lenni, hogy t. i. megsemmisitési s kegyelmi kérvényt terjeszthessen be. Mihelyt az esküdtszék elnöke a halálitéletet kimondja, a bünöshöz fordul, s igy szól: „Még három napja van, ezalatt a semmitési kérvényt beterjesztheti.“ Erre az ülés feloszlik, s a vádlottat visszakisérik a fogházba. Egy sötét lépcsőn, mely a törvényszéki palotát a fogházzal egybeköti, hetvennyolcz fokon megy le, továbbá keresztül megy több üres nagy termen, melyek egyről egyig fehérre meszelvék, s ekkor ér be a fogház folyosójára. Itt várakozik már reá a főfelügyelő s a többi börtönőr. Ez ismerős egyének előtt elveszíti minden látszólagos erejét, szidja a törvényszéket, vagy kétségbeesés veri le, de legtöbbször könyekben tör ki. Csak ritka az, ki konokul hallgat, vagy közönyösséget tudna szinlelni. Egy-két ágygyal ellátott börtönbe vezetik, s társul mellé rendelnek egy másik foglyot, kiről előre tudják, hogy valamit csak hall, mindent az utolsó szóig kibeszél.

A halálra itélt ember azon percztől kezdve a

52-ik szám. Tizenhatodik évfolyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, deczember 26-án 1869.

Előfizetési föltételek: a **Vasárnapi Ujság** és **Politikai Ujdonságok együtt**: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok**: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési dijak, a **Vasárnapi Ujság** és **Politikai Ujdonságokat** illetőleg: Egy négyszer hasábzott petit sor vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos**, Wollzeile Nro. 22. és **Haasenstein és Vogler** Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-dij külön minden igtatás után 30 krajczár.

Falusi templom télen.

Kis falucska az egész, alig számlálhat mindössze egypár száz lelket. Azok sem laknak valami fényes palotákban, még csak kényelmes majorházakban sem. Viskók szétszórt csoportja, girbe-gurba utczák során, félredült sövénykeritésekkel elválasztva egymástól, árokpartra dülve, vagy sürü fák mögé rejtözve, egyenetlen hápa-hupás földön, középen egy domb emelkedik magasabbra, s arra van épitve, külön a többitől, az egyetlen tisztességes ház: az isten háza.

Az egész faluban szegény emberek laknak, szegény zsellér- vagy jobbágy-emberek; egy ur sincs közöttök, — ki laknék ebben a félreeső kis faluban? Csak az az egy, a legnagyobb ur, a ki nem veti meg a legkisebb falut sem, s megengedi, hogy ott is házat épitsenek neki, s oly szivesen lakozik abban is, mint a nagy városok égig emelkedő büszke dómjaiban.

Nyáron azért szép ez a kis falu környéke. A pázsit, mely a templom dombjának oldalát belepi, a füzek és jegenyék az árokpartokon, az eleven gyepü és liczium a kertek sövényén s a szilva- és bodzafák a kertekben, egy-egy terepélyes eperfa a jobbacska módu féltelkes gazdák háza előtt, mind oly szép zöld, oly eleven és üde, mint akármi angol-kertben vagy müvészi parkban. A természet nem válogatós, s szépségeit egyaránt önti el a nagyszerü és az egyszerü tájakon.

A kis falu szalma- vagy nádfedeles ereszei alatt fecskék fészkelnek s a kéményen nyugodt méltósággal áll féllábon a komoly gólyamadár. A tövissövényben a kis ökörszemnek jó tanyája van, s a veresbegy, sőt a csattogó fülemile sem veti meg a kis csalitot a falu végén.

A harang hajnalban megszólal, hogy ezüst csilingelésével felköltse s munkára szólitsa a falu lakóit. A templom ajtaja megnyilik; deszka-tornáczában sorba oda támasztják kaszáikat, gereblyéiket, villáikat a munkára menő emberek, mig reggeli imájokat röviden elvégzik benn a templomban. Aztán egész nap csöndes a falu; ember, asszony, a ki csak munkafogható, künn van a mezőn; — csak az öregek, ezek maradtak otthon, s az utcza porában játszó gyermekek.

Télen a falunak más kinézése van. Minthogy verándák, üvegházak s több effélék nincsenek, egy szál zöldséget sem lát a szem sehol. Az utczát, a sövényt, a kertet, a templom-domb oldalát, a házak zsupfödelét, még a templom kimagasló tetejét is, mindent fehéren lep el a hó. A halotton nem tisztább s nem nyugodtabb a szemfödél, mint az, mely a kis falut egészen elboritja.

Egyik háztól a másikig, egyik utczából a másikba (ha van több utcza is egynél a faluban), de legkivált föl a templomajtóig, lapáttal hányták el a havat, hogy közlekedni lehessen az embereknek egymásközt, s az — istennel. Oh a templom a leglátogatottabb ház ilyenkor. Tele van mindennap, reggel is, délesttel is, s nemcsak az öregek látogatják, hanem a falu nagyja, apraja egyaránt.

Falusi templom télen. — (*Irinyi* Sándor rajza.)

Télen csaknem egészen szünetel az élet a kis faluban; csak egy oldala van annál nagyobb tevékenységben, — a vallásos élet. Bölcsen rendelték, hogy a megváltó születése, e legszebb ünnepe a templomnak és a családnak, előkészitő ádventi heteivel, s az ó és uj-év fordulatának kis karácsonjával, épen tél derekára essék. A szegény ember nem mindig ér rá áhitatoskodni; a test nagyon is megkivánja a magáét, a sanyaru szükség oly elhallgathatatlan követelő, s a léleknek csak akkor lehet igazi ünnepe, mikor a test gondjai hallgatnak s követelései szünetelnek.

A téli ünnepek a legszebbek a faluban. A természet szépségei nem vonják el a lélek figyelmét „az egy szükséges dologtól.“ A sziv egészen istennel való társalkodásába merülhet, s átadhatja magát a mély áhitat gyönyörének.

Vasárnap, vagy ünnep reggelén, a mint a harang elkezdi szokott hivogató szavát

hangoztatni, egymás után nyilnak meg a kis viskók ajtai, s mutatkoznak a templomba szállingózó hivek az utczán és az isten házához felvezető ösvényen, a domb-oldalon. Amott egy élemedett házaspár törtet fölfelé, a lábai alatt ropogó havon; hátrább egy öreg asszonyt támogat veje, leánya, nehogy a sikon elcsúszszék, mig az oldalon fölkapaszkodik. Mindenfelől egy-egy fej bukkan föl, mind a templomba igyekeznek. Ez igy tart, mig csak egészen be nem harangoznak; mind folyvást jönek, egyik előbb, másik utóbb, de azért egyik sem késik el. Mikor az utolsó harangszó elcsendül, beteszik a templomajtót; azután nem jö senki, — ki is jöne már? mind együtt van az egész falu népe.

Ez a nép olyan még, mint a betlehemi pásztorok voltak, kiknek az angyali hiradás szólt az első karácsony-éjszakáján. Boldog, a ki ma is hallja még a szót, s szive fenekén érzi igazságát: „Ma született nektek a megváltó!“

Semmi a téli templomozást oly igazán, oly teljesen nem tünteti föl, mint az év utolsó estéjén, az esztendő végső istentisztelete. A ki csak ágyhoz szegezve nincs, ilyenkor el nem maradhat az isten házából. Még a nyomorult is csak hálát tud rebegni ilyenkor istennek, hogy *életben* tartá; az élet mégis a legfőbb jó. Mintha csak egy nagy számadás bevégzéséről volna szó, az ujnak nyitása most senkinek sincs eszében; minden gondolat, minden érzés a multé: a jövőről majd holnap reggel, uj-év reggelén beszélünk! Akkor megkérdezzük majd: lesz-e jobb, boldogabb évünk a *tavalyinál?* Érjük-e végét? szedjük-e rózsáit? aratjuk-e áldását? iszszuk-e áldomását?

A vén templom pedig tompán adja viszhangjait a kérdő szóra. Ő hű marad: s a hivők, a buzgók, a szenvedők mindig megtalálják öt kis domb-magaslatán, nyitva lelik ajtait, s föllelik benne a mit keresnek.

—á r.—.

Karácsony-éjen.

Csillagtalan sötét az éjjel,
Süvöltve zúg a fergeteg,
Zilálva szárnya vad szeszélylyel
A felkavart hópelyheket . . .
De lenn ezernyi fény világol,
Ápolva sok jámbor család,
Szivében drága veszta-lángul,
Hitének fénylő csillagát.

És zeng, miképen zenge régen:
„Nagy örömet most hirdetek!
Csillag jelent az éj ködében —
A megváltó ma született!“
S a szent zsolozsma zengedelmén
Felolvad a fásult kebel,
S édes reménynyel ujra telvén
A sziv, örömben ünnepel.

Mi szép most a meleg szobában
Meleg tüzhelynél a család.
Lapozva egy a bibliában,
Más zengve az „ur angyalát!“
— Hit és reményben egybeforrva,
Felejtik a borús jelent,
S mig sorsuk tán alázza porba,
Lelkök fel, a magasba leng.

Künn zúg a vész, rombolva, tépve,
S benn épül a hit temploma.
Amott az élet gyászos képe,
S emitt az égnek mosolya . . .
Ott a csatás vihar: az érdek,
Hullámot, mely hullámra hajt, —
Itt a föld fáradt emberének:
Csöndes sziget . . . lágy békepart!

Mi boldog, a kinek hajója
E kis szigetre köthetett!
Kinek sorsát vezérli ójja
A láthatatlan szeretet! . . .

Dőljön, mit a szív édes álmán
Fölépitett — romokba bár:
Bús éjjelének gyász homályán
Fölrezg ama csillagsugár!

Illyés Bálint.

Petőfi-reliquiák.

Azt hiszszük, a magyar olvasó közönséget érdekelni fogja minden, bármily apróság is, a mi Petőfi Sándorra vonatkozik s még eddig közölve nincs.

E hitben adjuk, Petőfi saját kézirati hagyományai nyomán az itt következő apró emlékeket.

Ezek elseje azon személyleirás, melylyel Windischgrätz herczeg a Magyarország ellen működő császári sereg főparancsnoka, 1849 elején Petőfit köröztette, a költőnek erre tett észrevételével együtt. A második a Mészáros hadügyminiszterrel folytatott nyakravaló pörben irt epigramm. Köztudomásu, hogy Petőfi egy izben Debreczenben hivatalosan menvén a hadügyminiszterhez, kinek a költőkatonára valószinüleg különben is pikkje volt, az a szokása szerint nyakravaló nélkül megjelenő Petőfit profoszhoz küldéssel fenyegette szabályellenes öltözéke miatt. A harmadik a legérdekesebb, végre a miniszterelnökhöz, Szemere Bertalanhoz intézett levele, melyet „A honvéd“ czimü költeménye kiadása ügyében irt hozzá; magát a költeményt is, mint kevéssé ismeretest, mellé tettük.

Ime a közlemények:

I.

Persons-Beschreibung des Alexander Petöfi.

Alter: 36 Jahre.
Geburtsort: Siebenbürgen.
Stand: verehligt.
Religion: reformirt.
Sprache: deutsch, ungarisch und walachisch.
Beschäftigung und Charakter: früher Dichter.
Körperbau: klein, mager.
Gesicht: mager.
Gesichtsfarbe: brünett.
Stirn: hohe.
Haare: schwarz, emporstehend.
Augen: schwarz.
Augenbraunen: schwarz.
Nase: breit.
Mund: proportionirt.
Zähne: gut.
Kinn: etwas spitz.
Bart: Schnurbart.

Besondere Kennzeichen:
pflegt mit entblösstem Hals zu gehen.

Bekleidung:
nach der deutschen Mode.

E személyes leirásomat, mellyet Windischgraez küldött Pestről Szebenbe, Szászsebesben kaptam meg a postán 1849. februáriusban, midőn e várost elfoglaltuk. Sok hiba van benne; ugy látszik, a külsőségeket arczképemről vették, a többit csak ugy gondolom-formán irták. Hogy tiz esztendővel öregebbnek tettek, hogy azt mondták „*früher*“ Dichter s a többi hazugságok és ostobaságok nem bántottak, de azon az egyen szörnyen boszszankodtam, hogy engem a német divat szerint öltöztettek, engem, ki teljes világéletemben magyar ruhában jártam.

Petőfi Sándor, m. k.

II.

Nyakravaló.

Nyakravaló nélkül akarod megvédni hazádat?
Oh te szamár te, minő ostoba képzelet ez!
Honszeretet, bátorság s más, mind kóficz, az a fő
A katonában, hogy nyakravalója legyen.
Mészáros Lázár, a kitől én ezt tanulám, s ő
Tudja, hogy a legfő hősben a nyakravaló,
Mert hisz az ő hada, melly olly hősleg megfutamúlt volt,
Egytől egyig mind, nyakravalóba vala.
Nyakravalótalanok, takarodjatok a csatatérrül...
Éljen Mészáros s éljen a nyakravaló!

III.

Petőfi Sándor levele Szemere Bertalan miniszterelnökhöz.

Tisztelt Miniszterelnök Ur!

Tegnap Csengeri és Kemény Zsigmondra biztam, hogy beszéljenek Önnel egy, a hadseregnek szánt versem felöl. A mint Csengeri szavaiból kivettem, a dolog azon múlt, hogy versemet nem hagytam ott. Ide melléklem tehát azt, de föltételem (mellyet nem tudom közlöttek-e Önnel a fenntisztelt urak?) megváltozott. Én versemet kinyomatom saját költségemen, s Önt kérem a magam és fölhivom a nemzet érdekében, hogy abból bizonyos mennyiségü példányokat rendeljen meg. Minthogy versem ollyan, hogy azt minden honvédnek birnia sem lenne haszontalan, ugy hiszem, legalább ötvenezer példányt megrendelhet belőle a haza. Annyival inkább, mert egy példány ára csak egy bankó garas lesz. Ezáltal egyrészt talán szaporodni fog a hadsereg lelkesedése, más részt segitve lesz egy irón, ki buzgó és szakadatlan hazafiui fáradozásaért még nem kapott egyéb jutalmat, mint lelki sebeket és naponkénti nehéz gondokat a fölött, hogy lesz-e holnap mit ennie, neki és családjának? De e nyilatkozatomat ne vegye Ön koldulásnak; erre egy kicsit magas a fejem és kemény a derekam. Ha nem látja Ön hasznosnak versemet a hadseregre nézve, dobja el minden reám való tekintet nélkül. A szegénység nekem olyan régi ellenségem, hogy megszokás által már szinte barátokká váltunk. Szerénytelenségnek se vegye Ön ajánlatomat; ha más nemzet tagja volnék, nem szorultam volna rá, hogy én tegyem ez ajánlatot, mert nekem tette volna azt a nemzet.

Ha válasza nem lesz tagadó, szives lesz Ön azt nekem irásban elküldeni, hogy a szerint intézhessem versem nyomatását, mit azonnal megkezdek.

Miniszterelnök urnak

tisztelő polgártársa. —

A honvéd.

Isten után legszebb és a legszentebb név
A honvéd-nevezet!
Hogy ne iparkodnám hát megérdemelni
Ezt a szép nagy nevet?
Iparkodom teljes szivembül, oh hazám,
Megvédeni téged,
Védni, fölemelni, téged, s lesujtani
A te ellenséged!

Sokat lesujtottunk mi már, de meglehet,
Hogy még sok van hátra;
Hadd legyen, mit bánjuk? akárki, akárhány,
Karunk készen várja.
Jőjetek, szabadság hóhérlegényei,
Nem jöttök egyébért,
Csak hogy elvegyétek, a mit érdemeltek,
A véres halálbért.

Ti vagytok, zsiványok, kik országunk földét
Kipusztitottátok,
Fekvén rajta háromszáz esztendeig mint
Nehéz istenátok.
Hanem hiszen ezt a földet ti teszitek
Ujra termékenynyé:
Véreteket iszsza most, mint eddig itta
Saját népe könnyét!

Jőjetek! ismerjük már egymást; ti futtok,
Mi űzünk titeket,
Űzünk, mint a szélvész a széjjelszaggatott
Rongyos fellegeket.
Jőjetek, hadd szúrjuk sziveiteket a
Szuronyunk hegyére,
Emlékezzetek a más világon is a
Honvédek nevére!

a-dur, **b**-dur, **y**-dur és mindenféle *dur* és *moll*, melyek egy bizonyos bizonytalan rendszer nélkül találkoznak és ölelkeznek egész reggelig, ugy hogy ha valaha egy zenész halálos bünt követ el, azt csak ide kell tenni egy éjszakára, e hortyogó hangjáték szinhelyére és másnap reggel vagy megőszülve, vagy elsorvadva huzhatják le ágyáról.

Ilyen emberek is vannak a világon.

Népnevelés és felvilágosodás! jöjjön el a ti igaz országotok!

Benedek Aladár.

A pécsi kőszénbányák.

E sorok irója szintén jelen volt a pécs-barcsi vasut megnyitásánál. Tanuja volt az ünnepélyességeknek, melyek annál nagyobb hatást gyakoroltak reá, mert őszinte örömből származtak, — az örömből, hogy közelebb van azon remény valósulása, mely anyagi viszonyaink rendezése és felvirágzásával biztat, és biztat azzal, hogy az évtizedek folytán reánk nehezedett sulyos terhek az anyagi felvirágzással könnyebben lesznek elviselhetők.

A vidék örömünnepe volt ez, s diadala egyszersmind a kor haladó szellemének.

Pótolhatlan veszteségnek tekintettük volna, ha ki nem rádulhatánk vala a helyhez, mely e vidéknek, s az azt áthasitó vasutnak a fő jelentőségét adja.

Mielőtt utunkat — vissza ismét a fővárosba — folytattuk volna, kirándulást tevénk a pécsi kőszéntelepekhez. Üszögnél csináltuk ezt a vargabetűt. A gőzmozdony sebesen ragadott tova, be hegyek s völgyek mélyébe. Alig ragadta meg a bámuló szemet egy pompás táj, uj életet, uj diszt nyerve a tavasz hatása alatt, már el is tüntek, más, még megragadóbb tájak által váltva föl. S a mint folyton emelkedtünk a hegyek tévetegébe, lépésenként tünedeztek egy óriás hatalom vivmányai: az emberkéz munkája s a kultura. A vidék folyton vadabb lett, ős eredetiségében alig itt-ott mutatva nyomait annak, hogy behatott ide is az, ki esze által igája alá kényszeritett sokat, s kényszeriteni akar mindent . . . az ember.

S midőn azt hittük, hogy elértünk azon helyre, hol még az első tulajdon-foglalás érvényesülhet s kibontakoztunk a hegyszorosokból, melyeken átröpitett a gőzmozdony, — a vadon között, az emberi szorgalom és munka legszebb vivmányaira találtunk.

Egy völgy terült el előttünk, bevonva egészen feketével, tele gyászszal, mint halotti ravatal. A külszin csalt, mert az egész vidék ugy pezsgett az élettől. Szorgalom és munka volt mindenütt, gyönyörü összhangjával.

Képünk hiven ábrázolja e völgyet iparával, életével. Láthatni a bányákat, melyeken bemélyed a föld gyomrába a munkás, hogy onnan rejtett kincseket hozzon napvilágra, eszközeit uj életnek, uj iparnak. Láthatni a különféle gyárakat, az olvasztókemenczéket, mosó és lapitó gépeket, mindannyi vivmányait az emberi törekvésnek, mindannyi eszközeit a munka lehető legjobb hasznosithatásának.

Az ipar, mely itt virágzik az 1-ső cs. k. szab. dunagőzhajózási társulat műve. S midőn látjuk az óriás eredményt, melyet vállalata által elért, el nem fojthatjuk keblünkben a fájdalmat a fölött, hogy e kincseket nem egy hazai társulat zsákmányolta ki, hazánk nagyobb érdekére.

E telep 14 év előtt még miveletlen volt. A munkát legelsőbben a dunagőzhajózási társulat kezdette meg; és megkezdette koczkázás árán, bizonytalanra, remélve, hogy vállalatát kőszénszükségletére nézve, a Dunán való közlekedés végett, hasznosithatni fogja. Munkáját szép siker koronázta, s az eredmény még többre buzditá. Most már mintegy ezer ember lel itt foglalatosságot, s a termesztett kőszénmennyiség oly nagy, hogy nemcsak saját gőzhajózási roppant szükségletét fedezheti, de tetemes mennyiséget szállithat Buda-Pest és Triestbe is, mindkét helyen roppant nagy lévén a kőszénszükséglet. Fővárosunkban például egyedül Gans világhirü vasöntődéje 200,000 mázsa coaksot fogyaszt el évenként.

Képünk hátterén egy helység látható. A bányamunkások telepje ez, épülve rend, csin és izléssel.

E telep, s benne az élet és rend az, a mi leginkább, s legkellemesebben lepi meg az idegent.

Lapok, könyvek szólnak szomoru viszályokról, zavarok és mozgalmakról, melyeknek előidézője az emberi önzés, mely rendes mértékeig fokozva csak szépet s virágzót teremt, de ha túlhajtatik, ellenhatása olyan, mint a visszapattanó rugóé — magát az ügyetlen kezelőt sérti meg.

Rendezett társadalmi szerkezet az, hol ezen önzés csak nemesebb nemében nyilvánul; s ha e téren nem mutatkoznának kiáltó ellentétek, akadályai gyanánt a haladásnak: a „társadalom-boldogitó“ ujabbkori próféták önként elenyésznének a tárgygyal s alappal, — melyből annyit czifrábbnál czifrábbat összeépitenek, s mely nélkül nem volna biztos talapzata épitményöknek.

Midőn az antagonismust látják, mely a pénzaristokratia s a munkás nép-osztály között létezik, e társadalmi philosophok az ellentéteket ugy hiszik kiegyenlithetőknek, ha felforgatván minden tényleges viszonyt, egy államgépezetet állitnak föl, nem a szabadság hanem a kényszerüség alapjaira, mechanismust és legyen ez a legtöbb gonddal kidolgozott is — mert csak eszközzé teszi az embert, elöli benne az egyéni törekvést, mindazt, mi egyedül képes teremteni, nagyot, dicsőt, — s a minek neve — haladás.

Csakugyan azon ellentétek láttára, melyek nyugaton a munkát adó és munkás osztály között kifejlődtek, jól esék látnunk itt egy vadon vidéken a kettő között teljes öszhangot, s ez öszhangból mindkettőre nézve megnyugtató eredményt: a kölcsönös megelégedettséget.

A duna-gőzhajózási társulat, mely e kőszéntelepeknél a munkát adó, nem fokozza tulságig önzését; megfizeti jól, illően a munkát s a munkás megelégedettséget visz családja körébe.

A munkások különböző ajkuak; legtöbb köztük a szláv eredetü. Lakást s a mit szükségelnek a duna-gőzhajózási társulat szolgáltat nekik, csekély áron, a mit munkájuk által fizetnek vissza aprándonként. — Minden ház két lakosztályból áll; konyha, kamara és egy tágas s nyilt szoba képezi minden munkás lakosztályát. Van templomuk s plébánosuk, betegápoldájuk, fi- s leánygyermek iskolájuk, kaszinójuk és mulatókertjük. A szükséges élelmi czikkeket a d. g. h. társulat szállitja ide, s igen mérsékelt áron adatja el.

A rend és megelégedettség, mely otthonját lelte e helyen, azon ohajt keltette föl bennünk, vajha mindenütt ily szép kölcsönösséget látnánk munkát adó és munkás között; ily szép öszhangot az egyéni törekvés és önzés közt, mely eredményében megnyugtató mindkettőre nézve.

L. B.

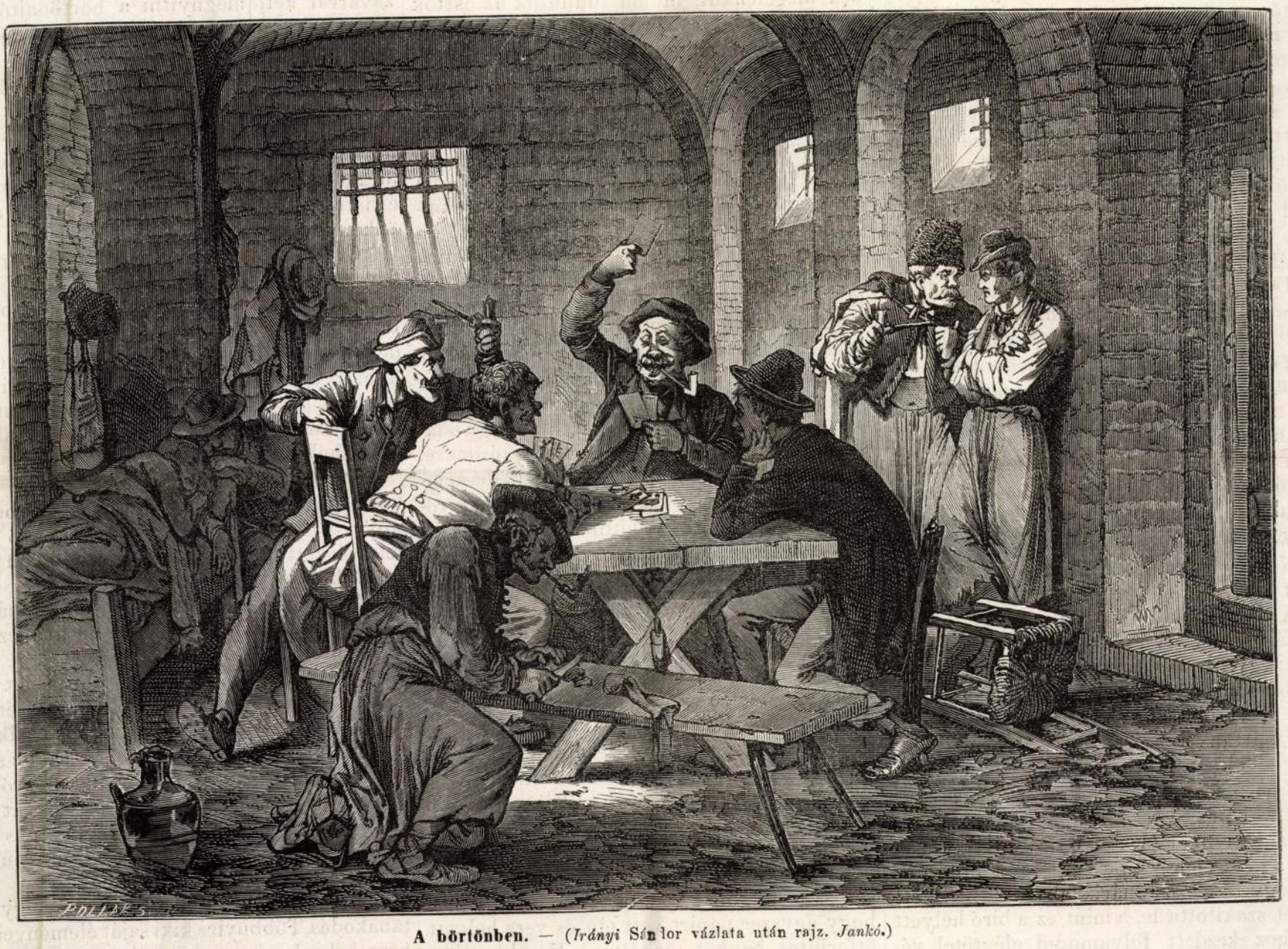

A börtönben. — (*Irányi* Sándor vázlata után rajz. *Jankó.*)

nem játszhatik, s ha kölcsön akarna kérni, jobb volna egyenesen Luczifer ő exczellenciájához folyamodnia. Az bizonyosan hamarább adna, mint e nemes kollegák.

A játék hevesen folyik. A pipa mindenkinek a szájában van, s ha valamelyik jó kártyára *tesz szert*, annak itt legismertetőbb jele az szokott lenni, hogy az a bizonyos nagyobbat szippant, mint rendesen, füstös pipájából. Ezt a jelt mindenik tudja a másikáról, de egy sem hiszi, hogy a másik tudja, s egy sem mondja meg a másikának. Ez *prositzeri* tapasztalás; azaz: ezt csak az tudhatja, ki nem játszik, de figyelemmel kiséri őket.

Mert van ám ilyen is elég. Egy ily börtönben olykor hét, nyolcz ember is együtt van, s mig három vagy négy játszik, azalatt a többi hasonlóan valamely tiltottabb foglalkozást üz, mint például dohányt vág, fából pipát, tükröt, vagy feszületet (!) farag, a miért az intelligensebb (pénzesebb) kollegák adnak egy-egy garast olykor. Akad azután, a ki minden okosabb teendő hiányában nagyot horkol, vagy csizmáját (ha van) tisztogatja másnapra, vagy végre, a ki falhoz dőlve nézi e vegyes szinü truppot és elméláz az emberek szegénysége, gyarlósága felett, (melynek nagyrészét persze azokra háritja, a kik őt is ide kovártélyozták) s költői méltó önérzetében mellénye zsebébe nyul és egy oly kicsiny plajbászszal, mint a mily nagy az ő elkeseredése, verset ir titkon a méltatlanságról.

Denique itt is van poéta. Ez nem hiányzik sehol és mai napság nem meglepő, hogy a hol *nyolcz* ember van, azok közt *legalább* is egy poéta legyen. Az más kérdés, hogy aztán hány századik a valódi e sok száz közt? Azt nem lehet soha előre megitélni. Meglehet, hogy ez is, kit itt látunk, azon kevesek közé tartozik, a mi annál valószinübb, mert a valódi poétákat mai napság hamarabb láthatjuk ily helyeken, mint az őket megillető müvelt osztályok termeiben.

Nem érdekes társadalmi képet tár-e elénk tehát e börtöni élet?

A játszók közt a főhelyet egy paraszt mészáros foglalja el, ki ez ékes teremben már negyedízben érzi magát otthon, s kit legutóbb azon *kis* tévedésért láttak el hat évre, mert ökörnyuzó kését feleségébe találta mártani, a miért az véletlenül elárulta, hogy döghust is szokott méregetni hébehóba az ő kedves férje. E tisztességes alak mellett balra egy megbukott csizmadiamester könyököl (a könyöklés szintén a jó kártya egyik jele), kinek minden büne abból áll, hogy hitelező timárjának fizetés helyett a fülét szakitotta le, a mint ez a biró helyett botjához kezdett folyamodni elégtétel végett. Ezért egy évi *nyugalmas* állásba lön helyezve. — A harmadik egy napszámos, ki szintén már másodszor lön megtisztelve e léghuzam nélküli lakással, s ki jobbnak találta napszámját jobb kedvében ugy megkeresni, hogy 24 óra sovány jutalma helyett fél óra alatt kövér jutalomhoz jutott, s mindezt egy kis ugrás képezte, mit az utszéli sövény megől egy arra menő zsidó felé tett, ki ijedtében pénzével zsebét is kikapta, és kérelem nélkül nyujtotta neki. E pénz *elfogadásáért* négy évre tették oly állásba, hol biztositva van ily szemtelen zsidó pénzkinálgatásai ellen.

Az előtérben egy érdemes szőlőkerülő vágja a hazulról becsempészett magyar dohányt. A zsacskó egész biztonságban terül el előtte ugyannyira, hogyha az a zsacskó fogalommal s érzékkel birna a szabadság dicső eszméje iránt, ugy most bizonyára hálleluját zengene a nagy alkotónak azon ritka kegyért, melylyel ő hosszas sötét rabságától egyszerre ily szabadságba helyeztette. Ez a kerülő egészen jámbor alak, kit e hely azért üdvözölt nehány hónapra, mert a szőlőkert gyümölcsös fáin segitett a hernyók működésének, azon kis különbséggel, hogy mig azok tavaszszal a levelekből és bimbókból a gyomrukba szántak jó részt, ő csak öszszel szánt a kosarába egy másik részt abból, mi azon bimbókból kigömbölyödött.

Jobbról az ágyon egy másik tekintély (tudományánál fogva az) már átadta magát azon édes világnak, hol minden jó meglehet, a mi nincs, és minden rosz elenyészhetik, a mi van. Talán ép most álmodja meg, a mi után éber állapotában egész éltén át sóvárgott, talán ép most jut egy *valódi* ügyvédi diplomához, mihez mert eddig csak hamisitott alakban talált jutni, annak köszönheti most, hogy felmentették minden kellemetlen pörösködéstől és a nélkül is kényelemben élhet. Őt nem zavarja az a lassu zsivaj, mit a kártyázók üznek, s mely néha meglehetősen megélénkül, midőn tudniillik az osztók egyike a kártya zsiros és ragadós voltánál fogva elhamarkodva a sorrenden lévő kártya helyett az alatta fekvőt huzza, osztja — *magának*.

Az ily élénkebb mulatság nemcsak vasárnaponkint esik meg s rendesen egy kis egészséges orrvércseppegéssel végződik, ha csak — mi felette nagy ritkaság, — a tekintély fel nem ébred és több emberszerető elnézésre nem oktatja őket. Azért másnap ujra összeülnek és ujabb bizalommal folyik a játék.

A poéta végül ott áll balról összetett kezekkel, merőn bámulva a megelégedett czimborákat. Kész versét már zsebébe rejté, s most jövendő dicsősége mámoros sejtelmében nem is igen hallja, a mit fülébe egy odasompolygott paraszt gazda suttog, kérdezve, hogy hány nap van még azon estétől deczember 10-kéig. Csak ismételt kérdésére kap rövid feleletet: hogy tudniillik 178 nap, mely 365 nap megérdemelt silány maradékát képezi, s melyet az illető az árenda ügyes eltagadásáért kapott.

Hát a poéta miért van itt? Talán versirásért? Oh nem. Ő tulajdonképen nem is ide tartozik e megyei fegyenczek közé, de mert ennél is roszabb helyre tették először, méltó protestálása következtében tették át ide. Az ő büne mindössze abból áll, hogy épen mert versirása nem talált elismerésre, s mert ezáltal ő ismerte el: miképazt tovább folytatva az éhség fogja őt hű pártfogásába venni, jónak találta ez utóbbival szakitani, nehogy az élet szakitson vele, melyre ő oly sok szép dolgokat épitett. Történt ugyanis, hogy egyszer papirt vett elő és vers helyett ötforintos bankót pingált rá. Később rájöttek, hogy az ő bankói nagyon poétai bankók, és mert a poéták ugyis elszaporodtak az emberi társadalomban, nem akarták, hogy a bankótársadalom is hasonló áradatnak legyen kitéve.

Imé az egész kép teljes világitásban és ez még csak *egy* börtönnek a képe. Hol van a többi, melyek bár alapvonásaikban mind egyezők ezzel, az alakok belső s külső árnyalatainál fogva külön s külön eredeti s érdekes látványt nyujtanak.

És ez az élet igy folyik itt napról-napra, kevés változatossággal, hacsak a börtönész nagy csendességgel meg nem lesi őket az ajtólyukon, melyen csak kivül van egy kis retesz, mit ha félrebillent, az egész panorámát láthatja.

De a börtönész ezt csak nagy jókedvében teszi, mert különben sokkal lomhább és fáradtabb, hogysem ily vadászatokat tartson, mik leginkább azon czélra vannak fenntartva, hogy ez által is mérsékelje a ház tisztességes lakóit, kik különben igen elbizakodnának és a féktelenségig menne tivornyájok.

Ez eshetőségre azonban némileg mindig el vannak az illetők készülve, s ha legkisebb neszt hallanak, azonnal nehány másodpercz alatt oly hirtelen változás történik, minőt semmiféle szinpad nem mutat fel.

A legelső neszre a gyertyát oltják ki, s a mint a másik neszt hallják, a legnagyobb sietséggel dugnak el és tesznek helyére mindent, ugy hogy azon nehány másodpercz, mig a börtönész az ajtót kinyitogatja, nekik teljesen elég arra, hogy a rögtönzött asztal és székek mind eltünjenek és mindenki a helyén hortyogva feküdjék.

Nagy ritkaság, hogy a börtönész oly lassan tudjon odáig jutni, hogy nálok a gyertyavilágot égve találja. Egy parányi neszt csak el kell ejtenie, s már ekkor sötét van a börtönben. A többi aztán sokkal könnyebben megy, mert kulcscsal és két závárral kell megnyitni a börtönajtót, mi aztán nekik ép elég időt ád a többi rendezkedésre.

Ha rajta kapják őket, akkor másnap külön (szepárát) börtönbe (kóterbe) csukják őket egyenkint és ott annyi világot sem látnak, mint a mennyit születésök előtt. Néha a megrögzöttebbeket nehány *korbácsütés* is érheti ez alkalommal, mit a börtönész egész önkényileg osztogat.

Ez való és méltó gyalázatára szolgál fegyelmi rendszerünk állásának, mely talán már eddig is megváltozott. Annyi azonban bizonyos, hogy ezelőtt nehány évvel e vendégelés még divatban volt, s főkép az udvari kapitány minden kicsinységért s minden további processus nélkül ugy osztogatta a tizenkettőt és huszonötöt, mintha annak kamatjából kellett volna élnie.

Egy bicskát, pipát, tollat találni elég volt, hogy valaki ily bizalmas viszonyba jöjjön a kapitány urral, mit ő pipaszó mellett végzett bizonyos zsinóros mentéjü senzálok közvetitésével.

Az ily börtöni esték éjfél után két-három óráig is eltartanak s rendesen financziális változások miatt.

Ha valamelyik nem tud több pénzt előmutatni. nem késik egy pillanatig sem, s méltó boszusában lefekszik és elalszik.

Midőn a második is igy jár, ekkor szétbomlik a társaság és először is a pokróczot veszik le az ablakról, aztán a gyertyát fújják el (ezzel igen takarosan bánnak) és lassankint csak ezután foglalja el mindenik a maga helyét.

Sötétben még folyik olykor egy-egy kis tanakodás. Többnyire kiki saját éleményeiből beszél el valamit és igyekszik egyuttal kiváló ügyességét előtérbe szoritani azokkal.

A hiuság, mint mindenütt, itt is tulajdona az embereknek, s mert mindenki *magában* bizik legjobban: rendszerint nem igen figyelnek egymás beszédére és e meglehetős boszantó körülményt a beszélő csak akkor veszi észre, midőn valamely bizonyságos kérdést tesz és feleletül egy hangot sem nyer, mert azalatt mindenik elaludt. Nagyot káromkodik ekkor az orrából és ő is nyugalmas állásba helyezi tagjait, a mi ezen ágyakon nem a legkönnyebb mesterségek közé tartozik.

Van akárhány köztük, kinek eszébe sem jut néha hónapokig más világra gondolni, mint a melyben élnek. Ugy otthon érzik magukat lassankint mindnyájan, mintha azon kivül nem is volna más állapot.

A ki itt ébren marad és csak sejtelme van a zenéről, az bizonyára sok tanulmányt szerezhet magának a disharmoniáról.

Van itt — mint mondják — **a**-moll,

*

mutattatik be, mint annak illusztrációja, hogy a vagyonosság és gazdagság nem lehet öncél. Az ismertető persze a refraine második sorát bölcsen mellőzte, mert akkor nem lehetne például idézni, mint helyes gazdálkodási elvet. A pénz jelentősége, a munka becse, az egyesülés hatalma, a vasut áldásos hatása, mind erőteljes kifejezést kaptak Petőfinél, ki — Matlekovics szerint — jeles nemzetgazda. Mindenesetre eredeti és nem is sikeretlen vállalkozás volt: a költőt ez oldalról ismertetni.

* **A hetedik kerületi** »polgári kör« a Wesselényi-utcai tanoda javára szombaton (e hó 27-én) a lövöldében tombolával összekötött hölgyestélyt — vagyis bőjti bált — rendez. A meghivók már szétküldettek. A kik talán tévedésből nem kaptak és arra igényt tartanak, ez iránt Kaschnitz Gyula pénztárnoknál, (dohány-utca 24-dik sz.) Gradl F.-nél (kigyó-utca), Mühlich Lajosnál (kereszt-utca 35. sz.) és Clauser Vitályosnál (Wesselényi-utcai iskolaépületben), hol jegyek is és pedig személyjegyek egy frtjával, családjegyek pedig két frtjával kaphatók. Az emlitett urakon kivül jegyek a meghivó előmutatása mellett még Benkert, Jung, Löffelmann, Lovassy, Herein, Hölle és Scheiter urak kávéházában, továbbá Ment sörházában (Deák-téren) kaphatók. A jótékony célt tekintve, minél számosb látogatást kivánunk.

* **A sugáruton** ne legyen lóvonatú vasút! — ebben állapodott meg a főváros ez ügyben kiküldött bizottsága. Miért? Mert ez ut torkolatánál és végén akadályozná a kocsiközlekedést. De hát a sokkal keskenyebb utakon nem akadályozza-e? Jól irja a »P. Lloyd,« hogy ez a megállapodás oly nagyozás, mely teljességgel nincs helyén. A bécsi »Ring«-et is a lóvonatú vasút juttatá mai jelentőségére, s ha a sugáruton nem létesitnek olcsó közlekedést, akkor a mai pénzviszonyok mellett nem egyhamar épül ki a tervezett palotasor s a mi kiépül is, nem kap elég lakót.

* **Rövid hirek.** A **Kisfaludy-Társaság** tegnap tartá havi ülését, melyről holnap bővebben fogunk szólni. — **A várszinházban** kedden Vizvári rendezése mellett működvelői előadás lesz: a »Szép molnárné,« »Becsületszó« és »Női könyek« vigjátékokkal, budai urhölgyek közreműködésével, a bukovinai magyarok javára. — **Ghyczy Kálmán** és gr. Szapáry Gyula miniszterek a belvárosi választók közé iratták be magukat. — **Feuillet** »Sphynx«-éből már megtartották az olvasó-próbát; főszerepét Prielle Kornélia asszony játsza. — Az »**Egyetemi hiradó**«-ból, szerkeszti Naszluhácz Ödön, megjelent az első szám, azzal a kijelentéssel, hogy korántsem a főtanodai ifjusági oppoziciók, hanem a művelődés közlönye kiván lenni; egyik cikke, melyet Márki Sándor irt, az egyetemi ifjak múlt évi irodalmi működését mutatja ki; lelkesitő költemény is van benne az ifjusághoz, Várady Antaltól. — **Az egyetemi dalegylet** márc. 6-dikán dalestélyt rendez a »Hungária«-ban. — **Dr. Dudits Miklós** az »életmentésről« ma este tartja meg felolvasását az iparosok körében. — **Hauck Minnie** k. a. hétfőn a várszinházban énekelt a »Sevillai borbély«-ban, de a nézőtér nem telt egészen meg, alkalmasint a fölemelt helyárak miatt. — **A tisztviselői egylet** több tagja felkéri a tagokat, hogy a vasárnap tartandó közgyülésére, mely életbevágó fontos tárgyak fölött dönt, s a szombat-esti előleges értekezletre mennél többen jelenjenek meg s igazolványaikat holnap estig vegyék ki az egyleti helyiségben. — **A Józsefvárosban** évek óta fenálló »József beteg-egylet« pénzügyét a tanács megvizsgáltatta s tizenhatezer forint hiányt födöztek föl. — **A köpart** melletti jégre hétfőn délután kis fiúk mentek játszani, s közülök a tizenegy éves Bleicher alatt a jég leszakadt s ő maga a vizbe fúlt. — **A városligeti artézi kút** mielébbi sikeréhez nagy reményt kötnek; már 312 ölnyi mélyre furták. — **Budapest** leendő főkapitányának Laucsik Jánost (Szegeden a gr. Ráday jobb keze volt) s a kecskeméti Hajagos Illést emlegetik. — **A váci boulevardon** ez évben Stein Náthán, Neuwelt Armin és a pesti épitő-társaság nagyobb házakat fognak épittetni; ez utóbbi hármat. — **A korcsolya-egylet** elhatározá, hogy a páva-sziget partján állandó csarnokot épittet, a 40,000 frt költséget nyolcszáz darab ötvenforintos részvény kibocsátásával fedezi, s az aláirást már meg is nyitotta, húsz év alatt minden részvényt kisorsolnak, ugyhogy az aláirók mind vissza kapják pénzüket s e hosszú idő alatt egyszersmind az egylet külön fizetésnélküli tagjai lesznek. — **Adriany Ágoston** negyedéves jogász hétfőn elhunyt 22 éves korában. — **Lendvayné asszony** nem Győrbe, hanem hétfőn Pécsre megy vendégszerepelni s ott hatszor fog föllépni.

Vidék.

** **Miskolcon** a Mansberger szintársulatának előadásait nem igen látogatták, mivel a társulat gyöngén van összeállitva. Az igazgató ennélfogva osztozott az ország sorsában: nagy deficitek súlya nyomta. Szerencsére azonban Blahánéasszonyt megnyerte nehány vendégszerepre s ez nagyot segitett rajta. A kedvelt népdalénekesnő ötször játszott fölemelt árak mellett s a nézőtér ugy megtelt, hogy például jutalomjátéka (»Egy nő, ki az ablakon kiugrik«) alkalmával nemcsak a zenekar helyére kellett zártszéksorokat rakni, hanem a szinpad függöny előtti részén is páholyokat rendeztek be s a szinfalak közé is zártszékeket helyeztek. Mikor a kedves vendég megjelent: roppant taps és éljenzés fogadta, melynek zaja közben kilépett Simon Pál ügyvédjelölt — kezében nagy ezüst tálcán ezüst serleggel s abban virágbokrétával, továbbá természetes virágokból kötött s szalagokkal diszitett három nagy koszorúval — s ez emléket a közönség nevében beszéd mellett nyujtotta át. Ezeken kivül is kapott a művésznő több koszorút és bokrétát, ugyhogy legkedvesebben gondolhat vissza miskolci fogadtatására, Mansberger pedig ugy ahogy ki van segitve nagy bajaiból.

** **Székesfehérvárról** irják, hogy ott a szinügyi viszonyok a lehető legjobbak; a bérletek teljesen fedezik a személyzet havi fizetését (3500 frtot) s e mellett folyvást szép napi jövedelmek mutatkoznak, ugyhogy gyakran kicsiny a szinház a közönség befogadhatására. Igy volt ez e hó 20-án is, Bényeiné Harmath Emma asszony jutalomjátéka alkalmával, midőn a »Kékszakállú herceg«-et zsufoltságig telt szinházban adták. Bényeiné nagy hatással játszta Bouleotot. Tisztelői számos koszorú és virágcsokorral s gyémántos medaillon-nal tisztelték meg, azonkivül verset is szórtak ezrével a szinházban szerte, a művésznő iránti elismerés jeléül.

** **Vidéki hirek.** **Diószegen** mult pénteken temették el Kuthy Terézia kizasszonyt, ki az egykor hires Kuthy Lajos, ez oly hamar elfeledt beszélyiró nővére volt s 59 évet élt. — **Balázsfalván** e hó 14-én volt Mihályi Viktor lugosi püspök fölszenteltetése. — **Tétényben** hetfőn hunyt el özvegy König Jakabné szül. Kénoszt Terézia pest- és fehérmegyei földbirtokosnő, egy soktagú család matrónája, 64 éves korában. — **Nyiregyházán** Blau Gyula hegedűművész élénk tetszés mellett adott egy hangversenyt. — **Pápa** városáról közelébb nemesszivűleg emlékezett meg egy tőle messze szakadt fia: Zimmermann János, ki most Chemnitzben kereskedelmi biztos, gyárnok s nagykereskedő, s egy pápai rajztanodai tanár fizetésére évenkint hatszáz forintot ajánlott föl. — **Kolozsvártt** Minorich Károly városi főkapitány lemondott a tűzoltói főparancsnokságról s utódja alkalmasint Kőszegvári Gyula lesz. — **Nyiregyházáról** arról tudósitották a »Közérdek«-et, hogy Dobost, a bihari hirhedt rablót egy a város melletti pusztán elfogta három földmives. — **Reviczky István** izsáki földbirtokos, volt-országgyülési képviselő, kinek elhunytát tegnap jelentettük, a »P. Napló« értesülése szerint, pisztolylövéssel maga vetett véget életének.

Bécsi hirek.

*** **A Carl-szinházban** szombaton adták először Sardou »Sam bátya« cimü négyfelvonásos szinművét, mely mintha csak ellenképe akarna lenni Laboulaye »Páris Amerikában« cimü munkájának, az uj világrészből merő árnyképeket mutat. A bécsi közönség nagy érdeklődéssel csüngött az uj darabon, de csakhamar látva, hogy a karrikaturák mindinkább lehetetlenek, a cselekmény szétfolyó s a párbeszédek unalmasak lesznek: felhagyott érdeklődésével. A darab kiállitása fényes volt s a szinészek (Singer Matild kisasszony, Knack, Jauner, Wüst és Hell) kitünően játszottak.

*** **Bécsi hirek.** **A művészek házában** még e hét folyamában megnyitják a Führich-tárlatot, melynek képei majdnem egytől egyig a nagy művész kézrajzai-, vázlatai és kartonjaiból állanak. — **Lajos Viktor**, Albrecht és Vilmos főhercegek Sardou »Sam bátya« cimü darabjának utóbbi előadását végig nézték a Carl-szinházban. — **Bécsben** nagy visszatetszést szült az igazságügyér képviselőházi válasza, mely szerint a b. Hein megrovó levelét illetőleg jelenleg nem tud felvilágositást adni; a b. Wittmann izgatott állapotát mindenki e nagyon is a szivére vett levélnek tulajdonitja, s azt beszélik, hogy b. Hein ugyan irt volna egy másik, sokkal enyhébb levelet is b. Wittmannak, ki azonban ezt már nem fogadta el. — **Klagenfurt** mellett a lavanti bencések házában Holbein egy képét fedezték föl, mely a Jézus gyermeket és az őt imádó pásztorokat ábrázolja.

Külföld.

*** **Bazaine tábornoknak** nagyon kellemetlen kalandja volt közelébb Santanderban, hol anyósa megérkezését várta. A Santanderban tartózkodó franciák, kikhez egy csoport spanyol is csatlakozott, egy zászlóval, melyre marsall-bort volt festve gályarabláncokkal, a Bazaine által lakott vendégfogadóhoz vonultak. Midőn a tábornok az ablaknál megjelent, a tömeg irtózatos dühvel kezdett orditani: »Áruló! El Cayennebe! Numeába!« Bazaine kénytelen volt a gyalázó üdvözletre visszavonulni s mérgében szobájának butoraira rontott, azokat rongálta, pusztitotta. A csődületnek és tűntetésnek csak a rendőrség közbelépése vetett véget.

*** **Külföldi hirek.** **Bret Harte**-tól, Amerika e kitűnő elbeszélőjétől, Bostonban egy költeményekből álló kötet jelent meg, »Echoes of the Foot Hills« cim alatt; a tárgyak nagyrésze az aranyásók életéből van meritve. — **Görlitzben** a napokban hunyt el 75 éves korában Uechtritz Frigyes igazságügyi tanácsos, ki mint költő is eléggé ismeretes s ki történelmi regényeivel, különösen az »Albrecht Holm« és »Eleazaz« cimüekkel alapitotta meg hirnevét. — **Lucca Paulina** asszony közelébb Kölnben fog vendégszerepelni. — **Napoleon Lajos** bevégezvén a woolwichi katonai intézet tanfolyamát, a gyakorlati szolgálat elsajátitása végett egy angol ezredbe lépett. — **A párisi** Pére Lachaiseben mult szombaton leplezték le Soulié Frigyes kedvelt regényiró s az »Ördög emlékiratai« szerzőjének bronzból készült mellszobrát. — **Konstantinápolyban** Jozua Zavarro gazdag zsidó bankárt kertésze Niko Mitrovics meggyilkolta; az elfogott gyilkos vallomása szerint őt e tett elkövetésére a bankár tulajdon neje birta, minthogy férjével nem akart tovább együtt élni. — **Az angol** északsarki expedició költségvetését most tette közzé az angol tengerészeti minisztérium; e szerint 1874—75 évre 98,620 font sterling van előirányozva, 1875—76-ra 15,943 font és 1876—77-re 12 ezer font.

Szerkesztői üzenetek.

Menton-ba. A »Lassu viz« megérkezett. Köszönet értte. Az igért leveleket is várjuk.

»**Bús dalos.**« Kérjük az ilyen kisérleteket valamelyik ifjusági közlönybe küldeni. A kézirat egy hétig visszavehető.

Gy. I. Az »utóbb küldött« művel tessék csak máshol szerencsét próbálni.

Sz. S. »Hozzá.« Ezzel a verssel, ha tőlünk függne is, hiába nyitnók ki a »Parnasszus kapuját,« — a muzsák nem bocsátanák be rajta.

Erdődre P. B. Jót nevettünk a lev. lapon. Hát bizony olyan a megrögzött rosz szokás, hogy Egyszeri uram a káromkodás ellen is káromkodva predikált.

Várszinház. Ma, csütörtökön, »A tudós nők,« vigjáték 5 felvonásban.

Felelős szerkesztő: **Vadnai Károly.**

Bérlet 243. sz.

NEMZETI SZINHÁZ.

Budapest, csütörtökön, február 25-kén 1875.

Don Pasquale.

Vig opera 3 felvonásban. Zenéjét szerzette Donizetti.

Személyek:

Don Pasquale, agglegény	—	—	Kőszeghy.
Malatesta	—	—	Láng.
Ernesto, don Pasquale rokona	—	—	Pauli.
Norina, fiatal özvegy, Ernesto kedvese			Hauck k. a.
Jegyző	—	—	Széphegyi.
Szobaleány	—	—	Fichtnerné.
Udvarmester	—	—	V. Kovács.
Fodrász	—	—	Korcsek.

Kezdete 7 órakor.

Hölgyeknek nélkülözhetlen. **RAVISSANTE!** **Ifjuság titka.** Ára 1.50.
45 (Dr. LEJOSSE-tól Párisban).
Kapható **Hatschek Miksánál, Pesten, váci-utca 8.**

Hampel Győző

Budapesten, nagy-(három)-korona-utca 16-dik szám,
(Hampel-féle ház).

Napiárak vámfontkint.

Cukor, legfinomabb Raffinad süveg számra	24½ kr.
» » Melis » »	23½ »
Kávé, Mocca nagyon finom	82 »
» Cuba, legfinomabb	85 »
» Java, különösen finom	78 »
» Costarica, finom	78 »
Gyertya, stearin 6-os és 8-as	54½ »
Rizs, olasz fényes	15 »
» » Fioretton	13 »
» Rangoon legfinomabb	12 »
» Anacan jó	9 »
Lencse, stockeraui	18 »
Borsó, hámozott, puhára fövő	11 »
Bab, kis és nagy	8 »
Szilva, slavoniai	14 »
» valódi török	18 »
Lekvár, slavoniai, édes	16 »
Mák, kék	24 »
Dió, egészséges	12 »
Keményitő, legfinomabb jegecekben	18 »
» » Tüllanglais	15 »
Pezsgő, valódi francia, egy palack	3.50 »

Vidéki megrendelések utánvét mellett azonnal eszközöltetnek. 63

Tulajdonos: **Tóth Kálmán.** Kiadja és nyomatja az »**Athenaeum**« irodalmi és nyomdai részvénytársulat.

rendeztek a fadobogón, mely a tengerbe nyult, s igy azt az egy órát, melyet a podgyász átrakodása vett igénybe, elég érdekesen tölthettük el. Mielőtt hajóra szálltunk volna, egy francia határőrtiszt szivélyes vizsgálata alá estünk. Csak két spanyolt tartóztatott le huszonnégy órára, azok nem csekély boszúságára.

Hajónk két óra alatt érte el a krétás partokat, még pedig apály idején ugyhogy a kikötő lépcsőzete magasan meredt fejünk fölött, s azt csak akkép érhettük el, hogy még a kerékház tetejét is meg kellett másznunk, mig a lebocsátott lépcsőre juthattunk. Mily tologás, mily sietség! De miért? Hát azért, mert az angol nagy önző, s mindenki jó helyet akar magának biztositani a tengerparton várakozó vasuti vonaton. Az udvarias francia rendesen pórúl is jár, mert addig enged másokat, mig végre a vonat megindul, neki pedig még helye nincs s igy kénytelen felugrani a podgyászos kocsik egyikére, hol alkalma nyilik az udvariasság kényelmetlen voltát érzeni és az angol »self-liking« szó értelme fölött elmélkedni.

Két óra mulva föltünt a »Charing Cross Station« vörös, fehér és zöld jelző lámpáinak óriási tömege, s mi a Themze fölött áthaladva, London kellő közepében voltunk. Bundáink, minőket Angolországban nem hordanak, rögtön elárulták idegen létünket s igy egész harcot kellett küzdenünk a nyájasan tolakodó »cabman«-ek egész seregével, mig egynek végre sikerült megbirkozni podgyászunkkal s bennünket is diadalmasan begyürt tágas kocsijába. Angol hidegvérrel haladtunk a »Museum Street« hetedik számú háza elé, hol londoni háziasszonyunkat: a jó Missis Wallis-t akartam meglepni, ha csak nehány órára is, mert még az este indultunk tovább Manchesterbe. Nincs a Londonban járt ifjabb magyarok közt talán egy sem, ki nem ismerné Missis Wallis-t. Beszélhetnek róla György Endre és Aladár, Morelli Gusztáv, Morzsányi, Komáromy, Luby, Kovács János tanár, a mi angol barátunk Patterson és sok mások, kik vagy nála laktak, vagy rendes és mindig szivesen látott vendégei voltak e jó asszonyságnak, kinek házát magunk közt a »magyar egylet fiók«-jának neveztük. Büszke is ám ránk, magyarokra, mert ama sok közül, kik házánál megfordultunk, nem volt egy is, kire valaha panasza lett volna. Albuma tele van magyarok arcképeivel, elől a Kossuth Lajoséval, kinek e jó asszony szintén személyes ismerőse, még abból az időből, midőn Kossuth Londonban lakott.

Alig hogy most nála kimeséltem magamat, jött a kérlelhetlen »cabman,« s mondá: »it is time to go,« figyelmeztetvén, hogy ismét mennünk kell tovább, pedig már eddig is hatvan órát voltunk uton egyfolytában, pihenés nélkül.

Megváltva utjegyünket, ehhez elővigyázati szempontból még biztositási jegyet is vettünk, mert hiába, ha valami baleset következtében meg találnánk halni, nem megvetendő dolog volna kétezer forinthoz jutni, kivált magunkféle üzletembereknek. Péterffy Dénes barátom, ki most Londonban tanul az unitárius egyetemen, megvendégelvén bennünket az indóházban, egymáshoz koccintottuk az ezüstözött kupákat, éltetve a mi szép, rónás és bérces hazánkat.

Angolországban a vonatok elindulása előtt nem csöngetnek háromszor, mint nálunk, hanem fütyölnek egyszer és a vonat azonnal megindul. Mi is már csak a megindult vonatra léptünk. A vonatvezetőnek odaadván jegyeinket, kezébe csúsztattunk két shillinget, a mire ő nagyot mosolygott s udvarias hunyászkodással mondá: »How splendidly we understand the universal language of the world; all right; you shall sleep till to Mancherter; good night!« (Magyarúl: »Mily jól értjük mi hárman a világ valódi nemzetközi nyelvét; jól van; önök aludhatnak békén Manchesterig; jó éjt!) s békén is utaztunk Manchesterig.

Liptay Pál.

Fővárosi hirek.

* **Az akadémia köréből** vasárnap azt az érdekes hirt közöltük, hogy a nyelvtudományi osztály március 15-diki ülésében Toldy Ferenc és Fogarasi János értekezésekben fognak felszólalni ama tulzás ellen, melylyel Szarvas Gábor és társai az ujabb szókat seregestül s nem egyszer kellő tekintet nélkül akarnák kipusztitani nyelvünkből. Volf György tanár, mint ki a »Szarvas Gábor és társai« firmához tartozik, sietett e hirre nyilatkozatot küldeni be lapunkhoz, elmondva, hogy ők nem az ujabb, hanem a korcs szókat üldözik; például eszük ágában sincs a »költő, költemény, irodalom« s más jóalkotású szókat kárhoztatni, hanem csak a roszaknak üzentek hadat s mindegyik rosz helyett ajánlanak is egyszersmind jobbat. Továbbá mindig indokolják kárhoztatásukat és ajánlatukat, sat. A mi nézetünk szerint: ez a nyilatkozat időelőtti. Mi nem szólaltunk föl Szarvas Gábor és társainak eljárása ellen, sőt ellenkezőleg már is követjük nem egy szivesen elfogadható tanácsukat; mi csupán elmondtunk egy hirt, mely alapos, s elmondtuk azt is, hogy miért kivánnak az emlitett veterán tudósok felszólalni. Hogy helyes lesz-e a vád és felszólalás: arról Volf György is, mi is csak akkor mondhatunk véleményt, ha majd meghallgattuk az akadémiánál már bejelentett értekezéseket. Addig nincs más mit tenni, mint türelmesen várni.

* **Mi lesz?** ezt kérdi nyugtalanúl mindenki. Mert a válság nagyon lassan fejlődik, miközben az emberek uj bonyodalmakról, sőt arról is beszélnek, hogy a király már maga is elégületlen volna a nehézségekkel szemben. Lehet, hogy mire e sorok megjelennek, már derül a láthatár, de megirásuk órájában még nyugtalan aggodalom uralkodott a kedélyekben. Hir persze van elég, csakhogy bajos hitelt adni egynek is. Az idétlen gúny egy nap Rómába utaztatja báró Sennyeyt, és Meránba gr. Lónyayt, hogy másnap megjelenjék a cáfolat. (S miért is utaznék gróf Lónyay Menyhért Meránba, midőn családja már rég visszatért onnan?) Máshol azt olvassuk, mint egy hangot a »jövő zenéjé«-ből, hogy Lónyay gróf a következő országgyülésen még képviselő sem kivan lenni, hanem a főrendi házba hivatja meg magát. Tegnap egyik hir azt állitá, hogy Szlávy és Gorove azért vonakodik a kormányelnökségtől, mert Tisza Kálmán okvetlenül minisztertársául ohajtja Sennyey bárót, mig a másik hir azt tudja Szlávyról, hogy plane ajánlotta b. Sennyey miniszterségét, Gorovét csupán azért hivatta a király, mivel ő a »Deák-kör« elnöke lévén, legjobban lehet értesülve a párt hangulatáról. Ghyczy Kálmán egyik lap szerint pompásan érzi magát s jókedvű, a másik szerint: foga fáj, csúzbaja van és mégis folyvást dolgozik. Csengeryről pedig azt olvassuk, (s ez már igaz lehet,) hogy ő a kihallgatáskor a helyzet súlypontját a deficit fedezésében kereste s Deák Ferenc szavai szerint is: ez a »bölcseség sava.« A jó reménység különben bizik, hagy ma vagy holnap kiderül a helyzet. Nagyon kivánatos. — Esti hirek szerint: a kabinet elnökségével megkinálták Szlávyt, Wenckheimot, Festetich Györgyöt és Ghyczyt, kik azonban a megbizást részint egésségi, részint más elháritathatlan akadályok miatt nem vállalták el. A könyomatú »Értesitő« hire szerint Trefortot kinálják meg az elnökséggel. — Tegnap délután udvari ebéd volt, melyen az udvari személyzeten kivül csak a lelépő minisztérium tagjai voltak jelen.

* »**Olcsó könyvtár**« cimen a Franklin-társulat oly vállalatot indit meg, mely nagyon méltó lesz, a közönség és sajtó pártolására. Kisebb regények, epószok, elbeszélések, szinművek és versgyüjtemények tárháza lesz ez igen olcsó füzetekben. Öt-hét ives füzet ára húsz kr, tiz-tizenkét ivesé negyven kr., tizenöt-tizennyolc ivesé pedig hatvan krajcár lesz. Minden füzet önálló könyvet fog képezni. Évenkint húsz-harminc füzetet fognak kiadni s a munkák válogatásába kitünő irók folynak be. Sajtó alól már a következő hét füzet került ki. Csokonai »Dorottyá«-ja, Bret Harte-tól »Kaliforniai beszélyek« (öt darab,) Kölcsey F. »Elbeszélései«, Maculaytól »Machiavelli«, »Kerényi Frigyes összes költeményei«, (először összegyüjtve,) Sandeau »Mont-sabrey kastély« cimü jeles elbeszélése, s Kármántól »Fanni hagyományai.« Huszonegy füzet pedig sajtó alatt van, köztük számos jó eredeti mü: Szigligetitől »Liliomfi«, Kölcseytől »Emlékbeszédek«, Teleki László »Kegyence«, Kisfaludy Károly »Tihamér«-je, Gyulai Páltól »A vén színész«, Kuthy Lajostól »Egy iskolai kaland«, Gvadányi »Peleskei nótárius«-a, Jósikától »A különc«, Bérczy Károlytúl »A behegedt seb«, Gaal Józseftől »Beszélyek«. Az »Olcsó könyvtár« szerkesztősége irodalmunk érdekében cselekszik, midőn régi jó magyar irók elfeledt müveit föleleveniti, s egyszersmind a közmüvelődésre is jelentékenyen hathat, ha sikerülni fog valóban olcsó füzeteivel háttérbe szoritni a nép közt terjesztett izetlen és káros hatású olvasmányokat.

* **A jövő drámája.** A szinészeti tanoda növendékei kedden két kis szinművet adtak elő a budai várszinházban nem nagy, de a törekvések iránt őszintén érdeklődő közönség előtt. Az első darabban, Dumanoir »Lavater« cimü kétfelvonásos szinművében, Gabányi nyert köztetszést, mint ki a cimszerepet (itt-ott fölöslegessé vált nevetéseit leszámitva) kedélylyel és ügyesen játszotta s némi alakitó tehetséget tanusitott. A szinpadon minden zavar nélkül, biztosan jár s játékát máris eléggé szinezi. Mellette leginkább kiváltak: Kazaliczky (Steinberg gróf), kinek igen szép hangja van, Benedek (Müller Keresztély), Kölesi Mari k. a. (Lujza), Halmai (Frevel marquis) és Balázsi (Zug fogadós). A második egyfelvonásos kis szinműben, Daudet és Manne »Fehér szegfü«-jében Kölesi Mari k. a. (Aujalbert Hektor) játszotta a főszerepet kedves élénkséggel és kedélylyel, a mit a néző közönség annál inkább méltányolt, mivel az előbbi darabban, lányszerepe dacára tartózkodást mutatott, mig e másikban, mint marquis, a férfiruhában egészen otthonosan érezte magát; Lenkey Ella (Virginia) és Balázsi (Vince) szintén említést érdemelnek. A közönség több izben előlegezte a buzditó tapsokat, sőt Kölesi Lujza k. a. (Blahánéné nővére) és Gabányi többszörös kihivásban is részesültek. A siker egy része különben Paulay Edét, a szinészeti tanoda növendékeinek tanárát illeti, ki buzgón rajta van, hogy a »jövő drámájá«-nak telhetőleg képzett tagokat adhasson.

* **A természettudományi társulat** könyvkiadási vállalatának második sorozatára megjelent az előrajz. Emlitettük már pár nap előtt, hogy mely közhasznú müveket fognak kiadni, még pedig az akadémia évi segélye következtében leszállitott aláirási áron, vagy is évenkint két forint helyett ötért. Hogy a kiadás költsége megtérüljön, ezer előfizetőre lesz szükség. Az első sorozatnak jóval több volt és semmi ok sincs rá, hogy a másodiknak kevesebb legyen. Midőn az elsőre három év előtt megnyiták az aláirást, méltán aggódhattak, hogy a komoly, magvas müveknek lesz-e elég pártolójuk? De a minden várakozást túlszárnyaló eredmény bebizonyitotta az aggodalom alaptalanságát. Oly sok lett az aláiró, hogy a társulat Cotta, Darwin, Huxley, Kelmholz nagybecsü munkáit a legszebb kiállitásban s némely részét diszes kemény kötésben adhatta ki. És e kiadásokkal a magyarnyelvü tudományos irodalom oly lényegesen gazdagodott, hogy e tekintetben is a legnagyobb elismerés illeti meg a társulatot. Továbbá kielégité az aláirókat a munkáknak nemcsak minősége, hanem mennyisége által is, az igért 150 iv helyett 180-at adván, még pedig jó forditásokkal. Most még olcsóbban fog a közönség Buchan, Johnson, Smith, Pettenkofer, Oliver és Proctor becses munkáihoz jutni, melyek a természettudományi ismeretek igen hasznos forrásait képezik. S az olyan aláiró, ki nem társulati tag, a jól szerkesztett »Természettudományi Közlöny« füzeteit is megkaphatják, évenkint három forintért. Könyvárusoknál a kiadandó könyvek nem lesznek kaphatók. Nem kétkedünk, hogy ezúttal is több lesz ezer aláirónál s igy e nagyfontosságú vállalat továbbra is virágozni s általa a természettudományi ismeret hovátovább terjedni fog.

* **Az országos nőiparegylet** közgyülése március hetedikén lesz, évi jelentéssel, számadás megvizsgálásával, választásokkal és inditványok tételével. Ez egylet elnökéhez közelébb a bajai takarékpénztár tiz forintot, Nyitra városa pedig hat forintot küldtek adományképen. Gróf Hadik Béláné száz forintra emelte föl ötvenforintos alapitványát. Továbbá De Gerando Antonia k. a. ivén ez egylet uj tagjaivá lettek: gr. Degenfeld Marie, gr. Degenfeld Gusztávné szül. Karacsay grófnő, gr. Teleki Gézáné szül. Murâti Irén és gr. Teleki Miksáné.

* **Naivság.** A nemzeti szinház igazgatósága tegnap levelezési lapot kapott Hevesről valakitől, a ki vagy egy kis vándortruppot vagy népzenekart vezet s azt kéri, hogy »ha a nemzeti szinház karmesterei közt akad valami jómagaviseletü egyén, azt küldje le hozzá ajánlattal.« Azt nem irja, hogy Richtert magát, vagy pedig a két Erkel valamelyikét szeretné-e jobban?

* **Zenészeti hirek.** Richter tegnapi zenekari hangversenyéről, melynek leghatásosabb része Wagner Rikhárd müve: »A valkürök lovaglás«-a volt s melyben Hauck Minnie k. a. a Liszt »Mignon«-ját énekelte, holnap bővebben fogunk szólani. — Liszt Ferenc márciusban pár zenészeti matinéét fog adni haltéri lakásán. — Mosonyinak már tiz év előtt elfogadott »Álmos« cimü dalmüvét Richter J. ujra birálók (köztük Volmann) itélete elé terjesztette. — A Wagner-féle pesti hangversenyben Liszt Ferenc Beethoven Es-dur concertjét fogja játszani, zenekari kisérettel; továbbá lesz egy egészen uj szám is: kettős, Wagner »Götterdämmerung« cimü legujabb dalmüvéből. — A »Prometheusz« prologját, melyet Bulyovszky Lilla asszony fog a jövő szerdai hangversenyben szavalni, s az énekkarok szövegét Ábrányi Kornél forditotta le Pohl Rikhárd német eredetijéből.

* **Maradjunk a redout-nál.** T. i. a »redout« szó használatánál. Ezt ajánlja egy olvasónk, hozzánk beküldött cikkében. »Ha — ugy mond — rosz a vigarda szó, de nem jó ám a vigadó sem a redout kifejezésére. Valószinüleg a »fogadó« mintájára gyártották. Csakhogy az a ház, mely vendégeket fogad magába, csakugyan fogadó, azaz fogad, mig a vigadó (mint ház vagy terem) maga nem vigad, hanem benne vigadnak. Különben is a redoutban nemcsak vigadnak, hanem nagy zenecünnepélyeket és komoly gyüléseket is tartanak. A »vigadó« szó tehát nem foglalja magában a helyiség jelentőségét. Jobb lesz tehát, ha megtartjuk a redout szót ép ugy, mint a muzeumot és akadémiát. A »redout«, igaz, csak álarcos bált jelent, de hát ma már a közhasználat szélesb értelmet adott neki. A lipcsei »Gewandhaus« terem (eredetileg ruhatár,) a kölni »Gürzenich-terem« egy magántulajdonos nevéről,) vagy a »Lloyd-helyiségek« is, (szintén egy családnévről,) igy váltak az elterjedtség által a kivánt dolgok jelzéseivé s oly közszavakká, melyeket bajos volna uj szavakkal cserélni föl.

* »**Petőfi, mint nemzetgazda**« cimmel igen érdekes tárcacikk jelent meg a »Hon« tegnapi tárcájában Matlekovicstól, (alkalmasint az osztálytanácsostúl.) A költő számos verse van idézve, hogy ő mily helyes, szabatos magán és közgazdasági elveket, eszméket, nézeteket fejezett ki költői formában. Még »Gazdálkodási nézeteim« cimü költeménye is, melynek refrainje ez: »Nekem nem kell a pénz, csakhogy legyen, Csupán azért, hogy eligyam, egyem,« ugy

*

Vas. Ujs. 1868.

ki, a fiatal erő, az életteljesség, a családalakitás és hivatás-kezdés legszebb, legdrágább nyolcz évét az emberi életből, mig ezentul, a három év kiteltével hazamehet az ifju, folytathatja mesterségét vagy egyéb életmódját s megházasodhatik.

De biz arra idő kell még, mig az uj intézmény gyökeret ver, mig az emberek megszokják könnyebbnek érezni a haza által követelt áldozatot, s a szegény apa és anya, kit talán egyetlen támaszától fosztanak meg, hacsak három évre is, megnyugvást tanul meritni azon igazság-érzetben, hogy hiszen a gazdag földesur vagy a miniszter fiát is elvitték, s hogy minden ép kéz-láb ifjunak, bujhatik, szegény! — vagy talán a babája csalta meg s elkeseredésében ugy akar boszut állani rajta, — ki tudja? A legtöbbnek azonban, ha jó kedvet mutat is, bizony erőltetett az! Talán társaitól szégyenli magát, s el nem pityerednék a világért, pedig ugy érzi magát, mintha csak tormát reszelnének az orra alá. Egynémelyik meg olyan jó szivü, hogy csak apját, anyját, vagy kedvesét vigasztalhassa, jó kedvet szinlel előttök, tréfával üti el a dolgot, vagy szeliden biztatja: ne féljenek édes jó szülőimék, nem veszek én oda, visszajövök kegyelmetekhez, gyámoluk leszek öregségökben; ne sirj édes babám, három esztendő nem a világ, megteszi a magáét, e hű kisérője a magyar ember örömének és szomoruságának. Mit is tehetnének szegény fiuk egyebet, ha már ugy is katonának kell lenni? Legalább ne tegyék józanul e végzetes lépést, hanem a bor rózsaszinü fátyolával takarják el az élet gyászát!

Hanem aztán mégis jő egy szomoru pillanat, melyet sem bátorság és hősi vágy, sem a jó sziv erőltetett mosolya, sőt maga a bor mámora sem képes megédesiteni: — az elválás pillanata. A besorozott legények kocsikra telepedtek már; hejh, az a felhércz, soha sem volt olyan magas és meredek hágcsó, mint most; százszor is neki kellett

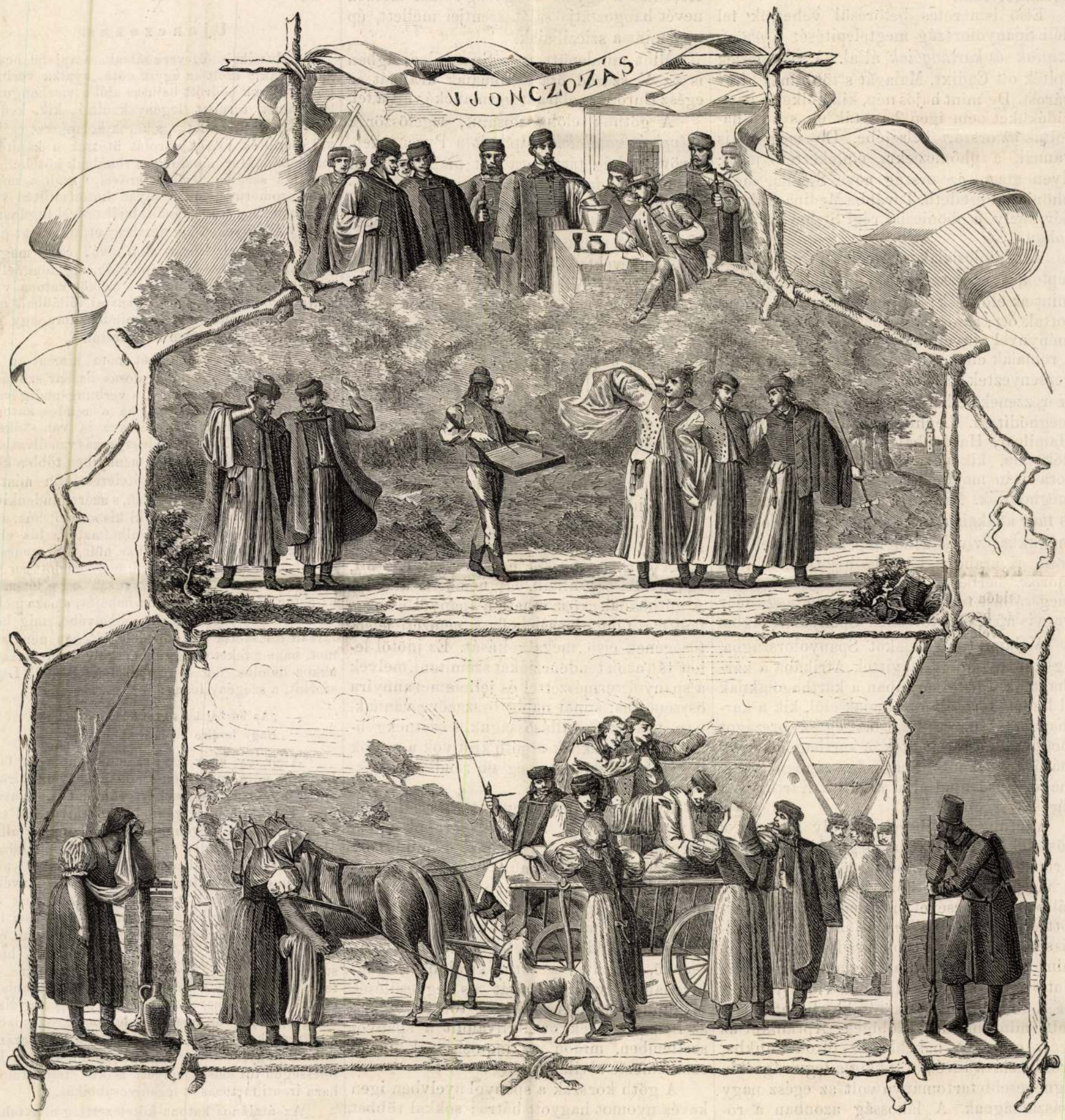

Ujonczozás. — *(Irinyi* Sándor vázlata után *Beszédes* K.)

vagy a sorkatonaságban, vagy a honvédségnél, fegyveresen kell szolgálni, sőt háboru idején vérét, életét is koczkáztatni. Idő kell erre, s egyelőre még a katonasorozás igen sok háznak, igen sok szivnek fekete betükkel van beirva életkönyvébe.

A fiatalság, pedig ő van legközvetlenebbül érdekelve a dologban, tudja isten mégis könnyebben veszi. Vagy, mert magyar vérébe oltott hősi természeténél fogva kedve van a katonáskodásra, vagy mert valami kedvetlensége van otthon, tán nem szereti a munkát, s azt hiszi, könnyebb élete lesz, vagy nagyobb szabadsága, ha a mundurba te is megvársz addig, én is hű maradok hozzád, boldog pár lesz belőlünk.

Aztán a nagy szomoruságnak, ha már a segélytelen kétségbeeséssel határos, az a természete, hogy elszántságot szül s elfásulásig vezet. A halál révén semmivé olvad le az élet becse; s a hol nincs menekülés, ott aggály s félelem sincs többé. A besorozást bizonyosan váró legények, az alacsony számot, melyet huztak, s mely őket menthetlenül katonákká teszi, elszántan tűzik kalapjok mellé, s összefogódzva, vig énekléssel hajtják magok előtt a muzsikus czigányt s pajzán kurjongatással táncolva mennek végig az utczákon. No, a bor is erőlködni s százszor is megbotlott a láb, mig felhághatott reá; a sziv is nehéz volt, meg a szerető karok is visszahuzzák, ne még, maradj még egy pillanatig, csókolj meg még egyszer. De végre is meg kell lenni, mindennek vége van egyszer, a legérzékenyebb búcsuzásnak is. A kocsisok a lovak közé csapnak s indulni kell. Milyen keserves indulás ez! hogy kapaszkodik a kétségbe esett szülő még a szekér lőcsébe, hogy jajgat a másik: jaj, jaj, soha sem látlak többet, mig a harmadiknak a nagy zokogás ugy elfojtja a keblét, hogy csak egy szót sem tud rebegni .... A katona is, — mert már lenyirták a haját s feleskették a

maradtak az össze nem vegyült őslakókból is, ugy az északi, mint a keleti hegyek között és a tengerpartok mellett. Többnépekre oszolván, közülök némelyek, u. m. a hősies cantaberok és vasconok északon, a lusitanok — a portugallok elei — nyugaton a legnagyobb hirre vergődtek. Az iberek nevéről tanuskodik maig is az Ibero vagy Ebro folyó ismeretes neve.

Nagyon valószinü, hogy az iberek, valamint északról a gallok- vagy celtákkal, ugy délről afrikai szomszédaikkal folyvást viszálkodásban éltek, és hogy már innen is kaptak bevándorlókat.

Első ismeretes betörésül vehetjük fel déli Spanyolország megtelepitését a *phönicziaiak és karthagóiak* által. A phönicziek épiték ott Cadixt, Malagát s több más híres várost. De mint hajós nép, kikötőiket s partvidéküket nem igen hagyták el, s nem hatoltak az ország belsejébe. De még ma is vannak a phönicziekre emlékeztető jelek; ilyen maga az ország neve Spania, mely phönicziai eredetü. Továbbá Medina Sidonia név, mely a phönicziai régi Sydon várossal rokon.

A phönicziaiak nyomába a *karthagóiak* léptek, s az országban jobban elterjedtek, mint az előbbiek; számos gyarmatot alapitottak ott; az ország ezüstbányáit sok eredménynyel müvelték, s hogy ősi ellenségük a rómaiak ellen, kikkel a világuralom fölött versenyeztek, a félszigetben erős védbástyát szerezzenek, elhatározák az egész országot meghódítani. Leghiresebb hadvezéreiket, a Hamilcar, Hasdrubal s Hannibálokat küldék oda, kik nevezetes hadjáratok hosszu sora után majdnem egész Spanyolországot meghóditák. Miután a karthagóiak maguk is már afrikaiakká lettek, s mint zsoldosokat magukkal vivék azon népeket, melyek később az arabokkal ismét bejöttek, mint a mórok, berberek, beduinok, ennélfogva e megszállást tekinthetjük az első nagy mór vagyis afrikai betörésnek Spanyolországba.

Valamint afrikaiakat Spanyolországba, ugy spanyolokat is vittek Afrikába a karthagóiak. Idővel azonban a karthagóiaknak ki kellett térniök a rómaiak elől, kik a karthagóiak elüzése után az egész országot meghódítani törekedtek. A karthagóiak uralmáról tanuskodik Spanyolországban a karthagói Hasdrubal által alapított Karthagena város.

Minthogy az iberek ép oly kitartók s hősiesek voltak hazájuk megvédésében, mint a rómaiak világhóditói tervök kivitelében; a harcz a két nép közt igen makacs volt; változó szerencsével majdnem 200 évig tartott. Római irók vallomása szerint egy hóditás sem került nekik több fáradságba és erőbe, mint a spanyol. Gallia meghóditása Caesar alatt ehhez képest csak veni, vidi, vici volt. De a római hóditás tartósabb, behatóbb is volt, mint minden előbbiek. Apránkint az egész országot bekeblezték birodalmukba, provinciává tevék, s sokáig a legvirágzóbb, legnépesebb tartománya volt az egész nagy császárságnak. A lakosság azonban a rómaiak több mint 400 évig tartó uralma alatt sem lett hütelen nemzetiségéhez; s habár római nyelven beszéltek, rómailag öltözködtek, római polgárjoggal tüntettettek ki: ibéri vagy ős spanyolmódon érző és gondolkozó emberek maradtak.

Az ibéri félszigeten toborzott spanyol legiók sokáig a római hadsereg magvát képezték. Spanyol földön született költőik, minők Seneca, Quinctilian, Lucan, Columella, Martial irataiban igen sok spanyol sajátságot, irmodort, eszmejárást lehet fölfedezni. Két császárt: Trajánt és Theodosiust — adott a spanyol föld Rómának. Egy későbbi római költő Prudentius, Quinctiliannal Spanyolország ugyanazon provinciájában született, melyből később a nemzet nagy költői: Calderon, Cervantes, Lopez de Vega származtak t. i. Ó-Kastiliából.

A rómaiak befolyása azonban határozottabb és maradandóbb volt, mint minden más előttök vagy utánok a félszigeten megjelent népé. Mint nyelvöket, ugy ősi hagyományaikat, mythosaikat is átültették az iberekbe. Még ma is meglepetve érzi magát az utazó, ha hallja, hogy a spanyol paraszt az ország belsejében Venus, Amor, Bachus, Hercules s egyéb ős görög-római istenek nevét hangoztatja saját szentjei mellett, ép ugy mint a szicziliaiak.

Mint mindenütt, ugy Spanyolországban is az V. század óta a rómaiak uralmát az egész Európára eláradt germanoké váltja fel.

A góthok előharczosaiul, legelőször a *svévek* és *vandalok* jöttek át a Pyrenaeken, s rövid ideig tartó uralmat alapitottak. E germán vandalok alig hagytak hátra egyebet nevöknél, az általuk lakott gyönyörü vidék ugyanis rólok Vandalitia vagy Andalúzia nevet nyere.

A svéveket és vandalokat követék a *nyugati góthok*, kik hosszas vérengző harczok után egy 200 évig álló királyságot alapitottak.

Minthogy e góthok házasság s más utonmódon is a bennszülöttekkel összeelegyedtek, azok nyelvét és szokásait, idő mulva kath. vallásukat is fölvették, s igy spanyolokká lettek, — miután továbbá független királyságukat az egész félszigetre, sőt Lusitania vagy Portugalliára is kiterjesztették, az u. n. góth korszakot ugy tekinthetjük, mint az első időszakot, melyben a spanyolok mint szabad, egységes tömör, egy fejedelem alatt álló nép — *nemzetkép* megjelenik.

A góthok alatt az egész ország egy hit, egy nyelv, egy állam, egy nemzetté alakult. A góthoknak köszönheti a spanyol nemzet politikai függetlenségének, s nemzeti jelentőségének első megalapitását. Ez időtől lehet tán azon tendenciákat számitani, melyek a spanyol természettel és jellemmel annyira összenőttek, s mai napig összenöve vannak, p. o. vakbuzgó vallásosságuk, s eretnekgyülöletük, melyeknek a góth királyok a zsidók kegyetlen üldözése s egyéb rendszabályokban adtak kifejezést.

Régi góth királyságukat visszaállitani, ez volt később a mórok és arabok elleni harczokban is vezéreszméjök, s midőn ezt Ferdinand és Izabella alatt valósiták, ugyanazon szomoru rendszabályok léptek életbe, melyekkel a góth királyok fejezték be a történelem szinpadán szereplésöket. A zsidók kegyetlen üldözése lett ismét a legelső teendő, melylyel a kath. királyok a régi birodalom visszaállitását és egyesülését megünnepelték. Az eretnek törvényszékek szelleme már ekkor nyilvánult a spanyol szellemben, midőn az inquisitiónak nevét sem ismerte a világ.

A góth korszak a spanyol nyelvben igen kevés nyomot hagyott hátra; sokkal többet politikai alkotmányuk, jogi és társadalmi viszonyaikban, a mit onnan lehet egész valószinüséggel következtetni, hogy sok ideig a góthok voltak a hatalom birtokosai, a törvényhozók és az ország uralkodó nemesei; mig a román alattvalók a nevelést, iskolákat és irodalmat kezelték. A későbbi müvészeti mozgalmak is, melyek a Pyrenaek országát ép ugy átjárták, mint a rajnai tartományokat, — részben legalább a góth uralomra vezethetők vissza. Az u. n. góth styl Toledo, Leon, Cordova, Burgos s egyéb spanyol városokban ép oly nagyszerü s bámulatos müveket hozott létre, mint Rouen, Strassburg és Kölnben. — Világhirü nemesi büszkeségöket is a góthoktól származtatják némelyek. „Ser Godo“ (góthnak lenni) Spanyolország némely tartományaiban maig is egy jelentésü a jó házból származással. Asturia és Galliczia még a középkorban is sokáig Gothia nevet viselt, sőt még napjainkban is az Asturia és Gallicziából kivándorolt spanyolokat Godos-góthoknak hivják Délamerikában.

(Vége következik.)

Képek a hazai népéletből.

X.

Ujonczozás.

„Muzsika szól, verbuálnak, csapj fel öcsém katonának!“ szólt az egyik nóta, nyalka verbungos káplárok pödrött bajusza alól s viszhangozva katonának termett legények által, kik kedvet kaptak a gyöngyéletre, s kerek kalapjokat csákóval cserélték föl és parolát ütöttek a kapitány markába. „Már minálunk verbuálnak kötéllel, elfogják a szegény legényt erővel,“ szólt a másik nóta, szomorúan, mikor olyan katonaállitás volt divatban, hogy éjszakának idején erővel fogdosták össze a legényeket, s a fiatalság erdőre ment bujdosni, vagy elrejtőzött akárhová, csak meg ne találják, mert ha megcsíphették, irgalom nélkül összekötözték kezét, lábát, s örökös katona volt, holta napjáig vagy a mig félkarral, féllábbal, meg egy sárgaréz mónetával s mindennapra egy garas penzióval haza nem bocsátották.

Mostanában mindakét nóta kiment a divatból. A kötéllel való fogdosás barbár szokását örökre eltörülte a törvény, a verbung pedig csak kivételesen alkalmaztatik, ha a rendes katonaszámon felül még önkéntesekre is van szükség háboru idején. Most a rendes sorozás van divatban, összekötve sorshuzással, a mennyiben több a korosztálya szerint katona-kötelezett, ifju mint a mennyi katonára szükség van, s azért mindenkivel előbb számot húzatnak. A ki kis számot húz, arra hamar kerül a sor, s ha alkalmatos, biz elviszik azt, akár van kedve, akár nincs. Szerencsés, aki oly nagy számot húzott ki, hogy mielőtt sor kerülne reá, már ki van állitva a szükséges létszám; az aztán vigan összeütheti a bokáját, s haza mehet az ekeszarva mellé, vagy műhelyébe, mig kortársait fölesketik a zászló alatt. Régen nem számot, hanem fekete vagy fehér golyót huzattak, s akkor dalolta, derék népköltőnk, Szakál Lajos szerint, a szegény leány:

„Az én babám sorsot húzott, feketét;
Nagy levélre fel is irták a nevét“.

Akár igy, akár úgy, szomoru nap az a faluban; sok édes anya, sok fiatal leány megsiratja annak a napnak még az évfordulóját is. S akárhogy igyekszik is, a szelidebb kor kivánatai szerint, enyhitni a törvényhozás a dolgon, az állam által követelt minden szolgálatok és adók között legsúlyosabb marad a véradó, melyet egyedül az állam elutasithatlan szükségének s az önvédelem kötelességének tudata igazolhat. Még oly harczias nép is, mint a magyar, melynek ősei háborúban nőttek fel s őszültek meg, súlyosnak érzi azt s nehezen tud kibékülni a gondolattal, hogy sokszor alig értett érdekekért mészárszékre vitesse magát vagy gyermekeit. Még súlyosabbá s csaknem elviselhetetlenné válik pedig az által, ha igaztalanul van kiosztva a honpolgárok között, s mig egyik rész egészen ment tőle, a másik aránytalanul nagy terhet kénytelen viselni, s maga kötelességén túl mások helyett is kell teljesitnie a haza iránti tartozások legsúlyosabbikát.

Az átalános katona-kötelezettség elve tehát, valamint az egyenlő teherviselés szempontjából az egyedül igazságos, ugy a teher minél többfelé oszlása által azt magában is tetemesen megkönnyiti s könnyebben elviselhetővé teszi azon gondolatban, hogy benne kiváltság és kedvezés nélkül mindenki osztozik. Törvényhozásunk is hódolt, legközelebbről ez igazságos elvnek, s lehetővé tette ez által, hogy a lehető legrövidebb szolgálati idő mellett is, tetemes haderőt állitson ki a szükség idején. Az eddigi nyolcz évi rendes szolgálatot három évre szállitotta le, az eddigi két évi tartalékot hét évvel cserélve föl; de az általános katona-kötelezettségnél fogva a haderőt eddigi létszámában birta föntartani. Kétséget nem szenved, hogy ezzel a katonáskodás elvesztette legnagyobb sulyát, azt: hogy eddig nyolcz évet vett

*

Irinyi Sándor

Münchenben akadémián tanult, port-
réfestésre ajánlkozott Debrecenben
/Portobáty c. folyóirat 1864. nov./

/szerk.Bőgel József/
A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen 53.l.

Festészet. XIX sz. Táblakép. Pécs látképe (Irinyi)

Pesti Hirlap. 1886. aug. 19. 4.

A pécsi mutiállítás

Trinyi Sándor festő (1840-1893)

Pesti Hirlap. 1886. aug. 19-i.

a pécsi műkiállitás

Trinyi Sándor rajztanár-festő

Pesti Hirlap. 1886. aug. 19. 4

A pécsi mukiállítás

Szinyei Sándor festő

Pesti Hírlap. 1880. jún. 20.

Kaas Ivor: Magyar festők

Vas. Ujs. 1867.

vinczen alól, kisded hegyvonal nyulik a völgy közepébe. Hideg, havasokról lecsörtető hegyi patak vonul végig ennek tövében be a Marosba: a Kenyérvize ez. Fenyves bérczek és havasokról rohan le Kuzsir és Felkenyér falukon át, melyek elsejének fontos vas-, másodikának fa-, deszka- és zsindelyüzlete van. E hegyláncolat gazdag változatosságban folytatódik a balparti Maros-hegyvonal mellett, az emlékezetes Piski körül beolvadván. És a mig tart, a mint igy levonul, számos völgykatlant, öbölt és szorulatot képez, melyek mindegyikébe jómódu, népes faluk ékelték be magukat. Némelyiknek csak tornya látszik, elbujt, hogy szembe ne tűnjék. Nem is csoda: sokan járták végig e völgyet, és sok volt ezek közt, ki nem jóbarátképen jött. A rablókéz, mely üszköt vetett a békés lakokra, rabszíjra füzött, kit elérhetett — keserű tanulságot hagyott a megmenekülteknek. Ezek aztán oda hagyták a viruló tért, elvonultak egy hegyektől köritett gödörbe, egy elzárt völgybe, hogy vagyonaik s magok ne lehessenek latrok prédáivá.

Magas szirtcsúcson állván, ime beláthatunk egy ily rejtek-völgybe, — ott ama ritka erdő aljában szalmazsupok vehetők ki. Piskincz a neve e falunak. Mellette Vajdeei tornya piroslik. E falunak már neve is — Vajdeei: szegény fejök! — jellemző.

Szemben ezekkel a völgyben Benczencz terül el, — csinos falu, számos földbirtokossal. Közepén kis domb magaslik, ronda, romladozó egyszerü épitménynyel, mely méltatlan gyarló emléke a kenyérmezei diadalnak!

Nem emelem ki tovább e nagyszerü tér többi meglepő pontjait. A festő sem veheti ecsete alá ez egész völgyet, — egyes részletért a többit föl kell áldoznia. Ha a statistikus, meg a geografus szárazságával birhatnék most, elősorolnám Balomirt, e hun nevü oláh falut, Zsibótot, melynek határán a közel multban és segélyre jövésre a temesi grófot, Kinizsi Pált is fölkérte. S mig egy kis sereget gyüjthetett, a török rabolt és pusztitott, gyilkolt és gyujtott széltében hosszában Erdélyországban, — vértől csepegő kardját és üszkeit fölvitte Enyed, Torda, Kolozsvárnak ... Báthori a Kenyérmezőt tűzte ki szász földnek visz. Báthori tanácsot tartva, elhatárzá, hogy a levonuló tar seregnek elállja útját, ha pedig ez Szászsebesnek tartana, hogy Szebennek csapjon, üldözni fogja. A török az elsőt tevé. Megpillantván a kisded magyar tábort, zsákmányát és foglyait Balomiron hagyta, maga pedig Gyalmár, Sibót és Felkenyér mellett vett állást, hátát a meredek kisded hegyvonalra támasztva.

Petőfi „A faluban utczahosszat“ cz. költeményéhez. — (*Irinyi* Sándor rajza.)

Báthori harczi sorba állitá kis seregét, Piskincznek támasztva jobb szárnyát, melyet székelyek, Kendi Antal vezérök alatt képeztek. A bal szárnyat a völgy túloldaláig terjeszté; szászok képezték ezt, Csukás György ispánjok vezérlete alatt, kevés oláhsággal. Maga Báthori a homlokzatot vezette, alatta a lovas nemesség szine s az erdélyi püspök banderiuma állt. Összejárta a sorokat, tüzet, lelkesedést igyekezvén önteni a harczosokba. Szükségök is volt erre, mert emberi valószinüséggel a vesztesek ők leendnek. A mi a túlnyomó török ellenében mégis diadallal kecsegteté őket, — az a magyar vitézség, mely a Hunyadiak alatt csodákat müvelt, a gondviselésbe vetett hit, és a Kinizsitől várt segély volt. Elkészültek a halálra, szentelt földet izlelt mindegyik ostya helyett, — s megesküdött maga, neje s utódai szabadságára, hogy vagy győzni fog, vagy elvész mind egy szálig.

Aztán összecsaptak. Bősz haraggal küzdött a két sereg, — ember ember ellen, kard kard ellen. — A török túlsúly csakhamar erőt vesz. Hiába minden erőfeszités — a magyar fogy, s napja hanyatlik. Százszor megujul a harczi orditás. A zászló ismét kevélyen lobog a vezér vajda mellett, — de ime lovát leszúrják, maga is lehanyatlik. Nem baj! Báthori ismét lóra ül, ismét és ismét osztja a halálcsapást, de lova ismét elbukik, maga is hat sebből vérezve a holtak ezrei közé borul, s a vérben gázoló magyar seregnek

s azonfelül egész sereg, mert több mint két ezer felvigyázó, felvigyázónő, dajka, tanitó és hivatalnok, melynek kiadása a hét millió rubelt meghaladja évenkint, s mely évről évre hétezer csecsemőnél és apró gyermeknél többnek ad hajlékot, bátran a világ csodái közé számitható. Oroszországban minden óriási, csak a szabadság mérvei parányik.

Elláthatlan hosszu hársfasor vezet az intézethez, s félóra kellett, mig ennek végétől az oszlopos főkapuig, s a széles külső kőlépcsőig értem. A nagy váróteremben kimért bókkal fogadott egy kék egyenruhás, kardos, martialis uri ember. Azt hinnéd modoráról s méltóságos külsejéről, hogy az intézet igazgatója, pedig csak főrendőrmester, huszezer szegény gyermek vasorru bábája, a terjedelmes intézet fegyelmi ügyének kezelője. Egyébiránt kedélyes urnak látszott, jóakarólag mosolygott a gyermekekre, melyekkel találkoztunk, és leereszkedőn hallgatta ki a panaszos dajkákat, mely fajtából egyetlen teremben ötszáz is volt együtt. Általában az egész roppant intézetben nem találtam szomoru vagy mogorva ábrázatot, minden arcz elégültséget, ártatlan nyugalmat és kényelmet fejezett ki.

A ki valaha nyomasztó álomban egész éjen keresztül lépcsőről lépcsőre, szobáról szobára, végtelen folyosókon, roppant udvarokon áthaladt, annak körülbelül fogalma lehet azon érzésről, melylyel nyájas rendőrmesteremet az óriás épület tömkelegén át követtem. Végre, fél órai menés után tömjénfüst és ének tudatta velünk, hogy a templom pitvarába értünk. Lábujhegyen haladtunk el térdelő asszonyok, dajkák, felügyelő s ápoló nők hosszu sora mellett az oltárhely felé. A templom tele volt, ezrével ültek gyermekek a lóczákon egymás háta megett, de nagy csodálkozásomra csaknem csupa leányok, fiu alig volt közöttök. Különböző szinü ruházat jelölte különböző rendeltetésöket. A sárga ruhásokat a templomhajóban bábáknak nevelték, a két oldalt ülő zöld ruhások pedig szolgálóknak voltak szánva.

Középett az oltárhoz legközelebb sötétkék ruhás leánykák ültek. Figyelmesen néztem végig ez üde, azonban általában nem szép arczokon, s mély szánalom fogott el azon gondolatra, hogy e temérdek ártatlan leány megannyi földönfutó, a legtöbb soha apát, anyát, szülői szeretetet nem ismert, s nem is fog ismerni soha.

— Szegény gyermekek! — sohajtám.

tisztességesen és tisztán néztek ki vörös és sárga kartonruháikban, és nemzeti tarka fejkendőikkel. Egy bölcsőnél megállott a felügyelő, és lehajolt az abban fekvő csecsemőre. Szeretetreméltó kövér, eleven, feketehaju leányka volt ez, élet- és kedvteli, ki ugy látszék, jól ösmerte a felügyelőt, mert viczkándozott örömében, midőn az picziny kezeit megfogta.

„Ez az én keresztlányom. Körülbelől kétszáz ezer azon gyermekek száma," — folytatá, midőn tovább mentünk — „kiket én itt egymás után keresztvizre tartottam, ezeknek természetesen nagy része nincsen már életben, mindamellett meglevő keresztgyermekeimből is oly sereget tudnék sikra állitani, melytől egyik-másik középhatalmasság halálra ijedne. De jöjön ön, a nap nagy pillanata — ebédünk — közeleg, ennél nekem jelen kell lennem, és önre nézve is bizonynyal érdekes lesz ezt látni, semmiesetre sem mindennapi oly asztalnál megjelenni, melyen a teriték nem száz, hanem ezer számra van, és a hol a hatodik évtől a hatvanadikig minden életkor képviselve van".

Ismét folyosóra, tornáczról tornáczra kellett mennünk, mig az étterem ajtajához eljutottunk.

Hangos harangszó jelenté az ebéd kezdetét, melynek végső hangjaira oly embertömeg nyomult elő a számtalan szobákból és fülkékből, mintha csak népvándorlás kezdődött volna. De minő rend e tolongásban! Kettesével jöttek ki a növendékek, és a nélkül, hogy csak egy pillanatra is fenakadás vagy zavar állott volna be, hosszan sorokoztak, és épen oly rendben és csendesen lépdeltek, a mint előbb a templomból jöttökkor. Bár lehete látni ifju arczaikon a várakozás izgalmát, mindazáltal az öröm seholsem nyert hangos kifejezést.

Egy negyedóránál tovább kellett várakoznunk, mig sikerült egy szakasz gyermeken keresztül az étterembe, jutnunk és hátunk mögött még folyvást jöttek. Étterem, mit mondok? ét-egyház, olyan nagy, mint a legnagyobb templom; fájdalom azonban oly alacsony, hogy nekem először ez alacsonyság, mint Alpes nyomta keblemet. Beláthatatlanul következett itt egyik asztal a másikra s egyes soraik közötti tér nem volt szélesebb, mint a mennyit a szükség követelt, mindamellett itt is minden a legnagyobb szabatossággal történt. Tolongásnak, rendetlenségnek nyoma sem volt, a fegyelem tökéletes, kevés pillanat alatt mindenki saját helyét találta meg asztalánál.

kánaá a gyöngéd arczcsipés! Engem magamat leginkább érdekeltek az idősb növendékek, az első osztály ifju delhölgyei; elegans tartásuk, a magaviseletök és beszédjökben való gondos figyelem valósággal megkapó volt. Egy sem pirult el, és nem esett zavarba, ha szót intézett hozzá az ember. Természetesen és bátran, teljes elfogulatlansággal és nyugalommal feleltek minden kérdésemre, távol minden negélytől és álszeméremtől. Páris, London vagy Berlin és Bécs legelső köreinek delnői nem szégyenkedhetnek, ha oly finom társalgási hangot használnak, mint ez orosz árva leányok.

„Mi oroszok — jegyzé meg a felügyelő, mialatt a termen keresztülsétáltunk, — kitünő talentummal birunk idegen nyelvek megtanulására. Gyermekeim között is van sok derék nyelvész; többen beszélnek és fogalmaznak anyanyelvökön kivül németül és francziául. Szintugy foglalkoznak többen zenével és rajzolással, és néhányan valóságos művésznők. A magasabb tudományokban szabad választást engedünk a gyermekeknek hajlamaik és tehetségök szerint."

Ezenközben a gyermekek kiüritették a tálakat, vidám dal zárta be az ebédet, és ugyanazon rendben, a melyben jöttek, vonultak az ajtókon kifelé; egy sem ment azonban ki anélkül, hogy a kormányzónak „Jó napot papa!" ne köszönt volna.

„A mi kedves gyermekeink — kezdé ujra követőm, mialatt a termet elhagytuk, — mindnyájan boldognak érezik magukat. Ki egyszer nálunk a Wospitatelnoiban volt, a ki a bejárás feletti nagy kőpelikán alatt e háznak küszöbét átlépte, annak joga van ismét hozzánk fordulni, ha szegénység vagy kór, nyomor vagy inség segélyünket keresni kényszeritik."

„Minémü alapból szereltetett föl az önök intézete, és mely eszközök által tartatik az fenn? — kérdezém. A sz.-pétervári lelenczház, mint tudom, a kártyákon levő bélyegből és a Lombard-kölcsön jövedelmeiből tartatik fenn."

„Mária Teodorowna császárnő, Pál felesége, a mi intézetünk alapitója" felelt a kormányzó. „Továbbá a gazdag Demidoff család tekintélyes javadalmakat és tőkepénzeket adott rendelkezésünk alá és végre minden nyilvános mulatságok, szinházak, bálok, hangversenyek bevételük tiz száztóliját nekünk tartoznak adni, s ez tesz valamit az általában igen mulatságvágyó oro-

Trinyi Sándor festő * 1840 Esztáson (Bihar-m.), † 1893 Pécsett. Pesten tanult, aztán Nagyváradon, Debrecenben és Nagyszalontán arcképeket festett. 1862-3. a münchení képzőművészeti akadémián Kaulbach és Schlotthauer tanítványa volt. Harasztéve Debrecenben telepedett le, ahol festőiskolát nyitott. 1867. Nagyőrőrre hivták meg rajztanítónak, majd megszervezte a rajztanári képesítést, rövid külföldi tanulmányút után 1872. a nagyedi állami főreáliskolához nevezték ki rajztanárnak, 1879. a pécsi főreáliskolához helyezték át, hol haláláig működött. Az OMKT társlatain 1872. Karthauzi c. olajfestményét állította ki először, mely képét később más művéivel együtt a pécsi főreáliskolának ajándékozta. Művei: Disznóvásár, Dorozsmai nádas malom, Tiszapart tájkép, A nagyszalontai csonkatorony, ~~Pécs látképe~~ Részlet Ujszegedről, Pécs látképe, Árvavára, Dévény vára, A zólyomi vár, Selmecbánya látképe s nehány kép a magyar népéletből. 1860-80. képes hetilapok részére számos rajzot készített. (Váradyt., Baranya multja és jel. I. Pécs 1896.)

Traknói Vilmos VI. 313.

MDK

Irinyi Sándor,

hivatásos müvész, kibejárt Pompáry Gyula, eczinfestö osztályába, hogy elsajátitsa a kerámiafestés gyakorlati részét.

Nikelszky Géza beszámolója Dr. Szentiványi Gyulának:
A Zsolnay gyár müvészei és kivitelezöi.
Pécs. 1948. nov. 16.

Irinyi Sándor

F. M. 19. 2.

1862 Münch. ad. Elötte i illustrált. (Ly. N. r. 144.)

Ányakvi sz.: .....

.....

im: .....

tárgyak: .....

lyam: ..... Vallás: ..... Szül. év.: .....

tárgyain kivül tud .....

.....

tást vállal: helyben — vidéken.

ott-e már állást a Segitőtől és milyen esetekben: .....

jegyzések: .....

Irinyi Sándor

MDK

Részlet Uj-Szegedről

Mücsarnok 1877.nov.8.

Irinyi Sándor festő

Debrecenben portréfestést vállalt 1864-ben

A képzőművészetek Debrecenben, 1961

53 oldal

Irinyi Sándor

az 1870-es években
a szegedi állami fő-
reáliskola rajztanára
volt

Dugonics Album.
Szeged, 1876. 157. l.

BUDAPEST
51 XII 31 12
VII 20

Irinyi Sándor
rajztanár
Nagyszőrös

l. Lykakőrösi
115. l.

Irinyi Sándor

A falunban utca-
hosszat, Petőfi versei-
nek illustrációja
fentről
repr-

Petőfi-Album

Bp. [1907] 110-l.

indokolta a műemlékek nagy tömegének elp

Hogy a kincstár a nagy veszteségek utá
hogy a prímások és a káptalan és az egyes ka
és külföldről is szereztek régi értékes egyhá

A kincstár mai állománya egyetlen k
8 ötvösművet az Árpád-korból, 4 ötvösművet
művet és 22 szövetneműt Zsigmond király
10 szövetneműt a XVI. századból, 16 ötvöski
XVIII. és XIX. század alkotásaiból csak vá
csak arra kellett figyelemmel lenni, hogy az

A kincstár összes tárgyait leltárszerűe
nem jelent meg. A legutolsó teljes kéziratos
tanár készítette el. Dr. Dankó József „Történ
az Esztergomi Főegyház Kincstárából" cím
munkájában a kincstár történetét és a kiválób
az 1928. évi Prímás-Albumban, Genthon Ist
című Officina-kiadványban a műkincsek egy
tanulmány foglalkozik egyes tárgyakkal. Lep
gomi főszékesegyházi kincstár történetéhez"
eltűnt tárgyak adományozóit sorolja föl az ö
használásával. Ugyancsak Lepold műve a kin
tergomi főszékesegyházi kincstár katalógusa

Irinyi Sándor festőművész

MDK

a múlt század végén időszakosan foglalkozott a Zsolnay-gyárban is.

26.o.

Nikelszky Géza: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959.

Irinyi Sándor

Lyka München

26.37. l.

Meinl-kávé

keverék

A most oly divatos

FÜGGÖNYTARTÓK

(f a k a r n i s o k)

Irányi Sándor festő, 1840-1893 MDK

Szegedi rajztanár 1878-ban a reáliskolában az első képtárat alapítja 23 képpel. 1880 ban ~~Pécs~~ Pécsre viszi saját műveit. 191.old.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve.Szeged.1956.Szegedi Nyomda Váll. 1956

mdk

Irinyi Sándor magyfestő

1862 től a müncheni Akadémia növendéke, Fájképfestő illusztrátor, rajztanár Pesett és Szegeden.

Litografált műlap:

Sertésvásár Bp 1873 M. kir Allamny. 57×83 cm.

Zöldesbarna kék szürke fekete színek Falu vége vásárra felhajtott sertések Háttérben mulatozás.

Az. O. Sz. K. Grafikai Plakátjai Bp. 1961.

86. l.

MDK

Irinyi Sándor,

Zsolnay-gyár művésze. A mult század pécsi művészeti életének jelentös tagja.

Gebauer Ernö: Rövid emlékezés Pécs képzömüvészeti jelentöségéről a mult században.
Müvészeti Hetek Pécs. 1941. 59-61.l.

MDK

Irinyi Sándor

Kacziány Ö: Gyulay László. Müvészet, 1911,
261-265 l.

Esztergom (Komárom)

Szentháromság-szobor, Esztergom-t
tergombelvárosi pléhános, 172o kö

(Bálintás Zászló: Esztergom XVIII. vrá

MDK

Irinyi Sándor

Magyar dalok illusztrálva. Vas. Ujs. 1882.
2o.sz. 313-314 l.

Irinyi Sándor

Pécsett volt rajztanár

Nik Pécs képzm

7.l.

Tekintetes Járásbir

A zalaegerszegi római katholik
taival kapcsolatos, Kiss Imre jánosház
elrendelése iránt 11.187/1939 sz. ala
nyünket az alábbiakban van szerencsén

A./ Grősz József fel

Ad. I. A zalaegersze
szentélyboltozatán lévő freskó beázás
ázás 1938. év nyarán történt, amikor
jából lebontották s az épitési vállal
szentély feletti boltozat az eső ell
nyári zivatar nagy viztömeget zuditot
kart boltozatra, melyről a viz nagy r
átáztatta a téglafalazást, hogy az al

Irinyi Sándor. (észtasi) F. M. 19. 2.

Nagyrőfi rajzt. 1867-ben. Pesten ciáltet: egy bimóráz, borozsmai nárazmalom, hajtépet, ételrépet. (Ly. III. 115)

Zrínyi Sándor

1869-ben 600 ft állami segélyt kapott, hogy a münbergi akadémián tanulhon

Nefelejts. 1869. 167. l.

(Három fiatal festész.)

Irinyi Sándor

festő

laid

ellenőrzésül

Várady Baranya

I. 440, 441. l.

MEGHIVÓ

Az Országos Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat

május—június havi felolvasó üléseire

a Pázmány Péter-Tudományegyetem Bölcsészeti Karának központi épületében

(VIII., Múzeum-körút 6—8. I. em. IV. sz. tanterem)

1947. évi május hó 3-án, szombaton d. u. 5 órakor:

Dr. Banner János: Ujabb adatok a magyar neolithikum történetéhez.

Dr. Fenyvessy Jeromos: A kolozsvári ősi domonkos zárda.

1947. évi június hó 7-én, szombaton d. u. 5 órakor:

Dr. Deér József, dr. Dercsényi Dezső, dr. Radnóti Aladár: A zalavári ásatás jelentősége és eredményei.

Irinyi Sándor

Női archép Erétarajz kiállítva a képzőm. társ. műcsarnokában – 1866 nov

vod

Nefelejts
1866. 528.
(Műtárlat
le.)

OLVASD

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Ivinyi Sándor

förcäliskolai tanár, festő

szül. 1840 jan. 27. Meghn.

1893 dec. 6. Pécs.

Eltemetve az alabbi temé

töben:

Szőpécstemető 90. l

Várady: Baranya multja

és jelenje I. 439. l.

Az összes rendszerü uj és használt irodai és hordozható

irógépek

eladása

javitása

jókarbantartása

◆

Körlevelek, árjegyzékek, költségvetések, beadványok stb.

sokszorositása

diktálás, másolás.

Mindennemü

KEI

BUDAPES

Sokszorositás

dit nagyobb gondot

Már több alka

azonban b. rendelés

hogy munkám szépsé

Alább közlöm

hogy nemcsak a leg

IRINYI *Sándor*, festő, * Esztas (Bihar m.) 1840, † Pécs 1893. Pesten és Münchenben tanult, azután Nagyváradon, Debrecenben és Nagyszalontán arcképeket festett. Megszerezve a rajztanári képesítést, Nagykőrösön, Szegeden és Pécsett tanított. 1872 óta állított ki a Műcsarnok tárlatain. Művei: Karthauzi, Disznóvásár, Dorozsmai száraz malom, Pécs látképe stb. Az 1860—80-as években bpesti képes lapok részére számos rajzot készített.

E-G. I. 498 l.

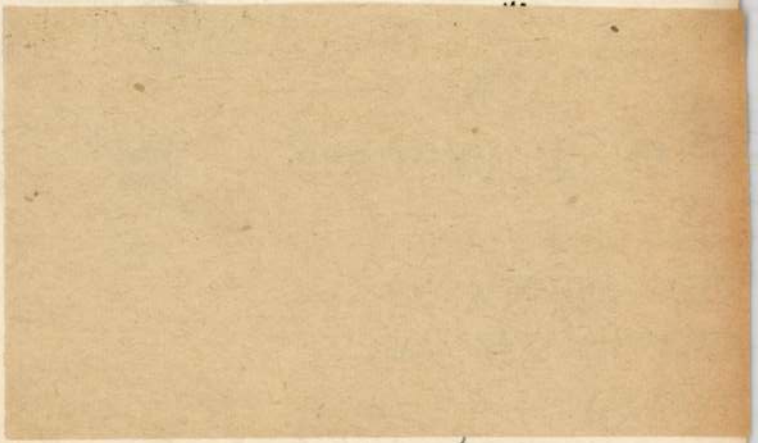

Perugiai festő a XIV. századból:

Alex. szt. Katalin:

Derékon alól látható és szembe ~~[illegible]~~ n
fény övezi, ékkövekkel kirakott
jával kereket szorít magáh

Tempera, fára, méretei

~~Perugiai festő a XIV. sz~~

~~Régi aranykeretben.~~

185

Ltha: 1276

4485/3

II. 1870. Irinyi Sándor, 22 éves, született Észtason, Magyarországon, evangelikus, atyja magánzó, antik osztály, 1862 jún. 20., 1862 nov. 16. megkapja a matrikelt.

Som 181 l.

8709

S HUNS l'an 425 de J.C. Jel-
istoriques de l'Asie és jobb-

6.5 cm.

6
2

Trinyi Sándor

Mátyás király Szabács-
nál c. vajda regé-
Vas. Ujs. 1868. 29. l.

gi Gyula dr

itkár urnak

Bpest

IX. Högyes Endre u 10.

Irinyi

l.

Weisz Anna:

Irinyi Miklós élete
és munkássága
Győr, 1939. 74. l.

Tisztelettel

lásd

~~Weisz Nándor~~

Virányi Sándor, festő

A pécsi főreáliskola rajztanára. Dolgozott a Zsolnay gyár részére.

—: A pécsi képzőművészet kistükre (5) 475–478.

JELENKOR, Pécs, 1971. május XIV/5.

MDK

Trinyi Sándor festő

Szegeden 1877. KT kiállításra küldi

„Részlet a szegedi vásár" (v. Részlet a sz.-i halpiacról címmel)

„Állat-tanulmány" c. képét

MDK-A-I-1/780.

MDK

Irinyi Sándor festő

1877. „Szegedi halpiac"
„Pamlmányfő"
„Rénlet Ujszegedről"
„Arcképs" < képeit a KT kiállitám küldi Szegedről

MDK-A-I-1/765.

Zrínyi Sándor M.D.K.

rajzoló

Az árva leány Petőfitől c.
rajzát Elischer L. litografálta

Gerni, A magy. Előrajz. 1960
136

Irinyi Sándor

A Erzsébet fogadtatása Pecsett
Irinyi Sándor rapsodiáni. Vas.
Ugy. 1880. 672. l.

Irmy Sándor

Hazatérés a vásárról-
Irmy rapsodia kazult
fametszet. Vas. Nyp

1870 216 l

Irmuji Sandor

1877. Szeged.
(154) Röszlet Ujszeged
vol. 180 ft.

1877 ik. téli Kiállítás.

Irinyi Sándor

festo

1.) Ebédvivő leány. Rusz
fametszetében. Vas. Ujs
1869. 465. l.

Irinyi Sándor

fetö

H. 318, 318/a

Irinyi Sándor

Művészet 1912

187

Szállítja Szerdahelyi Béla

Selmeczbánya VI. 315.

Irinyi Sándor
festő

M.D.K.

A narad forduló előtt a díaz
Horváth J. Károlyt fedette fel.

Dolmár Imre: A hiúlses nyba.
Dunántúli Napló, 1958. jan. 28 - 3 lap

MDK

Trianyi Sándor festő

1877. KT-kiállításra küldi

„Hajdu-Hadházi az templom"

és „Részlet Uj-Szegedről" - címeit

MDK-A-I-1/786

Iriniji Sándor, festő

a főreáliskola rajztanára a Zsolnay gyárban vendégként dolgozott, időszakosan.

Jelenkor, Pécs, 1971. (2.) 5.

Irenyi Sadór

1872 ein Eiall

Karthausi olaf.

Fö. Lapok 1872. 98.

Irinyi Sándor. festő

Münchenből hazatérve Debreczenben telepedett le hol olaj festésben oktatást ad. S arczkép festést vállal. Lakása: Debreczen Széchenyi utcza 1763-dik sz. a. az emeleten van.

„Az Erwaleány Pető fitől" Egész lapot betöltő körajz. 1.) Mátyás király harmadmagával csolnakban szemlét tart Szabács vára körül. Egész lapot betöltő körajz. 2.)

1.) Ptr Ország Tükre 1865 évf. 297 l.
2.) " " " " 309 "

Irinyi Sándor

Festő

1872 évi Kiállítása

Carthausi

erőd

Fig. 1872. 57 l.

..... *műhely.*

yfőnökség!

v ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Irinyi Sándor

1, Falusi templom télen. fa-
metsnet. Vas. Ujs. 1869. 52 sz

T. V. azt eredeti rajza. Metszette
más.

M. KIR. ADÓHIVATAL
SOPRONBAN,
Érk. 1904 MRC. 11
3261 szám.

Kr.

Eljárott a vall. sköjokt. t. 13 t. a.

1904 III 15

K. v.

Irinyi Sándor

Thury György halála c. rajza repr.

Vas. Lip. 1868. 225. l.

Irinyi Sándor

Ebédvivő leány c.
eredeti rajza repr
Vasárnp. 1869. 465. l

Irinyi Sándor

rajztanár Szegeden az 1860-as évek végén.

Évkönyve, Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat —. 1865–1866. Pest, 1867. 242. l.

Bejegyzés ceruzával a MOB tulajdonában (hivatalosnak látszó levő) példányban

Műemlékek Országos Bizottságának

Budapest

IX. Högyes Endre u. 10.

Trinyi Sándor

Művészet 1912. 187

Fővárosi Könyvtár V. 192

Irinyi Sándor

rajztanár velolt

1871. 200 ft utarási
osztöndíjat kapott.

Vas. Ujs. 1871. 445 l

Irinyi Sándor

festőművész

1872-ben nevezték ki a szeged-
di főreáliskolához rajztanár-
nak.

Reizner János Szeged története
Szeged 1900. II. k. 331. l.

IRINYI Sándor rakztanár

Pécs, Reáliskola

Tervezte: Esztár, Ref.t. 1900

VÁRADY József: Tiszántúl református templomai. I-II.köt. Debrecen [Sajószentpéter] : Borsodi Református Egyházmegye, 1991 142-143., ill.

R ÖDÖN

KERESKEDÉSE

EST,

TCA 33.

T 23.

MAUTHNE

CS. ÉS KIR. UDVARI MA

BUDAP

VII., ROTTENBILLER-

VI., ANDRÁSSY-

Irisetszky György, keramikus

A miskolci porcelan és kőedénygyarban 1846-ban porczellán gyáros. 241.o.

Molnár László_ Porcelán és kőedénygyártás Miskolcon a reformkorban. 239.o.

A Herman Ottó Múzeum Évkönyve. VI. 1966. Miskolc
A Herman Ottó Múz. kiadása. Miskolc

Fritz Béla

U. 916.

Frei(?) Frau

d.

Glaser Karlsruhe

127.-l.

ei 565 n

III.

764 (3588).

817 (44)

817.

1905.

va ülő allegorikus alak, kissé
harsonát fuj, a melyet baljá-
ette és ruháját a szél lobogtatja.
49:165 cm. 152 × 168
-iki 20578 sz. leirattal 100 K-án.

268

MDK

Irházi Zoltán, VIII.é. tan.

Nagykőrös, Patay-uti áll.ált.isk.

25. Bányában.

Nagy. Ifj.Képzőm.Kiáll./VIT/ Gyermekrajzok.
Föv. Képtár.1942.aug.16-szept.lo. Kat.

Irher

Könnich

l.

Házi. Sopron tört

II. r. 5. k.

1498. 87. l.

Irlinger

Müvösset 1911.

192

Sárossy Gyula kéziratai VI. 145.

Trimic Miklós

1918

Ki tud róla?

nak díjtalanul átengedni?

azon művek, melyeknek visszaküldésé-
a könyvek és kiadványok pontos meg-

vek visszaszolgáltatásáról a kiálli-
fogunk.

ük az O.M. Iparmüv. Muzeum és Iskola
31./ cimre legkésőbb f.é. julius hó

s 18.

Kiváló tisztelettel:

. V é g h G y u l a s.k.

e- a Magyar Bibliophil Társaság
k elnöke.

Drimic Miklós

1912/13 - 1914/15

Ferkèpzomfoiskèvk

94 l.

Irinie Miklós

festő 1938.

l.

Papp Nagvárad

87. l.

Neolith-kori hálósúlyok

VI. 125.

Irinyi

l.

Lykanemzi mantika
89, 144, 212. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Fritz P. Béla

aranyműves

Bp. VII. Wesselényi u. 4.

November 1941.

193-l.

MDK

Iritz Dezső festőművész

Művészeti Krónika, 1913. dec. 15. 6.sz. 7 l.

MDK

Iritz Sándor,

1906-ban az iskolában dolgozott.

A szabadiskola ideje. /1902-1912/. 82.l.

Irinyi Sándor

illustr. Vas Up

1868 cit

Irinyi Sándor

Illusztrácziók a Vas
Ujs 1867 évfolyam

(Téli világ, Vas Ujs.
1867, I. sz. szám

Irmgt Sador

Illustrachol Vas

Nys 1868 cof

Irinyi Sándor festő

Pest,

A Km. társ. tagja.

A magyarszi kzemszek neveg:

lakhelye O M K Tévkönyve 1865/6

240—45 l.

Ixinyi Sándor

festő

Rónaky Kálmán dr

A mi művészeinkről.

Pécsi Napló. 1912. jun.

29.

a pécsi áll. főreáliskola rajztanára volt. Tanítványa volt Garay Ákos. Fenti Pécsett halt meg s ott is temettek el.

U-318.

95.

1904 III. 6. Temesvár város tanácsának. A városi könyvtár átköltözéséről szóló jelentés tudomásul szolgál a Baróti és Berkeszi féle könyvtárak megvételénél mutatkozó hiány az állami segélyből pótolható. (545/1903)

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF
RAJZAI

A TELJES MŰ 50 RAJZOT TARTALMAZ
BOLTI ÁRA 30 KORONA

A RENDES KIADÁSON KIVÜL 25 SZÁMOZOTT PÉLDÁNYBAN
AMATEUR KIADÁS
IS KÉSZÜLT JAPÁN PAPIRON, A MŰVÉSZ SAJÁTKEZÜ ALÁIRÁSÁVAL
ÁRA 60 KORONA

A legszebb karácsonyi ajándék!

MAGYAR FESTŐK

NEGYVENÖT RÉZFÉNYNYOMATU MŰLAP, BEVEZETŐ TANULMÁNNYAL
Szerkesztette: KORONGHI LIPPICH ELEK
ÁRA DISZES KÖTÉSBEN, VAGY DOBOZBAN 120 KORONA

A "KÖNYVES KÁLMÁN" KIADVÁNYAI
Nagy Képes Katalógusának
(128 OLDALON TÖBB MINT 1000 KÉPPEL)
2 KORONA AZ ÁRA.

A Nyugat nyomdáia (Révai és Salamon) Budapest, IX., Lónyay-utca 18.

JEGYZETEK

A Könyves Kálmán éve. A naprólnapra szaporodó kiállítási termek között leginkább azok a művészeti intézmények vannak a közönség szolgálatára, amelyek már bizonyos multtal rendelkeznek s már tradicióiknál fogva nem térhetnek el attól az iránytól, amely nyugodt, megbízható mederben szolgálja a közönség és a művészet érdekeit. Ezek közé tartozik első sorban a Könyves Kálmán kiállítási szalónja. Megalapításától kezdve nem tért el attól a tervtől, hogy a magyar művészek közül azok számára nyujtson alkalmat az érvényesülésre, akik qualitásaikkal, komoly tudásukkal és tehetségükkel, mint pozitiv értékek illeszkednek be a művészet egyetemébe. S épen ennél a komoly elvnél fogva ma is, mikor a forgalom annyira megnövekedett, megtartotta a közönség szeretetét, amelyet programmjának értékes volta egyre inkább növel. Az idei év első része szintén nem tünt el nyomtalanul a Könyves Kálmán szalónja felett. A jelenlegi kiállítás előtt két kollekció talált benne otthont, mindkettő méltó ahhoz, hogy a magyar közönség elé lépjen. Az egyik, három aradi festőművésznek Balla Bélának, Pataky Sándornak és Iritz Dezsőnek képeit tartalmazta, érdekes képét nyujtva egy intim vidéki kis kör kulturált művészeti életének. A három művész közül Balla Béla a legkimagaslóbb egyéniség, aki életerős, lendületes képeivel már tavaly, első kollektiv kiállításán meghódította a közönséget s az idén csak fokozta az egyénisége iránti tiszteletet. Pataky Sándor finom, artisztikus aquarelljeivel, Iritz Dezső komoly studiumaival nyerte meg a közönség tetszését. A három vidéki festő után egy egészen ellenkező poziciójú művésznek a Münchenben élő Kubinyi Sándornak kollekciója következett. Neve, értéke, jelentősége régen nem ismeretlen a magyar közönség előtt, grafikai munkái úgy a raffinált technika, mint a finom érzés tekintetében a legkiválóbbak közé tartoznak, nemcsak nálunk, hanem a külföldi viszonylatban is. Idei kiállítására uj munkáinak jelentékeny, értékes anyagát hozta el s a közönség nagy örömmel fogadta úgy ezeket, mint olajfestményeit is, amelyekkel uj oldaláról szintén igen előnyösen mutatkozott be a kiváló tehetségű művész.

Uj magyar műlapok. A fejlődő magyar műkiadás az utolsó években olyan magaslatra jutott, amelyen bátran és a biztos diadal reményében versenyezhet a külföldnek régebbi, nagyarányú produkciójával. Egyrészt a magyar művészek tehetsége, másrészt a műgond, amely alkotásaik reprodukcióit az eredetivel versenyző művészi nivóra emelte, megszerezték a magyar műlapok számára az egész világ becsülését. Nagyon természetes ezek után, hogy a magyar közönség már a külföld előtt szeretettel és megbecsüléssel fogadta a magyar sokszorosító művészet értékes alkotásait és ezen a módon olyan szoros barátságot köthetett a magyar pikturával, amely a műlapok nélkül nem is lett volna elképzelhető. A magyar műlapok ellenben evvel a tökéletességgel, amellyel az eredeti festmények szépségeit visszaadják, lehetségessé tették, hogy a magyar művészek teremtő erejének gyönyörűséges dokumentumaihoz jussanak azok is, akiknek anyagi ereje az eredeti képek megszerzéséhez nem elegendő annál kevésbbé, mert hiszen azoknak megszerzése sokszor teljesen lehetetlen. A közönség és a művészet közeledését ezek a műlapok segítették elő leginkább, természetes tehát, hogy minden ujabb magyar műlap megjelenése a magyar közönségre nézve örvendetes meglepetést jelent. Az idei szezonban ismét több izben része volt a közönségnek ebben a meglepetésben, amelynek legnevezetesebbje talán Ő Felsége I. Ferenc József Benczúr Gyula által festett arcképének művészi szines reprodukcióban való megjelenése a Könyves Kálmán kiadásában. A reprodukció, amelynek gyönyörű kivitele valóságos büszkesége a sokszorosító művészetnek, régi hiányt pótolt, mert a királynak kezdetleges, primitiv arcképei helyébe egy olyan képmást nyujtott, amely minden izében, úgy mesterét, mint kivitelét tekintve, méltó ahhoz, hogy kifejezője legyen annak a szeretetnek, amelyet a nemzet uralkodója iránt érez. Benczúr mesternek még egy képe jelent meg szines reprodukcióban, a »Chrysanthemumok« című virágcsendélet, amely természetesen magán viseli mindazokat a qualitásokat, amelyek Benczúrt a nature morte egyik első mesterévé avattak. Még egy másik virágcsendélet jelent meg szines másolatban: Englerth Emilnek »Rózsák« c. műve, amely kitünő festői qualitásaival, barokkos elevenségével szintén nagy mértékben megnyerte a közönség tetszését. A három szines reprodukción kivül gravure-másolatban a következő képek jelentek meg: Márk Lajos: Csendélet, Skuteczky Dömе: Kis vendég, Glatz Oszkár: A mese, Lotz Károly, Muzsa lanttal, Nagy Zsigmond: Almafa alatt, Spányik Kornél: Műbiráló hölgyek.

A Könyves Kálmán sorsolása. A Könyves Kálmán Rt. az idén is, mint minden esztendőben, képsorsolást rendez azok számára, akik kiállítási szalonjának látogatói. A látogatók sorsolási igényüket az idei év december 27-én érvényesíthetik, majd, amikor Könyves Kálmán 2400 korona értékű műtárgyat bocsát a sorsolás rendelkezésére. A sorsoláson részt vesznek mindazok, akik a Könyves Kálmán kiállításain egyszeri belépőjegyet váltottak, valamint a bérletjegyek tulajdonosai, ez utóbbiak öt számmal. A bérletjegy ára 3 korona és feljogosít a Könyves Kálmán összes kiállításainak látogatására, valamint a Szent-György-céh aukció-tárlatainak megtekintésére. A bérletjegy ára a Művészeti Krónika előfizetési árával együtt 4 korona. A közönség tehát a bérletjegy árán nemcsak a kiállítások látogatásával járó élvezetet szerzi meg magának, hanem kilátása nyilik arra is, hogy esetleg egy értékes műtárgygyal gazdagodik.

M. D. R

IRITZ Sándor festő

1906-ban Nagybányán a Szabad-iskola növendéke

Réti Bn. 1954. 327. l.

MDK

Iritz Sándor festő
Zöldvázás interieur
Nazzrénus
Asztalnál c. képei kiemelve

Az Aradi Képző és Iparműv. Társ. 1913.évi karácsonyi kiáll. Aradi Közlöny, 1913. dec.21. Aradi művészek tárlata.

MDK

Iritz Sándor

Nagybánya; xxxxxxx

Giza

Nagy Thököly-tér Aradon

Négerfej

Márk-templom korlát

Nagybányai ref. templom

Könyves Kálmán kiáll. 1913. nov.

MDK

Iritz Sándor

Asztalnál
Márkus-templom
Püspök
Szivaros öreg
Zöldvázás interieur
Lidó lagunával

Könyves Kálmán kiáll. 1913. nov.

MDK

Iritz Sándor

Bronzlovak
Interieurrészlet lámpával
Az öreg nazarénus
Tanulmányfej
Tanulm. a "Tavasz ébredésé"-hez
Kis Öcsém Tibor

Könyves Kálmán kiáll. 1913. nov.

VDK

Iritz Sándor

Isar
Beteg gyermek
Öregfej profilban
Éva néni
Zöld ház
Marionettek

Könyves Kálmán kiáll. 1913. nov.

MDK

Iritz Sándor

Diszlámpa vázával
Az égből pottyan ember
Viola a zöldben
Térdenfont kezekkel
Kis Thölöly-tér részlet Aradon
Tanulmányfő
Eső után

Könyvet Kálmán kiáll. 1913. nov.

MDK

Iritz Sándor

Ciklámen

Aradi irók és müvészek szabad társulásának karácsonyi kiáll. 1917. dec. 5 l.

M.D.K.

Irányi-Iritz Sándor: Női képmás. [Portré.]

Mélynyomás, -- festménye után.

Panoráma. Bécs. 1923.ápr.22. 16.sz. 22.p.

M.D.K.

Irányi-Iritz Sándor önarcképe [erdélyi festő].

Mélynyomás, -- festménye után.

Panoráma. Bécs. 1923.ápr.22. 16.sz. 22.p.

Hüvös László 81 (1905

Grítz Sándor 82

Gyóri Gr. 76, 86

Jagersbacher Gustav 76

Jakab Zoltán 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89

Jartin Mária 79

Jeremiás Vándor 88, 89,

Jóo Béla 79

Juhász Miklós 89

Jaén Viktor 88

Joachim Tóth 83

nincs cód.

6

Hutterer János

bécsi nobrász

restaurálta 1866-ban a
pozsonyi koronázó templom
mentelyében lévő sérült
gotikus faragványokat
és készítette ut Péter és Pál
nobrászt – Ugyanő készítette
a megújított stallumokon lévő
figurális faragványokat
vód
Ellenbogen (Könyöki) J.

K.

32. l 36. l. 38. l. 41. l.

MDK

Iritz Sándor

Margaretta

Aradi irók és művészek szabad társulásának karácsonyi kiáll. 1917. dec. 4 c.

Iritz Sándor

Aradról érkezett a felsőbányai nyári műrésztelepre, 1922.-ben. Ez érben nyári vándorkiállításon vett részt munkájával

Murádin Jenő: Felsőbányai nyarak (1)

Utunk, 1971. júl. 30.

MDK

Iritz Sándor

Tanulmányfej, olaj

Arad város nyilv. képtárában elhelyezett festmények
és rajzok jegyzéke. 30 l.

MDK

Irirtz Sándor festőművész

A Könyves Kálmán kiáll. Budapesti Hirlap, 1913. nov.5.

MDK

Iritz Sándor festőmüv.

Koll.kiáll. a Könyves Kálmánban. Az Ujság, 1913. nov.5. e.a: Három aradi festő.

MDK

Jritz Sámdor

Gyüjteményes kiáll. Könyves Kálmánnál 1913-ban

M.D.K.

Fritz Sándor
festő

Tanulmányfej

Arad jegyz. IV. terem 75 pz. 30 l.

MDK

Iritz Sándor

Arad és Vidéke. 1913. dec. 21. m.s: Aradi müvészek kiáll.

említi. Tisztelettel kérdezem, hogy a többi

hanem csak úgy ötletszerűen. (34.

, hogy Fark
l eltulajdonít
pl. a 27. lap
gy ügyvéd é
Géza neve
gré *Alajos* írta
748. h.) Vag
és «A tűz
ngyel Laurá
nzio Gabriele
megjelent mű
k, hogy az ill
való, mert ig

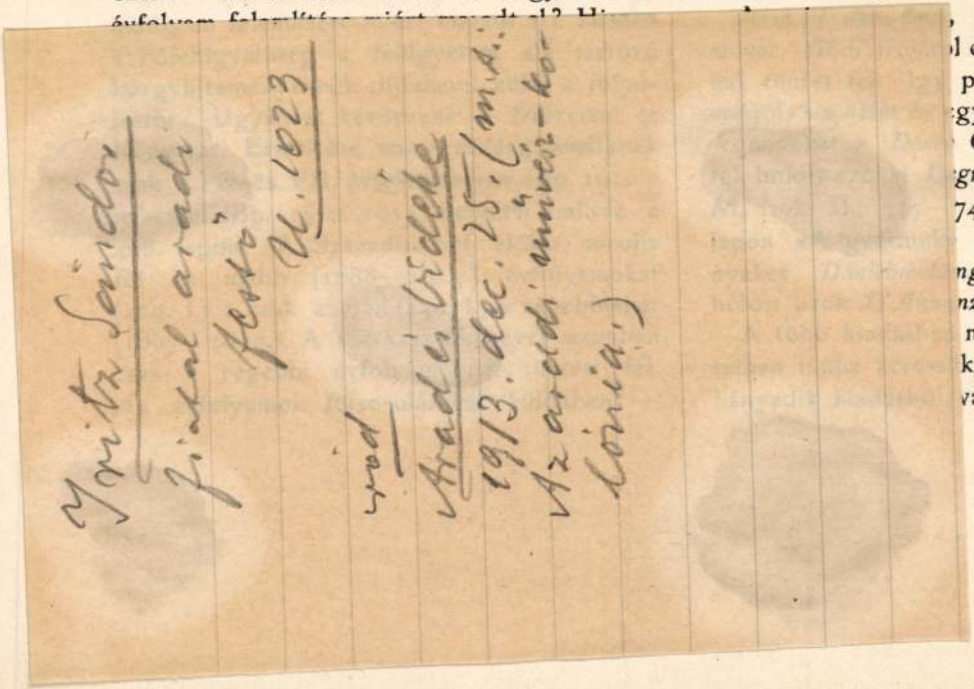

mifele (hiteljogi? büntetőjogi?
i? magánjogi? vagy Grill-féle?)
ıak melyik folyama van meg a
könyvtárában.

ás a czím után álló évszám. Igy
Mihálynak «Magyarország füg-
arczának története» cz. három-
e Genfben nem 1863-ban, hanem
32. l.), Petrik «Magyar Köny-
86—1900.) nem 1913-ban, hanem
ársony István «Titkos veszedelem»
em 1917-ben (!!), hanem *1907*-ben
13. l.) Némely könyveknél elhagyja
yének, másoknál a kiadás *idejének*,

jelzi, hogy kötetei Pesten 1850—1855. jelentek meg. Horváth Mihály «Magyarország történelme» cz. művének I—VIII. kötete Pesten nem mind 1871-ben jelent meg (232. l.), mert 1871-ben csak az I—IV. kötetek kerültek ki a sajtó alól, míg az V—VI. kötet 1872-ben, a VII. és VIII. pedig 1873-ban jelent meg. A kiadás idejét tehát «*1871—1873.*» évszámokkal kellett volna jelezni. Vagy pl. a Ráth György szerkesztette «Az iparművészet könyve» három kötete nem mind 1905-ben jelent meg (320. l.), mert az I. kötet 1902-ben, a II. 1905-ben, a III. pedig 1912-ben hagyta el a sajtót. A kiadási idő jelzése tehát

IRITZ Sándor
Arad, 1896.–Arad, 1975. München, festő

Banner Erdély

, Castorius, Symphorianus, Nicostra-

yek voltak, Isten parancsait meg-

kőfaragó munkába fogtak, azt mind

tus nevében végezték.

anus császár kiadta a rendeletet,

isten szobrát annak négyes fogatá-

ászár rendelete nagy gondot okozott

ymphorianus igy szólt: Bizzatok

lom az alkalmas követ. Társaival

kutatásához, kifejtéséhez: a munka .

A császár közben megparancsolta, hogy

en, a "kövér hegyen" épitsenek temp-

porfirból faragjanak oszlopokat és

Iritz Sándor festőművész

Pásztortűr, 1922. I. fele
127. l.
Kultur-krónika

Iritz Sándor

Szül. Budapesten 1890 jun. 13.
Izr. 3 reál, münchenü festőiskola.
1910/11. I. első osztálybeli rendkívüvésznövendék a képz. főisk.
Tanárai Ferenczy K, Bosznay I.
1910/11. II. Első osztálybeli
Ferenczy Károlynál.

~~Szent, emberi, égett II. 10~~

1907. december 9. 643

Kecskemét város tanácsának: az idei állami segély felhasználási tervezete jóváhagyatik (856/1907.)

~~Balla Béla~~

tovább Iritz Sándor

3 Patsky Sándor

U. 888

Az Ujság. 1913. nov. 5.

(Három oradi festő.)

e.a.:

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
1938 nov. 28.

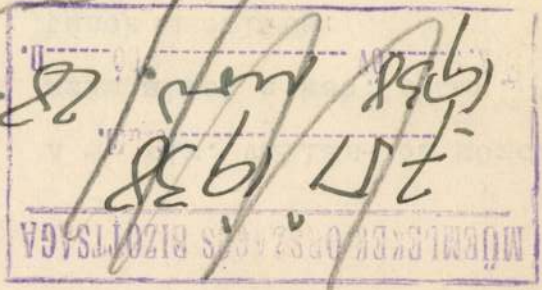

Koll. kiáll. a Könyvez Kálmánban

3

A m. kir. vallás- és közoktatá
szám alatt a keb. számv. VII.
ténak másolata:

Utasitom, hogy
emlékek Orsz. Bizottsága előadój
Endre-u.10./ folyó évi szeptembe
jedő időben Budapestről Sümegre,
vissza történt hivatalos kiszáll

~~P. Balla Béla~~

Iritz Sándor

sovabb Pataky Sándor

Koll. kiáll. a
Könyves Kálmán
ban.
U-916.

Budapesti Hírlap
1913. nov. 5.
(A Könyves Kál-
nán kiállítása.

(3)

1121. Desiderio

Sz. Settignanoban 1428-ba

Keresztelő szent János

Egész alakban és sziklár felé néz. Balját keblére tette szével a sziklából fakadó vize laira omlik. Öltözete: köpeny állati bőrből készült felső ruh lákon itt-ott fák díszlenek. Az

Terracotta-mű szines háttér 1894 július 18-án E. Costantinitől — Elszámoltatott 1894 deczembe molásra nézve lásd az 1895 márc május 10-iki 22919 sz. min. elő jóváhagyta az 1900 november 28- augusztus 26-iki 373 eln. sz. leira

Jegyzet. L. az 1896-iki lajstr Preisliste N°. 167.

III 3 -

Pl

Vét 1894

Iritz Sándor

Pataky Sándor

gyűjteményes kiáll.
Könyves Kálmán-
nál 1913-ban.

Ha nincs helyén
a katalogus, ta-
lán Balla Béla
csomagjában
van, akivel
együtt állí-
tottak ki.

2

ménytár

A mű neme	A mappa jelzése	Megjegyzések
Jénykép		

Stephaneum nyomda r. t. Budapest.

BALLA BÉLA:

	Korona
1. Parkrészlet	900.—
2. Hegytetőn	1000.—
3. Vitorlások	800.—
4. Tengerparti emlékeim	900.—
5. Levélhullás	800.—
6. Vetések között	700.—
7. Tengerpart fával	600.—
8. Leány korsóval	1500.—
9. Őszi délután	500.—
10. Összhang	300.—
11. Aggodalom	200.—
12. Kirándulás	200.—
13. Virágárusok	200.—
14. A kikötőben	150.—
15. Tanya	120.—
16. A Szent-Márk templom délelőtt	150.—
17. A Szent-Márk templom délután	150.—
18. Árviz	90.—
19. A strandon	100.—
20. Szüret	80.—
21. Panoráma előtt	130.—
22. Séta	120.—
23. Vasárnap délután	130.—
24. Csendélet	90.—
25. Napsütés	150.—
26. Gesztenyefa	120.—
27. Kertrészlet	150.—
28. Pipacsok	90.—
29. Reggeli napsütés	120.—
30. Vázlat	60.—
31. Társaság	80.—
32. Őszi rózsák	60.—
33. Falu vége	70.—
34. Parkrészlet	90.—
35. Hegyoldal	80.—
36. Rózsák	90.—
37. Csendélet	70.—
38. Ügetés	100.—
39. Virágzó bodzafa	60.—
40. Pipacsos rét	50.—
41. Processzió	60.—
42. Tájkép	50.—
43. Viz partján	60.—
44. Vázlat	50.—
45. Lóverseny	50.—
46. Orsovai részlet	50.—
47. Virágok	50.—
48. Vázlat	60.—
49. Megy a vonat . . .	50.—
50. Hazafelé	50.—

IRITZ SÁNDOR:

51. Nagybánya; dioráma (1906)	500.—
52. Giza (1907)	350.—
53. Nagy Thököly-tér Aradon (1908)	300.—
54. Négerfej (1908)	300.—
55. Márk-templom korlát (1910)	300.—
56. Nagybányai ref. templom (1908)	400.—
57. Asztalnál (1909)	400.—
58. Márkus-templom (1910)	500.—
59. Püspök (1912)	350.—
60. Szivaros öreg (1912)	300.—
61. Zöldvázás interieur (1912)	350.—
62. Lidó lagunával (1910)	300.—
63. Bronzlovak (1910)	400.—
64. Interieurrészlet lámpával (1907)	200.—
65. Az öreg nazarénus (1912)	600.—
66. Tanulmányfej (1909)	200.—
67. Tanulmány a „Tavasz ébredés"-hez (1907)	150.—
68. Kis öcsém, Tibor (1901)	200.—
69. Isar (1907)	150.—
70. Beteg gyermek (1912)	400.—
71. Öregfej profilban (1911)	250.—
72. Évi néni (1908)	250.—
73. Zöld ház (1907)	400.—
74. Marionettek (1912)	250.—
75. Diszlámpa vázával (1912)	300.—
76. Az égből pottyant ember (1912)	300.—
77. Viola a zöldben (1912)	150.—
78. Térdenfont kezekkel (1912)	250.—
79. Kis Thököly-tér részlet Aradon (1910)	200.—
80. Tanulmányfő (1910)	200.—
81. Eső után (1911)	200.—

PATAKY SÁNDOR:

		Korona
82.	A törökbazár árkádja alatt	80.—
83.	Pihenő búcsúsok	120.—
84.	Lippaiak	70.—
85.	Dézsások	80.—
86.	Ujaradi piac	80.—
87.	Kekesben	70.—
88.	Sétálók	60.—
89.	Radnai búcsú	100.—
90.	Sertéspiac	100.—
91.	Késő délután	80.—
92.	Búcsúsnép	100.—
93.	Bolgárok	100.—
94.	Lippai török bazár	70.—
95.	Napsütött tornác	70.—
96.	Kiváncsiak a korlát mellett	70.—
97.	Falurészlet	50.—
98.	Bárkák	100.—
99.	Vásár szélén	80.—
100.	Vizhordók	80.—
101.	Napsütött ház	80.—
102.	Falusi utca	80.—
103.	Kapás asszonyok	80.—
104.	A radnai templom lépcsőjén	120.—
105.	Radnai lépcső	100.—
106.	Szegény emberek piaca	150.—
107.	Reggel	80.—
108.	Oláh temetőben	160.—
109.	Szeptember végén	80.—
110.	Szeles idő	70.—
111.	Udvarrészlet	60.—
112.	Mezei munka	80.—
113.	Háziszőttest áruló asszonyok	70.—
114.	Erdei tisztás	80.—

A KIÁLLITOTT MŰVEK ELADÁSÁT
SZIKLAI PÁL MŰTÁROS KÖZVETITI.

17677 SZENT-LÁSZLÓ KÖNYVNYOMDA BUDAPEST RÓKK SZILÁRD UTCA 9P

61.

BALLA BÉLA
IRITZ SÁNDOR ÉS
PATAKY SÁNDOR

KIÁLLITÁSA

14

A KÖNYVES KÁLMÁN
TÁRSULAT SZALONJÁBAN.
1913 NOVEMBER.

ÁRA 30 FILLÉR.

Iritz Sándor

aradi festő

koll. kiáll. Könyves Kálmán

rőd

Az Ujság

1913. nov. 5

(c. a.: Három aradi festő.)

136. kép. *Baldung, Hans: Kálvária.*

AMERLING, FRIEDRICH (osztrák festő, 1803—1887)

Rahl mint középkori lovag

Vászon, olaj, 110×85 cm.

Jelezve balra lenn: F. Amerling 853.

Simor prímás vásárolta.

A gróf Schmidegg-gyüjteményből.

Maszlaghy II., 421. szám. — Gerevich Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l. — Gerevich: PA, 250. l.

ANREITER, ALOIS VON (osztrák festő, 1803—1882)

Női képmás

Miniatür, pergamen, 10·5×8·5 cm.

Fritz Sándor

1906. nagybányai iskola

Nagybányai kiállítat. 1912

Tör, kékedrésű sómai VI. 131.

Fritz Sandor

festi

U. 888

Fritz Sándor

Nagybánya kiáll. kat. 1912.

82

Csíkszentkirály h.n. III. 24.

Fritz Sándor

U. 1023

Tritz Sándor

U. 1046; 1047

1913 Aradin

Földvizsgás intérieur

Narcsenus, Asztalnál stb

IRITZ *Sándor*, festő, * Budapest 1890 jún. 13. Münchenben és Nagybányán s utóbb a bpesti Képzőmüv. Főiskolán Ferenczy Károlynál tanult, azután Aradon telepedett le.

E. Gy. I. 498. l

1276. Perugiai festő:
a XIV. századból.
Alex. szent Katalin.

Derékon alól látható, sz
jét dicsfény övezi, ékkövekkel ki
hája magas és baljával kereket sz

Fa, méretei 16.2 : 12 cm.
Vétetett M. Rocchitól 1894:
Elszámoltatott 1895: VIII.
Az elszámolásra nézve l. a
1894: X. 20-án Szalay I.,
la Gy. a vételhez ozzájárultak.

904:IV.26.

Iritz Sándor

1910/11

Ferkèpzomfoiskèvk

94. l.

Iritz Sándor
festő

Részt vett a felsőbányai ak
kolozsvári tárlatán.

Meradin Jenő: Felsőbányai nyarak.
Művészet, 1972. junius - 20 oldal.

Iritz Sándor
festő -

Azadsvé jott Felsőbányána
a művész.

Muradin Jenő: Felsőbányai nyarak.
Művészet, 1972. junius - 20 oldal

A Hollósy-iskola ideje. (1896—1901.)

1896.

Auskerin (orosz-lengyel)
Bellányi Viktor
Cohn-Fowler (Calcutta)
Deák Lajos
5 Eichler (német)
Ferenczy Károly
Grósz Móricz
Genehr H. (német)
Grünwald Béla
10 Glatz Oszkár
Goldstein Lajos (orosz-lengyel)
Hollósy Simon
Johnson E. (Amerikai)
Joó Béla
15 Kardorff C. (német)
Kemenszky Árpád
Kubínyi Sándor
Kiszely József
Liebmann A. (német)
20 Lottermoser (német)
Mály József
Münich Ödön
Nussbaum V. (német)
Papp Gábor
25 Rudnai Gyula
Réti István
Schereschevsky (orosz-lengyel)
Szlányi Lajos
Szenes Fülöp
30 Schvarcz Georg (német)
Scharf Viktor (osztrák)
Troitsch W. (német)
Tegyei Lajos
Thorma János
35 Weil Adolf
Wolf Károly.

Itt voltak összesen 36-an. (Az iskolában 31-en.)

1897.*)

(Névsor emlékezetből összeállítva, hiányos.)

Bellányi Viktor
Cohn-Fowler
Csók István
Faragó József
Ferenczy Károly
Glatz Oszkár
Grünwald Béla
Goldstein L.
Hollósy Simon
Horthy Béla
Kubinyi Sándor
Keleti Gábor
Kiszely József
Laurant
Loose
Nyilasy Sándor
Okuny
Pottner Emil
Raczka Arthur
Réti István
Schlemenson
Schereschevsky
Tóth—Molnár Ferencz
Thorma János
Weil Adolf

Itt voltak összesen 50-en. (Az iskolában 41-en.)

1898.

Benes Pál
Band
Cohn-Fowler (Calcutta)
Csók István
Fuchs
Ferenczy Károly
Faragó Jósseí
Ferkai Jenő
Frischauf Ferencz
Goldstein Lajos
Goldstein Lázár
Gtschebin
Graetzer
Griglevszky
Grünwald Béla
Glatz Oszkár
Grósz Móricz
Hradil Elemér
Hidvégi Ernő
Hollósy Simon
Horthy Béla
Herrmann (Honti) Nándor
Herrer Caesar
Jagersbacher Gusztáv

*) A Hollósy-iskola négy esztendejéről hiányzik a névsor. A létszámadatokat Hollósytól kaptam még akkor.

25 Jancsó
Keményffy Jenő
Kogan
Krizsánovszky
Kubicki
30 Kuzsinyovsky
Károlyi Lajos
Kóber Leó
Kláber Gyula
Kubinyi Sándor
35 Kiszely József
Luczenbacher József
Lenkey
Mátray
Mérő István
40 Malicky
Münich Ödön
Nyilassy Sándor
Plechl Béla
Pollacsek
45 Rerrich
Reichl
Rusicky
Réti István
Szeremley Gyula
50 Schéreschevsky
Székely Andor
Stulkerz
Szalay
Skvirtsinsky
55 Szálkovszky
Szenes Fülöp
Takács Zoltán
Tamás
Thorma Jónos
60 Tóth
Wieden Lajos

Itt voltak összesen 61-en. (Az iskolában 48-an.)

1899.

(Nincs névsor.) Itt voltak összesen 67-en. (Az iskolában 61-en.)

1900.

(Nincs névsor.) Itt voltak összesen 72-en. (Az iskolában 65-en.)

1901.

(Névsor emlékezetből, hiányos.)

Balogh József
Czigány Dezső
Frischauf Ferencz
Ferenczy Károly
5 Goldstein Efraim
I. Grünwald Béla
Homolács I.
Horthy Béla

Krutsányi József
Komoróczy Iván
Lohwag Ernestin
Rózsaffy Dezső
Rudnay Gyula
Réti István
Stagl Rezső
Veit Margit
Wieden Lajos
Zichy István gróf

Itt voltak összesen 67-en. (Az iskolában 60-an.)

A szabadiskola ideje. (1902—1912.)

1902.

Az iskolában dolgoztak:

Bornemisza Géza
Börtsök Samu
Czóbel Béla
Csáktornai Zoltán
Dayka Antal
Dittrich Zoltán
Ferenczy Valér
Ferkai Jenő
Fáy Sándor
Gottesmann Alfréd
Hoffman Hans (München)
Jakab Zoltán
Katona Margit
Kiss Károly
Komoróczy Iván
Kováts Elek
Krizsán János
Kukovecz Nana
Maticska Jenő
Münich Mikes Ödön
Mikola András
Pollacsek Margit
Rueff Ferencz
Róbert Karolin (Franciaország)
Sándor Jenő
Stark Dezső
Seidler Irma
Sztankóczy Géza
Vörös Ernő

Az iskolán kívül dolgoztak:

Ferenczy Károly
I. Grünwald Béla
Koszta József
Papp Gábor
Réti István
Thorma János

Összesen 35.

1903.

Az iskolában dolgoztak:

Beitl Ida (Wien)
Bornemisza Géza
Börtsök Samu
Buzi László
Czigány Dezső
Czóbel Béla
Csáktornai Zoltán
Epstein Viktor
Falus Elek
Ferenczy Valér
Galimberti Sándor
Gall Emma
Handel Elemér
Jakab Zoltán
Jartin György
Katona Margit
Kiss Károly
Klauzál Mária
Komoróczy Iván
Kováts Elek
Krizsán János
Kühn Kurt (München)
Kurzbacher Ida
Ligeti Pál
Maticska Jenő
Márkus Imre
Mikola András
Nagy Endre
Perlrott Vilmos
Pollacsek Margit
Réthy Károly
Schik Mariska
Seidler Irma
Stark Dezső
Vértesy Margit
Weiss Henrik
Widder Félix
Zeller Mihály

Az iskolán kivül dolgoztak:

Ferenczy Károly
Grünwald Béla
Herrer Caesár
Réti István
Thorma János

Összesen 43.

1904.

Az iskolában dolgoztak:

Andorkó Gyula
Buzi László
Barner Mihály
Boros Bella

Holan Hradil z

5 Boromisza Tibor
Balla Béla
Benkhard Gusztáv
Börtsök Samu
Bornemisza Géza
10 Csapkovits Mihály
Császár Bertalan
Czóbel Béla
Csáktornai Zoltán
Dancziger József
15 Daigh Isolde (Orosz orsz.)
Freund Dezső
Ferenczy Valér
Gall Emma
Galimberti Sándor
20 Hassenberg Rena
Hosztinszky Antal
Huszár Vilmos
Handel Elemér
Jakab Zoltán
25 Kiss Ilonka
Kiss Rezső
Kurzbacher Ida
Klauzál Mária
Katona Margit
30 Krizsán János
Lehel Ferencz
Merson Olga (Orosz orsz.)
Mikola András
Maticska Jenő
35 Nyitrai György
Perlrott Csaba Vilmos
Réthy Károly
Tőkés Sandor
Vértesy Margit

Az iskolán kivül dolgoztak:

40 Ferenczy Károly
Grünwald Béla
Herrer Caesar
Réti István
Thorma János

Összesen 44.

1905.

Az iskolában dolgoztak:

Antal Sándor
Andreánszky Vilma
Boromisza Tibor
Brummer József
5 Börtsök Samu
Balla Béla
Bartók Margit
Bornemisza Géza
Csáktornai Zoltán
10 Fajszi-Ányos Viola
Falb Sándor
Fejérvári Erzsi

Hűvös László
Jakab Zoltán
Krizsán János
Katona Margit
Kovács Adrienne
Karinthy Elsa
Karinthy Karolin
Knöpffler Gyula
Kováts Elek
Kleszner Etelka
Kis Rezső
Kornai József
Klein
P. Lázár Turia Febronia
Matolay Gyula
Mikola András
Machay László
Maticska Jenő
Moldován Béla
Nemecz József
Nagy Endre
Osváth Julia
Perlrott Vilmos
Pollacsek Pogány Margit
Rátz Péter
Réthy Károly
Rusznyák
Róth Alfréd
Szilvay Gyula
Sassy Atilla
Steimmelvöger Anna
Tőkés Sándor
Vámbérszky
Zámpory Margit

Az iskolán kivül dolgoztak:

Ferenczy Károly
I. Grünwald Béla
Herrer Caesar
Réti István
Thorma János
Veit Margit (Wien)
Wieden Lajos (Wien)

Összesen 53.

1906.

Az iskotában dolgoztak:

Andorkó Gyula
Breidenbach Antonia
Bató József
Bálint Rezső
Bayer Elemér
Baumann Tivadar
Börtsök Samu
Brummer József
Boromisza Tibor
Bartók Margit
Csaplár Sándor
Csáktornai Zoltán

Csórits Ilona
Czóbel Béla
Epstein Erdei Viktor
Egyed Kálmán
Erbits Gyula
Frimm Ervin
Fischer Ervin
Falb Sándor
Ferencz Pál
Ferenczy Valér
Gregersen Baby
Gara Arnold
Glatter Gyula
Götz Ernő
Hadel Elemér
Hollefreund Albertin
Heller Ödön
Hiemesch Margit
Iritz Sándor
Jakab Zoltán
Kornai József
Katona Margit
Karinthy Elsa
Karinthy Karolin
Kis Rezső
Kórody Elemér
Kukovecz Nana
Krizsán János
Kováts Elek
Kandó László
Kollerich István
Kormány Károly
Kis Kálmán
Litteczky Endre
Landsmann Erzsi
Lehel Ferencz
Makó Károly
Manhardt Alfréd
Mikola András
Matolay Gyula
Popper Leó
Páldy Zoltán
Papp Kornelia
Perlrott Vilmos
Plány Ferencz Ervin
Plechl Béla
Rell Mária
Róth Alfréd
Réthy Károly
Rátz Péter
Sattler Käthe
Schulz Ilona
Schvarcz Elsa
Salamon Sándor
Szigeti Jenő
Schönberger Armand
Ttrebitsky Irma
Tscheik Elemér
Tóth Zoltán
Takács Ilus
Török György
Telbisz Irma
Vígh Ferencz
Varga István

Várady Erzsike
Wolfner István

Zámpory Margit

Az iskolán kivül dolgoztak:

Czigány Dezső
80 Ferenczy Károly
Ferkai Jenő
Grünwald Béla
Huszár Vilmos
Herrer Caesár

85 Nussbaum Vilmos (Frankfurt)
Réti István
Thorma János
Ziffer Sándor

Összesen 89.

1907.

Az iskolában dolgoztak:

Brummer József
Bodzási István
Bienerth Erik (Riga)
Börtsök Samu
5 Bornemisza Géza
Boromisza Tibor
Dénes Valeria
Fehérvári Erzsi
Ferenczy Béni
10 Götz B. Ernő
Gyenes László
Gyenes Erzsébet
Galimberti Sándor
Heller Ödön
15 Hegedüs Zoltán
Joachim József
Jakab Zoltán
dr. Koncz Ákosné
Kornai József

20 Király Zsigmond
Kis Rezső
Krizsán János
Lenkey József
P. Lázár Turia Febrónia
25 Malina Ilona
Matolay Gyula
Müller Károly
Mikola András
Manhardt Alfréd
30 Németi Endre
Rottmann Stella
Páldy Zoltán
Pécs Gyula
Papp Kornélia
35 Rátz Péter
Rét Alfréd
Réthy Károly
Santhó Vilmos

Schwartz Elza
Somló Lily
Schulz Ilona
Schönberger A.
Szatmáry Sándor
Telbisz Irma
Tóber Gyula
Tiroler Oszkár
Varga József
Várady Erzsike
Vaskovits Irén
Wolfner István

Az iskolán kivül dolgoztak:

Basch Andor
Bálint Rezső
Ferenczy Valér
Ferkai Jenő
Ferenczy Károly
Grünwald Béla
Hatvany Ferencz
Hasemann Rena
Herrer Caesár
Hadzsy Olga
Kandó László
Kollerich István
Plány F. Ervin
Perlrott Csaba Vilmos
Réti István
Szigeti József
Thorma János
Tihanyi Lajos
Telkessy Valeria

Összesen 69.

1908.

Az iskolában dolgoztak:

Bauman Tivadar
Bienert Erik
Bartok Margit
Dénes Valeria
Ferenczy Valér
Ferenczy Béni
Fejérvárt Erzsi
Gyenes László
Kalmár Ágnes
Kukán Géza
Kádár Géza
Kollerich István
Kálmán Mimi
Katona Margit
Kováts Elek
Lehel Ferenczné
P. Lázár Turia Febrónia
Magyar Mária
Pécsi János
P. Lanow Mária
Papp Kornélia
Prottmann Stella

Irk József pallér nagyszámu, de nem jelentős müvekkel szerepel 1816-tól 1827-ig. Budán 1820-ban egyik tervét "von der Baukunst" jelzéssel irja alá. Hasonló jelzéssel irja magát alá Linzbauer Fülöp összes és Laitl József is egyetlen müvén. Schoen Arnold véleménye szerint ez a kifejezés valószinüleg azt jelenti, hogy az illető, a rajz iskola magasabb osztályu növendéke. Ezt megerősiti Irk esete, aki mint pallér iratkozhatott be, hisz Rőszler-

től tudjuk, hogy a növendékek nagyobb része továbbtanuló ifju. Mak Irk egyébként nem jelentős művész, Lizbauer is fiatal kezdő, ki később épitőmester lesz Budán. Laitl egyetlen emeletráépitési terve szép, érett alkotás. Lieglwagner Jakab kőművessegéd öt terve jelentéktelen alkotás.

A vegyesek alatt összefoglaltak között Müller György 1813-ban, Herzog Alajos kőművessegéd 1817-ben, 1822-ben és 1824-ben Monn Gottlieb pallér 1823-ban Fischer 1824-ben terveznek egy-egy jelentéktelen művet, Wonkel Józs Dorffinger Antal és Dlunkovics mérnök, a Bau-Direktio alkalmazottaikként szerepelnek. Limburszky József, a későbbi neresett pesti épitőmester 1827-ben jelentkezik egy kis földszintes ház tervével. Egy monogrammistánk is van: I.V. kinek jelzése alatt valószinüleg Kurz József kőműves rejtőzik.

Buda épitéstörténetének ebből a félévszázadából, több mint félezer épületre vonatkozó adatát soroltuk fel, több mint négyszáz meglévő tervrajzot ismertettünk. Ezt az anyagot nyugodtan tekinthetjük számottevőnek. A további levéltári kutatás és az eddig kissé elhanyagolt történeti térképanyagnak

Zakariás Gy. Sándor
Adatok Buda XIX. század eleji épitészetéhez.
1954. sajtó alatt.

építéstörténeti szempontbóli behatóelemzése még sok adatot hozhat felszínre. Reméljük, hogy ezzel sikerülni fog Buda építéstörténeti térképről teljesen eltüntetni azt a fehér foltot, amelynek vázlatos kitöltését ez a mü megkisérelte.

Zakariás G. Sándor.

Irk József

pallér

(9)

M.D.K.

IRK József építész

Tevékeny, de jelentéktelen budai mester

Rados Jenő: Magyar építésmettörténet Bp. 1961. 262.

M. P. K

IRK József pallér

Működését nyilvan az építőmester tiány miatt engedelyezték

Zoraviás G. Sándor: Adatok Buda építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bn. multjából XII.

Bn. 1857. 300., 301. l.

M. D. K.

IRK József pallér

T. Kökény u. 6. M. Millosovich

Fülöp szatócs fsz. háza terve

(1817.) Lebontva.

Zakariás G. Sándor: Adatok Budo-

építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII

Bp. 1957. 296. l.

M. D. K.

IRK József pallér

T. Hadnagy u. páros oldal M. Rajcsiny (Raychinay) János gombkészítő egyem. átmenő. háza Terve (1817.) Lebontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda-építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 296. l.

M. D. K

IQK József

„von der Baukunst"

T. Hadnagy u. G. M. Tschik (Csik)

Ferenc csizmadia pincelejárata

terve (1820) Lehontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda

építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 296. l.

M.D.K

IRK József pallér

XI. Gellértrakpart. M. Fischer György

pszt. háza terve (1816.)

Lebostva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda

építészetéről a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multiából XII.

Bp. 1957. 297. l.

M. D. K

IRK József

T. Fehérsas tér M. Zsinn (Syn Schinn)

József csizmadia fsit háza terve

(1823) Lebontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda érité-

szetéhez a XIX. sz. első feliten

Tanulmányok Bk. multiából XII.

Bk. 1957. 295. e

M. D. K

IRK József

T. Attila körút 47. M. Arsenovits Mihály kereskedő házhomlokzata terve (1816) Repr. 19. kép. Lebontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda epitésztetéhez a XIX. sz. első felében Tanulmányok Bp. multjából XII. Bp. 1957. 294. l

M. D. K

IRK József

T. Attila körút párosban oldal

M. Hügl Anna szűcs egyem. háza

terve (1827.) lebontva.

Zakariás Gy. Sándor: Adatok Buda

építészetéhez a XIX. 32. első fecitek

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 294. l.

M. D. K

IRK József

T. Döbrentei tér ~~M. Schmidt Mátyás~~ M. Fischer György

~~sörháza egyem. utcai toldolóka~~

fsz. háza kiépítési terve (1821.)

Lebontva

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda

építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 294. l.

M. D. K.

IRK József pallér

T. Aranyrakas u. M. Devich karpit
pszt. háza Terve (1818)

Lebontva.

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda
építésztetéhez a XIX. sz. első felében
Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 293. l.

M. D. K.

IRK József pallér

II. Medve u. 46 – Gonz u. 24.

Eberhardt József szoppontőző

műhelyének terve (1817)

A ház ma is áll.

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda

ebitésrelétez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. multjából XII.

Bp. 1957. 290. l.

MDK

Irk József pallér 1816-1827. Budán működött
"von der Baukunst"

Zakariás G.S: Adatok Buda XIX. sz. eleji épitészetéhez. 1954. sajtó alatt.

-R.- M.D.K

IRK József pallér

1816-tól 1827-ig vagyszámú, de nem jelentős művel szerepel.

Zakariás G. Sándor: Adatok Buda építészetéhez a XIX. sz. első felében

Tanulmányok Bp. Múltjából XII

Bp. 1957. 306. l.

-1.- M.D.K

IRK József pallér

1820-ban egyik tervét „von der Baukunst" jelzéssel írja alá (Schoen Arnold véleménye nérint ez a kitejezés valószínűleg azt jelenti hogy az illető a rajziskola magasabb osztályu növendéke) használja még: Linzbauer F. Laitzl J. Kanulmányok Bra. multjából XII/: 3066.

Iricz Sándor

festő

[illegible]ásd. Illencz Lipót. Aradi Közlöny
[illegible]907. ápf. 230 sz.

1907-ben tudtommal Münchenben élt.
[illegible] csomó gyenge pikturát Aradra is el-
[illegible]ldött értékesítés végett. Bizony egyet sem
[illegible]ettek meg belőle. Szentiny

gi nyomda Budapest.

Franczia forradalom II. 183.

Erhebt ungefähr, mit
vorcellenieden her hasm-
litanek.

Sik Kung 130. f.

Irmer

budai keramikus
porcellángyártással
kísérletezett. Mayer
a holicsi gyár igazgatója
szerint Schannak ne-
vezi magát. (Nem
tudom ezt mit akar
jelentem) Irmer
Germain alatt Holics-
ban szolgált. Mayer
szerint, aki látta kísérle-
-teit, valamiz kísérletező
kört legtöbbet tud, de
a porcellankeszítéstől
mint napon távol áll. Ki-
sérleti darabjai
fordits

MDK

Irlinger, kőművesmester

Művészet 1911.192.l.